

EDOARDI VVOTTONI OXONIENSIS DE DIFFERENTIIS ANIMALIVM LIBRI DECEM.

AD SERENISS. ANGLIAE REGEM EDOARDVM VI.

Cum amplissimis indicibus, in quibus primùm authorum nomina, unde quæque desumpta sunt, singulis capitibus sunt notata & designata: deinde omnium animalium nomenclaturæ, itémque singulæ eorum partes recensentur, tam græcè, quàm latinè.

LVTETIAE PARISIORVM
APVD VASCOSANVM.
M. D. LII.
Cum priuilegio Regis.

IN LIBRVM DE ANIMALIVM DIFFERENtiis, Edoardi Vvottoni Oxoniensis præfatio, Ad serenissimum Angliæ Regem Edoardum, eius nominis sextum.

VONIAM uel temeritate quadã inductus, uel ingenij confidentia ad hoc inflammatus uideri possum, Edoarde Rex illustrissime, ut de animalium differẽtijs scriberem: hac præfatione apud tuam Maiestatem, qua studiorum meorum conatus aduersus illius culpæ iniuriam defenderem, ac tuerer, utendum esse iudicaui. Quod equidem eò libentius faciendum putaui, quòd alius nemo occurreret, cui iustius otij mei rationem redderem: quem & natura mihi principem, uitæque rectorem, & uoluntas mearum actionum moderatorem constituerunt. Simúlque etiam expetebat animus hoc modo literarum studiosis hominibus cognitum & perspectum esse, primùm quis fuerit huius laboris initio conatus meus: deinde, quæ causæ me huius ingenij tenuitatis non inscium ad hoc opus suscipiendum impulerint: denique quidnam id sit, quod in hac re præstare, & perficere uoluerim. Id uniuersum quicquid sit, si minus, quàm pro dignitate tantæ rei effectum esse uidebitur: spero bonos uiros, non uoluntatem mihi, sed uires defuisse cognituros. Quo nomine maiorem in illis iudiciorum æquitatem mihi promitto, si quid forte in istis uel erratum, uel non satis accurate tractatum inuenerint, rei in qua operam studiúmque posuimus difficultate perspecta, & uoluntate communia studia iuuandi considerata.

Equidem cùm ante multos annos, quoscunque nancisci licuit authores, quarum legendi & studendi mira auiditate tenebar, antiquissimos optimósque euoluissem: quicunque eam doctrinæ partem scriptis illustrassent, quæ ad rem medicam pertinerent, præclarè quidem omnia à plerisque descripta & exculta animaduerti: eius tamen generis esse uidebantur, quæ lectorem requirerent attentum, literarum meditationi uehementer deditum, in omni scriptorum uarietate uersatum, præstanti quadam memoriæ ui, naturæque bonitate singulari præditum: si cuncta illa parata ac præsentia habere uellet, quæ usui forent: præsertim quũ illa non uno loco, aut intra unius scriptoris operum septa, sed passim & uelut in medio posita, maxime uero in latissimis illis philosophorum & historicorum campis inuenirentur. Hæc res usqueadeo animum meum commouit, ut commentarios quosdam subsecius operis mihi cõficiendos proponerem, quorum ueluti indicio ad authores ipsos, si usus postularet, in re dubia consilij capiendi gratia facile deduci possem. Qua in re quum diu multúmque laborassem, & nonnihil assecutus mihi uide-

rer, posteaquam doctissimorum uirorum commentaria Ioãnis primùm Ruellij, deinde Georgij Agricolæ amici quòdam & familiaris mei scripta & in lucem edita uidissem: maxima tandem me laboris parte leuatum fanè intelligebam. Nam hic de iis omnibus, quæ intra terræ uiscera nasci, animáque carere natura uoluit, cuiusmodi sunt metallici terrarum lapides, atque id genus alia. Ille de iis quæ super terram aluntur, quales sunt stirpes omnes, déque earum rerũ natura uniuersa, (quæ omnem ferè medicam materiam in se complectuntur) ueterum in hoc genere scriptis adiuti, tanta eruditione, iudicio, copia, & orationis luce scripserunt, ut frustra in iis postea operam studiúmque ponendum existimauerim. Illam itaque Venerem tam feliciter exorsam, & egregiè perfectam probandam & suspiciendam, non aliqua noua audacia attingendam esse censui. Vnum tamen hoc restare uidebatur, quòd nimirum intellexerim, quæ de natura eorũ, quæ in aëre, aut sub aquis uitam agãt, hoc est de animalium generibus uariè & fusè à ueteribus scripta fuere, qui collegerit adhuc extitisse neminem. Quamobrem in huius operis meditationem, si quando per negotia licebat, & quidpiam subsecini temporis incidebat, omni cura & conatu incumbendum esse duxi. Res uerò tandem eò perducta est, ut cùm ipse mihi satisfecissem, & hanc studiorum meorum partem eum quem animo finem constitueram assecutam uidissem: uehementer à me contenderint ex amicis doctissimi quidam uiri, quibus labores meos communicaueram, ut quod mihi in hac re studiorum ueluti compendium parassem, id studiosis omnibus publicarem. Hic hæsisse me fateor, mihíque ipse iam omni consilio destitutus uidebar. Nam neque amicorum flagitationi, ne ingratus: neque publico commodo, ne ingratissimus existimarer, deesse potui. Cum uero mecum cogitarem, quàm ab eo alienum esset uitæ meæ institutum, & omnis studiorum ratio, ut editis aliquando libris iudicium orbis subire uellem, quàm nihil temporis scriptioni, nihil humanioribus literis, quibus styli uirtus dignitásque aliqua parari posset, dedissem: contrà quàm omne tempus in eorum scriptis, qui philosophiam, aut medicinam ingeniorum monumentis græcis aut latinis inuerunt consumpsissem, nec alium laboris mei finem mihi proposuissem, quàm ut ea solùm intelligerem: inclinatam ferè uoluntatem reuocaui, nec illi animi mei inductioni locum dare uolui, senex in eam arenam ut descenderem. Verum enimuero magnæ istæ causæ non erant, erant tamen, sed ad amicorum studia non erant magnæ satis. Itaque quid istuc inquam? Si isthunc animum induxistis uestrum esse utile: nolo reip. ullum cõmodum in me claudier. Ergo ne amicorum uoluntates contemnere tam ardentes, néue publicum commodum morari uideremur, publicãda hæc nostra recepimus, non tamen quoquo modo, sed quæ inter nos conuenerunt, ea si seruarentur. Sunt autem illa huiuscemodi, Ioannes est Masonus, amicus meus singularis & patronus, uir præter fortunæ splendorem, quo

uirtus illum extulit, omnibus cum naturæ, tum industriæ adiumentis eximiè ornatus. Is tuo iussu ac uoluntate in Galliam proficiscés, ut apud Henricum regem legatione fungeretur, accepto à me libro, uel extorto potius, pactus est curaturum se, si facta legendi copia excellenti illic doctrina ac iudicio præditis hominibus probaretur, & eum allaturus fructum uideretur, qui hic à plerisque sperabatur, eum ut typographo daret, sin aliter eueniret, mihi meum redderet, ipse ne hoc amplius exposceret. Quibus rebus ad exitum huius cõsilij non omnino temerarij, aut arrogantis adductus sum, habes illustrissime Rex. Quid uerò in hoc genere effecerim, atque utinam aliquid effecissem: sed quid efficere uoluerim, nunc accipies. Cùm in animo mihi esset animalium rationem quo potissimum modo dignosci possent, excutere atque explicare: cùm alios nonnullos, tum uel maxime Aristotelem proponẽdum putaui, quem in ea re imitarer, scriptorem certè in omni doctrinarum genere excellentem, & propè singularem, quo uel Cicerone teste, nihil acutius, nihil politius. Hoc igitur ceu itineris duce usus, (explicata tamen prius & declarata ratione qua animalium differentiæ inueniri possint) initium paulò altius ab ipso Animali repetere institui, & ita repetere, ut quæ non illius propria, sed superiorum generum communia occurrerint, ea ipsa suo, hoc est primo loco, plana fecerim. Multa enim in pluribus etiam genere diuersis eadem reperiuntur. In sequentibus deinde, si quæ species sub se non multum inter se differẽtes, sed in eodem genere positas complectebantur: ea ita tractaui, ut communis ipsorum natura postulabat. Post hęc species ipsas ad sua quasque genera reduxi, quæque propria ipsarum essent, eásque ab aliis rebus omnibus separarent, ea statim adiunxi. Sic etenim probaturum me omnibus hanc docendi uiam arbitrabar, si ea quæ generis natura ad species pertinebãt, in speciebus nõ reperirentur, sed ita orationem formarem, ut neque rebus obscura fieret, neque uerbis superuacaneis redundaret. Iam σχόλια ad marginem & in fine capitum apposui, earum rerum, quas, quòd scitu dignæ erãt, impeditas relinquere consultum non fuit: neque tamen contextui ea inserere uolui, quòd uerebar ne tædium lectori, non uoluptatem essent allatura. Quid, quòd multa ex iis ne inseri quidem possent? nisi forte quibus de rebus uariæ sunt authorum sentẽtiæ, uariæ codicũ lectiones, eas res à propositi serie non putes seiungendas. Quid, quòd sæpe sola certorũ animalium nomina inueniuntur, sæpe, licet præter nomina uim eorum propriam descriptam uideris, ignorabis tamen, quo pertineant, aut ferãtur. Omitto græcæ linguæ phrases, quæ subinde tales sunt, ut latina eas lingua non assequatur. Omitto uersiones hominum doctissimorum, in quibus uel primas tenebat Theodorus Gaza, quæ si quando à græcorum authorum mente aberrabant, in uiam ut redirent curaui. Neque uerò unquam cuiusquam errores dissimulandos, sed semper & sine conuitij suspicione prodendos, & sine ostentatione ingenij corrigendos esse iudi-

tani. Cum igitur latina græcæ lectionis ope sarta tecta præstarentur, si græca ipsa uitio afficiebantur, nec occurreret ulla ratio corrigendi, coniectura apta & idonea utendum censui. quod à nobis factum est, cùm in alijs quibusdam, tum etiam in Athenæo & Oribasio, quòd horum authorum exemplaria minus multa suppetebant. Atque ut nostræ coniecturæ intra sententiarum contextum locum habere non debebant: sic si quæ breuiter à nobis ideóque obscure tractata fuere, (quoniam ut breuitatis studiosi fuimus, ita & obscuritatem quantum licuit, uitauimus) eadem fusius & maiore luce ab alijs explicata cognouimus, id indicauimus in uoluminum marginibus magna diligentia adnotadum. Postremo si quid forte occurrebat, quod uel propter rei obscuritatem intelligi non poterat, uel propter meam inscitiam à me intellectum non erat, id à me non est dissimulatum: sed in marginum quoque spatijs ascriptum, quod alij cum in ea loca inciderint, facilius per otium quid sit, uniuersum poterunt inuestigare. Atque hæc quidem hactenus. Illud ab omnibus uehementer peto, cum plerisque non minor, bonis certe maior etiã existimationis, quàm uitæ cura sit: si quæ sint in hoc opere, cuiusmodi multa esse scio, non ea circunscriptione cõclusa, qua debet: si sermo minus elegans, & politus, si dicendi genus scabrum & inæquabile cuiquam uideatur: ut hanc à me institutam fuisse commentandi rationem perpendat: ut quæ in singulis authoribus repererim, ea uerbis non meis, sed ipsorum reddiderim, si quidem latinè fuissent scripta. Nam è græcis, quæ fuerunt translata, in iis interpretum uerba assumere uolui, ea quæ à græcis non discrepate animaduerti. Neque hic ferè quicquã inuenies, quod è meo capite natum statuatur. Veterum scriptorum sententias in unum quasi cumulum coaceruaui, de meo nihil addidi. Atque illis ipsis ueteribus, ne in furti crimen fortè uocarer, singulis sua reddidi, descriptis nõ solùm ad finem huius præfationis authorum nominibus, unde quæque desumpta sunt, uerum etiam cuique capiti præfixis. Iam ne uniuersa tibi euoluere necesse sit, in alijs studijs occupatissimo, cum pauca fortassis desiderentur, indices quosdam rerum omniũ, qui non modo quid in quoque libro, sed etiam quid in singulis cuiusque libri capitibus tractetur, admoneant, conficiendos, & uniuerso operi præponendos putaui. Quo fiet ut & temporis rationi in his legendis consulatur, & ad id quod quæsierit aliquis, ueluti manu quadam ductus in eo solo legendi laborẽ ponat. Qua in re si unius labor, multorum otio consuluit, non est hoc com mittendum, ut multorum otium unius laboris conuitium faciat.

Tuæ itaque Maiestati, princeps optime, hoc quicquid est laboris dicare idcirco æquissimum putaui: quandoquidem si qui fructus ex his percipi posse uideantur, eorum primitias tibi offerẽdas iure existimauerim, cui uni me meáque dedo, prout omnia debeo. Christus seruet tuam serenitatem diutissime incolumem.

Londini. XXII. Octobris M. D. LI.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΦΟΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΗ

Ἐδουάρδον Ὀθωνόν, τὸν τὴν περὶ ζώων βίβλον
συγγράψαντα, ἰακώβου Γωπύλου ἰατροῦ.

Ἡ βίβλος τίνος ἐστί, τί δὲ φράσον ἐνθάδε κεύθεις;
Οὐ γάρ μοι δοκέεις ἠλέματόν τι φέρειν.
Ἄνθεα παντοδαποῖσιν ἐγὼ βίβλος κομόωσα
Εἰμὶ Ἐδουάρδου ἐλλογίμου θυγάτηρ.
Κεῖνος γὰρ σοφίῃ τ' ἀρετῇ πεπυκασμένος ἀνήρ,
Οὐ παρέπαυε χαλεποῦ φειδόμενος καμάτου,
Πολλέων τε ξυναθροίσας, οἷα μέλισσα φιλεργός,
Τεῦξε μὲ ἐκ σελίδων, πᾶσιν ἐϋφρονέων.
Χρῆμα δὲ τιμαλφέστατον ἐν στήθεσσιν ἐμοῖσι,
Καὶ τοῖς σπουδαίοις χρήσιμον ἐν κατέχω.
Τετραπόδων κεύθω ὑψιπετέων τε πετηνῶν
Καὶ ὑδατοτροφέων οὔνομα τῶν νηπόδων.
Πολλὰ δὲ κωχυλίῃ εἰκῆ τ' ἐῤῥιμμένα δέλτοις,
Καὶ πολλοῖς ἀφανῆ ἐς φανερὸν προφέρω.
Πάντα δὲ ταῦτα ἔοργε καλὸς καὶ μέρμερος ἥρως
Κλεινὸς Ἰωάννης, κῦδος ἔχων σοφίης.
Οὗτος Ἰωάννης γὰρ ὁ Μασόνιος φιλόμουσος
Ὤν, καὶ αἰχμητής, ἔργ' ἀρετῆς τιθέει.
Τῷ, κυδαίνων μουσοπόλους κλέος ὅσσον ἐπεὶ πέλει
Βρεττανίῃ λαμπρᾷ τῇ ἰδίῃ πατρίδι.
Πολλή σοι χάρις ὦ βίβλε ποικιλόμορφε ἀγαυή,
Ταῦτα μοι εἰρομένῳ σεμνὰ μετερχομένη.
Καί γε σὲ τῷ τεύξαντι Ἐδουάρδῳ θεὸς αὐτὸς
Δοίη εὖχος ἀεί, ταῦτα πονησαμένῳ.
Μασονίῳ δὲ ἀπειρέσιον καὶ ἄφθονον αἶνον
Προξενέοντι σοφοῖς ἔργα τὰ ἀθάνατα.

PRIVILEGII SENTENTIA.

CAVTVM est authoritate regia, ne quis alius præter Vascosanum, hos decem libros Edoardi Vvottoni philosophi & medici clarissimi, De differentiis animalium, ante sexennium in hoc Francorum regno imprimat, néue uendat. Qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione æstimata, mulctabitur. Datum Lutetiæ Parisiorum IIII Nonas Ianuarij M. D. LII.

Guyot.

SVMMATIM HÆC INSVNT LIBRIS SINGVLIS, ATQVE EX IIS AVTHORIBVS EXCERPTA.

In primo libro generatim explicatur, quibus modis conſtituuntur animalium Differentiæ: & præterea animalium partes recenſentur.

Liber secundus ea speciatim docet à quibus colligi debent animalium differentiæ.

id

Liber tertius continet animalium sanguine præditorum differentias.

Liber quartus continet Hominis differentias.

Liber quintus continet animalium quadrupedum uiuiperarum differentias.

MVLTIFIDA.

BISVLCA.

SOLIPEDES.

Liber sextus continet ea quae cortice integũtur φολιδωτὰ à Graecis dicta, Quadrupedes scilicet ouiparas, & serpētes.

SERPENTES.

Liber ſeptimus continet auium differentias.

FIDIPEDES.

Liber octauus continet quæ in sanguine præditis sunt aquatilia: quæ scilicet in aqua uictum quærunt & in aqua quoque pariunt: uidelicet pisciū & Cetorum genera.

Chartilaginei Pisces. & Plani.

SAXATILES.

c

CETE.

Liber nonus cõtinet animalium Exanguium Differentias: & priuatim, insectorum.

Liber decimus continet Exanguium Aquatilium Differentias, scilicet Mollium, Crustaceorũ, & Testatorũ quæ Zoophyta appellantur: quæ & à nõnullis pisces uocantur.

MOLLIA.

CRVSTATA.

Athenæus

TESTATA.

ZOOPHYTA.

FINIS.

LOCORVM, QVAE IN HOC OPERE AB Edoardo Vuottono uel citantur uel exponuntur, catalogus.

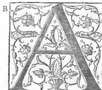
A.

FINIS

Edoardi Vuottoni Oxoniensis
DE DIFFERENTIIS ANIMALIUM LIBER I.

Ad serenissimum regem Angliæ Edoardum eius nominis sextum.

Animal quid sit, & quo differat ab iis quæ non sunt animalia. Caput I.

B Nimal undique absolutum atq; ἔννουν, id est mente præditum esse mundum, cuius circunflexu teguntur cũcta, Plato nobis author est: idemque quatuor in eo animalium genera contineri prodidit. Vnum scilicet deorum cælestium, & igneum hoc quidem atque rotundum: alterum πτηνὸν καὶ ἀερόπορον, id est uolucre & aeriuagum: ἔνυδρον, tertium, hoc est aquatile: quartum πεζὸν καὶ χερσαῖον, id est terrestre, aut in terra uictitans. Verum cũ substantiæ, quæ natura constant, partim ingenitæ immortalesque seculis o-
C mnibus à sapiẽtię professoribus putentur, partim ortus participes atque interitus intelligantur: nos partem illam nobilem ac diuinam minus cõtemplari propterea possumus, quòd admodum pauca sensui patent, quorũ ope de iis, quæ in illis rebus nosse cupimus, facultas nobis cogitãdi, indagandique suppeditetur. Reliqua autem illa animantium genera, quæ nos quoque animalia appellamus, quòd eas nobis socias familiaresque habemus, nosse uberius possumus. De harum itaque differentiis dissetamus, nullum genus pro uiribus omittentes, uel uilius uel nobilius: cum nulla res sit naturæ, quanuis uel uilissima appareat, in qua non mirandum aliquid habeat. In animantium genere uniuerso, primum genus plantarum est: earũmque alia ab alia differt, eò quòd perfectioris uitæ particeps esse uide-
D tur. Vniuersum autem earum genus, si ad cætera respicias, quæ anima uacant, ipsum quasi animal est: at respectu animalis, inanime esse uidetur.

Sed enim digressus hinc ad animalia cõtinuus procedit. Natura enim cõtinue ab inanimatis ad animalia transit, per ea quę uiuant quidem, sed non sunt animalia: ita ut parum admodum alterum ab altero differre uideatur, propter suam propinquitatem. Viuunt enim principio, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur uita plantæ. adhærendo enim capiunt primum & incrementum & alimentum. Sunt item in mari nonnulla quæ ambigas animal ne sint an planta. Spongiæ enim natura simillima plantis est. Cæterum paruo quodam discrimine subinde alia præ aliis iam adipisci uitam sensumque uidentur. Quin & sentiendi uim ita habent nonnulla, ut

liter & perobscure sentire uideantur. Quandoquidem itaque anima- L
lia ab iis quæ uiuunt tantum, parte animę sensuali, sentiendíue facultate o-
mnino separati constet, eò præcipue quòd sensum habeat, definietur ani
Animal. mal. Erit itaque animal corpus animatum, quod sensu præditum est. Non
tamen in omnibus animalibus par inest sentiendi uis: sed aliis sensus om-
nes, aliis pauciores dedit natura. Sunt enim quinque numero: uisus scilicet,
auditus, olfactus, gustus, & tactus. Quorum tactus omnibus animantibus
adeo necessarius censetur, ut nisi hunc habeat sensum, non poterit animal
quæ iuuant, nocéntue, hęc quidem uitare, illa uero amplecti. Est uero & gu
stus tactus quidam, qui & alimenti causa non minus necessarius habetur.
his igitur si priuetur, ut animal seruetur, uiuátque, minime erit possibile.

Omnibus itaque quæ animalis nomine censentur, tactus inest & gustus, F
& maxima etiam ex parte olfactus: nisi quod forte imperfectũ animal fue-
rit. Horum enim quibusdam solum tactus inest: reliqui autem sensus non
ex necessitate, sed salutis potius gratia dati sunt. Neque enim omnibus ne-
πορευτικά. cessario insunt, sed iis tantum quæ locum mutare nata sunt, πορευτικά uocãt:
hoc nanque genus non tangendo solum, sed eminus etiam sentire oportet,
si permanere animal debeat. Quando igitur sentiendi facultate conue-
niunt omnia, quo pacto unumquodque ab alio discrepet, explicãdum iam
nobis est.

Quibus modis constitui debeant animalium differentiæ. Cap. II.

NOn sensus solum, sed & alia nõnulla sunt, quæ partim multis, partim G
omnibus animalibus insunt cõmunia: uiuendi nimirum ratio, mo-
res animalium, alíique affectus actionésque, & præterea partes. Actiones
autem & affectus intelligi uolo, incessum, generationem, incrementum,
coitum uenereum, uitámque ac mortem, uigiliam & somnum, respitatio-
nem, iuuentam & senectam, ualetudinem prosperam aduersámue, sexum
masculinum aut fœmineum, atque uocem, & quęcunque id genus alia pos
sunt generi animalium tribui. Per hæc potissimum & quæcunque huius-
modi alia, differentias animalium constitui dignum est. Quibus de rebus
primum ueluti formula quadam agendum: deinde generatim discussione
A partibus. diligentiore differendum censemus. Profecto differentiæ quæ in partiũ,
morum, aliorúmque affectuum, & uictuum actionúmque ratione uersan- H
tur, colligi debent: partium quidem, eò quòd animalium alia sanguinẽ ha-
bent, ut homo, equus: alia exanguia sunt, ut apes, uespæ. Item aliis pedes na
tura dedit, aliis negauit. Et quæ obtinent pedes, aut binos habent, ut homi-
nes atque aues, duo hæc tantummodo genera: aut quaternos, ut lacerti, ut
A uictus rat. canes: aut plures, ut centipedes & apes. Per uictus rationem differunt ani
σαρκοφάγα. malia, eò quòd alia carne uescuntur, alia frugibus: alia omnia attingunt, ut
καρποφάγα. cornices, alia cibo sui generis proprio utuntur, ut apes, melle, & paucis qui-
παμφάγα. busdam aliis aluntur. aranei uenatu muscarum uiuunt. Differunt præter-
ἰδιότροφα. ea & moribus animantes: aliisq; affectioribus: ut aliæ feræ, aliæ cicures in-
Ab affectibus
A moribus. ueniantur. Atque harum utriusque, alię perpetuo cicures, ut homo, mulus:
aliæ

A aliæ perpetuo feræ, ut panthera, lupus: aliæ cũ sint feræ, facile mansuescunt,
ut elephantus. Item aliæ mites sunt, animóque remissæ minimeque perui-
caces repugnantésue, ut boues. aliæ animosæ, peruicaces, & omnino indo-
ciles, ut sus syluestris: aliæ ingeniosæ ac timidæ, ut cerui, lepores, cuniculi:
aliæ illiberales, perfidæ, insidiosæque, ut serpentes: aliæ liberales, fortes, no-
biles, ut leones: aliæ feroces & insidiosæ, ut lupi: aliæ astutæ, malitiosæ, cal-
lidæ, ut uulpes: aliæ animosæ, amatrices & assentatrices, ut canes: aliæ mi-
tes, & mansuetudini addictæ, ut elephantes: aliæ uerecũdæ & cautæ, ut an-
seres: aliæ inuidæ, & ornatus, polituræque studiosæ, ut pauones. Colore e- *A colore.*
tiam differũt animalia: alia nãque unicolora sunt (appello unicolora, quo- μονόχροα.
rum genus totum unum habet colorẽ: quomodo leones fului sunt omnes:
B idéque in auibus & piscibus & reliquis animalibus intelligi uolo: alia uer- πολύχροα.
sicolora sunt: sed toticolora (ea autem dico toticolora, quorum corpus to- ὁλόχροα.
tum quidem eundem habet colorem, sed non omnium eiusdem generis
corpora eundem, ut bos totus albus est, aut totus est niger:) alia uaria sunt, ποικίλα.
idq; dupliciter: aut enim genere toto, ut panthera, ut pauo, & pisciũ non-
nulli, ut quæ thrassæ uocantur: aut non genere toto, sed parte, ut boues, ut
capræ: interdum uariæ generantur: in auium etiam genere, columbæ, & a- *Ab actionibus.*
lia pleraque. Sunt uero & per actiones animalium differentiæ, ut alia lo-
cum per tempora mutant, alia iuuamen in cõsuetis sibi locis comperiunt. *A motu.*
Item animaliũ alia uolatilia sunt, ut aues, apes: alia gressilia, ut quadrupe-
des: alia natant, ut pisces: alia reptilia sunt, ut angues: alia tractilia, ut hirun-
C dines. His uero modis uariæ colliguntur & aliæ animalium differentiæ: ἑρπυστικά
ut animalium alia aquatilia sunt, alia terrestria. Et aquatiliũ ordo triplex: εἰλυστικά
alia enim in aqua degunt, uictúmque petunt ex humore, quæ etiam per ui-
ces recipiunt & reddunt, nec uiuere possunt nisi uersentur in humore, ut pi-
sces. Alia degunt quidem in fluido, uictúmque inde emoliuntur: sed aerẽ
non humorẽ recipiunt, id est spirant, & foris parere solent. Complura hu-
ius generis sunt, partim gressilia, ut lutris, latax, crocodilus: partim uolu-
cres, ut mergi & urinatrices: partim etiam quæ nullis pedibus innitantur,
ut natrix: nonnulla cum uictũ in humore exerceãt, nec foris uiuere queãt,
nihil uel aeris uel humoris recipiunt, ut urticæ, ostrea. Aquatilium item
aliis nandi uis tributa est, ut piscibus: quædam ambulare possunt, ut can-
D crorum genus. Sunt & quæ sede stabili degunt: ut quæ saxis affixa omnem
uitam traducunt, ut concharum genera nonnulla. Aquatilis item generis,
alia marina, alia fluuialia, alia lacustria, alia palustria, ut ranę. Terrestriũ
uero animantium, alia spirant, ut homo, & quæcunque terrestria habent
pulmonem: alia quanuis non spirant, tamen sedem in terra perpetuo te-
nent, & uictum inde capiunt, ut uespæ, apes. Terrestrium etiam alia uolu-
cres sunt, ut aues, ut apes: alia pedestria, quorum alia gressilia, alia tracti-
lia sunt. Animal autem quod uolucre tantum sit, ut piscis, natatile solum-
modo est, nullum nouimus. Necnon differentias illas uitę, actionésq; ani-
mantium continent. Sunt enim aliæ gregales, aliæ solitariæ, aliæ uitam an-
cipitem degunt: ut eædem modo societate, modo solitudine gaudeant: tũ

uolucres, tum nantes, tum etiam pedestres. Item aliæ ciuiles, aliæ inciuiles. E

Ciuiles animantes, πολιτικὰ ζῶα.

Ciuiles appello animantes, quæ labori communicant: id est, quarum opus communi efficitur opera, munúsque idem omni est, quod nõ omnibus gregalibus competit. Ciuilis generis est homo, apis, uespa, formica, grus: quarum aliæ sub duce degunt, ut apes: aliæ nulli subditæ imperio sunt, ut formicæ. Sunt item tam ex gregalibus quàm ex solitatus aliæ quæ sedem nunquam mutent, nec peregrinentur: aliæ quæ mutare statuto tẽpore soleant. Et aliæ uim habent uenandi, aut ingenio recondendi sibi dotatæ sunt: aliæ nec ad uenandum aptæ, nec ad recondendum. Item aliæ domicilia sibi parant, ut talpa, mus, formica, apis: aliæ nullis se includere casis patiuntur, ut plures tã insecti generis, quàm quadrupedis. Quinetiam locis discrimen aliud existit: quippe cum aliæ cauernas subeant, ut lacerti, serpentes: aliæ F per summa telluris degant, ut canis, ut equus, ac alia foramina sibi excauant: aliæ nunquam eo munere funguntur. Et aliæ noctu sibi uictum quærunt, ut noctua, uespertilio: aliæ interdiu tantum. Item aliæ mutæ omnino

A strepitu & uoce.

sunt: aliæ strepitum tantum elidunt: aliæ uocem etiam formant. Quarum aliæ loqui possunt: aliæ uocem solam nullis exprimendam literis reddunt. atque aliæ loquaces, aliæ taciturnæ: aliæ oscines, aliæ non canunt. Aliæ præterea camporum incolæ sunt, ut palumbes: aliæ montis, ut upupæ: aliæ cum hominibus degere solent, ut columbi. Item aliæ copia libidinis gaudent, ut perdicum genus, & gallinaceorum: aliæ minus uenere ualent, ut quæ coturnam speciem gerunt: quippe quæ raro soleant coire. Adhæc aliis data est uis dimicandi: aliis ingenium cauendi & euitandi. Præterea quæ natant, alia pedibus carent: & hæc aut pinnis natant, ut pisces, aut etiam absque pinnis, sed ita mari utuntur, ut terra serpentes, modóque simili repunt in humore: aut sua ipsa latitudine natant, ut cartilaginei generis, quæ plana sunt, & caudam habent, ut raia, pastinaca: alia uero quæ pedes habere uidentur, ut mollia, tum pedibus ipsis, tum pinnis natant. Quæ crusta intecta sunt, suis caudis natant, celerriméque retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Cordulus etiam pedibus natat & cauda. Volucrum autem aliæ penna uolãt, ut aquila, accipiter: aliæ mẽbrana sicca, ut apes, scarabei: aliæ cute, ut uespertilio. Sunt porro quæ uel pẽnis uel cute uolãt, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiã tales uolare narrãtur. G

Animalium genera amplissima. Cap. III. H

AMplissima uero animalium genera, in quæ alia digerantur redigantúrque animalia, quæ saltem nominibus distincta reperiuntur, hæc sunt, auis, piscis, cetus: quæ quidem omnia habent sanguinem. Et terrestre quod sanguinem habet & pedibus caret, genus serpentum est. Adhæc genus testa intectũ est, ὀστρακόδερμον Græci uocant, & ὄστρεον: nos ostreum siue cõcham. Et crusta inclusum aliud, μαλακόστρακον uocant: nec aliud nomen habet commune, ut locustarum & cancrorũ genera. Aliud item μαλάκιον, id est molle, ut lolligines, sepiæ. Adde iis insectorum genus, quæ omnia genera sanguine carent. Reliquorum animantium genera nulla præterea ampla nume

rantur

A rantur: unum enim quod plura genera contineat nullum est: sed aut simplex est, nullis ipsum specificis euarians discriminibus, ut homo: aut diuidi quidem in alia genera potest, sed nullis nominibus distincta. Quæ enim in genere quadrupede non pennato continentur, sanguinem quidem omnia habent: sed alia animal pariunt, alia ouū: dixerim hæc ζωοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est uiuipara. Hæc ita impræsentiarum formula exposuisse quadam prægustandi gratia placuit. Reliquum iam est ut ad alia trāseamus.

De partibus animalium. Cap. IIII.

B ANte omnia partes animalium ex quibus constant, explicandæ sunt. Iis enim potissimum, atque in primis, tota quoque ipsa inter se differunt. Sunt porro animaliū partes, aut similares, aut organicæ siue instrumētales. Similares Græci ὁμοιομερεῖς uocant, quòd undique in similes diuidantur particulas, id est quòd omnes earum partes tum sibi mutuo, tum toti similes habeantur: quæ & simplices etiam, & primæ, & incompositæ nonnunquam appellantur: quandoquidem ex illis constitutæ sunt particulæ, quæ organicæ siue instrumentales, atque etiam officiales uocantur. Similares autē numerantur hæ, os, cartilago, uena, arteria, neruus, ligamētum, tēdo, membrana, caro, adeps, unguis, cutis: his adduntur humores, ut sanguis, & qui in oculo sunt, cristallinus & uitreus humor. Instrumentales ue-C ro partes sunt, quæ aptæ secari in partes, ipsi toti dissimiles sunt: ut manus, non in manus secatur, aut facies in facies, aut pes in pedes: quapropter & dissimilares etiam uocantur. Ex hoc partium genere sunt, quæ non modo partes particulæ'ue, græce μέρη ἢ μόρια, (pars enim cuiuspiam dicitur quicquid totum complet atque integrat) uerum etiam μέλη, id est membra appellantur: uidelicet quæ cum ipsę totius integritate describantur, habeant tamen in se partes diuersas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium, aut pectus: quippe quæ & ipsæ sint totæ, & ex partibus constent diuersis dissimilaribúsque. Has uero partes totas uoco, & integras: quemadmodum animal aut totū aliud quoduis, unum esse dicitur, & totum quoddam integrúmue, eò quòd suis conspiciatur finibus circunscriptum, nec ulla sui parte alij coniunctum: ita & ipsius pars, cuiusmodi est oculus, lin-D gua, nasus, una esse dicitur: totáque & integra, eò quòd appareat suis quibusdam finibus contineri: quòd si non esset ulla ex parte reliquo corpori annexa, sed omnino separata persisteret, tūc sane neque pars, neque membrum diceretur omnino, sed absolute unum & totum integrúmque.

De partibus exterioribus dissimilaribus. Cap. V.

VT uero nummos ad id quod sibi quisque certum exploratúmque habeat probare solet, ita & in animalium partibus agendum nobis est. Homo itaq; cum sit omnium maxime animalium nobis familiare, & exteriorum partium eius forma per usum quotidianum sit notissima, reliquorum proinde animalium exteriores partes, tam similares, quàm instru

mentales ita dignoscendæ sunt, eò quòd humanis partim easdem habent, E partim similes, dissimilésue sint, sed proportione conueniant. At uero interiores contra. sunt enim hominum in primis incertæ atque incognitæ. Quamobrem ad cæterorum animalium parteis, quarum similes sunt humanæ, referentes eas, contemplari debemus. Hominis autem partes, & si sensu facile percipi possint, describendæ tamen sunt: ut & sensum rario cõmitetur, atque etiam ut series commentandi sibi uetut perpetua, dum ordinem persequimur omnium: quò minus lateant ea quæ non eodem modo quo homines, cætera animalia possident. Partes itaque primum enumerabimus officiales, quæ externæ sunt, utpote quæ sunt per usum quotidianũ præcipue nobis notę: deinde interiorum ordinem prosequemur: postremo quæ similares sunt, explicare conabimur. F

De capite & eius partibus. Cap. VI.

Maximæ igitur partes, in quas primas diuiditur corpus, hæ sunt, caput, collũ, thorax, brachium duplex, crus duplex. Caput in animalibus omnibus superiorẽ obtinet situm, corporis sui ratione. Capitis autem pars quæ capillis intecta est, calua appellatur: cuius pars prior sinciput, posterior occiput est. Quod uero inter sinciput & occiput est, στεφάνην dicunt, id est coronam. Extremus etiam capillorum ambitus στεφάνη uocatur. Caluę medium illud discrimen & æquamẽtum capillorum, uerticem uocamus, Græci κορυφὴν dicũt, unde & δικόρυφοι, id est biuertices dicti, quibus discrimẽ G illud geminum est: uerum non osse, sed æquamento. Faciem partem eam nominamus duntaxat in homine, quæ in priore parte caluæ subiacet. Pars faciei frons, quæ sub sincipite posita, inter idipsum & oculos est: huic quæ prætenditur cutis, προμετωπίδιον dicitur: in qua rugæ, στολίδες dictæ. Ab utraque frontis parte, tempora sita sunt. Supercilia sub fronte bipartito distincta. inter ea quod medium est, μεσόφρυον: at eorum partes quæ naribus proximæ sunt, ὀφρύων κεφαλαί, id est superciliorum capita dicuntur: & οὐραί, id est caudę, quæ ad tempora accedunt. pilos uero ipsos medici nõnulli τύλους uocarunt. Superciliis oculi subiacent duo. quorum partes superius inferiúsq; oculos tegẽtes, palpebræ appellantur. Pilos, qui extremo palpebrarum ambitui adhærent, cilia nominamus. extremus uero palpebrarum ambitus, unde excrescũt cilia, ταρσοὺς uocatur. Humor oculi quo uidemus, pars uideli- H cet illa quę in medio est, pupilla, quod eam ambit, nigrũ oculi dicitur: quod postremo nigrũ circũdat, cãdidũ oculi uocatur. Pars etiã cõmunis superioris inferiorisq; palpebrę angulus est, quẽ duplicẽ uterq; oculus habet: alterũ iuxta nares, alterum iuxta tempora. Auris pars capitis qua audimus est. huius pars exterior, quæ plana patuláque manet, Latinis auricula, Græcis πτερύγωμα est, (quasi alam dixeris aut pinnã) quæ solum chartilagine & cute constat. Qua uero parte sui extrema ab anteriore in posterius uertitur, &

*κυβοειδής. quasi reflectitur, κυρτίδες dicitur. sub hoc, quod ueluti dimidiũ circuli est, ad rotũditatẽ uergens, & in mucronẽ exurgens, ξυστὺς appellatur. quod uero huius acumini subest concauũ, κογχίον. rotũdũ quod in medio est foramen,

meatus

A meatus auditorius uocatut. Suptema autem pars pinna dicitur: inferior fibra. Pars illa intetior anfractui cochleæ similis, desinit in os quod auriculã plane imitatur. Pattem inter utrunlibet oculum, & aurem, & uerticem positam, tempora appellamus. Item pars faciei inter oculos sita, nasus est: cuius partes concauæ uttinq; positæ, nares dicuntur, græce μυκτῆρες, quæ meatum præbent spititui. his nanque aerem reddimus, & accipimus. Olfactus quoque, id est sensus odoris, hac eadem parte sumministtatur. Mobiles esse nares natura uoluit, nec sicut aures sua compage immobiles. Pats nasi chartilaginea quę nates disctiminat, interseptũ uocatur: externas uero nanarũ partes, πτερύγια. In uttaq; nasi parte, loca illa quæ sub oculis caua cernũtur, priuatim etiã κοῖλα, id est caua dicũtur: quæ ex motbo aut aliàs inter-
B dũ ex cruditate laborãtibus facile attollũtur. Quæ uero sub iis inter nasum & aures uelut margines leuiter eminent, oculósq; ab inferiore patte tutãtur, malę & genę dicũtur. Sub iis laxiores partes, quæ itatis, aut spititu à pulmone reuocato cõpressis adhoc labiis inflãtut, buccę sunt, hilaritatẽ risúmque indicãtes, ut inquit Plinius. Est deinde maxilla duplex: cuius pars prior (quæ scilicet labro subiacet inferiori, atq; in rotundũ quoddã acumen tendit) mentum, posterior mãdibula est. Labra mox à naso habentur, caro permobilis. Quod supra labra est, & infra nares, μύσταξ dicitur, & ὑπήνη, id est mustax. Quod autem sub mento est carneum, ἀνθερεὼν uocatur. Quod autem intra labra & maxillas describitur, os est, quo scilicet cibus recipitur: cuius partes, palatum, & fauces siue guttur. Fauces autem & guttur appello partẽ
C illam oris uniuersam, quæ gulæ prætenditur. Inest & pars sentiens saporẽ, lingua: cuius pats prior quæ acuta est, προγλωσσὶς dicitur: caro uero qua inferiorem attingit maxillam, ὑπογλωσσίς. Ea linguæ pars quę ad fauces est, & quæ (ut nonnullis uidetur) gustus sensum habet acutiorem, χῶνις nominatur, & κεφαλιών. utrosque uero linguæ cauos sinus, χήραμοι uocant. carne rara & fungosa lingua constat: eius pats quædam ligula est, quæ plutibus infra explicabitur. Quod in ote bifidum cernitur, tonsillæ: multifidum uero, gingiuæ appellantur. Carne hæ constant, intúsque dentes ossei cohærent, utraq; maxilla sexdecim, in homine saltem. primotes quaterni lati & acuti, eò quòd secant, τομεῖς appellantur: ij omnes singulis radicibus innituntut. Hos utrinque sequuntur qui κυνόδοντες, id est canini uocantur: quibus sin-
D gulæ quoque radices insunt, ij partim acuti sunt, partim lati: quippe qui infra latiusculi, supra arctiusculi sunt. ultra hos sunt maxillares, qui & molares dicuntur, quini ab utroque latere: nonnullis uero non quini, sed quaterni seníue oriuntut. Ex his, qui in intimo ore sunt, σωφρονιστῆρες appellantur: quibus utrinque iunguntur qui ὀψίγονοι, id est serotini uocantur, post uicesimum demum annum excrescentes: nonnullis etiam senescẽtibus prodierunt: multis & octogesimo. Molares, qui maxillæ superiori insunt, ternis fere, qui inferioti binis radicibus adhærescunt, nonnullis tamen exceptis, qui supra sæpe cum quaternis, infra cum ternis radicibus depræhẽduntur: præsertim duo primi interiores, qui & intimi. Totus uero dentiũ ordo φραγμὸς dicitur, id est dentiũ acies. Parte autem oris penitiore, parti-

cula pendet carnea, columella nomine: quæ si immodice humecta intu- E
mescat inflammetúrque, uuæ nomine uocatur.

F. Caput, græce κεφαλὴ dicitur, πόλος, κρανίον, κόγχος, σκαφίον. poetæ κώδειαν uocant, à papaueris capite hoc nomen deriuantes. Calua, quæ & caluaria, κρανίον. Sinciput, βρέγμα, βρεγμός. Occiput & occipitium, ἰνίον. στεφάνη pro extremo capillorum ambitu, etiam περίδρομος dicitur. Vertex capitis, κορυφή. Orpheus μεσόκρανον uocauit. G. Faciem, & πρόσωπον eam partem nominamus, inquit Aristoteles, duntaxat in homine. Nam piscis aut bouis πρόσωπον faciémue dicere non solemus, sed πρόσωπον Græci dicunt: ut in auibus ῥάμφος, & ῥύγχος. πρόσωπον in homine, à reipsa nomen accepisse uidetur: quòd enim unus animalium homo erectus est, solus prospicit ante uersus, uocémque ante uersus mittit. Frons, μέτωπον ἢ μετώπιον. μεσόφρυον etiam dixere quidam. Tempora, κρόταφοι. Supercilia, ὀφρύες, ἀμαρυγαὶ, σκηνία. Oculi, ὀφθαλμοὶ, ὄμματα. Palpebræ, βλέφαρα. Plinius genas dixit. Cilia βλεφαρίδες. Celsus ferè pilos palpebra- F
rum uocauit: eosdem Plinius palpebras dixit. H. Extremum ambitum genæ superioris, inquit Plinius, antiqui cilium uocauere, unde & supercilia. ταρσοὶ dicuntur & ἔλυτρα, ἐπιφυχώματα, ὄρχοι. Pupilla, κόρη. Nigrum oculi, τὸ μέλαν καὶ ἶρις. Candidum oculi totum (quidam albuginem uocant) τὸ λευκόν: σφενδόνη etiam dicitur & λευκός. Angulus oculi κανθός. Oculorum pars illa, quæ in medio est, quam pupillam uocant, κόρη est, uti modo diximus. Ambiens autem hanc circulus, ἶρις uocatur. Huius uero partes, quæ pupillæ proximæ sunt nigræ, πικοαί. Circulus qui candido proximus est, ἅλως. Quæ ultima pars candidi totius est, τρέμον uocatur. Totus oculorum ambitus, κύων. Angulorum oculi radices, ἐγκανθίδες, ἢ ἐπικανθίδες. Quarum quæ naso proximæ sunt, ῥανθῆρες dicuntur & πηγαί: quæ uero tempora spectant, παρωπίαι. Concauæ altitudines quibus oculi continentur, quæ palpebras circundant, κόγχοι appellantur, & γλῆναι à nonnullis. Auris, οὖς, ἀκοὴ, ἄκουσμα. Auriculam, Celsus etiam aurem uocat, πτερύγωμα, πτερύγιον. Meatus auditorius, ἀκουστικὸς πόρος. Pinna, ἀντιλόβιον, Fibra λόβος. G
Aristotelis ætate, inquit Pollux, omnes auriculæ partes præterquã λόβος, id est fibra, nomine carebant: uerum medici postea hæc imposuere uocabula. Auricularum ipsarum exterior ambitus, κοχλίας, interior uero σκάφος est. Pars quæ ad tempora uergit, πτερύγιον, inferior autẽ λόβος. i. fibra uocatur: & interior κυψέλη, unde & auriũ sordibus idem nomen quod concauũ est, ἀστικὸς, quod ueluti fundamentũ est aut pauimentum, κρότων. Ipsius autẽ cõcauisinus, quod in ea parte est quæ ad tempora uergit, & ad auris interiora reflectitur, φράγος: opposita uero pars ἀντίφραγος dicitur. sicuti & eius partis, quæ fibra dicta est, quod prominet, προλόβιον: quod κυψέλη proximũ est, τράγος quod super hanc est acutũ in superiore fibræ ambitu, ἀντιλόβιον. Eius autẽ partis quæ φράγος dicebatur, quod tẽpora spectat ἀκρὰ dicitur. Cõcauũ uero quod iuxta κυψέλην est, ἰχνίσκος: quod ad foramẽ est, καμάρα: quod autẽ intus est, χύαρ uocatur. quod deinde ad auriculę radicẽ est fibrę subiectũ, μῆκων dicitur. Illius autẽ auriculæ partis, quæ sub eo quod πτερύγιον dictũ est, habetur, ἕλιξ & huic opposita pars ἀνθέλιξ quódq; sub hac est, κόγχη nũcupatur. A. Tẽpora, κρόταφοι. nõnulli & κόρρας uocarũt, & κόρσας. Nasus, ῥίς. Nares, μυκτῆ- H
ρες, μυξωτῆρες. Totũ etiã mẽbrũ à medicis quãdoq; μυκτὴρ uocatur, & μυκτῆρες, & ῥώθωνες. Et nares Sophocles etiã μύξας appellauit. Et foramina ipsa quidã θαλάμους dixere, & ὀχετεύματα. Interseptum, κίων. Quidã uero ita diuidũt. Nasi ea pars quæ superciliis proxime subiacet, ὑμὸς, per quem scilicet spiritus transmittitur. media uero χόνδρος, id est cartilago, uocatur. Partes uero quæ utrinque genas spectant osseæ, ῥινὸς ῥάχις, id est nasi spina. At ea quæ nares diuidit, κίων διάφραγμα, στῦλις, uel ut aliis placet, quod intus meatus ipsos diuidit, διάφραγμα ῥινὸς uocant, id est septum narium. Quæ uero super eam partem est caro ad labra uergens κίονα, & totam nasi summitatem, σφαιρίον. Quæ autem extrinsecus ex utraq; sphærij parte sunt, ὑπλῶαι ἢ πτερύγια: intrinsecus autem μύξαι ἢ θαλάμαι: & quod illis tanquam fundamentum subest, λωοὶ ἢ λωός. Malæ & genæ, μῆλα dicuntur, & παρειαὶ, & γνάθοι, uerum παρειαὶ & γνάθοι buccę potius dicuntur. Maxilla σιαγὼν, γένυς, γαμφύλη. Mẽtum, γένειον, ὀργυλεύς. Mandibula, γένυς. Labra, χείλη,

uteres

A ueteres comici χιλλῶνας uocarunt. Ἀντιχειλὼν etiã λευκερία dicitur. C. Os, στόμα, à nonnullis etiam λόγαιον dicitur, & μύσαξ. Palatũ dicitur & cælum oris, ὑπερῴα, οὐρανὸς, οὐρανίσκος. Fauces Celsus lib. 4. Fauces, & spiritum & cibum capiunt, græce φάρυγξ, φαρύγκηθρον etiam à quibusdam & ἰσθμὸς, ob loci angustiam. Significat & φάρυγξ gulæ summam partem atque initium, sicuti λάρυγξ asperæ arteriæ. uerum Plinius partem hanc quam Celsus & Theodorus fauces uocant, guttur appellat: fauces uero summam gulæ partem, sicuti postremam stomachum dixit. Lingua γλῶττα, ἢ γλῶσσα, à nonnullis γεῦσις uocatur, aut γλῶσσα γεύσεως. & totum membrum significat & membri partem, ut dictum est. Sed quod hic diximus (Pollucis authoritate) gustus sensum acutiorem illi linguæ parti inesse quæ ad fauces est: contra Aristoteles eam, sentiendi istam uim præcipue obtinere scribit, parte sui primore. Nam si interiore tangatur, minus eam sentire existimat. Ligula, à Plinio minor lingua uocatur: Græci ἐπιγλωττίδα uocant. Tonsillæ παρίσθμια & ἀντιάδες dicuntur. Galenus παρίσθμια inflammationem earum,
B quæ prope tonsillas sunt, partium, & ἀντιάδας priuatim tonsillarum ipsarum inflammationem esse ait. At Celsus ἀντιάδας, tonsillas, quæ post inflammationes induruere, à Græcis uocari scribit. Tonsillæ in intimo ore quatuor cõspiciũtur binæ ad linguę radicem, singulæ utrinque conspicuæ: & binæ penitiores, quas Pollux μῆλα uocari tradit. Gingiuæ οὖλα: ut uero Polluci placet, carnes quæ dentes continent, quæ quidem externæ sunt, οὖλα: quæ uero internæ, ἔνουλα: & quæ inter dentes ipsos continentur, ἀρμοὶ dicuntur. Dentes, ὀδόντες, τομεῖς. Dentes primores acuti, etiam δυχαστῆρες dicuntur, & κτένες, & γελάσινοι. D. Maxillares, γόμφιοι. Molares, μύλαι, ὀψίγονοι etiã, κραντῆρες, & latine genuini. Columella, κίων, ἢ κιονὶς, ἢ γαργαρεών. Vua σταφυλή.

De collo & eius partibus. Cap. VII.

Collum deinde id appellamus quod inter caput & armos humerós ue interiacet. Quantum uero colli ipsius cartilagineum, priorem obti-
C nens situm, uocem transmittit & halitum, id arteria, & aspera arteria nominatum est. Hæc autem accipiendi reddendíque tantummodo spiritus officio fungitur. Nihil. enim aliud nec siccum uel humidum pati ipsa uidetur: sed ubi in eam tale quid deerrauerit, tandiu torquetur, dum excutiat quod dilapsum est. At uero quãtum interius carneum spinæ præiacet, gula dicitur: qua cibus atque potus deuoratur. Ipsius autem asperæ arterię pars summa, quæ uocis instrumẽtum est primum ac præcipuum, larinx dicitur: apparétque in collo tangenti durum: & inter transglutiendum sursum deq́, moueri cernitur. Vltima autẽ colli anterioris pars, cui proxime subest iugulum, ὑποσφαγὶς dicitur. Pars uero posterior colli, extima ceruix appellata est. Partes thorace tenus dispositæ hæ sunt.

D B. Collum, idem & ceruix, græce αὐχὴν, τράχηλος, (utrunque simul posuit Aristoteles 4. de partibus animalium, καὶ τὰ περὶ τὸν καλούμενον αὐχένα καὶ τράχηλον) dicitur & δειρή: hinc ultima colli anterioris pars, ὑποδερὶς dicta est. Plinius ceruicem à collo distinguit. C. Ceruix, inquit, nulli nisi quibus utraque hæc arteria & gula, cæteris collum, quibus tantum gula. Ceruix flexilis est ad circunspectum. Arteria, & aspera arteria, ἀρτηρία, καὶ τραχεῖα ἀρτηρία, & βρόγχος quoque dicitur. Gula, στόμαχος, οἰσοφάγος, λαιμὸς, & λευκανίη Homero. stomachum etiam uocant Latini, ut Cicero 2. De natura deorum, & Celsus lib. 4. Plinius tamen stomacho abutitur pro ore uentriculi. Galenus utrunque significare tradit, gulam scilicet & os uentriculi, quod καρδίαν, id est cor ueteres nominare solebant. Larynx, λάρυγξ, quandoque etiam φάρυγξ & βρόγχου κεφαλή. Extima ceruix, ἐπωμὶς: dicitur & hæc colli pars τένων. Ἐπωμὶς Galeno est musculus superiorem humeri partem occupans, & præterea ea dorsi pars quæ humeri articulo proxima est.

De Thorace & eius partibus. Cap. VIII. E

THoracem eam partem appellamus, quę à collo ad pudenda usque trũca pertendit. Finem enim thoracis faciunt partes quæ ostium excrementi tum humidi tum sicci continent. Thorax ipse parte priore posterioréque constat. In priore huius parte, mox à collo communis colli & pectoris pars, iugulũ est, quod ossibus continetur, quæ & iuguli dicũtur, & κλεῖδες. Deinde pectus, priorem thoracis obtinet situm: cuius media pars στηθύνιον uocatur, quasi pectusculum dixeris, & στέρνον. Pectus ipsum bipartitum est, in mammam parte sui utraque extuberans. Mammis laxior cõtextus corporis est. Iuncta illis papilla, per quam lac transmissum elicitur. Qui papillas ambit circulus subniger, φῶς dicitur. Quod sub mammillis est, προκάρδιον, ac si præcordia dicas. Communis pars costæ, brachij, & humeri, ala est, quæ F
& axilla, & subalis latera. Venter infra pectus est parte corporis priore: totum scilicet quod ab ea parte est, quæ στέρνον uocatur, ad pudẽda usque, una etiam connumeratis ilijs. Huius pars tota exterior musculosa, quæ interna obtegit, abdomen est: cuius ueluti radix umbilicus est. Huic radici pars subiecta in latus utrunque ilia dicitur: quæ autem recte subiungitur, aqualiculus: cuius postremum, pubes est: qua scilicet pili nascuntur. Sed super umbilicum, sub ore uentriculi, hypochondrium est. Cauum autem commune hypochondrij, & ilium cholago est. Pudenda his proxima sunt. Pars fœminę propria, uterus aut uulua est: maris penis colísue, foras postremo thorace propẽdens, parte sui prima carne propemodũ constans, æquabili facie turbinata: nomen à glande pars hæc mutuata est, glans dicta. Hác G
glandem quę tegit cutis, ποσθὴ dicitur: & totum quod ex ea cute glandéque constat, præputium est. Reliqua pars cartilaginea est, & augeri ampliter potest. Huius membri quod minime dependet, ὑπόστημα: foramen uero quà humor excernitur, οὐρήθρα dicitur: & id quo cuticula cum glande adnectitur, κυνοδέσμιον. Quod in inferiore penis parte, suturæ simile est, per scrotum ad podicem usque pertẽdens, περίναιον est. Subiacẽt membro genitali testes gemini, cute obducti, quod scortum & scrotum nominamus. Mulieris autem genitale contra quàm uiri formatum est. Cauum enim subditum pubi est, non sicut maris propensum ac prominens: cuius pars interior, loci, & uterus appellatur. Ostium uero & ceruix, matrix est: quæ ab utero effertur, accessum prolifico maris semini præbens, & exitum humido excremento. Fœmoris & imi uentris pars communis est inguen. Pars H
item interior fœmoris & natis communis, coles: exterior, subnatale: pars uero excretoria, podex est. Huic quod subditum quasi stragulum est, nates appellant: in quo autem fœmur uersatur, coxa & acetabulum. Thoracis iam partes omnes primores diximus. Dorsum item sub ceruice, sed pone pectus est: cuius pars, quæ collo proxime subiacet, gibba, χελώνιον: quæ autem utrinque sitæ prominent, scapulæ humeríue: summi uertices ἀκρώμια dicuntur. Ab iis in anteriora protendunt κλεῖδες, iuguli scilicet ossa, inter quæ iugulum situm est. Quæ uero ab scapulis ad spinam tendunt, ὠμοπλάται Græci, nostri scoptula uocãt: inter quæ μετάφρενον situm

A situm est ad medium usque dorsum, ubi septi transuersi locus est. Infráque è regione uentris, lumbi habentur, usque ad os sacrum: cui utrinque adiacent clunes, partes quidem carnosæ: & in his, quæ prominent, nates appellantur. Totius uero dorsi media pars superne ad os usque sacrum, spina, & dorsi spina uocatur. Et thoracis quidem partes ita se habent.

E. Thoracem, θώρακα (qui & ὁλκὸς dicitur) totam eam partem corporis quæ à collo ad crura usque pertendit, uocat Aristoteles, & alij quoque. Quanquam medici eam solũ partem thoracẽ dicunt, quæ collo proxima est, & utrinque costis clauditur: priore scilicet parte & posteriore ad spinã usque: inferiore uero ad præcordia terminatur: iugulũ, & iugulus (Pli. lib. 11. iuguli, nulli præter hominem) σφαγὴ. à nõnullis σφυμὸς, κλεῖδες & κατακλεῖδες. harum pars quæ utrinque scapulis proxima est, ἐπωμὶς, quæ B uero pectori & collo, παρασφαγὶς dicitur. atque hoc loco, quod cauum est, σφαγὴ, id est iugulus, appellatur. Pectus, στῆθος. στέρνον, pectoris media pars est, à summo ad cartilaginem usque illam, cui nomen est ξιφοειδὲς: significat & στέρνον os ipsum pectoris medium, cui adnectuntur costæ Mamma μαστὸς: dicitur & τιτθὸς & τιτθίον. Papilla, θηλὴ, προκάρδιον. dicitur & cauum illud quod sub pectore est, carneum molléque ad os uentris: quæ quidem pars & σφαγὴ quoque & ἀντικάρδιον uocatur. F. Ala & axilla, μασχάλη. Latera, πλευρά. πλευραὶ uero costæ, id est lateris ossa dicuntur. uenter γαστὴρ, unde προγάστωρ, id est uentricosus dicitur & κοιλία. Abdomen, ἐπιγάστριον, quandoque & ὑποχόνδριον hoc totum significat: & contra, ἐπιγάστριον nonnunquam pro ὑποχονδρίῳ: quandoque etiam uiscera ipsa hypochondria dicuntur. Vmbilicus, ὀμφαλὸς, ἡ μεσομφάλιον, concauum illud est, quod in uentris medio est. Qui circa hunc cernitur quasi neruorum quidam contextus, γαστροκνήμιον: medium autem umbilici, ἀκρομφάλιον: quod uero super ipsum est, ἐπομφάλιον. At cutis ipsa quæ circa umbilicum est, γραῖα uocatur, (quasi uetulam dixeris) eò quòd cum rugas contraxerit, senectam iam aduentare si- C gnificat. Ilia λαγὼν, κενεὼν. Κενεῶνα uocant, inquit Galenus, locum qui inter coxarum ossa, & costas nothas interiacet, eò quòd sit κενὸς, id est inanis & ossium expers. Aqualiculus, ἦτρον. Theodorus hanc partem sumen uocat, atque abdomen & imum uentrẽ: uerum sumen quid significet, infra explicabitur ex Plinio. ἦτρον quod & ὑπογάστριον dicitur, ut Pollux author est, eam duntaxat partem significat, quæ ab umbilico ad pubem pertingit. Pubes, ἥβη, quæ & ἐφήβαιον dicitur & ἐπίσειον, uel ἐπίσιον. Cholago, χολάς. Pudenda, αἰδοῖον. Vterus aut uulua, ὑστέρα. Penis, αἰδοῖον, καυλὸς, σῆμα. Αἰδοῖον Aristoteli penem tantum significat: ut uero Polluci placet, penem continet una cum scroto & testiculis, τύλος etiam à quibusdam uocatur: καυλὸς Aristoteli fere ceruicem significat, uesicę scilicet, & penis. G. Glans, βάλανος. præputiũ, ἀκροποσθία: uerũ Polluci ἀκροποσθία & ἀκροπόσθιον significat preputij cuticulæ partem prominentem. ὑπόσημα dicitur & κύστεως τράχηλος, uisicæ ceruix: πόσθιον, ζωμὸς etiã dicitur & ὄρρος, ταῦρος quoque à nõnullis. testes, ὄρχις, δίδυμοι. Scortũ & scrotũ, ὀσχεὸς, ὄσχεον, ἢ ὄσχεος, ἢ ὄσχη. Loci & uterus, totius nomine pars uocatur, ὑστέρα καὶ δελφὺς: unde fratres uterini ἀδελφοὶ uocãtur. Matrix, μήτρα.

D Pudendi muliebris totus ipse sinus κτεὶς uocatur: & latine (opinor) cunnus. Extremæ eius margines carnosæ πτερυγώματα & μυρτοχειλίδες, κρημνοί. in harũ medio suborta ueluti carũcula, νύμφη, μυρτὸν, ἐπιδερὶς, κλειτορὶς: uterus etiã matrix dicitur, & μήτρα καὶ γονή. H. Inguen βουβὼν. Coles, πόσθιον, subnatale ὑπογλουτὶς, pars scilicet carnea illa, quæ sub natibus deorsum uersus ad fœmur pertẽdit. Podex δακτύλιος, πρωκτὸς, ἀρχὸς, ἕδρα. Nates, γλουτοὶ, πυγαί. Partes carnosæ quæ proxime lumbis, utrinque prominent, ἰσχία dicuntur, id est clunes. ab his uero partes prominentes, γλουτοὶ, & ἐφέδρανα, id est nates. ἰσχία uero dicũtur etiam partes carnosæ ex utroq. sacri ossis latere, uocãtur & σκαφία, clunes (uti arbitror) latine. ἰσχίον itẽ ligamẽtũ ipsum significat, quo fœmur coxẽdicis acetabulo colligatur. articulus etiã ipse ἰσχίον nõnũq. appellatur. Coxa & acetabulũ, κοτυληδὼν: uerũ Pollux κοτύλας uocari prodit cauas illas ossiũ fossulas, in quibus fœmorũ capita uersantur, quas & coxas Celsus uocat, & ipsa fœmorũ capita, κοτυληδόνας Dorsum, νῶτον. Scapulæ humeríue, ὦμος: scapulas enim uocat Celsus humeri articulos: Theodorus

uero scapulas uocat, quas Greci ὠμοπλάτας dicũt, & Celsus scoptula, (scoptula operta legunt nonnulli apud Celsum.) A. Humerus etiã in hoc significato pro articulo ipso apud Pliniũ cũ aliàs, tum apertissime lib. 11. sed apud Celsum pro ea brachij parte accipitur, quam lacertum uocamus. ὦμος item apud Aristotelem fere pro humeri articulo accipitur. Lumbi ὀσφὺς ἢ ἰξὺς ἢ πσότμησις. ψόαι dicuntur lumborum musculi interni. qui & νευρομῆτραι & ἀλώπεκες etiam à quibusdam uocantur. Qua nquam sint & qui externos spinæ musculos, ψόας uocent. Clunes ἰσχία quæ & σκαφία uocantur, ut ante dictum est Harum partes sunt, nates, quas Græci γλουτοὺς uocant & ἐφέδρανα & ὑπογλουτίδες, quæ carnes sunt infra nates, ad fœmora uergentes. Spina ῥάχις, κλόνις γύης. Spinæ partem mediam illam quæ inter metaphrenum & lumbos est, Homerus ἄκνηστιν uocauit: uerum ἄκνηστις, ut tradit Pollux, proprie in solis quadrupedibus est.

De Brachiis & eorum partibus. Cap. IX.

Membri uero superioris bipartitam compactionem à thorace dependentem, brachium siue ulnam uocamus: cuius partes sunt, scapula, humerúsue, lacertus (qui & humerus Celso) gibber, cubitus (Celsus brachiũ uocat) & manus. Lacertus totius brachij pars maxima est, terminos habens, inferne quidem gibberum, superne autem humeri articulum: gibberum uocamus cui innitimur. est autem ea pars qua totum brachium flectitur. Altera brachij pars non minima, imo secundum lacertum maxima, quam cubitum uocamus, inter gibberũ sita est, & articulum, quo cũ cubito manus iungitur, καρπὸν Græci uocãt, nos brachiale. Cubiti pars superior, ὁ πῆχυς, inferior, ἀγοστὸς dicitur. Manus partes, palma, & digiti quinque. In manu prima palmæ pars, quæ ex multis minutísque ossibus constat, καρπὸς græce dicitur: altera quam μετακάρπιον uocant, pars manus lata est, quæ ex rectis quinque ossibus constat ad digitos tendentibus, à quibus digiti oriuntur. Digiti quinque numero: quorum qui maximus est, pollex uocatur, à latere metacarpij adiunctus, breuis crassúsque: huic proximus est index: medius deinde, qui longissimus omnium est: illum sequitur qui medicinæ dicatus est, παράμεσος dictus: postremus omnium minimus est. Hæret summis digitis unguis. Digiti pars qua inflectitur, nodus siue articulus est: quæ rigida constat, internodium dicitur. Pars interior manus, quæ carnosa est, & scissuris uitæ indicibus distinguitur, uola est. Exterior uero manus pars neruosa est, ὀπισθέναρ à Græcis dicta.

Alter sentit Galenus ut infra uidebitur, in ossibus.

F. Membri superioris. κῶλον Aristoteli & Galeno membra significat exteriora (ni fallor) a thorace separata, & quasi dependentia, ut brachia & crura: uerum, ut sentit Pollux, κῶλον, quod & κώλημα dicitur, ex fœmore tantum & crure constat. Brachium βραχίων ἢ χείρ: totum hoc mẽbrum Aristoteles βραχίονα, Galenus χεῖρα uocat, nonnunquam & βραχίονα, Celsus brachium, Theodorus brachium siue ulnam ita forsitan & Plinius, lib. 11. uni homini ulnæ. Scapula, humerúsue, ὦμος, de quibus supra. Lacertus, hanc partem Aristoteles ἀγκῶνα uocat, Galenus βραχίονα, Celsus humerum: alij lacertum, Theodorus, nisi codices sint mendosi, lacertum agilem. Gibberum, ὠλέκρανον. articulum hunc totum ubi cubitus lacerto iungitur, ἀγκῶνα uocant alij huius quod ab exteriore parte prominet, ὠλέκρανον. Galenus in osse, inquit, brachij, quod cubitus appellatur, in extremo eius fine, illo qui cum lacerto iungitur, duo extant tubercula, alterum maius quod & posterius, & inferius est. alterum minus, quod superius est & in parte anteriore. hos processus siue tubercula uulgo κορώνας uocat: sed proprie illum, qui maior & posterior est, Attici ὠλέκρανον, Hippocrates ἀγκῶνα uocat. hæc Galenus.

Cubitus

A Cubitus, πῆχυς ἢ ὠλένη. Celsus hanc partem brachium uocat, eodem scilicet cum toto nomine. Manus χεὶρ ἢ ἄκρα χείρ. ita enim fere uocat Galenus: nam χεὶρ apud illum totum brachium significat. Nomina ista brachij non inconcinne expressit Ouidius lib. 1 Metamorph. Laudat digitósque, manúsque, Brachiaque & nudos media plus parte lacertos. Palma θέναρ: partes habet palma (ex Aristotele & Celso) καρπὸν & μετακάρπιον. Celsus has partes nominibus propriis non appellat, sed tantum primã palmæ partem, & alteram palmæ partem. Terniã palmæ partẽ addit Pollux προκάρπιον, quod ante carpũ est. G. Digiti, δάκτυλοι. Pollex ἀντίχειρ ἢ μέγας. index, λιχανός. medius, μέσος. minimus, μικρός. Nodus siue articulus κόνδυλος. Internodiũ, φάλαγξ ἢ σκυταλίς. Vola, θέναρ, ut utrunque significet θέναρ Aristoteli, totum scilicet & partem: uola etiam pedis pars concaua dicitur ex Plinio & Fest. Põp. Manus partes uarie ab aliis explicantur: nam quibusdam θέναρ ea pars dicitur carnosa, quæ in parte manus supina iuxta pollicem assurgit, & ad indicem usque: quæ uero illi opposita est in eadem manus parte, ὑποθέναρ: pars uero exterior, ὀπισθέναρ: quæ uero pars digitis proxime subest, στῆθος
B χειρὸς dicitur, à nonnullis hæc pars ὑποθέναρ uocatur, & στῆθος χειρὸς (quod & ὑπόθεναρ quoque dicitur) ea pars nominatur, quæ post cauam manus partẽ ante metacarpium iacet: concauam uero manus partem κοῖλον χειρός uocant: alij κοτύλην, quæ scilicet inter θέναρ & στῆθος χειρὸς sita est. Alij uero manum ita diuidunt. Totam uolam, id est partem manus internam, θέναρ uocant, authoritate freti Hippocratis atque Homeri: externam uero, ὀπισθέναρ, ἢ χεῖρας, ἢ προκάρπιον, ἢ λῶρα: partem uero quæ iuxta carpũ sita στῆθος χειρός dicunt: quæ uero sub digitis, ταρσὸν, κτένα.

De cruribus & earum partibus. Cap. X.

Inferioris autem membri quod κῶλον uocant, bipartita compactio, utrinque à coxa dependens, crus est. Huius quod inter coxam & genu interiacet, fœmur & fœmen. Commune deinde fœmori & tibię, quod articu-
C lum constituit genu est: cuius pars posterior, poples uocatur. Quod foris orbiculatum adiectum est, contegens eam quæ ad genu est commissuram, patella uocatur & mola: tibia, quod gemino osse subiacet, cuius pars prior quæ carnis expers est, crea, posterior sura appellatur: quæ caro est neruosa. Postremum tibiæ, quod utrinque extat, malleolus geminus in utroque crure est. Quod deinde multiplici osse constat, pes est: cuius pars posterior, calx: prior discreta in digitos quinque est: media, plantæ nomine explicatur. Reliquæ partes ad earum quæ in manu sunt similitudinem instructæ sunt: plantæ scilicet palmæ, digiti digitis, ungues unguibus respondent. Partes exteriores hæ sunt.

D C. Crus, σκέλος. ita uocatur hoc totum, quod ex fœmore, genu, tibia, malleolis & pede constat. Fœmur fœmen uocat Celsus, μηρός. unde fœmoris internæ partes παραμήρια dicuntur: & quæ inter fœmora sunt μεσομήρια. Genu γόνυ. Poples, καμπὴ, ἢ ἰγνύη, ἢ ἀγκύλη. Patella μύλη: alii ἐπιγονατίδα, ἢ ἐπιγονατίδα dicunt, uocatur & μυλακρὶς, ἢ ἐπιμυλὶς, ἢ κόγχη ἢ κόγχος. ἐπιγονὶς etiam musculum significat qui in genu reperitur. Tibia (crus uocatur à Celso) κνήμη, eodem scilicet cum toto membro nomine. Crea, ἀντικνήμιον. tibiã uocat hanc partẽ Celsus. Sura, γαστροκνημία, γαστροκνήμιον: quidã priorẽ partẽ κνήμην, posteriorẽ ἀντικνήμιον uocãt. Malleolus, σφυρός. ἀστραγάλους quidã uocant, & latine talos. Sunt autẽ ἀστράγαλοι nõ partes illę extantes, sed qui intus à malleolis occultãtur, ut inter ossa dicimus. Pes, πούς, βάσις. Quod post malleolos & talũ est, id totũ pes uocatur. Calx πτέρνα. Pedis partes uariè distinguuntur: etenim ut quibusdã placet, prior pedis pars à malleolis ad digitos usque ταρσὸς uocatur: interiora malleolis ad magnum usque digitum pedibus sese quasi aspicientibus πέδιον: quod sub hoc statim in imi pedis medio habetur, κοῖλον ποδὸς, id est pedis cõcauum dicitur, latine uola. Infimum autem, quo terram

contingimus & calcamus, πέλμα est. Pars uero ea quæ post cauum pedis iuxta digitos attollitur, στῆθος ποδὸς, ἢ πρόστηθις dicitur. Sequuntur deinde δάκτυλοι, id est digiti pedis quinque numero. Alij uero superiorem pedis partem totã, quæ ante digitos est, quæ scilicet ex neruis & ossibus constat, πεδίον uocant: ἢ ὄρθιον, ἢ πολυόστεον, cuius priorem partem, quæ digitis proxima est, ταρσὸν uocant: posteriorem pedis partem πτέρναν, id est calcem: inferior pars tota, τυλώμα, id est uestigium, quod scilicet carnosum est & inferius solum attingit. Galenus uero ταρσὸν eam pedis partem uocat, quæ malleolis proxima est: quæ ex septem ossibus constat, uti infra apertius explicabitur: inter ossa & illi manus parti respondet, quæ καρπὸς dicitur: πεδίον uero, quæ illi proxima est, quæ ex quinque ossibus constructa est. quibus adiunguntur pedis digiti, & metacarpio in manu respondet. Itaque constat a Celso plantam uocari, quæ ex utraque hac parte constat. sicut in manu palmam, quæ & καρπὸν continet, & μετακάρπιον, ut modo dictũ est. E

De situ partium uario. Cap. XI. F

HAbet sane homo (sicuti & cætera fere animalia) suas parteis ita dispositas, ut & in eo superius sit & inferius: & prius & posterius: & dextrũ & sinistrum. Et dextrum quidem & sinistrum ex similibus fere constat partibus, nisi quòd sinistra omnia imbecilliora. At posteriora prioribus, & superiora inferioribus discrepant: præterquam quòd inferiora similitudinẽ superiorum preferre ea dixerim ratione, qua uenter imus respondere assolet faciei in corpulentia uel gracilitate: & crura cum brachijs communem ineunt rationem. Ita quibus lacerti breues, iis etiã fœmora magna ex parte breuia sunt. Et quibus pedes exigui, iis manus quoque paruæ habentur.

De sex istis differentiis situs plura uideas libro de animaliũ gressu Aristotelis.

Partium itaque situs, quemadmodum ad superius & inferius, prius posterius, sinistrum dextrum se habeat, paucis explicandus est: sex nanque hisce differentiis moueri hominem liquido apparet. Superius autem intelligi uolo in animalibus, non ut idem sit quod in orbis uniuersi situ, sed quẽadmodum supremam partem in omnibus eam esse dicimus, non animalibus tantum, sed quęcunque uita prædita sunt, per quam cibus recipitur: infimam autem ad quam postremo accedit. Partẽ quoque priorem eam uoco, in qua sensus præcipue comprehenduntur, & unde sensus emanant exordia: opposita uero illi pars posterior est. Dextrum autem, (quemadmodũ & in uniuerso est) unde primus motus orditur. Ergo superiora inferioraque hominem omnium maxime animalium habere ad rationem differentiamque locorum naturalium intelligimus: eius etenim partes tam superiores quàm inferiores, ad situm orbis uniuersi superiorem inferiorẽque dispositæ sunt. Itidẽmque priores posterioresque, atque etiam dextræ sinistræque habentur, cum cæterorum animalium genus, uel respectu huiusmodi careat, uel confusius habeat. Caput itaque cum in cæteris etiam omnibus animalibus superiorem obtinet situm, corporis sui ratione: at homo potissimum, quoniam solus (ut modo diximus) ad uniuersi orbis habitum institutus est: (solus enim animalium erectus uiuit) idcirco partẽ etiã istam habet respondentem parti sublimi uniuersi. Caput collum excipit, tum pectus & dorsum: alterum prius, alterum posterius est. Subiacent iis uenter & lumbi, genitale & nates: mox fœmur & tibia: postremo pedes. Crura uero ante flectunt, eodem scilicet quo & incedunt. Calx è tergo po- G H

A ſitus eſt. Malleoli ſitum imitantur aurium: quippe qui latera teneant imi cruris, quomodo aures iunctæ lateribus capitis habentur. Brachia è latere corporis dextro ſiniſtróque dependent, atque ſe intro flectunt: ita ut homini potiſſimum crurum & brachiorum deuexa, (κυρτὰ Græci uocant) aduerſa inter ſe ſint. Et brachiorum prior ea pars ſit, quæ à pectore eſt: poſterior uero, quæ ab ſcapulis: ſicuti interior quæ ad latus tendit: exterior quæ ab eo recedit: quod ad omnes articulos pertinere etiam patet. Senſuum autem partes ſenſorias, oculos dico, nares & linguam, eodem ſcilicet in priorem partem ſpectantes habemus. Auditus uero ſenſoriam partem, id eſt aures, à latere, eodem in orbe quo oculos. Ita partes exteriores collocatæ atque diſpoſitæ ſunt, nominantúrque præcipuæ: & cognitæ per uſum ſitúmque B euidentiorem habentur.

De partibus interioribus, & primò de capitis partibus. Cap. XII.

Cerebrum ἐγκέφαλος.

NVnc interiorum ordinem perſequemur. Primùm igitur cerebrũ capitis priorem obtinet partem: non modo in homine, uerum in cæteris etiam animalibus, quibus ea pars data eſt: omnibus autem in iis eſt, quę ſanguinem obtinẽt, & ob eam rem ἔναιμα, id eſt ſanguinea appellantur: ex cæteris fere nullum habet, niſi per proportionem, ut ea quæ μαλάκια, id eſt mollia nomine ſpeciali nuncupantur: ipſum ambiũt membranæ duæ quas μήνιγγας Græci dicũt: altera craſſior & ſolidior, oſſi caluæ adhærens, quam σκληρὰν, id eſt duram uocãt: altera χοροειδὴς dicta, quæ interior eſt: & cerebrũ C ipſum attingens, infirmior & rubicundior. Bipartitum omnium animalium cerebrum eſt, poſtremúmq; iungitur, quod cerebellũ uocatur, quod ſpinali medullæ continuum eſt; duriuſculũ, hoc eſt & colore ſufflauo. Cerebrum omnibus priuatum ſanguine eſt, nec uenam intra ſe ullam continet: omniumq́; corporis partium frigidiſſimum ſentitur, uel ad tactum, ait Ariſtoteles, Galenus pernegat: cute tamen frigidius ipſum aſſerit, quæ omnium animalis partium, quod ad caloris frigoriſq́; ſenſum attinet, ueluti norma eſt. Ex cerebro ipſo paria neruorum oriuntur ſeptem, quas συζυγίας uocant, qui in ſecãdi arte periti ſunt. (iis quę ad nares feruntur minime cõnumeratis: neque enim hæc neruorum more producuntur, nec extra caluã exeunt.) Et primi quidem paris nerui prodeunt, unus dextra, & alter ſiniD ſtra, craſſitudine notatu digna, & fere omnium neruorũ molliſſimi. Hi ueluti radices quædam oculorum uidentur: uterque enim ex priore cerebri parte prodiens, atq; in aduerſum ſibi oculũ ſubiens, in latum ſeſe explicat: ipſumq́; qui in oculo eſt, uitreum humorẽ in orbem ſphære modo ambit: membranamq́; (ſiue tunicam dicere malis) efficit, quę ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, id eſt retiformis. Solis hiſce neruis antequam in oculos inſerãtur, ſenſibilis quidam meatus ineſt: unde ipſos quidã, non neruos, ſed πόρους, id eſt meatus appellarunt, alij neruos opticos, quaſi dixeris uiſiuos. Alterum poſt hoc neruorum par eſt, in muſculos qui oculos mouẽt diſtributum: puriores multo ſunt hi, tenuioresq́; iis quos modo memorauimus. His adiacet tertium par. hos autem neruos molles uocant: molliores enim ſunt, tum

σκληρὰ, παχεῖα etiã dicitur, id eſt craſſa, & δερματώδης.

Cerebellum, παρεγκεφαλὶς, ἢ ἐγκράνιον, ἢ ἔγκρανον, ἢ ἐγκρανίς.

fecūdi paris nerius,de quibus modo diximus,tum uero eius quod mox fe- E
quetur,quarti,& item aliorum. oritur autem hoc neruorum par,ubi pars cerebri anterior cum posteriore connectitur. Quarti uero paris nerui, his posterius paulo siti sunt,à cerebri basi emergentes. Quinti quoq; paris nerui proximi iis oriuntur,sed ad capitis latera magis,ad ossa quæ λιθοειδῆ,id est lapidea dicuntur,uergentes. Hi uero cum statim bifidi fiant,in ipso scilicet per ossa transitu,utrinque deinde prodeunt,altera quidem pars(ἀκουστικὸν,id est auditorium neruum uocāt)in priorem magis partem ad auditus meatum:altera in partem magis auersam, in ossis eius quod λιθοειδὲς dicitur,foramen quoddam, quod τυφλὸν appellatur: id enim ueteres anatomici nomen illi indidêre, cum utique penitus anfractum illum perforare non potuissent,per quem neruus post aures foras emergit. Sextum neruorum par F
à cerebri basi producitur per foramē quoddam, quod ad inferiorem illius commissuræ partem, quam λαμβδοειδῆ uocāt, à λ literæ similitudine,conspicitur.Nec dum etiam nerui isti duri apparent: prædictis tamē omnibus eò duriores sunt,quo iā spinali medullæ sunt propinquiores.hæc nanq; eorū qui duri sunt,neruorum,principium est. Vbi autem cerebrum desinit,illic oritur septimum neruorum par: quòd unà cum sexto pari è caluaria se exerit. Habet in se cerebrum,plerisque omnibus,cauum quoddam exiguum ueluti lacunam ληνὸν ab Herophilo dictum, id est torcular. habet & uetriculos(κοιλίας uocant)in priore quidem parte,hoc est in cerebro ipso, binos: in posteriore uero,quod cerebellum uocatur,unum. Et præterea à prioribus in posteriorem meatus quidam transire cernitur, quem sane quartum G
totius cerebri uentriculum nonnulli anatomici uocant. A prioribus illis utrinque exoritur processus quidam oblōgus & concauus,in narium usq; principium protensus,à uentriculorum illorum natura nihil prope mutatus:olfactus instrumentū primum hoc esse medici tradunt.Et cerebri quidem partes, & quæ ex his oriuntur, hoc se habere modo cernuntur: quæ uero in oculis sunt partes,iam explicandæ à nobis sunt.

Quot quibúsq; modis à capite spergātur nerui in alias corporis partes, fusius ostēdit Galenus lib. De dissect. neruorum. & lib. 9 De usu part.

ληνὸν & ληνοειδὲς dicitur

De oculi partibus interioribus. Cap. XIII.

MOlles illi,quos primi paris neruos,& à priore itē cerebri parte oriri diximus, cum primum è caluaria egressi ad oculos peruenerint, in latum sese(ut modo expositum est)explicātes in orbem sphæræ modo, ui- H
treum humorem,quem ὑαλοειδῆ uocant,amplectuntur: efficiuntq; mēbranam illam, siue tunicā, quæ ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, eò quòd ἀμφιβλήστρῳ,id est reti similis sit. Quæ tamen tunicam membranámue neq; colore,neq; substantia refert penitus:sed si exemptā ab oculo eam seponas, atque in unum colligas,apparebit plane ceu cerebri portio quædam. Inseritur autē hæc in humorē oculi, qui κρυσταλλοειδὴς dicitur, id est crystallinus aut glacialis,quod primum uisus est instrumentum, estq; affectuum crystallini certus ad cerebrum nuntius. Sunt autem in oculo intus sub tunicis humores orbiculares duo:mollis alter perinde ac uitrum,quod modice solutum ac fusum sit: alter ita durus, ut glaciem mediocriter concretam imitetur: nec corporis habitu

Κεγχροειδῆ quoq; hanc uocat Iulius Pollux libro 2.

A habitu solum,sed colore etiam tum uitrum tum glaciem referunt · uocanturq; à medicis,hic quidem qui mollior est, ὑαλοειδής, id est uitreus:ille uero durior, κρυσταλλοειδής. Est autē crystallinus,candidus,splendescens,perspicuus, & ut dictum est,duriusculus,figura globuli leuiter cōpressi : at uitreus (qui in hoc à natura institutus est, ut sit crystallino familiare alimentum) liquidus est instar uitri ab igne liquefacti:albi uero coloris tantum habet,quantum si intellexeris exiguum nigrum multo albo permistum, ut fit albedinis perfectio adulterata. Tunicam ἀμφιβληστροειδῆ continet alia χοροειδῆ dicta, (quæ re uera tunica est , & corporibus subiectis operculum) orta à tenuiore cerebri membrana illi cognomine. Vasa hæc plurima, arterias scilicet & uenas in se habere conspicitur, quæ & alimentum ἀμφιβληστροειδεῖ præ-

B stent: & uncula illi seu sustentacula fiant. Cærulea hæc multis in partibus est, tum fusca, tum etiam nigra. Circundat hanc,& tuetur tertia quædam membrana durior,& quæ subiectam sibi tunicam ab ossium duritie tueri possit. A crassiore cerebri membrana hæc producta est,& apud iridis circulum alteri membranæ inferiori coniuncta. Porro iridis circulus ita se habet. Crystallinus ille humor (quem primum uidendi instrumētum esse diximus) in uitreum humorem inseritur:& medius in ipso,quasi in aqua uehitur, eodem prope modo quo sphæra globúsue, cuius dimidiū extra aquā promineat. Hæc humorum connexio in crystallini medio hemisphærio, in utroque humore circulum unum efficit. Locus hic terminus est, finisq; ἀμφιβληστροειδεῖ tunicæ atque χοροειδεῖ: efficitq; eodem loco suum utraque circu-

C lum. Ad eundem hunc circulorum locum prope accedunt aliunde membranæ præterea duæ, altera ἀπονεύρωσις, finisue est musculorū oculos mouentium, in duriorem illam tunicam inserta: altera à membrana caluariā ambiente (περικράνιον Græci uocāt) producta est. Hęc colore alba est,& totum oculum cum ossibus contegit: definit autem ad circulum eundem, ubi & reliquæ oculi membranæ: & ubi nigro oculi iungitur album. Locus hic si probe omnia dissecueris, diligentérque omnia perspexeris, circulos ostendet plures (nempe septem) sibi mutuo cohærentes, & crassitudine, & colore uarios: ut appositissime à ueteribus harum rerum peritis, iridis nomen datum illi sit. nonnulli autem & στέφανον, id est coronam uocarunt. At tunica illa tertia duriore, quam à crassa cerebri membrana oriri diximus, & quæ

D χοροειδῆ tunicam proxime circundat, ex iridis circulo producitur membrana alia, quæ & dura est, ut sit crystallino humori operimentum, & ueluti propugnaculum aduersus ea quæ extrinsecus occursura sint: & prætenuis simul atque alba, ne ullo pacto uisum impediat: densa adeo ac tenuis, (præsertim in media sui parte) ut non aliter quàm cornu prætenue, & quam accuratissime derasum, splendorē transmittere possit: unde & nomen illi impositum est κερατοειδής, id est cornea. Est uero hæc membrana quauis aranea tenuior candidiorq;, & quouis speculo leuior magisq; pellucida pariter ac dura. Quæ proxima illi subest mollis est, uenosa, nigricās, & in medio pertusa. Oritur hæc una cū cornea ex iridis circulis, à tenuiore illa tunica, quæ χοροειδής dicta est: corneamq; sibi uicinam alit, ac eādem ne in crystallinum

humorem concidat, prohibet. Membrana hæc intus qua uitreo humori proxima est, asperitatem quãdam habet: extra uero qua corneum attingit, densior est: in medio autem sui qua pupilla est, perforatur. Atque hoc in loco, ubi scilicet foramen est, nulla tunica inter corneam & crystallinum humorem media est: sed ueluti pertenue admodum & album cornu, splendor internus cum externo cõmunicat, & commiscetur. Cæruleam hanc tunicam in medio perforatam, ab acini uuæ similitudine quadã (quòd scilicet intus aspera non aliter sit, foris leuis) ῥαγοειδῆ uocarunt. Cuius substantia, ea parte qua humori crystallino coniungitur, spongiæ madidæ similis est. Et cornea tunica qua quidem parte unà cum ea quæ ῥαγοειδὴς dicitur, ab iride exoritur, humori crystallino propinqua est. membranæ enim oculi omnes pariter atque humores, eo in loco cohærent. Exterius uero magis magísque à crystallino abscedit: adeo ut qua pupillę locus est, plurimũ ab eo distet. Porro hoc ipso interuallo quod est inter humorẽ crystallinũ & ῥαγοειδῆ, humor quidam prætenuis reperitur & limpidus, ouorum albumini haudquaquam dissimilis, quo unà cum spiritu quodam aereo splendido prohibetur cornea, ne eo in loco crystallinum humorem comprimat aut contingat. Si enim pertundatur pungatúrue cornea, confestim & humor ille per uulnus effluere cernitur: oculúsque rugosus efficitur, contractus atque laxus. Inter hunc humorem & crystallinum, membranula quædam, in modũ cepæ corticis aut araneæ prætenuis est, quo crystallinus humor ab rhagoide membrana separatur. Quod autem reliquum in oculo est, pupillam ambiens, (exceptis qui oculum mouent musculis) non in homine solum, sed omnibus animalibus quibus oculi duri non sunt, sebi naturam imitatur. Et oculi quidem partes, tot numerantur: quanquam crystallinus humor primum uisus instrumentum est, ut sæpius iam dictũ est: reliquæ uero eius causa factæ sunt.

ῥαγοειδὴς, uel ῥογοειδὴς, ut uult Pollux.

E F G (margin letters)

E. Nulla tunica, nullam forsitan tunicam conspicuam intellexit Galenus. Nam ἀραχνοειδὴς membranula quonammodo prætenditur crystallino humori, statim explicabitur ex eodem Galeno. F. Humor prætenuis, humotem aqueum uocauit hũc Asclepiades: hic in suffusionibus coagulatur. Membranula, hanc membranulam tenuem adeo ut ægre conspici possit, ex ἀμφιβληστροειδῆ natã, non distinxit Pollux (ut arbitror) ab illa, sed quasi eandem membranam duplici nomine insigniuit, ut antea notauimus, scilicet ἀμφιβληστροειδὴς, & ἀραχνοειδὴς. H

De colli & pectoris partibus interioribus, Cap. XIIII.

COllum capiti subiacet proximũ, ut ante dictũ est. Intra collũ gula est, cui comes aspera arteria iungitur, priorẽ obtinẽs situm in omnibus iis quæ eam habent: habent autẽ omnia quibus pulmo est. Huius summa pars larinx dicitur, ut ante diximus: in cuius meatu particula quædam linguæ quæ in fistulis est, non absimilis cernitur, cui in uoce formanda primæ partes tribuuntur, nomine γλωττὶς (quasi lingulam dicas) & γλῶττα λάρυγγος, id est lingua laringis. Iungitur postremæ linguæ parti minor lingua, quæ ἐπιγλωττὶς, & ligula nominata est, posita inter principia gulæ & laringis, cartilaginea

Asperam arteriã Lactantius gurgulionem uocat, & spiritalẽ fistulam.
Larinx, λάρυγξ.

A laginea, prætenuis, forma hederæ folio persimili: cuius pars latior ad ipsam linguã: mucro uero ad interiores oris partes uergit, uidelicet apta quæ per uices arteriæ foramentum quod ad os spectat, operiat. respirantibus enim erecta est, at deglutientibus prona. Arteria ipsa multis cartilaginibus constat: & altero sui extremo cum lingua ima coniungitur: altero ad pulmonẽ descendit: tum in utrãque finditur pulmonis partem. esse nanque bipartitus pulmo omnium cõsueuit. Hinc arteriæ partes illæ binæ in multos ueluti ramos sparguntur, σύριγγας uocant. Gula ab ore & ipsa dependet, continua tum spinæ tum asperæ arteriæ, nexu fibrarum, & per septum transuersum descendens, in os uentriculi finit, neruo carneq; cõstans: & pariter distendi in longum latumq; habilis. Quæ intra pectus continẽtur omnia, σ-
B πλάγχνα dicuntur. Spatium uero ipsum pectoris totum, κοῖλα θώρακος.

De uisceribus & septo transuerso. Cap. XV.

SEquitur ut de uisceribus doceamus. Naturã habent omnia uiscera, carneam quidem, sed sibi consimilem, cæteris dissimilẽ. Sunt enim carnosi generis species plures: primo quidem quæ proprie caro appellatur, deinde cuiusque uiscerum propria substantia est. Eam Erasistratus parẽchyma uocauit: quandoquidem posita sit ad meatus uenarum, & intercapedines: proinde quasi fex aquæ profluentis, ita sanguinis per uenas fluentis, uiscera illa, ueluti παρεγχύματα, id est profusiones consistunt. Sunt autem uiscerum, quædam supra septum transuersum, quædam infra. Cor situm in pectore
C est opertum inuolucro pingui & corpulento, quà uenæ maiori annectitur, & arteriæ quæ aorta nominatur. & cæteris quidem animalibus in medio pectore situm est, homini tantum paulo uergit ad leuam. Extremum eius (πυθμένα Græci uocãt) turbinatur in mucronem curuosum & firmissimum, & omnino parti corporis priori commissum est: at parti sui ampliore superiora corporis spectat, præterquam in piscibus. solis enim iis cordis mucro ad caput spectat. Cordis pars illa amplior qua membranæ connectitur, κεφαλὴ καρδίας uocatur. Neruulos quosdam suis in cauis continet: sed cor sine osse est omnium quæ nos nouerimus, præterquam maximorũ quorundam animalium: ossi tamen quiddã simile omnibus inest: cuius substantia
non omnibus æque dura est. in minutis enim animalibus, ad cartilaginis
D duritiem prope accedit. quod enim in iis nascitur, non omnino cartilaginis, sed corporis ex neruo & cartilagine conflati naturam habet. In maiusculis perfecta cartilago est: in iis uero quæ grandiora sunt, cartilago ossea est: at in maximis animalibus, os cartilagineum potius dicẽdum est. Quo nãque uastiore corpore fuerit animalis genus, eo propius ad ossis duritiem accedit cartilago illa. In corde, uentriculi siue sinus fere bini inueniuntur, unus in latere cordis dextro, in sinistro alter. Non tamen idem in omnibus est uentriculorum numerus. quibus enim pulmo deest, hæc neq; dextrum cordis uentriculum habent. Inter utrunque cordis uentriculum, medium quoddam est quasi septum. Auriculas item habet cor binas, uentriculis adhærentes, quæ concauæ sunt, & substantia constant cutanea, au-

riculas eas dixere ueteres, ob similitudinem quandam earum quę in capite sunt: utrinque enim cordi, sicuti aures capiti adhærent. Sed de corde hactenus: reliqua etiam uiscerum iam consideranda sunt. Pulmo spirandi officina est, attrahens ac reddens animam: idcirco spongiosus ac fistulis inanibus cauus. Bifidus consueuit esse omnium pulmo, quanquam partium distinctio in omnibus nō æque cernitur. Est enim hominis pulmo simplicior, atque à singulari arteria partes in utrunque latus duę dependēt: uenæ quoque maiori, atque arteriæ, quæ aorta ab Aristotele uocatur, pulmo connectitur. Sub pulmone septum pectoris est, quę præcordia & septū transuersum appellant: disterminat enim hoc à reliquis pulmonem & cor. Costis hoc & hypochondriis & spinæ, parte sui carnosiore, ualidioréque annexum est: parte uero media tenue est, membraneáque exilitate contexū. F

Iecur sub septo positum, à dextro latere est: Lien à læuo in omnibus, quæ membra ista disposita habent per naturam non prodigiose. Iam enim legitimum illum locum in nonnullis quadrupedum, lienem cum iecinore permutasse uisum est. Iecinoris pars, quæ ad septum transuersum & peritonęum est, conuexa uel gibba: quæ autem inferne uentriculum tangit, caua uocatur. In iis animalibus quę lienen habere necesse est, lien ipse quasi iecur adulteratum esse uidetur: adeo ut Plato lienem iecinoris ἐκμαγεῖον, id est effigiem dixerit. Quæ autem lienem non habere necesse est, sed exiguus admodum lien ueluti notæ gratia habetur, iis iecur bipartitum aperte est: & pars altera ad dextram, altera (quæ minor est) ad sinistram situm habere solet. Et in nonnullis adeo diuisum patet, ut locis quibusdam lepores bina G iecinora habere uideantur: quemadmodum in genere piscium, tum alij, tū cartilaginei iecur duplicatum habere uidentut. Fibras habet iecur, λοβοί, ἡπατῖαι græce uocantur. est enim iecur, aliis multifidum, aliis simplicius.

Iecur magna ex parte maximóq; animalium numero, felle caret: uerum in nonnullis id habere in uesica sibi adnexum cernitur. Quæ enim sanguinem habent animalium, maior pars fel habet, aut iecori aut intestinis annexum: ut piscium plurimi, necnon serpentum maxima pars. Renes post

In iliis, κατὰ τὰς λαγόνας.

hæc iuxta spinam ipsam adhærent in iliis: ex uisceribus ij maxime pinguescunt: & quamuis uehementer fuerint pingues, mediis tamen fere aliquid deest. Dexter in omnibus quibus sunt renes animalibus, superiorem obtinet locum, (nonnunquam iecoris fibram aliquā attingens) minúsque pin- H gui obducitur, & squalidior est, quod uel in omnibus æque liquidò manifestatur. Porro à spinæ uasis, arteria scilicet & uena magna, inseruntur in eos haud exiguæ magnitudinis uasa: aliis utrinque singula, aliis quibusdā bina. Figura iis sima fere est, qua parte arteria & uena ipsis insetuntur, & qua se mutuo respiciunt: opposita uero parte, gibba. In omnium fere renibus sinus inest concauus, (quibusdam amplior, ut in maioribus animantibus, quibusdam uero arctior, ut minoribus) corpore quodam membraneo circundatus. Ex hoc utrinque sinu haud procul à locis quibus inserū-

οὐρητῆρες, ἢ οὐ-ρῆθραι.

tur, quæ diximus uasa, meatus duo insignes concaui atque prælongi, ad uesicam feruntur singuli ex singulis renibus, οὐρητῆρες à Græcis dicti. Et de uisceribus

A sceribus quidem, hoc est de pulmone, corde, iecore, liene & renibus, dictum iam est.

B. Viscera, σπλάγχνα. Intercapedines, διαλείψεις, uetus Aristotelis interpres uacuitates dixit. C. Cor, καρδία. D. Ventriculi siue sinus, κοιλίαι, ἢ κόλποι. tres in maiorũ animalium corde esse uentriculos sentit Aristoteles: uerum tertiam illam cauernam partem esse dextri uentriculi asserit Galenus. Auriculæ, ὦτα. E. Pulmo, πνεύμων, ἢ πλεύμων. Septum pectoris, φρένες, ἢ διάφραγμα, præcordia appellantur, quia cordi prętendũtur: aliàs præcordia uocamus uno nomine, exta in homine. F. Iecur, ἧπαρ. Lien, ὁ σπλήν. Conuexa, κυρτά. Caua, σιμά. G. Fel, χολή: nomen hoc commune est, & humori ipsi, & uesiculæ humorem continenti. Renes, νεφροί.

De uentris partibus interioribus. Cap. XVI.

B VEntriculum appellamus eam partem, in quam cibus deuoratur: uentriculi os sub media pectoris cartilagine, quæ ξιφοειδὴς dicitur: reliqua pars infra sub septo transuerso sita est. fundum habet uentriculus ampliorem, & in homine certe ad dextram potius inclinatum: pars uero superior, quæ ad gulam tendit, arctior est. In aliis fere animalibus, in anteriora ad hypochondrium tendit uentriculus. huius ostium inferius, quo cibo exitus patet, in intestinum, ad dextram prope iecur situm est: πυλωρὸν hanc partem Græci uocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea quæ excreturi sumus, emittit. Pyloron intestina excipiũt, flexuosis orbibus conuoluta: quorum natura, quatenus intestina sunt, eadem in omnibus animalibus est: magnitudine autem, & anfractuum (quas ἕλικας dicunt) nume-
C ro, discrimen habetur. In his ab egressu ipso ex pyloro, est quod ἔκφυσις δωδεκαδάκτυλος ab Herophilo (quòd duodecim digitorum longitudinẽ habeat) dictum est. Hoc principium est intestini, prius quàm in anfractus orbésq; conuoluatur. Quod autem sequitur flexuosis orbibus conuolutum, nõ ita tamen implicitum, ieiunum intestinum uocatur: cui tale uocabulum est, quia nunquã quod accipit, continet, sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenuius intestinum est, in sinus uehemẽter implicitum: orbes uero eius in dexteriorem partem conuersi, & è regione dexterioris coxę finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transuerso cõmittitur, quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorẽ peruium est, in dexteriorem non est: ideóq; cæcum nominatur,
D tumidum quoddam existẽs. Ad id quod peruium est, κῶλον appellatum, late fusum atque sinuatum, ab utraque parte huc atque illuc uolutum, magis tamen sinisteriores inferioresq; partes tenens, contingit iecur, atque uẽtriculum: deinde cum quibusdam membranulis à sinistro rene uenientibus iungitur: atque hinc dextra recuruatum, ad exitum usque excrementi rectum pertẽdit: ideoq; id ibi rectum intestinum nominatur: breue id, corpulentumq;. huius finis est musculus, σφιγκτὴρ Græci dicunt: quo cohibetur alui excremẽta, ne inuitis nobis effluant. Contegit uero uniuersa hęc omẽtum, quod non nisi membrana præpinguis est, Græci ἐπίπλοον dicũt. oritur id de medio uentre, statimq; à septo transuerso dependet. Quod autem lactes uocant, membrana & ipsum est duplex pertendẽs continua de intesti-

nis ipsis ad uenam usque maiorem, quæ in iecinoris porta est, atque illi ad- E
iunctam arteriam, plena uenarum multarum, quibus alimentum iam probe in uentriculo concoctũ perfertur ad iecoris portas, Græci πύλας uocant. Venis ipsis atque arteriis quæ prope iecoris portá in ramos finduntur, substernitur caro quædam glandulosa πάγκρεας aut καλλίκρεας à Græcis nominata. Vesica ultimo uentris loco, sub ossibus latis, quæ ilium ossa dicuntur, posita est, meatibus annexa illis, qui οὐρητῆρες dicti sunt, porrectis à renibus ad uesicam: & ipsa quidem neruosa, tenuis atq; exanguis est, collũ uero habet carnosum. Genitale huic ceruici uesicæ adnectitur, foramine uno foras directo (quod οὐρήθραν nominari diximus) peruiá, sed quod hoc loco bifariam diuisum sit: quorum foraminum alterum ad testes, alterum ad uesicam tédit. Testes ex genitali maribus pendent. Atque hæc eodẽ modo uel in sexu F
fœmineo omnia natura cõformauit, atque disposuit: nulla enim parte interiore sexus inter se differunt, nisi utero: cuius forma qualísnam sit, ex cõsectionum descriptione petendum expectandumq́; est: situs eius super intestina, & infra uesicam est. Ostium autem uteri, quasi ceruix carnosa admodum, cartilagineaq́;, parti animantium plurimę auctissimęq́, tributum est, diciturq́; μήτρα, id est matrix. Pars uero interior, siue spatium internum, loci & uterus appellãtur in homine: hoc in reliquis animalibus uulua. Prominent utrinque ad superiores eius partes, exortus, alij κεραίας dicunt, alij πλεκτάνας, quasi cornicula dixeris, & flagella cirrósue. Sed de uteris generũ omnium differendũ postea est: neque enim similes dati omnibus sunt, nec forma simili constituti. Partes animalium dissimilares interiòres exterio- G
résque hunc in modum haberi cognitum est.

B Ventriculus, κοιλία, ἢ γαστὴρ, ἢ ἡ ἄνω κοιλία: aluum dixit Cic lib. 2. de natura deorũ. Intestina, ἔντερα. ἕλικας. de his ita prodit Plinius. Ab hoc uẽtriculo lactes in homine & oue per quas labitur cibus: in cæteris ilæ à quibus capaciora intestina, hominiq́, flexuosissimis orbibus ad aluum. De intestinis lege Pollucẽ lib. 2. C Ieiunum intestinum, νῆστις. Tenuius intestinũ, λεπτὸν ἔντερον, ἢ ἀπολοιῶ. Cæcum, τυφλόν. D κῶλον, ἢ κάτω κοιλία, νηδὺς Homero: Celsus etiam intestinum plenius uocat, & aluum: & Plinius quoque aluum: & Gellius aluum colon uocari tradit. Rectum intestinum, ἀπευθυσμένον, ἢ ἀρχὸς. Σφιγκτῆρα, σφιγκτὴρ, ἢ δακτύλιος, ἢ σφῆκη, ἢ πρωκτὸς. Lactes, μεσαραῖον, ἢ μεσεντέριον. hoc Cicero, ni fallor, medium intestinum uocauit. lib. 2. de nat. deoru. Lactes Plinio aliud significãt, ut modo dictum est. Vesica. κύστις. Collum uesicæ, καυλὸς, τῆς κύστεως τράχηλος, uesicæ ceruix. Ostium uteri, τὸ στόμα τῆς ὑστέρας. μήτρα, καὶ ὁ καυλὸς, καὶ στόμα τῆς ὑστέρας, id est ceruix, & ostium uteri, αὐχὴν ἢ τράχηλος. Loci & uterus, ὑστέρα καὶ δελφὺς, καὶ γυναικεῖος κόλπος. H

De partibus similaribus. Cap. XVII.

Similarium autem aliæ molles & humidę sunt, aliæ siccę & solidę. Molles inquam uel omnino, uel quandiu secũdum naturã manent, id est in sede & cõcoctione naturali, ut sanguis, sanies, adeps, sebum, medulla, semẽ genitale, fel, lac, caro, & quæ iis proportione respondent. Non enim omnia animalia partes has obtinent: sed sunt quę ad proportionem nonnullarum ex his constẽt. item excrementa omnia similaria uidẽtur: pituitam dico & bilem, tum flauam, tum etiam atram, & sedimẽta alui atque uesicæ. Siccas

ac solidas

A ac solidas intelligi uolo: neruum, cutem, membranam, uenam, pilum, os: item & quod uice fungitur ossis: ut spinam, ἄκανθαν Græci dicunt, & cartilaginem, unguem, cornu: item quæ iis proportione respondent.

De sanguine, uenis atque arteriis: & quæ iis proportione respondent. Cap. XVIII.

E Similarium numero humorem quẽdam genus unumquodq; animalium continet, quo si aut per uim, aut per naturam ipsam priuetur, in perniciem agatur necesse est: habet etiam diuersum quoddã, id scilicet in quo humor ille cõtineatur. Sunt hæc in aliis sanguis & uena: aliis quod iis proportione respondeat, ut fibra & sanies. Hinc sane animalia alia ἔναιμα
B dicuntur, id est sanguine prædita & sanguinea, alia ἄναιμα, id est exanguia. Et sanguineis quidem omnibus, similarium sanguis potissimum communis est: nec minus communis ea pars est, qua sanguis continetur, quæ uena dicitur: exanguibus autem, proportione illis respondẽt, sanies & fibra. Cũ itaque natura sanguineæ uenarumq́; corporis principiũ esse uideatur, primum de iis differendum est. Sedenim natura uenarum ita se habet. Duæ intra thoracem uenæ continentur: uenarum enim nomine etiam uasa illa pulsantia, quas modo arterias uocamus, à uetustissimis, tum medicis, tum philosophis appellari uideo: altera carũ maior, quàm uenam cauam ob insignem eius cauitatem uocant. Hippocrates ἡπατῖτιν, id est iecorariã dixit. Altera minor quàm aortam uocant nõnulli, arteriam medici posteriores:
C eodem etiam nomine uasa singula, quæ pulsum habeant nuncupantes. Sũt etenim arteriæ spirituum semitæ, quarum certe pulsus in cacumine membrorum euidens est. Vtraque ueluti caudex est, seu truncus omnium quæ per totum corpus sparguntur uasorum: uenarum altera, quam scilicet cauam uocari diximus: altera uero, quæ & arteria dicta est, arteriarum. Neq; uenæ fere deest arteria: & quacunque corporis parte arteriam uideris, eadẽ & uena conspicietur, paucis quibusdam exceptis uenis. Quanquam qui ab arteria oriuntur rami, minores multo sunt, quàm qui à uena maiori proficiscuntur. Sed qui diligẽtius nosse uelit, quemadmodum uenæ arteriæque inter se habeant, spectare id tum per dissectionem, tum etiam per commentationem, hoc est historiã animalium debet. In iis uasis qui continetur
D humor, qualiscunque is sit, una sanguinis appellatione censetur. Sanguis si integer sit, rubet & dulcis saporis est: salsum nanque sanguinem, sicuti & salsam pituitam, morbosos humores esse perspicuum est. Verũ qui in arteriis reperitur, tenuior simul & calidior, magisq́; flauus est, quàm qui in uenis atque purior: ut qui spiritui animali nutrimentum præstet. Et qui in sinistro cordis uentriculo reperitur, fere tenuior est, atq; magis flauus, quàm qui in dextro: quanquam nonnũquam etiam crassior atque atrior, uerum semper calidior. Qui uero in dextro sinu est, eandẽ speciem habet cum eo, qui in iecore, & in omnibus totius corporis uenis reperitur. Solus omniũ humorum sparsus per totum corpus animalium sanguis est: effluitq́; sanguis quancunque partem incideris carnis uiuæ atque incorruptæ. Venæq́;

ipsæ in prætenues postremo fibras subter totam cutẽ dispersæ, adeo in angustam subtilitatem tenuantur, ut penetrare sanguis nõ possit, aliúdue quã exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris sudor appellatur. Sanguis in primis necessarius communisq; omnibus animalibus sanguineis est. est enim his ultimum alimentum. Atque deficit sanguis quoties cibus nõ ingeritur: quoties uero ingeritur, augetur: et si alimenta bona assumuntur, sanguis integer est, si praua uitiosus. Liquidus & calidus semper est, quandiu in animalis corpore continetur: at ubi effluxerit, cõcrescit fere omniũ sanguis, nisi fibræ, quibus refertus est, eximantur: si uero fibras detraxeris, sanguis non cogetur. Sanguis incoctus sanies est: incoctus autem, aut quia concoctus nondũ est, aut quia in serum degenerauerit. Fit enim per concoctionem ex sanie sanguis. E F

A Sanguis, αἷμα. uena, φλέψ: fibræ, ἶνες: sanies, ἰχώρ. B Hippocrates in libro ἐπιδημιῶν 2. ait, Cum nascitur infans cui uena quæ in cubito est, pulsauerit, furiosus ille & iracundus euadet: cui sensim mota fuerit, lętus. Plato etiã in Timæo: cor uero simul & uenarum fontem, & eius sanguinis, qui per omne corpus cũ impetu fertur, &c. Celsus quoque in proœmio, Neque quid uenas moueat, inquit, sed quid quæque genera motus significent, &c. Plinius lib. 32, Nullo uino æque uenæ excitantur. & aliis item plerisque locis. Vitruuius lib. x. rithmos uenarũ appellauit. C. Arteria. Quemadmodũ à maximis hisce caudicibus exeuntes radices atque rami, id est uenæ arteriæq; minores passi per uniuersum sparguntur corpus, accurate docuit Galenus, cum in aliis, tum uero breuissime simul ac apertissime in eo libro, quem de Dissectione uenarũ & arteriarum inscripsit. D. Sanguis, αἷμα. E. Sudor, ἱδρώς. Sanies, ἰχώρ, significat etiã id quod in exanguibus uicem sanguinis præstat: sicuti & in quibusdã ἰός, id est uirus. G

De neruis, ligamentis, & tendinibus. Cap. XIX.

NEruorum mox ordinẽ persequemur. His ceu canalibus quibusdã trãsmittitur sensus, & motus à cerebro in uniuersas animalis partes. Aut enim à cerebro manifeste oriuntur, aut per mediã dorsi medullam transmittuntur: ex qua prodeunt circiter sexaginta. Nullus à cerebro aut spinali medulla producitur neruus, ἄζυγὴς, id est non coniugatus, sed semper alter ad dextram, ad sinistram alter: eadẽ prorsus utrinque magnitudine, situm obtinent. Nerui omnes sua substãtia cerebro sunt duriores: uerum qui sensum oculis præstant, densiores omnino conspiciuntur, haud magnopere tamen duriores: atque hi omnium soli sensibiles meatus in se habere cernuntur. H Sunt nerui alij molles, alij duriores: molles nerui, sensus sunt instrumenta, quemadmodum duri, motionis. Ex parte cerebri posteriore mollis neruus penitus nullus producitur: ex anteriore autem duros quosdam neruos oriri fuit necesse: in quibus, opinor, sunt ij quibus oculi mouentur. Quicunque uero neruorum molliores sunt, ij nihil à medulla spinali differre uidebuntur, quod scilicet ad mollitiem attinet. Nerui non solidantur incisi: mirũmq, uulneratis summus dolor, præfectis nullus. E neruorum genere censentur ligamenta & tendines: ligamentum proprie & non communiter appellatum corpus est neruosum, album, exangue, solidum, sine sensu, similitérque neruo concauitatis expers: ex osse quidem omnino or-

Aliàs octo & quinquaginta.

A tum habens: insertum autem in os aut musculum: ut scilicet os ossi, aut musculum ossi coniungat, & tanquam uinculũ contineat. Musculorum ἀπονευρώσεις tendines nominantur, in quos scilicet musculi desinunt: mista autẽ corum natura est, & media inter ligamentũ & neruum. Horũ quidam adeo efficiuntur tenues, ut mẽbranae potius uideantur. Facile autẽ dignoscuntur: nã si hos clara luce penitius inspicias, fibras quasdã intercurrẽtes ostendẽt.

G Neruus, νεῦρον. horum sectionem in uniuersa corporis membra ostendit accuratissime Galenus lib. de usu partium, & de neruorum dissectione. Notat Aristoteles è cerebro exoriri meatus duos neruosos ualidos, qui per ipsas oculorum sedes, pertendentes in superiores χαυλιόδοντας finiunt. cum alioqui sentiat neruorũ originem a corde, non à cerebro duci. H Ligamentum, σύνδεσμος. hæc uel neruorum nomine uocant Aristoteles & Plinius. Sunt & alij ligamentorum usus, ut uidere est apud Gale-
B num libro Anatomices primo. A Tendines, τένοντες, ἢ ἀπονευρώσεις, tendones.

De fibris. Cap. XX.

FIbræ inter neruum & uenam suam habent naturam: & nonnullæ humorem, saniem appellatum continent. tendunt à neruis ad uenas, ac inde ad neruos. In corde item fibræ sunt, quales in musculis cernimus, quibus caro circumhæret: cæterum non est idem fibrarum genus, sed quæ in musculis habentur, neruorum ac ligamentorũ sunt particulæ. Cordis propria quædam est fibrarum species, æque scilicet ac uenarum tunicæ atque arteriarum: itémque intestinorum, uentriculi, uteri, & uesicæ utriusque: licet enim in iis membris, propriam quandam uidere carnem suis ipsorum Fibræ, ἶνες.
C fibris circumnascentem. Aliud item genus fibrarum est, quod consistere in sanguine solet, quanquam non cuiusque animalis: spissari autem sanguis non potest, si id genus fibrarum detrahatur, ut dictum est: spissatur uero si non detrahatur. Genus id ergo fibrarum, tametsi maiore ex parte in sanguine animalium inest, tamen ceruis, procis & bubali, & aliorum quorundam sanguini deest: quocirca eorum sanguis nõ similiter atque cæterorum concrescit, sed ceruorum perinde ut leporũ solet spissari: uidelicet non coitu firmiore, ut cæterorũ, sed fluido, quale lac est quod inie cto coagulo coierit. Sanguis, uena, arteria, neruus, ligamentũ, tẽdo & fibra, ita se habẽt.

De ossibus. Cap. XXI.

D OSsa omnium animalis partium sunt durissima, maximéq; terrestria. Hæc tanquam fundamẽtum quoddam ad uniuersi corporis molem sustentandam subiiciuntur: iis nanque membra omnia firmantur: magnitudinis quoque animalium meta atque terminus iis describitur. Ossium quædam grandia & ampliter concaua sunt ac medullosa: quædam minora, solida, ac sine medulla. In iis quæ imbecilliora sunt animalibus, ossa sunt laxiora ac caua magis: fortioribus uero densiora ac conferta magis: ac proinde canis, lupus, panthera, reliquáque omnia, quę musculis ac neruis sunt robustioribus, densiorem multo ac duriorem habẽt ossium compaginem, quàm oues, capræ, & id genus alia: quin & leo qui omnium est ferocissimus, ossa in cæteris quidem membris omnia habet medullæ expertia: in fœmoribus uero & si quis alius id genus artus, admodum exiguam ac te- Os, ὀστοῦν.

nuem. hominis uero ossa, quæ in ipso uel maxima sunt, caua & laxa inue- E
niuntur: ut qui leone musculos habeat longe imbecilliores. Atque hæc
quidem in omni animalium genere adeo seruat natura, ut nō modo gres-
sile nullum, sed ne uolucre quidem aut aquatile aliter habeat. quandoqui-
dem aquilis dēsissima ac durissima sunt ossa: deinceps & accipitrum fero-
cioribus, circo, palumbario & similibus: gallinaceo uero, anatibus atque
anseribus, laxa simul ac caua, leuisq; ossium est substantia. Ossa uni tanquā
principio sunt connexa, & omnia inter se aptata, unam continuāt seriem,
modo uenarum: nec est ullum os, (quod effatu dignum sit) quod seorsum
ipsum per se maneat. Initiū uero omnibus spina est: quæ compacta ex uer-
tebris, à capite ad coxas porrigitur. Extat huic continuum capitis os rarum
& totūdum, summis superimpositum uertebris: quod calua dicitur & cal- F
uaria, ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, utrinque leuis: cuius
pars prior sinciput est, tenuissimum, infirmissimumq́, omnium capitis os-
sium, nouissimeq́; consistere solitum. Omnium enim ossium corporis, ul-
timum id concrescit & indutatur, in homine duntaxat: cum tamen in cæ-
teris animalibus discrimen ossium nullum sit, sed omnia perfecta iam in-
de à natiuitate proueniant. Caluaria ipsa nō simili modo in quoquo gene-
re animalium habetur: aliis enim osse continuo calua perficitur, μονόστεον di-
cunt, ut cani: aliis compacto, ut homini. sex enim numerantur caluariæ os-
sa, excepto etiam illo quod à cunei similitudine σφηνοειδὲς dicitur. Sunt autē
hæc ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se conne-
ctuntur, mollia. Caluariæ pars serrata, suturæ nomine significatur. Inue- G
niuntur autem suturæ in plerisque quinque: prima ad sinciput, στεφανιαῖα
dicta: altera per uerticem, ὀβελιαῖα: tertia per occipitium, λαβδοειδὴς: quæ ma-
gna ex parte coniunguntur. Duæ quas κροταφῖται nominānt, in utroque tem-
porum singulæ: hæ super aures, tempora à superiore capitis parte discer-
nunt. quæ λαμβδοειδὴς dicitur, ad inferiora per uerticem tendens, occipitium
à summo capite diducit. ὀβελιαῖα uero ab eodem uertice per medium ca-
put ad frontem procedit: eaque modo sub imo capillo desinit, modo fron-
tem ipsam secans, inter supercilia finitur. Os deinde est, cuius posterior
pars cum caluariæ osse, quod iuxta autem habetur, anterior cum parte su-
percilij extrema ad paruum oculi angulum coniungitur: iugale appellari
potest, Græci ζυγοειδὲς dicunt. Inter caluariam, & ea quæ superiorē maxillam H
constituunt, os est quod à cunei similitudine σφηνοειδὲς uocatur, & ueluti cu
neus inseritur. hoc si inter superioris maxillæ ossa numerabimus, quinde-
cim numero erunt: uel ut aliis placet, octo: inter quę cēsentur, & genarum
& narium ossa. Duodecim faciei ossa numerant alij. Maxillæ inferioris nō
est os simplex: in summo nanque menti acumine, si coquitur, laxatur. Ma-
xillis dentium genus inhæret, os partim cauum, partim solidū & adeo fir-
mum, ut solum inter ossa ferri aciem respuat: neque eandem penitus natu-
ram quam cætera ossa habet. Cætera nanq; in prima corporis constitutio-
ne omnia gignuntur, neque est quod post oriatur: at dentes post enascun-
tur. quo fit, ut cum deciderint, denuo possint oriri: soliq; dentes inter ossa,
tota

Septem numerantur in libello, qui ἐν στεγω-γῇ inscribitur: πολυμερὴς φυσ in priore caluariæ parte.

A tota uita crescunt. Dētes omnes in suorum ossium concauis infiguntur. Et ossa ipsa quibus continentur dentes, φάτνια: quæ subeunt foramina, βόθρια dicuntur. & capitis ossa ita se habent. Spina longitudinē & rectitudinem continet animalium: hæc ex uertebris quatuor & uiginti constat (excepto osse sacro) in homine scilicet: nā in reliquis, ex pluribus compacta est. Harū tota compago in ceruicis uertebras, & dorsi, & lumborū, & os sacrū (quod & os latum uocatur à nōnullis) diuiditur. Dorsi eam partem intelligimus, cui cum pectore est æqualis lōgitudo: quod subest reliquum, lumbi appellantur: quorum pars ultima sacro osse finitur, in homine inquam. homo enim cauda uacat. In collo septē uertebræ sunt: duodecim ad costas, ad lūbos quinque. Earum quæ in collo sunt, supremæ uertebræ in utroque eius

Spina, ῥάχις, νῶτος. Vertebræ σπόνδυλοι, ἢ κύβοι.

Lūbi, ὀσφύς.

B latere sinus inest, in quos ingredi conspiciūtur processus ossis caluæ sub inferiore cerebelli parte egressi, quæ κορῶναι dicuntur. Ex secunda colli uertebra sursum uersus, in primæ uertebræ sinus quosdam (quos ab oculorū sinus similitudine γληνοειδεῖς appellant) prioribus minores, processus duo inferuntur, qui à figura turbinata πυρηνοειδεῖς dicuntur: Hippocrates à figuræ similitudine ὀδοντοειδεῖς uocauit: & totam quoque uertebrā ὀδόντα, id est dentem inde nominauit. Vltima uero colli uertebra ἄτλας uocatur. Sub atlante proxima, & prima dorsi uertebra λοφία dicitur: & quæ illi subest, μασχαλιστήρ: quæ deinde sequuntur, πλευρῖται. Duodecima uero dorsi uertebra, διαζωστήρ. E lumborum uertebris, prima νεφρίτης dicitur: postrema ἀσφαλίτης. Os sacrum ex tribus particulis tanquam ex propriis quibusdam uertebris

Prima dorsi uertebra, λοφία, ἢ λοφαδία

Os sacrum, ἱερὸν ὀστοῦν.

C compactum est: quarum extremæ os aliud quartum quod coccix nominatur, additum est: cuius pars quæ podici proxima inflectitur, κερυφὴ uocatur. Vertebræ omnes breues teretesq́; sunt: processus tamen quosdā exigunt, ἀποφύσεις Græci uocant. Ex mediis enim omnium (præter primā) partibus postremis, exeunt ossei quidam processus: qui tanquam uallū spinam ab ea parte defendunt, ἄκανθα Græcis nomen est. Sunt & ab utroque uertebrarum latere processus: & à superiore etiam parte atq; inferiore omnibus, exceptis tribus summis. Omnium spinæ ossium, infimum (quod os sacrum dicitur) maximum est, quod ueluti fundamentum quoddam omnes sustinet uertebras. Secundum uero locū in magnitudine occupat, quæ illi proxima uertebra est: quæ inter eius quæ in lūbis sunt, quinta numeratur. Re-

Coccix, ἢ σπονδύλιον, ἢ ὀρροπύγιον.

D liquæ uero, quò longius ab infima recedunt, eò etiā fere magnitudine deficiunt. Primę itaque ceruicis uertebræ, minimę sunt omnium, & ob foraminis amplitudinē tenues: uertebræ nanq; omnes foramine medio sibi iunguntur, quod σωλὴν dicitur, quo spinę medulla à cerebro descendit. Rursus à ceruice duo lata ossa utrinque ad scapulas tēdunt: nostri scoptula, ὠμοπλάτας Græci nominant: ea summis uerticibus, qui ad scapulas sunt, sinuata, ab iis triangula, paulatimq́; latescentia ad spinam tendunt. Hæc parte sui posteriore cartilaginosa sunt, sed in imo maxime: ibiq́; ualidis musculis neruisq́; constricta sunt, nulliq́, nisi in summo, ossi cohęrescunt. Inęqualia undiq́, sunt hæc ossa, atq; omni ex parte dissimilia: gibba quidē exteriore ex parte, intrinsecus sima: & summa in parte crassa, in imo uero tenuia sunt:

Σωλὴν, καὶ ἱερὰ σῦριγξ, καὶ χείας.

paulatimque pleniora euadunt, donec ad eam partem peruenerint, quam E scoptuli ceruicem nominant. Is in extremo in acetabulum desinēs (ut modo diximus) eius ossis caput in se excipit, qui humerus dicitur, efficitque humeri arti culum. In utriusque scoptulorum parte gibba, ῥάχις, id est spina huic parti propria addita à natura est: quæ paulatim superiore sui parte, qua scoptulorū ceruicē attingit, altius sese attollens, ossi alligatur, quod iugulū dicitur: idq; efficit hic ossium nexus, quod ἀκρώμιον à Græcis uocatur: quòd simul esset & humeri articulo operimentū, ac propugnaculū: & prohiberet, ne humeri ossis caput sursum uersus, articulo excederet. Est & in scoptulo utroq;, in inferiore capitis eius parte exiguus acutúsq; processus: qui cum anchoræ aut coruini rostri similitudinē referat, ἀγκυροειδὴς à nōnullis, ab aliis κορακοειδὴς nuncupatur. quandoquidem extrema eius pars uti cor- F uinum rostrum extenditur. Hæc ossa in hominibus quidem longius distāt à pectoris ossibus, & huic parti quasi innatant. Quin & humerorum articuli à reliquis pectoris ossibus altius prominent: at in quadrupedibus, scoptula reliquis pectoris ossibus fere coniuncta sunt: ac proinde homini soli sunt humeri, cæteris armi. Lato huic scapularum ossi, quà desinit pars illa, quam ῥάχιν, id est spinam uocauimus, adnectitur iugulum, non inter durissima ossa numerandum: (fistulosum enim est) altero eius capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu ossis pectoralis (quod στέρνον dicitur) insidet. Pars eius inferior qua pectoris ossi alligatur, crassior cæteris rotundiórque est: quæ huic succedit, longe gracilior: procedens uero, quo propius lato scapularum ossi sit, eo plenius latiúsque & in exteriora curuatum est. Costæ ab G utroque latere sunt duodenæ: rarissime nanque decimatertia costa in homine uisitur, atque hoc rarius undecim tantum. Hæ primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, uertebrarum trāsuersis processibus, ibi quoque paulum insinuatis inhærent. Inde patescunt, & in exteriorem partem recurrentes, paulatim in cartilaginem degenerant: eáque parte rursus in interiora leniter flexæ, committuntur: septem quidem cū osse pectoris, quod στέρνον dicitur: octaua uero cum cartilaginis radice, quæ ξιφοειδὴς uocatur. reliquæ autem quatuor in pectoris latera ad septum transuersum desinunt, quæ cæteris etiam breuiores sunt. Quinque istæ postremæ nothæ appellantur, suntque cartilagineæ omnes: atque adeo ipsarum finis, exquisita cartilago est. Costis non una est, simplexque figura. nam in prioribus illis H quicquid cum pectoris osse committitur: non os est, sed in cartilaginē degenerat: & suprema costa, ea parte conspicitur maxima, qua spinę adnectitur: reliquæ in medio, & ubi ad pectoris latus accesserint, latiores sunt, quæ earum partes πλάται dicuntur: angustiores autem, qua spinæ coniungūtur, & κωπία uocantur. Pectoris os, στέρνον à Græcis nominatum, à iugulo statim incipit, & per medium pectoris protensum ad præcordia ipsa molli cartilagine terminatur: (quæ quidem cartilago triangula est, & à nonnullis ξιφοειδὴς appellatur.) non unum os hoc est, sed ex pluribus ossibus constat: sunt autem numero septem, sicuti costæ utrinque septenæ, quæ cum ipsis alligantur. Brachij ossa sunt, primum humerus: hic extremis utrinque capitibus

Humeri artic. ἡ κατ' ὦμον ἄρθρον.

A tibus tumidus: mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius, teres, durus, medullosus, & in priorem, & exteriorem partem leniter gibbus. maximũ omnium hoc os est, fœmore excepto. Summa eius pars grandiusculum habet caput, & in eo tuberculum quoddam adnatum rotundum, quod scapularum ossi inseritur: pars autem inferior in tubercula duo desinit inæqualia, inter quæ sinus est: circa hunc cubitus mouetur. constat hic ex ossibus duobus. Radius quẽ κερκίδα appellant, superior minorque, rotundo & leniter cauo capite, exiguum humeri tuberculum recipit. Cubitus alterum os dicitur, eodem scilicet quo totum nomine, inferior maiorque. In huius fine extremo, ubi scilicet cum humeri osse committitur, duo inueniuntur tubercula: alterum maius, & in parte cubiti posteriore inferioreque: alterũ
B minus, & in parte anteriore superioréque: & communi quidem nomine κορώνας uocant, & κορωνὰ: proprie uero maiorem illum & posteriorem Attici ὠλέκρανον dicunt, Hippocrates ἀγκῶνα. Radius supra infráque ualidis ligamentis cubito alligatur: media inter se omnino dehiscunt. Radius superiore parte tenuior est, cubitus plenior: uerum cũ rursus ad manũ coeunt, modo crassitudinis mutato, ibi radius plenior, cubitus admodũ tenuis est. Vtrunque adnatum tuberculum iuxta carpi partes habet, ex interiore parte cauum, extra uero gibbum. In sinum eiusmodi sese insinuat καρπὸς, quã primam palmæ partem diximus, eique adnectitur. inest autem cubito & processus quidam, quem à columnæ similitudine στυλοειδῆ appellant: & hic quoque carpo annectitur. Cubitus minimo digito, radius pollici è directo
C respondet. In manu prima palmæ pars, quæ græce καρπὸς dicitur, ex multis minutísque ossibus constat: quorum numerus incertus est: quidam tamen octo numerant. dura omnia, nec medullosa multiplicísq; figuræ sunt: nam partim gibba, partim sima, partim recta, partim orbiculata: sed oblonga omnia & triangula. Recta deinde quatuor ossa ad digitos tendentia palmam explent. Ab iis digiti ipsi, pręter pollicem, omnes oriũtur: qui ex ossibus ternis constant, quæ φάλαγγες dicuntur, id est internodia & σκυταλίδες: omniúmque eadem ratio est. pollicis tantum primum internodiũ, ex transuerso illi palmæ parti, quam metacarpium diximus, annexum est. Compactus ita & pollex ex triplici osse est: primumque eius internodium cum posteriore palmæ parte minime connumerandum censet Galenus. Ac supe-
D riorum quidem partium ossa sic ordinata sunt. Ad imá uero spinam ab utroque sacri ossis latere, coxarum os, & quod ἰσχίον dicunt, utrinque adnexum est: quod transuersum longeque ualentissimum, uuluam, uesicam, rectum intestinum tuetur. Atque iis quidem ossibus quæ ex utroque ossis sacri latere cernuntur, integris nullum est nomen unum inditum: nam partes eorum latæ superiores, ilium ossa nuncupantur: inferiores exterioresq;, coxæ & coxarum ossa. In quorum utroque sinus prægrandis est, qui recipit rotundum fœminis caput, acetabulũ uocant: Græci κοτύλην. Ab iis quæ in anteriora protensæ partes, tenuésque, & foratæ, atque inter se coniunctę sunt, os constituunt, quod pecten dicitur: quod in uiris rectius est, recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat. E coxarum os-

Totius manus ossa numero sunt uiginti & sex, ut author est Clearchus.

ἰσχίον, ἢ σκαφίον.

ſibus fœmina oriuntur, quæ magnitudine cæteris præſtant omnibus: quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum ſunt, cum illa ex cæteris rotundiſſima ſint. Ad fœmoris ceruicem oriuntur proceſſus duo, τροχαντῆρες dicti: quorum exteriorem, qui longe maior eſt, γλουτὸν uocant: infra uero leniter pateſcens in duo tubercula à priore & à poſteriore parte deſinit, adeo quidem grandia, ut uel capita poſſint appellari: eaque tibiæ adnectuntur. Hæc uero commiſſura oſſe paruo, rotundo, molli, cartilaginoſo tegitur: patellam uocant. Tibia, ut ante dictum eſt, ex oſſibus duobus conſtat. Etenim par omnia fœmur humero: tibia cubito ſimilis eſt, adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. Horum uero alterum os ab exteriore parte ſupra poſitum eſt, quod ſura nominatur: id breuius eſt (neque enim adeo protenditur, ut genu ipſum cõtingat) ſupraque tenuius, ad ipſos malleolos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius ſolum cum fœmore committitur, ſicut cum humero cubitus: eaque parte duplicem haber ſinum, qua fœmoris capita recipiat. Inter eos tibiæ ſinus neruoſum quoddam cartilaginoſumque eminet: quod inter fœmoris capita illa, ueluti in imã quãdam ſciſſuram inſeritur. Et hęc quoque oſſa infra ſupráque coniuncta, media, ut in cubito dehiſcunt. Imæ ab utroque latere tibiæ ſuræque partes, malleoli nuncupantur: iique gibbi & carnis omnino expertes prominent: intrinſecus uerò caui ſunt. Excipitur autem tibia infra primo pedis oſſe: quod nos talum, Græci ἀστράγαλον uocant. à malleolis hic continetur ac contegitur, ut eum ne tangere quidem poſſis. Huius pars illa quam πτέρναν uocant, ſurſum uergit: poſterior uero orbiculata eſt, & ad ſuperiora potius ſpectat. Prior autem pars, rotundo quidem capite, cum eo oſſe connectitur, quod ad ſcaphæ ſimilitudinem σκαφοειδὲς nuncupatur. Huic ſubeſt os pedis maximum, quod πτέρναν, id eſt calcem, uocãt, durum, ſine medulla: eius pars qua ingredimur, leniter rotũda & latiuſcula eſt: poſterior quoque teretem figuram repræſentat, in poſteriorem que partem proiecta, tibiæ rectitudinem admodum excedit. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti ſita eſt, capiti ipſius tali ſubiacet. nec cum alio oſſe copulatur. quę uero minimo digito reſpondet, cum eo oſſe quod à teſſeræ ſimilitudine κυβοειδὲς uocant, annectitur. κυβοειδὲς autem à parte exteriore iuxta σκαφοειδὲς poſitum eſt. Tria deinceps oſſa paruula inferiori σκαφοειδέος parti adiunguntur, cum quibus etiam exteriore ex parte κυβοειδὲς una porrigitur. Atque prima quidem pedis pars, quam ταρσὸν uocant, hæc ſeptem continet oſſa. Pars inde pedis inchoatur, quam Græci πεδίον uocant: quæ ex quinque oſſibus constructa eſt. Poſt hæc deinceps pedis digiti ſunt, qui ex ternis interno dus omnes, ad eorum, quæ in manuum digitis ſunt ſimilitudinem, conſtant, pollice tantum excepto: qui ſolus omnium ex duplici oſſe conſtitutus eſt. Itaque pedis oſſa pletaque ad eorum quæ in manu ſunt ſimilitudinem, inſtructa ſunt: plantæ, palmæ, digiti digitis, ſicuti & ungues unguibus reſpondent. Hæc, ut arbitror, de oſſibus ueluti rudimenta diſcentibus dicta ſatis ſunto. Quòd ſi quod oſſiculum alibi, utpote in corde, in naſo, in gutture,

A gutture, itémque in aliquo ex digitis, (ut quę à sesami similitudine σησαμοειδῆ uocantur) aliudue eius generis deprehenditur, non necessarium arbitror hoc opere pertractare.

F Spina, ῥάχις. Calua, uel caluaria, κρανίον. Totum capitis os etiã κεφαλῆς κύτος dicitur. Sutura, ῥαφὴ, ἢ ῥαφαί. Sunt & aliæ suturæ, & in faciei ossibus, & quæ communes sunt superioris maxillæ & caluæ: ut uidere licet apud Galenũ lib. De ossib. & Celsum, & Introduct. Galeni. Iugale, ζυγωειδὲς ἢ ζύγωμα: uerum Pollux ζυγώματα appellat post tempora bina obliqua: quorum connexus aures complectitur, qui καρκίνοι etiam dicuntur. sed an idem sit ζυγωειδὲς Galeno quod Celso, consideret lector. Vertebræ, Colli uertebræ etiã σφόνδυλοι dicuntur, ἢ σπόνδυλοι, ἢ κύβοι: Homerus etiam ἀστραγάλους uocauit. Ἄτλας, Spinæ articulum, siue nodum (inquit Plinius) ἀτλάντιον uocant: est autem primus. Processus, ἀποφύσεις. Pollux ζακύτιδας uocat. Celsus, processus, & excessus, & tubercula. Quam formam situmq́; habeant processus isti, luculentissime ostendit Galenus lib. De ossib. & lib. de usu part. & Celsus lib. 8. Scoptula, ὠμοπλάτας, & ὠδιτοπαίας, & πλάτας quidam uocant. Celsus hæc etiam scoptula, & lata scapularum ossa nominat. Sunt qui hoc loco apud Celsum scoptula operta legi uolunt. Costæ, πλευραί. quo pacto costæ cum spinæ uertebrarũ processibus connectantur, leges apud Galenum lib. Anatomices 8. & lib. De ossib. Νόθαι, minores costæ dicuntur, sicut γνήσιαι maiores. Costæ utrinq; duæ primæ ἀντίστροφοι uocantur: quæ has sequũtur item duæ, στηθιαί. Post has σπηλίδες duę. Et deinde quæ ad pectoris cartilaginẽ desinũt, παραχόνδροι. Quæ reliquę sunt quatuor nothæ μαλθακαὶ uocãtur, id est molles. Humerũ, βραχίονα uocat Galenus. Radius, κέρκις, ἢ παραπήχιον, ἢ προπήχιον. Cubitus, πῆχυς, ἢ ὠλένη. Quatuor ossa, Ita Galenus: uerum Pollux hanc palmæ partem (ut supra diximus) exceptis quinq. ossibus ad digitos tendẽtibus constare, primumq́. pollicis internodium metacarpij partem esse scribit. Ilium ossa, λαγῶνος ὀστᾶ. Coxæ & coxendices, ἰσχία, κοτύλη, ἢ κοτυληδών. Pecten, ἥβης ὀστοῦν. Fœmen & fœmur, μηρός. Caput fœmoris, κεφαλὴ μηροῦ, ἢ κοτυληδών. Patella, mola, μύλη, ἢ ἐπιγονατὶς, ut supra. Tibia, κνήμη. Sura, περόνη: recentiores fibulam uocant. Tibia, κνήμη: quidam etiam κερκίδα uocant. Νευροχονδρώδης σύνδεσμος, hic est, de quo lib. 2 De temperamẽtis. Malleoli, σφυρά: Celsus hos etiã talos uocat: & talos item appellat os illud quod & nos, quod scilicet ἀστράγαλον uocauit Galenus. Talus ἀστράγαλος Aristot. lib. de histor. animaliũ: & talus Plinio lib. 11. uidetur aliud significare: de quo infra plura dicemus in quadrupedibus uiuiparis. Ossiculum, Sub tonsillis ossiculum est ὑοειδὲς dictum, eò quòd simile sit Υ literæ, quod arteriæ caput amplectitur: alij παρασφάγιον uocant.

De cartilagine. Cap. XXII.

Eiusdem fere naturæ cum osse cartilago est: & quemadmodum os præcisum nunquam recrescit, ita & cartilago ablata nunquam reparatur. Differt autem ab osse pluris minorísque ratione: & uidetur quidem cartilago ex osse ligamentóque constare: utrique enim aliqua ex parte similis naturæ est: uerum ligamento durior, sicuti osse mollior est. Et partes cartilaginosæ membrorum articulis inseruntur, ueluti puluinar, ne attritu mutuo lædantur ossa. Terrestrium quæ & sanguinẽ habẽt, & animal gignũnt, cartilago nullo foramine hiscit: nec ossium more medullam continet. At uero aquatilium cartilagineis, quod per dorsum ossibus proportionatum tendit, cartilago est humorem in medullæ speciem continens: & Plinius, cartilaginea medullam in spina habent, inquit. Gressilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extrema ossium nonnulla cartilagine constant. Priuatim uero quæ in extrema ora est ossis, quod in medio pectore στέρνον uocatur, prope os uentriculi ξιφοειδὴς cartilago dicitur, & triquetra est.

De unguibus, ungulis, chelis, id est ungulis bisulcis, cornibus & rostris. Cap. XXIII. E

Vngues, ὄνυχες. ungulæ, ὁπλαί. Apud Celsum pro pedibus ipsis capiuntur ungulæ. Chelæ, χηλαί. Cornua, κέρατα. Rostrum, ῥύγχος, ἢ ῥάμφος.

SVnt item alia partium genera, quæ naturam nec eãdem habent, quam ea quę exposita sunt: nec longe ab iis remotam, ut ungues, ungulæ, chelæ, cornua: præterea rostrum, quale datum auibus est: hæc enim & flexilia & fissilia sunt: cum nullum os findi possit, sed fragile quodq; habeatur. Colores cornuum, unguium, ungularum & chelarum, cutis pilorúmque colorem sequuntur: etenim cutis nigræ, cornua nigra, & ungues ungulǽque nigræ oriuntur. Et candidæ pari modo in colore respondent: medius etiam medium eadem colorem præferunt. At dentes naturam ossium æmulantur: quamobrem hominum nigrorum ut Aethiopum, atque similium den F tes, ut ossa cãdent: ungues nigri, modo suæ cutis apparent. Cornua parte plurima caua sunt ab radice, quatenus ambiunt os, quod ortum à capite, ca uo cornu inseritur, totúmque implet: in mucronem tamen solidum & simplicem exeunt. Adhærent cornua cuti potius quàm ossi. Ceruino generi tota solida & sparsa in ramos, & omnibus annis decidua, nisi castrentur: cum ex cæteris cornigeris nullum cornua amittat. Cornua quibusdam inesse dicimus, sed per similitudinem: cum nullum ex iis cornu officio fungatur: qualia cochleis data sunt ad prætentandum iter. quæ enim iure cornua intelliguntur, gerunt quadrupedes uiuiparæ ad uim, aut inferendam, aut depellendam, quæ uirium sunt officia: quod nulli ex cæteris quæ cornua habere dicuntur, contingit. Vngues à neruis neruosis ue ligamentis orti, iis G scilicet quæ digitorum ossa continent, indurescunt. Habent autem ungues quibus digiti sunt: digiti uero iis sunt, quibus pedes articulis formati, excepto elephanto. ungues etiam in senectute, & defuncto augescunt, durioréſque redduntur: & ungulæ quoque maiores in senecta redduntur: quod idé rostris etiam auium euenit. Vngues præterea nonnullis animalium adeo duritate degenerant, ut præ nimia duritudine nihilo ab ossibus differre uideantur.

De unguium ortu plura apud Pollucem.

De pilis & cute, & quæ his proportione respondent, scilicet cortice, squama, testa & crusta. Cap. XXIIII.

Cutis, δέρμα. Pilus, θρίξ. Lana, ἔριον. Cortex, φολίς Squama, λεπίς.

DE pilis & cute, atque de iis, quæ uicem pilorum cutísq; suppetunt, ita se res habet: cum omnia habent quibus inest sanguis: pilos habent H quæ pedestria eadémque uiuipara sunt. nam lana etiam pilus est, sed pilus proprie crassior est & procerior: lana uero crispa magis ac tenuis. Cortice autem integuntur quæ ouipara sunt pedestria, appellantúrq; φολιδωτά: squama uero pisces tantum, sicuti penna aues: & testa silicea includuntur, quæ testacea dicuntur, ut ostreæ: crusta operiuntur, quæ crustata uocantur, ut cancri, locustæ. Gignuntur pili ex uaporibus fuliginosis è cute exeuntibus, iam lori formam adeptis: quorum quod in meatibus est, stirpis radici simile uidetur: quod uero ex cute extat, ipsi ueluti stirpi. Habent autem pili ad suam radicem lentum quẽdam humorem, quo protinus, ubi euulsus pilus est, si qua leuiuscula tangat, ita adhæret ut trahere possit. Quibusdam animalibus

Pili.

A malibus nulli dati sunt pili: aliis supina in parte nulli, aut pauciores quàm in prona. Iis animalibus qui molli sunt cute, ut homo, quanto siccior calidiorque cutis fuerit, tanto magis pilos gignere potest. at neque in iis, quæ silicea testa includuntur, ueluti ostreis: nec crustatis, ut locustis, cancris: sed nec quę corticem habent, aut squamas, ut serpentes, ut pisces, oriri pili possunt. Sunt enim horum quæ summæ cutis loco habentur, uere & in totum sicca ritu testæ uel petræ. Pili præsecti augeri inferius ab radice possunt, superne non possunt. Pennæ autem nec ab radice, neque superne ab incisura possunt, sed cadãt necesse est. Cortex squamæ loco est, & illi similis: sed natura rigidior atque durior: quod in testudine & serpẽtibus magnis, & crocodilo fluuiatili palam fit: firmior enim osse euadit. Cutem, ut diximus, o-
B mnia habent, quibus est sanguis: pilos non omnia, sed sicut distinctum iam est. Inest in cute omnium lentor quidam mucosus: uerum aliis minùs, aliis magis: ut in tergore bubulo, ex quo glutinum facere solent. ubicunque cutis per se ac sine carne est, uulnerata nõ coit, ut in gena, præputio, palpebra. Sed neque in carnosis etiã partibus restitui cutis potest talis omnino qualis erat quæ periit: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest, non tamen plane cutis. Cõtextu perpetuo cutis in omnibus animalibus continuatur: nec alibi interpellatur, quàm ubi sint naturales meatus: ut in ore & excrementorum exitibus, atq; etiam in unguibus. Cutis hominis proportione magnitudinis tenuissima est. Cutis quæ quidem totum corpus ambit, δέρεται, id est excoriari potest à subiecta carne, & membrana
C eam circundante, ideoq; δέρμα Gręci uocant: manuum autem internam & infimæ plantæ cutẽ, præterea frontis & totius fere faciei, aliarumq; quarũdam partium animalis excoriari nõ contingit. Cuti superiacet summa cuticula, quę Græcis ἐπιδερμὶς dicitur, tenue quiddã, quale est quod serpẽtis senectus nominatur: id quod in scabie, lepra, & lichenibus maxime cernitur.

Quinq; cutis differentias enumerat Galenus lib. 11 De usu part. quarum aliquæ excoriari possũt, aliquæ uero minime. Quo pacto autem excoriari debeat cutis à subiecta sibi mẽbrana, docet idẽ Galenus li. 3. Anatomices.

De membranis. Cap. XXV.

SVnt & membranæ in sanguineis animalibus: quæ quidem pars similis cuti prætenuis spissæq; est. Sed diuersum genus id est: quandoquidẽ neque fissilis, neque euulsilis cutis est: membranę etiam omnes, cute sicciores sunt. Ambit singula, tum ossa, tum musculos, tum etiam uiscera, membra-
D na tam in maiore, quàm in minore animalium genere: uerum in minore sensum effugit. Quæ ossa contegit membrana, περιόστεος ὑμὴν dicitur: quo in genere est quod περικράνιον uocatur, membrana scilicet caluariam ambiens. Ligamenta per quæ musculi ossibus colligantur, mẽbranas circa ipsos musculos efficiũt. Inter membranas præcipue duæ sunt, quibus cerebrũ opertum munitur, μήνιγγες dicuntur: altera superior adhæret ossi, quæ firmior & crassior est: hæc σκληρὰ dicitur, & παχεῖα, & δερματώδης, hoc est dura, crassa & coriacea: altera inferior çontigua est cerebro, quæ χοροειδὴς uocatur, quod χορίῳ membranæ similiter, uenas in se & arterias habeat connexas: atq; hæc cerebro tanto durior est, quanto altera, crassior uidelicet illa, osse sit mollior. Adhærent item membranæ duæ septo trãsuerso, ex utraque eius parte

Μήνιγγες, Plinius continentes cerebrũ mẽbranas eas uocat.

περιτόναιον, ἢ περιτόναιος ὑμὴν, ἢ περιτόναιος χιτὼν, ἢ περιτόναιον σκέπασμα.

singulę, superiore scilicet parte & inferiore. Superior ὑπεζωκώς, id est succin- E gens, inferior uero περιτόναιον nominatur: quod à renibus ortum, toti abdomini interne obtenditur, atque adhæret ad pubem usque infimam. Vtraque siue membranam dicere placet, siue tunicam, (χιτῶνα nanque Græci dicunt) substantia omnino simili est: utraque enim araneæ modo prætenuis est: non ut tendines quidam, qui cum in membranarum speciem tenues sint, si tamen eas clara luce inspicias, fibras quasdam tenues intercurrentes ostendent. At non ita peritonæum: est enim simplex, totum sibi continuum & adamussim similare corpus, quod inde nomen habet ἀπὸ τοῦ περιτετάσθαι, id est quod prætendatur omnibus, quæ inter septum transuersum & crura continentur. Eodem etiam modo succingens costas membrana simplex est peritonæo similis, eundemq; usum omnibus spiri- F tus instrumentis, quæ intra pectus sunt præstat, quem peritonæum iis quæ nutriendi gratia in uentre sita sunt. Costas nanque omnes intrinsecus succingit: & operimentum est eorum quæ intra pectus continẽtur omniũ. Verum non una est mẽbrana quæ utriusq; lateris costas succingit: à dextra etenim parte una est, à sinistra altera. Neque unum & continuum est totius pectoris spatium internum (ita enim uoco εὐρυχωρίαν) sed membranis distinguitur. Ex membranis nanque illis succingentibus oriũtur partes duæ, quę totum hoc pectoris spatium diuidunt, atque ob id διαφράττοντες uocatæ. Hæ ad iugulum usque à dorso ascendentes, & per totam ossis, quod in medio pectore est, longitudinem ad mucronatam usque cartilaginem, quæ ξιφοειδὴς dicitur, porrectæ, mutuo sibi cohærent: nisi ea tantũ parte qua cor situm G est. Hic nanque separatę, cor ipsum unà cum propria quadam membrana, siue tunica crassiuscula cor ipsum ambiente (περικάρδιον uocant) inter se cõprehendunt. Succingentium autem bases, supernis septi transuersi partibus superiacent: quemadmodum alia quædam membrana similis, infernis substrata est, quæ peritonęi uertex, aut principium non inepte dicitur. Hæc totam inferiorem septi regionem sublinit: ac ubi septum perforatum est, quo uasis transitus pateat, ibi iis ipsis quæ permeant, undique adhæret, fertúrque una per totum corpus, ut quæ iam ipsis simul & operimentum fiat, & quasi firmamentum. Eodem modo & membranæ illæ succingentes quæ supra septum sunt, uasis septum permeantibus iungũtur, & simul per corpus feruntur. Membranosa præterea quædam corpora multis in locis H præter hæc existunt: quędam ex ossibus procedentia in ipsa ligamentorum substantia, quædam ex neruosis musculorũ finibus (ἀπονευρώσεις uocant) intẽdinum substantia. At quæ uere maximeq; proprie membranæ dicũtur, eæ sunt. Omentum quoque non nisi membrana est, ἐπίπλοον à Græcis dictũ. hoc omnia habent animalia quæ sanguinem, sed alia pingue, alia macilentum. Nomen hoc à ueteribus ἀπὸ τοῦ ἐπιπλέειν sortitũ est, quoniam nulli intestinorum adhæret: sed neque ulli alij perpetuo præterquam iis tribus, uentriculo scilicet (à quo oritur atque dependet) lieni & colo, quibus semper connexum est. Adnascitur etiam nonnunquam, sed raro iecinoris fibræ cuipiam, aut ex nothis costis alicui. Est autem corpus ex duplici peritonęi ceu

plexu

A plexu compositum,in quo uenæ permultæ sparguntur. Descendit uero in quibusdam animantibus,haud multo infra quàm umbilicus est: at in quibusdam ad pubis ossa: maximum id habent inter animantia,homines & simiæ. Quod etiã lactes uocant, membrana & ipsum est duplex pertendens continua de intestinis ipsis ad uenam usque,quæ in iecinoris porta est,uti ante dictum à nobis est. Vesica etiam utraque,tam ea quę urinam recipit, quæ maior est,quàm quæ flauam bilem,quæ minor,membranosa est:quãuis maioris illius collum carnosum sit. Membranæ etiam quædã sunt fœtum in utero inuoluentes:prima χορίον dicitur,quæ uuluæ adhæret: hæc nil aliud quàm uenarum, & ai tertarum multarum cõtextus quidam est,cum interuallis quibusdam membranosis: altera tenuis est & mollior, totum

B circundans fœtum, ἀμνίον uocant: tertia duplex membrana est,& partibus tantum prominentibus circumiecta: capiti dico,naribus, & pedibus. hanc ἀλλαντοειδῆ dicunt, quòd ἀλλᾶντι, id est intestino crumenæue similis sit. albæ utręque ac tenues,forma ad araneam proxime accedentes. Sunt & oculorum membranæ,de quibus supra pertractauimus.è membranis si qua pręcisa fuerit,non coit.Ergo de sanguine & uenis,neruis,fibris,cute,membranis:atq; etiam de pilis,unguibus,ungulis,tam solidis quàm bisulcis,rostro, cornibus,dentibus,cartilagine, ossibus, corúmque proportionalibus,statuendum ad hunc modum est.

C Membranæ, ὑμένες. Euulsilis, τιλτόν. G Peritonæi uertex, κορυφὴ τοῦ περιτοναίου. H Omentum, ἐπίπλοον, & ἐπίπλους, & ἐπιπλόου. A Lactes, μεσεντέριον, ἢ μεσαραῖον: medium intestinũ uocauit Cicero lib.2. De natura deorũ.Lactes Plinio aliud

C significant: nẽpe ieiunum intestinum, opinor, & quæ ἔκφυσις dicitur. Vesica κύστις. Quo conueniant, quóue differant istæ uesicæ, præclare docet Galenus lib.5. de usu part. χορίον, secundas uocant: de his plura legas apud Galenum in lib. de dissect. uuluæ, & de fœtu. Aristoteles duas tantum enumerat, lib. de hist. animal. 7. & mẽbranas uocat.

De carne. Cap. XXVI.

EX animalium partibus, nulla omni animantium generi, carne magis communis est: nam & exanguia quoque suam quandam habent carnem,ut ostrea & testacea reliqua.In genere animalium sanguineo,caro,& quod carni simile est,omnibus fere inter cutem & ossa,aut quæ ossi propor tione respondent,continentur:estq; caro ueluti molle fulcimentum & pin *Caro, σάρξ.*

D guiusculum ossibus impositum,ornandi pariter & uelandi causa.aboletur, & in uenas fibrásque transit,quoties animal extenuatur & gracilescit: uertitur item in pingue,quoties pabuli copia suppetit. Sed carnis plures sunt species:primam quidem,quæ syncera & absq; fibris est, & proprie caro dicitur,nusquam in corpore per se inuenias: sed est perpetuo musculi pars.

Musculi autem reuera carnes sunt, potissimumque partes ipsorum mediæ:nam extremis in finibus plurimi in magnos desinũt tendines. Est autẽ & carnis quoddam genus cuiusque uisceris propriũ, quod parenchyma ab Erasistrato dictum est:iecinoris enim,lienis,renum & pulmonis caro,simplicis cuiusdam naturę est,circa cuiusque uisceris arterias,uenas,& neruos crescens.Cordis simplex carnis natura non est: sed sunt in eo sui generis fi- *Musculi, μύες.*

bræ,quales in musculis cetnimus,quibus cato citcũhætet. Est & uentricu- E
li,intestinotum,uteri,uesicæ utriusque ptopria quædã caro, quæ suis ipsorum fibris citcunnascitur. Lingua præterea substantiam quandam habet sibi propriam:est enim ratiot fungosiórue eius caro, & minus habens sanguinis,quàm sit musculorum. Neque enim eandem penitus formam habent hæc carnis geneta. Musculorum nanque caro rubicundior est ac mollior,quàm uentriculi aut uuluæ,uesicæ'ue aut intestinorum: cordis autem durior,& fibris magis uaria: musculi enim fibras habent positu simplici,& quæ neruorum ligamentorúmque sunt particulæ,ut supta dictum est:cordis autem ptopria fibtatum est species,quæ situ sunt magis uario.

De glandulis. Cap. XXVII.

Glandula, ἀδήν. ἀδενῶδες συστροφὴ σαρκώδης.

CArni proxima est adenum siue glandulatum natuta: est enim ueluti caro conglomerata. quantum autem lingua differt ab ea quæ proprie caro appellatur,tantum glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Harum cum duplex sit usus, duplex quoque genus esse debet: alterum densum ac siccius,quod uasorum,uenarum dico & artetiarum,fulcimentum est in iis locis,quibus in ramos discissa,periculum subeunt, ne in uehementioribus agitationibus disrumpantur:alterum uero glandularũ genus, rarioris substantiæ est,cauernosum fistulosúmue, ac madidæ spongiæ in modum, humore imbutum. Hoc nanque glandularum genus humorem quendam in se gignit,aut ad aliorum membrorum usum, irrigandorum scilicet causa, ne facile exsiccentur:ut quę linguæ adiacent adenes saliuam procreant:aut G
ad generis propagationem,ut testes semen,(nam & hi è glandularum genere sunt) aut ad conceptus nutritionem, ut quæ in mammillis sunt glandulæ,lac generant. Huius generis adenes uenas & arterias, perspicuas quidem,ac nonnunquam magnas,& item neruos in se habent:illæ uero alteræ neque sensum habent, neque motũ,neq; neruum in se ullum. Sunt præterea nõnullę in quibusdã corporis partibus adeo exiguæ, ut uulgus ipsum lateant: ueluti in lactibus,(μεσεντέριον dicunt) in quibus utriusq; generis glãdulæ reperiuntut. Et in aliis quoque corporis partibus sunt exiles quędam, uasorum diuisiones fulcientes: circa fauces autem & laringa magnæ sunt atque conspicuæ. Haud longe à cordis radice & pericardij membranę,ad septimam spinæ uertebram, θυμὸς, glandula est, haudquaquam exigua, glã- H
dium Latini dicunt. hæc in recens natis animantibus est quã maxima, crescentibus autem minuitur. παραστάται dicuntur glandulæ, ceruici uesicæ adiacentes,quas & ἀδενώδεις παραστάτας quandoque uocat Galenus, in maribus maiores,fœminis minores. Sunt qui renes quoque inter glandulas numerant:ij nanque etiam glandulosum quiddam habere uidentur. Glandularũ omnium natura exanguis est.

παραστάται apud Pollucẽ, (nisi liber sit mẽdosus) sunt meatus quibus defertur semẽ à testibus ad ἐρύθραν.

De adipe & sebo. Cap. XXVIII.

Adeps & sebum(quod & seuum dicitur)

ADeps quoque & sebum ex maxime communibus sunt intet animaliũ parteis:nam quæ rite alũtur,sanguinea dico,ea omnia aut adipem habent,

A bent, aut sebum. Quòd si uoles, licebit omnẽ quæ in animalis corpore est, oleosam & pinguem substantiam, utrunuis appellare, sebum scilicet aut adipem: utrunque enim oleosum & pingue est, & utrunque sanguis est concoctus per bonitatem nutrimenti. humiditate tamen & siccitate differunt inter se, cum sebum fragile usquequaque sit, nec ad ignem admotum tam facile liquescat, & cum refrixit, concrescat, ut ouis, ut capræ: adeps liquidior sit, hoc est, ad ignem facile liquescens, miniméque aptus durari, oleo longa uetustate incrassato similis, ut equi, ut suis. Locis etiam discrepant, adeps enim inter carnem cutemque solet consistere: sebum in fine carnis semper est. Itaque si ex hominibus quempiam incidas, qui uel graciles sint, & paruas uenas habeant, fœminam præcipue (ut quæ & frigidioris B est naturæ, & uitæ magis desidiosæ) adeps excidet, quam cõstat cuti ad internam eius membranam subnasci. Omentum omnibus adipe pinguescentibus adipeum est, sebo obesis sebale. Quæ parte utraque dentata sunt, adipe pinguescunt: quæ una, sebo. Generatur autẽ pinguedo omnis ex sanguinis parte pinguiore, per tenueis uenas effusa, circa parteis animātis mẽbranosas ac neruosas: cui concretio ideo contingit, quòd membranis adiacet: crasso nanque oleo est similis, eóque congelatur, ubi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur coire potest (inquit Galenus) neque circa arterias uenásue aut cor: sed nec circa ullam aliam partem calidam. Renes autem ex uisceribus maxime pinguescunt, uerum dexter minus semper quàm sinister: & quanuis uehementer fuerint pin-C gues, tamen aliquid fere mediis deest. Quæ sebo pinguescunt, maxima pro parte magis quàm quæ adipe in renibus opimandis luxuriant, ac omnium præcipue oues: quippe quæ renibus pingui obductis intereant, quod ubertate pabuli fit. Plerisque animalium est pinguedo sine sensu: quam ob caussam sues spirantes à muribus tradunt rosas. Animalia quæuis aut intra carnem, aut seorsum pinguescunt. quibus autem pingue separatum non est, ea minus per uentrem omentumque pinguescunt, ut anguillæ: paucum est enim eis pingue in omento. Plurima tamen pars animalium uētre pinguescit, & præcipue quæ parum se moueant: est nanque uitæ magis desidiosæ eiusmodi nota. Minus esse fœcunda, quæ admodum pinguescunt, siue mares sint, siue fœminæ notum est.

πιμελὴ καὶ στέαρ.

Pinguetudo cõmune nomen est Latinũ, aut pinguedo.

Sebum, στέαρ.

Adeps, πιμελή.

Huius caussa redditur ab Aristotele lib. De part. animalium 2.

D

De medulla. Cap. XXIX.

Medullæ rationem iis addere debemus: nam ea quoque humidis adnumeranda generibus in nonnullis sanguineis animalibus est: humida est enim, & propemodum fluxilis. Maxime uero mollem ipsius substantiam assimilare pinguedini possis: nam cum nouellis adhuc animalibus medulla cruenta admodum sit, ætate prouectis, ut adipe pinguescentibus, adipi similis est & albescens: sic sebo deputatis generibus, sebum præ se fert. Quod in spinæ ossibus continetur, colorem habet medullæ similem, νωτιαῖον μυελὸν, id est spinalem medullam uocant. Est porro spinalis medulla cerebro cõtinua, ac eiusdẽ cum eo substantiæ, nisi quòd compactior multo

Medulla, μυελός.

Νωτιαῖος μυελός, ἢ ῥαχίτης.

fit & durior, potissimum in infernis spinæ finibus: quanto enim ab cerebro abscedit, tanto magis durescit. Eandem uero esse ei naturam, quam cerebro colligunt (inquit Plinius) quoniam prætenui eius membrana modo incisa statim expiretur. Quanquam medulla non nisi inclusa ossibus est, (ut reliqua quoque omnia, quæ suapte natura humida in corpore sunt, cóceptaculis quibusdam tanquam uasculis continentur: ut sanguis in uenis, & alia in membranis, aut cutibus, aut uentribus) tamen ossa nó omnia medullam intra se cótinent: sed ea tantum quæ caua habentur, tametsi ne ipsa quidé omnia continent: ossa enim leonis partim nullam, partim admodú exiguam habent, ut dictum est. Hæc fere semper in animalibus natiua & congenita humidi genera habentur. E

De lacte & coagulo. Cap. XXX. F

Adnata autem posteriora, sunt lac & genitura: præterea excrementa tam alui quàm uesicæ, atque alia quædam, scilicet in iis quorum natura hæc obtinet: hæc enim similaria uidentur, licet re uera nō sint omnia similaria: lac etenim tametsi sensui quidé similare apparet, ex tribus tamé naturis diuersis est cópositum: prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur: altera pingui, ex qua butyrum: & tertia aquea, quod serú núcupamus. Plus casei lac illud habere uidemus, quod crassius est. coit lac eorum, quæ non utrinque dentata sunt: quapropter caseus ex iis fit, quæ inter urbana dentium ordine carent superiore. Eorum auté quæ utrinque dentata sunt, lac coire tam facile non potest, (sicuti neque adeps) & tenue & dulce est: tenuissimum cameli est, mox equæ, tum asinæ: crassissimum bubulum est & pinguissimum: mediocris consistentiæ est caprarum, crassius hoc est ouium lac: sed lactis differentias pluribus infra explicabimus. Nulli fere animalium lac fieri solet, antequam uterú ferat: nec dum ferunt, utile omne est: lac enim fieri incipit ad speciem puris statim cum coire inceperint: sed utile postea est cum pepererint. Prima autem à partu spongiosa densitas lactis, colostra uocatur & colostrú. & ex primo lacte in bobus semper à partu colostra fiunt: quæ, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia, uel perinde ut lapis durescunt, ut prodit Aristoteles. Non prægnantibus aliquando, sed raro, edulis quibusdam, aliisque artibus (ut uberum frictione) efficitur ut lactescant. Quæ lac habent omnia, mámis id continent. Maribus magna ex parte nec bestiis nec hominibus gignitur lac. fieri tamé potest, ut aliquibus interdum gignatur: uiris enim post pubem, exiguum nonnullis exprimitur. Cogitur lac succo ficulneo & coagulo. Coagulum lac etiam est: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, continetur. est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter détata utrinque dasypus. Coagulum, inquit Plinius, hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis. Habent quibus hoc datum est, non in magno uentre, neque in reticulo, neque in ultimo, quod abomasum nominatur, sed in eo qui inter ultimum & duos primos positus est, quod omasum uocatur. Quo uetustius coagulú est, eò præstantius: G H

A tius:tale profluuio alui mederi potest,atque etiam quod leporis est,sed laudatissimum hinnuli,inquit Aristoteles.

F. Lac, γάλα. Butyrũ, βούτυρον. Serum, ὀῤῥός. Caseus, caseus non fit ex utrinque dentatis,inquit Plinius,quoniam eorũ lac non coit. Lac, Plinius, crassissimũ est asinæ lac, inquit,ut coaguli uice utantur: nisi fortasse menda sit. H. Coagulum, πυτία. Est ergo,&c. Aliter libro secundo de generat.animalium,Coagulum lac est cõtinens calorem uitalem,qui parteis similes ducit eodem, & unit atque constituit. Coagulum etiam uituli marini, & balenæ quoque reperitur apud Plinium & Dioscoridem.

De semine. Cap. XXXI.

Genitura nõ eodem modo in omnibus est: sed quibusdam pro genitura, θορὸς, id est genitale uirus sui generis habetur, ut piscibus. σπέρμα, id est semen genitale habent omnia quæ sanguinem. exit profecto semen genitale à maribus album & crassum, si integrum est: sed foris tenue totũ redditur & nigriusculum. Nunquam id gelu concrescit: imo admodum extenuatur, & aquæ tum colorem, tum substantiam trahit: calore autem coit, & crassescit. Delabitur in aqua quod fœcũdum est atque subsidit: quod autem infœcundum, diffunditur atque exolescit. *Genitura, γονή.* B

De excrementis. Cap. XXXII.

Excrementum appello reliquias alimenti: cuius uariæ sunt species. naturalibus excremẽtis omnibus fere locus præscriptus est, ut sit humoC ris ueluti conceptaculum: uerbi gratia, alimẽti sicci excrementis, aluus inferior, humidi uesica, lactis mammę, seminalis (nam & hęc excrementa dicuntur) quæ circa uterum & genitale sunt uasa: in ea nanq; loca se colligũt, atque confluunt. Quod enim stercus & siccũ excrementum uocatur, à syncero nutrimento separatum, paulatim impellitur per omnia intestina usq; ad satis amplum spatium, quod ad illud intestinũ uisitur, quod rectum uocant: postea uero quàm plurimum congestũ iam graue animali fuerit, tum foras egeritur. Serosum uero excrementum, renes à sanguine secernentes, ad uesicam maiorem transmittunt: ea porro id colligit seruatq;, ad eũdem ferme modum, quo de sicco excremento retulimus. Biliosum excrementum ex iecinore attrahitur à uesicula, quę illi subiicitur: alterum uero à heD ne. in iis collecta excernũtur, alterum in priorem tenuis intestini partem, alterum uero in uétriculum: ab iisq; iam per omnia intestina unà cum sicciore excremento permeant. Quod uero pituitam expurget, natura nullũ instrumentum cõdidit singulare: mixta enim cum cibo puro, alere potest, & in laborantibus in alimentum absumitur. pituita ergo illa, quæ ad iecur unà cum succo perlata est, non uacuari desiderat, sed in corpore manẽs alterari: dum enim cum succo illo unà concoquitur, sanguis euadit: & quod in uentriculo reliquum ex cibo est, & in intestinis, à defluere in ea loca bile extersum, per inferiora egeritur. Quod uero à cerebro destillat (mucũ uocant, & destillationem, græce βλένναν καὶ κόρυζαν) per palatum & nares exitum habet manifestũ. Ex hoc genere esse uidetur, & quæ quotidie expuen-

do excernitur saliua. Aliud excremẽtorum genus est, quod in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso unde aluntur succo, humidum tenuéque, cui nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen per exiguos omneis corporeæ molis meatus, πόρους Græci uocant, quorum nõ modo reliquum corpus uniuersum, sed etiã tota cutis plena est: partim uiolẽto motu confertim erúpens (appellant uero quod ita excernitur, sudorem,) partim in speciem halitus ab insito calore solutum, quod per flatus sensum latens uocatur. ueteres quidem authores hoc excrementorum genus totum σύντηγμα, id est colliquamentũ (ni fallor) uocauere: quod enim ex corporis incremento secernitur propter motus calorem, uim habet colliquamenti. In hoc insensibili perflatu, crassioris excrementi nonnihil excernitur: ex quo tum pilis origo est (natura enim commode uel excrementis suis interdum abutitur) tum uero iis quæ circa omnem cutem semper aceruãtur sordibus. In hoc genere excrementum est, quod Græci κυψέλην dicitur, ita uocant aurium sordes, quæ interdum etiam auditum multitudine sua obstruunt. De partibus animalium iis, quas similares dissimilaresque appellamus, deniq; de omnibus tam interioribus, quàm exterioribus partibus dictum iam est: reliquum est, ut ad instituta pergamus. E F

κυψέλη, κυψελίς.

B Excrementum, περίττωμα. C Stercus, κόπρος. Vrina, οὖρον. Bilis, χολή. D Atra bilis, χολὴ μέλαινα. Pituita, φλέγμα. E Saliua, σιελὸς, ἢ σίαλος, ἢ πτύελος, ἢ πτύσμα. Sudor, ἱδρώς. quo pacto in corpore generetur, leges apud Galenum lib. 10. De simplic. med. facult. F Perflatus sensum latens, uel transpiratio sensum latens, uel perspiratio, græce ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοή.

G

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER II.

Per quæ potissimum constitui, inueniríue possint animalium differentiæ. Cap. XXXIII.

Vemadmodum corpus totum animi gratia conditum est, (organum nanq, animi corpus censetur) ita & corporis partes officiorũ gratia constant, & operum ad quæ singulæ accommodantur: indeq, fit, ut quorum actiones officiáque plura sint, ea plureis exerceant motiones, pluresque & uarias desiderẽt corporis parteis, quæ sint ipsarũ motionum instrumenta: quæ uero aut immobilia sunt, aut parum motus adipiscũtur, ut testata, eorum corpus non adeo multiplex, ut sit necesse est. Atque hæc quidem cum ita se habeant, præter corporis parteis, earumq, actiones motionesq;, tertiũ H

etiam

A etiam quoddá adesse est necesse, nempe affectus. Porro actiones & affectus intelligi diximus, incessum & quamuis loci mutationem, in uictu parando solertiam, ortum, incrementum, coitum uenereum, sensum, spirationẽ, uocem, uigiliam & somnum: ætatem, ut iuuentutem & senectutem: uitá, ualetudinem prosperam & aduersam, atque mores: & quæcũque huiusmodi alia possint generi animalium tribui. Per hæc, ut diximus, potissimũ, partes dico, actiones & affectus, animalũ differentias constitui dignũ est: sunt enim hæc animalibus partim omnibus communia, partim uero pluribus.

De differentiis animalium, quæ à partium discrimine oriuntur. Cap. XXXIIII.

B Habent uero animalia partes, aut easdem sibi omnes, aut diuersas partes: easdem, uel specie intelligi uolo, ut hominis nasus aut oculus specie cum oculo aut naso alterius hominis conuenit, & caro cum carne, & os cum osse: (ut enim totũ se habet ad totum, sic partes singulæ sese ad singulas habeant, necesse est) uel genere, quanquam excessu defectúue differunt. de iis loquor, quorum idem est genus, uerbi gratia, auis aut piscis: id enim utrunque differentiis cõsumitur generis: & species complures cũ piscium, tum etiam auium habentur. Diuersæ uero inter se sunt animalium partes pene plurimæ, contraria affectuum qualitate: ut coloris & figuræ, eò quòd aliæ magis, aliæ minus affectæ iis ipsis qualitatibus sint: multitudine etiam & paucitate, & magnitudine paruitatéque, mollitie & duritate, leuitate &
C asperitate, & reliquis generis eiusdem, atque omnino excessu defectúque discrepant: id est quod magis minúsue quicquã horũ habeát, uerbi gratia, oris magnitudine discrimen existere animalibus palã est: aliis enim os magno hiatu tescissum est, ut cani, leoni: aliis paruum, ut homini: aliis mediocre, ut generi suũ. Multitudine & paucitate differunt partes. ut eorum quæ pedes habent, alia bipeda sunt, alia quadrupeda, alia multipeda. mollitia & duritate, ut inter ea quæ oculos habent: alia duris oculis sunt, ut cancri, locustæ: alia humidis mollibúsque. leuitate & asperitate, ut concharum quibusdam testæ leues sunt, aliis scabræ. præterea aliquæ longæ sunt, quædam rotundæ, itáque in figura notatur differẽtia. item aliis crusta, aliis testa pro tegmine habetur: & aliis rostrũ porrectius est, ut gruibus: aliis breue. Pen-
D na item aliis uberius, aliis parcius data est. Sunt item auium aliæ longo crure, aliæ breui. Linguam etiam aliæ latiusculam habent, aliæ angustam. Pectus animalia plurima humano proportionatum pectori habere uisuntur, uerum non simile: homini enim pectus latum est, cæteris uero, ut quadrupedibus, angustum. sed & in iis quoq; ratio partium nonnullarum diuersa est: eò scilicet quòd quas alia animalia habent, alia iisdem careant. Alia enim calcari aut aliquo armantur aculeo, alia nihil eiusmodi habent: & aliis apex in capite est, aliis deest: & eorum, quæ loco se mouent animalia, quædam pedes habent: ut bipeda, quadrupeda, multipeda: (sed omnia pedes pari numero possident) alia nullis fulciuntur pedibus. & oculos habentium, alia carent palpebris, alia habẽt, ut uisus sit exquisitior. Partes ita-

quę animalium (prope dixerim) plurimæ aut eædé sunt, ueluti dictum est, E
aut ratione contrariorum differunt, aut per excessum defectúmque. Non desunt tamen quibus partes nec specie sunt eædem, neque secundum excessum defectúmue, sed proportione conueniant: queádmodum os cum cartilagine aut piscium spina, & unguem cum solida ungula, & manus cum chele, id est forcipato pede, & pennam cum squama conuenire animaduertimus: quod enim penna in auium genere est, idem squama in piscibus habetur. Proportione item conueniunt, quod aliis pulmo datus est: aliis pulmo quidem negatus, sed uice pulmonis iunctum aliquid est, quod pulmoni respondeat. aliis item sanguis inest, aliis sanguinis proportionale, quod eandem in genere exangui obtinet uim, quam sanguis in compote illo sanguinis habet. Differentias præterea nonnullas partium situ atque ordine F
contemplamur: sunt enim complura animalia quæ easdem habeant partes, sed non situ eodem: uerbi gratia, mammas alia in pectore habent, alia inter fœmora, ut uacca. Partes quas singula animalia habent, hunc in modum diuersas easdémue intelligimus. Differût autem suis partibus animalia: cum aliæ omnium communes sint, aliæ uero plurimorum, aliæ quorûdam generum propriæ: ut piscium branchiæ, ut auium pennæ. Omnium animalium communes partes sunt, qua cibus recipitur, & in quam deuoratur: communes enim partes tam sanguineo generi, quàm exangui sunt os, uêter, & plurima ex parte stomachus & intestinum, aut quæ iis proportionalia habentur: plurimorum nanque animalium cõmunes partes sunt, per quas transit cibus, & quibus cibi excrementû emittitur. Et cum excre- G
mentum hoc, ut antea docuimus, duplex sit, humidum & siccum, quæ partem illam humidi excrementi capacem habent, hæc sicci receptaculû continent: quæ uero hoc habent, non illud etiá habere omnia nouimus. quanobrem quæ uesicam habent, aluum inferiorem eadem etiam obtinent: at uero quæ aluum habent, non omnia & uesicam possident. Oculos item habent animalium genera omnia, præterquam talpa, (quem tamen modo quodam habere dixerim) & quæ testa integuntur, & si quid imperfectum aliud est, ut uermes. Et per partes quidem animalium differentiæ his modis constitui debent.

De differentiis quæ ab animaliû actionibus oriûtur. Cap. XXXV.

ACtiones animalium plurimæ circa coitum, fœtus procreationem, at- H
que uictus solertiam uersantur: necnon ad frigora & æstus, mutationes denique temporû pertinent: inest enim omnibus ex natura sensus mutationis factæ ex frigore aut calore. Itaque ut homines alij domicilia hyeme repetunt, alij qui ampliоris prouinciæ principes sunt, sedem pro tempore mutant, ut morá æstate locis frigidis, hyeme tepidis trahant: sic bruta quę loca possunt permutare, faciunt. Atque alia iuuamen in ipsis consuetis sibi locis comperiût, alia locum mutát: iam etum post autumnale æquinoctium, aliqua ex ponto locisq; frigidis fugiunt hyemem futuram: à uerno autem, ex tepida regione ad frigidam sese conferunt, æstus metu futuri: &
alia

A alia de locis uicinis discedunt, alia de ultimis (ptope dixerim,) ut grues faciunt, quæ ex Scythicis campis ad paludes Aegypto superiores, unde Nilus profluit, ueniūt. Quinetiam pisces modo eodem, alij ex ponto aut in pontum tranant: alij per hyemem ex alto ad litora teporis gratia ueniunt: contra, æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt. Aues quoque imbecilliores hyberno & gelido tempore discedunt in campos, ut tepore potiantur: æstiuo autem repetunt montes, ut æstu careant. Idem hic affectus, fugiendi scilicet caloris frigorisq; exuperantias, euenit iis, quę téporibus quibusdam se abdunt & latent: ut terrestria quædam hyeme latebras subeunt, tempore iam tepidiore exeunt. Condi autem plurima hyeme, diebus scilicet frigidissimis, uel eo maxime argumēto constat, quòd minime cum al-
B gor est capiuntur. Sed piscium nonnulli æstate etiam latent, ut glaucus. latet aliquorum genus totum: aliquorum partim latet, partim non latet. testacea omnia latent, uerum non eodem modo: absolutorū enim latibulum euidentius est: condunt enim se suis testis, ut pectines facere usuuntur: aliqua leuiore tegmine superimposito delitescunt, ut limaces: eorum autem quæ adhærent, non est tam manifesta latitatio. insecta pene omnia hyeme conduntur. Sanguinei quoq; generis multa se condunt: ut ea quę cortice intecta sunt, serpētes dico, lacertos, crocodilos fluuiatiles. Pisciū etiam complureis latēre nouimus: alios hyeme, ut coracinum, thum nū: nōnulli æstate etiam latent, uti diximus, ut glauci: auium etiam complures cōduntur, ut hirundines. iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis cō-
C uallium nudæ atque omnino deplumes. Quadrupedum quoque quæ animal generant, nonnulla conduntur: ut hystrices, ursi: glires etiam latent in ipsis arboribus. Nonnulla ex iis quæ conduntur, exuunt id, quod senectus uocatur, (est autē senectus ueluti cutis ultima, uel cortex, qui ueluti operculum cuti est) ut ex sanguineis ea quæ cortice molliori intecta sunt, serpētes scilicet & lacerti. insecta etiam quædam senectutem exuunt, ut silpha & culex: & ea quarum pennæ uagina continentur, ut Scarabei: & omnia quidem, ubi iam factum est, quod gigni debuerit, exuunt. quædam etiam inter marina senectutem exuunt, ut locustæ, gammari & cancri. Sed quænam lateant, & quo modo & tempore: atque etiam quo tempore exuant senectutem dictum iam est. *Senectus, γῆρας.*

D

Ab animalium motu quæ cōstituuntur differentiæ. Cap. XXXVI.

Differunt animalia inter se etiam ipsa motione: animalium nanque alia sede stabili degunt, alia mutabili & uaga. Sedes stabilis in humore tantummodo est: terrestrium nulla statu immutabili uiuūt: at aquatilium plura saxis affixa uitam omnem traducunt: ut conchæ genera complura. Sunt itē quæ & adhærere soleant, & quoties libeat absolui: ut genus quoddam quod urticam uocamus: quippe cum nonnullæ ex iis noctu absolutæ pascantur. Non desunt complura, quę cum sint absoluta, mouere tamen se nequeant, ut ostreæ. Omnia uero tum natantia tum stabilia, locis eisdem quibus orta sint, aut similibus degunt: suus enim quibusque cibus in iis est:

uagantur maxime & oberrant quæ carne aluntur. Quæ loco mouentur E animalia, iis initium incedendi omnibus à dextris partibus est: & omnia aut quaternis notis mouentur, aut pluribus. quaternis tantum, quæ habent sanguinem, ut homines binis manibus binisque pedibus, quadrupedes pedibus quaternis, pisces pinnis quaternis: nam & quæ pinnis, aut non amplius binis, aut nullis, ut serpentes, uruntur, quaternis ea quoque notis nihilominus mouentur: flexus enim aut quaterni iis aguntur, aut bini cum pinnis binis. At quæ sanguine uacua, pedibus se pluribus moueant, siue uolucres sunt siue pedestres, iis certe motus per notas plureis exercetur: nam & ephemerum pedibus quatuor, pennísque totidem mouetur: quęcunque uero ambulant, omnia pedes pari numero possident. Animalium quoq; alia uolatilia sunt, ut aues, apes: alia gressilia, ut quadrupedes, multipedes: F alia natatilia, ut pisces: alia reptilia, ut angues: alia tractilia, ut hirudines. Animal quod uolucre tantum sit, ut piscis natatile solum est, nullum nouimus: at uero quę gressilia eademque natatilia sunt, complura reperiūtur.

Item eorum quæ pedibus carent, alia incessu undatir fluctuántur, (κυμαίνοντα Græci uocant) hocque bifariam accidit: quædam nāque flexuosis impulsibus per terram labuntur, ut angues: quædam corpus sursum flectentia progrediuntur, (parte enim innitentia priore, contrahunt sese, adducentes posteriorem, arcuatímque incedunt) ut erucæ quædam. alia in incessu ἰλυσπῶνται utuntur (ac si per limum trahi dixeris) hoc est præcedēte parte priore progrediuntur, & quod reliquum est corporis ad illam contrahūt: quo mouentur modo hirudines & uermes terreni. Animalium præterea quæ G loco se mouent, alia toto corpore id præstant, ut salientia: alia per partes, ut incedentia omnia. Quæ per saltum sese loco mouent, ut serpentis genus, qui iaculus dicitur, nullum pedum ministerium ad eiusmodi saltem motionem desiderant: at quæ saltu utuntur, & gressus insuper indigent, cum illis saltus satis non sit, iis pedibus opus est.

Incedētia, πεζευόμενα.

E Notæ, σημεῖα partes significare uidentur Aristoteli, per quas motio fiat: libro etenim de animalium gressu, σημεῖα, id est notas uocat & alas, & brachia manusque, in auibus atque hominibus, & pedes item in reliquis.

A generatione quæ oriantur differentiæ. Cap. XXXVII.

Ex omnibus uitæ muneribus, animalium quibusdam nihil præter gene H rationem inesse percipitur: quædam uero non tantum procreandi officio suis quodque temporibus funguntur, sed in enutrienda etiam prole laborant. atque horum quædam cum hoc perfecerint, nullam insuper cū prole seruant societatem, sed sibi tantum uiuunt: alia uero ciuilius agūt cū prole. Prima igitur pars uitæ animalium, in officio procreandi consistit: altera in alēdo: in his enim duobus studium omnium uitáque uersatur. cbarum enim cuique suaueque contingit, quod per naturam habetur: sequunturque omnia eam uoluptatem quæ secundum naturam est. Sunt autem generationes animalium multæ ac uariæ: hoc enim commune animalia cum stirpibus habent, quòd alia semine, alia sponte naturæ oriantur, nullo cognatio-

A cognationis semine antecedente: quorum alia humo aut stirpe putrescente consistunt, ut plura insecta generantur: alia ex rore, qui frondibus insidat, ut erucæ: alia à limo, ut testacea: alia in animalibus ipsis excrementísq́; partium gignuntur. Quæ uerò ex semine cognato procreātur, iis omnibus ortus per coitum est, dummodo sexus discrimen id habeant, quod marem & fœminam describere potest: non enim in omnibus animalibus, sed in præditis sanguine omnibus, paucis quibusdam exceptis, alterum mas, alterum fœmina perfectum euadit. marem appellamus, quod in alterum, fœ *Mas, ἄῤῥεν.* minam, quod in seipsa semen illud prolificum mittit. Et quanquam diuer- *Fœmina, θῆ-* sa sunt animalia mas & fœmina, tamen specie idem sunt: homo nanque u- *λυς.* trunque est. In piscium genere, nonnullæ nec mares nec fœminæ gignū-
B tur. Exanguium etiam quædam marem & fœminam habent, ut sobolem eiusdem generis procreent. Alia procreant quidem, sed nō sui generis prolem: scilicet quæ non ex coitu animalium prodeunt, sed quæ per se uel in animali, uel in terra putri, uel in stirpe, uel etiam in eorum ipsorum partibus uel excrementis gignuntur: quæ nanque hoc modo per se generantur, si in mares ac fœminas descripta sunt, ita generant quidem ea aliquid coitu, sed imperfectum & dissimile, & ex quo nihil amplius gignatur: sed id quod sunt, in nonnullis, sordes persistunt: ut uermiculi ex muscis, ut pulicum aut pediculorum fœtus: id nanque magis declarant naturę eorum quæ insecta dicuntur. Coitus nec similes omnibus sunt, nec similem in modum agū- *Auersa, πυ-* tur: quæ enim ex sanguineis pedestria uiuipara sunt, & retro urinam mit- *γηδὸν.*
C tunt, auersa coeunt: ut leo, lupus, canis: crustacea quoque & insecta eodem modo. Cæterorū, quæ sanguinea uiuipara sunt, magna ex parte modus coeundi idem est, fœminā scilicet mare superingrediente: quanquam non omnia simili modo cōiunguntur. Aliis enim coitus cōplexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpētibus, murenis, & lacertarum generi: alia, ut pisces omnes, exceptis planis cartilaginei generis, admotis inuicem partibus supinis copulātur. Aues mare fœminā superueniente coeunt: quæ mollia dicuntur oribus inuicem admotis, cōplexuq́; mutuo brachiorū, libidinē explent. Coitum omnium animalium ad hunc modū fieri apertū est. Tempora autem coitus descripta, & ætates certas ad uenerem singulis animalibus natura fixit & statuit. Ergo plurium animantium natura uult quidem rem ueneream per id tēpus cū hyemis cessante sæuitia, æstatis clementia ori-
D tur: quod sane tēpus ueris est, quo animalia, prope dixerim omnia, & uolatilia, & pedestria, & natantia ad coitum excitantur: sed sunt tamen quæ nō eo tempore coeant: uerum prout quæque alere suos fœtus cōmodius possunt, ita tempus sibi conueniens habeant. sunt enim quæ per autumnum etiam & hyemem coeant & pariant: ut nonnulla tum aquatilium tum uolucrum genera. sicuti enim temporis beneficio, ita & corporis ualetudine propensiora ad uenerem reddūtur animalia. Homo uero atque etiam plura alia pedestria, quæ cum homine uiuunt, coitum nullo tempore aspernātur, (uidelicet propter teporem & pabuli ubertatē) ut sus, canis, & uolucres quædam. Genus autem auium parte plurima uere ac ineunte ęstate coit &

parit,excepta alcyone,quæ circa brumam parere solita est: quædam etiam E
æstate:alię à bruma ineunte uere pariunt & incubant. luscinia æstate parit:
insecta hybetno quoque tẽpore coeunt. non desunt quę omnibus anni tem
poribus pariant,ut ex piscibus murena,& ex mollibus sepia. Aetate etiam
ad coitum differũt animalia:primum enim magnæ eorum parti semen nõ
simul incipit,& excerni,& posse generare:sed uis illa prolifica postea acce-
dit: nouellorum enim in omnibus animalium generibus,prima emissio se-
minis,aut infœcunda,aut si fœcũda sit,imbecilliora tamen generat & mi-
nora:quod potissimum in hominum, & quadrupedum animal gignẽtium
genere,atque etiam auium patet: alterum enim prolem minorẽ procreat,
alterum oua edit minora. Aetas uero accommodata ad coitum cuique suo
in genere,plurima ex parte,fere tempus idem sortitur,nisi quid præmatu-
ret,& aut ob aliquam rem monstrosam,aut ex detrimento naturæ & uitio F
anticipet:ut oues & capræ anniculæ coeunt,atq; utero ferunt. mares quoq;
in ipsis generibus eodem illo tempore ineunt. Sues tum mares tum fœmi-
næ coire incipiunt mense suæ ætatis octauo: sed tamen non omnibus locis
eadem ætatis ratio est:iam enim sues nonnusquam tam mares, quàm fœ-
minæ quarto coeunt mense:sexto tamen ita,ut uel progenerare & educare
possint. Ex quadrupedibus itaque uiuiparis,aliæ anniculæ & coeunt & pa-
riunt,ut oues,capræ,canes: aliæ mẽse suæ ætatis octauo,ut sues, ut iam di-
ximus:aliæ uero biennes coeunt,ut equus,asinus,tam mas, quàm fœmina
coire incipit in trimatu:fert uentrẽ menses duodecim. Elephãtus tam mas,
quàm fœmina incipit coire ante annum ætatis uicesimũ: incipit enim fœ-
mina coire anno duodecimo cum celerrime,aut quintodecimo cum lẽtis- G
sime:mas quinque aut sex annos natus superuenit ineũte uere: coitũ trien-
nio interposito repetit. Lacustres & palustres pisces, quinto suæ ætatis mẽse
uterum gestare magna ex parte incipiunt. Coeunt quandoque uel alieni-
gena,ut in Cyrenẽsi agro lupi cum canibus coeunt. Indicos etiam canes ex
tigride & cane gigni confirmant. Raro quidem id fit:sed tamen id fieri,&
in canibus,& in uulpibus,& lupis certũ est: necnon in auibus salacioribus
idem fieri uisum est,ut perdicibus & gallinis. In Africa coeunt & generãt
etiam quæ genere diuersa sunt,sed quorum tempora eadem ferendi uteri
sunt,& magnitudines non multò inter se discrepent. Obseruatum,inquit
Plinius,è duobus diuersis generibus nata tertij generis fieri,& neutri parẽ-
tum esse similia:eáque ipsa quæ ita nata sunt, non gignere in omni anima- H
lium genere:idcirco mulas non parere. Coitum animalium, quæ non nisi
coeundo progenerant,ad hunc modum se habere intelligimus. Generant
autem hæc,alia uermẽ, ut aranei & aliorum insectorum quædam: alia oua
Ouipara, ᾠο-τόκα. (ouipara dicuntur,)ut aues,serpentum maxima pars, & quadrupedes oui-
paræ,& pisces plurimi:alia animal pariunt (appellanturq; uiuipara, ut ho-
Viuipara, ζωο-τόκα. mo,equus,uitulus marinus,& reliqua quæ pilis integuntur:& quæ cete di
cuntur, ut delphini: & ex piscibus cartilaginei, & ex serpẽtibus,uiperæ. At
uero eorum quę animal pariunt,aut oua intra se prius cõficiunt, ut cartila-
ginea,aut ilico animal intra se formant,ut homo & equus. Ouiparorũ alia
ouum

A ouum edunt perfectũ,ut aues,& quæ quadrupes ouum pariunt,& serpentum pars plurima: (oua enim eorum postquam prodierũt,nullum insuper capiunt incrementũ) alia imperfectum edunt,ut pisces,& quæ crustata,& quæ mollia dicuntur: nanque eorum oua postquam edita sunt augentur. Quæ ex ouo generantur,fere omnia coitu oriuntur, mare in fœmininam emittente semẽ genitale. Ouum id uocamus,quod ubi in fœtura perfectũ est,eius ex parte principio animal consistit:reliquũ uero,alimento ei quod gignitur est. Continetur autem ouum ipsum,aut putamine testaceo,& bicolor est,quale auium esse uidemus:aut cute molli obducitur,unicolórque est,quale est cartilagineorum & piscium omnium. Vermẽ id esse dicimus, ex quo toto nõ ex parte aliqua animal totum per subiecti fœtus formatio- Ouum,ὠόν. Vermis,σκώληξ.

B nem incrementumq́; gignitur. Quæ ex ouo generantur, constat non similiter gigni,atque ea quæ ex uermibus:in ouo nanque oculi primũ in capite patent grãdes:contra uero in illis euenit, ut scilicet pars inferior maior inter initia sit,oculi & caput postea augeantur. Hic admirari naturam subit, quàm bene mirtoq́; deinceps ordine generationem reddit:alia enim & quę perfectiora sunt,animalia intra se statim generant perfecta,sed tamen quæ foris incrementum recipiunt: alia non statim animalia, sed cum prius intra se ouum pepererint, mox animal edunt in lucem: alia non perfectum animal generant,sed ouum,idq́; edunt perfectum,ut aues: alia,ut quæ frigidiora iis constent,generant quidem ouum,sed nondum perfectum:uerũ quod foris perficiatur, ut genus piscium squamatum, crustata & mollia.

C quintum genus,ne ouum quidem ex sese parere potest,nisi quòd hæc affectio foris euenit ei,uti infra docebimus: insecta enim primo uermiculum pariunt,qui addito tempore,speciem accipit oui: quæ enim chrysalis appellatur,oui obtinet facultatẽ,tum ex eo animal nascitur, tertia mutatione finem accipiens generationis. Differunt etiã animalia,tum gerendi uteri tempore,tum pariendi,tum partus etiã numero: semel anno pariunt quędam,ut magna pars syluestrium animaliũ:alia bis,alia ter, alia sæpius. Dasypodes & coeunt,& pariunt quoque tempore,& singulis mẽsibus: & alia uere,alia æstate,alia autumno,alia bruma pariũt:ut inter aues halcyone,ex piscibus menides: alia omni tempore, ut homo , uitulus marinus. rursum alia breui à coitu pariunt,ut insecta maxima sui parte,quæ solẽt coire: alia

D diutius uterum ferunt:alia denique singulos fœtus pariunt:alia,binos, ternos,aut quaternos:alia numeroso magis partu fœtificãt. In ouiparo genere sanguineo,quadrupedum ortus uerno tempore agitur: auiũ syluestres semel magna ex parte pariunt:aliquæ tamen bis,ut hirũdo:aliæ & coeunt,& pariunt omni tempore anni,ut gallinæ: columbæ decies anno pariunt: & columbaceum genus magna ex parte bina parit oua:turtur tamen & palũbes uere,nec plus quàm bis pariunt. Piscium alij diebus amplius tricenis uterum ferunt,alij minus.alij item circa æquinoctium uernum pariũt:alijs æstas,alijs autumnale æquinoctium attribuitur: mænides bruma pariunt, ut dictum est. Ex iis qui in lacubus fluuiisq́; degũt, Cyprini quinquies aut sexies anno pariunt:chalcis ter: reliqui semel edunt oua. in exangui uero

genere, tribus mensibus oua gerunt locustæ: quatuor mensibus squillæ: in- E
tra diem decimum quintũ parit sepia. Ex uiuiparis delphini singulos magna ex parte edunt, interdum tamen & binos. Sues cicures uterum ferunt mẽses quatuor: numerus partus cum plurimum ad uicenos. Oues & capræ magna ex parte singulos: aliquando binos, & ternos, & quaternos. uterum ferunt quinque mensibus, tum oues, tum capræ. Parit canis duodecim cum plurimum: sed magna ex parte quinque, aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est. Gerũt uterum canes Laconicæ sexagenis diebus, aut uno aut altero plus minúsue. sunt & canes, quæ quinta anni parte uterũ ferant, hoc est tribus & septuaginta diebus: nõnullæ quarta parte anni. Vaccæ decimo mense pariunt singulos, geminos uero raro. Ferunt uterũ equæ menses undecim: pariunt duodecimo mense, magna ex parte singulos, sed ge- F
mellos quoque aliquando. eodem modo asinæ. Camelus fert uterum mẽses decem. Elephanto ferendi uteri tempus incertum: alij annũ & sex menses, alij biennium, alij triennium statuunt. Ceruæ uterum gerunt octo mẽses: pariunt magna ex parte unum. Vrsa fert uterum dies triginta: parit tum unum tum duos: sed cum plurimum quinque. Histrix totidem diebus fert utero, & reliqua facit perinde, ut ursa. Leæna singulis annis uere parit, & magna ex parte geminos, sed cum plurimos sex catellos. Vulpes cum plurimos quatuor edit. Lupus fert, & parit ut canis, eim tempore, tum etiã fœtus numero: parit incunte æstate. Felis & ichnemaones tot pariũt numero quot canes. Thos ut canis impletur, & generat numero duos, aut tres, aut quatuor. Murium generatio mirabilis præter cętera animalia maiorem in G
modum est, tum numero, tum celeritate.

Duobus & septuaginta.

A locis in quibus gignuntur animalia, & in quibus degunt, colliguntur differentiæ. Cap. XXXVIII.

AD generationem pertinet & locus: est enim uel locus generationis principium, ac proinde à diuersitate etiam locorum differẽtia oritur: ut enim locis nonnullis gigni omnino aliqua nequeunt, sic alijs generãtur quidem, sed minora aut pauciora & uita breuiore, nec prospera: serpentes enim & lacertę corticataque omnia, in locis calidis, & in mari rubro testata omnia gignuntur prægrandia. In frigidis autem, ut septẽtrionali plaga, ex animalibus, quæ aut parum sanguinis habent, aut eodẽ uacant, quędam H
omnino nõ gignuntur: quædã gignuntur quidem, sed minora uitæq; sunt breuioris. Maxima in India gignuntur animalia: indicio sunt canes grandiores cæteris. Plurimum autem discriminis ex ipsa regione oriri certum est, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum: ut eadem alibi pluries generent, alibi minus. In uniuersa Africa non aper, non ceruus, nõ capra syluestris est: & locis quoque uicinis discrimen huiusmodi existit, ut agri Milesij locis sibi propinquis cicadæ alteris gignantur, alteris non. Amnis in Cephalenia insulam dirimit, cuius citra alterum latus cicadarum copia est, ultra alterum nullæ. Terræ Bœotiæ in Orchomenio agro talpæ habentur multę: at in Lebadico

Plinius capreas dixit.

uicino

A uicino nullæ sunt:neque si aliunde portatæ eò fuerint,uolunt infodere. India quæ sanguine carent, & quæ secessu tempore conduntur,grandiora nimirum illa possidet, sicuti & reliqua quoque animalia, ut modo diximus. In Africa, magnitudo angusum mira,sicut & fertur. In Arabia,lacerti magnitudine cubitum excedunt. In Ponto, neque mollia sunt, neque testata, nisi locis quibusdam pauca. In mari rubro, testata omnia mira quadã magnitudine augentur. In Syria oues sunt cauda lata ad cubiti mensuram: capræ auriculis mensura palmari & dodrantali,ac nonnullæ demissis, ut spectent terram. In Cilicia capræ tondentur, ut alibi oues. In Ægypto aliqua maiora quàm in Græcia fiunt,ut boues & oues:aliqua minora,ut canes,lupi, lepores, uulpes, cerui, accipitres : aliqua magnitudine pari, ut cornices B & capre: cuius rei causam attribuunt cibo, qui aliis large aliis parce fit: tum etiam cæli conditio temperaturáue causa est:ut in terra Illyrica & Thracia & Epiro,asini parui habentur:in Scythica & Celtica nulli aut omnino pauci,propter immodicum frigus. Item leones in Europa potius sunt: pantheræ in Asia: in Europa autem nullæ. Bestiæ denique omnes feræ efferatiores in Asia sunt,fortiores in Europa,multiformiores in Africa:quo quidem loco etiam quæ alienigenæ sunt,coeunt & genetant, ut ante dictũ est. Morum etiam diuersitatem loca efficiunt, ut mõtana & aspera suas bestias reddunt, & aspectu efferatiores, & uiribus robustiores,quàm plana & molliora. Morsus etiam ferarum & ictus ex locorum diuersitate plurimum differunt:ut in Pharo locisque aliis quibusdam scorpiones non lædunt: at aliis, C & præcipue in Scythia multi & magni, & nocui sunt. Angutum quoque morsus per loca plurimum differunt. Genera enim serpentium peregrina aliquanto magis pestifera sunt:maxime quæ æstuosis locis gignuntur. Italia frigidioresque regiones minus terribiles angues edunt. Atque hæc ita se habent.

Ἐπιθαυμῆς καὶ πελάσιος. (margin)

De sexuum differentiis, masculini scilicet & fœminini.

Cap. XXXIX.

Sexus item masculinus fœmininúsque distinctus quidem, sed non in omnibus animãtibus,est: sunt enim quibus id desit,ac similitudine quadam & parere dicuntur & ferre uterum. In iis enim animalibus quę uitam stabilem uiuunt,aut omnino iis, quæ testa integuntur,sexus discrimen nul D lum omnino est:in mollibus uero, crusta opertis, & pedestribus omnibus, tum bipedibus tum quadrupedibus sexus utetque est: atque etiam in aliis quæ animal per coitum generant,aut ouum aut uermem. At uero in genere insectorum & piscium,sunt quæ omnino sexus hoc discrimen alterutrã in partem non habeant. Nulla parte interiore sexus inter se differunt, nisi utero & testibus,atque iis quæ illis adiuncta sunt. Fœminis enim omnibus sanguineis intus conditæ habentur hæ partes: maribus autẽ multiplici differentia cuariant testes: aliis enim nulli omnino sunt, ut piscibus, serpentibus:aliis sunt quidem, sed intus: & iis quæ intus contitient, nõ etiam omnibus eodem modo habentur, ut infra docebimus. Maribus in quocunque animalium genere, partes superiores prioresque sunt potiores, ualidiores

Sunt tamẽ qui dã qui in rhinocerotiũ genere marem tantum repe riri existimẽt.

& aptiores. Quæ autem dici possunt inferiores posterioresque, eas fœmi- E
næ habent robustiores, tum in hominibus, tum cæteris animalibus omni-
bus, quæ pedestria sunt atque animal generant. Et fœmina fere innervior
atque infirmior est: à partu tamẽ fœmina in educanda sobole fere acerbior
mare est. In pedestribus sanguineis uiuiparis, maxima ex parte maiores
sunt mares quàm fœminæ: at in iis quæ aut ouum pariunt aut uermem, ut
piscibus atque insectis, fœminæ maiores suis maribus euadunt. Fœminis
sanguis nigrior & crassior quàm maribus est, dummodo cætera adsint pa-
riter, quæ uel ab ætate uel sanitate proficiscũtur. Et minus sanguis per sum-
ma corporis fœminarum est, plus enim parte interiore continetur. Caro
quoque humidior est fœminæ quàm maris: pilum etiam habet tenuiorem
fœmina quàm mas: uox item fœminis omnibus tenuior & acutior, boue F
excepto. Partes autem quas uelut arma natura animalibus dedit, cuiusmo-
di sunt dentes exerti, cornua, calcaria, & cætera generis eiusdem: eas certe
in nonnullis generibus omnino mares habent, fœminæ non habent: uelut
generis ceruini, fœmina cornuum inops mutiláque est: & auium nonnul-
larum quibus data calcaria sunt, fœminæ omnino iis carent: pari modo ut
sues fœminæ dentibus uacant exertis. At in nonnullis generibus sunt qui-
dem hæc sexui utrique, sed maribus potiora, ut cornua tauris robustiora
quàm uaccis.

A uictus ratione diuersa oriuntur animalium differentiæ. Cap. XL.

Degunt animalia locis disiuncta, alia nanque terrestria, alia aquatilia G
sunt: quam differentiam trifariam intelligimus: aut enim recipiendi
aeris aut aquæ ratione, altera terrestria, altera aquatilia dicimus: aut quòd
apta natura sunt seruari temperamento alterutrius, quanquam aërem a-
quámue non recipiant: aut etiam quod cibum petant, uersanturque utro-
bique diutius. Complura enim cum recipiant aerem, id est spirant, pariúnt-
que faciant in terra, cibum tamen à madidis locis petunt, uersantúrque in
humore partem maximam temporis: quę sola ἐπαμφοτερίζειν, id est uitam am-
biguam agere uidentur: quippe eadem & uelut pedestria & uelut aquatica
statui possunt. At eorum quæ humorẽ recipiũt, præter unum cordulũ, nul-
lum uel pedestre uel uolatile est, nec cibũ sibi ex terra petit: quanquã mul-
ta spirabilia pedestrisque generis humore gaudent: & adeo nonnulla ut ne H
uiuere quidem disclusa ab aquæ natura ualeant, ut testudines marinæ &
lutariæ, crocodili, fluuiatiles equi, uituli marini. Hæc enim omnia nisi ali-
quandiu spirent, intereunt: & parere educaréque solent in sicco. Quæ uero
in cetaceo uel in reliquo aquatili genere fistulam gerunt in capite, ut del-
phinus, balena, hæc natura quadam peculiari, nec aquatilia tantum, sed nec
terrestria facile dixeris: siquidẽ terrestre quod aerem recipit, aquatile quod
aquam, secundum naturam est: particeps nanque est hoc genus utriusque,
cum & mare accipiat, reddatque per fistulam, & aerem per pulmonem: ha
bent enim hoc membrum & spirant, uerum in utraque diuisione is tam cõ-
trariorum generum parte collocati hoc genus absurdum est. Quamobrẽ
aqua-

Terrestria, uel pedestria, πεζά. Aquatilia, ἔνυδρα.

ἐπαμφοτερίζειν.

A aquatile genus amplius distinguendum uidetur: ut alia accipiant reddántque aquam, ea causa, qua spirantia aerē, quo scilicet refrigerentur: alia propter cibum. Cum enim in humore cibum accipiunt, fieri non potest, quin simul aliquid humoris admittatur: quod admissum, quo emittant, instrumentum habeant necesse est. Quę igitur loco aeris, qui per spirationem attrahitur, humore utuntur, quo scilicet refrigerētur, branchias habent: quibus autem cum cibo humor illabitur, iis fistula in sanguineo genere data est. Mollibus etiam & crustaceis hoc idem adhibitum est: nam ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Altero etiam modo aquatilia sunt, (ob temperationem corporis dico & uictum) quæ accipiant quidem aerem, sed in humore ætatem degant: aut quæ recipiant quidem humorem & branchias habeant, sed terram petant, unde cibū accipiant: quale cordulum esse diximus. Sed horum omnium natura quasi peruersa deprauatáue uidetur: sicut marium nonnullorum natura fœminam refert, & fœminarum marem. Cum ergo animalia trifariam in aquatile & terrestre diuidantur, ut dictum iam est: aut enim recipiendi aeris aquæúe necessitudine, aut corporis temperatione, aut tertio cibi ratione, uictus prorsus discrimen pro his diuisionum membris consequetur: alia enim temperant di corporis gratia, & propter cibum, atque etiam recipiendi aeris aut aquę necessitate ita degunt: alia temperaméti uictúsque causa tantum. In iis, eorum quæ testa operiuntur, quæ quidem sua natura immobilia sunt, plurima aluntur humore dulci & potulento, qui tenuior ex aqua salsa elicitur: C quæ autē mobilia eademq́, carne uescētia sunt, ζωοφαγοῦντα Græci dicunt & σαρκοφάγα, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia & iis quæ in mari pullulāt uescuntur. Quæ crusta integuntur, omniuora sunt: quippe quæ & lapillos, & limū, & algā deuorent: atq; quædam etiā stercus, ut cancri fluuiatiles: carnes etiam nimirum appetūt. Locustæ uel pisces maiores cōuincere possunt. Mollia omnia carniuora sunt: lolligines enim atq; sepiæ pisces uel maiores euincunt: polypi conchulis maxime uescuntur. Pisces fere omnes fœturam suo tempore, alter etiam alterum edit, maiorúmq; minores sunt præda: reliqua uictus ratio nō eadem omnibus est. In auium genere, quibus ungues aduncæ, omnes carniuoræ sunt. In genere etiam non adunco sunt, quæ carne uescuntur, ut hirundo. Sunt quæ uermiculos cum alios, tū D qui in lignis nascuntur, pascant: aliæ spinam appetunt: aliæ frugibus uiuūt. Omnium fere auium, aliæ uictū à terra petunt: aliæ à fluuiis & lacu, ut ardeolæ: aliæ mari, ut halcedo & fulica. Genus auium omne cum potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullus usus bibendi est, præterquam paucissimis quibusdam, quæ & ipsæ raro utuntur. Auium cæteræ sorptu bibūt: sed quibus collum est longum, intermittunt, caputque resupinant. porphyrio unus morsu bibit. Genus animalium cortice intectum, ut lacerti & reliqua huiuscemodi quadrupedes, atque etiam serpentes, omniuorum est: nam & carnem edunt & herbam: sed desiderium iis quoque bibendi exiguum, & reliquis quibus pulmo fungosus est. Quadrupedes quæ animal generant, syluestres eædemque serratæ dentibus, ut leo, lupus, carne omnes

Fistula, αὐλός.

uescuntur. ursus animal omniuorum est. Cornigera animalia, & quibus E
dentes serrati non sunt, omnia fruge herbáque uescuntur, nisi uehementer esuriant, sue excepto, qui minime herbę frugúmue appetens est, sed radicũ maxime ex omnibus animalibus. Sunt & inter quadrupedes feráque, quæ uictum ex lacu & fluuiis petunt, ut fiber, lutris, latax: at uero à mari nullum præterquam uitulus marinus. Bibunt, quibus dentes serrati animalia, lambendo: atque etiam nonnulla ex non serratis, ut mures. Quibus autem continui, sorbendo, ut equi, boues: ursus neque sorbendo neque lambendo, sed morsu. Bibunt cætera quidem magis tempore æstiuo quàm hyberno: quæ autem in Africa degunt animalia, contra: insuetum nanque iis est bibere æstate, propterea quòd imbres per id tempus fieri non soleant. Insecta animalia quibus dentes omniuora sunt: quibus autem lingua tantum, humo- F
rem undique exugendo sua lingua uescũtur: quorum alia omniuora sunt, quibus gustus omnium saporum est, ut muscæ: alia sanguiuora, ut tabani & asili: alia succis plantarum & fructuum uiuunt. Animalium quibusdã ruminare in more est, proficiúntque ac delectantur non minus in ruminando, quàm edendo. Ruminant, quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum est. Sunt etiam de dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures põtici, lepores & piscis quidam, quem ab ea re μήρυκα, id est ruminalem quidam appellarunt. Talis animantium uictus est.

Vide an hoc pacto legendũ sit apud Aristotelem, Et pisces quidã, & quẽ ab ea re, &c.

A sensibus quæ oriantur animalium discrimina. Cap. XLI. G

Sensus quidem, ut ante dictum est, omnibus animalibus communis est: aliis tamen omnes, aliis uero pauciores dedit natura. Quæ nanque e sanguine prædita sunt omnia, omnes habent sensus, nisi quid læsum mutilúmue sit, ut talpa: præterea iis quæ mollia, quæ crusta intecta, & quę insecta dicuntur, prope dixerim omnibus, sensus omnes insunt. Quæ autem silíceo tegmine operiuntur, quáquam tactum (quem omnibus animalibus communem esse diximus) & olfactũ gustumq; habere constat, de usu tamen & auditu nihil certi manifestiq; habemus: quædam tamen ut echini, tethya, glandésq; olfactum minime habere uidentur. Eorum quæ non spirant, alia branchiis, alia fistula, alia præcincta, ut insecta, odoré sentiunt. Nec pro cõpari modo genera animalium omnia, sensibus prædita omnibus sunt: sed H
olfactu canes præcellunt, uti quibusdam placet: usu aquilæ: gustu protogeustæ animalia Indica, unde & nomen acceperunt: tactu serpẽtes, & quædam aues: auditu anseres. Verum Plinio authore, ex sensibus ante cætera homini tactus, deinde gustus: reliquis superatur à multis. Aquilæ clarius cernunt: ultures sagacius odorátur: liquidius audiunt talpæ. Cicero, omnis, inquit, sensis hominum multo antecellit sensibus bestiarum: quorum ita clara iudicia & certa sunt, ut si optio naturæ detur, & ab ea deus aliquis requirat, contentáne sit suis integris incorruptisq; sensibus, an postulet melius aliquid, non uideam quid quærat amplius. Hæc Cicero.

Quàm sint certa humanorum sensuum iudicia, plurib explicat Cicero libr. 2. De nat. deor. et 4 Academic. quæst.

A respiratione

A A respiratione & uoce, animalium discrimina. Cap. XLII.

ANimantium alia accipiunt redduntq; aerem: quę res respiratio nominatur, ut homo, & quæcunque terrestria habent pulmonem: alia uero minime, ueluti pisces & insectorum genus omne: & his quidem neq; uocis emittendæ, neque locutionis ulla facultas est, sed sonus tantum in nonnullis: differt enim uox à sono, & cum iis tertia res adnumeranda est locutio: gutture (φάρυγγα dicunt) parte una, uox agitur: locutio non nisi uocis per linguam explanatio est. Quamobrem quibus animantiũ lingua libera absolutaq; non est, neque sermone utuntur, neque uocem emittunt, sed sonũ tantum. Insectorum alia murmur edũt, ut apes: alia canere dicuntur, ut cicadæ: nullum molle, nullum crustatum, uel uocem uel sonum mittit naturalem.
B Pisces uocis quidem expertes sunt, sed sonos stridoresq; mouẽt, qui uocales esse existimantur: at uero, quæ & linguam habent & pulmonem, si quadrupedes ouiparæ sunt, uocem quidem emittũt, sed exilem: & alia longum sibilum edunt, ut serpentes: alia abruptum & perexiguum, ut testudines: alia uero exilem & imbecillẽ uocem: rana suum habet ululatum, quã ololyginem nominant. Genus auium uocem mittere potest: eisq; pręcipua facultas conficiẽdæ locutionis, quibus lingua mediocriter lata uel tenuis. Quadrupedũ genus quod animal procreat, uocem uarie mittit: neque est quod loqui possit, sed proprium id hominis est: omniũ uero uocaliũ animalium communis mos est, ut sui coitus tempore potissimum canant & blaterent præter hominem, ut aues tunc maxime plurimasq; emittunt uoces
C cum coeũt. Differunt tum uoces animalium, tum locutiones tractus ratione & regionis. Et uox quidem acumine grauitateq;, maxime innotescit: in iis tamen specie nequaquam discrepãt, quæ generis eiusdem sunt. Ætatis quoque ratione differunt uoces: iunioribus enim quàm uetustioribus fere acutior uox est. Magna etiam ex parte uox marium fœminarũq; differt: eo quòd mares grauius sonant quàm fœminæ: uerũ non in omni animalium genere ita agitur: sunt enim in quibus è contrario fit, ut in bubus: nam boum fœmina grauiorem, quàm mas agit uocem: & uitulis grauior, quàm adultis. Quamobrem castratis uox è contrario mutatur: transeunt enim quæ castrantur in fœminam.

A Spiratio, ἀναπνοὴ καὶ ἀναπνεῖν. Vox, φωνή. Locutio, διάλεκτος. Sonus, ψόφος.
D B Longum sibilum, συριγμόν. Abruptum & perexiguum sibilum, συγμὸς μικρὸς, uel potius συριγμός. Ololygo, ὀλολυγών.

Animalium discrimina, quæ à somno & uigilia oriuntur: aut ætate, iuuenta scilicet & senecta, à uitę prolixitate & breuitate. Cap. XLIII.

SVnt uero hæc animalibus omnibus cõmunia, uigilia & somnus, iuuẽta & senectus, uita & mors: non tamen pariter omnibus eodemq; modo insunt: omnia enim animalia dormiunt quidem & uigilãt: (nullũ enim reperitur, quod uel semper dormiat, uigilétue semper) sunt tamen quæ somno omnino adeo exiguo contenta sunt, ut sæpenumero quemuis lateat, dormiant, necne. Pedestria omnia & pędita sanguine dormire ac uigilare,

sensu ipso percipiuntur: quibus enim palpebræ adiunctæ sunt, conniuendo E obdormiscũt. Aquatilium quoque somnus apparet, ut piscium, mollium, & crusta opertorum, locustarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. Argumentum uero, quãuis nullum deduci ab oculis potest, quia palpebris carent, ipsa tamen quiete cernuntur placida, seu soporata. Insecta etiã dormire argumentum, quòd requiem capiũt, motuq; omni procul dubio cessant, quod præcipue patet in apibus: quiescunt enim noctu & conticescũt, ut nullus omnino bombus sentiatur. Item somniare non solũ homines, sed & alia quædam animalia, ut equos, canes, & boues palam est. Dormiẽtibus sanguinis copia partes exteriores deserit, subit interiores: ita ut adacto cultello non æque effluere possit. Ætatum etiam ratione nonnihil discriminis accidit: etenim in prima ætate, & admodum iuuenili, sanguis saniè trahit, F & copiosior est: in senectute autem crassus, niger & paucus, medium tenet in media firmaq; ætate. Concrescit etiam facile senum, uel in corpore sanguis, qui per summa est, quod idem nunquam in iuuenibus accidit. Augescunt animalibus pili in senectute, durioresque redduntur: quod idem unguibus quoque euenit: piscibus quoq; senescẽtibus squamæ duriores crassioresque efficiuntur. Quadrupedum etiã uilli lanæue senectute prolixius augentur: quanquam rarescant, fiantq́; pauciores. & ungulæ quoque maiores in senecta redduntur, quod idem rostris etiam auium euenit. Pennas gruum in senecta nigrescere perspectum est. Viuunt certe alia diutius, alia uero quo nata sunt, eodem die emoriuntur, ut ephemerus: longioris uitæ sunt illa, quæ gressilia sunt, pariter & sanguine prædita, ut homo & ele- G phas: & aquatilia terrestribus breuioris uitæ sunt. In pedestribus sanguineis uiuiparis maxima ex parte longioris uitæ sunt mares quàm fœminæ: fœminas autem piscium maribus esse uiuaciores cõstat, eò quòd fœminæ uetustiores quàm mares capiantur. Quæ semine abũdãt, & salacia sunt, citius senescunt: quæ contra, diutius uiuunt: ideoque mulus lõgiorem degit uitam, quàm aut equus aut asinus, ex quibus procreari solet. Mares, prope dixerim omnes, diutius uiuunt, quàm fœminæ: accidit tamen uel ob salacitatem, ut in passeribus, uel ob nimium laborem, ut in iumentis, ut mares quidam suis fœminis ocyus senescant.

Aquatilium, Quòd pisces et aquatilia reliqua dormiant, unde argumẽta Aristo. histor. animal lib. 4.

Saniẽ trahit, ἰχωροειδής ἐστί.

Differentiæ animaliũ, quæ à moribus constituuntur. Cap. XLIIII H

Moribus item animalia distinxit natura: habere enim uim quandam naturalem animantes in quauis animi affectione uidentur: hoc est prudentia, stultitia, animositate, ignauia, clementia, atrocitate, & reliquis habitibus generis eiusdem. in quibusdam etiam commune aliquid disciplinæ eruditionisque habetur: atque etiam prudẽtiæ imago quædam inest in nonnullis: alia enim uicissim inter se, alia ab homine (quæ scilicet auditu non carent) non modo strepẽdi, uerum significandi differentias possunt dinoscere. Sunt etiam animantium aliæ ciuiles, aliæ inciuiles: ciuiles appello animãtes, quę labori communicãt: id est, quarum opus commune efficitur opera, ut homo, apis, formica, grus. In omnibus uero generibus, in quibus

Ciuiles, πολιτικά.

A bus per marem & fœminam procreatio est, mores distinxit natura, quibus
mas differt à fœmina: quod pręcipue tum in homine, tum etiam in iis, quę
magnitudine præstant, & quadrupedes uiuiparæ sunt, percipitur. (mores
nanque minorum animalium, parumq; uiuentium temporis, minus sensu
percipiuntur: uiuaciorum euidentiores sunt:) fœminæ enim in iis moribus
sunt mollioribus, mitescunt celerius, & manum facilius patiuntur: discunt
etiam, inuitanturq, ingeniosius: ut in genere canum Laconico: sed fere mi-
nus quàm mares sunt animosæ, uerum malitiosiores, astutiores, & insidio-
siores fœminæ sunt, atque in nutrienda prole solicitiores: mares cõtrà, ani-
mosiores, ferociores, simpliciores, minúsque insidiosi. Pugnant inter se ipsa
animalia, quæ loca eadem incolunt, atque iisdem uescũtur cibis: nam si ui-
B ctus penuria sit, fit certe ob eam rem, ut uel eiusdem generis animantes pu
gnam inter se conferant. Et quidam marinos uitulos eiusdem loci pugna-
re inuicem aiunt, & marem cum mare, & fœminã cum fœmina, donec al-
ter ab altero, uel occidatur, uel eiciatur: idemq; eorũ catulos facere. Carni-
uora etiam (Græci ὠμοφάγα uocant) oppugnantur à cæteris omnibus: & ipsa
cum cæteris pugnãt, quoniã uictus iis ab animalibus est. Sunt ferarum aliæ
semper inter se infestæ: alię hominum ritu, cum res ita tulerit. Piscium au-
tem, alij gregatim degunt, amicique sunt: alij non gregatim, inimi-
cique uiuunt. Conger & muræna caudas inter se prærodunt. Polypum in-
tantum locusta pauet, ut si iuxta uiderit, omnino moriatur. Locustam cõ-
ger, rursus polypum congri lacerant. Genus ouile amens, & moribus stul-
C tissimis est. Ferarum quadrupedum cerua non minime prudentia præstare
uidetur: id quod & pariẽdo, & fœtum educando ostendit. Omnino ratio
brutorum magnam refert uitæ humanæ similitudinem: magísque in mi-
nore genere, quàm in maiore uideris intelligentiæ rationem: quod primũ
in auium genere, hirundo in effingendo construendóq; nido, ac pullis edu-
candis ostendit. Columbi cum pluribus coire nolunt, neque coniugiũ iam
inde à primo ortu initum deferunt, nisi cœlebs aut uidua. quin etiam fœmi
nę parturienti mas adest, & cultu, omniq; officio fungitur. Domicilia quo-
que agrestes uolucres aptissime ad uictum, & prolis salutẽ moliuntur. Sunt
item aliæ parentes feliciores, & suorum gnatorum diligentiores: alię con- Feliciores, εὔτεκνοι.
tra. Et aliis ingenium ad uictum acutius, aliis obtusius est. Sed in marinis
D quoque animantibus permulta intelligi possunt, nõ sine solerti ingenio ef-
fici ratione uitæ commodioris: rana nanque, quę piscatrix appellatur, præ-
terea torpedo & pastinaca sese abscondentes piscantur. Obruunt arena sese
& aselli, & raiæ, & passeres, & squatinæ: cumque nullam sui corporis partẽ
intectam reliquerint, uerberant radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas
uocant, quas pisciculi cum aspexerint, adnatãt quasi ad algas, quibus uesci
soliti sunt. Mollium astutissima sepia est: maxime enim hęc suo utitur atra-
mento, non modo cum metuerit, uerum etiam abscondendi causa. Poly-
pus fatuus quidem est, cum ad manum demissam hominis accedit: sed pru
dens rei familiaris, cum omnia colligat, & suo in domicilio recondat: sui
etiam mutatione coloris uenatur pisces. Insectorum operosissimum, &

ptæ cæteris fere animalibus officiosissimum genus formicarum & apū est. E Crabrones item & uespæ, & prope dixerim omnia huius cognata generis, & aranei quidam in uitæ muneribus ingeniosiores habentur. In moribus animantium percipi differentias licet: præcipue quidem ad fortitudinē & timiditatem, ad mansuetudinem quoque & feritatem, etiam in ipso syluestrium genere: leo enim quanuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam uacans, facilis mitísque maiorem in modum est: elephātus omnium ferarum mitissimus & placidissimus est. E terrestribus mures, è uolucribus hirundines indociles sunt: cum elephanti iussa faciant, leones iugum subeant, in mari uituli, totque piscium genera mitescant. In marino etiam genere plurima de delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium. Genera autem quæcunque placida sunt, hæc eadē quoque fera F possunt reperiri, ut sues, equi, homines, oues, capræ, canes, boues.

Ab affectuum quorundam immutatione, quæ oriantur animalium differentiæ. Cap. XLV.

VT quæque animalia pro suis affectibus agere, sic contra, pro suis quoque actionibus affici immutariq; moribus solent: quin & partes corporis nonnullæ sæpenumero ratione agendi immutantur. In auium enim genere gallinæ cum mares uicerint, cucurierunt: & exemplo marium tērant superuentu coite, crista etiam caudaque erigitur. Cuculus etiam immutatur colore, & uocem minus explanat cum se abditurus est. Complures etiā aliæ immutantur aues per tempora, & colore & uoce: ut merula quæ ex ni G gra redditur rufa, & uocem mittit diuersam: strepitat enim per hyemem, cum per æstatem tumultuanter cantet. mutat & turdus colorem, uoce tamen eàdem est. Luscinia quoque & colorem per tempora mutat & uocē: & quidem in terra Italia per id tempus, quo sic immutari solet, alio nomine appellatur. Denique aues tunc maxime plurimásque emittunt uoces, cū coeunt. Colorem etiam mutant & pisces, merulę & turdi. phuca etiam mu rat colorem: cum enim cæteris temporibus candida sit, uerno uaria redditur. Mutantur uero animantium aliqua, forma & moribus, nō modo per ætates & tempora, uerum etiam castratione. Castrantur autem ea quibus sunt testes. Gallinaceus si perfecta ætate est qui castratur, illi crista pallescit, & cucurire desinit: neque coitum ueneteum repetit: sed si adhuc pul- H lus est, ne inchoari quidem ex iis quicquam potest cū accrescit. Quod idē in homine quoque accidere certum est: nam si puer adhuc excidatur, neq; post geniti pili crescunt, neque uox immutatur, sed suum seruat acumen: at si iam puber, post geniti defluunt pili præterquā pubis: hæc enim quanuis minuatur, tamen manet, & congeniti non defluunt: nemo enim spado caluescit. Quadrupedum etiam exectorum uox omniū in fœminam mutatur. Omnia denique si dum crescunt, castrantur, maiora elegantioráque, quàm incastrata euadunt: sed si postea quam adoleuerunt & iam incremēto constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinem potest. Cerui si cum per ætatem nondū cornua gerunt, castrentur, non edunt cornua:

Alias fuca.

A nua: sed si corniger i exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eã-
dem seruantur. Et castrata denique auctiora quàm incastrata euadunt.

A ualetudine prospera uel aduersa differentiæ. Cap. XLVI.

Valetudines etiam & morbi per tempora, pro generum diuersitate ua-
rie accidunt, & in totum non eadem omnibus ualetudo existit: uiuũt
cum animalia prospere, non eisdem temporibus, nec omnibus æque qua-
litatum exuperantiis. Iam auibus psunt squalores, tum ad cæteram sani-
tatem, tum ad partum. At uero piscibus (exceptis quibusdam paucis) im-
bres conducunt: incommodi contra auibus anni pluuij sunt, piscibus sicci.
Et pisces quidam suos morbos habent, ut cyprinus, glanis. Testaceo generi
B anni pluuij prosunt, præterquã purpuris. Quadrupedum, sues uariis mor-
bi generibus laborant, scilicet raucedine, dolore capitis, alui profluuio, &
grandine: canes, rabie, angina & podagra. Boues gregales morbis duobus
tenentur, podagra & struma. Equi gregales morbo immunes sunt, excepta
podagra: at uero equi domestici morbis plurimis obnoxij sunt. Asini ma-
xime morbo laborant, quam malidam uocant, Græci μηλίδα: elephanti mor
bis ex inflatione contractis: ægrotant etiam si comedant terram, nisi ea fre-
quenter utantur: necnon profluuio alui tentantur, & aliis quibusdam mor-
bis. Insectorum maxima pars eo tempore ualet, cum annus humidus est &
tepidus. Apibus præcipue nocent bestiolæ quædam, quæ in alueis innascũ-
tur. Discrimen animalium ut prospere contráue exigant, etiam cum utero
C grauescant, existere nouimus: testa enim intecta atque etiam crustata, tunc
optima sunt cum grauida, ut locustacea: mollia etiam præstant cum graui-
da sunt. Et pisces cum impleri incipiunt à coitu, boni omnes fere sunt: sed
procedente uteri tempore alij præstant, alij non.

Animalium discrimina, eò quòd commoda magis minúsue, aut
incommoda nobis sint. Cap. XLVII.

Hominis causa uidetur natura cuncta animalia genuisse: alia nanque
in consortium operum nobis ueniunt, ut ea quæ iumenti nomen à re
traxere: quòd nostrum laborem, uel onera subuectando uel arando iuua-
rent: alia uoluptatis ac redditus & custodiæ causa parari solent, ut ouis, ca-
D pella, sus, canis. Ouillum nanque pecus & contra frigoris uiolentiam nos
protegit, corporibusque nostris liberaliora præbet uelamina: tum etiam ca
sei lactisque abundantia, non solum agrestes saturat, sed etiam elegantium
mensas iucundis & numerosis dapibus exornat: quibusdam uero nationi-
bus frumenti expertibus, uictum commodat: ex quo Nomadum Geta-
rúmque plurimi γαλακτοπόται dicuntur. Capra pilos ministrat ad usum nau-
ticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia uasa: necnon quædam nationes
harum pellibus sunt uestitæ, ut in Getulia & Sardinia. Canis aut custodiæ
paratur, propellendis scilicet iniuriis hominum ferarúmque: aut uenatio-
ni. Mella contrahunt apes, succumque dulcissimum ac saluberrimum, fa-
uósque conficiunt & ceras. alimenta nobis præbent & alia nonnulla, tum

ex suis partibus, tum ex quibusdam, quæ in partibus ipsis continentur aut E
generantur: cuius generis sunt sanguis, oua, lac, caseus & butyrum. Et diuerso alia, ut serpentes & pisces nonnulli, mortem ilico afferre in cibis feruntur: & plurima ex animalibus morborum colliguntur remedia.

Ab alimentis, quæ ex animalibus nobis suppeditantur, differentiæ quibus modis constituantur. Cap. XLVIII.

IN iis quæ nos alunt, scire oportet hæc inueniri discrimina. Omne animal quadrupes domesticum, omnem grãdem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, pauo, grus: omnes beluas marinas, ex quibus cetos est, quæq; his pares sunt, alimentorum ualidissimi generis esse: id ualentissimum uoco, in quo plurimum alimenti est. Caro quæ durior est, inquit Galenus, & crassiorũ partium, si probe concoquatur: alimentũ corpori præstat copiosius, quàm quæ humidior est ac mollior. In media uero materia numeratur, ex quadrupedibus lepores: & gallinaceum genus, phasiani, perdices, attagenæ, columbæ, merulæ, turdi, auiculæ omnes à minimis (ut inquit Celsus) ad phœnicopterũ. Item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíue salsũtur: uel ut Galeno placet, pisces omnes & litorales & pelagici: qui neq; glutinosum habeant succum, neque insuaue quicquam, aut uirosum referant. Imbecillissimã uero materiam esse tradunt, ex auibus, eas quæ in montibus uictitãt: sturnos scilicet, turdos, merulas, columbasq; & passeres, qui in turribus degunt: ex piscibus eos, qui in saxis uitam agunt, ut iulides, phucas, scaros, merulas, turdos. Sed quãuis hęc ita discreta sint, tamen etiam quæ sub eadẽ specie sunt, magna discrimina recipiunt: alia nanque res, alia uel ualentior est, uel infirmior. Siquidem ex auibus, quæ in media specie sunt, ualẽtior ea quæ pedibus, quàm quæ uolatu magis nititur: & ex iis quæ uolatu fidunt, firmiores sunt quę grādiores, quàm quæ minutæ sunt, ut ficedula & turdus. Inter domesticas uero quadrupedes leuissima suilla est: grauissima bubula: itemque ex feris, quò maius quodque animal, eò robustior ex eo cibus est. Pisciúmque eorum, qui ex media materia sunt, quibus maxime utimur, grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est: deinde, qui quanuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, coruus, scarus, oculata, tum plani: post quos etiam leuiores, lupi mulliq;: & post hos sunt omnes saxatiles. Leuiorem cibum præstant pisces, quàm uolucres: & hæ leuiorem quàm caro suilla: quæ inter domesticas quadrupedes, ut modo diximus, leuissima est. Neque uero in generibus rerum tantummodo discrimẽ est, sed etiam in speciebus ipsis: quod & pabulo fit, & ætate, & membro, & solo, & cælo, & habitu affectiõneue. Nam animalia omnia quibus abunde suppetunt idonea alimenta, longe seipsis euadunt in alendo præstantiora: quemadmodum si desint, multo fiunt deteriora. Et quadrupes animal omne, si lactens est, minus alimenti præstat: item quò tenerior pullus cohortalis est: in piscibus quoque media ætas, quæ nondum summam magnitudinẽ impleuit: nam alimentum humidius, ut distribuitur, ita etiam celerius discutitur.

F G H

Galenus de uictus rat. *A pabulo.* *Ab ætate.*

A titur. Deinde ex eodem ſue, ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum : ex eodem agno hedóue cum pectiolis totum caput, aliquanto quam cætera membra leuiora ſunt, adeo ut in media materia poni poſſint: & ex eodem ſue pedes, quàm imum crus leuiores ſunt, & hoc quàm reliquæ partes: ex auibus colla, alæ'ue recte infirmis cibis annumerãtur. Quod ad ſolum uero pertinet, leuior piſcis inter ſaxa editus, quàm in arena : leuior in arena, quàm in limo: quò fit, ut ex ſtagno uel lacu, uel flumine eadem genera grauiora ſint, leuiorq; qui in alto, quàm qui in uado uixit. Omne etiam ferũ animal domeſtico leuius eſt, & quodcunque humido cœlo, quàm quod ſicco natum eſt: quandoquidem ea quæ in montibus uiuunt, temperamẽto ſunt ſicciore, atque eorũ caro minime pituitoſa aut lenta eſt: quæ uero in locis aquo- *A membro.* *A ſolo & cœlo.*

B ſis & campeſtribus degunt, humidiora ſunt, & excremẽtoſa magis. Eadem omnia pinguia quàm macra: recentia quàm ſalſa: noua quàm uetuſta plus alimenti habent. Tum idem magis alit iurulẽtum, quàm aſſum, magis aſſum, quàm frixum, ut Celſus prodit. Ouum durum ualentiſſimæ materiæ eſt: molle uel ſorbile, imbecilliſſimæ. Fere uero ſequitur, quò ualẽtior quæque materia eſt, eò minus facile concoquatur: ſed ſi concocta eſt, plus alat, ut dictũ eſt. Et imbecillis hominibus, rebus infirmiſſimis opus eſt: mediocriter firmos media materia optime ſuſtinet : & robuſtis apta ualidiſſima eſt. Plus deinde aſſumere ex leuioribus poteſt: magis in iis, quæ ualentiſſima ſunt, temperare debet : uerum hæc potius ad medicinam pertinent, διαιτητικὴν ſcilicet. *Ab habitu.*

C

A Cara humidior, ſuillam carnem tradit Galenus ualentiſſime nutrire. Cõſidera.
B Ex auibus, has aues inter ea recenſet Galenus, quæ in tenui uictus ratione conueniunt: at Celſus aues omnes à minimis ad phœnicopterum, in media materia reponit.
C Suilla. Omnium ciborum, inquit Galenus, plurimũ nutrit caro ſuilla : idemque in ratione uictus analeptice, id eſt renutritoria, à piſcibus, ac deinde ab auibus ad carnes ſuillas ſtatim uictum mutat. A Et quodcunque. uide an ita legẽdum, ſit apud Celſum Et quodcunque ſicco cœlo, quam quod humido natum eſt: ſed nihil muto.

Alia quædam ab alimentis quæ nobis præſtant animalium diſcrimina. Cap. XLIX.

D NEque hæc ſola quæ diximus, diſcrimina ſunt, ſed etiam alia boni ſucci, alia mali ſunt, (εὔχυμα & κακόχυμα Græci uocãt) alia ſtomacho idonea ſunt, alia aliena: alia facile concoquuntur, alia difficilius: alia inflãt, alia ab hoc abſunt: alia intus facile corrumpuntur, alia minime uitiantur : alia mouent aluum, alia ſupprimunt: alia citant urinam, alia tardant: alia ſuccũ procreant craſſiorem, alia tenuiorem: alia glutinoſum, alia mediocrem: ſicut alia magis excrementoſum gignũt, alia minus. Boni ſucci ſunt, ex quibus probus gignitur ſanguis: ut aues piſcéſque fere omnes, prçterquam qui in lacubus, paludibus, fluuiiſq; uictitãt limoſis, alióue quouis modo uiciatis. Quadrupedũ carnes, ſi bene cõcoquãtur, & in iis præcipue porcina quæ ætate media eſt: lac omnium penè aliorum ciborum optimũ procreat ſuccum. Agreſtium animalium caro ſuccum efficit meliorem, quàm domeſti- *εὔχυμα.*

cotum. Boni succi sunt, inquit Celsus, omnis uenatio, omnes aues, quæ ex E media materia sunt: ex maioribus quoq; eę, quas supra memorauimus. medij inter teneros durósque pisces, ut mullus & lupus. In summa, omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur, ubera, rostra, & aliæ partes extremæ, ut uenter, intestina, uuluæ, & omnes extremæ partes, & caudæ succum gignūt, quàm carnes minus bonum. Mali uero succi sunt, quæ sanguinem efficiunt minime probum, sed humoribus uitiosis exuberantem: sunt aurē & quæ frigidiora sunt, & pituitosa: & quæ calidiora biliosáq;: & quæ melancholico succo abundant. Sunt uero inter animalia huius generis, pisces omnes, qui ex tenerrimo genere sunt, aut ij rursus, qui nimium duri, uitosiq; sunt: ut ferè quos stagna, lacus, limosiúe riui ferunt, quíue in nimiā magnitudinem excesserunt. Mali succi est, & ouilla caro: caprina uero, & p actimoniam habet. Hircorum caro deterrima est: arietum deinde & taurorum. In omnibus autem iis, ut castratorum meliores, ita pessimæ sunt feniorum carnes: his nihilo meliorem succum gignit ceruina caro. Lepores crassiorem quidem sanguinem generāt, probiorem tamen succum, quàm aut bouilla caro, aut ouilla. In his sunt, & caro domestica permacra: & omnis caro salsa, omnéque salsamentum, atque animalium omnium caro, quæ in lacubus, paludibus, fluminibúsue limosis uictum habent: præsertim si urbis cuiuspiam populosę purgamenta, ut balnearum, latrinarumue, aut culinarum, in eas aquas defluant. Stomacho idonea sunt (inquit Celsus) omnis uenatio: atque utraq, uel assa, uel elixa: ex domesticis animalibus, bubula, siquid ex cæteris sumatur, macrum potius quàm pingue: ex sue ungulæ, rostra, aures, uuluæ: duri ex media materia pisces, ostrea pectines, mu G rices, purpuræ, cochleæ. Aliena à stomacho sunt omnia salsa, omnia pinguia, cerebrum omne, & omnes medullæ. Ex his autem intelligi potest, nō quicquid boni succi est, protinus stomacho cōuenire: neque quicquid stomacho conuenit, protinus boni succi esse. Facile in uentre concoquuntur pisces, maxime saxatiles: auium genera omnia, si cum quadrupedibus cōferas. Ex quadrupedibus, suilla caro facillime concoquitur. uitulina facilius q̃ bubula: hedina, quàm caprina: & omnium eorum carnes quæ adhuc adolescunt, facilius concoquuntur, quàm quæ ætate declinant: & hesternum, quàm recens necatum, facilius concoquitur. Caro caprina, bubula & ceruina difficilius concoquuntur: & sues cum senuerint, & annosa omnia: anserum, turdorum, merularumque, & auicularum caro: quibus adhuc durior est turturis, palumbi & anatis caro: magisque pauonis H & turdi: raia, leuiraia, squatina, dracones, cuculi, trachuri, mulli, & ex piscibus alij quidam: cochleæ, & ex cæteris testaceis, ea quę duriorem habent carnem, ut purpuræ, buccinæ, crustacea omnia, & quæ mollia uocantur. Minima inflatio fit (inquit Celsus) ex uenatione, aucupio, piscibus, conchylus, ouis, uel mollibus uel sorbilibus. Inflant autem omnia pinguia. Minime intus uitiantur aues, & eæ potius duriores, aurati pisces, scari: neque hi solum, sed etiam lolligo, locusta, polypus. Itémque bubula, omnísque dura caro: eadémque aptior est, si macra, si salsa est: omniáq, salsamenta, cochleæ,

Marginal notes: Extremæ partes, trunculos has uocat Celsus. — κακόχυμα. — Εὐστόμαχα. — κακοστόμαχα. — Εὔπεπτα. — Δύσπεπτα. — Ἄφυσα. — φυσώδη. — δυσφθαρτα.

A ta:cochleæ,mutices,purpuræ,paruulæ chaneæ,& testacea alia quæcunque
duram habent carnem. Dantur uero bis tētue elixa iis,quibus ob humoris
cuiuspiam uitium corrumpitur in uentre cibus. Facile autem intus cor- εὔφθαρτα.
rumpuntur lactentia omnia,teneri pisces,ostrea,lac, caseus, & uetus & re-
cens. Aluum mouent lac & lactentia omnia, cochleæ, ostrea, pelorides, ὑπακτικὰ γα-
echini,musculi,& omnes fere conchulæ,maximéque ius earum:salsamen- στρός.
ta,omnes teneri pisces, sepiarum atramentum: si qua caro assumitur pin-
guis,eadem uel uirulenta uel elixa,aues quæ natant. Cōtra, astringunt du- ἐφεκτικὰ γα-
ra oua,magísque si assa sunt,minutæ aues, merula, palumbus, magísque si στρός.
in posca decoctus est,grus:omnes aues,quę magis currunt quàm uolant:le
pus,caprea:iecur ex iis quę seuum habent,maximéque bubulum,ac seuum
B ipsum: caseus, qui uehementior uetustate fit: in eadem carne, assa potius
quàm elixa. Vrinam autem mouet, ex uenatione maxime lepus, pectan- διουρητικά.
culi,purpuræ,& quæ coriphia uocantur. Ad tenuem uictus rationē ido- λεπτύνοντα.
nea sunt,pisces saxatiles,auiculæ montanæ:quæ enim in montibus degunt
animalia,omnia siccius præbent alimentum,minúsque pituitosum ac len-
tum. E diuerso sanguinem crassiorem procreant, pisces grandiores (κητώδεις παχύχυμοι
Græci uocāt,id est cetaceos) cuius generis sunt thumni,anguillæ,cochleæ,
ostrea,& testaceum genus omne: & quæ mollia uocantur, ut lolligines,se-
piæ,polypi: caro ceruina,caprina,bouilla,leporina,porcina. Lentum glu- γλίσχρα.
tinosúmue succum gignunt suilla atque agnina caro, tendines omnes, &
quæ circa labra sunt partes atque lingua. Scire autem oportet, quæcunque
C crassum glutinosumque succum procreant, si recte in uentre ac iecinore
concoquantur,optimum sanguinem efficere. Medium autem inter tenuē
crassúmque succum gignunt,gallinarum,phasianorum,perdicum,attage-
narum,merularum,omniúmque paruarum auium caro. E piscibus,tam li
torales quàm pelagici,gobij, murenæ,buglossi,& quicunque neque lento-
rem habent neque fœtorem, neq; aliàs insuaues sunt. In omni autem ge-
nere,ad salubrem uictus rationem præferuntur animalia quàm exercitatis-
sima,& quæ cibo sicciore aereque purissimo utuntur:iis quæ aut otiose de-
gunt,aut humidiore alimēto,aeréue impuro crassóque uiuunt. Et ex pisci-
bus eliguntur,qui carnem teneram habent & friabilem: qui uero aut durā
aut lentam glutinosámue,reiiciuntur: sicuti & qui ex teterrimo genere
D sunt: & ut paucis rem absoluam, duobus hisce indiciis, quod scilicet mol-
les sunt & friabiles, omnium animalium carnes perpenduntur: quibus e-
nim utrunque inerit,tuto usque ad satutitatem eduntur: cui uero neutrū,
ab eo penitus abstinendum iudicāt medici. Quòd si cui alterum solum in-
sit,hoc genus quoque fugiendum admonent: nonnunquam tamen, ob a-
liorum inopiam in usu cibario esse solet,sed citra satietatem acceptum: his
saltem qui sanitati tuendæ student. In cibis quoque pituitosum succum ge
nerant alia,ut testacea,caro agnina:alia melancholicum,ut bouina, capri-
na, & præsertim hircina rautináque. Et nonnulla excrementosum pro- περιττωματι-
creant succum,ut palumbi,anseres,& alię,quæ in paludibus aut stagnis ui- κά.
ctitant aues. Porcina caro & ouilla, atque omnis nouellorum & domesti-

ἀπέριττα. cotum animalium caro, & eorum quæ otiose uiuunt: piscésq;, qui in lacu- E
bus aut fluuiis limosis degunt, atque cetacea omnia. Nonnulla minimũ excrementi habent, ut syluestrium animalium caro, & eorum quæ in siccioribus locis uictitant: colla animalium & caudæ & alæ. Quin & ipsa præparatione (quod ad alimenta attinet) differunt animalia: reddũtúrque nonnunquam & aliis & seipsis meliora deteriorâue. Apparamus autẽ ea, sicuti & alios cibos: aut apponentes quippiam, aut auferentes, aut modo quodam immutantes. Sordes eluuntur: ingrati uero si quid inest saporis, aut in humore macerando aufertur, ut salsugo, aut elixando: quæ enim uehementer amara aut austera sunt, si in aqua elixentur, exuperantem illam qualitatem exuunt: acria uero & mordacia in aceto diluto. Assorum quoque & elixorum uirus fœtórue, aut succi ipsius malitia, si qua adsit, partim F
aufertur, partim uero immutatur, & ab igne, & ab iis, quæ cuique accommodata sunt condimentis. Hæc Diocles. Differũt elixa ab assis, quòd hæc sicciora, illa humidiora sunt, ut Galeno placet atque Rufo: contra Aristoteli, elixa assis aridiora sunt, assorumq́ue externæ partes internis sicciores; cum in elixis è diuerso, extremę humectiores sint. Vt rite assentur, quæ carnosa aut pinguia sunt, copiosiore indigent igne, léto autem, quæ macra aut sanguinis expertia. Non paruũ carnis discrimen contingit, si sale maceretur: sæpe nanque fit, ut animal quod sua natura sit humidum, salis ui reddatur alio, quod siccum natura sit, aridius: & quæ edulia dura sint, & sua natura sicciora, eadem sale macerata, reddantur ob nimiam siccitatem cibo inepta: sicuti contra, quæ excrementis abũdent, succúmq; in se pituitosum G
contineant undique permixtum, eadem sale macerata euadant meliora. Sunt quoque eadem sapore grata, & tenuis uictus rationi idonea, sed à stomacho aliena: & succum gignunt non bonum, aluúmque perturbant.

Discrimen quoque in iis nõ paruum uel hinc oritur, quòd alia duriorem habent carnem, alia mollem & ueluti fluidam, sicuti mediocrem alia. Rursum alia carnosa sunt, alia præpinguia, & nonnulla graciliora macráue: & quædam iamdiu, quædam uero non ita pridem sale condita sunt. Sed de salsuris plura aliàs.

A medicamentis, quæ nobis præstant animalia, quibus modis constituuntur differentiæ. Cap. I. H

NOn alimenta solum uarie nobis præbent animalia, sed & medicas uires suppeditant plurimas. Rerũ nanque omnium parés, nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci uoluit: quin artes salutares inseruit & uisceribus: quippe cum surdis etiam rebus inseruerit, tum uero illa animæ auxilia præstantissima, exanima alia esse uoluit, contemplatione ante cuncta mirabili. Exsiccant, humectant, calfaciunt, refrigerant, tum ex animalibus nonnulla, tum ex eorum partibus. Sunt præter-
μαλακτικά. ea quæ durities emolliant, ut adipes atque medullæ: quæ concoquant, συμ-
συμπεπτικά. πεπτικὰ Græci uocant, ut œsypus & butyrum. Pus mouent adeps uitulinus,
πυοποιητικά. porcinus & butyrum: per halitum digerunt nõnulla, ut coagulum omne,
διαφορητικά.

adeps

A adeps leoninus, pantherarum & hyænæ. Abstergendi uim habent, testaceorum omnium testæ, sepiarum ossa, erinaceorum ustorum cinis, lactis serum. Caustica uis cantharidi, buprestí, atque pityocampæ: totis nanque animalibus partim ustis, partim uero crudis nonnunquam abutuntur medici. Torpedinem integram capiti admotam eius dolores sanare tradunt. Terreni uermes triti, in potu ex passo urinam ciunt: impositi præcisos neruos glutinant. Limaces si totæ cum testis urātur, admistis galla, omphacitide ac pipere albo, dysentericis mirifice prosunt. Hippocampi cremati cinis cum pice liquida aut axūgia illitus, alopecyas replet. Per hęc potissimū, & si quæ huiusmodi alia possint animalium generibus tribui, eorum differentias constituendas censemus. ῥυπτικά. καυστικά.

B

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER III.

De animalibus, quæ sanguine prædita sunt, partium exteriorum differentiæ. Cap. LI.

QVÆ in singulis animalium generibus repetiuntur differentiæ explicandū iam est. Amplissima animaliū genera, ut dictum est, hac
C ratione inter se differunt, quòd hæc sanguinea sunt, illa exanguia. Sāguine prædita sunt, ut homo: quadrupedes, tū quæ animal, tum quæ oua pariunt (dixerim hæc ᾠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est uiuipara) atque etiā aues, pisces, cete: & inter terrestria, quę pedibus carent, serpentes. Caput habent omnia animalia sanguine prædita: hoc, ut dictum antea est, superiorem in omnibus obtinet situm, corporis sui ratione: at homo solus partem istam habet respondentem parti sublimi uniuersi, cū prona spectent reliqua fere. In ca-
D pite paucis animalium, nisi uolucribus, apices. Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & serpentium, uarius data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur, quadrupedum tantum uiuiparorum generi. Habent profecto oculos omnia præter talpam, quam modo quodam etiā habere dixerim. Et candidum oculi magna ex parte simile in omnibus est: at quod nigrum dicitur uariat: aliis enim atrum, aliis admodum cæsium, aliis fuluum, aliis caprinum est: & omnibus fere oculi in suo cuiusque genere unicolores sunt, ut boum nigri, ouium aquini: aliorū rufi toto genere aut cæsij: nonnullorum caprini, ut caprarum generis: at hominū oculos uarios uersicoloresque esse euenit. Cæterorum animalium, equus maxime uersicolor est: aliqui enim cæsij altero oculo nascuntur, quod nulli fere ex cæte-

ris bestijs euenit manifeste:ut quorum oculi recens natorũ nõ plus, quàm E
unum colorem habent sua natura. Genus hominum, quadrupedum tam
uiuiparorum, quàm ouiparorum, & auium, oculos uisus custodiendi gra-
tia integunt, sed uarie:quæ enim animal pariunt, geminam habent palpe-
bram, & conniuere utraque solent. Aues grauiores, & quadrupedes ouipa-
ræ palpebra inferiore conniuent: columbæ autem & similia, utraque. Pi-
sces palpebrã non habent, sicuti neque insecta aut crustacea. Cilium habẽt
palpebris adiunctum omnia, quæ obtinent pilos:aues, & quæ cortice inte-
guntur carent, ut quæ pilos habeant. Auriculæ alijs sunt, alijs desunt. mea-
tusq; patent quibusdam audiendi, ut iis quæ penna aut cortice integuntur.
Quæ animal statim pariũt omnia auriculas habẽt, excepto uitulo marino,
& delphino, & reliquis cetaceis:pisces uero auditus nullum continent mẽ- F
brum manifestum. Cętera suas auriculas omnia mouent, uerũ homo unus
aurem non mouet. In iis quæ spirant animalibus, olfactus instrumentum
modo quodam euariat:quæ enim uiuipara sunt, quibus maxillæ longæ ex-
ῥύγχος. cunt in acutum, iis nares in rictu appellato continetur:cæteris explanatior
ῥίς. hæc pars habetur maxillis adiuncta:at elephãtus peculiarem hanc partem
ῥάμφος. præ cæteris fortitus est animalibus. Aues uero & serpentes, & quæcunq; ex
quadrupedibus sanguinis compotes ouiparę sunt, foramina quidẽ narium
ante os habent, sed non ita explanata, ut nares appellari possint, nisi spirãdi
officio. Nares desunt iis quæ non spirant:aërem enim hac quoq; parte red-
dimus atque accipimus:efficiturq;, sensus olfaciendi per spirationem in iis
quæ obtinent nares. Naribus labra subiacent iis, quæ simul & dentes habẽt G
& sanguinem:auibus enim cibi armamentiq; gratia rostrum osseum habe
tur, non nares Maxilla cum duplex sit, ut ante dictum est, superior scilicet
& inferior, mouent animalia omnia maxillam inferiorem, crocodilo flu-
uiatili excepto: is enim unus superiorem mouet. Homo & uiuiparæ qua-
drupedes maxillam inferiorem sursum deorsum, atque in latera agitant:pi
sces uero, & aues, & ouiparæ quadrupedes sursum deorsumq; tantum mo
uent. Oris officium omnibus commune cibis conficiendis est: robur non-
nullorum peculiare est:sermo aliorum : spirandi etiam usus(iis scilicet quę
spirãt)per os accidit. Fit itaque ut os aliis compressius, alijs amplius habea-
tur:quibusdam enim cibi tantum conficiendi, & spirandi, & loquendi gra
tia os datum est:atque iis compressius est: alis auxilij gratia: iis, si dentibus H
sint serratis, rescissum. Cum enim tota eorum uis in mordendo sit, hiatum
oris ampliorẽ esse necesse est:plenius enim morsum infigent, quò amplius
rescissum os sit. Piscium quoq, mordacibus, & carniuoris tale os est, sicuti
nõ carniuoris in arctum se colligit. Aues, quod rostrum uocatur, pro labris
& dentibus habent. Dentium serie os continetur & constat: horum natu-
ra communi quidem officio ad cibum conficiendum adiuncta est:quibus-
dam tamen seorsum roboris gratia, tum ad inuadendum, tum ad defendẽ-
dum, ut quæ ex feris natura carniuora sunt: alis auxilij tantum causa data
est, scilicet ne male ab alis afficiãtur:quibus simul & auxilio & robori sunt
χαυλιόδοντα. dentes, hæc aut exertos habent(χαυλιόδοντα uocãt)ut sus:aut acutos pectina-
tim

A tim sese stipantes, unde serratis dicuntur esse dẽtibus, καρχαρόδοντα Græci di- καρχαρόδοντα.
cunt, ut pisces fere omnes. Dentium itaque tria genera, serrati, aut cõtinui,
aut exerti: serrati pectinatim coeuntes, ne contrario occursu atterantur, ut
serpentibus, piscibus, canibus: continui, ut homini, equo: exerti, apro, hip-
popotamo, elephãto. Qui canini dicũtur, sunt serratis longissimi. Continui κυνόδοντες.
aut utraque parte oris sunt, ut equo: aut superiore primores non sunt, ut bu
bus, ouibus, omnibúsque fere quæ ruminãt. Nulli simul & serrati & exerti
sunt dentes: nec ulli, cui cornua, exerti. piscium omnibus serrati, præter sca
rum. Maribus dentes plures, quàm fœminis, ut in genere hominum, suum,
ouium, caprarum patet: uerum in cæteris nondum exploratum est. Quibus
plures, hæc uiuaciora magna ex parte sunt: quibus pauciores & rariores,
B hæc magna ex parte uitæ sunt breuioris. Cæteris cum ipsis nascuntur den-
tes: homini postquam natus est septimo mense: reliquis perpetui manent,
mutantur primores homini, leoni, iumento, cani, & ruminantibus: maxil-
lares nullum animal mutat. Cæteris senecta rubescunt: equo tantum can-
didiores fiunt. Lingua in ore palato subiacet: sed terrestribus fere omnibus
modo cõsimili, cæteris dissimili, tum eorundem ipsorum, tum terrestrium
comparatione. Hæc aut lata est, aut angusta, aut mediocris (quæ quidem
optima & explanatissima est:) item aut absoluta, aut constricta, qualis tor-
torum & balborum est, Græci ψελλοὺς καὶ τραυλοὺς uocant. Homo linguam ha
bet absolutam, mollissimam & latã: quadrupedes, quæ animal pariunt, du- καὶ οὐκ ἀπολελυμένην.
ram, crassam, nec adeo absolutam. serpentes & lacerti longã habent, & bifi- Theod. & mi
C dam. piscium generi data est lingua imperfecta, ossea, nec fere absoluta, sed nime absolutã.
adhærens. Linguæ color uarius est: perinde nãque eam, ac partem aliquam
esse exteriorem putandum est, qualis manus aut pes est, quãquam ore ope-
riatur: itaque cum animantium colore uariarũ, cutis non sit unicolor, cutis
quoque linguam ambiens uaria erit. Linguam illam minorem operiendi
ministram, quam ἐπιγλωττίδα Græci uocãt, quam etiam linguæ partem ali-
quam esse diximus, ea tantum habent, quibus pulmo, & cutis pilo intecta
non cortex, non penna operimento est. Nullum enim ex iis, quæ ouum pa-
riunt, ut aues & quadrupedes, superimpositã eam suæ arteriæ continet: sed
meatum ipsum arteriæ, modo contrahunt, modo laxant, pro sui commodi
desiderio: atque ita efficitur, ne quid põderis in pulmonem delabatur. Col-
D lum capiti subiacet, iis quæ id habent animalibus: nõ enim omnia habent,
sed ea tantũ, quibus aspera arteria productior est, atque gula. Asperam au-
tem arteriam habent omnia, quæ pulmonem: eadem quoq; & gulã habẽt.
Ea uero quæ carent collo (ut piscium genus) gulam hæc manifestam nõ ha-
bent: & quidem à situ oris continuo uenter esse potest, pulmo non potest.
Collum itaque omnibus uiuiparis est: ouiparorum aliis est, aliis deest: quæ
enim spiritum extrinsecus non accipiunt, carẽt hac parte. serpẽtum etiam
genus collũ minime, sed proportionale colli habere uideri potest. Hoc cæ-
teris animalibus flexibile, & uertebris compactum est: at lupo & leoni per-
petuo osse riget. Quæ alimẽta sibi à terra ore suppeditant animalia, collum
habent longitudine cruribus æquale: at homo, & quæ illi similia sunt ani-

malia,breuius. Aues item quibus longa sunt crura, & collum longum, & E
præterea palmipedibus nōnullis: quibus breuia crura, iis collum breue fere. Pectus homini latum, quadrupedibus arctius: auibus pectus acutum, carnosumq́; omnibus est. Māma omnibus negata est, quæ animal nequeat generare: nec uero uiuiparis omnibus data est: sed iis tantum, quę protinus animal intra se formant: nec primum ouum, deinde animal. Quæ pilis integuntur, omnia mammas habent: & præterea cete in aquatili genere. At ea quæ oua pariunt, aut ouo intus concepto animal post in lucem excludunt, hæc & mammis carent, & lacte, ut pisces, ut aues: lac enim fit iis fœminis, quę animal statim intra se generāt. Mammas homo fere solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantū. Māmas item uarie haberi certum est: nam & inter se ipsæ quadrupedes, & ab homine mammarum F
differunt ratione: aliis enim mammæ in pectoris parte priore sunt binę, binisq́, papillis: ut homini: elephanto sub armis duæ, tam mari quàm fœminę perquam exiguæ. ursæ mammas habent quaternas. Aliis mammę inter fœmina binæ, papillæq́; binæ, ut ouibus: aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibusdam nec in pectore, nec in fœminibus māmæ, sed in uentre habētur, & quidem plures: uerum non omnes pares, ut canibus, ut suibus. Cum itaque cætera id genus habeant plures, pantheræ quaternas medio uentre gerunt: camelus quoq; in uentre māmas duas cū papillis quatuor habet, ut bos: leęna etiam duas in uentre. Vmbilicū omnia habent, quæ uel utero uiuiparis, uel ouo ouiparis excluduntur: sed auibus iam adultis, hic delitescit incertusq́; est. Membrorū etiā, quæ ad uenereū coitum accōmodata habē- G
tur, discrimen plane est: genitale mariū, quæ animal gignunt, aliis foris est, ut homini, equo, & aliis multis: aliis intus, ut delphino. Quibus foris est, iis aut ante habetur, ut homini, & reliquis multis: aut retro. Quineriā iis qui ante gerunt, aut penis & testes absoluti pendent, ut homini: aut aluo adhærent & penis & testes: & aut plus aut minus absoluuntur: non enim pariter apro & equo penis absoluta est: nec uero eodem modo ad aluum omnibus continetur, sed aliter iis qui ex aduerso mingunt, aliter iis qui ex auerso. Aliis itaque, ut diximus, testes absoluti pendent, ut equo: aliis non sunt absoluti, ut apro: elephantus non foris conspicuos, sed intus conditos habet.

Maris instrumentum alterum ab altero differt pro discrimine corporū: aliis cartilaginosum carnosúmque est, ut homini: aliis neruosum, ut came- H
lo, ut ceruo: aliis osseum, ut lupo, uulpi, mustellæ, uiuerræ. Augetur etiā & minuitur hoc membrū sine ulla ualetudinis mutatione: partim enim neruuum, partim cartilaginem habet: itaque & contrahi potest & extendi, atq; etiam flatus capax est. Parte eadem utitur natura, tū ad humidi excrementi exitum, tum ad rē uenereā: in sexu tum masculino, tum etiam fœminino, in omni uiuiparo genere. Atque hos quidem in usus omnia id genus, tam fœminæ quàm mares genitale habent, quo & excremētum humidum secernatur: quoq; maribus genitura, & fœminis partus emittatur: parte scilicet priore atque superiore, quàm sit excremēti sicci meatus: diuersus enim est in iis meatus, quo excrementum siccum & quo humidum exit. Omnibus

A bus autem quibus deeſt humidi excrementi ſecretio, & quæ genitali caret, (etiam ouiparis, quæ ueſicam habent, ut teſtudinibus) meatus idem ſicci excrementi, qui & ſeminis coituſque foris pertinet: intus uero alter iuxta habetur: quæ quidem ſimiliter tam in fœminis eorum, quàm in maribus ſunt. Caudam omnia fere non ſolum uiuipara, ſed etiam ouipara habent: nam etſi ſuibuſdam magnitudine membrum id caret, tamē aliquid prominet, quod caudam deſcribere poſſit. Homo unus cauda uacat: nates habet, quod nulli quadrupedū datum eſt. A collo & capite crura priora habentur: ſed homo uice pedum priorum, brachia, & quas manus dicimus, habet, ut aues alas. Quadrupedibus autem pro brachiis & manibus, crura priora ſubdita ſunt: poſteriora uero bina omnibus greſſilibus eſſe neceſſe eſt. Nullum quod pedibus conſtet, excepto homine, crura habere carnoſa B perſpectum eſt: ſed neruoſa oſſulentáque ſunt, carne autem deficiunt. Coxarum etiam carne exuberante in clune uacant omnia, quod in genere auium conſpici apertius poteſt, at in homine contra. Homini pedes omniū maximi proportione magnitudinis: fœminis tenuiores in omni genere. Pedes quibuſdam digitati: quibuſdam uero ſolidi, ſicuti biſulci aliis. Ex iis quorum pedes in digitos finduntur, nonnulla quaternos digitos habent, ut aues: alia quinos, ut homo, elephantus. Ex quadrupedibus uero nōnullæ pedes priores quinis diſtinctos digitis habent, poſteriores quaternis: ſed quæ paruæ inter digitatas ſunt, in poſterioribus etiam quinos digitos obtinent. Vngues habent omnia fere quæ digitos, uti infra explicabimus. Humeri C armíue contra, quàm cubiti aut crura priora flectuntur omnibus, quæ ea poſſident: coxæ etiam contra quàm ſuffragines. Flectūt autem crura priora fere contra, atque poſteriora: ſed cætera è contrario, quàm homo membra inflectat: quadrupedes enim, quæ animal generant, priores pedes ante ſe flectunt: poſteriores uero in auerſum. Aues etiā ſuos inflexus ſimiles quadrupedibus uiuiparis agunt: at ouiparis quadrupedibus, ut crocodilo, lacertæ, & reliquis generis eiuſdem crura, tum priora, tum etiam poſteriora retro flectuntur, paulum in latus uergentia. Homo brachia retrorſum flectit, quanquam ita, ut paulum uergant in latera interiora: crura ante contrahit rectè. Sed quod ante tam priora, quàm poſteriora inflectat, nullū eſt.

Homo cum ad iuſta incrementa peruenit, contrà atque cætera fere animalia, quæ ſanguine conſtent, partem ſuperiorem habet minorem, quàm D inferiorem: partem ſuperiorem intelligi uolo, quantum de capite ad eam pertendit partem, quā exitus patet excrementis: inferiorem autem, quantum ab ea ipſa ſubſequitur reliquum corporis. Animalibus ergo quæ pedibus inniti natura uoluit, crura poſteriora, partem complent inferiorē: quæ autem pedibus carent, iis caudæ & quicquid uice caudæ ſimiléque habetur, pro parte inferiore eſt. Et tales quidem perfectis iam incrementis, animantes euadunt: diſcrimen autem in creſcendo eſt. Homo enim priuſquā adultior ſit, partem ſuperiorem corporis habet maiorem, quàm inferiorē: & quò per ætatem amplius augetur, eò contrà euenit, ut ſcilicet inferiora ſint ſuperioribus longiora. Sunt quæ ex proportione, incrementa partis u-

Ἀλλὰ σμικροῦ ἢ ὥσκερ ἔχον- τα τινὰ σῦλον.

Minorem, ἐλάττω.

triusque capere soleat, ut canis. Nonnulla primum parte superiore minora E
sunt, post maiora cum creuerint, eadem parte euadunt, ut iumenta. Partes exteriores sanguineorum animalium, quibus differentiis inter se dissonẽt, explicatum iam est.

C Sanguinea, uel sanguine prædita, ἔναιμα. D Cæsium, γλαυκόν. Fuluum, χαροπόν. Caprinum, αἰγωπόν. Aquini, ὑδαρεῖς. Rufi, χαροποί. Varij uersicoloresq́, πολύχροα. F Rictus, ῥύγχη: ῥὶς homini tantum: ῥύγχος & in canibus & alijs quadrupedibus: ῥάμφος in auibus dicitur. Aristoteles tamen & in auibus ῥύγχος dixit. D Aspera arteria, Plinius aliter distinxit. Ceruix, inquit, nulli, nisi quibus utraque hæc, scilicet gula atque arteria cæteris collum, quibus tantum gula: sed quibus ceruix è multis uertebratisque orbiculatim ossibus, flexilis ad circunspectum articulorum nodis iungitur: leoni tantum & lupo & hyænæ singulis rectisque ossibus rigens. E Pectus homini tãtum latum, inquit Plinius, reliquis carinatum, uolucribus magis. C Quàm F
suffragines, τῶν ὀπισθεν γονάτων, id est, quàm poplites aut suffragines.

Interiorum partium discrimina in animalibus, quæ sanguine prædita sunt. Cap. LII.

EX interioribus uero, cerebrum omnibus animantibus datum est, quæ sanguinem obtinent, ut ante dictum est: hoc ut adipe pinguescentium pinguiusculum est, ue lut suis: sic sebo obesorum squalidiusculum sentitur, ut ouis. In collo tendit arteria omnibus ad pulmonem, gula ad uentrem perfertur, transigens septum transuersum, in us scilicet quæ hæc habeant: pisces enim arteriam illam asperam non habent, & magna ex parte gula carent. Situm quoque utriusque, gulæ scilicet & arteriæ, similem habent omnia, sed discrimẽ species earum partium affert. Viscera eorum propria G
sunt, quæ sanguinem habent: nulli enim exanguium animalium uiscus ullum est: & quædam certe omnia habent, quibusdam aliqua desunt. Cor enim & iecur omnibus animalibus sanguine præditis necessaria sunt: reliqua uero quibusdam desunt. Et in omnibus sanguine præditus primum omnium membrorum gignitur cor, ut Aristoteles author est: & in eo est innati caloris principium, sicuti in exanguibus, in eo quod est cordi proportionale. at contra Galenus cor posterius iecore formari contendit. Statim uero cum consistunt quæ sanguinem habent, exiguáque admodum sunt, deprehendi cor, & iecur sine dubio possunt: & in ouis triduo cubatis puncti iam magnitudine apparent: necnon in partubus aborticus perquàm exi H
gua cernuntur. Et in partuum prima generatione, statim cor palpitare cernitur. Et uarie quidem hæc habentur: neque enim cor simile habet ea, quæ corde prędita sunt, neque aliud, prope dixerim ex uisceribus ullum. Cor, ut modo diximus, omnibus est, quibus sanguis: estque prorsus in medio pectore in homine, & omnibus præterquam piscibus suo turbinato mucrone tendit in priorem partem. Discrimina cordis, quæ amplitudine, exiguitate, duritia, mollitia existant, uel ad mores pertinent aliquatenus: quæ enim sensu hebetiori sunt, cor habent durum & spissum: quæ uero sensu ualent, mollius: quæ autem pauida sunt, iis cor grandius est: cor enim magnum proportione fere omnibus est, quæ aperte timida sunt, aut propter metum

A metum malefica. at audentiora fidentioráque, minus aut mediocre. Pulmo non omnibus datus est: quæ enim branchias habent, ut pisces, carent pulmone: quod nanque idem simul & pulmonem habeat & branchias, nullum adhuc animal uisum est. Verum quæ spirant, omnia pulmonem habent, ut sanguinea pedestria omnia: & aquatilium nonnulla, ut balena. Pulmo omnium bipartitus esse solet: uerum in iis quæ animal generant, distinctio non æque apparet, miniméque in homine: at in ouiparo genere, ut in auibus & quadrupedibus, quorum partus oui primordio inchoari solitus est, pars altera pulmonis multũ discissa ab altera est, ita ut binos habere pulmones uideantur: atque à singulari arteria partes in utrũque pulmonis larus duæ dependent. Pulmonis differẽtia uaria est: aliis enim sanguineus ma

B gnúsque, aliis minor, fungosus, & minus habens sanguinis: quæ enim uiuipara sunt, maioré, & copia refertũ sanguinis habẽt: quæ cõtrà ouipara sunt, quales sunt lacertæ, testudines, serpentes, atque aues, exiguũ & sicciorẽ, sed aptum ampliari atque extumescere cum inflatur: & proinde desideriũ iis etiam bibendi exiguum est. Septum transuersum habent omnia, quæ sanguinẽ obtinent, æque ut cor & iecur, quæ omnibus insunt, ut iam diximus, sed uarie: iam enim iecur aliis multifidum est, aliis simplicius, uel in eorũ genere quæ uiuipara sunt: sed longe magis piscium iecinora & quadrupedum ouiparorum, tum inter seipsa, tum ab aliis dissident. Autem iecur maxime simile est iecori uiuiparorum: puro enim & sanguineo colore exhilaratur: at uero quadrupedum ouiparorum iecinora, maxime parte pallidi-

C uscula sunt. Iecur si non fissum est, dextro latere totũ continetur: sin à principio usque fissum est, uelut in iis quibus nullus aut exiguus admodũ lien, & ueluti notæ tantum gratia habetur, in iis, inquã, iecur bipartitum est, & dextro lateri maior pars applicata est. Quibusdam uero partes ita sepositæ sunt, ut bina esse iecinora uideantur, nec eadem origine contineri: ut inter pisces galeorum præcipue generi: & inter quadrupedes, leporũ generi cuidam. Iecur è uisceribus adipeum nonnullis consistit, ut inter aquatilia cartilagineis: quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien magna ex parte, omnibus quibus sanguis est: sed magnę parti eorũ, quæ non animal, sed oua pariunt, lien usqueadeo exiguus est, ut propemodum sensum effugiat: quod magna in parte auiũ, & quadrupedibus ouiparis experimur. Vt

D lienis magnitudo, ita neque color idem omnibus inest: quippe leo, canis, omniáque fortia & calida animalia nigrum admodum: sus uero humidioráque & frigidiora magis candicantem habẽt. Fel etiam habet maior pars animalium quibus sanguis: idq; aliis adnectitur iecori, aliis uero intestinis, ut piscibus quibusdam. Et aliis quidẽ deest, ut quadrupedibus quibusdam uiuiparis: & inter cetacea, delphino. Aues autem piscesq; omnes fel habẽt: & quadrupedes quæ oua pariũt, dixerim in uniuersum omnes, aut plus, aut minus fellis sortiuntur. Hæc Aristoteles. Galenus uero, quæ iecur habent, inquit, iis & lien omnino inest, & meatus, qui bilem recipiant: etsi uesica ipsa, qua bilis colligitur, non sit omnibus concessa. Renum & uesicæ similis ratio est: omnibus enim quæ sanguineum habent pulmonem, utrunque

membrum natura tribuit: quæ autẽ oua pariunt, ut aues, piſceſq; & ſerpen- E
tes, renibus ueſicaq; carent. Quadrupedum etiam ouiparatum, una teſtudo marina habet: iis enim tantum ea tribuere uoluiſſe natura uidetur, quæ pulmonem haberent ſanguineum, quæ omnium maxime animalium ſitibunda ſunt. Ventrem habent omnia ſitu quidem ſimili, (ſepto enim tranſuerſo continuo ſubeſt) magnitudine tamen ac ſpecie diſſimili: quadrupedes enim uiuiparæ cornigeræ altera maxilla dentatæ, quaternos habent ſinus, quæ quidem & ruminare dicuntur: at uero quæ uiuiparæ ſunt, & dẽtatæ maxilla utraque, uentrẽ ſimplicem paruumq; habent, ut homo, canis, ſus. Differentiam autem duplicem fere omnia recipiunt, quæ utrinq; dentata ſunt: alia enim canino ſimilem, id eſt paruum, nec multo ampliorem inteſtino, leuémque intus: alia ſuillo, qui amplior eſt, mediocres quoſdã ha- F
bens cancellos rugáſue, πλάκας Græci uocant: atque hæc tam in maiore, q̃ in minore animalium genere: ſed diſcrimen in iis quoq; magnitudine, figura, corpulentia, exilitatéue oritur. In ouiparis etiam, quadrupedibus ſcilicet, ſerpẽtibus atque piſcibus eadem fere ratio eſt: uenter enim iis unicus & ſimplex, ſed figura uaria eſt: & piſcibus etiã appendices exeunt circa uẽtriculum, aliis plures, aliis pauciores. Aues etiam inter ſeipſas, & à cæteris diſcrepare animalibus uentriculi ratione apertum eſt: aliis enim ingluuies præpoſita uentriculo eſt: aliis ingluuies deeſt: nec deſunt, quibus uẽtriculus ipſe ſimilis ſit ingluuiei: at parti plurimæ carnoſus calloſuſq; eſt. A uentre natura inteſtinorum poſita in omnibus eſt: differũt autem inter ſe magnitudine, craſſitudine, replicamentis. Sunt certe maiora inteſtina non utrin- G
que dẽtatis, nec immerito: nam ipſa ita dentata, omnia ſunt auctiora: pauca enim parua in eo genere habentur. Eſt uero inteſtinum, aliis quidẽ ſimplex & partibus omnibus ſimile, ut piſcibus, aliis uero diſſimile: quibuſdã enim, parte qua uẽtri iungitur, laxius eſt, qua deſinit arctius, ut cani: ſed tamen maiori animalium numero arctius parte ſuperiore eſt, latius inferiore. Quæcunque enim inteſtina habent minus recta, ſed anfractus orbéſque plures continẽtia, iis omnibus in latius tendunt: & quod colon uocatur habent, & cęcum quiddam ac tumidum: mox arctatur, & in anfractus complicatur. Ab hoc rectum ad exitum uſque excrementi pertendit: quę quidẽ pars aliis pinguis, aliis ſine pingui eſt. Quæ igitur continentiora eſſe ad cibi deſiderium conuenit, hæc ſua in aluo inferiori, neque inteſtinorum ſinus H
laxiores magnóſue habent, nec inteſtino utuntur rectiore, ſed quod anfractus orbeſq; plures contineat: laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi: rectitudo accelerat auiditatẽ. Indéque fit, ut animalia quæ uel ſimplex, nec adeo in anfractus conuolutum habent inteſtinum, uel conceptacula inteſtinorum ampla, cibum aut copioſum capiant, aut celerius repetãt. Appẽdices habent quædam infra, parte inteſtini extrema: ut aues, & ex uiuiparis etiam animalibus nonnulla. Lactes quoque & omentum habent omnia, quæ ſanguinem: ſed alia pingue, alia macilentũ: oritur id, & depẽdet in iis quæ animal generant, eademq; dentata utraque parte ſunt, à medio uẽtre, qua ueluti quædam ſutura ducitur (ineſt enim & in uentre, ut in corde, ſu-

tutæ

A turæ uestigium quoddam)nec secus in iis quæ altero dentiū ordine carent,
à maiore uentre dependet:in aliis quoque animalibus sanguineis uentricu
lo intestinisq́,, & iis quæ sub septo sunt,uisceribus prætenditur:maximum
hoc habent homines & simiæ. Quæ uero partes ad generationē ministrāt,
fœminis omnibus intus conditæ habentur:maribus enim multiplici diffe-
rentia euariant:aliis enim testes nulli omnino sunt,ut piscibus, serpētibus.
nulli denique quod pedibus careat,testes adsunt,nisi intra se formare ani-
mal possit,ut delphinus. aliis sunt quidem,sed intus quibusdam, ut auibus:
quibusdam foris dependent.Et iis quæ intus continēt, aut lumbis adhærēt
circiter sedem renum, ut auibus & quadrupedibus ouiparis: aut in ultima
alui parte priore conduntur,ut delphino ex iis quæ pedibus uacant, & ele-
B phanto ex iis quę quadrupedes sunt:omnibus enim quæ animal generant,
testes ante habentur,uel intus, uel extra, præterquā erinaceo. Quibus ita-
que testes intus continentur,iis protinus cū meatibus seminariis intus fir-
mantur:quibus autem foris sunt,horum quibusdā,ut modo diximus,abso
luti pēdent,ut homini: aliis non sunt absoluti, sed aluo adhærent,ut apro.
Quæ intus continēt suos testes,eos nulla cute habent obductos:quę autem
foris,hæc coniectos in conceptaculum, quod scortum uocamus, gerunt.
Omnibus autem quę oua edunt,siue bipeda,ut aues,siue quadrupeda sunt,
testes lumbis annexi infra septū continentur,uel candidiores, uel pallidio-
res,uenulis admodum tenuibus circundati.meatus singuli de singulis per-
tinent,eadémque coëunt supra ostium excrementi, sicuti & in piscibus ser
C pentibúsque:atque is meatus,qui ex coitu amborum consistit,genitale est:
quod in minoribus latet:in maioribus uero,anserem dico &reliqua huius-
modi,euidentius est,cum recens inierint. Iis quæ foris testes habent, mea-
tus utrinque bini à uasis illis maximis,quæ per dorsum feruntur(uenā dico
magnam atque arteriam, quā aortam uocari diximus) deorsum pertēdunt
ad eam partem,quæ ἐπιδιδυμὶς dicitur:est autem ἐπιδιδυμὶς,ut nomen ipsum
indicat,testium superimposita capiti, ex qua meatus quidam ueluti fistulæ
seroso quodam humore plenæ in testes permeant,suiq́; partem quandam
exiguam ipsis distribuunt,atque ita testibus committuntur. A capite dein-
de ipsorum testiū meatus utrinque oriuntur singuli, superioribus illis spis-
siores atque neruosiores,(meatus uocāt, aut uasa seminaria:aliqui uero πα-
D ραστάτας κιρσοειδεῖς,quasi uaricosos dixeris)qui inde progressi multifariámque
sese flectentes,in idem postea coëunt, & ceruicem subeūt genitalis, humo-
rem iam habentes in se candicantem, quæ γονὴ, id est genitura dicitur, quā
ab epididymi ad penis meatū defert. Quę uero testibus carent,ut serpentes
& pisces,meatus & ipsa seminarios continent binos,qui de septo exorti la-
tus spinæ utrinque perreptent coëantq́; superne, & ad spinę locū in unum,
atque ita ad ostium excrementi finiant. Testes animalium, & quæ semina-
ria dicuntur uasa,ita se habere cognitum est. Pars autem fœminarū ea,quę
semen recipit,nō meatus,traiectusq́; quidam est,sed uterus amplior. Vteri
autem bipartiti omnium sunt:sed nec eodem situ habentur, nec similes o-
mnium sunt:sed differunt, tum eorum quæ animal generant inter se, tum

ab illorũ uteris, quæ oua pariunt. Situs uteri, alijs infra longius à septo trãſ- E uersũ, iuxta genitale, ut mulieribus, & omnibus quæ animal non solum foras, sed etiam intra se generant, & piſcibus qui oua edũt: alijs iuxta ſeptum tranſuerſum, ut auibus omnibus, & piſcibus qui animal pariũt, atque quadrupedibus ouiparis. Serpentes tam ab alijs ſupra dictis, q̃ inter ſe differre apertũ eſt: uiperę nanq, uni animali ſimilis, ut cartilagineis: alijs uero ſerpẽtibus tẽdit uulua prolixior modo corporis, exorſa inferius ab uno meatu cõtinua diductáq; utrinq; in latus ſpinę, quaſi duplex meatus uſq, ad ſeptum.

Sunt & omnes uteri, qui infra iuxta genitale connectũtur, ueluti bifariam diuiſi, in ſiniſtrum ſcilicet & dextrum: initium uero unum eſt & commune oſtium, uidelicet ceruix, carnoſa admodum cartilagineáque, parti plurimæ auctiſſimæque animantium triburum. Sunt partes uteri, Eudemus, F πλεκτάνας, id eſt cirros, Diocles κεραίας, id eſt cornua dixit, Praxagoras & Philotimus κόλπους, id eſt ſinus uocarunt: mulieríſque uterũ δίκολπον dixerunt, id eſt binos habere ſinus, in quibus & fœtũ contineri exiſtimabant: uerum quæ multos ſimul habẽt fœtus, ut ſus, ſinus quidem habere multos uerum eſt, in quibus & fœtum geſtent (ſinus enim tot in utero reperias, quot habet fœmina ipſa mammas.) Mulier autem & cætera animalia quæ uterum muliebri ſimilem habent, ut capra & uacca, non in cornibus illis (quippe quæ multo minora ſunt, quàm ut fœtum continere poſſint,) ſed in toto uteri ſpatio fœtum habere conſpiciuntur. Validiores eſſe eas uuluas, quæ animal contineant neceſſe eſt: quamobrem omnes hæ carnoſæ ſunt: quę autem ad ſeptum iunguntur, ut auium, & prętereà piſcium uteri, exceptis cartilagineis, membrana conſtant, & tenues ſunt. Vulua omnibus, quæ & in- G tra ſe & foras animal generant, ſuper aluum poſita eſt: quæ oua pariunt, iis lumbis adhæret: quæ animal edunt in lucem, cum intra ſe oua generarint, ut cartilaginea, iis anceps ratio eſt: nam & lumbis adiũgitur ea pars uuluæ, qua oua continentur, & ſupra inteſtina oſtiũ eius ſuſtinetur. Et partes quidem diſſimilares animalium, quæ ſanguine prædita ſunt, hunc in modum ſe habere conſtat.

κεραίας, ἢ κέρατα.

G Cor, Cõuenit inter omnes (inquit Solinus) corda primũ ex uniuerſa formari carne, eáq; in diẽ quintum & ſexageſimũ creſcere, deinde minui. H Sinus laxiores magnóſue, εὐρυχωρίας μεγάλας. Appendix, ἀποφυάς, ἢ ἐκφυάς. C. Meatus, Hæc ex Galeni ſententia afferuntur. nã, ut Ariſtoteli placet, nullam partẽ meatuũ teſtes complent, ſed H adiecti pendent eo modo, quo pondera textrices telis adnectunt, ut motũ excrementi genitalis ſtabiliorẽ faciant: his enim detractis meatus intro ſe retrahunt. Hæc Ariſtoteles. Vas ſeminarium uel meatus ſeminalis, ἀγγεῖον σπερματικὸν, ἢ πόρος σπερματικός.

Similarium partium differentiæ in animalibus ſanguineis.
Cap. LIII.

Similarium uero ſanguis potiſſimum cõmunis animalibus ſanguineis omnibus eſt, ut ante dictum eſt. Habet & genus animantium ſanguinis compos uaſa illa maxima, quæ aliarum quoque uenarũ arteriarumq́; initia ſunt, eo quo diximus modo. Nam reliqua uenarum copia non ſimili ratione in omnibus eſt: neque enim animalium partes eodem modo aut eæ-

dem

A dem in omnibus habentur. Nec uero æque in omnibus patet uenarum se-
ries: sed potissimum in iis constat, quibus sanguinis copia & præcipua ma-
gnitudo est. Nam in minutis, sanguinísue inopibus, uel per naturam, uel
per immodicam corporis obesitatem, haud æque inspici possunt: alteris
enim meatus quasi canales multo intersepti limo uix conspiciuntur: al-
teris paruæ, eædémque fibræ potius quàm uenæ habentur: una tamen,
quam maiorem ex præcipua magnitudine cognominauimus, potissimum
euidens in omnibus etiã minutis animalibus est. Copia sanguinis in pri-
mis iis animalibus inest, quæ animal & intra se formant, & in lucem edũt:
mox iis sanguineis, quæ pariunt oua. Præpinguia omnia sanguinem quan-
uis purum, tamen paucum habent: & quò plus pinguedinis, eò minus pos-
B sident sanguinis: pingue enim omne exangue est. Discrimina uero san-
guinis ad sanguinem, qui melior sit aut deterior, hinc habẽtur: alius enim
tenuior, alius crassior est: & alius syncerior, alius turbulentior: item alius
frigidior, alius calidior, tam in eodem animali, quàm in diuersis. Quãtum
enim sanguinis parte continetur superiore, his differentiis discrepat cum
inferiore: inferioribus nanque partibus crassior & atrior est, quàm superio-
ribus. Animalium, fortiora quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus te-
nuior: quibus minimus hebetia. Dormientibus porro sanguinis copia par-
tes exteriores deserit, subit interiores, ita ut adacto cultello nõ æque efflue-
re possit. Fœminis sanguis nigrior & crassior quàm maribus est, dummo
do cætera adsint pariter, quæ uel ab ætate uel à sanitate proficiscuntur: &
C minus sanguinis per summa corporis fœminarũ est: plus enim parte inte-
riore continetur. Ætatum etiam ratione sanguis discrimen, tum in mo-
do, tum in genere, (hoc est in quantitate & qualitate) recipit. Etenim in æ-
tate iuuenili, saniem trahit & copiosior est: in senectute autem crassus, ni-
get, & paucus: mediũ tenet in media firmáque ætate. Concrescit etiam fa-
cile senum, uel in corpore sanguis, qui per summa est, quod idem nunquã
in iuuenibus euenit. Quibus datus est sanguis, iisdem omnibus nerui ad-
iuncti sunt: sed quæ nullos habent articulorum flexus, priuatáque pedibus
& manibus sunt, iis pętenues incertique habẽtur: quapropter in piscibus,
qui iuxta pinnas positi sunt, ij præcipue ueniunt in conspectum. Ossa ha-
bẽt, quæ sanguine prædita sunt omnia, aut aliquod, quod uice fungitur os-
D sis, ut spinam, cartilaginem: ossa, inquam, caluariam, maxillas, dentium ge-
nus, uertebras quæ spinam constituunt, & pectoris ossa: nullum enim ani-
mal est, quod circa uentrem os habeat. Sunt item ossa humerorum, & quæ
scoptula appellantur, & quæ iis annexa dependẽt brachiorum & manuum
ossa saltem in homine: & modus idem compaginum uel in iis est, quæ cru-
ra habent priora. A coxendicibus ossa iam crurum oriuntur, quæ græco
nomine κωλῶνες dicuntur. Ab iis ossa pedis subiacent. Quę igitur ex sangui-
neis pedestribus animal generant, hæc ossa non multo diuersa habent fere,
sed ad proportionem tantummodo, duritia, mollitie, magnitudine, figurá-
ue aut multitudine discrepantia. Costæ homini tantum octonæ, inquit Pli
nius, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Ossium item

animalis eiusdem, alia medullam intra se continent, alia minime: sunt e- E
nim nonnulla, quæ suis in ossibus nullam omnino medullam habere ui-
deantur, ut leo. Cæterorum animalium sanguineorum ossa aut paulo diffe
runt, ut auium: aut proportione eadē sunt, ut piscium. Qui enim inter eos
animal generant, cartilaginem pro spina habent, (χονδράκανθα Græci uocāt)
ut ea quæ cartilaginea appellantur: qui autem oua pariunt, spinam conti-
nent, quæ perinde ut spina dorsi in quadrupedum genere habetur: omnia
nanque animalia quæ sanguinem habent, dorso constant, aut osseo, aut spi
neo, aut cartilagineo. Cætera ossa aliis insunt, aliis desunt: ut enim partes
corporis quæque habentur, ita ossa quoque ad partes accommodata habē-
tur: quibus enim crura & brachia desunt, iis peronæ aut culinæ etiā desunt:
nec uero quibus partes eædem quidem sed dissimiles sunt, eadē ossium ra- F
tio seruatur: sed aut pluris minorísue modo differūt, aut proportione. Ossa
igitur ita se habent. Cartilago terrestrium, quæ & sanguinem habent &
animal gignunt, nullo foramine hiscit, nec ossium more medullam conti-
net: at uero aquatilium cartilagineis, quod per dorsum proportionatum
ossibus tendit, cartilago est, humorem in medullę speciem continens. Car-
tilagine constant gressilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extre-
máque ossium nonnulla. Vngues habent omnia fere, quæ digitos: alia ue
ro, quæ scilicet solidos pedes habent, ut equus, pro unguibus ungulas obti-
nent: quę autem bisulcos, chelas. Quæ habent ungues, aut rectis unguibus
sunt, ut homo: aut aduncis, ut inter pedestria leo: inter uolatilia aquila: si-
miæ imbricati sunt, & homini lati. Pilos habent, quæ pedestria eadémq; G
uiuipara sunt. cortice autem integuntur, quæ ouipara sunt pedestria: squa-
ma uero pisces tantum. Differentiæ autem, pilorum existunt duritie, mol-
litie, longitudine, breuitate, rectitudine, crispitudine, multitudine, pauci-
tate: ad hæc coloribus ut albedine, nigredine, eorúmque medis. Crassitudi
nis, tenuitatis, copiæ, magnitudinis pilorum discrimina pro partium qui-
bus adhærent conditione, atque pro cutis qualitate prouenīūt. Fit enim ma
gna ex parte, ut pili duriores, & crassiores cuti crassiori enascantur: plures
autem & longiores humidioribus (dummodo sint ad gignendum pilum
idonei) prodeunt. Regionum etiam tepore & frigore differentia est: ut pili
hominum locis calidis duri, frigidis molles oriuntur. Sunt præterea mol-
les, qui promissi: duri, qui crispi. Nonnulli pili paulatim adeo duritate dege H
nerant, ut non iam pilis, sed spinis similes esse uideantur, ut erinaceorum.

Differunt & colore: aliis enim niger pilus est, aliis albus, aliis flauus, & ru-
fus aliis. Et colorum causa cæteris animalibus cutis natura est, & ut unico-
lora sint & uaria: alborum enim alba est cutis, uariorum permixtorumq́ue
partim alba partim nigra esse conspicitur. Sed homini nihil causæ cutis af-
fert, (qui enim sunt albi, admodum nigros habent capillos,) nisi quando-
que ad canitiem, uidelicet eam quæ morbo, non quæ senio accidat: nam eo
uitio corporis, quæ λεύκη, id est uitiligo uocatur, pili efficiuntur albi. Muta-
tur color pilorum in senectute, candidíque pili efficiuntur in hominibus:
quod uel cæteris animalibus accidit, sed non adeo aperte, prætetquam in
equo.

A equo. Pilos habent cętera animalia, nec intra os, nec parte pedum resupina: lepori uni pili in bucca, & sub pedibus sunt. In sanguineis animalibus sunt & membranæ, ut antea exposuimus, caróque & quod carni simile est & præterea sebum & adeps: sebum enim habent, quæ non utrinque dentata, sed cornigera sunt. At uero genus utrinque dẽtatum & cornuum expers & multifidum, uice seu adipem habet. Animalia quæuis aut intra carnem, aut seorsum pinguescunt: quibus autem pingue separatum non est, ea minus per uentrem omentúmque pinguescunt, ut anguillæ: plurima tamen pars animalium uentre pinguescit, & præcipue quæ parũ se moueant. Steriliora cuncta, pinguia & in maribus & in fœminis. Senescunt celerius præpinguia: quædam non pinguescunt, ut lepus, perdix, author Plinius.

B Semen genitale habent omnia, quæ sanguinem: non eodem tamẽ modo in omnibus est, sed quibusdã pro genitura, θορὸς, id est genitale uirus sui generis habetur, ut piscibus. Lentum semen est pilos habentium, cæterorum nullam habet lentitiam.

C Fœminis sanguis nigrior, Contrà Plinius (nisi exemplaria sint mendosa) maribus quàm fœminis nigrior, & in iuuenta magis quàm senio. D Scoptula, Theodorus scapulas uocat. κωλῆνας, Theodorus pernas aut culinas interpretatur. G Differunt & colore, De his fusius apud Galenum secundo De temperament. libro.

Eorum quæ ad generationem pertinent discrimina, in iis quæ sanguine prędita sunt animalibus. Cap. LIIII.

C IN omnibus sanguine præditis, paucis quibusdam exceptis, ut piscibus nonnullis, sexus discrimen ita habetur, ut alterum mas, alterum fœmina perfectum euadat. Coitus autem in iis, nec similes omnibus sunt, nec similem in modum aguntur. Eorum enim quæ pedestria uiuipara sunt, magna ex parte modus quidem coëundi idem est, fœminá scilicet mare superingrediente: uerum non omnia simili modo coniungũtur. Aliis coitus complexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpentibus, murenis & lacertorum generi: alia, ut pisces omnes, exceptis planis cartilagineis, admotis inuicem partibus supinis copulantur. Aues mare fœminam superueniente coëunt. Morantur in coëundo diutius omnia quæ animal generant, q̃ quæ oua. Cum uero tempora coitus descripta, & ætates certas ad uenerem sin-

D gulis animalium natura finxit & statuit: quæ tamen cum homine uiuunt pedestria coitum nullo tempore aspernãtur, uidelicet propter teporem, & pabuli ubertatem: quorum tempus etiam gerendi uteri breue est, ut suis, ut canis, ut uolucrum quæ sæpius pariũt. Semel anno magna pars syluestrium animalium parit: tam eorũ quæ animal generant, quàm quæ oua, quæ scilicet non ut lepus superfœtant. Omnium maxime animalium grauidæ coitum patiuntur mulier & equa: cætera ubi grauida fuerint, fugiunt mares: ea scilicet quorum natura superfœtare more leporis recusat. Quæ sanguinem habent omnia, aut animal pariũt, aut ouum, nisi omnino sterilia sint: bipedum solus homo animal generat. Semen ubi à coitu insinuatũ in utero fuerit, aliquandiúq; contentum, membrana obducitur: quippe quod si

antequam articulis discernãtur membra, enciatur, uelut ouum in sua mẽ- E
branula contentum apparet detracto putamine: membrana autem ipsa ue
nis referta est. Omnia uero tum natatilia, tum pedestria, tum etiam uolati-
lia, siue animalis, siue oui forma procreentur, simili modo gignuntur: nisi
quòd alia umbilicum habeant uuluæ adhærentem, uidelicet quæ animalis
forma enascuntur, alia ouo, alia utroque modo, ut in quodam piscium ge-
nere, cartilagineo scilicet. Pari quoq; modo tam in uiuiparis, quàm ouipa-
ris uocantur ea, quibus obuolutus est fœtus, uti inter membranas antea di-
ximus: aliæ secundę (Græci χόριον dicunt,) aliæ membranæ, quas ἀλλαν-
Vmbilicus, ὀμφαλός. τοειδῆ uocant nonnulli. Augentur omnia animalia, quibus est umbilicus,
per ipsum umbilicum. Est autẽ umbilicus uena in aliis simplex, in aliis mul
tiplex (in maiore enim animali plures sunt uenæ, ut in boue: binæ in me- F
diocribus: singulæ in minimis, ut Aristoteles author est) quam uenam pu-
tamen cuticulare ambit, quod & umbilicus uocatur: uenæ autem quasi ra
dices aguntur, per quas alimẽtum haurit fœtus. Hæc Aristoteles. Galenus,
Coeunt, inquit, in unum, & uenæ, & arteriæ, quæ à χορίῳ membrana, id est
à secundis producuntur in fœtum: atque ex eo coitu, coniugiũ fit utrorum-
que uasorum, quod in umbilicum inseritur. Animalia quæ non utrinque
dentata sunt omnia, etiam dẽtatorum utrinque, quorum uterus uenã nõ
singularem habet pertinentem grandẽ, sed pro una plures frequentes con-
tinet, hæc in utero habent, quæ acetabula appellãtur, in quæ umbilicus de-
Acetabula, κοτυληδόνες. uenit atque adhæret. Sunt autem acetabula, uasorum ora, quæ in uuluã pe-
netrant: & in quæ ueluti in mammas reponitur à natura fœtui alimentum G
sanguineum, quæ ferendi uteri tempore, quandiu scilicet fœtus sit minor,
nec multum alimenti assumere possit, in matrice prominẽt, in pustularum
(ἐξανθήματα uocant) & inflammationum morem: & conspicua maioráque
sunt, non aliter quàm in recto intestino hæmorrhoides solẽt: fœtu uero a-
crescente proficiscentéque ad exitum, minora subinde reddũtur, demúm-
que considunt, obliterantúrq;: cũ perfectus iam est: minuta uero & utrinq;
dentata nonnulla acetabulis uteri carent: tendit umbilicus in uenã sin-
gularem, quæ per uterum maiuscula fertur: iam quæ ouo nascũtur omnia
incrementum foris recipere abiunctã ab utero apertum est. Situs in ute-
ro quadrupedum omnium extensus est: expedum autem obliquus, ut pi-
scium: bipedum uero inflexus contractúsque, ut auium, hominum. O- H
mnibus æque animalibus, dum in utero continentur, caput primùm supe-
rius est: sed cum creuerint, & iam exitum appetãt, deorsum deducitur: ita
fit, ut omnibus partus secundum naturam in caput, contra naturam in pe-
des, aut inflexo circũactóque corpore agatur. Animalia quorũ natura im-
perfectior est, conceptum cum perfectus iam est, sed nondum animal per-
fectum, foras edunt (perfectum autem est animal, cum conceptus iam aut
mas, aut fœmina est, scilicet in quibus sexus hæc differentia habetur: sunt
enim quæ nec marem nec fœminam generent: uidelicet quæ & ipsa nõ ex
fœmina, maréque & coitu animalium procreantur.) Quæ autem animal
intra se generant, scilicet naturæ perfectæ animalia, quousque animal pa-
riant

A riant, forásque emittant, gerunt intra se innexum quod gignitur. At uero quæ foras animal pariunt, cum intra se prius ouū genuerint, eorū nõnullis ouum iam perfectum absoluitur, ut eorum quæ foras pariunt ouum, atque ita animal ex ouo intra fœminam nascitur: aliis cum alimentū in ouo contentum absumptum iam est, perficitur ab utero, atque ob eam rem ouum utero non abigitur. Atque hæc fere cartilagineorum piscium differentia est, de quibus post seorsum per se disseremus. Partus cæteris animalibus minime laboriosi eueniunt: minus enim cum parturiunt infestari uidentur: at mulieribus dolores uehementissimi incidunt. Postquam conceperit fœmina, desinit lac atque extinguitur, tam in homine, quàm in quadrupedum uiuiparo genere. Habent quod coagulum uocatur, omnia quæ plures con-
B tinent uentres: carent fere quæ unum habent, excepto lepore.

Morū actionúmq; & affectionū quarundā aliarū differētiæ. Cap. LV.

Sanguinei generis multa temporibus quibusdam se condunt, ut ea quæ cortice intecta sunt: serpētes dico, lacertos, stelliones crocodilos fluuiatiles. Piscium etiam cõplures latēre nouimus, alios hyeme, alios etiā æstate: & præterea aues nonnullas, ut hirundines. Quadrupedum etiam quæ animal generant, nonnulla cõduntur, ut histrices, glires. Et ex iis nõnulla exuunt id quod senectus uocatur: ueluti ea quę cortice molliori intecta sunt, ut serpentes & lacerti. Maiora sunt quę sanguinem habent, quàm quæ non habent: & in iis magna ex parte, quæ maiora perfectioráq; sunt animalia,
C plus temporis uiuunt: sed tamen non omnia maiora sunt uiuaciora: homo enim plus temporis, quàm quoduis animal uiuit, excepto elephante: quanquam homo minoris est incrementi, quàm ueterina & alia multa. Singulis generibus pro sua natura cibus statutus est: nec omnibus eadē esse in cibo idonea, cum in multis palam est, tum omnium fere consensu in ceruis patescit, qui uiperas edunt, quibus cætera moriuntur: & Lucretius,

Præterea (inquit) nobis ueratrum est acre uenenum:
At capreis adipes, & coturnicibus auget.
Atque uidere licet pinguescere sæpe cicuta
Barbigenas pecudes, homini quæ est acre uenenum.

D Eorum quæ in his alimenti aut medicamenti rationem obtinent, discrimina. Cap. LVI.

Alimenta quæ ex his animalibus sumuntur, non paruam præ se ferunt differentiam: non omnium etenim caro (quæ maxime in usu cibario est) idem præstat nutrimentum: quædam hoc ipsum tantum sunt, alimentum scilicet. Alia prêter quam quòd nutriunt, habent & medicam quādam facultatem: nempe ut excalfaciendo, refrigerando, humectando, siccádóue corpus nostrum immutent: ut uiperarum carnes, cum in anguillarum morem condiuntur, calfaciunt palam, desiccántq;, & corpus totum per cutem expurgant. Alia medicamenti duntaxat uim habent: eorum quibus quotidie uescimur, quæ domestica sunt, otiosęq; uiuunt, carnem habent humi-

diorem, & quæ magis excremẽtis abundet: quæ uero syluestria, duriorem E excrementisq́; uacuum: & quæ lacustribus palustribúsue locis, aut in flumi nibus immundis ac turbidis lutosisq́; degunt, deterrimam habent. Cõmune & hoc quoque, & uolucribus & quadrupedibus, longe præstantiorem, concoctuq́; faciliorem esse carnem eorum, quę adolescunt, quàm aut recẽs natorum, aut iam senescentium. Hæc enim dura est, neruosaque & arida: ideoq́; & concoctu difficilior, minusque alimẽti præbet: illa uero mucosa, prætumida, atque excrementosa est, eorum præsertim animaliũ, quæ suapte natura humidiore sunt carne, ut agni & sues: uerũ hœdi & uituli, ut qui natura sunt ficciores, melius multo & concoquuntur & nutriunt. Sicuti enim in humidioribus natura animantibus ipse ętatis flos temperiem affert mediocrem, ita in ficcioribus ætas adolescens, & quæ adhuc crescat: nam F quod præhumidum est alimẽtum, ut distribuitur, ita etiam celerius discutitur. Non lõge post tempore, quàm mactata sunt animalia (inquit Rufus) coqui solent, ex quadrupedibus suilla caro, & ouilla atque caprina: ex auibus turtur, columba, & turdus: diutius seruantur uenatio omnis, & bubula caro: maiores quoque aues & palustres: & gallinaceum genus, phasianus, perdix, pauo, & attagena. Piscĩu genus omne fere, uel antea quàm expiret, coquendum est: haud facile nanque seruari patitur. Castratorũ animalium carnes in suo cuiusque genere præstant: auium caro, si cum quadrupedibus conferas, minus præstat alimenti. Pisces leuiorem cibũ præstant, quàm caro suilla, quæ inter domesticas quadrupedes leuissima est: & alimentum quod ex piscibus prouenit, sanguinem procreat tenuiorem, quàm quod G ex pedestribus animalibus, & qui non tam abunde nutriat. Ex piscibus tamen nonnulli teneriorem, alij duriorem carnem habent: quæ cete appellãtur, eorũ caro dura est, maliq́; succi. Quod uero ad medicas uires attinet, syluestris suis caro uehementius exficcat, quàm domestici: sue ficcior ouis est, oue capra: hanc bos superat, illum denique leo. Erinacei utriusque usti cinerem ulceribus sordidis imposuere quidam: hirũdinum quoque combustarum cinis, cum melle gutturis affectibus medetur.

Ex animalium sanguineorum partibus, alimentorum medicaminúmque uires diuersæ. Cap LVII.

E Reliquis animalium partibus, oculi à paucis eduntur. constant autem H ex partibus dissimilibus: alia nanque tunicæ fortitæ sunt naturam, musculi aliam: denique humores aliam, qui crystalloides & hyaloides uocantur, in quibus soli musculi facile concoquuntur. Lingua (uti diximus) carne substantia est rariore, minúsque continens sanguinis: huius natura fere glandulosa est: & glandulæ ipsæ à linguę substantia tantum recessere, quãtum lingua ab ipsa carne. Omnibus autem glandulis illud commune est, quòd in cibo suaues pariter & friabiles sentiuntur: succum gignunt crassiusculum. Mammæ autem lactantium certe animalium (οὔθατα appellant) habent à lacte comparatam dulcedinem: quocirca maxime à gulosis expetuntur, præsertim suillæ. Alimentum uero, quod ex iis gignitur, si probe fuerint

A be fuerint in uentriculo concoctæ, prope ad carnis alimentum accedit, sed crassum efficit succum. Atque si animal ipsum, ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abunde nutriunt, & probum generant succum: sin minus probe, succum crudũ aut pituitosum procreant. Sunt qui renes quoque inter glandulas adnumerent: habent uero ij ex urina uirosi quippiam: ac proinde uitiosum gignunt succum, concoctúque difficiles sunt. Virus quoque habent testes à femine contractum, ex adultis saltem quadrupedibus: altilium autem gallinaceorum testes & suaues sunt, & optimum præbent corpori succum. Quadrupedum quoque iuniorum testes manduntur: taurorum uero, hircorum & arietum, sapore sunt ingrato, cõcoctu difficiles, malique succi. Viscera ad concoctionem difficilia sunt, crassique succi, atque B excrementosi: in iis tamen iecur uel quadrupedum nonnullarum succum procreat non omnino malum. Cerebrum omne pituitosum crassúmque est, nec probum efficit succum. ægre concoquitur, tardéque permeat, atque à stomacho alienum est, idque haud modice: quippe quod nauseam concitat, adeo ut si cui à cibo uomitum ciere decreuerint, cerebrum postremum ciborum exhibendum suadeant medici. Idem tamen si probe concoquatur, alimentum præstabit corpori nõ exiguum. Auium cerebrum paruum quidem est, sed quod pedestrium cerebro tanto præstantius, quanto durius est. Cerebro dulcior est, suauior quoque & pinguior, quæ in ossibus reperitur medulla: ut si utrunque gustando inter se conferas, uidebitur certe cerebrum austeri in se quiddam continere: & medulla ipsa quoque si li-C beralius edatur, nauseam excitat ut cerebrum: & si probe fuerit concocta, nutrit non aliter atque cerebrum. Facillime omnium putredinem sentit medulla, ut Rufus author est: eóque fit, ut eorum animalium ossa, quorum caro grauius olet, quamprimum confringi soleant. Emollit medulla, quæ in corpore nostro dura sunt: etiam quæ scirrum patiuntur, siue in musculis, siue tendonibus aut ligamentis, siue etiam in uisceribus id accidat. Molliunt, inquit Dioscorides, omnes medullæ, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent: &, ut Plinio uidetur, exsiccant. Laudatissima est ceruina, proxima uitulina aut boum iuniorum: dein caprina, inquit Plinius. Hircorum uero, taurorúmque medulla & acrior & siccior est, quàm ut scirrosas duritiес emollire possit, uti Galeno placet: Dioscorides taurinam caprinæ præ-D fert & ouillæ. Curantur medullæ hyeme, ut uult Galenus: alij uero æstatis exitu, uel ante autumnum. Vtimur autem medulla, non ea solum quæ in ossibus, sed & quæ in spina reperitur, quam & spinalem medullam nuncupant: quæ altera illa & durior & siccior est. Hæc pinguetudinis habet minimum, quo fit ut nauseam minime ciat: non exiguum dat corpori alimentum, sed quod crassiorem succum efficiat. Pinguetudo omnis, siue adipẽ dixeris, siue seuum, pauci nutrimenti est: potiúsque carnis, quæ nos alit, cõdimentum est, quàm alimentum. Excalfacit, mollit, rarefacit & humectat omnis pinguedo: uerum cuiusque differentia in maioris minorísque ratione consistit. Nam pinguedo suilla, omnium est humidissima, oleiq; instar fluida: caprina ob crassitiem citius concrescit. Taurinus adeps suillo longe

calidior & siccior est, minus tamen, quàm sit leoninus: uitulinus quoque E taurino minus tum calidus est, tum siccus: & hœdinus quàm sit caprinus: minus quoque hic, quàm hircinus. Adeps anserinus suillo calidior est, inter quos medium locum obtinet gallinaceus. Piscium adipem ad suffusiones imposuere nonnulli: Massurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. A renibus autem est laudatissimum omne sebum. Perficitur omne sebum exemptus uenis membranisque. Sanguis omnis concoctu difficilis est, præcipue qui crassus, qualis est bubulus: leporinus tamen, utpote omnium suauissimus, in pretio est. Suum quoque & iuniorum & eorum qui castrati sunt, sanguine pro alimento utuntur quidam: sicuti & gallinarum & caprarum nonnulli. agrestesque nonnunquam caprarum sanguine unà cum adipe sese replent, uti & Homerus de Penelopes procis retulit. Aprorum sanguinem, qui uel gustare quidē uelit, nemo est: taurorū sanguis recens epotus uenenum est. Sanguis anseris, anatis & hœdi, utilissime in antidota miscentur: palumbi autem, turturis, columbæque ac perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorundem uulneribus illinuntur. Partes animalium excarnes, ut pedes, rostra, aures, cartilagines, minimum præstant alimenti: & neruosæ partes omnes, ut ligamenta atque tendones alimentū gignunt lentum glutinosumue nec sane aliud, quàm partes ipsæ coctæ præ se ferunt. Et quæ circa quadrupedum labra sunt, eandem habent naturam: glutinosum nanque, sed minime grassum generant succum: uerum facile concoquuntur & hęc & uolucrum alæ. Ossa cremata digerunt atque exsiccant egregie: maxime uero (ut nonnullis placet) humana. Quidam autē G arthritum & comitialem morbum epotis ossibus ustis sanauere. Pili usti calfaciunt egregie, atque desiccant: & lanæ crematæ eodem modo.

D Curandæ medullæ rationem uarie explicant Galenus, Dioscorides & Plinius. E Quomodo curari debeat omne pinguedinis genus, docent Dioscorides & Plinius.

De excrementorum, quæ in animalibus sanguineis reperiuntur, differentiis. Cap LVIII.

HVmorum omnium qui in animalibus insunt, bilis calidissima est: cuius proinde uis acris excalfaciensque est. Excalfacit, inquit Plinius, mordet, scindit, extrahit, discutit. & calidissimorum animalium fel, cætera quoque in calore superare palam est. Quin & in animalibus, quæ magis calida sunt, colore flaua uidebitur bilis: quæ uero minus calida, pallidior erit. Et cum animal quod sua natura calidum est, fame sitique torquetur, ad atrum colorem uergit bilis. Porcorum fel omnium humidissimum est, ac proinde maxime imbecillum, præterquam agrestium: hoc itaque felle tanquam ad aurium ulcera idoneo medicamento utuntur. Suillo felle acrius paulo est ouillum: ouillo caprinum, cui bubulum urfinúmque similia sunt. taurinum ualentius est, quod tamen ab hyænæ felle uincitur: hoc quoque superat callionymi bilis, scorpiique marini & testudinis marinæ. Minorū animalium fel subtilius intelligitur: & ideo ad oculorū medicamenta utilius H

A lius existimatur. Auium fel omne & acrius & siccius est, quàm quadrupedum. Perdicis fel atque gallinæ ad medicinę usum cæteris præfertur. Felle quocunque facile, infantibus præcipue, alui deiectionem quis molietur, si intinctum linamentum sedi subiciat. Sudor omnis salsus est: sæpe uero & amaritudinem præ se fert minime obscuram. Vrinarum non minor est ua rietas, quàm bilis esse diximus. Et omnium quidē uis calida est: magis autem eorum quæ calidiora sunt, sicuti frigidiorū minus. Hominis, ut & excesti suis domestici, maxime est imbecillis: apri uero syluestris ualida est, ut ex odore facile apparet, qui utique acerrimus est. Saliua canis certe rabidi, in homine quoq; rabiem excitare potest, si in eius corpus inciderit. Hominis saliua uenenosis omnibus bestiis aduersatur. Hoc autem scire oportet, B saliuæ discrimina contingere, tum in animalium speciebus, tum in eorum unoquoque sano aut ægro, ieiuno & sitibundo, aut cibo potuq; sumpto: à cibo nanque imbecilla est: ualida acrisque earum, quę longa inedia aut siti uexantur: mediocris eorum, quæ probe concoxere, nondum tamen cibum potúmue hausere. Stercus fimúmue omne digerendi facultate pollet: uarie tamen pro animalium temperaturis: eorum nánque quæ sicciore sunt temperatura, exsiccantius stercus est, sicuti & quæ calidiore, calfaciens magis. Quin & pro eorum quæ pascuntur natura, numerosa fiunt discrimina: id quod in hominibus maxime conspicuum fuerit: quandoquidem hoc animal ciborum generibus utitur maxime uariis: caprarum quoq; pilulæ, pro pabuli uarietate nonnihil discriminis habent. Quorundam animalium C fimum non modo medicamentis quæ foris imponuntur, sed iis quoque quæ intro in os sumuntur admiscent nonnulli: caprarum etenim fimum, earum præsertim quæ in montibus uictitant, in uino potum, regium morbum emendat. Essę syluestri fimum aridum ex aqua aut uino epotum, sanguinis reiectionē sistit, diuturnum lateris dolorē lenit: ad rupta & conuulsa ex aceto bibitur. Horum certe usus contingit nonnūquam, dum aut uenamur, aut peregre, aut ruri agimus: cum scilicet præstantius nihil affuerit: Humanum autem stercus ob fœtorem omnino reiicitur.

H Taurino felli, inquit Plin. præcipua potentia. A Quonā modo curabitur fellis genus quodnis docet Dioscorid. lib. 2. & Plin. lib. 29. C Fimi stercorísue animalium discrimina, quod ad agrum lætificandum attinet, ostendūt rei rusticæ authores, D Columella scilicet ac Plinius lib. 17.

De lacte, & iis quæ ex lacte fiunt, ut caseo, butyro, & aliis. Cap. LIX.

IN lacte non parua est huius generis animalium differentia: humanū etenim lac corpori humano maxime accommodatum est, ut quod & suauissimum sit, & optime nutriat: aliorum uero quotundam animalium lac, homini ingratum est, ut canis, lupi, leonis, uulpis, ursi, & id genus aliorum: caprino autem ouillo, bubulo, asininóq; libētius uescimur: caseosq; nobis ex iisdem conficimus, præterquam ex asinino. Horum animalium lac generatim omne probatissimum gignit alimētum: discrimen uero est, quòd crassius est bubulum, ouillum, caprinum: minus autē crassum equinum, & asininum (quanquam Plinio crassissimum asininum) camelinum omnium

liquidissimum est. Ut uero paucis eius facultatem definiamus: lac medico E rum omnium consensu, inter omnia edulia quam optimum gignere succũ, multúmque alimenti præstare dicimus: ex contrariis quibusdam substantiis, ac facultatibus compositum: uentrem scilicet mouendi, ac sistendi, obstruendiq́; ac tenuandi. Quod nanque in eo serosum est, succos extenuat crassos, & aluum ciet: contra, quod caseosum aluum sistit, succósque reddit crassos. Quò fit, ut lac, quod serosum ac tenue est, minus nutriat, aluum magis moueat: sicuti contrà, quod crassius est, aluum minus citat magisq́; nutrit. Camelinum, asininúmq; serosi humoris plus habet: plus casei ouillum: pinguetudinis bubulum: caprinum inter cætera mediocritatem obtinet, ut quod nec pingue admodum, nec crassum sit: bubulum pingue, ouillũ crassius, cõtrà asininum tenue. Optimi succi lac ex iis habetur animalibus, quæ F optimo sunt corporis habitu: idq́; si, ubi emulctum fuerit, quamprimũ hauriatur: ubi nanque diutius emulctum manserit, genuinæ bonitatis nõnihil amittit. Quod uero postea coctũ amplius fuerit, succum gignit crassiorẽ: multo uero maxime, si uel farinam triticeam, uel milium aut amylum incoxeris. Lac, ne in uentriculo coaguletur, mellis, aquæ, & salis nonnihil admiscent quidam: nam uel caprinum ipsum, absq; melle sumere, minime erit tutum: plerisque enim qui illud purum hauserint, in casei speciem in uentriculo coactum est: quod cum acciderit, mirum quàm aggrauet hominem, ac prope dixerim, strangulet. Non parua quoq; lactis discrimina sunt ab anni tẽpore: ab eo ipso spatio, quo à partu in lucẽ edito, distat: ab ætate, & à pastionibus. Quanquam sunt qui pascuorum ratione plane pro nihilo G habeant, quasi nihil parúmue ad lactis bonitatem conferant. Cæterũ haud dubie uidemus, animalium, quorum usuri lacte sumus, si scammonia aut marinarum lactucarum quapiam (tithimallum uocant) uescantur, in lacte quoque laxandi uires inesse. Ex quo patet, quòd ex uitioso pascuo, acre, acidum, & austerum redderetur, natura uidelicet herbarum imitatũ: & à uiridi pabulo lac aluum magis emollit, inquit Dioscorides. Quod uero ad anni tempora pertinet: uernum lac ut liquidissimum, ita copiosissimum: æstate uero media, ipsum etiam mediocre est: post id ueto temporis, sensim iam crassescit, quoad prorsus deficiat. A partu dilutissimum est: procedente deinceps tempore crassescit semper. Probi lactis improbiue hæc sunto indicia: quod optimum est, id gustanti olfacientiq́; suaue dulcéque mediocriter: nec amarum, nec acidum salsúmue aut acre, aut grauis odoris: intuenti H candidum, æquabile, liquidi, crassiq́; medium apparebit, ut si ungui instilletur, hæreat, nõ defluat. Quod uitiosum est, è diuerso crassum & caseosum: aut liquidum & serosum ac liuidum consistentia ipsa caloréque uidebitur: idem gustantibus amarorem, aut salsedinem, aut qualitatẽ quampiam extraneam exhibebit: tale uero nec olfacienti suaue erit. Lac animalium sanorum, aduersus acres, mordacesq́; fluxiones est utilissimum: quandoquidem non solum à partibus affectis eas abluit, sed & corpora ipsa ueluti illinit: ne quod defluit, in loca nuda incidat. Continet enim in sese extergentẽ quandam humiditatem, quam serum uocãt: & præterea crassum quiddam

pinguæq́;

A pinguéq; quod corpori illinitur, atq; adhæret, non aliter ac pinguedo adéps ue aut ceratū aliquod: ex triplici nanq; substātia conficitur lac omne, ut ante diximus: serosa scilicet, caseosa, & pingui. Serum abstergentem uim habet, qua uel absque rosione abluit acres humores. Pars lactis crassior, & quę casei naturam refert, ceu illita adhæret, nō aliter atque pinguedo adépsue, aut ceratum aliquod, acrimoniamq; humorū ea ratione obtūdit: lac uero ipsum totum lene mitigánsque pharmacum est (παρηγορικὸν uocant) & mordacitatis expers: præcipue uero si ex mediocri decoctione partis serosæ plurimum sit exhaustum. Ob succi quem lac gignit probitatem, nonnulli uel pulmonis ulceribus afflictos sola lactis potione curari putauere: antea scilicet quàm ampliora fiant ulcera ipsa, callumq; contrahant. Sed in tabificis B morbis, lac muliebre præcipue laudatur, tanquam eiusdem naturæ nobísque accommodatissimum: maxime uero si infantium in morem ab ita affectis ex uberibus exugatur. Ad acres oculorum fluxiones ipsum lac, tum per se, tum cum molliorum collyriorū aliquo imponitur: præterea ad hypopia & hyposphagmata. Palpebris quoque extrinsecus unà cū oleo rosaceo & ouo impositum, iis qui ophthalmia laborant, ubi somno sese dabunt, phlegmonas ipsas cōcoquit: mulieris autem lac esto, quod recens ex mammis expressum sit. Vbi uero exsiccantem uim quampiam adiunctā habuerit, lac crassum caseosúmque, optimū euadet dysenteriæ, acriúmq; omniū uentris fluxionum remedium: quam sane facultatem accipiet potissime à lapillis (quos κόχληκας uocant) uel ferreis quibusdam cylindris candentibus C lacti ante decocto iniectis. Decoqui autem lac eousque debet (ut modo diximus) dum serosi in eo humoris pars maxima absumpta fuerit. Hæc Galenus: Plinius uero, Et si urat dysenteria, inquit, infunditur decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptissana ordeacea. Item contra rosiones intestinorum bubulum aut ouillum utilius. recens quoque dysentericis infunditur. Vtero quoque ulcerato infunditur lac: atq; omnibus, quæcunque leniri postulāt, prodest impositum, siue ob phlegmonē, siue ob humorū acrimoniā malignitatémue, ut sedis pudendorumq; ulceribus & cācerosis omnibus. Infunditur quoque lac cōtra rosiones à medicamento factas. Oris, gutturisq; inflammationes lenit collutum gargarizatúmq; : ac proinde anginas mitigat, tonsillásque & columellam, si phlegmone afficiantur. Datur & ad D uenena quę erodendo interimunt, qualia sunt lepus marinus, & cantharis. Sunt qui lac exhibeant, & iis qui aconitum & thapsiam sumpserint. Priuatim bubulum iis qui cholcicon biberint, aut cicutam, aut dorienium, aut leporem marinum: sicut asininum contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum uiuum. Sunt inter exempla, inquit Plinius, qui asininū bibendo liberati sunt podagra chiragráue. Vsus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes, uesicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ post abstinētiam: thoraci quoque ac pulmoni lac omne utile est. Lactis usus contrarius spleneticis, hepaticis, comitiali morbo affectis, uertiginosis, neruorum uitio laborantibus, febres habētibus, caput dolentibus, uertigini, inquam, præterquam purgationis gratia, grauedini, tus-

Vsque ad dimidium, ut uult Dioscorides.

sientibus, lippis. Minus inflat quodcunque decoctum. nocet usus eius assi- E
duus dẽtibus & gingiuis. Lac quod seri habet plurimum (inquit Galenus)
nihil affert periculi: quod uero seri exiguum habet, crassúmque est & ca-
seosum, non sine periculo assidue estur: ab iis pręsertim, qui renum calculo
Oxygala. aut iecinoris obstructionibus obnoxij sint. Oxygala quod uocant, frigi-
dum est, crassique succi: dentes, qui iusto sunt frigidiores, lędit: euenit ná-
que iis, qui oxygala sumpserunt, symptoma quod dẽtium stuporẽ uocant:
quale post acerborum acidorúmque esum accidere solet. Ventriculus fri-
gidior oxygala haud bene concoquit: temperatus uero, quanuis ægre, confi
cit tamen: sed qui iusto calidior est, præterquam quòd minime lęditur, cõ-
modi nonnihil ab eo sentit. Fit autem oxygala uno modo, acido lacte addi-
to in recens quod uelis acescere. Oxygala fit & alio modo, dum crebro ia- F
ctatu in longis uasis conficitur butyrum, additur paulum aquæ ut acescat:
quod est maxime coactum in summo fluit, atque id exemptum addito sale
Aphrogala. oxygala appellant. Medici speciem unã addidere lactis generibus, quod
Schiston, σχιστὸν γάλα. schiston appellauere. Id fit uel citra coagulum, cum scilicet ipsius partes la-
ctis secernuntur, & discedit serum à lacte, cum lacti abunde calido acetum
mulsum affundimus, aut uinum mulsum. Interdum etiam citra omnem li
quorem infusum uasculo frigidissimam aquam continẽte, in lac dum fer-
uet demisso, lactis partes separamus. Ad hæc lac quod statim ab edito fœtu
emulsum fuerit, uel absque coagulo concrescit, si super cineres calidos pau
lisper ferueat: quod uero hoc pacto concreuerit, ueteres comici πυριάτην, a-
siatici uero πυριέφθον uocarunt: & hoc quidem lac syncerum est, nulla admi- G
sta aliena natura. Cum uero una cum melle addito, per coagulum fiat σχίσις,
id est separatio concretióque: discedit certe quod tenue & aquosum est, ue
rum id solum mandunt nonnulli, quod coactum est, quod tum ex caseosa
lactis substantia, tum ex feruida ignéaue coaguli facultate, tum uero ex
melle ipsis admisto compositum est. Alij uero non hoc solum, sed unà cum

eo quod concreuit, serum etiam deuorant: & id quidem uel pariter totum
serum cum eo toto quod concretum est, uel eorundem altero alterum co-
piosius. Euenitque ut his quidem magis, illis uero minus uenter moueatur
pro quantitatis serosi humoris ratione. Ac præterea quòd, qui solũ id quod
coactum est comedant, uberius alantur: qui uero unà serosi quicquam hu-
moris deuorauerint, minus: ac longe minus ij, qui eius quod concreuit pa- H
Serum, ὀῤῥός. rum, serosi uero liquoris multum hauserint. Serum nanque postquam à
lacte discessit, aluum egregie mouet, & ad purgationes ualentius redditur:
datur autem potissimum, quibus sine acrimonia uolumus deiectionem
moliri, ut melancholicis, comitialibus, in lepris, elephantiis, erumpentibus
ex toto corpore pustulis, articularibúsque morbis, (ut sentit Plinius) & pa-
ralyticis. Bibitur autem efficacissime heminis, per interualla temporis usq;
ad quinas: ita ut per interualla illa temporis potantes ambulent. Serum ex-
empto caseo potum cum exiguo sale, phthiriasin à toto corpore inhibet.
Caseus, τυρός. Lac coagulatum expressúmque caseus est: non ita tamen ut uniuersa la-
ctis moles in caseum cogatur, sed quod crassum est duntaxat, separatóque
eo quod

A eo quod ferosum est. Porro dictum iam est habere lac in se naturam quandam pinguem & oleosam: hæc ubi à reliquo lacte feiuncta fuerit, solâque per se constiterit, butyrum appellatur: uerum si unà cum crassiore lactis parte coacta coagulatáque fuerit, (feroso duntaxat lactis humore separato) caseus ipse pinguior efficitur. Abunde nutrit in cibo caseus sine sale recens, stomachóque idoneus est, & facile in corpus digeritur, corpus auget, & aluum leniter emollit: alius tamen alio præstat, pro lactis natura ex quo conficitur. Elixus autem & expressus, ac deinde assatus aluum sistit: oculorum inflammationibus atque hypopiis impositus iuuat. Qui uero recens nuperque salitus est, in cibo minus alimenti præbet, carníque minuendæ aptus, stomacho aduersatur, uentrem & intestina turbat. Vetustior aluum Butyrum.

B sistit, corpúsque minuit, & stomacho utilior est. Hæc ex Dioscoride & Plinio. Vt uero Galenus refert, caseus omnis crassum procreat succum, uetus etiam malum: recens autem & qui nuper coactus est, neque malũ gignit, nec æque atque uetus, crassum. Caseus cum conficitur, acrimoniam quandam ab iniecto coagulo contrahit, humiditatémque amittit, id quod maxime cum inueterauerit, conspicuum est: quo tempore & acrior & manifesto calidior sentitur. quo fit, ut & sitim excitet magis, & concoctu difficilior, deteriorísque succi euadat. Quapropter reiiciendum penitus suadent medici id genus casei: ut quod neq; ad cõcoctionem sit utile, aut in corpus digestionem, nec utique ad probi succi generationẽ. Malus deinde, sed prædicto minus, iudicatur, qui necdum uetus est, nec magnam contraxit acri-

C moniam: recens ut diximus, succi malignitate uacat. Crassities cum lentore non omni caseo inest: quandoquidem nõ paruum casei discrimen est, tum à lacte ex quo fit, tum ab animalium ex quibus colligitur natura, tum uero à pabuli uarietate: nonnihil etiã à præparationis modo: præterea quòd alius mollior, alius durior, aut densior laxiórue, glutinosior aut friabilior sentitur. Sapor deinde alius acidus, acrior alius aut dulcior. Mollior duriore præstat: rarior quoque & laxior eo, qui densus admodum aut eousque friabilis est, ut & asperitatem habeat. Inter hos qui mediocritatem obtinet, præferendus est. Quod uero ad sapores attinet, is omnium præstantissimus esto, qui nullam refert qualitatem insignem, ut dulcis tamẽ alias modice exuperet. Melior quoque suauis, quàm qui ingrati saporis est: & qui sa

D lis modicum, eo qui uel permultũ habeat, aut qui expers omnino salis est.

Qui oxygalactinus à nonnullis appellatur, omnium caseorum recentium nouellorúmue præstantissimus est: ut qui in cibo suauissimus, & stomacho minime omnium noxius est, alijsque cõcoctu facilior: sed neque uitiosum, neque usqueadeo crassum præbet succum, quod uitium omnium caseorũ commune esse diximus. Huius generis est qui Romę diuitibus habetur gratissimus, *Βιϑυ* nomine, & alij quidam in alijs regionibus. Quæ plures quaternis mammas habent, inquit Plinius, caseo inutilia sunt, & meliora, quæ binas. Caprarum gregibus sua laus est in recenti maxime, eam augente gratiam fumo, qualis in ipsa urbe conficitur, cunctis præferẽdus. Trans maria uero Bithynius fere in gloria est. Commodum ad conficiendum repo-

nendúmque caseum, lac præcipue ouillum caprinúmque est, mox bubulũ. E
Equinum ac asininum miscẽt interdum. Bubulũ fertilius caseo est, quàm
caprinum. Caseos, si cerebrum mustelę coagulo addatur, uegant corrumpi
uetustate, aut à muribus attingi. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo ui-
xisse annis uiginti, ita temperato, ut uetustatem non sentiret. Vetustus ca
seus pernæ suillę decocto macetatus ac probe in mortario subactus, arthri-
ticis, quibus tophi (quos πώρους uocant) in articulis creuerint, impositus plu
Caseus mollis. rimum iuuat. mollis uero & qui recens iam coactus est, repulsoriam uim
Caseus muste°. obtinet & modice frigidã. Tritus itaque uulnus mediocre cõglutinat im-
Caseus uiridis. positus. Oxygalactinus autem uim habet præterea digerendi, sed paruam,
Saprum. ut uel magnum uulnus, etiam in rusticano corpore glutinare possit. Sa-
prum uocant, inquit Plinius, qui cũ sale & sorbis siccis è uino tritus potúsq; F
Hippace. medetur cœliacis. Quod hippacen uocãt, caseus est equinus: ea uirus olet,
magnopere alit, bubulóque proportione respondet. Non desunt qui hip-
pacen equinum coagulum appellarint. Hippocrates Scytharum inuentũ
hippacen dixit: esséque quod in equino lacte in alueolis subacto, in fundo
subsederit: quo gens illa quotidie uesceretur. Hippace exiguo gustu famem
Butyrum. sitímque sedat, ut Plinius author est. E lacte fit & butyrum, barbararum
gentium laudatissimus cibus. Spuma id est lactis, inquit Plinius, concre-
tiúsque quàm quod serum uocatur: fit autem crebro lactis iactatu in lon-
gis uasis, donec pinguior lactis pars separetur: plurimum è bubulo (unde no
men) & pinguissimũ, ut Galenus author est: ut uero Dioscoridi placet at-
que Plinio, pinguissimum ex ouibus: fit & ex caprino. Quod magis ui- G
rus respuit, hoc præstantius iudicatur. Recens obsoniis additum, olei ui-
cem pensat: & in bellariis adipis loco ponitur. Neque omittendum in eo
olei uim esse: & barbatos omnes infantésque nostros ita ungi. Butyrum
exiguo gustu famem sitímque sedat, conseruátque uires. Butyrum natura
oleosum & emolliens est: unde si largius sumatur, aluũ soluit: & contra ue-
nena, si oleum desit, utile est. cũ melle admistum dentiliones adiuuat, si ad-
fricetur. Phlegmonas quæ in mollibus sunt corporibus, cõcoquit ac discu-
tit, ut parotidas, bubonas, orísque ac similium partiũ phlegmonas in pue-
rorum & mulierũ corporibus postea quàm fluxio constiterit. Cõtra uuluæ
inflammationes, atque duritias efficax est butyrum, quòd neque uirus reci-
pit, neque uetustum est. In medicamenta additur, quæ pus mouent, præser- H
tim in neruorum uulneribus aut cerebri mẽbranarum, aut ceruicis uesicæ.
Natura butyri est mollire & (ut Dioscoridi placet) purgare, replere & car-
nem creare, & astringere quoque ut Plinio uidetur. Aspidis morsui utilissi
me imponitur. Deuoratũ uero & in corpus digestũ, pleureticis peripneu-
monicisque confert plurimũ, ut & liberior fiat excreatio & materiæ cõco-
ctio facilior. Quòd si syncerum butyrũ linctu hauriatur, cõcoquit quidẽ
magis, sed sputum minus educit: uerũ unà cum melle & amigdalis amaris,
minus certe concoquit, sed educit liberius. Fuligo ex butyro collecta, in
Coagulum, πυτία. oculatibus medicamentis exsiccãdi astringendíque uim habet: oculorum
fluxiones cohibet, & ulcera ad cicatricem facile perducit. Coagulũ omne

ut

A ut Dioscorides prodit,& dissipata cogit,& coacta separat.Ego uero(inquit
Galenus)coagulo uti,acri certe medicaměto, ad affectum aliquem qui ad-
strictionem desideraret,nunquam sum ausus.Porro coagulum omne acre
est,facultatémque habet extenuantem,digerentem,& exsiccantem.Lac in
uentre coagulatum dissecat:& sanguinem in uentriculo concretum, non
leporinum solum,sed coagulum quoduis epotum:quanuis efficacius id fa-
ciat leporinũ.Hœdi,agni,hinnuli,dorcadis,platicerotis,dorci,uituli, & bu
bali coagula similes habent naturas.Coagulum hinnuli, inquit Plinius, le-
poris,hœdi,laudatum:præcipuum tamẽ dasypodis,quod & profluuio alui
medetur,unius utrinque dentatorum.Et hæc quidem animalibus quæ san
guine prædita sunt,partim omnibus communia sunt, quibus uidelicet ab
B iis quæ sanguine carent,ea differre constat:partim uero generibus quibus-
dam propria:de quibus accuratius generatim deinceps pertractãdum iam
nobis restat,ab homine exorsis.

G Si scammona aut &c. Hoc confirmant Theophrastus lib.9.De historia planta-
rum, & Dioscorides lib.2. De lacte quoque tabiarum, quantum discrepet ab aliis, le-
ges apud Galenum lib.5.Method.medend. E Oxygala, aliis quoque modis oxy-
galam conficit Columella lib.12. Est quod aphrogala uocatur, quod æstate dant me-
dia in caloris siccitatísque leuamen : an idem sit quod hoc loco ex Plinio oxygala ap-
pellatur, conicere potius licet quàm certi aliquid pronuntiare : cum neminem hacte-
nus aut græcum authorem aut latinum (quod certe memini) uiderim, qui quid sit a-
phrogala explicet. Melca autem quid sit (quod è lacte quoque obsonium est, cuius &
usus idem qui aphrogalactis est) descripsit nobis Constantinus Cæsar in agriculturæ
C lib.12. ex Paxamo authore. Melcam scilicet lac esse, in ollas fictiles, quæ acetum fer-
uescens ebiberit, coniectum repositúmque· atque quod hoc pacto acidum fuerit red-
ditum, melcam uocat. Interdum etiam &c. Hoc à Dioscoride & Plinio fit, non ad se-
parationem, sed ne superfundatur lac cum feruet. Serum à lacte) Modus separandi
describitur à Dioscoride, & Plinio lib.28. πυετίαν, aliàs πυετίσιν, πυεῖαφον, inquit A-
thenæus, à nonnullis uocatur primum lac, quod statim ab edito fœtu mulgetur.
H Caseus, Casei faciendi ratio traditur à Columella lib.7. A Stomacho utiles,
inquit Plinius, qui non sunt salsi, id est recentes. Caseus mollis, ut Plinio uidetur, aluũ
sistit. Elixus, ἑφθός: ita habetur in Dioscoride, sed non sine suspicione mendosi exem-
plaris. Caseus recens cum melle, inquit Plinius, suggillata emendat. D βιθὺς, aliàs
βαθὺς. Latinus interpres uetus baynticus legit. an fortasse bithynius? ut idem sit, de
quo statim ex Plinio. De caseorum præstantissimorum uarietate ex locis, plura habet
exempla Plinius lib.11. E Mollis, Mollem caseum, & qui recens coactus est, Colu-
mella (ut arbitror) caseum uiridem, Plinius musteum uocauit. Saprum, id est putri-
D dus caseus, uel uetustate putridus. H Fuligo ex butyro, λιγνὺς ἐκ τοῦ βουτύρου. Quo
pacto colligitur ex butyro fuligo, docet Dioscorid. lib.2.

DE ANIMALIVM DIF-
FERENTIIS LIBER IIII.

E

De homine. Cap. LX.

CVM animalium differentias quæ dictu dignę uidebãtur, prout natura cuiusq; admonebit generatim speciatímque simus notaturi, iure potissimum ab eo ordiemur quod primum est: prima autẽ sunt quæ perfecta: eiusmodi uero sunt quæ animal generant perfectum, eorúmque primum & præcipuum homo est: utpote quẽ rerum natura, sensus iudicio & rationis capacitate præposuit omnibus. Sapiẽs enim est hoc animal, & unum ex omnibus animalibus nobis cognitis diuinitatis particeps, aut omniũ maxime simul & prudentissimum omnium. Homo itaque cum sit animaliũ omnium diuino cultui maxime deditum, nõ abs re effectum est, ut omniũ maxime erectus uiuat, superiorem sui partem ad uniuersitatis supremum erectum habẽs: caput scilicet, quod membrum corporis totius diuinissimũ esse cæterorúmque principẽ asserit Plato: cui totum corpus connexũ subest & ueluti paret: atque in hoc tanquam in summa corporis arce prestantissimam animi nostri partem, ipsam scilicet rationem, sedem habere dicimus. Et cum alia item animalia imaginationem habeãt, quæ per sensus fit, (φανταςίαν αἰσθητικὴν uocant Græci) homo unus ex numero animalium, quæ nobis cognita sunt, τὸ βουλευτικὸν, id est uim obtinet cogitãdi deliberandíue: Et memoriæ quidem atque disciplinæ plures animantes participes quandoque sunt: nulla tamen præter hominem potest reminisci: quãdoquidem id nulli contingit absque συλλογισμῷ, id est rationis quodam ueluti discursu, quid prius & quid postea factum fuerit colligẽre. Quod uero ad sensus attinet, homo quanquam pro corporis magnitudine minime fere omnium animalium procul sentire potest, sensilium tamen differẽtiarum sensu atq; iudicio maxime omnium ualet. Et in tactus quidẽ acumine & gustus (nam & hic tactus quidam est) homo reliqua facile superat animalia: uerum olfactum habet, nõ solum aliis animantibus obtusiorem, sed & omnium sensuum, qui uel in seipso sunt, maxime stupidam.

Homo.

F

G

H

G Præstantissimam. Variam authorum sententiam de principalis animi partis sede, explicat Iulius Pollux, lib. 2. Quod uero ad sensus. Humanorum sensuum quàm sint certa iudicia pluribus explicat Cic. lib. 2. De nat. deor. & 4. Academ. quæst.

De partibus hominis exterioribus. Cap. LXI.

HAbet sane homo solus inter animalia caput superiorem obtinens sitũ, non corporis sui ratione tãtum, ut cætera, sed quòd parti sublimi uniuersi

A uersi respondeat, ut supra dictum est. Est autem propria naturalísque capitis figura, ueluti si excogitares sphęram paulo lõgiusculam utrinque compressam: prominet enim pars utraque, prior scilicet & posterior. Facies homini tãtum, noménque à re accepisse uidetur πρόσωπον: (quod enim unus animalium homo etectus est, solus prospicit ante uersus uocémque ante uersus mittit.) cæteris os aut rostrum: nam piscis aut bouis faciẽ dicere non solemus. frons & aliis: sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index est. Supercilia homini & pariter & alterne mobilia: & in iis pars animi, negamus an annuimus: supercilium homini dextrum magis attollitur, & arcuatum magis quàm sinistrũ habetur. Distant oculi hominis sibi interuallo proportione magnitudinis respectu cæterorum anima-
B lium minimo. Puerorũ omnium oculi statim à partu cœsiusculi sunt: post uero immutantur in eam naturam quæ futura est: quod in cæteris animalibus non euenit manifeste. Nascuntur etiam nonnulli altero tantum oculo diuerso, cœsio scilicet, quod item cæteris fere non contingit. Cum cæteris quidem animalibus in suo genere fere singulis color sit idem, solus, uel saltem potissimum animalium homo numerosa oculorũ uarietate notatur: quod enim nigrum oculi dicitur, aliis atrum conspicitur, aliis admodum cœsium, aliis fuluum, aliis caprinum, quod ad cernendi claritatẽ primatum obtinet. Sunt & oculi in homine grãdiores, modici, parui, prominentes, (quos hebetiores putant) cõditi: (quos clarissime cernere) præterea alij conterentur longinqua: alij nisi prope admota nõ cernunt, μύωπες dicũ- Μύωπες.
C tur & lusciosi. Multorum uisus fulgore solis constat, nubilo die non cernetium, nec post occasum: alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt: utique nyctalopes uocantur. Augurium est ex homine ipso nõ timẽdi mortem in ægritudine, quãdiu oculorum pupillę imaginem reddát. Inter ea quæ pilos habent, homo unus cilium in utraque palpebra obtinet, & parte magis supina quàm prona, contra quàm quadrupedum generi accidat: & frequentius conniuet homo, quàm alia. Aures homini tantum immobiles: & situm utroque ex latere, eodem in orbe quo oculi obtinent: nõ, ut quadrupedum nonnullis, positæ superius sunt. mobiles esse nares natura uoluit, nec sicut aures immobiles. Labra homini mollia, carnosa, & quę separari possint data sunt: tum dentium tuendorum gratia, ur & cæteris, tum Nyctalopes.
D etiam ad usum sermonis agilia. Barba nõ pari modo effunditur omnibus, sed aliis tam mustax, quàm maxillæ & mentum, pilorum frequentia integuntur: aliis mentum leue & mustax, maxillæ uero pilosæ cernuntur. Homo contra quàm cætera animalia dentibus carens uenit in lucem, nisi quid præter naturã intercesserit: pueri deinde septimo mense dentire incipiunt: primo edunt primores, alij superiores, alij inferiores: sed fere superiores, uti Plinio uidetur. Denique omnes maturius dẽtiunt, quorum nutrices lac habẽt calidius. Mutantur postea homini dentes (sicuti & quibusdam aliis) primores: nam septimo eosdem decidere anno, aliósq; suffici palam est: at canini amissi casu aliquo, nunquã renascũtur: & maxillares nullũ animal mutat, ut dictum est. Homini nouissimi maxillares, quos genuinos uocamus,

circiter uicesimū annum gignuntur & uiris & mulieribus. Iam uero qui- E
busdam mulieribus anno etiam octogesimo maxillares illi nouissimi non sine dolore exeunt. Viris quoque idem euenisse accepimus: quod certe iis accidit, quibus in iuuentute ipsi genuini nati non fuerint: sed quibus in iuuenta non fuere nati, inquit Plinius, decidere in senecta, & mox renasci certum est. Dentes habet plures mas, quàm fœmina. triceni bini uiris attribuuntur, fœminis minor numerus. Aliqui uice dentium continuo osse gignuntur. Hominum dentibus quoddam inesse uirus traditur: nanque & speculi nitorem ex aduerso nudatos hebetare, & columborum fœtus implumes necare. Linguam habet homo absolutam maxime, mollissimam & latam: ut fit non ad sapores solum percipiendos, sed ad literarū explanationem, & sermonis expressionē accommodatissima. Latū pectus humanū F est, cætera angusta. Et præter hominē nullum est animaliū, quod mammas parte gerat priore. Mammas homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum: maribus mammæ conspectiores & fœminatiores tum iunioribus tum senioribus efficiūtur, qui humidiores, leuiores, nec uenulenti sunt: eorúmque ipsorum, iis magis qui fusci, quàm qui candidi sunt. In mammis etiam maribus lac fieri potest: uerum caro iis ipsa, mulieribus fungosa foraminulentáque. uiris post pubem exiguum nōnullis lac exprimitur: ueruntamen per suctum frequētiorem, uel multum prodisse aliquibus traditum est. In muliere lac quod ante septimum mensem contractum est, inutile est: sed simul infans natalis est, & lac esse utile incipit. prius autem salsum etiam est, ut pecoris. Mulieris lac commodius G lactentibus est, ex Aristotelis sententia, quod liuorem trahit, quàm quod candidum est: & fuscæ salubrius quàm candidæ. Galenus candidū lac, Paulus quod nō solum crassitudine, odore, & sapore, sed & colore quoque mediocre est, commodius arbitratur. Maris genitale foris prominet & ante habetur, testésque absoluti pēdent. Genitale illi cartilaginosum carnosúmque, quod ut parte carnosa inflari nequit, sic cartilaginosa intumescit. Homo unus sanguineorum cauda uacat: nates habet, quod nulli quadrupedū datum est. Homo uice pedum priorum brachia habet & manus: & ungues in digitis habet rectos ac latos. Solus quoque animalium ambidexter, hoc est dexter utraque manu nascitur. Hominis digiti articulos habēt ternos: pollex binos, & digitis aduersus uniuersis flectitur: per se uero in obli- H quum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui, sibi: inter quos medius longissime protenditur. Digiti quibusdam in manibus seni. Inflexus articulorum tum brachij, tum digitorum omnium agitur ad interiora. Crura homini fœmore suráque carnulenta sunt: nullámque fere sui corporis partem, tam carnosam habet, quàm nates, fœmora, tibias: (quas enim suras uocamus, non nisi carnis copia parte tibiæ posteriore complentur) cum cætera animalia quæ cruribus constant omnia, uacua carne hęc habeant. Sura aliis retracta ad poplitem est, quibus scilicet nates sunt pleniores: aliis detracta, quibus graciliores. In ipsa genu utriusq; commissura dextra læuáq;, à priore parte gemina quædam buccarum inanitas

Nates pleniores, μηγάλα τὰ ἰσχία.

A nitas inest, qua perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit, ut Plinius author est. Homini pedes omniũ maximi proportione magnitudinis: quibus pars interior plantę non caua, sed ita plenuscula est, ut solũ toto attingat uestigio, ij uersuti sunt, ut inquit Aristoteles, & fraudulenti. Digitorum manus magnitudo, contra quàm pedis est. manus enim longos, pes uero breuiores habet digitos. ungues habet homo pro digitorum magnitudine minimos. Homo cõtra atque cætera animalia inflectit crura brachiáque: quippe qui brachia in posteriora flectat, (quanquam ita ut paulum uergant ad latera interiora:) crura autem in anteriora. Partes naturales hominis unius, secundum naturam dispositæ sunt, tam superiores quàm inferiores: quando quidem partem superiorem ad uniuersi supremum erectam obtinet: solus e-
B nim animalium erectus incedit. Homo cum ad iusta incrementa peruenit, partem superiorem habet minorem quàm inferiorem, cõtra quàm cætera animalia quæ sanguine constent: (partem superiorem intelligi uolo, quantum de capite ad eam pertendit partem, qua exitus patet excremẽtis: inferiorem autem, quantum ab ea ipsa subsequitur reliquũ corporis.) homo nanque in prima ipsa ætate, ante quàm adolescat, partem superiorem corporis habet maiorem quàm inferiorem: & quò per ætatem amplius augetur, eò contra euenit, ut inferiora superioribus magis crescant, donec ad iustam peuenerint magnitudinem. Quamobrem unus ipse non eodẽ modo ingredi solet, infirma adhuc ætate, quo iam firma ingreditur: sed dum infans est principio, ne serpere quidem potest, sed immobilis iacet: deinde
C primum quadrupes reptat: postea se erigit, bipésq; incedit, nisi formam pomilionis habeat. Est autẽ pomilio cuius pars superior magna est, inferior, quæ sustinet pondus motúmque exercet, parua. Parti dextræ habilior adscribitur motus, lęuæ firmitas maior: unde altera gesticulationibus promptior est, altera oneri ferendo accommodatior. Vires tamen quibusdã dextera parte maiores esse, quibusdam æquas utraq;, aliquibus lęua manu prę-cipuas obseruatum est. Νανώδης.

D Quosdam etiam cum dẽtibus esse natos, exempla sunt & apud Plinium & Solinum. Genuini, κραντῆρες, ὀψίγονοι. F. Natalis, γόνιμος, id est ad partum habilis: Plinius uitalem dixit. Quod liuorem trahit, τὸ πελιδνότροφον, id est quod ad liuorem accedit, uel subliuidum. H Pollex, inquit Aristoteles, uno inflectitur nodo, cæteri bi-nis adducuntur ut uero Galenus, compactus pollex est ex triplici osse: primúmque e-
D ius internodium tanquam palmæ pars minime est accipiendum. A Partes etiam crurum brachiorúmque, quo pacto & contrario modo inter se flectantur, & contra quàm in cæteris animalibus, pluribus explicat Aristoteles lib. De gressu animalium.

De partibus interioribus hominis, & similaribus. Cap. LXII.

Homo plurimum cerebri proportione magnitudinis, ac humidissimũ habet: & mas plus quàm fœmina. Vni animalium homini cerebrum in infantia palpitat, nec roboratur ante primum sermonis exordium. Cor animalibus cæteris in medio pectore est: homini tantum infra lęuam papillam turbinato mucrone in priora eminens. Est hominis pulmo simplicior, nec ita multifidus, ut nonnullorum animal procreantium est: nec leuis,

sed inæquabilis est. Fibras habet, quas λοβοὺς uocant, quatuor quidem maiores, utraque scilicet parte binas: unam autem simplicē & minorem. Rotundum hominis iecur est, ac simile bubulo: superne quà manu tangitur, gibbum est, intrinsecus cauum. Iecur quatuor fibras habet, in iis duntaxat qui procero corpore sunt, uti Theophilus prodidit: non in omnibus enim hominibus fibrarum numerus similis conspicitur, sicuti neque magnitudo. etenim uti rectè scripsit Herophilus, in quibusdam ne fibras quidē habet iecur, sed ex toto rotundum est: quibusdam duas, aliis plures, nonnullis quatuor. Iecori fel adnexum habetur: aliqui tamē eo carere uisuntur, quorum ualetudo, inquit Plinius, firmior, & uita longior. Carent eo qui absinthio uescuntur in Ponto. Est hominis lien suillo similis specie angusta & longa. Hominū renes, inquit Aristoteles, similes bubulis sunt: quippe qui tanquam compositi ex multis exiguis renibus constent: neque æquabiles sunt, quomodo renes ouium cæterarúmque quadrupedum habentur. Galenus uero eorum figuram, ea parte qua uenæ atque arteriæ in ipsos inseruntur, simam esse prædicat: altera uero, quæ illi parti opposita est, plane rotundam. Ventriculus humanus canino similis est: (quippe qui no multo amplior sit quàm intestinum) figura illi rotunda, sed oblongior, & quasi intestino similis amplior. Intestina homini suillis ac simiarum proxima sunt: in quibus quod colon appellatur, amplius est: & quod post ipsum in sedem porrigitur, breue id corpulentúmque est. Omētum homini proportione magnitudinis maximum est: oritur id & dependet à medio uentre, quà ueluti sutura ducitur. Est & hominis uesica proportione, quàm cæterorum amplior. Sanguis homini tenuissimus ac purissimus est: extremúmque sanguinis uitium habetur, cum sit uel in picis liquidæ modum crassus, uel serosus adeo, ut posteaquam è uena effusus concreuerit, plurimum habeat liquidi humoris supernatās: optimus uero qui inter hos medius est. Omnium fœminarum maxime mulier sanguine abundat: & quæ menstrua appellamus, plurima fieri in mulieribus solent. Sunt & hominis uenæ crassæ proportione humani corporis. Inter ossa sinciput ultimum confirmatur: iam enim cum partus in lucem uenit, molle hoc infantis os est, palpitatque, ut antea dictum est. Caluaria homini raro solida sine futuris est: led tamen & uiri caput uisum sine ulla sutura est. Spina hominis ex uertebris quatuor & uiginti constat: (excepto etiam osse sacto) nam in reliquis, ex pluribus compacta est. Homo omnium animalium, quæ pilos habent, nudissimo corpore est: pilis enim paucissimis exiguísque integitur, nisi in capite: qua quidem parte, hirsutissimus omnium ipse est. Et cum cæteris, quæ pilis uestiuntur, partes pronæ pilosiores sint, supinæ aut glabræ omnino, aut minus pilosæ habētur: homo contra. Cilium etiam homini utraque in palpebra, ut dictū est: & alæ oppletæ pilis, & pubes, quod cæteris deest. Pili in homine omnium animalium uno, partim simul, partim postea per ætates gignuntur. Congeniti sunt pili capitis, superciliorū & palpebrarum: postgeniti pubis primum, mox alarum, postremo menti: loca enim quibus pili proueniant, totidem sunt congenitis deputata, quot post

Colon, Theodorus aluū interpretatur.

A post genitis. Deficiunt ac defluunt maxime primíque per ætatem pili capitis, non tamen omnes, sed tantum primores. ergo capitis leuitatem caluitium nuncupamus, Græci φαλακρότητα dicunt: quam rem in superciliis ἀναφαλαντίασιν, hoc est salitium appellamus, quoad melius uocabulum inuenerimus, inquit Theodorus. Mutatur color pilorũ in senectute: cãdidíq; pili efficiuntur in hominibus, quod uel in quibusdã aliis, uerum perpaucis animalibus accidit, sed non adeo aperte, pręterquam in equo: hunc pilorum candorem canitiem uocamus, Græci πολιότητα. Caluitium uni tantum animalium homini, prærerquam innatum: parte itaque capitis priore nonnulli caluescunt. sed pueri aut mulieres raro caluescunt: uiri autem procedente ætate sæpius calui euadunt. necnon capite homines senescentes ca-

Caluitium, φαλακρότης.
ἀναφαλαντίασις, salitium.
Canities, πολιότης.

B nescunt, quod nulli fere ex cæteris accidit manifeste. Canescunt homines primo temporibus: sed nemo uel temporibus, uel occipite caluescit. Pili post geniti iis, qui ante pubertatem castrati sunt, nõ exeunt, & post pubertatem excisis, soli decidunt, pręterquã pubis: hæc enim quanuis minuatur, tamen manet. congeniti uero iis non defluunt: nemo enim spado caluescit. Pili in mento mulieris non prodeũt, nisi interdum pauci: reliqui pili qui postea gigni solent, mulieribus quoque proueniũt, sed parcius. Fieri potest, ut homo tum mas tum etiam fœmina pilis post genitis careat, iam inde ab ortu naturæ uitio contracto: & nisi ut pubescant contingat, steriles in gignendo sunt. Crescũt pili quibusdam in morbis, ut præcipue in tabificis: quinetiam in senectute & defuncto augescũt durioresq; redduntur, quod

C idem quoque unguibus euenit. Copiæ pilorum defectúsq; discrimina pro corporis temperatura, atque pro cutis qualitate proueniũt. Qui enim calida & sicca intẽperie sunt, magna ex parte hirsuti euadunt: uerùm hoc, si in summo fuerit: mediocriter autem, si calida quidem est intemperies, sed in altera cõtrarietate medioctitatem habeat. similiter & quæ sicca quidem, sed in calido & frigido media est tempetie: est enim ea quoq; modice hirta. Raro pilo sunt omnia frigida temperamenta, siue ea mediocriter se habeant in humiditate, siue immodice. Cæterum ad summum glabra est frigida temperies & humida: minus hac quæ frigida est, sed in altera cõtrarietate temperata: adhuc minus, quæ frigida & sicca est. Nõ ut in cæteris animalibus quæ pilum habent, colorũ causa cutis est: qui enim alba sunt cute,

D nonnunquã nigros admodũ habent pilos. Cutis homini proportione magnitudinis tenuissima est: ea uero quæ in manu est, quàm proxime ad mediocritatem accedit: ideóque & tactus instrumentum in homine pręcipuũ est. cutis quoque affectus secundum naturam est, tum Ægyptiorum nigritia, tum Gallorum candor, tum Scytharum rufus color.

De uoce hominis, & somno. Cap. LXIII.

VOcem quidem mittunt & alia animalia: nullũ tamen aliorũ est, quod loqui possit, sed proprium id hominis est. Qui surdi iam inde ab ortu naturæ sunt, iidem etiam muti. uocem ergo emittere possunt, locutionem autem nullam. Pueri ut cætera sua membra continere ac regere nequeunt,

ψελλίζουσι καὶ τραυλίζοντες. sic etiam linguæ sunt impotentes,& serius lingua absoluuntur:itaque magna ex parte balbutiunt,tortâque lingua sunt. Infantis nascentis uox nulla auditur antequam totus emergat utero. Primus sermo anniculo est:qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiût. Vox roboratur à tredecim annis,eadem in senecta exilior:neque in alio animalium sepius mutatur. Differunt tum uoces tum locutiones tractus ratione & regionis · locutióque ipsa non perinde ut uox per naturam prouenit, sed per disciplinam acquiritur:unde homines quoque locutione utuntur uaria, cum uocem omnes reddant eandem. Homo genitus premitur somno per aliquot menses: deinde longior in dies uigilia. Infantes primis quadraginta diebus neq; ridêt cum uigilant,neque lachymantur , sed noctu & per quietem utrunque interdum faciût . somniátque statim infans:nam & pauore expergiscitur, & suctum imitatur. Homo maxime animalium somniat . sed editis nuper in lucem,& infantibus adhuc, nullum ita côtrahitur somnium, ut meminisse possint imaginum:sed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis,ista incipiunt.Produntur tamen & uiri & mulieres, qui nũquam quicquam somniarint:quorũ nonnullis in processu ætatis accidit,ut uiso somnio mutarentur habitu sui corporis,uel in mortem,uel in morbum. E F

De hominis generatione & partu , atque de iis quæ ad hæc pertineant. Cap. LXIIII.

Semen habet homo pro corporis magnitudine plurimũ:& homini maxime omnium animalium temporibus omnibus oportunus coitus est. G
Cæteris enim animalibus stati per tempora anni concubitus: homini uero omnibus horis dierum noctiũmque:cæteris satietas in coitu, homini prope nulla. Stimulatur ad uenerem mas hominum magis tempore hyberno, fœmina æstiuo,ut Hesiodus prodidit. Ætas uero accommodata ad coitum innotescit homini,tum uocis mutatione,tum etiam testium non magnitudine tantum, uerum etiam specie:quemadmodum etiam mammis declaratur, sed præcipue ortu pilorũ pubis.Mas semen genitale magna ex parte incipit ferre anno peracto bis septimo:simul etiã pubescere incipit eo tempore. Vox item per id tẽpus mutari in sonum asperiorem inequabilioremque incipit:quanquam nondum grauis,neque acuta preterea est,neq; tota æquabilis. Mammæ etiam extuberant:& genitale nô solum magnitudine, H
sed etiam specie proficit. Fœminis etiam per id tempus exurgunt ubera: & quæ menstrua uocantur erumpunt:& uox eodem tempore puellarum mutatur in grauiorem. In puellis item diuersitas uberum est:aliis enim admodum magna,aliis exigua sunt: euenit sane ut immodice crescant,cum puellæ excrementis redundant. Semen profecto infœcũdum usque ad bis septimum annum est: mox prolificum quidem est, sed exigua imperfectáq; generant iuniores & mares & fœminæ, ut in cæterorum quoque animalium plurimis euenit. Concipiunt quidẽ facilius natu minores:sed ubi cõceperint,laborant in puerperio uehemêtius : corpore etiam minus magna ex parte perficiuntur:& senescunt celerius mares salaces, & mulieres quæ frequẽtius

A frequentius pariant: nam ne incrementum quidem post tertium partum
effici posse uidetur. Post annum ter septimũ mulieribus quidẽ opportune
iam procreatio est: sed uiris accedere aliquid potest adhuc ad perfectionẽ.
Homo mas ad annũ usque septuagesimum, uidelicet termino ultimo po-
test generare: fœminæ usque ad quinquagesimum, uerum id raro: paucis
enim proles in eo ætatis tẽpore procreata est: sed magna ex parte maribus
sexagesimus, aut quintus & sexagesimus annus finis progenerandi est: fœ-
minis quintus & quadragesimus. Bipedum solus homo animal generat: &
homo maxime sua natura uniparum est: cum omnibus tamen generibus
ambigit: nam & uniparum, & pauciparum, & multiparum interdum est:
hinc tempus etiam uteri ferendi enorme unum hoc animal sortitũ est. cæ-
B teris enim unũ est tempus: homini uero plura sunt. Nam & septimo mense
& octauo & nono parere potest: & quod plurimũ, decimo, nonnullæ etiam
undecimum attingunt. Fœtus qui maturius quàm septimo mẽse prodeat,
nullo pacto uitalis est: septimo, non nisi pridie posteróue plenilunij die
aut interlunio concepti nascuntur, ut Plinius author est: qui septimo men-
se, uitalis quidem hic primus exit: sed magna ex parte infirmior. Nonnul-
lis etiam meatus qudam infissi, ut aurium & nariũ, sæpenumero generan-
tur: sed accrescenti articulantur infanti, & demum suam formam recipiũt:
& in his multi etiam uiuere atque adolescere possunt. Qui autem mẽse o-
ctauo nascuntur, non nisi perpauci seruantur: unde fit ut si quis in locis sal-
tem Græciæ seruetur, non octauo mense natus existimetur, sed mulierem
C sui conceptus initium latuisse. Simili modo & qui diuturniores quàm un-
decimo mense nasci uidentur, eorum conceptus initium latêre putatur. Ita
multiplex perficiendi tempus, pariẽdíque diuersum homini datum est. Et
cum alia singulos pariant fœtus, alia plures, genus humanum, uti diximus,
in ancipiti est. Nam quod plurimum & locis plurimis agitur, mulieres sin-
gulos singulæ pariunt: sed sæpe geminos etiam: (nam in Ægypto plerunq;
geminos pariunt) quandoque etiã & tres & quatuor: sed quinque cum plu-
rimum nascuntur: iam enim hoc pluribus euenisse cõspectum est. Et quæ-
dam uiginti, partubus quatuor edidit: quinque enim singulis partubus eni
xa est. Verum supra tergeminos nasci, inter ostẽta adducitur, (ut inquit Pli
nius) præterquam in Ægypto, ubi fœtifer potu Nilus: quo in loco septenos
D uno utero simul gigni author est Trogus. Et cũ in cæteris animalibus ge-
mini nati, etiamsi mas & fœmina sint, nihilominus enutriantur seruẽtúr-
que, quàm si mares ambo aut fœminæ sint: in genere certe humano pauci
gemini seruãtur, si alter mas sit alter fœmina. E geminis si remanẽte altero
alter abortiuo fluxu exciderit, alter qui legitime natus est, uopiscus nomi- *Vopiscus.*
natur. Mulier grauida quidem maxime fere animaliũ coitum patitur: ue-
rum raro euenit ut superfœtet, sed factum tamẽ aliquando est. Qui itaque
longo post tẽpore sint cõcepti, minime perfici possunt, sed prǽmaturius do
lorẽ, quo ipsi & primus fœtus intereãt, mouẽt. At uero si proxime à primo
cõceptu secundus sit factus, alsolui edíq; potest quod superfœtarit: ut quasi
gemini nasci uideantur: quomodo Herculẽ & Iphielem procreatos esse fa

bulantur:unum quidem omnino,aut alterum superfœtat mulier. Extat in E
monumentis etiá medicorú,& quibus talia cósectari curę fuit, uno abortu
duodecim puerperia egesta. In ferendo etiam utero homines cum cæteris animalibus dissident: cum enim cætera animalia plurimum temporis
ualeant corpore cum uterum ferunt, mulieres magna ex parte ægre degût.
Quibus autem gentibus solitum est, ut mulieres labores suscipiant, iis nec
uterus tam difficulter gestatur, & partus facilis est. denique quibusuis locis mulieres quæ laborare consueuerunt, facilius pariunt. Omnium animalium mulieribus inter fœminas plurima mensium purgatio euenit: ut
uero Democritus physicus ostendit, mulier solum animal menstruale est.
Conceptus mulieribus à menstruorum profluuio sua natura contingit: &
quæ iis carent, steriles magna ex parte exigunt:uerum fieri potest,ut aliquę F
etiam sine eorum profluuio concipiant, uidelicet quibus tantum humoris
colligitur, quantum iis mulieribus, quæ purgátur restare solet:quanquam
non tanta copia ut & foris possit profluere. Sunt quibus prægnantibus etiá
menstrua usque in postremum gerendi tempus eueniant:quibus accidit ut
paruos fœtus pariant, & proles aut minus uitalis, aut infirma procreetur.
Desinunt plurimis menstrua circa quadragesimum annum: quod tempus
quæ excesserint, iis ad quinquagesimum seruantur nonnúquam: etiá nonnullæ eo tempore pepererunt, ut dictum est: sed ultra hoc tempus nulla potest protrahere. Et ipsæ fœminæ quibus munus est necessitatis huiusmodi,
quandiu sunt in sua lege, non innocentibus oculis contuentur: aspectu specula uitiant, ita ut hebetetur uisu fulgor offensus, & solitam æmulationem G
uultus extinctus splendor amittat, faciésque obtusi nitoris quadam caligine nubiletur. Mulierum aliæ in æternum steriles sunt: aliæ mutatis coniugiis exuunt sterilitatem: nonnullæ tantum semel pariunt: quædam autem
fœminas aut mares semper. Euenit quippe multis & uiris & mulieribus, ut
qui coniuncti inter se nequeant procreare, ubi dissociati se iunxere cum aliis, queant. Quod idem in maris quoque aut fœminæ procreatione nimirum euenire certum est. plerunque enim tum mulieres tum uiri, quandiu
cum eisdem iunguntur, fœminam tantú marémue procreant, seiuncti autem cótra. Ætatis etiam ratione immutátur, ut scilicet iuuenes inter se fœminas generent, seniores facti, mares, aut contra. Et qui iuuenes nihil procreent, seniores iam incipiant generare: aut contra, ut qui ante possent, póst H
nihil possint fœtificare. Sunt etiam aliæ mulieres, quæ uix concipiant: sed
si concipiant, perficiant atque edant: aliæ contra, facile quidem cócipiunt,
sed seruare non possunt. Sunt & uiri qui non nisi fœminam procreent, &
mulieres quæ non nisi marem: & contra, ut de Hercule fabulantur, qui inter duos & septuaginta liberos, fœminam unam tátummodo genuit. Quæ
concipere nequeunt, si uel cura adhibita, aut aliquo casu conceperint, fœminam magna ex parte pariút potius quàm marem. Multis etiam uiris euenit, ut cum antea possent generare, post nequeant: deinde rursus facultatem recipiant generandi. Fœtus in utero in semet conglobatus, sic gestatur, ut nasum inter genua habeat. Nascuntur pueri (ut cętera etiam anima-
lia)

A lia) in caput uersi: in pedes autem procedere nascentem, contra naturã est:
quapropter uelut ægre parti appellantur agrippæ. Ita editi minus prospe- *Agrippæ.*
re uiuunt, & de uita æuo breuiori decedunt. Sed pueri manus quoque ad co
stas porrectas extensásque habent: qui cum exierint, uocem statim emit-
tunt, & manus in os admouent. Excremẽtum etiam reddunt, alij statim, a-
lij breui, sed omnes intra diem: quod excremẽtum copiosius quàm pro in-
fantis magnitudine est: μηκώνιον, id est papauerculum hoc mulieres uocant,
colore cruentum atque admodum nigrum & piceum est: postea lacteum
iam & albidum redditur: fugit enim confestim ubera infans. Vocem an-
tequam egrediatur nunquam emittit, uti ante dictum est: etiamsi cum dif
ficulter egreditur, caput extet, corpus intus sit totum. Nascentium uox pri-
B ma uagitus est: lætitiæ enim sensus differtur in quadragesimũ diem. Nam
infantes, ut modo diximus, primis quadraginta diebus, neque rident cum
uigilant, neque lachrymantur: sed noctu & per quietem utrunque interdũ
faciunt: nec uero sentiunt magna ex parte, cum scalpuntur. Plurimam hu-
ius temporis partem dormiunt: cæterum in dies quò subinde auctiores fue
rint, eò magis ad uigilandum immutantur. Pueris sinciput, ut modo dixi-
mus, molle est, seróque duratur: cum tamen cæteris animalibus discri-
men ossium nullum sit: sed omnia perfecta iam à natiuitate proueniant.

Fœminæ non similiter atque mares perficiuntur: quippe cum & intra pa
rentem fœmina tempore longiore conficiatur quàm mas: & ubi in lucem
uenerint, celerius fœminæ quàm mares perficiãtur. Nam & pubes & uigor
C & senectus fœminis prius uenit quàm maribus. Partus cæteris quidem ani
malibus minime laboriosi eueniunt: at mulieribus dolores uehemẽtissimi
incidũt, & præcipue stabilibus & sellulariis, & quibus nõ bona latera sunt,
neque facultas retinendi spiritus suppetit. Post partum purgationésque
lactis copia excitatur, & nonnullis effluit non solum de papillis, sed etiam
passim per ubera: aliquibus etiam per alas. Edurãt in posterũ globuli, (γαγ-
γαλίδας dicunt) quoties humor non coquatur nec exeat, sed redundet: ubera
etiam tota fungosa ita sunt, ut si in poculo pilum forte hauserit mulier, do-
lor moueatur in mammis, quod malum τριχίαν uocant, id est pilare appel-
lant: nec sedatur, donec pilus uel pressus exeat sponte, uel cum lacte exuga-
tur. Solent pueri plurimi conuulsione excipi: & pręcipue corpulentiores,
D & lacte uescentes copiosiore aut crassiore, & nutricem lactentes succi ple-
nam & corpulentam. Plurimi ante septimum diem intereunt: plenilunio
etiam infestantur hoc malo periculosius. Et quia solus homo, aut certe ma
xime animantium omnium homo comitiali morbo in tenera ætate labo-
rat, quod morbi genus transuertere oculos, sicut & cætera etiam membra
potest, eò fit, ut soli aut certe maxime animantium homini oculi depratẽ-
tur per limitatem, fiántque limi. Mares potius quàm fœminę oblæsi muti-
líue in genere hominum nascuntur: cum in cæteris animalibus nihilo po-
tius mares quàm fœminæ ita proueniant.

A Extant apud Plinium & Solinum exempla quorundam, qui uel post septua-
gesimum annũ liberos genuissent. D De partuũ superfœtatione exempla uideas
apud Aristotelem lib.7. hist. animalium, & Plinium lib.7, & Solinum cap.4.

Hominis uita, ætates & statura. Cap LXV. E

VIuit homo plus temporis quàm quoduis animal, excepto elephanto, quod quidem usu rerũ adhuc fide digno nouerimus, inquit Aristoteles: quanquam alij aliter sentiant, uti ex Hesiodo circunferũtur uersus. Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix. Quatuor & peragit cornicis tẽpora ceruus. Porro ætatũ gradus Varro ita distinxit: pueritiã ex puritatis ratione ad quintumdecimum extendit annum: inde ad tricesimum, adolescentiam: ad quintum uero & quadragesimum iuuẽtam: ad sexagesimum denique senectutem: in qua qui agunt, iam uocantur senes. Quinquennio fere corpus in homine quidem dimidium capere uidetur omnis magnitudinis eius, quæ reliquo toto tempore compareture, ut sentit Aristoteles. In trimatu suo, inquit Plinius, cuique dimidiam esse mensuram staturæ certũ est. Homo crescit in lõgitudinem ad annos usque ter septenos: tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubescens, nodum quendam soluere, & præcipue ægritudine sentitur. Proficere uero homines ad annum usque tricesimum, aut longitudine aut crassitudine prodit Aristoteles. Corporis mensuræ ratio bifariam conuenit: nam quantus manibus expassis inter digitos longissimos modus est, tantum constat esse inter calces & uerticem. Nunc si de ipsis hominum formis requiramus, liquido manifestabitur, inquit Solinus, nihil de se antiquitatem mendaciter prædicasse, sed corruptã degeneri successione sobolem nostri temporis, per nascẽtium detrimenta decus ueteris pulchritudinis perdidisse. Licet ergo plerique definiant nullũ posse excedere longitudinem septem pedũ, quòd intra hunc modum Hercules fuerit: priscorũ tamen molem testantur etiam Orestis suprema, cuius ossa Tegeę inuenta à Spartanis didicimus implesse longitudinem cubitorũ septem. Procerissimum hominem ætas nostra, inquit Plinius, diuo Claudio principe, Gabbarum nomine ex Arabia aduectum, nouem pedum & totidem unciarum uidit. Iam uero ante tot annos uates ille Homerus non cessauit minora corpora mortalium, quàm prisca conqueri. In India multos quina cubita constat longitudine excedere. Onisicritus, quibus in locis Indiæ umbrę nõ sunt, corpora hominum cubitorum quinũ & binorũ palmorum existere prodidit: & uiuere annos 130, nec senescere, sed ut medio æuo mori. Cirnos Indorum genus Isigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere. F G H

Aliàs, ad quadragesimũ uero iuuentam.

G Longitudine septem pedum. Et alia inueniuntur exempla magnitudinis humanorum corporum, & apud Plinium & Solinum.

Multiformes hominum effigies, & mira quædam de hominibus alia. Cap. LXVI.

ET monstriferę narrantur hominum effigies: à litore Scytharum tridui nauigatione feruntur insulæ, in quibus equinis pedibus homines nascatur, Hippopodes appellati: aliæ in quibus nuda alioqui corpora prægrãdes ipsorum aures tota integant. In quadam conualle magna Imai montis regio quę uocatur Abarimon, in qua syluestres uiuũt homines, auersis post crura plantis, eximiæ uelocitatis, passim cũ feris uagantes. Hos in alio non spirare

Hippopodes Alias, Timaui montis.

A ſpirare ſolo, ideóq; ad finitimos reges non pertrahi aiunt: & in quadã Africę parte quoque homines feri ſunt, & uiri & mulieres. In Scythia iuxta ſeptentrionem produntur Arimaſpi uno oculo in fronte media inſignes: id quod ne crediderim quidem, inquit Herodotus, ut uiri naſcantur unoculi, cæterum naturam habentes hominibus parem. Ferunt certe in Æthiopia ab oriẽtis parte intima, gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planitie: alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens, uno tãtum foramine ſpirat: potúmque calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem ſponte prouenientis ad ueſcendum: quibuſdam pro ſermone, nutus motuſq; membrorum. Megaſthenes gẽtem inter Nomadas Indos narium loco tantùm foramina habẽtem prodit. Supra Naſamonas
B confinéſque illis Machlas Androgynas eſſe utriuſq; naturæ, inter ſe uicibus coëuntes, Caliphanes tradit: Ariſtoteles adiicit, dextram mãmam iis uirilem, lęuam muliebrem eſſe. In monte cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, author eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hominum, capitibus caninis, ferarum pellibus uelari: pro uoce latratum edere, unguibus armatũ: uenatu & aucupio ueſci. Cteſias ſcribit, in quadam gente Indiæ fœminas ſemel in uita parere, genitóſque confeſtim caneſcere: eſſe rurſum gentẽ alteram quæ in iuuenta ſit cana, nigreſcat in ſenectute, ultra æui noſtri terminos perennãtem. Perhibent eſſe & gentem fœminarum in Calingis Indię gẽte, quæ quinquennes concipiunt: ſed ultra octauum annum uiuendi ſpatium
C non protrahunt. At Cirnos Indorum genus Iſigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere. Legimus quoque Monoſcelos in India naſci ſingulis cruribus, & ſingulari pernicitate ad ſaltum, eoſdémque Sciopodas uocari: qui in maiore æſtu humi iacentes reſupini, umbra ſe pedum protegant: nõ longe eos à Troglodytis abeſſe: rurſúſq; ab his occidẽtem uerſus, quoſdam ſine ceruice, oculos in humeris habentes. Sunt & Satyri in ſubſolanis Indorum montibus, perniciſſimum animal, tãquam quadrupedes: tamen recte currentes, humana effigie, ut propter uelocitatem, niſi ſenes aut ęgri, non capiantur. Satyri cum ſenuerint Sileni uocantur, inquit Pauſanias. Euphemus prodidit in inſulis, quæ Satyrides in extero mari uocantur, incolas rufos eſſe, & caudas habere haud multo equinis minores. Satyri in Æthiopia,
D ut inquit Plinius, in Lybia, ut Solinus, de hominibus nihil aliud præferunt, præterquam figuram. India præterea habet genus hominum, qui non alia quàm teſtudinis carne uiuũt: hirſuti omnia facie tenus, quæ ſola leuis eſt: iidem coriis piſcium ueſtiuntur, Chelonophagi cognominati. Blemmyas in Æthiopia credunt truncos naſci parte qua caput eſt: os tamen & oculos habere in pectore. Himãtopodes flexis niſibus crurum, repũt potius quàm incedunt, & pergendi uſum lapſu magis deſtinant quàm ingreſſu. Poſt uaſtam Ægypti ſolitudinem feruntur Cynoproſopi homines habitantes, qui ex uenatu dorcadum & bubalorum uiuunt, nigro aſpectu, capite & dentibus caninis: uocis quidem expertes, ſed ſtrident acute. eorum manus robuſtis armantur unguibus atque acutis: ſimilitérque toto pectore, ut capite

Satyri.

In Aethiopia, inquit Solinus, & Plin. quoque lib. 5. ca. 8. Silem.

Cynoproſopi. Cynocephali.

ipso, hirsuti habentur, pedum celeritate ualent. Cynocephali ex eo nomen E traxere, quod caninum caput habeant, cætera membra homini similia. Ferarum pellibus induuntur: & iustitiæ retinentes lædunt neminem: cúmq; Indici sermonis intelligentes sint, nihil tamé loquuntur. Choromādarum gentē uocat Tauron syluestrem, sine uoce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ uiris plantas esse cubitales prodit: fœminis adeo paruas, ut struthopodes appellētur. Megasthenes ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis Astomorum gentem sine ore, toto corpore hirtam: uestiri frondium lanugine, halitu tantum uiuentem, & odore quem naribus trahūt: nullum illis cibum, nullúmque potum: tantum radicum florúmque uarios odores syluestrium malorúmq; secū portant longiore itinere, ne desit olfactus. grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte F montium, spithamæi Pygmæi narrātur, ternas spithamas logitudine, hoc est ternos dodrantes non excedentes. Quidam & Pygmæorum gēte sprodiderūt ante paludes ex quibus Nilus orītur: ubi & cum gruibus pugnare dicuntur. Degunt uero in cauernis: neq; id fabulam esse arbitratur Aristoteles. Strabo autē qui uidisse se diceret, fide dignum neminē esse prodit.

Homini, quæ ex homine aut eius partibus, oriuntur commoda. Cap. LXVII.

NVnc quæ in ipso homine homini utilia inueniantur indicabimus, ipsum sibi exquirentes. Quorundam hominū tota corpora psosunt: G ut ex iis familiis, quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos suctúue modico: quorum è genere sunt Psylli Marsiq;, & qui Ophiogenes uocantur in insula Cypro. Et in insula Nili Teutiri nascētes tanto sunt crocodilis terrori, ut uocem quoque eorum fugiant. Quæ autem nonnulli de hominis partibus excrementisque prodiderint, nec referenda arbitror: sanguinem nanque gladiatorum bibēre nonnulli, ut bibentibus populis procul essent comitiales morbi. Et hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putāt calidum spirantémque, & una ipsam animam ex osculo uulnerum, cum è plagis hunc, ne feratum quidem admoueri ori fas sit humana. Ad elephantiasin quoque in Ægypto, cum in reges incidisset morbus, in balneis solia temperabantur humano sanguine: alij medullam crurum H quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos singulorum uiscerum, membrorúmque etiam sapores dixere, omnia persecuti usque ad resegmina unguium: quasi uero sanitas uideri possit, ferā ex homine fieri. Xenocrates, tanquam sane ille ipse fuerit expertus quosnam affectus curare ualeat in cibo cerebrum, aut carnes, aut iecur humanum, prodidit: quos etiam capitis, tibiæ, & digitorum ossa epota: quos denique sanguis, sudor, urina, muliebria, & stercus deuorata: intestabilia hæc & dictu quoq, fastidienda. Quæ autem retulisse fas sit, pleraque etiam ex iis non sine honore dicto, explicabimus. Sanguine ipsius hominis ex quacunque parte emisso efficacissime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora comitiali

Alias, cū plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana.

A tali morbo lapsorum, exurgere enim protinus: quidam si pollices pedum pungantur, exq; his guttæ referantur in faciem. Lac muliebre corpori humano inter omnia lactis geneta accommodatissimum est, ut quod & dulcissimum mollissimúmque est, & plurimum alit. Mulieri ante septimum mensem profusum lac inutile: ab eo mense, quòd uitalis est partus, salubre. Lac utilissimum cuique maternum est. Cōcipere nutrices exitiosum est: hi sunt enim infantes, qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciē. Mammis quoque exuctū lac, stomachi rosionibus prodest & tabi, pulmonúmque incommodis. In longa febre cœliacis utilissimū arbitrantur, maximeeius quæ iam infantem remouerit. Item mammarum collectionibus cum thure: & oculis ab ictu cruore suffusis: & in dolore aut epiphoris si e- *Lac.*

B mulgeatur, plurimum prodest: magísque cum melle & narcissi succo, aut thuris polline: mixto præterea ouorum candido liquore, madidáque lana frontibus impositum, fluxiones oculorum suspendit: nam si rana saliua sua oculum asperserit, præcipuum est remedium: & contra morsum eius bibitur stillaturq;. Qui simul matris filiæq; lacte inunctus sit, liberari oculorū metu in totam uitam affirmant. Aurium quoque uitiis medetur, modice admixto oleo: aut si ab ictu dolent, anserino adipe tepefactū: & contra morbum regium in morbis relictum, instillatur cum elaterio. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta: alij cum œsypo & adipe anserino: (qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur) alij cum opio & ceruto: peculiariter ualet potū contra uenena, quæ data sunt cum marino lepore bupre stiq; : & con-

C tra insaniā, quæ fit hyoscyami potu. Semperq; in omni usu efficacius eius quæ marem enixa sit: multóque efficacissimum eius, quæ geminos peperit mares, & si uino cibísque acrioribus abstineat: eius uero quæ fœminā enixa sit, ad uitia tantum in facie sananda præualet: eius quæ marem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant. Hominum qui probe concoxerint ieiuna saliua, lichenas puerorum illitu assiduo sanat: item lippitudines matutina quotidie uelut inunctione. Mulieris quoque saliuā ieiunæ, potētem diiudicant oculis cruentatis, & si contra epiphoras feruentes anguli oculorum subinde madificentur: efficacius si cibo uinóque se pridie ea abstinuerit. Scorpiones interficit hominis saliua: & omnibus bestiis uenenosis sua natura aduersatur: ferúntq, ictas saliua, ut feruentis aquæ contactū fu- *Saliua.*

D gere. Marcion Smyrneus qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit. item rubetas aliásque ranas: Ophilius serpentes, si quis in hiatum earum expuat. Nunc mirum dicemus, sed experimento facile: Si quē pœniteat ictus eminus cominúsue illati, & statim expuat mediam in manum qua percussit, leuatur ilico percussus à pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbatur, statim à tali remedio, correcto animalis ingressu. Morsus hominis inter asperrimos iudicatur: medentur sordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus, serpētiúmque statim impositæ. Melius è percussi auribus prosunt: ita & reduuias sanari. Gymnasiorum strigmenta molliunt, calfaciunt, discutiunt, complent, sudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflamma- *Auriū sordes.* *Strigmēta gymnasiorum.*

tis contractisque admouentur: sic & menses cient, sedis inflammationes & E condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, strigmenta à balneis, & ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. Nam illa quæ sunt ex ceromate permixto cœno, articulos tantum molliunt, calfaciunt, discutiunt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Imo etiam ipsos gymnasiorū rasere parietes: & illæ quoque sordes excalfactoriam uim habere dicuntur. panos discutiunt. ulceribus senum puerorúmque & desquamatis ambustis'ue illinuntur. Hæc Plinius. Vt uero Galenus prodidit, hominum sudor in palæstris miscetur subiecto puluери, quem πάλην Græci uocāt. Quod ex his componitur, conisalon dicunt, uim habet digerendi cum adstrictione quadam: quo fit, ut efficacissimum sit mammis inflammatis remedium: & lac quod à partu in F mammillis exundet, reprimat. inguinum quoque tumores discutit. Vrina hominis, quàm sit aliorum animalium, multo imbecillior est, abstergēdi tamen uim obtinet: id quod uel maxime ostendunt fullones, qui ea præcipue ad uestium sordes eluendas utuntur. Quin & medici psoras & lepras ea colluunt, ulceráque præhumida ac sordida, maxime ubi putridi insit quippiam. Impubium puerorum urina contra salíuas aspidū, quas ptyadas uocant, quoniam uenena in oculos hominum expuant, prodest: contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras: & cum eruí farina contra adustiones, contra aurium pituitas uermiculósque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato, nouo fictili. Vaporatio quoque ea menses fœminarum ciet. Hac & atramenti lituræ abluuntur. uirilis, podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negāt. G Veteri miscetur cinis ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantiū, & omnia ulcera manātia. Ea excisis, ambustis, sedis uitiis, rhagadiis, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronuntiauit corporum pruritus nitro addito, ulcera capitum, prurigines, nomas præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, confestim perfuso canis morsu, echinorúmque spinis inhærentibus, & in spōgia lanísue imposita, aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto: contráque serpentium ictus. Osthanes contra mala medicamēta omnia promisit auxiliari matutinis horis suum cuique instillatum in pedem. Stercus humanum in medicamenta ob fœtorem rarissime admittitur. Inter omnes tamen cōuenire uideo, humanum stercus, H non aliter atque caninum gutturi impositū anginis auxiliari. Capillus puero, qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus, & in totum impubium impositus: uirorum quoque capillus canis morsibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino: combustus æque capillus carcinomati. Capilli mulieris si crementur, odore serpentes fugari produntur: eodem odore, uuluæ morbo strangulatas respirare. Cinere eo quidem, si in testa sint cremati, uel cum spuma argenti scabricies oculorum ac prurigines emendari: item uerrucas & infantium ulcera cum melle. Capitis quoque uulnera, & omnium ulcerum sinus, simul addito

Vrina.

Aliâs, contra aurium pura.

Stercus.

Pilus.

A melle & thure, panos: podagras cum adipe suillo: sacrum ignem, sanguinémque sisti ilico, & formicationes corporum. Pueri qui primus cecide- *Dentes.* rit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam, & assidue in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibere traditur. Ossa humana *Ossa.* combusta, ut quibusdam placet, uim habent maxime omnium ossium digerentem exsiccantémque. De homine satis dictū habeo. Nunc ad reliqua transeamus animalium genera, primúmque terrestria.

DE ANIMALIVM DIF-
B FERENTIIS LIBER V.

De quadrupedibus uiuiparis, & eorum partibus exterioribus. Cap. LXVIII.

Omini proximum genus quadrupedum est. Inter uniuersa nanque animaliū genera, homini simillimę sunt quadrupedes: tum ossibus ipsis (quæ maxime totius corporis figuram constituunt,) tum reliquis etiam partibus omnibus, tum uero totius corporis for-
C ma. Quę in genere quadrupedum non pennatæ continentur, sanguine quidem omnia prędita sunt: sed alia animal pariūt, & uiuipara dicuntur, (quæ & perfectiora sunt) alia ouum edunt, & ouipara uocantur. Quadrupedes quæ animal generāt, caput, collum, & omnes partes corporis sortiūtur: (nam & talpā modo quodam oculos habere dixerim) uerum ipsæ singulæ partes inter se differunt. Sunt quadrupedū alia cornigera, alia mutila: & quæ cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est: nisi quid per similitudinem & translationem cornu habere dicatur, quemadmodū Ægyptij de anguibus Thebanis perhibent, quasi aliquid illis ueluti uestigium cornus extuberet. Nec
D alibi quàm in cornibus maior naturæ lasciuia: sparsit hæc in ramos, ut ceruorum: alus simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumēto dictis: aliorum finxit in palmas, digitósque emisit ex iis, unde platycerotas uocant. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua: conuoluta in anfractum arietum generi: rupicapris in dorsum adunca: damis in aduersum. Erecta autem rugarúmque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta strepsicerotι: mobilia eadem ut aures, Phrygię armētis: Troglodytarum in terram directa, qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Alus singula dedit: omnia in mucronem migrantia. Quæ cornua gerunt, bisulca magna ex parte per naturam sunt: & bisulcorum magna pars cornua gerit: ut bos, ceruus, capra. Quod autem idem & solipes & bicorne sit, nullum est,

quod nos adhuc nouimus, inquit Aristoteles: at solipes idémque unicorne, E
quanquã rarum, ut asinus Indicus: unicornis uero idémque bisulcus oryx
est. Gerunt sane medio sui capitis cornu fixum ea quæ unũ habent, aut certe naribus. Sunt nõnulla quæ simul bisulca sunt, & iubam habeant, & cornua bina orbem inflexu mutuo colligentia gerant, ut bonasus. Conigerum nullum admodum paruum esse nouimus: omniũ enim quæ explorata habemus minimum dorcas est. Tenuiora fœminis plerunque sunt cornua, ut in pecore: multis ouium nulla: nec ceruarum ulli. Quę pedes multifidos habent, cornu omnia carent: & quæ superne priores habent dentes. Cornua parte plurima caua sunt ab radice, quatenus osseum quoddã solidum ambiunt: in mucronem tamen solidum exeunt, & simplici parte extrema cõstant. Pars caua ex cute potius oritur: at solidum illud osse enascens subit F
implétque totum, quomodo cornua boum constare uidemus. Ceruino generi ex cornigeris uni, tota solida & sparsa in ramos: & omnibus annis decidua, nisi castrentur, cum ex cæteris cornigeris nulli cornua decidant, sed omnibus perpetua sint, nisi per uim aliquam amittant. Auriculas habent omnia, excepto uitulo marino: & eas quidẽ maxima ex parte ueluti capiti appensas, & propterea mobiles: quas etiam non eodem orbe quo oculos, quemadmodum homines, sed supra oculos sitas habere uidentur: ueruntamen non ita est, sed conspectum ementiuntur: quoniam bestię non erecto, sed prono sunt corpore. Quadrupedum quæ multifida sunt, ut canis, leo, lupus, uulpes, lupus ceruarius, omnia cæcos generant: post palpebræ dehiscunt. Cilio catent palpebræ inferioris quadrupedes: sed paulo inferius pili G
rati nõnullis exeunt. Nates quibus maxillæ longæ exeunt in acutum, in rictu appellato continẽtur: cæteris explanatius magísque discrete ad maxillas iunguntur. at elephantus peculiarem hanc partem præ cæteris sortitus est animalibus. Maxillæ aliis rotundæ, ut simijs. Iumentorum omnium caput paruum est: maxillæ longæ. Oris etiam magnitudine discrimen existere iis animalibus planum est: aliis enim os magno hiatu rescissum est, ut cani, leoni: denique omnibus quibus dentes serrati: aliis mediocre est, ut generi suum. Linguam habẽt quadrupedes duram, crassam & minime absolutam: indéq; fit, ut uocem parum explanare possint. Habẽt dentes omnia quæ quadrupeda & uiuipara sunt, sed uarie: sunt enim alia utrinq, dentata: alia altero dentium ordine carent. Quæ enim cornua gerunt, hæc nõ dentata utrinq, sunt: quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus: quanquam sunt nonnulla quæ & cornibus uacẽt, & utrinq; dentata non sint, ut cameli. Item alia dentes habent exertos (χαυλιόδοντα dicũtur) ut aper: alia sine iis sunt. Et aliis dentes serrati, ut cani, leoni: aliis continui, ut equo, boui. Sunt enim dentibus serratis, (καρχαρόδοντα uocant) quorum series acutorum dentium mutua insertione pectinatim se constipat. Quod autem simul & dẽtem exertũ & cornua habeat, nullum est. nec uero quod simul & serratis dentibus sit, & alterutrum habeat illorum, hoc est uel cornu uel dentem exertum. Raro fœminæ, & tamẽ sine usu sunt dentes exerti: itaque cum apri percutiunt, fœminæ sues mordent. Primores dẽtes plurima

Cęterorũ cornua ossibus adhærere, ceruorũ tãtum cutibus enasci sentit Plinius.

Nares, ῥύγχος.

H

A rima habent acutos, interiores planos. Minutis quadrupedibus primores bini utrinque longissimi. Genus autem quod duplicem dentium ordinem habeat, nullum nostro in orbe est. Mutantur dentes, ut homini, ita quibusdam aliis animalibus, ut equo, mulo, asino: homini, ut diximus, primores mutantur: maxillares autem nullum animal mutat. In collo gula atque arteria iis omnibus est, & eodem situ quo homini. Pectus maxima ex parte non ut homini latum, sed in iis coarctata hæc pars est: unde fit ne quadrupedes eo loco habeant mammas. Ipsas autem mammas haberi uarie certū est: nam & inter seipsæ quadrupedes & ab homine mammarum differunt ratione: elephāto enim māmę parte priore, hoc est in pectore, aut iuxta pectus sub armis sunt binæ, binisq; papillis: ursæ māmas habēt quaternas. A-
B liis mammæ inter fœmina binæ: quibus enim solida ungula, aut cornua & partus numero pauciore, hęc māmas inter fœmora habēt, easque binas. Et inter hæc aliis papillæ binæ, ut ouibus: aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibusdam nec in pectore nec in fœmoribus mammæ, sed in uentre habentur, & quidem plures: uerum non omnes pares: quæ nanque numeroso partu & pede multifido sunt, hæc aut plures per uentrem duplici ordine utroque de latere gerunt, ut sues, ut canes: aut binas tantum medio uentre, ut leo: pantheræ quaternas in medio uentre gerunt. Camelus quoque in uentre mammas duas cum papillis quatuor habet ut bos. Genitale marī aut ante habetur, ut equo & aliis multis: aut retro. Testes autem omnibus esse conspicuos natura uoluit, præter elephātum & erinaceum. & iis quæ
C genitale ante gerunt, aut penis & testes absoluti pendent: aut aluo uel loco cuipiam illi proximo adhærent, & aut plus aut minus absoluuntur: non enim pariter apro & equo membrum hoc absolutum est, testes nanq; apro non pendent absoluti aut tremuli, sed hærent annexi retro. Ossea sunt genitalia, lupis, uulpibus, mustelis, uiuerræ: urso quoque simul ut expirauerit, cornescere aiunt: elephantus testes non foris conspicuos, ut diximus, sed intus conditos habet. Quadrupedes fœminæ omnes in auersum mingunt: mares uero perpauci ita in auersum mingunt, ut lynx, leo, camelus, lepus: solidipes nullum sic mingit. Magna item quadrupedum pars caudam habet. Cauda quibusdam prolixior dependet, nōnullis uero perexigua est: & quibusdam tam exigua, ut uix dignosci à sensu possit: aliquid tamē pro-
D minet quod caudam describere possit: quibus enim corpus admodum pilosum natura cōdiderat, caudam iis diminuit: quod in ursis perspicuū est. Quinetiam caudas prolixiores pilis natura ornauit: alias longis, quibus tenor caudæ breuis, ut equis: alias breuibus, quibus tenor longus, ut bubus. *Tenor, στῦλος.* Habent quadrupedes, quæ animal generant, omnes uice brachiorū crura priora: non tamē omniū crura priora cubitis manibúsq́, proportione respō dent, sed quæ multifidæ sunt: hæ præcipue manibus suo digitato pede respondent: hoc enim non sustentandi tantum corporis causa, sed ad plura etiam quasi manu utuntur: quippe quæ & capiant prioribus cruribus & repugnent, quod solidipedes posterioribus faciunt: atque ob id nonnulla ex iis quorum pedes in digitos finduntur, pedes priores quinis distinctos digi

tis habent posteriores quaternis, ut leones, canes, atque etiam lupi & pantheræ. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque digitos obtinent. Sunt è quadrupedibus quæ sanguine constant, eadémque animal generant: aliæ multifidæ, quales hominis manus pedésque habetur: sunt enim quæ multiplici pedum fissura digitetur, ut canis, leo: aliæ bisulcæ sunt, quæ χηλὰς, id est forcipem pro ungula habeant, ut oues, capræ, cerui: aliæ infisso sunt pede, ut quæ solipedes nominantur, ut equus, mulus. Genus sane suillum ambiguum est: nam quibusdam in locis sues solipedes gignuntur, ut in terra Illyriorum & Pæonia, & quibusdam alijs locis. Bisulca igitur binis fissuris utrinque, id est à parte priore & posteriore diducuntur. Solipeda eam partem continentem ex toto habent. Omnibus autem ungulæ in senecta maiores redduntur. Permulta ex bisulcorum numero talum habent: solipeda eo carent omnia, excepto asino Indico. Multifidum item nullum adhuc talum habere cognitum est, sed lynci semitalo quiddam simile: leoni autem tortuosum in anfractum est. Omnia uero quibus datus est talus, cruribus eum non prioribus, sed posterioribus continent in cruris articulo. Talus autem, ut qui ueluti clauus est, tanquam alienus artus duobus illis interseritur qui articulum ipsum constituunt. Quædam ut manibus utūtur priorum ministerio pedum, ut dictum est, sedentque ad os illis admouentia cibos, ut sciuri. Quibus ex rapina uictus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni: leones, lupi, canes, & pantheræ in posterioribus quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque digitos habent, ut modo diximus, quoniam serpere solēt: scilicet ut unguibus numerosioribus facilius obrepant ad superiora. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, cōdito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringantur hebetentúrue ingredi: auersisque falculis currere, nec nisi appetendo prætendere. Quadrupedibus contrà quàm homini, in prima ætate inferior pars maxima est, tum processu temporis superior crescit, quę scilicet ea est quæ ab ano ad caput porrecta est. Partes quas homo habet priores, quadrupedes infra habent supinas: quas autem ille posteriores, hæ pronas. Et motus omnium quadrupedum per diametrum agitur, quo modo etiā subsistere solent. Flectunt autem quadrupedes uiuiparæ crura priora contra atque posteriora: & è contrario quàm homo membra inflectat, excepto elephanto. Priores enim pedes ante se flectūt, posteriores uero in auersum: auersáque inter se habent conuexa curuaturæ crurum suorum. Partem corporis læuam minus quàm homo absolutam habent & agilem, excepto elephanto.

Multifidæ, πολυσχιδῆ. Bisulcæ, διχαλῆ, ἢ δίχηλα. Solipedes, uel solidipedes, μώνυχα.

Talus, ἀστράγαλος.

E F G H

Interiorum quarundam partium discrimina in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXIX.

IN hoc genere fel quibusdam deesse notatum est: ut ceruo & illi qui prox uocatur, equo, mulo, asino, uitulo marino, & murium nonnullis. Sunt etiam quæ partim habeant, partim nō habeant uel in eodem genere, ut mu-

res:

A res: quod idem & homini accidere diximus: aliqui enim fel in iecore habere usuntur, aliqui carent. Hoc idem ouibus etiam caprisque euenit. Haec Aristoteles. Galenus uero, quae iecur habent, inquit, iis meatus quidam insunt, qui bilem recipiant: etsi uesicam, quae amaram bilem colligit, non omnibus concesserit natura. Lienem bisulca & cornigera habent rotundum, ut capra, ouis, & reliqua omnia: nisi aliqua pro sua magnitudine auctiorem in longitudinem habeant, ut boues: at multifidis prolixus omnibus est ut muri, cani: solidipedibus autē medium tenet, & promiscuus est: partim enim latus est, partim angustus, ut equo, mulo, asino. Renes atque uesicam, omnes quae animal generant, quadrupedes possident. In his, quae seuo pinguescunt, magis quàm quę adipe, in renibus opimandis luxuriant,
B ac omnium praecipue oues: quippe quae renibus pingui undique obductis, quandoque intereunt. Ventris in iis dissimilitudo est: quae enim cornigera sunt, altera maxilla dentata, quaternos habent uentris sinus: (quae quidem & ruminare dicuntur:) gula enim incipiens ab ore, deorsum tendit ad pulmonem septúmque transuersum: hinc se ad uētrem applicat maiorem: qui parte interiore asper interceptúsque est, ac prope gulae commissuram, sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento κεκρύφαλον, id est reticulum uocāt. Est enim uentri extrinsecus similis, intus reticulis capilli mulierum implexis, magnitudine multo quàm uenter minor: hunc excipit omasum, parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum, uenter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma ob-
C longior: cancellis intus & crustis multis magnis & leuibus inornatus, mox intestinum sequitur. Cornigera altera maxilla dentata omnia ad hunc modum suum habere uentrem certum est: sed differunt inter se magnitudine & figura atque etiam quòd gula uel in medium uentris tendat, uel in latus uergat. At uero omnia dentata maxilla utraque, uentres singulos habent, ut canis, sus, ursus, leo, lupus. iis igitur omnibus simplex uentriculus est, quē excipit intestinum: uerum aliis amplior, ut sui, ut urso: aliis arctior, nec multo amplior intestino, ut cani, leoni. Caeterorum etiam formae omnium respectu eorum quos modo numeraui, distinguuntur: aliis enim uenter suillo similis, aliis canino, tam in maiore quàm in minore animalium genere. Sed discrimen in iis quoque, magnitudine, figura, corpulentia, exili-
D tateue oritur: atque etiam situ gulae, quo meatum ad uētrem ducat, & conuio iungat foramini. Intestinorum etiam natura utrique illi animalium generi, hoc est utrinque dentato, & altera maxilla dentato, sibi differt magnitudine, crassitudine, replicamentis. Sunt certe maiora omnia intestina non utrinque dentatis, nec immerito: nam ipsa ita dentata omnia sunt maiora: pauca enim parua in eo genere habentur. admodum nanque pauum inter cornigera nullum est. Rectum autem intestinum nulli est cui non utraque parte dētes. Quibusdā & appēdices intestinorū, sicuti & auibus nōnullis. Oritur omentū atque dependet superiore sui parte, in iis quae utraq; parte dentata sunt, à medio uētre, quà ueluti quaedā sutura ducitur. Nec secus in iis quae altero dentium ordine carent, à maiore uentre dependet.

Reticulū, Theodorus arsineū quoque uocat. Omasum, ἐχῖνος. Abomasum, ἤνυστρον.

Pilorum colorúmque discrimina, & uocum in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXX. E

Omnia fere quadrupeda eadémque uiuipara sunt pilosa, nec hominis modo leuia esse nouimus. partes enim pronæ, contrà quàm hominis, pilosiores sunt: supinæ aut glabræ omnino, aut minus pilosæ habentur. Cilium etiam, ut diximus, non ut homo habent in utraque palpebra: neq; pubem, aut alas oppletas pilis. Ipsorum autẽ quadrupedum pilis intectorum, alijs corpus totum est hirtum: alijs collum hirtius pari undique modo, ut Iuba, χαίτη. quæ iubam habent: qualis est leoni mari: alijs prona tantum colli parte à capite ad armos usque, ut quæ iubam habent, quàm λοφιὰν dicunt: qualis est equo & mulo. Quadrupedum uilli lanæúe senectute prolixius augentur: quanquam rarescãt fiántque pauciores. Quadrupedibus pilum cadere atq; F subnasci annuum est: quæ molles suapte natura pilos habere solẽt, hæc per usum pabuli melioris, duriotes incipiunt gerere: contrà autem molliores pauciorésque, quæ duros copiosósq; habuerint, eadem illa scilicet ratione. Aquarum diuersarum usu animalia suos immutant colores: alibi enim cãdida, alibi nigra reddũtur. Sunt etiam aquæ multis in locis, quas cum oues biberint móxque inierint, nigros generẽt agnos: ut in Assyritide agri Chalcidici Thraciæ facit amnis quem Psychrum uocant. Et in Antandria quoq; duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiã pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur. Vocẽ uarie mittit quadrupedum genus quod animal procreat: neque est quod loqui possit, sed proprium id hominis est. Exectorum omnium uox in fœmineã mutatur. G

De coitu partúque, & alijs quæ ad generationem pertinent in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXXI.

Commune omnium quadrupedum est, ut cupidine uoluptatéque rei uenereæ maxime incitentur. Ferociunt fœminæ à partu, mares tempore coitus. Iam equi equos mordent, sternunt equitem atque insequũtur. Sues quoque feri acerrime sæuiũt: dimicãt inter se, mirum in modũ armátes sese. simili modo & tauri efferantur, & arietes, & hirci. Qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissidẽt, & alter alterum libidinis rabie inuadit: camelus etiam mas sæuit tempore coitus: & elephanti quoque ad coitum efferari solent. Idem feris quoq; eue- H nire apertum est. nam ursi, lupi, leones acrius per id tempus in eos qui accesserint sæuiunt: inter se tamen minus hæc dimicant, quia nullũ ex ijs gregale est. quin etiam ursæ à suis catulis uehementer ferociunt, ut canes à catellis. Quæ autem non uno tempore, sed sæpius anno coeunt, ut ea quæ cum homine degũt: ut ubi gratia canes, sues, ut minus efferũtur, facit coitus copia. Omnino fera omnia, aut certe plurima, non ante cũ fœminis ad cõmune pascuum ueniũt, quàm tempus sit coeũdi: sed cum iam per ætatem licuerit, segregantur mares à fœminis, seoi súmq; pascuntur. Plurimæ quadrupedes pedibus innitendo exercẽt uenerem, fœminam scilicet mare superingrediente, admotáq; parte maris supina ad dorsum fœminæ rem peragunt.

A agunt. Quæ retro urinam mittũt, auersa iunguntur, ut leones, lepores, lynces. Quadrupedes tempore coitus nonnihil humoris suo genitali, tum mares tum etiam fœminæ emittunt, atque admotis ad genitale naribus odorantur: prominet etiam genitale in fœminis cum ad coitum stimulantur. Viuiparorum quadrupedum aliæ imperfectum animal pariunt, aliæ perfectum. Quæ multifida sunt, fœcundiora sunt: multipara enim id genus animalia sunt: nec tamen partum perficiunt complura: fœtum nanque adhuc recentem alere possunt, auctum iam adeptúmque magnitudinē nequeūt: sed cum corpus ad nutriendum non sufficiat, partum emittunt, ut ea quæ uermem pariunt: quædam enim ex his catulos inarticulatos propemodum pariunt, ut uulpes, ursa, leæna, & alia nonnulla, sed omnia fere cæcos. Sola B inter multipara sus parit perfectos: solipedes & bisulcæ perfectos edunt. Bisulca pauca generant præterquam sues: singulos etium aut binos magna ex parte edunt fœtus. Quæ autem maxima inter animalia sunt, ea singulos pariunt, ut elephas, camelus, equus, & reliquæ solipedes. Quadrupedes in utero gestantur extensis ad longitudinem cruribus & ad aluum suam applicatis. Pinguescunt quadrupedes cum gerunt partũ, comedúntque amplius. omnes autem cum lactentur extenuari solent.

De quadrupedum uictu & ætate. Cap. LXXII.

Pinguescunt uero quadrupeda omnia melius, si præfatigata fame fuerint: & præterea quiete immotionéque. Quadrupedum quæ animal C generant, quæ syluestres cædémque serratæ dentibus sunt, carne omnes uescuntur: (nisi quod lupos aiunt terram quandã cum esuriunt edere: hoc igitur peculiare luporum sit.) herbas autē non alio tempore tangunt, nisi cum morbo laborant: quomodo & canes herba ingesta euomunt, atque ita purgantur. Sunt inter quadrupedes feras, quæ uictum ex lacu & fluuiis petant: at uero à mari nullum, præterquam uitulus marinus: sunt in hoc genere fiber, satheriũ, satyrium, lutris, & latax. Cornigera animalia, tam fera quàm urbana, & quibus dentes serrati non sunt, omnia fruge herbáque uescũtur, nisi uehementer esuriant, sue excepto. unum animal digitos habentiũ herba alitur lepus. Bibunt quibus dentes serrati sunt animalia lãbendo: atque etiam nonnullæ ex non serratis, ut mures: quibus autem continui, sorbēdo, D ut equi, ut boues: ursus neque sorbendo, neque lãbendo, sed morsu. Iumēta pro aquæ quam bibant usu, suo fruuntur pabulo: & quod minus potum aspernatur, id appetentius pabuli est. In Africa maior pars ferarũ æstate non bibunt inopia imbrium. Ætatem dignosci quadrupedum confirmant, qui in eorum cura sunt constituti, si cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata, ilico in suum redeat locum: hoc enim indicium recētioris quadrupedis est: ueteris contra, si diutius rugata maneat cutis. Ætas ueterinorum dentibus indicatur, & dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacunis cum fere XVI annorum existimantur. Vt uero Columella tradit, decimo anno equis tēpora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canescere, & dentes prominere.

De quadrupedum ruminatione, latitatione, & aliis quibusdam actionibus affectibúsque. Cap. LXXIII. E

Ruminant quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus. Iacent potissimum cum ruminant omnia: & hybernis præcipue mensibus solent ruminare: septem fere mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur: gregales minus, breuioréque tempore ruminant, quoniam foris pascuntur. Sunt etiam ex dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures pontici, ut lepores. Ruminantia omnia coagulum habent: etiam inter dentata utrinque lepus. Conduntur nõnulla hyeme, ut hystrices, ut fæ. glites etiam latent in ipsis arboribus: itidem & mures pontici. Volutatio solidipedum propria est. Cũ cætera nisi nouella F castrentur inteteant, aper unus qua ætate castretur non refert. Omnia denique si dum crescant, castrantur, maiora & elegantiora quàm incastrata euadunt: sed si postea quàm adoleuerunt, & iam incremento constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinẽ potest. Magnas quadrupedes Epirus gignit, excepto asino: sed præcipue boues & canes, indicio sunt 4 boues quæ Pyrrhicæ uocantur. Pusillas bucculas fert regio Phasiana.

Alimenta ex quadrupedibus & eorum partibus uaria. Cap. LXXIIII.

Quæ herbis pascuntur inter quadrupedũ genera, aut tenellis arborum ramis germinibúsue, ea omnia cum hæc abundant nitidiora sunt ac G pinguia, nobísque alendis accommodatiora. Ideóque quibus altior herba pro pabulo est, ea hyeme primóque ac medio uere fiunt gracilia macráque, & succum præstant uitiosum, ut boues: qui procedente tempore fiunt obesiores meliorísque succi: postquam scilicet auctæ fuerint herbæ. Quæ uero ex quadrupedibus humiliori herba pasci solent, ut oues, ea primo ac medio uere sunt præstantiores. Capræ æstate prima ac media, cum scilicet plurima fruticibus insunt germina: nam iis auidissime uescũtur capræ. Cuiusque quadrupedis caro deterior est, cum locis palustribus quàm cum editioribus pascit. Et in domesticis ipsis, castratorum caro in suo cuiusque genere præstantissima est, uti ante diximus: pessima uero, tum ad concoctionem, tum nutritionem, tum etiam ad succi bonitatem, senescẽtium H animalium caro. Probatissimum alimentum inter pedestria præstat suilla caro, deinde hœdina, mox uitulina. Agnina uero præhumida lentáque est & mucosa: succúmque gignit pituitosum. A cæteris autem abstinendum suadeo, inquit Galenus, iis qui probum succum procreare studẽt. Caro etenim bubula multum quidem præbet alimẽti, sed quod sanguinem gignat crassum ac melancholicum: præcipue uero taurina. Ouilla caro excrementis abundat, ac succum præstat deteriorem. Caprarum autem caro, prætterquam quòd succum præbet uitiosum, acrimoniam etiam habet: & melancholicum gignit succum, præsertim hircina. Leporina caro sanguinem gignit crassiorem, sed qui meliorem procreat succum, quàm aut bubula aut ouilla.

Inter quadrupedes gloria prima lepus, inquit Martial.

A ouilla. Ceruina succum generat uitiosum ac concoctu difficilé. Huic proxima est agrestis asini caro, si minor adhuc ætate fuerit & optimo corporis habitu: nam & domestici asini caro melácholicum succum procreat: sicuti & camelina, uulpina, canina, leporina, & è sue syluestri caro. Et cęterarum quadrupedum caro ipsa quanto suilla in alimenti probitate fuerit inferior, tanto & illarum reliquæ partes quæ excarnes sunt, ut pedes, aures, rostra, suum partibus sunt deteriores. Iecur omnium quadrupedum crassum in cibo præbet succum, tardius permeat & ægre concoquitur: uerùm succum procreat non omnino malum. Et quæ lactent adhuc, si matris lac probum fuerit, eorum iecur boni succi est. At quorum deprauati humores fuerint, aut quæ iam consenuerint, eorum iecur bonum efficere succum nõ potest.

B In omnibus uero, quod συκωτὸν uocatur, eo quòd animal quod mactatur caricis sit saginatum, præstantissimum est, tum ad alia, tum uero ad saporis gratiam: & in iis præcipuum suillum est. E reliquis autem uisceribus, lien neque gustui suauis est: (habet enim in se acerbitatem perspicuam) & succum preterea gignit uitiosum ac melancholicũ. suillus uero lien non adeo malus est. Pulmo utroque concoctu facilior eo est quo rarior: iecinore tamen longe minus alit, atque quod ex eo gignitur alimentum, pituitæ magis naturam habet. Cor ad concoctionem item difficile est: uerum si recte conficiatur, alimentum gignit neque exiguum, neque quod malũ succum efficiat. De renibus inter sanguineorum glandulas diximus. Venter, uterus & intestina quadrupedum, ipsa carne duriora sunt, ideóque concoctu difficiliora:

C quòd si rite concoquantur, succum gignunt, qui non omnino incul patus sit, sed frigidioré, crudioremque, & qui tempus prolixius desideret, ut ex eo probus fiat sanguis: minus quoq, alunt quàm caro ipsa. uulua eiecto partu melior est quàm edito. Quadrupedum testes concoctu sunt difficiles malíque succi, ut qui uirosum quiddam sapore referãt. Caudę duriores sunt, uerum ob frequentem earum motum, minimum habent excrementi. Aurium cartilago in uigentibus saltem ætate animantibus, & sicca est, & minime nutrit. Earum cutis tenuis aridáque est: ægre item concoquitur, & paucissimi nutrimenti est. In quadrupedum lacte non parua reperitur differentia: siquidem boum lac, ut Galeno uidetur, crassissimum est & pinguissimum: casei butyríque habet plurimũ, ualentius nutrit. Minime

D uero pingue camelinum est. liquidissimum quoque & seri multũ habet, imbecillius dat alimentum, & aluum cíet: mox equinum liquidissimũ miniméque pingue est: postea asininũ. Caprinũ mediocriter crassum est: ouillũ crassius illo est. Plinius uero de lacte hæc prodidit: maxime alit quodcunque humanum, mox caprinum, dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis, magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum: bubulum medicatius: aluus enim maxime soluitur bubulo. Ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. Aluum minus tētat lac caprinum, inquit Dioscorides, quoniam pecus hoc adstringẽtibus pabulis fere utitur: & inde quoque stomacho idoneum est. Ouillũ uero dulce, crassum & præ-

pingue, non usqueadeo stomacho utile. bubulū asininúmque & equinum E aluum cient magis. Minus inflat lac quodcúque decoctum: & omnino innocentius est decoctum, præcipue cum calculis marinis. Medicamentosæ partium & excrementorum uires earúmque discrimina, explicata in sanguineo animalium genere sunt.

De quadrupedibus uiuiparis multifidis, & primo de elephanto. Cap. LXXV.

Generis quadrupedum quæ animal gignunt, plura quidem genera intelliguntur, sed nullis fere notata nominibus, nisi quòd singularū specierū nomina habentur, ut leonis, equi, cerui, canis, reliquorúmque ad hūc modum. Seorsum igitur eorum naturam singillatim consideremus necessarium est, ut differentias quæ cuique animalium generi conueniant accipiamus, à multifidis exorsi. In quadrupedū genere maximum est elephas, F proximúmque humanis sensibus, idémque multifidum. Elephanto oculi quanuis magni habeātur, minores tamen sunt quàm pro corporis magnitudine. Promuscidem pro nare gerit: atque hanc partem sortitus est præ cæteris animalibus peculiarem, prolixam adeo, ut ad terram pertingat, & ualidam, gracilem tamen pariter & mollem, aptámque ad flectendum. Eius uero usus idem qui manus: ea nanque cibos tam siccos quàm humidos colligit, capit & in os perinde ac manu admouet solum animantium omnium: & arbores quoque eadē prosternit. Et quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime reflat atque respirat: adūciuscula parte sui po G strema naris hęc est, ac cartilaginea, & proinde rigidiuscula. Dētes illi utrinque quatuor intus, quibus conficit cibum atque in farinæ speciem mollit. Duo præterea prominent grandes, quos mares grandiores resimatósque ha- 1 bent: fœminæ minores, & contra quàm mares: uergūt enim deorsum pronísque deuiant. Statim cum natus est elephantus, dentes habet: quanquam grandes illos non ilico perspicuos obtinet: & candore dentium intelligitur iuuenta. Decidunt elephanto dentes isti grādiores, & renascuntur quibus- 2 dam temporum interuallis. Et deciduos casu aliquo uel senecta desodiunt: hoc solū ebur est: cætero & in iis quoque, quod corpus intexit uilitas ossea. Linguam perquam exiguam habet elephas, atque interius positam quàm in cæteris fit, ita ut uix eam uidere possis. Mammas duas quidē, & papillas H item duas, uerum non in pectore habet, sed paulo citra sub armis: quæ tam mari quàm fœminæ perexiguæ sunt, nec pro corporis uastitate, ita ut eas à latere conspicere propemodum nequeas. Crura habet priora multo posterioribus lōgiora: & malleolos posterioribus imis cruribus possidet paruos. Pedes habet, ut dictum est, multifidos, & digitos numero quinque indiuisos leuiterque discretos: & ungues omnino nō sunt, sed ungulis potius 3 similes. Flectit hic suos posteriores poplites modo hominis: ut uero Solinus scribit, suffragines flectere nequit. Nequit certe præ nimio pōdere, utrūque in latus equilibrio quodā uergere, sed aut lęuo incubat aut dextro: atque eo ipso habitu requiescit. Genitale habet simile equo, sed paruū, nec pro corpo ris

Margin notes: προβοσκίς. — *Atq; hæc pars haud improprie appellatur manus, Plini⁹* — *Ebur.*

A ris magnitudine. Testes itẽ nõ foris cõspicuos, sed intus cõditos habet: quo
circa initum celerius agit. Vt in quadrupedũ genere, elephas minime hir-
tus est: & setarũ certe, ut inquit Plinius, nullum illi tegumentũ: ne in cauda
quidẽ pręsidium abigẽdo tędio muscarum, sed cancellata cutis, & inuitans
id genus animalium odore. Ergo cum extẽti recepere examina, arctatis in
rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc iis pro cauda, pro iu-
ba, pro uillo est. Durissimũ dorso tergus est, uentri mollius. Viscera illi suil-
lis proxima, sed maiora: iecur enim quadruplo maius bubulo est: & reliqua
pari ratione, excepto liene: hic enim minor ex proportione est. Iecur sine
felle est: inciso tamẽ, parte qua fel adhærere solet, humor felleus effluit plus
minus. Fel ad pectus habere traditur à nõnullis: Galenus, Huic, inquit, uesi-
B ca bilis iecori adhæret, magnitudine ad uisceris rationem. Intestinum per-
4 amplum est, equino simillimum: ita tamẽ sinuosum, ut aluos habere qua-
tuor uideatur. In hoc etiam cibus recipitur: nullum enim conceptaculum
5 cibi separatum adest. Gratissimas in cibatu palmas habent: quanquam &
truncos edunt, & lapides deuorant. Elephanti solitudines petunt coituri,
sed præcipue secus flumina, & quà pasci cõsueuerunt: est enim hoc animal
uti mox explicabimus, sua natura simul terrestre & palustre. Incipit autem
coire tam mas quàm fœmina ante annum ætatis uicesimũ. Fœmina enim
incipit coire aut duodecimo cum celerrime, aut quintodecimo cum lentis *Anno deci-*
sime. Mas quinque aut sex annos natus superuenit ineũte uere: & coit qui- *mo Solinus*
nis, non amplius, in anno diebus. Coitum triennio interposito (uel uti aliis *& Plinius.*
C placet, biennio) repetit mas. Quam grauidam reddidit, eandem præterea
tangere nunquam patitur. Ad coitum efferari solent elephanti, adeo ut plu
ribus incommodis homines afficiant: mitigari pabuli copia narrantur. Fe-
rendi uteri tempus, alij annum & sex menses, alij biennium, alij triennium
statuunt. Causa quam ob rem incertum hoc sit, quòd nõ pateat coitus. De-
cem annis gestare in utero uulgus existimat: Aristoteles biennio. Parit po-
sterioribus cruribus subsidens innitẽnsque, & manifesto cum dolote: parit
in uere. Parit autem singulos: uniparum nanque est. nec amplius quàm se-
mel gignere tradũt Plinius & Solinus. Fœtum magnitudine bimestris aut *In quibusdam*
trimestris uituli edit: uel, ut aliis placet, uituli anniculi, aut porci ætatis in- *exemplaribus*
tegræ. Pullus statim cum natus est, cernit & ambulat. Citra nates ore ipso *Plinianis hæc non habẽtur.*
D uocem elidit spirabundam, quemadmodum cum homo simul & spiritum
reddit & loquitur: at per nares simile tubarum raucitati sonat. Elephantus
dum in syluis uersatut, ferocissimus est: at mansuefactus, omnium ferarũ
mitissimus & placidissimus euadit. Facillime autem omnium mansuescit:
6 ac permulta officia & eruditur, & quasi intelligit. Valet sensu atque memo
ria, & reliqua sagacitate ingenij excellit. Elephanti pugnant inter se uehe-
mentet, & dentibus alter alterum ferit: qui autem uictus fuerit, adeo ani-
mum amittit, ut ne uocem uictoris toleret. Propter fœminas tamen nun-
quam dimicant: nulla enim nouerunt adulteria. Sunt apud Indos in usu rei *Minores, Theodorus timidio*
bellicæ non solum mares, sed etiam fœminæ: uerũ fœminæ pauciores sunt, *res dixit, ἐλάτ-*
& longe minores. Differunt inrer se elephantes mirum in modum robo- *τονς.*

re atque animo. Duo nãque ſunt eorũ genera. Nobiliores indicat magnitu- E
do: minores nothos dicunt. Indicos elephantos Mauri timent, & quaſi par-
uitatis ſuæ conſcij aſpernantur ab iis uideri. Elephantem alij annos ducen-
tos uiuere aiunt, alij trecentos: & alij mares annos ducẽtos uiuere, alij cen-
tum & uiginti aiunt: fœminas etiam fere totidem, ſed florere ætate circa
ſexageſimum narrant. Hyemis ac frigoris impatiens hoc animal eſſe dici-
tur. Amat amnes: & quanquam non fluuiatile ſit, tamen riparium dici 7
poteſt. Incedit etiam in aquis, & eatenus progreditur, quatenus eius pro-
muſcis ſuperat: reflat enim per eam, & ſpiritum accipit & reddit: ſed natare
ſatis pondere ſui corporis non poteſt. Elephantos cæteris malis immunes
eſſe aiunt: inflatione autem alui acrius infeſtari. Ægrotant etiam ſi come-
dant terrã, niſi ea frequenter utantur: nam ſi frequenter, nihil ſentiunt ma- F
li. Lapides etiam interdum deuorant, ut diximus, & truncos: necnon fluore
tentantur. Odorem muris uel maxime fugiunt: pabula etiam quæ à muſcu
lis contacta ſunt, recuſant. Mortem ſuam præſentiunt, ſicuti & olores. Eſt
elephantus animalium humanis ſenſibus proximum: quippe intellectus il
lis ſermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorúmque quę didicere
memoria, amoris & gloriæ uoluptas: imo uero, quæ etiam in homine ra-
ra, probitas, prudentia & æquitas: religio quoque, ut prodidere authores,
& magna docilitas. Et hæc quidem ueſtigia morum animi humani in hoc
cernuntur animali. Elephantes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines & in
Mauritania. Ferunt etiam Æthiopes & Troglodytæ, ſed maximos India.
Elephantes Italia in Lucanis primum bello Epirotico uidit: & boues lucas G
inde dixit. Elephantorum dentibus ingens pretium, uim adſtringẽdi ob-
tinent: eorum ſcobe impoſito paronychia ſanãtur. Ita Dioſcorides. Plinius
uero, Ramentis, inquit, eboris cum melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in fa-
cie, ſcobe paronychia tolluntur. Elephanti ſanguis, præcipue maris, fluxio-
nes omnes, quas rheumatiſmos uocant, ſiſtit. Proboſcidis tactu, capitis do-
lor leuatur: efficacius ſi & ſternuat. Dextera pars proboſcidis cum lennia
rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & iſchiadicis pro-
deſt. iecúrque comitialibus morbis.

De elephanti in homines clementia uide Solinum & Plinium.

Boues lucæ.

1 De dentibus hiſce, an dentes dicendi ſint, an potius cornua, uide Pauſaniã in Heliacis, & Oppianũ De uenation. lib. 2. 2 Decimo quoque anno, ut refert Ælianus. quo pacto dentes etiam defodiant, idem narrat. 3 Indiuiſos leuitérque diſcretos, H
τὰ πόδε τῶν δακτύλων ἀδιαρθρότερα. Plinius informes dixit. 4 Hinc Plinius uentres elephanto quatuor eſſe dixit. 5 De elephanti paſtu & potione Ariſtoteles lib. 8. hiſtor. animalium. 6 Quo pacto uenatu capiantur elephanti, & quomodo domẽtur atque manſueſcant, oſtendunt Ariſtoteles lib. 9. hiſtor. animalium, & Strabo lib. 14 & 16, & Solinus. 7 Philoſtratus de Appollonij uita. lib. 2. tria prodidit elephantorum genera: paluſtrium, montanorum & campeſtrium.

De ſimiarum generibus. Cap. LXXVI.

Simia, πίθηκες.

Simiarum uulgus.

CORporis figura ſimiarum genera perfectam hominis ſimulationẽ cõtinet, inquit Plinius. Conueniunt certe cum homine plurimum ſua facie ſimiarum uulgus. Eſt enim hoc genus, inter omnia ſimiarũ genera homini ſimillimum: facies nãque iis rotunda eſt: & aures, nares dentéſq; tam primores,

A primores,quàm maxillares hominis more habent: natura tamen in iis
- natésque à fronte remissas
Contudit,& rugis perarauit anilibus ora.
Cilium etiam cum cæteræ quadrupedes non in utraque palpebra habeāt, simiæ habent:quanquam prætenue ac prolixius, potissimum in inferiore. Collum itē ut homini breue. pectus habet omnium quadrupedum latissimum. In pectore quoque binas mammarum papillas: & brachia hominis modo,sed hirtiuscula,quæ & ipsa & pedes,ut homo inflectūt:hoc est ita ut circunferentiæ membrorum utrorumque obuersæ inter se adducātur. Ad hæc manus,digitos, ungues homini similes: & pollex iis quoque & articuli,ut homini: uerum omnia rudiora effetatioráque, - Vt eædem
B Dissimiles homini possent similésque uideri.
Pedibus paulum differunt:sunt enim ut manus prælongi: & digiti ut manus constant, medio longiore:& uestigium palmæ simile faciunt,atq; iisdem & ut pedibus & ut manibus utuntur: inflectúntque eosdem perinde ac manus: &,ut paucis dicā,pedes manibus habent similes, & quasi ex manu pedéque constitutos: & calcis postremum ad pedem, reliquæ autē particulæ ad manum facile referuntur. Lacertos & fœmora habēt breuia proportione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum qui emineat nullum habēt: sed durum quiddā continetur loco umbilici. Partem corporis superiorem multo minorem habent quàm inferiorem, uidelicet more quadrupedum: quinarij enim fere ad ternarium ratione constat. Degunt plus tēporis pro-
C næ quadrupedū more quàm erectæ. Carent natibus, utpote quadrupedes: priuatæ cauda sunt,utpote bipedes:exigua enim cauda omnino inest,quatenus nota solum habeatur. Genitale fœminę,mulieris est: mari potius canis quàm hominis. Partes interiores humanis similes continent. Simia animal ad omnia imitanda habile est: & omne quod corpore agitur, si doceatur,facile discit,& idipsum actione repræsentat,saltat, tibia canit: denique adeo uariū natura animal est & multiplex, ut ad omnē actionē sese uertet. Apud Indos simiarum quoddam genus rufum est,quod in urbes nō adducitur:quippe quod ueneris libidine adeo inflāmatur, ut ad muliebrem sexum furiat. Has itaque si quando deprehendunt, statim interficiunt Indi. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Gestant catulos, ut quos
D immoderate amant,magnáque ex parte complectendo necant: quo fit ut catulos facilius amittant,quos impendio diligunt,& ante se gestant: quoniam neglecti pone matrem semper hærent: ex binis nanque, quos fere parere solēt,alterum amant, alterū uero negligunt. Pro uoce stridor quidam iis est. Post hominem nullum animal præter simiam ὠδιπλοκίᾳ uexatur:
1 omentum enim illi omnium quadrupedum maximum est. Sunt & alia simiarum genera:nempe cercopitheci caudas habent: hæc sola discretio est
2 inter prius dictas. Cercopithecos generat Æthiopia nigris capitibus, pilo asinino,& dissimiles cæteris uoce. Megasthenes author est, cercopithecos in India apud Prasios gigni maximis canibus maiores:& totos albos pręter faciem,quæ nigra est(quod aliis contra euenit)caudis longis supra duos cu

Cercopithecus,
Celphus.
Cephus.

K iiij

Caniceps. bitos: & præterea mitissimos. caniceps etiam (sic enim cynocephalum uo- E
Cynocephalus co) è numero simiarũ, & eadem forma qua simia est: sed maior ualidiorq́;,
& facie, caninæ similior, unde & nomen accepit: adhæc moribus ferocio-
ribus est, & dente robustiore, caninóque propiore. Ad saltum uiolenti sunt
cynocephali, feri morsu, nunquam ita mansueti, ut non sint magis rabidi:
in Æthiopiæ partibus frequẽtissimi. Cynocephalorum plura sunt genera.
Simia cynocephalo similis. Sunt & cynocephalis similes quædam, rostro scilicet porrectiore, & quæ 3
Χοιροπίθηκος, Simia porcaria. dentes caninos, quos κυνόδοντας uocamus, habent prominentiores. Hæ uix
binis cruribus erectæ insistunt ut aliæ, tãtum abest ut ita incedere aut cur-
Sphinx. rere possint. Inter simias habentur & sphinges, uillosæ comis, & pilo fusco:
Sphingium. mammis in pectore prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuio-
nem. Æthiopia has generat. Cõdunt in thesauros maxillarũ cibum sphin- F
Satyrus. giorum & satyrorum genus: mox inde sensim ad mandẽdum manibus ex-
primunt. Sunt etenim inter simias, & quas uocãt satyros facie admodum
Callitriches. grata gesticulatis motibus inquietæ. natura his mitissima. Callitriches to-
to pene aspectu à cæteris differunt. In facie barba est. cauda primore parte
lata. Has capere non est arduum, sed proferre rarum. hoc enim animal ne- 4
gatur uiuere in alio, nisi in Æthiopico quo gignitur cœlo. Et quemadmo-
Simia marina. dum in terra, sic etiam in mari aliquod est simiarum genus, quod delphino
medicinam in morbo affert. In mari rubro, aiunt, simia est, non piscis qui-
dem illa, sed bestia cartilaginea, & uelut squamarum expers: eáque ipsa nõ
magna, colore & aspectu terrenæ simiæ: non pisceo tegmine, sed ueluti te-
studinis cortice uestitur. Eadem similiter atq; terrestris resima est: reliquũ G
corpus instar torpedinis latũ est, ut dicas auem esse alas explicantem. Cum
natat, uolare uidetur. maculis quibusdam distinguitur.

1 Simiarum genera. Tria tãtum genera notat Oppianus, sicut & Aristoteles. 2 κῆβος, cebus est apud Aristotelẽ, simia gerens caudam. Inter monstra Æthiopiæ censetur celphus apud Solinum: & cephus apud Plinium, quem Pompei Magni ludi primum ostenderunt Romæ ex Æthiopia: cuius pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere similes. Hoc animal postea Roma non uidit. Cepum etiam refert Aelianus rostri forma cynocephalo similem, magnitudine canis Erythriensis, colore perquam uario. Sunt apud Indos, inquit Plinius, simiæ toto corpore candentes. 3 In hoc forsitan genere est, qui χοιροπίθηκος ab Aristotele uocatur, id est simia porcaria, cui rostrum simile habet chameleon. 4 Quibus artibus capiantur simiæ, explicant Plinius, Solinus, Diodorus & Strabo, aliíque nonnulli.

H

De canibus. Cap. LXXVII.

Canis, κύων. EX iis quę nobiscum degunt canes sunt, atq; hominibus fidelissimi. Soli dominum nouere: & ignotum quoque si repente ueniat intelligunt: soli nomina sua, soli uocem domesticam agnoscunt. Itinera quanuis longa meminere: nec ulli præter hominem memoria maior. In uenatu sagacitas & solertia præcipua est. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Dẽtes canibus serrati sunt: ex quibus qui canini uocantur, decidunt sicuti & homini, idq́, quarto ætatis mense: & præter caninos illos nulli mutãtur. unde fit, ut diuersa sit authorum sententia: alij enim cum hos mutari uiderint, cęteros quoque pari ratione mutari existimant: alij, quòd duos tantũmodo mutant,

A tant, negant omnino ullos mutari, cum eos paucos reperire difficile sit. uerum hoc propterea latet, quia non ante decidunt, quàm alij intus enascantur. Iuuenibus dentes candidi & acuti: ætate prouectis nigriores atque obtusi: indéque fit, ut ætas uetustiorum recentiorúmque canũ dentibus iudicetur. Mammas gerit canis, nec in pectore, ut homo, nec in fœminibus, ut ouis, sed in uentre. caudam sub aluum flectunt, qui degenetes sunt. Pedes priores quinis distinctos digitis habet canis: posteriores quaternis. ungues canibus recti, præter eum, qui à crure plerisque dependet. Venter cani paruus, & qui non multo amplior sit quàm intestinum, sed quasi intestino similis, intus leuis. Inferior intestini pars arctior est: ideóque uehemẽti nixu, nec sine cruciatu eam partem leuat excremento. Ætas canum, ut modo di-

B ximus, dentibus iudicatur: sed & senescentibus uox grauior redditur. Coeunt canes aliorum more retro mingentium: diutiúsque in coitu ligati cohærẽt, etiam inuiti. Canes tam mares quàm fœminæ anniculi magna quidem ex parte coeunt, sed nonnunquã mense octauo, quod magis fœminæ euenit quàm mari: nonnullæ canes & semestres coitum patiuntur. Indiciũ in fœminis in mammis apparet, cum ætatem coeundi iam habent: fit enim perinde ac in hominibus tumor in papillis mãmillarũ, & ueluti cartilago quædã consistit: sed difficile id perceperis, nisi habeas usum rei: carẽt enim hæc indicia magnitudine. hoc igitur fœminæ euenire certũ est: mari nihil eiusmodi accidit. Tẽpus quo toto fœmina libidine tenetur, diebus quatuordecim magna ex parte describitur: uerũ nõnullæ etiã ad sextũdecimum

Huius rei causam inuestigat Alexãder Aphrodiseus in problematum lib. primo.

C pruriunt. Canes non per totã coeunt ætatẽ, sed usq; ad quandã ætatis uigorem: ad annos enim duodecim magna ex parte & coeunt & implẽtur. uerum iam aliquibus tum fœminis tum maribus uel annũ octauũ & decimũ, atq; etiam uigesimũ natis, facultas nõ defuit prolifici coitus. Laconicæ coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminę. Hęc Aristoteles: Columella uero, Nates, inquit, in uillatico & pastorali canum genere iuueniliter usq; in annos decem progenerant. Post id tempus ineundis fœminis nõ uidentur habiles: quoniã seniorum pigra soboles existit. Fœminæ concipiunt usq; in annos nouem: nec sunt utiles post decimum. Canes etiam cum alienigenis coire apertum est. In Cyrenensi agro, (uel apud Gallos, uti Plinius refert) lupi cum canibus coeunt. & Laconici canes ex uulpe & cane generãtur. Im-

D pletur canis uno initu, quod in furticiis maxime constat initibus: implent enim qui semel inierint. Gerit uterũ diebus fere sexaginta & uno aut duobus, aut ad summũ tribus: nec minus quàm sexaginta diebus. Quòd si quid celerius prodierit, educari ac perfici nequit. Cũ peperit, rursum sexto post mense, nec citius, coitu impletur. Catulos parit articulatos quidem, sed cæcos: nec ante duodecimum diem uisum recipiunt. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habẽt catulos: nec omnes totidẽ diebus. Sunt quæ duobus & septuaginta diebus uterum ferant, quarum catelli quatuordecim diebus luce carent. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere: si gemini, decimo: idémque in singulos adijci, totidémque esse tarditatis ad lucem dies. Quò largiore alũtur lacte, eò tardiorem uisum acci-

Pregnantes so lent esse canes, inquit Varro, ternos menses.

Catuli, inquit Varro, diebus uiginti uidere incipiunt. piunt: non tamen unquam ultra uicesimum primum diem, nec ante septi E
mum. Optimus in fœtu qui nouissimus cernere incipit: aut quem primum fert in cubile fœta. Primos mares pariunt caniculæ: in cæteris alternant. Canes fœminæ à catulorum partu uehementer ferociunt, & canire tum dicũtur, quod Græci σκυζᾶν uocant. Et tantundem etiam temporis canire putantur dum catelli luce carent. Parit canis duodecim cum plurimum, sed magna ex parte quinque aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est, quod tamen prodigium putant, sicut omnes mares aut omnes fœminas gigni: Laconicæ magna ex parte octo pariunt. Lac ante diebus quinque q̃ pariant, fœminę habent magna ex parte: uerum nonnullis etiam septẽ diebus anticipat. Genus canum Laconicũ post coitum diebus triginta habere lac incipit: utile statim ut pepererint, est. Crassum inter initia omnium est: F
deinde processu temporis tenuius redditur: crassius canum quàm cæterorum animalium lac est, excepto scrofæ ac leporis. Crus mares tollentes mingunt, magna ex parte quidem sexto mense ætatis: sed nonnulli uel serius, octauo scilicet mense id faciunt: atque etiã maturius quàm sexto: idq́; signum est cõsummati uirium roboris. Quod autem simpliciter dixerim, cum coire incipiunt, tollunt. Fœminę omnes considentes mingunt: uerum in hoc etiam sexu nonnullæ crure elato minxerunt. Viuunt canes maxima quidem ex parte ad annos quatuordecim: sed nonnulli uel ad uiginti protrahunt uitam. Viuũt Laconici, inquit Plinius, annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera quindecim annos, aliquando uiginti. Canes tribus præ- 1
cipue laborant uitiis, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem: intereũt G
canes hoc morbo, & quæ morsa sunt omnia: solus homo non absque mortis quoque periculo euadit. Angina etiam interimit. Et podagra tẽtati pau-
Λύσσα, rabies. ci euadere possunt. Rabies canum Syrio ardente homini pestifera: ita morsis lethalis aquæ metus. Quapropter obuiam itur per triginta eos dies gallinaceo maxime fimo mixto canũ cibis: aut si præuenerit morbus, ueratro. Canum plura sunt genera, quibus nomina fere regiones dedere, ut Laconicum, Salentinum, Molossicum, Arcadicum, Indicum, Britannicum, Me- 2
litense. Quanquam & aliqui à nutritoribus appellantur, ut Castorij, Me-
Laconici canes. nelaides. Laconicis catellis nares porrectæ longius: ideóque olfactu ualent. Coit Laconicum genus mense suæ ætatis octauo: & crus iam circa id tem-
pus attollentes nonnulli urinam reddunt. Gerunt Laconicæ uterum sexa- H
genis diebus, aut uno uel altero plus minúsue, uti modo diximus: & post coitum diebus triginta habere lac incipiunt. Magna ex parte octo pariunt: coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminæ. Sũt ex his quæ ex cane & uul-
Alopecides. pe procreantur, alopecides dictæ. Et peculiare generis Laconici est, ut cum laborarint, coire melius quàm per otium possint. Viuit in hoc genere mas ad annos decem, fœmina ad duodecim: fœminæ enim in hoc genere, quia
Sagaciores, εὐρινότεραι. minus laborant quàm mares, uiuaciores maribus sunt. In hoc quoque ge-
nere fœminas sagaciores esse quàm mares apertum est. In canum generi-
Canis uillatic⁹ domesticus. bus triplex ratio est: nanque unum genus aduersus hominum insidias eligitur: & id uillam quæque iuncta sunt uillæ custodit: uillaticũ appellamus.

At alterum

A At alterum propellendis iniuriis hominum ac ferarum: & id obseruat domi stabulum, foris pecora pascentia, pastorale uocamus & pecuarium. Tertium uenandi gratia comparatur. Villaticus eligendus est amplissimi corporis, uasti latratus canorique, ut prius auditu maleficum, deinde etiam cõspectu terreat. Niger potius eligendus quàm albus aut uarius: siue enim luce clara fur aduenerit, terribilior niger conspicitur, siue nocte, ne conspicitur quidem propter umbrę similitudinē. Probatur quadratus potius quàm longus aut breuis, capite tam magno ut corporis uideatur pars maxima, dececis & propendentibus auribus nigris uel glaucis oculis acri lumine radiantibus: amplo uillosóque pectore, latis armis, cruribus crassis & hirtis: cauda breui, uestigiorum articulis & unguibus amplissimis. Hic erit uillaticus canis status præcipue laudandus. Mores autem neque mitissimi, neque rursus truces: quòd illi furem quoque adulantur, hi etiam domesticos inuadunt. Satis est seueros esse nec blandos, ut nonnunquam etiam conseruos iratius intueantur: semper excandescant in exteros. Maxime autem debēt in custodia uigilaces conspici, nec erronei, sed assidui & circunspecti magis quàm temerarij. Nam illi nisi quod certum compererunt, non indicāt: hi uano strepitu & falsa suspicione concitantur. Nec multum refert an uillatici corporibus graues & parũ ueloces sint: plus enim cominus & in gradu, quàm eminus & in spatioso cursu facere debent. Nam semper circa septa & intra ædificium consistere, imo ne longius quidem recedere debent. Satisque pulchre funguntur officio, si & aduenientem sagaciter adorsitur, C & latratu conterrent: uel si constantius appropinquantem uiolenter inuadunt. Atque hæc de domesticis custodibus: illa de pastoralibus. Pecuarius canis neque tam strigosus aut pernix debet esse, quàm qui damas ceruósq; & uelocissima sectatur animalia, nec tam obesus aut grauis quàm uillę horresque custos: sed & robustus nihilominus, & aliquatenus prōptus ac strenuus: quoniam & ad rixam & ad pugnam, nec minus ad cursum comparatur: cum & lupi repellere insidias, & raptorem feram consequi fugientē, prædámque excutere atque auferre debeat. Quare status eius longior productiórque ad hos casus magis habilis est, quàm breuis aut etiam quadratus: quoniam, ut dixi, nonnunquam necessitas exigit celeritate bestiam cōsectandam. Cæteri artus similes uillatici canis æque probantur. Colore eli- D gatur albus potius quàm aut niger aut uarius: quoniam hic est feræ dissimilis, magnóque opus interdum discrimine est in propulsandis lupis subobscuro mane, uel etiam crepusculo: ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem feriat pastor. Huic quadrupedi neque fœminę neque mari, nisi post annum, permittenda uenus est: quæ si teneris conceditur, carpit & corpus & uires, animósque degenerat. Hæc Columellæ sententia est. Duo canum genera M. Varro prodidit, unum uenaticum, & pertinet ad feras bestias ac syluestres: alterum quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorem. Hi facie debent esse formosi, magnitudine ampla, oculis nigrantibus aut rauis, naribus congruentibus, labris subnigris aut rubicũdis, neque resimis superioribus, neque pendulis subtus: mento suppresso, & ex eo ena-

Pastoralis. Pecuarius. Villaticus.

Canis pecuarius. Pastoralis.

Canis uenaticus. Pastoralis.

tis duobus dentibus dextra & finistra paulo eminulis superioribus, directis E potius quàm brochis, & acutis, quos habent labro tectos: capitibus & auriculis magnis ac flaccis, crassis ceruicibus ac collo, internodiis articulorũ longis, cruribus rectis, ac potius uaris quàm uacis, pedibus magnis & altis, qui ingredienti ei displodantur: digitis discretis, unguibus duris ac curuis. talo nec ut corneo nec nimium duro, sed ut fermentato ac molli: à fœminibus summis corpore suppresso: spina neq; eminula neq; curua, cauda crassa, latratu graui, hiatu magno, colore potissimum albo: præterea fœminas uolunt esse mammosas, æqualibus papillis. Venatici canum generis nõ eadẽ est omniũ species, idémue mores: sed ut præclare cecinit Gratius,

Venaticus canis.

Mille canum patriæ, ductíque ab origine mores
Cuique sua. - Sue indomitos uehementior hostis F
Nudo marte premas, seu bellum ex arte ministres.
- Magna indocilis dat prælia Medus.
Arma negant contrà, martémque odere Geloni,
Sed natura sagax, Perses in utroque paratus.
Sunt qui Seras alant genus intractabilis iræ.
At contrà faciles magníque Lycaones armis.

Medi canes. Geloni canes. Perses canis. Seres canis. Lycaones.

Britannici non specie tantum & decore, quantum uiribus pollent, & taciturna solertia. Athamania canis, Acyrus, Pherea, Acarnan, uersutæ omnes,
- Et quæ subiêre pericula furto.
Ætolica multo clangore feras insequitur. Sicambri uelocitate præstant: ita & Petronij, & præterea inuestigandarum ferarum sagacitate: sed quæ cum G multo fiat latratu. Canis Vmber naris quidẽ sagacitate ualet, sed imbellis est. At Hircani (quos & Indicos uocãt) ex paterno semine ferocissimi: Indicos enim canes ex tigride & cane gigni confirmant: uerum non statim, sed ex tertio coitu natos educant Indi: primo enim & secundo fœtu beluinos adhuc catulos procreari aiunt. Alligantur canes locis desertis: & nisi belua incensa libidine sit, sæpe lacerantur. Forma quoque differunt uenatici canes: est enim ex his genus quoddam

Britan. canes. Athamania canis. Acyrus. Pherea. Acarnan. Aetolica. Sicamber. Petronius. Vmber. Canis hircan⁹. Indicus.

Seu Lacedæmoniæ natum, seu rure molosso
Elegeris, promptum ac strenuum: & qui sit
- Cursu facilis, facilísque recursu:

corpore longo ac robusto, capite leui, pulchris oculis, cœruleis, splendentibus, rostro porrectiore, dentibus eminulis, acutis: auribus paruis mollibúsque, tenuibus & ueluti membraneis: collo lõgo, pectore amplo robustóq;, cruribus gracilibus, altis, rigidis: coxis diductis, prioribus pedibus minoribus: latis armis, costarum ordine in obliquum magis tendente, & H

Qui sensim rursus sicca se colligat aluo:

lumbis amplis & bene carnosis, sed minime obesis, cauda gracili, prælõga. In hoc uenaticorũ canum genere sunt, quibus ceruos, dorcadas, leporésque prosequimur: ut qui Petronij uocãtur, & Sicambri, & quã Vertrahã uocãt. Hanc elegãtissimo carmine depinxit Gratius poeta. - Te leue si quà

Petroni⁹ canis. Sicamber. Vertraha.

Tangit opus, pauidósque iuuat compellere dorcas,

Aut

A Aut uersuta sequi leporis uestigia parui,
Petronios (sic fama) canes uolucrésque Sicambros,
Et pictum macula uertraham delige falsa:
Ocyor affectu mentis pinnáque cucurrit:
Sed premit inuentas, non inuentas latentes
Illa feras, quæ petronus bene gloria constat.

Hæc Gratius. E uenaticis autem canibus quibus tauros uenamur, suésque syluestres atque id genus ferocia animalia: iis corpus robustius est, & pilis hirsutius, nares simæ magis, aspectus truculentior, fronte & superciliis prominentibus, oculis acri lumine radiantibus, dorsum amplum: nec sane uelox hoc genus est. Tertium uenaticorum genus, Britanni agasæum *Agasæus.* B uocant: strenuus generosúsque hic est, uerum prædictis longe minor: magnitudine potius ignobilioribus hisce canibus, qui sub mésis in ædibus nostris aluntur æqualis, gibbus, strigosus, hirsutus, aspectu oculorum ignauo, unguibus duris rigidísque, dentibus iis qui canini uocantur, magnis, naris sagacitate in peruestigandis ferarum uestigiis cæteros omnes facile superat. Tuscos canes uocat Aurelius, *Tuscus canis.*

Forma quibus licet obsita uillo,
Dissimilésque habeant catulis uelocibus artus,
Haud tamen iniucunda dabunt tibi munera prçda.
Nanque & odorato noscunt uestigia prato:
Atq; etiam leporum secreta cubilia monstrant.

C Gratius glympicum nominat & metagonta, *Glympicus. Metagon.*
Quem primum celsa lorum ceruice ferentem
In syluis egit Beotius Hagnon. Hic
Vnus præsidium, atque operi spes magna petito
Assumptus metagon, lustrat per nota ferarum
Pascua, per fontes, per quas triuere latebras
Primæ lucis opus: tum signa uapore ferino
Intemerata legens, si qua est qua fallitur eius
Turba loci, maiora secat spatia extera gyro:
Atque hic egressu iam tum sine fraude reperto,
Incubuit spatiis.
D Sed ne qua ex nimio redeat iactura furore,
Lex dicta officij neu uoce lacesseret hostem,
Néue leuem prædam aut propioris pignora lucri
Amplexus, primos nequicquam offenderet actus.
Iam uero impensum melior fortuna laborem
Cum sequitur, iuxta domus quæsita ferarum
Vt sciat, occultos & signis arguat hosteis:
Aut effecta leui testatur gaudia cauda,
Aut ipsa infodiens uncis uestigia plantis
Mandit humum, celsásue apprensat naribus aures.

Et hæc quidé uenaticorum canum genera à ueteribus celebrata memini-

Molotticus canis. Pecuarius.

mus. Sunt autẽ & in eodem genere canum, alij uenatici, alij pecuarij: ut in E
genere molottico. Cum enim molotticum genus uenaticum nihilo à cæte
ris discrepat, quòd scilicet fœminæ moribus sint mollioribus quàm mares,
pecuarium tamen magnitudine & animositate contra beluas præstat: insi-
gnes uero & animo & industria, qui ex utroque, molotticis dico & laco-
nicis, prodierint. Sunt præter hæc nobilia canum genera, imbelles quidam
paruíque, & prope dixerim inutiles, qui in domibus nostris oberrãt, & sub
mensis aluntur: ex quibus paucos admodum ab authoribus celebratos me-

Melite⁹ canis. Melitensis.

minimus: in quibus est qui catulus Meliteus à Melita insula dictus à Calli-
macho est. paruus hic est, quàm sit uiuerra maior. Hi stomachi dolorẽ se-
dant applicati sæpius: transiréque morbos, ægritudine eorũ intelligitur, ple
runque & morte. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quo- F
rum in dolore cuiuscunque partis, si catulus lactẽs admoueanır, apprima-
túrque his partibus, transire in eum morbus dicitur: idq; exenterato persu-
sóque uino deprehendi, uitiato uiscere illo quod doluerit hominis: & ob-
rui tales religio est. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus item mi-
rum proditur. Si catuli priusquam uideant applicentur triduo, stomacho
maxime ac pectori, & ex ore ęgri suctum lactis acipiãt, transire uim mor-
bi: postremo exanimari, dissectísque palã fieri ægri causas: mori & humari
debere eos obruta terra. Canis rabidi iecur si assũm edatur, pro remedio iis
qui ab ipso fuerint morsi à nonnullis proditum est. Audiui autem quosdã,
inquit Galenus, cum illi soli remedio fidem habuissent, postea statim mor-
tuos. Multo tamen utilissime (ut tradit Plinius) iecur eius qui in rabie mo- G
morderit, datur, si possit fieri, crudum mandendũ: si minus, quoquo modo
coctum: aut ius incoctis carnibus. quin & necẽtur catuli statim in aqua ad
sexũ eius qui momorderit, ut iecur crudum deuoretur ex iis. Hæc Plinius.
Vtuntur quoque ad arcendos aquæ pauores (ut author est Dioscorides) ca-
nino dente eius, qui momorderit canis, folliculo includẽtes: quem brachio
pro amuleto adnectunt. In canis rabidi morsu tuetur à pauore aquæ capi-

Quomodo cõburi debeãt canini capitis ossa, docet Plin.

tis canini cinis illitus uulneri: idem in potione proficit: quidam ob id edẽ-
dum dederũt: aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Est limus
saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri hydrophobos non pa
titur. saliuntur & carnes eorum qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in
cibo dandæ. Sanguine canino cõtra toxica nihil præstantius putatur: & ad H
scabiem ante omnia ualet sanguis caninus. Ossibus fractis caninum cere-
brum linteolo illito superpositis lanis quæ subinde suffundãtur, fere XIIII
diebus solidat. Lendes tolluntur adipe canino: aurium grauitatem sedat a-
deps cum absinthio & oleo uetere: caniníque lactis instillatio sedat auriũ
dolorem. Stercus caninum anginis medetur, & dysenteriæ: necnon ulceri-
bus, præcipue malignis.

1 Canes &c. Alios etiam canum morbos ostendũt rei rusticæ authores sed quibus facilius remedia adhiberi possint: ut Col. lib. 7. Gratius de uenatione. 2 Meliades. Petronij à petronibus dici putantur. quos ueteres rusticos appellarunt. 3 Olfactu ualent. Interpres Arabicus leuerarium hunc uocat.

A De lupis. Cap. LXXVIII.

CAni pecuario magno simillima corporis figura lupus est. Collū illi u- *Lupus, λύκος.*
nico osse perpetuo rigidum: cauda crassa, uillosa. Genitale ossis naturā
sequitur. pedes habet priores quinis distinctos digitis, ut canis. Auersi co-
eunt lupi eodem modo quo canes, sed uno tempore tantum: & dies quibus
coeunt toto anno non amplius duodecim. Fert etiam uterum lupa, & parit
ut canis, tum tempore, tum fœtus numero. Cæcos etiam generat canis mo
do. parit ineunte æstate. Animal est insidiosum & ferox: inertes tamen hos
paruósque Africa & Ægyptus gignunt: asperos trucésque frigidior plaga.
Visu prędítus est lupus acutissimo, ut qui nocte intempesta & tenebrosa, lu
ce tamen perfruitur: noctu itaque uagatur & pecora deuorat. Quin & tau
B ros quoque inuadit & asinos, atque etiam uulpes. Lupi hominem illi po-
tius uorandum petunt, qui μονοπεῖραι, id est uniparæ aut solitarij sunt, quàm *μονοπεῖραι.*
qui uenatores, κυνηγέται uocant. Lupos etiam aiunt terram quandam cum *κυνηγέται.*
1 esuriunt edere. Quinetiam apud paludem Mæotidem, lupos esse piscatorū *Lupi piscato-*
familiares, eorúmque societate piscari aiunt: & nisi partem suam eorum *res.*
quos capiunt piscium à piscatoribus acceperint, retia cum in terra expansa
resiccantur, lacerare. In Italia creditur luporum uisus esse noxius: uocémq;
homini quem priorem contēplentur, adimere ad præsens. Lupi iecur tri-
tum hepaticis datur, iis qui febris sunt expertes cum uino nigro calido: fe-
bricitantibus uero cum aqua calida. Ossea sunt lupis genitalia, uti diximus, &
iis calculo humano præcipua remedia. Plura sunt luporum genera: pri-
C mum τοξευτῆρα uocant, quasi iaculatorem sagittariúmue dixeris, toto cor- *τοξευτήρ.*
2 pore fuluo breuíque. Caput habet lōge maius quàm pro corporis ratione:
uentrem ueluti canitie multa albicantem, cursu pernici, horrendo ululatu,
aspectu truculento, capite fere nutante. Alterum genus circum appellāt, *Circus, κίρκος,*
& ἅρπαγα, id est raptorem, priore maius, corpore oblongo, colore & in late *ἅρπαξ.*
ribus & cauda candido, uelocitate cæteros lupos omnes facile superat. mul
to cum strepitu prima aurora & in ipso crepusculo ad prædam proficisci-
tur. In montibus degit: urgente uero acriore hyemis asperitate, urbes pro-
pius accedit, quo facilius è gregibus uictum paret. Est in Tauro, Amano,
& Ciliciæ montibus, non lupus, sed lupis belua longe præstantior, prægrā- *Aureus lupus,*
dis atque procera, aureum uocāt & χρύσεον, à pilorū fulgore, inter feras pul- *χρύσεος.*
D chritudine eximia: insigni oris duritate roboréque, quo ferrum, æs, lapidés
que uel durissimos emollit atque frangit. Caniculæ ortū sentit hæc belua
metuítque: statim nanque in terræ speluncam quampiam abdit sese, donec
feruor ille solis deferbuerit. Duo item sunt alia luporū genera, ἄκμονας uo- *ἄκμονες.*
cant: collo breui, dorso lato, cruribus pedibúsque uillosis, rostro toto & ocu
lis quoque paruis. Horum alter & dorso & uentre est candidiore: in oculo-
rum duntaxat ambitu nigricat: hunc quidam ἰκτῖνον dicunt: alter uero colo- *ἰκτῖνος, πολιό-*
re nigricante insignis, minor priore est, sed uiribus nihilo inferior. Setarū *τειχα dixit*
in modum horrent undique pili, lepores frequenter inuadunt. Thos lu- *Oppianus.*
pus est Æthiopicus paruus & deformis, ex lupo & panthera prognatus, qui *Thos, θώς.*
3 utrunque refert parētem, facie scilicet genitorem, reliquo corpore matrē.

Corpus illi ad caudam porrectius est, sed minus procerum. Interna omnia 3
lupi similia habet. Impletur ut canis, & catulos etiam cæcos generat. Velo- E
citate præstat, saltúque ualet, quanuis crura habeat breuiora: mollis enim
& agilis est, prosilíréque longius ob eam rem potest. uenatu uiuit: hominẽ
diligit, quem neque offendit neque metuit ualde. pugnat cum canibus &
leonibus, imo leones ipsos superat: quò fit ne in eodem loco sint thoes &
leones. Huius alij duo genera statuunt, alij tria, sed plura esse non uidentur:
sed ut piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita thoes quoque per
tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme æstatéue trahunt: atq;
æstate nudi, hyeme hirti redduntur: itaque habitum, nõ colorem mutant,
inquit Plinius. Lupus ceruarius (eũdem esse arbitrantur nõnulli, qui thos:
alij chaum dici malunt,) insatiabilis est, ut cui à uentre protinus recto in- F
testino transeunt cibi. Hic tamen, quãuis post longa ieiunia, repertas ægre
carnes si mandere cœperit: ubi quid casu respiciat, obliuiscitur: & imme-
mor præsentis copiæ, abit quæsitum quam reliquerat satietatem. Mittit
Æthiopia & lycaonem & India quoque. lupus est ceruice iubatus, & tot
modis uarius, ut nullum illi colorem dicant abesse. In hoc animalium ge-
nere numerãtur à quibusdam & lynces. Duo eorum genera: animal utrũq;
paruum est, forma utrique similis, oculi splendẽtes, facies formosa, exiguũ
caput, auriculæ curuæ. Differũt magnitudine & colore: minori enim gene-
ri color ruffus: maiori ad croceũ uergit. Genus hoc maius ceruos orygásq;
magna cum agilitate inuadit. Animal peregrinũ lynx est, clarissime omniũ
quadrupedum cernit. In cruribus posterioribus simile quid semitalo ha- G
bet. In auersum mingunt lynces, auersæque coeunt canum more. Harum
urinas coire in geminas carbunculi similes & igneo colore fulgentes, faten
tur, qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti: lyncurium uocatur (è 4
maribus fuluum & igneum: à fœminis languidius atque candidum.) Istud
etiam ipsum lynces persentiscere hoc documento probatur: quòd egestũ
liquorem ilico arenarum cumulis quantum ualent, cõtegunt, inuidia sci-
licet ne talis egeries transeat in usum nostrum, ut Theophrastus perhibet.
Hoc non folia tantum & stramenta ad se rapere, sed æris etiam atque ferri
laminas contendunt: quod Diocles quidem & Theophrastus credidit: Ego
falsum id totum arbitror (inquit Plinius) nec uisam in æuo nostro gemmã
ullam ea appellatione. Et quod de medicina simul proditur, calculos uesicę H
eo poto elidi, & morbo regio occurri, si ex uino bibatur aut si portetur. Vn
gues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tra-
dunt hoc cinere epoto, propudia uirorum, eiusdem aspersu, fœminarum li
bidines inhiberi. Item pruritus corporum, urina, stillicidia uesicæ: itaque
eam protinus terra pedibus aggesta, obruere traditur. Eadem autem & iu-
gulorum dolori monstratur in remedio. Alij dixere languriũ, & esse in Ita-
lia bestias langurias: Zenotimus lãgas uocat easdem, & circa Padum nasci-
tam affirmat. πάνθηρ lupum canarium uocauere quidam: animal est aspe 5
ctu pulchrum, sed uirium expers & imbelle. Catulos parit cæcos luporum
ritu. Chaum galli rhaphium uocabant, effigie lupi, pardorum maculis. 6

Nudi, λάοι, forsitan leues, uel nitidi.
Lupus ceruarius.
Lycaon.
Lynx, λύγξ.
Vergil. Quid lynces Bacchi uariæ?
Lyncurium. De lyncurio plura apud Plinium lib. 37. cap. 2.
Langurium.
Languria.
Langa.
πάνθηρ.
Lup⁹ canari⁹.
Chaus.
Rhaphius.

A 1 Apud paludē Mæot. Secundū Mæotidis paludis Conopiū nuncupatū lupi, quos minime à domesticis canibus differre dicas, cum piscatoribus studiose uersantur. 2 Breui, περιηγέα γυῖα, id est mēbrorū compage prope rotunda. 3 Reliquo corpore, νώτοισι, id est tergo, uel ut Gillio placet, pellis uarietate. 4 Igneo colore fulgētes, Esse autem qualē in igneis succinis colorem, scalpíque refert Plinius. 5 Πάνθηρες, Pollux πάνθηρες inter maiora numerat animalia. 6 Chaum eundē esse cum lupo ceruario cēset Hermolaus: & ex chao conceptas canes chaonidas nominari: etiā si Iulius Pollux altiorem de his fabulam recenseat.

De hyæna & crocuta. Cap. LXXIX.

VT lupo non dissimilis, ita nec omnino similis hyæna est, quam nōnul- [*Hyæna.*]
li glanum dicunt: dorsum illi medium gibbum est. colore lupi pro- [*Glanus.*]
B pe, sed hirsutior, latere utrinque fusca distincto uilla. & iubam habet ure-
quus, sed quæ per totum dorsum porrecta est, & seta duriore longioréque.
Varietas multiplex inest oculis, ut qui in mille colores transeat subinde, in
quorum pupilla lapis inuenitur, hyęnium dictum, præditum illa potestate, [*Aliàs hyænia,*]
ut cuius hominis fuerit linguæ subditus, prædicat futura. Spina illi riget, & [*ex oculis hyæ-*]
collum continua unitate, flectíque nequit, nisi toto corpore circūacto. Cor [*næ, inquit Pli-*]
pus illi non minus quàm lupi est, longum & gracile: & cauda quoque lon- [*nius.*]
1 ga gracilísque, sed hirsuta. Quod autem de ea fertur, genitale simul & ma-
ris & fœminæ eandem habere, itaque inire & iniri alternis annis coniecti-
tium est: sed uirile similiter atque in lupis & canibus habetur. Quod uero
fœmineum esse uidetur, tam in mari quàm fœmina sub cauda positum, est
C linea quędam similis genitali fœminino, sed sine ullo meatu: sub hoc mea-
tus excrementorum est, atque sub eo genitale uerum in fœmina contine-
tur. Quæ quidem nota quanuis utrique sexui communis sit, tamen in ma-
ribus potius cernitur: quia mares quàm fœminæ magis capiuntur, quòd iis
ingenita est callidior astutia. Iam inter undecim numero, unam tātum ce-
pisse uenator retulit quidam. Nocte grassatur, ut quæ noctu melius cernat.
Molitur hæc insidias homini, sequitúrque stabula pastorum, & auditu assi-
duo addiscit uocamen, quod exprimere possit imitatione uocis humanæ,
ut in hominem astu accitū nocte sæuiat. Vomitus quoque humanos men-
titur, falsisque singultibus solicitatos sic canes deuorat. Sepulchra quoque
effodit humanæ auida carnis, ac eruit. Pręcipue pantheris esse in metu hyę-
D næ dicuntur, ut ne conentur quidem resistere, & aliquid de corio earum ha
bentem, non apperi. Mirúmque dictu, si pelles utriusque contrariæ suspen-
dantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiunt uenantem, declinant ad dex
tram, ut prægressi hominis uestigia occupent. Quòd si successerit, alienari
mente, ac uel ex equo hominem decidere: at si in læuam detorserit, deficiē-
tis argumentum esse, celerémq; capturam. Hyænæ plurimæ gignuntur in
Africa. Hyæna quemadmodum & uulpes in oleo elixa oleum efficit dis-
cussorium, articulari morbo utilissimum: usus omnino idem quem de uul
pino docebimus. Hyænæ fel taurino efficacius est: suffusionem oculorum
per initia digerit, aciémque eorum exacuit. Lippitudini fel illitum fronti-
bus prodesse dicitur: aut ne lippiatur decoctum cum mellis Attici cyathis

rribus & croci uncia illitum: sic & caligines discutit & suffusiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento: asseruari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias, excrescētia in oculis: item cicatrices. glaucomata uero iocineris recentis inassati sanie cum despumato melle inunctis. Dētes eius dentium doloribus tactu prodesse: (si credimus) uel alligatos ordine humeros, humerorum & lacertorum doloribus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis: uētriculis, cinerem cum oleo illitum: neruis, medullas è dorso cum oleo uetere ac felle. Febribus quartanis, iecur degustatum ante accessiones: lumborum doloribus, carnes è lumbis edendas, illinendásque cum oleo: uenerem stimulari, genitali ad sexus suos in melle sumpto, etiam si uiri mulierum coitus oderint. Hyæna quodcunque animal ter lustrauerit, mouere se non posse, sed in uestigio hærere traditur: quapropter magicam scientiam inesse ei pronuntiauerunt, quam & magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt. In Æthiopiæ parte coit cum leæna, unde nascitur monstrum, cui crocuræ nomē est: uoces hominum pecorúmque & ipsa pariter affectat. Nunquam conniuet aciem orbium, sed in obtutum sine nictatione cōtendit. In ore gingiua nulla. dens unus atque perpetuus: qui ut nunquam contrario cursu hebeterur, naturaliter capsularum modo clauditur. Crocutas etiam generat Æthiopia ex cane lupóque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinúsque deuorata conficientes uentre.

Cœliacis, alias iliacis.

Crocuta, κροκοῦτα. Alias crocotta.

E

F

1 Genitale, Nec minus stulte, inquit Aristoteles, magnóque errore trochum. Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ: atque trochum seipsum inire. G

De leonibus. Cap. LXXX.

Λέων, leo.

Leo rarum genus animalis est, nec multis nascitur locis. In Europa potius quàm in Asia inueniuntur leones: & in Europæ ea parte quæ inter Acheloum tantum & Nestum amnes est: & ij uiribus longe præstantiores sunt iis, quos Africa aut Syria gignant. Qui uero prope Istrum Europæ amnem, quique in Armenia aut Parthia procreantur, non adeo uiribus pollent. Leones ita depinxit Ouidius, -His leuia fuluæ
Colla iubę uelant, digiti curuantur in ungues:
Próque humeris armi fiunt. in pectora torum
Pondus abit, summæ cauda uerrunrur arenæ: H
Iram uultus baber. pro uerbis murmura reddunt.
Pro thalamis celebrant syluas.

Leones fului sunt omnes, inquit Aristoteles, πυῤῥοί.

Verum pro regionum, in quibus gignuntur uarietate, eorum quoque forma diuersa est. In Parthia nanque & Armenia nascuntur colore fuluo, crasso collo, capite magno, oculis splendore radiantibus, supercilius extantibus, & fere ad nares usque propendentibus, collo simul & mento, plurimo pilo luxuriantibus. Qui in Erebis gignūtur, collo quoque & pectore nō minus iubati sunt, & oculis item splendore fulgentibus: uerum ex iis pauci, uel in regione ampla reperiuntur, & supra modum pugnaces: in Africa autē plu-

res,

A res, uerum non ita hirsuti pilosíue: sed neque oculis adeo radiantibus, aspectu tamen terribili. Totius corporis color nigricãs his fuscúsue, ac si nigrũ cœruleo permisceas: corporis robur eximium. Ex Æthiopia migrant nonnunquã leones, cætero nigricantes, solo rictu fuluo colore rufescentes, plurima iuba, capite grandiore, oculis nigricãtibus: ut uero Plinius scribit color leonum tantum in Syria niger. Abundat Æthiopia & leonibus qui μύρμηκες uocantur, id est formicæ: sunt etiã in arenosis Indiæ desertis. Habet autem hoc genus genitale auersum, colorem aureum, glabriores hi sunt quàm Arabici. Ipsis, inquit Plinius, color felium, magnitudo Ægypti lupo rum, uel ut Solino placet, ad formam canis maximi: ut uero Herodoto quã sit canum magnitudo minor, uulpiũ uero maior, pernicitate miranda: ue-

Μύρμηκες, Formicæ Indicæ.

Alidis, ipsis color fœdus.

B natu uiuunt, pedibus quos leoninos habent, arenas aureas ex cauernis egerunt terræ, talparũ more, quas uigilantissime custodiunt, ne quis auferat: captantésque ad necem persequuntur: in cauernis æstu conduntur. Nearchus uidisse se scribit formicarum ferarum pelles pãtherarum pellibus similes. Herodotus corporis specie formicis Græcis similes esse tradit: eodémque modo arenã ab illis effodi. Plinius, Indicæ formicæ cornua, inquit, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Dentes leonibus omnibus serrati: & ex iis eos tantũmodo mutant, qui canini uocantur quatuor, duos superius, totidémque inferius: idq; sexto ætatis mense fit. Lingua leonibus imbricatæ asperitatis est, & limæ similis, attenuánsque lambendo cutem hominis: ceruix osse uno rigida cõstat, nec uertebris ullis iungitur. Iuba caret leæna:

C maris enim hęc propria est, ut scilicet pili in armis largi depẽdeant: at quos pardi generauere, semper insigni hoc carent. Binas tantum gerũt mammas in medio uentre: quæ etiam in fœminis paruo abundant lacte. In cruribus posterioribus talum gerunt in anfractum tortuosum: pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis: ungues iis adunci, quorum mucrones cum ingrediuntur, uaginis corporũ claudunt, ne acumina attritu retundantur: nec nisi appetendo prætenduntur. Pedatim incedit leo, hoc est ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur. cauda leoni, infima parte ut bubus hirta: Leonis ossa exiguam admodum, & perobscuram habent medullam, eámque solis in fœmoribus & brachiis: eius ossa adeo dura sunt, ut ex iis concussis, ignis quasi ex silice excutiatur. Ventrem ha-

D bet leo ut canis arctiorem: & interiora item omnia canibus similia continet. Leo auersus coit, urináque retro reddit. Coit & parit nõ omni tempore: singulis tamẽ annis uere parit, & magna ex parte geminos: sed cum plurimum sex catulos: nonnunquam etiam unum. parit autem catulos informes inarticulatósq;, in initio magnitudine mustellarum, & cæcos: sed qui uident protinus atque nascuntur, soli in eo genere quod dentes habet serratos. Sunt uero cum in lucem eduntur adeo parui, ut semestres uix ingredi possint, nec nisi bimestres moueri. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt: primum quinque, post uno subinde pauciores: anno enim secundo quatuor, mox tres: deinde pari modo per annos singulos minus uno, post remo nullum: atque ita leæna partus multitudine sterilescit. Semel in uita

leænam parere scribit Herodotus, unáque cum fœtu uterũ emittere, quod E fabulosum esse asserit Aristoteles. Vescitur quidem carne leo ritu cæterorum syluestrium ferratorum: sed cibo incontinẽter admodum utitur, multáque deuorat solida, sine ullo dissectu. Mox nihil biduo, aut certe triduo edit: ferre enim inediam potest, ut qui iam ad multam satietatem repletus est. Parum bibit: excrementum uero emittit tertio die: uel utcunque accidit egerit, idq; durum, aridum, & simile ut canis. Flatum etiam acerrimum emittit, & urinam grauiter olẽtem. Mingit crure elato ut canes ad stipites: fœdum quoque odorem in cibo relinquit ex suo halitu: proscisso nanque leone, interiora grauiter olent. Leo quanuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam uacans, facilis mitísque maiorem in modum est. Clementię in iis indicia multa sunt: prostratis parcit: in uiros potius quàm F in fœminas sæuiunt: infantes non nisi magna fame perimũt. Animos leonum frons & cauda indicant: sicut motus equini de auribus intelliguntur: immota enim cauda est placido, clemens blandientíq; similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra uerberatur: incremento terga seu quodam incitamẽto flagellantur. Vis summa leoni in pectore est, firmitas in capite precipua. Infirmus parte ilium est cõtra ictus: sed reliquo corpore multas patitur plagas. Leonum genus trifariã scinditur: nam breuiores & iubis crispi, plerunque ignaui sunt & imbelles: longiores & coma simplici, generosi acrésque magis ac potentes. Leoni præcipua generositas tunc, cum colla armósque uestiunt iubæ: id enim ætate cõtingit è leone conceptis: at hi quos creant pardi, in plebe remanent iubarum inopes. G Adulterinis enim coitibus degenerantur quandoque partus leænarum: & leones quidem procreantur, sed ignobiles. Leones cum premuntur à canibus aut uenãtiũ multitudine, cõtempti m recedunt sensim pedatimq; subsistentésque interdum ac respectantes dissimulant timorem. Idq; agunt, si in campis patentibus ac nudis urgeãtur: nam syluestribus opacísque locis, quanta possunt se fuga subtrahunt. Cum insequuntur nisum saltu adiuuãt: & ubi iam prædæ appropinquarint, insiliunt: cum fugiunt, non possunt salire, sed cursus eorum continens, ut canum intẽditur: fugiunt nonnunquã leones demissa inter crura cauda, ut canes. Iam uisus est leo, qui cum suem aggrederetur, ut setis horrentem aspexit, fugeret. Ignem præcipue formidant, & cantus gallinaceorum, & rotarum strepitus: sed ignes magis. Leo- H nis adeps cæteros & caliditate exuperat, & partium tenuitate: ac proinde digerendi facultatem habet maiorem. Leonis adeps cum rosaceo cutem in facie custodit à uitiis, candorémque seruat, & sanat adusta niuibus, articulorúmque tumores. Fel aqua addita, claritatẽ oculis inunctis facit: & cum adipe eiusdẽ comitiales morbos discutit leui gustu, & ut protinus qui sumpsere cursu id digerant. Cor in cibo sumptum, quartanis medetur: adeps cũ rosaceo quotidianis febribus. Leontophonos uocari accepimus bestias modicas, nec alibi nascentes, quàm ubi leo gignitur: quarum urina aspersa leoni exitialis est: quæ & captæ exuruntur, ut earum cineres pollutæ iactæq; per compita concurrentium semitarum leones necẽt, si quantuluncunque

Parte ilium, εἰς μὲν τὰ κεῖλα.

Leontophoni.

A cunque ex illis sum pſerint Propterea leones naturali eas premunt odio:atque ubi facultas data eſt,morſu quidē abſtinent, ſed dilaniatam exanimāt pedum niſibus.Illa contrà urinā ſpargit prudens, hanc quoq, leoni exitialē.

De tigride. Cap. LXXXI.

Tigrim Hircani & Indi ferunt. Hoc beſtiarum genus inſignes maculis notæ & pernicitas memorabile reddiderunt. Aſpectus pulchritudine reliquas omnes quadrupedes non minus ſuperat tigris, quàm pauo alites, corporis magnitudine, oculorum intuitu, ſupercilijs prominentibus, caudæ longitudine,toto denique corporis habitu, præterquam coloris uarietate.leçnę ſimillima tigris fœmina eſt,(nam mas cani ſimilior extat.)Fuluo Tigris.
B nitet corpus : hoc fuluum nigrantibus ſegmentis interundatum, uarietate apprime decet. Velocitatis tremendæ ſunt tigres : nihil enim tam longum quod non breui penetrent:nihil adeo antecedit, quod nō ilico aſſequātur: at maxime potentia earum probatur,cum maternis curis incitantur, cum catulorum inſiſtunt raptoribus.Succedant ſibi equites licet, & aſtu quātolibet amoliri prædā uelint,niſi in præſidio maria fuerint,fruſtra eſt auſum omne.Totus tamen eius fœtus,qui numeroſus eſt,ab inſidiante rapitur,equo quàm maxime pernici:atque in recentem ſubinde transfertur : at ubi uacuum cubile reperit fœta(maribus enim cura non eſt ſobolis,ſed nec eos aliàs temere conſpexeris) fertur præceps odore ueſtigans . Raptor appropinquante fremitu,abijcit unū ex catulis: tollit illa morſu,& pondere etiā
C ocyor acta,remeat:iterū conſequitur,& ſubinde,donec in nauim regreſſo, irrita feritas ſęuit in litore. Notantur enim frequentiſſime, ſi quando raptores,ſuis aſpottatis catulis,tenauigātes uident,in litore irrita rabie ſe dare præcipites,uelut propriam tarditatem uoluntaria caſtigantes ruina. Tigres apud Praſios maximas gigni Megaſthenes author eſt:quippe quæ leones magnitudine dupla fere ſuperant. Tigres Arrianus (qui Alexandri res geſtas conſcripſit) magnitudine equum maximum æquare , cæteras uero quas uulgus tigres nominat,non tigres,ſed thoas eſſe maiores prodidit.

De panthera pardo & cepo. Cap. LXXXII.

Panthera & tigris macularū uarietate prope ſolæ beſtiarum ſpectātur. Panthera. πάρδαλις.
D Ferox animal pāthera eſt, & in homines ſęuit.Macularum,ut diximus πόρδαλις.
uarietate ſpectabilis eſt, & minutis orbiculis picta, ita ut oculatis ex fuluo aut nigro circulis, uel cœrulea , uel alba diſtinguatur tergi ſupellex . Sunt qui tradant in armo ijs ſimilem lunę eſſe maculam creſcentem in orbes,& cauātem pari modo cornua . Duplex pantherarum genus,alterum maius, quod & dorſum latius habet:alterum minus quidem, & corpore gracilio- re,at uiribus nihilo inferius.Similes ſunt utræq,,præterquam quòd caudis differunt:minori enim maior eſt cauda,maiori uero minor. Corpus utriq; oblongum maculiſque uarium,ut modo diximus. Oculi ſplendore radiātes:dentes habent ſerratos:mammas in medio uentre quaternas,crura cōpacta firmáque:pedes priores quinis digitis diſtinctos,poſteriores quater-

nis. Ingrediuntur leonum more, cõdito scilicet in corporis uaginis unguiũ E
mucrone, nec nisi appetendo prætendunt. cor habent pro corporis ratione
magnum. Animalium nullum odoratum, inquit Plinius, nisi si de panthe-
ris quod dictum est credimus. Tradunt odore earum, & contemplatione
armenta mire affici: atque ubi eas persentiscant, præparato conuenire: nec
terreri, nisi sola oris toruitate. quam ob causam pantheræ absconditis ca- 2
pitibus, quæ corporis reliqua sunt, spectanda præbent, ut pecuarios greges
stupidos in obtutu populentur secura uastatione. Pantheræ in Europa nul-
læ sunt: in Hircania numerosæ. uino plurimũ delectantur. Capiuntur ma- 3
xime, non agno aut hœdo, sed canicula palo alligata: uerum Hircani, ut ho
minibus intentatum nihil est, frequentius eas ueneno quàm ferro ne-
cant: aconito carnes illinunt, atque ita per compita spargunt semitarum: F
quæ ubi esæ sunt, fauces earum anginæ obsidentur, ideo & gramen παρ-
δαλιάγχες appellauerunt: sed pantheræ aduersus hoc uirus, excrementa
humana deuorant, & suopte ingenio, pesti resistunt. Quocirca uenatores
stercus in uasculo suspendunt ex arbore aliqua, ne procul belua abeat petẽs
suum medicamentum, idq; altius quàm ut queat saltu contingere. itaque
insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans, in se efferenda emoritur. In
pantherarum genere fœminam animosiorem esse quàm marem apertum
Variæ. est. Nunc & uarias, & pardos qui mares sunt, appellant, in eo omni genere,
Pardi. creberrimo in Africa Syriáque. Quidam ab iis pantheras solo candore dis-
cernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni, inquit Plinius. Insidunt in 4
Africa pardi cõdensa arbore: occultatíque eius ramis, in prætereuntia desi- G
Cepus, κῆπος, κᾶπος. liunt, atque è uolucrũ sede grassantur. Est in Æthiopia cepus, reliquo qui- 5
dem corpore pantheræ similis, sed facie leonina, magnitudine dorcadis.

1 Pantheris in candido breues macularum oculi, inquit Plinius. Cœrulea uel alba dixit Solinus, quod Oppianus ὑδατοφανόωντα, ἠέροεις. 2 Quo modo pantheræ simias captant, ostendit Gillius, ut ait, ex Æliano: item hinnulos, dorcadas, capras syluestres, atque alia eiusmodi animalia. 3 Quo pacto capiantur ostendit Oppianus lib. 3. De uenatione, & 3. De pisc. 4 Solinus. In his syluestribus & pardi sunt, secundum à pantheris genus, noti satis: quorum adulterinis coitibus degenerantur partus leænarum: & leones quidem procreantur, sed ignobiles. 5 Cepum, κῆπον colunt Babylonij, qui sunt iuxta Memphim, faciem habet satyro similẽ, cætera inter canem & ursum. nascitur in Æthiopia.

H

De urso. Cap. LXXXIII.

Vrsus. Vrsa. Ἄρκτος.

VRsus animal est aspectu horridum, corpore latiore, hirsuto uillo, &
-Ora illi lato deformia rictu. -Vox iracunda mináxque,
Plenáque terroris rauco de gutture fertur.

Dentes illi serrati, naris nigra, mammas haber quaternas, & pedes hominis manibus pedibúsque similes. Cauda urso tam exigua ut uix dignosci à sensu possit. urso simul ut expirauerit genitale cornescere aiunt. Ventrem intus amplum habet. ueneris mirum in modum nocte diéque appetens est: & fœminæ sæpissime mares ad coitum incitant: quæ & dum utero gerunt, in libidinem exardescunt: & statim post editos fœtus, simul & rei uenereæ

dant

A dant operam & catulis alendis:& desyderium ueneris etiam hyems suscitat. Cocunt non uulgari quadrupedum more, sed amplexibus mutuis, ambobus cubantibus, uelut humanis coniugationibus copulantur: deinde secessus in specus separatim: specus si non habuere, ramorum fruticúmque congerie ædificant impenetrabiles imbribus, mollíque fronde constratos. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in usdem licet foueis, partitis tamen per scrobes secubationibus diuidūtur. In iis specubus pariunt ursæ (nec enim quicquam homini rarius, quàm parientem uidere ursam.) tricesimo die, tum unum, tum etiā duos: sed cum plurimū quinque. Hi sunt candida informísque caro, paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo: unguium tantum liniamenta prominent. Hanc lambendo paulatim figurāt, *Coeunt humanitus strati, Plinius.*

B & interdum ad pectora fouet, non alio incubitu quàm oua uolucres: ut assiduo incubatu calfacta, animalem trahant spiritum. Mares quadragenis diebus latent: fœminæ enixæ, quaternis mensibus. Et sane diebus primis quatuordecim tam graui somno premūtur, ut fertur, ut ne uulneribus excitari queant: tum mirum in modum ueterno pinguescunt. Cibi tunc nulla argumēta: nec nisi humoris minimum in aluo inueniri aiunt: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt uere, sed mares præpingues. Oculi eorum hebetantur crebro, qua maxime fauos causa expetunt, ut conuulneratum ab apibus os, leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimum urso caput: ideo urgente ui, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciūtur: ac sæpe in arena colaphis in-

C flictis exanimantur. uis maxima in brachiis & lumbis: unde interdum posticis pedibus insistunt. Vrsus animal omniuorum est, quippe qui & fructus arborum edat, & legumina, & mel perfringens alueos, & cancros, & formicas. carne etiam uescitur: uiribus enim suis confidens, inuadit non solum ceruos, sed etiam sues feros, si clàm repentéque potuerit agere. Tauros aperto marte aggrediuntur ursi, quos ex ore cornibúsque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Vrsæ cum fugiunt, suos catulos ante se compellunt, susceptósque portant: cum ab insectante iam occupantur, insiliunt in arbores. Vrsinus adeps alopecias curat, pernionibus subuenit. Ab hyberno somno mirum in modū pinguescunt ursi, ut diximus: illi sunt adipes medicaminibus apti, contráque defluuium capilli tenaces. Pulmo *Vrsi dimicatio cum tauro describitur ab Aristotele lib. 8. de hist. animalium.*

D ursinus, attritus qui à calceamentis fiunt, ab inflammatione tuetur. Cerebro ueneficium esse Hispaniæ credunt: occisorúmque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum, in ursinam rabiem agat.

De hystrice, erinaceo, & scyuro. Cap. LXXXIIII.

Hystrix etiam latet, totidémque diebus fert utero, & reliqua facit perinde ut ursa. Hystrix in Æthiopia frequentissima: eam generat & India & Africa. Est autem ex erinaceorum genere, & erinaceis similis: spinis tergum hispida, (aculeos nanque pilorum uice gerit, ut erinacei, sed longiores) quas plerunque cum intēdit cutem, laxatas iaculatione emittit uoluntaria, ut assiduis aculeorum nimbis canes uulneret ingruentes. Magni- *Hystrix.*

tudine paulo minor lupo est, qua haud facile inter fetas aspectu magis hor E
ribilem inuenias ullam. Quæ uero de medicinis produntur, quæcunque de
Erinaceus. *Hermaceus.* erinaceis dicűtur, omnia tanto magis ualebunt in hystrice. Aculeos quo-
Erinaceus terrestris. que pilorum uice gerunt erinacei: uerum parte omni inferiore rarã & in-
nocuam habent lanuginem. Erinaceorum alij maiores sunt (inquit Oppia-
Ἐχῖνος. nus) & maioribus aculeis horrentes: alij minores, spinis minoribus minús-
Ἐχῖνος χερσαῖος. que nocuis armati. Testes erinaceo non qui foris pendeant, sed intus lum-
bis adhæreant. Dum coeunt erinacei, non superueniunt tergis more qua-
Erinacei pugnã cũ serpẽte describit Opp. lib. 2. de pisc. drupedum, propter aculeos: sed stantes ambo inter se complexi coniungun
tur partibus supinis hærentibus sibi aduersis. Pugnant cum serpentibus e-
rinacei. Præparant hyemi & erinacei cibos, ac uolutati super iacentia po-
Aliàs unum amplius. ma affixa spinis, unum non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores. F
Iidem mutationẽ aquilonis in austrum, condentes se in cubile, præsagiunt.
οἱ μὲν ἐν τῇ γῇ, ὅπως καὶ τῶν μυζώντων. Et qui in cauernis sunt, commutant sua cubilia aquilonum & austrorum:
qui autem intra tectum aluntur, ad parietes discedunt: quod ita fieri cum
Cyzici Plutarchus. Bizantij quidam animaduertissent, cõsecutus existimationem est, ut tem-
pus futurum posset præsagire. Vbi uero sensere uenantem erinacei, contra-
cto ore pedibúsque ac parte omni inferiore, conduntur in formam pilæ, ne
quid comprehendi possit præter aculeos. in desperatione uero urinam ex •
Aliàs, in se. se reddunt. Erinacei terrestris combusti cinis uim habet extergentem di-
gerentémque: quo fit ut eo nonnulli ad ulcera sordida carnémque in ulce-
ribus excrescentem sint usi. eius itaque cinis cum melle, aut corium com-
bustum cum pice liquida alopecias emendat. Caput quidẽ eius ustum per G
se etiam cicatricibus pilos reddit: alopecias autem in ea curatione præpa-
rare oportet nouacula & sinapi: quidam ex aceto uti maluerunt. Caro eri-
nacei inueterata adseruatáque cum aceto mulso epota, renum uitio labo-
rantibus (nephreticos uocant) auxilio est: aquam intercutem habentibus,
conuulsionibus, elephantię, malo corporis habitu affectis: fluxiones quibus
uiscera obnoxia sunt, exsiccat. Eiusdem iecut testa solibus excocta arefactũ
ad eosdem usus datur. Hæc ex Dioscoride. Alij erinacei carnem iucundam
esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, priusquam in se urinam
reddat: eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minime
posse. Hæc caro ad hunc modum occisa, stillicidia uesicæ emẽdat. item suf-
fitus ex eodem. Quòd si urinam in se reddiderint, eos qui carnem ederint, H
stranguriæ morbum contrahere traditur. Pilos in palpebris incommodos
euulsos renasci non patitur fel erinacei. Præuident tempestatem & sciuri:
obturatísque qua spiraturus est uentus cauernis, & alia parte aperiunt fo-
Sciurus. res. Sciurus animalculum est pilosum, cui uillosior cauda pro tegumento
est: nam in solis præsertim æstu cauda se obtegit. Manibus utitur priorum
ministerio pedum, sedétque ad os illis admouens cibos.

De uulpe & leporibus. Cap. LXXXV.

Vulpes. *Ἀλώπηξ.* VUlpes quoque non aliter quàm ursa catulos parit, cæcos atque infor-
mes inarticulatósque: quos cum ediderit, lingua lambendo refouet &
conco-

A concoquit atque figurat: caudam gerit uillosam. mas genitale osseum ha- Κερδώ.
bet. Coeunt uulpes, ut Plinius refert, in latera proiectæ, marémque fœmina Γρήκων.
amplexa: ut uero Aristoteles, uulpes superueniens coit. Parturiens ita sece- Δασυκέρκος.
dit, ut raro grauida capiatur. parit cum plurimos quatuor. Animal astutũ Δασυκέρκον uocat Theocritus.
1 uulpes est & maleficum. insidiatur plurimũ auibus atque leporibus. Foueã
incolit altam, & quæ multos habeat exitus procul inter se distãtes, ne uno
in loco insidiis à uenatoribus locatis, facile cõprehẽdatur. Vulpiũ carnibus
autumno uenatores in Asia uescuntur: eo nanq; tẽpore uuarũ cibo pingue-
scunt. Est autem eius caro (quantũ conicere licet, inquit Galenus) eiusdem
cũ leporina facultatis: & animal ipsum tẽperatura siccũ ut & canis. Vulpes
& uiua & mortua in oleo elixata, digerẽtem facultatem addit oleo, facitq;
B ut ad corporis extremam superficiem euocet quæ in alto dolorem excitẽt:
quo fit, ut articulari morbo laborantes, si sæpe atq; diutius in eo insederint,
in principio quidem à morbo liberẽtur: leuamen quoq; in diuturnis mor-
bis sentiant. Pulmo uulpinus si in puluerem redactus bibatur, asthmaticos
iuuat. Adeps liquefactus infusúsque, auris dolorem sedat. Ossea uulpibus,
uti modo diximus, genitalia, & iis calculo humano remedia præcipua.
Sunt in leporum genere, quæ & in specubus degunt subterraneis, ut mox
2 explicabimus. Est uero lepus animalculũ pilosum, auribus longis, cruribus Lepus.
breuibus & minime æqualibus: priora enim posticis breuiora sunt. Color Λαγώς, ἢ λαγωός.
non omnibus idem est. lepori uni pili & in bucca intus, & sub pedibus sunt, Δασύπους.
inquit Aristoteles: cum cætera animalia nec intra os habeãt pilos, nec par- Πτώξ.
C te pedum resupina, sed prona. ut uero Plinius scribit, pili dasypodi & in buc Δρυοκοίτης quoque à Nicandro dictus est.
cis intus & in pedibus: quę utraque Trogus & in lepore tradit. Cor habet le
pus pro corporis ratione magnum. Iecur cuidam leporum generi & locis
quibusdam ita fissum est, ut bina esse iocinera credideris: nam cuniculorũ
exta in Betica gemina sæpe reperiuntur. Sanguis leporum non concrescit,
coitu scilicet firmiore: sed aliquantulum spissatur eo modo quo lac quod
iniecto coagulo coierit. non pinguescere lepores tradit Plinius. Lepores Lepores, ὀπισθουρητικοί.
& auersi coeunt, & retro rates urinam reddunt: & fœmina sæpenumero
3 prior marem superuenit. Coeunt & pariunt quoque tempore: dúmque ute
rum ferunt superfœtant, & singulis mensibus generant: sed fœtus edunt
non uniuersos: interpositis enim diebus quot res tulerit, peragũt partioné:
D sæpenumero nanque euenit ut fœtus alios imperfectos gestent, alios perfe
ctos iam edant. Partũ autẽ (ut maior fidipedum pars) cæcũ edit. Habet fœ-
mina lac priusq̃ pariat: & statim à partu repetit coitũ: & lactans adhuc cõci
pit fœtum. lac suillo simile sua crassitudine est. Coagulũ habet lepus inter Lepus, δασύπους.
ea quæ unicũ habẽt uentrẽ. Et unũ animal digitos habentiũ, herba alitur le
pus: ruminare quoque illi in more est. patẽtibus oculis dormiunt lepores.
Horum genera, ut quibusdam placet, duo sunt, maius scilicet & minus. M.
Varro tria distinguit genera: unum Italicum pedibus primis humilibus, po
sterioribus altis, superiore parte pulla, uentre albo, auribus longis, qui lepus Lepus.
dicitur, cum prægnans sit tamen concipere. In Gallia transalpina & Mace-
donia fiunt permagni: in Hispania & in Italia mediocres. Alterius generis

est,quod in Gallia nascitur ad Alpes:qui hoc fete mutant,quòd toto cādi- E
di sunt.quibus hybernis mensibus,pro cibatu niuem credant esse : cette li-
quescente ea tutilescunt annis omnibus: & est alioqui animal intoletandi
frigoris alumnum.Tertij generis est,quod in Hispania nascitur,simile no-
Cuniculus, Κούνικλος. stro lepori ex quadam parte,sed humile,quem cuniculū appellant. & lon- 4
gius quidem prospicienti paruulus uidetut esse lepus:at si manibus contre-
ctaueris,non paruam ostendit differentiam.Et maxima ex parte in subter-
raneis specubus degit:animal fœcunditatis innumeræ: quatuor enim si in-
tromiseris in leporarium, breui solet repleri : ut olim in Astypalæa insula,
cum prius non essent:ex duobus tantum in insulā immissis,in eam creuisse
multitudinem feruntur,ut uno anno supra sex millia uenatione caperētur.
Leporum fœtus uentre exectos,uel uberibus ablatos non repurgatis inte- F
Laurices. raneis,gratissimo in cibatu habent:laurices uocāt.Leporum ipsorum caro
sanguinem gignit crassiorem : meliorem tamē procreat succum quàm aut
bubula aut ouilla: estq́, nonnunquam ad siccam uictus rationem idonea.
Sanguis leporinus cęteris præfertur omnibus,ut qui suauissimus est:quem
& nonnulli cum iecinore,alij unà cum reliquis quoque uiscetibus coctum
edunt. Sartagine inassatus dysenterias,& cœliaca profluuia sistit : in uino
potus,contra toxica efficax est : si tepidus illinatur,uitia cutis in facie, quæ
ἴονθοι dicuntur, & lentigines emendat. Cerebrū leporis(capite scilicet to-
to elixo) & attritum & commansum puetis dentientibus utile est: non ta-
men eximia uis eius est,sed similis melli & butyro atq; id genus alijs. qui-
dam etiam aduersum metum utiliter edi cetebrū hoc prodidere . Assatum G
nonnulli cerebrum exhibent,edendū aduersus ttemores, qui ex mala affe-
ctione corporis sint contracti. Caput leporis ustum cum adipe ursino alo-
pecijs nonnulli imposuere.Coagulum leporis ad lac sanguinemue dissecā-
dum quod in uentre concretum est,cæteris præfertur omnibus. Comitia-
lem quoque morbum, si cum aceto bibatur, & præterea profluuium mu-
liebre sanare traditur.

1 Quibus artibus uolucres decipiat uulpes, explicat Oppianus lib.2 De pisc. quomodo lepores capiat,ostendit Gillius ex Æliano lib.7: uerum quæ refert Gillius,agasæo cani magis propria uidētur. 2 Villosissimus animaliū lepus est,inquit Plinius.
Dasypus. Lepus, Λαγωός. 3 Dasypodes omni mense pariunt,inquit Plinius, & superfœtant sicut lepores.
Λεβηρίδες. Λαγίδια γεωρύχα. Λαγιδεῖς. Chelidonia. 4 Cuniculum nonnunquam Theodorus pro δασύποδα uertit, ut dasypus quādoque speciem significet : sed confunduntur hæc nomina lepus & dasypus , ut utrunque & pro genere & pro specie quandoq; accipiatur. λαγωὸς fere genus est. Cuniculos Strabo λεβηρίδας à quibusdam appellari tradit: qui & λαγίδια γεωρύχα,id est lepusculi fossores ab ipso cognominantur, & λαγιδεῖς. Chelidoniam uocauit Diphilus etiam leporis genus quoddam. H

De uiuerris, mustelarum generibus,& de fele. Cap. LXXXVI.

Viuerra. MAgna proptet uenatum cuniculorum uiuerris gratia est.Inijciūt eas 1
in specus,qui sunt multifores in terris , nonnunquam & funiculis li-
gatas: at illæ quos deprehendunt, aut unguibus extrahunt, aut in apertum
egredi cogunt:atque ita eiectos superne capiunt uenatores. Ossea sunt ui-

uerris

A uerris genitalia: & iis calculo humano remedia pręcipua. Iocinerum dolo-
ribus medetur uiuerra porcelli modo inassata. Sunt qui eas ἰκτίδας uocant:
est uero ictis in mustelarum syluestrium genere: sunt enim mustelarũ ge- *Ictis.*
nera duo: alterum domesticum, alterum syluestre. Hæc autem quæ in do- *Mustela. γαλῆ.*
mibus nostris oberrat, & catulos ore suo susceptos (ut author est Cicero) *Mustela domestica uulgaris.*
quotidie transfert, mutátq; sedem, (atque hinc eas ore parere nonnulli pu-
tarunt:) hæc inquam & serpentes prosequitur, & aues quoque uenatur & *γαλῆ κατοικίδιος.*
mures. Mustelę syluestres magnitudine distant. Cor habet mustela pro cor- *Mustela syluestris.*
poris ratione magnum. Ossea sunt mustelis genitalia, & iis quoque calculo
humano remedia præcipua. Ex mustela ipsa inueterata sale denarij pōdus,
ut Plinius docet, in uini cyathis tribus datur à serpēte percussis: ut uero Dio
B scorides, mustela flammis depilata, deinde exēterata, saléque inueterata, in
umbra siccatur. Ea binis drachmis in uino pota præsentaneo est remedio
aduersum omnia reptilium uenena: & ad toxicũ quoque similiter datur.
Eius uentriculus coriandro fartus inueteratúsque serpentum morsui &
comitiali morbo in potu auxiliatur: & catulus mustelæ etiã efficacius. Mu
stelæ cinerem cum aceto illitum sunt qui tradant podagricos arthriticós-
que iuuare: & cum melle aut terebinthina, aut butyro impositum, strumas
discutere: ut quod uehementem digerendi uim possideat. Cinere mustelæ
uel felis diluto & semine sparso, mures à segetibus abigũt: uel decoctarum
aqua: sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Sanguis mustelæ
strumis utiliter illinitur: qui & comitialibus prodest. Iocinerum doloribus
C medetur mustela syluestris in cibo sumpta, uel iocinera eius. Ex hoc gene-
2 re ictis est, id est mustela rustica, magnitudine quàm paruus catellus Meli- *Ictis.*
tensis minor: sed pilo, forma, albedine partis inferioris, & morum astutia *Mustela rustica.*
mustelæ domesticæ similis. Mansuescit mirum in modum: efficit aluearí-
bus: mellis enim auida est: aues etiam petit ut feles. Genitale quoq; osseum
habet ictis. Fel ictidis contra aspides dicitur efficax, cętero uenenum. Fel ca
3 prinum (ait Plinius) ueneficiis ex mustela rustica factis contrarium est. Illa
solertia in metu melibus, sufflata cute distentæ ictus hominum, & morsus *Meles.*
canum arcent: leporibus plurimũ insidiantur. Iecur melis ex aqua oris gra-
uitatem sanat. Feles quoque & leporibus insidias moliuntur, & auibus, *Feles, αἴλουρος.*
ac nouissimũ muribus. Quo uero silentio, quàm leuibus uestigiis obrepũt
D auibus, quàm occulto speculatu in musculos exiliunt? imbelle aliàs animal
& ignobile. Excrementa sua effossa obruunt in terra, intelligentes odorem
illum indicem sui esse. Nocturnum animal feles est, & in tenebris illi ful-
gent radiántque oculi. Felem marē Ægyptij dicunt pupillas ad solis ratio-
nem uariare: cum enim exoritur sol, tum longæ fiunt: in meridie rotundæ
uidentur: ad uesperam autem obscurantur. Lingua feli imbricatę asperita-
tis & limæ similis, attenuánsque cutem hominis. In coitu feles non parte
posteriore se coniungũt: sed mas stat erectus, fœmina subiacet. Sunt porro
in eo genere fœminæ ipsæ libidinosæ & salaces: itaque mares ad coitũ ipsæ
frequentes alliciunt, inuitant, cogũt: puniunt etiã nisi pareant. Feles tot nu-
mero pariunt, quot canes: uescuntúrq; eisdem: & felium reliqua ut canum.

Viuunt circiter annos sex. Duplex earũ genus: nam sunt & ex iis syluestres E quædã, sicuti & aliæ quæ in domibus uersantur. Spinã aliúdue quid saucibus adhærẽs, felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi, aut delabi tradũt.

Viuerra. *Γαλῆ ἀγρία.* *Catus syluestris.* *Martes.* *Mars.*

1 Viuerram Strabo γαλῆν ἀγρίαν uocat: at Theodorus apud Aristotelem, γαλῆν ἀγρίαν, catum syluestrem uertit. 2 Theodorus etiam uiuerram interpretatur lib. 9 histor. animal. 3 M. Varro lib. 3 De re rustica admonet, oportere leporarij septa tectorio esse tecta, ne meles aut feles intrare possit: mustelæ genus quoddam procul dubio intelligens: sicuti & aliud genus, martes aut mars uocatur. de quo Martialis: Venator capta marte superbus adest.

De mure, & murium generibus. Cap. LXXXVII.

Mus. *Μῦς.*

SVnt & in murium genere quidam domus incolæ, qui nec feræ iure dici possunt, nec placidi, sed mediæ inter utrunque naturæ: plane tamen in- F dociles sunt. Dentes habent mures continuos, & bibunt lambendo, ut canes: in Africa tamen mures cum biberint moriuntur. cor habẽt mures pro corporis ratione magnum: & nonnullis fel inesse, aliis uero deesse notatum est. In murium iecusculis fibræ ad numerum lunæ dierum in mense congruere dicuntur, totidémq; inueniri, quotum lumen eius fit: præterea bruma increscere. Salacissimum animal mus est: & fœminam murem maiore ueneris rabie flagrare dicunt. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia maiorem in modum est: iam enim fœmina prægnante in uase miliario occupatã, paulo post reserato uase, musculi numero uiginti & centũ reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis muriũ 1 generis: (sorices uocant & ἀρουραίους μῦς:) locis enim compluribus agri fru- G mentarij, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti relinquatut: tam cito absumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ cum pridie metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedẽtes ad segetem, absumptam inueniant totam. Terræ Persicæ parte quadã, mure fœmina rescissa, fœtus fœminini prægnantes comperiri traduntur. Sunt qui uehementer confirment, mures si salem lambant, impleri sine coitu. Prouentus eorum siccitatibus traduntur: uerum illud adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat: nam nec exanimes reperiuntur, neq; extat, qui murem hyeme in agro effoderit: paucis tamẽ diebus omnino abolentur. Nõ aliud quicquam omnium superare copiam & celeritatem prouentus ualet nisi imbres: iis enim quàm primum intereunt. Deturgente H ab inundatione Nilo, musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, iam parte corporis uiuentes, nouissima effigie etiamnum terrena, ut cecinit Ouidius,

Sorex. *Ἀρουραῖος μῦς.* *Mus syluestris* *Mus agrestis.* *Mures Nilotici.*

Altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.

Muribus iam obituris uermiculum in capite gigni tradũt. Ex panibus multis & uariis simul positis optimum quenque seligentes aiunt circunrodere mures: quare optimi panis indicium in iis existimatur esse. Mures in insula Paro ferrum exedere & conficere dicuntur: Amyntas in Teredone Babylonica scribit eodem cibo uti. Pericula nobis imminentia præmonent musculi: ruinis imminentibus præmigrant. Mures à segetibus abigunt cinere

Musculi.

mustelæ

A mustelæ uel felis diluto & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sorices fu- *Sorices*
gari aiunt si unus castratus emittatur. soricibus pilosæ sunt aures: soricum fi
bras respondere numero lunæ exquisiuere diligentiores: sorices & ipsos
condi author est Nigidius: sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur.
Pulmonum uitiis medentur mures, & maxime Africani detracta cute, in
oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. eadem res & purulentis uel cruē-
tis excreationibus medetur. Muribus elixis in cibo datis urina infantiū co-
hibetur. Murem domesticum dissectum scorpionum ictibus utilissime im
poni tradunt. assatos si infantes ederint, oris saliuam exsiccari. Si mus ara-
neus iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur. murium cinis
cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si
B aliquod animal in aurem intrauerit, præcipuum remedium est murium
sel aceto dilutum. Ossibus fractis, cinis syluestris muris cum melle, aut cū
uermium terrenorum cinere linteolo illito, superpositis lanis quæ subinde
suffundātur, fere XIIII diebus solidat. Arūdines & tela quæque alia extra-
henda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus. alopecias cinis è mu-
rium capitibus caudísque: & totius muris emendat: præcipue si ueneficio
acciderit hæc iniuria. Murinum fimum (quod item muscerdas uocant) a- *Muscerdæ.*
ceto tritum atque illitum alopeciis medetur. Subditæ infantibus muscer- ** Fortasse hic*
dæ, alui deiectionem moliuntur. In Cyrene tum colore tum forma diuer- *pro uiperæ legē*
sa murium genera nasci ferunt: & quosdam ipsorum quemadmodum *dum erat echi-*
feles, ita lata facie esse: alios uiperæ * speciē gerentes, acutas habere spinas: *nitalis erina-*
C quos indigenæ echenatas uocant. Sunt è muribus qui erecti bipedes am- *cei & echina-*
2 bulent, ceu Alpini: habent enim crura posteriora magna, priora parua. Cō- *tes.* *Echenates mus.*
duntur etiam Alpini, quibus magnitudo media est: sed pabulo ante in spe- *Mus Alpinus.*
cus conuecto: cum quidam narrent alternos, marem ac fœminam, supra
se complexo fasce herbæ, supinos cauda mordicus apprehensa inuicem de-
trahere ad specum: ideóque illo tempore detrito esse dorso. Sunt his pares
& in Ægypto, quibus prædurus fere ut erinaceis pilus est: similiter resident *Aegyptij mu-*
in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribúsque ut manibus utuntur. *res.*
& ortus horum quoque numerosus est. Condūtur hyeme & Pontici mu- *Mus Pōticus.*
3 res, hi duntaxat albi. Dentes utrinque habet mus Ponticus, & tamen rumi
nare solet. Sunt uel alia genera murium plura: nam & in Cyrenaica regio-
D ne alij lata sunt fronte, alij acuta, alij erinaceorum genere pungentibus pi-
lis. In Africa quoque tria sunt murium genera, quorum alij bipedes uocan *Mus Africa-*
4 tur, alij zegeries Punica lingua, quos græce βουνοὺς dixeris, alij ἐχῖνες. Condi- *nus.* *Zegeries.*
ti & glires tota hyeme cubant in arboribus tāquam mortui, nihilq; edunt: *Βουνοί.*
pinguescunt tamen per id tempus uehementer: rursus æstate iuuenescunt: *Ἐχῖνες.*
semiferum & ipsum animal, paruum, molle & imbecillum. In uiuariis ser- *Glis.*
uantur, ubi non aqua, sed maceria locus sepitur. In iis arbusculas esse opor- *Ἐλειός.*
tet, quę ferant glandem: quæ cum fructum non ferunt, intra maceriam ia- *Μυοξός.*
cere oportet glandem & castaneam, unde saturi fiant. aquam oportet esse
tenuem, quòd ea non utuntur multum, & aridū locum querunt. In iis no-
tatum, non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alie-

nigenæ, amne uel monte discreti, interire dimicando: hi saginantur in do- E
liis quę figuli faciunt. In hoc dolium addunt glandem & nuces iuglandes,
aut castaneam: quibus in tenebris cum cumulatim positũ est in doliis, fiunt
pingues. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate. senium finitur
hyberna quiete. Gliris detracta pelle intestinísque exemptis, decoquitur
melle in uase nouo: sed medici malũt è nardo decoqui usque ad tertias, at-
que ita asseruari: deinde cum opus sit, strigili repefacta infundere. Constat
Mus araneus. deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Murem araneum μυγάλην uo- 5
Μυγαλῆ. cant: magnitudine muri æqualis est, colore mustelæ similis, unde & nomẽ
illi μυγαλῆς. Os illi oblongum, cauda parua, dentes quoque exigui, & utraq;
maxilla duplici ordine digesti: indéque fit ut à mure araneo morsi facilli-
me dinoscantur: quadruplici nanque ordine morsus impressio cernitur. F
Hoc animal plerunque testes impetere solet, non hominis modo, sed cuius
uis etiam aliorum animalium, morsu nonnunquam pernicioso: quando-
quidem in Italia muribus araneis uenenatus est morsus: eosdem ulterior
Aliàs Apennino. Apennina regio non habet. Cæca traditur à Nicandro μυγάλη, indéque non
transiri rotarum orbitam: sed si forte in eam conciderit, ibidem emori.
Ipse mus araneus contra se remedio est diuulsus & impositus: optimum, si 6
is imponatur qui momorderit: sed & alios ad hunc usum seruant in oleo
aut luto circunlitos. est & contra morsum eius remedio terra ex orbita: fe-
runt enim nõ transiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. In Palæsti-
na frequens animal est, non maius erinaceo, habens similitudinem muris
& ursi, feréque in cauernis petrarum & terræ foueis degere cõsueuit: ἀρκτο- G
Ἀρκτομύς. μὺς incolis dicitur: χοιρογύλλιον hunc esse opinatur D. Hieronymus, qui inter ea 7
Χοιρογύλλιος. numeratur animalia, quæ cum ungulam non habent bisulcam diuisámue,
ruminant tamen. In Lucania Italiæ ora, inquit Galenus, animal quoddã
est, quo & uescuntur incolæ, quod mediam quandam formam habet inter 8
ursum & suem: sicuti & aliud in eadẽ regione, & aliàs quoq; reperitur in-
ter murem & glirem medium.

1 In utroque genere tam murium quàm soricum reperiri uidetur & domesticum & agreste. Columella lib. 13. Vites quæ secundum ædificia sunt, à soricibus & muribus infestantur. Plin. lib. 10. Sorices & ardeolæ murcem fœtibus insidiantur. 2 Alpini, quos aliqui marmotas uulgo dictos intelligunt, magnis oculis prominentibus, media magnitudine. Hæc Hermolaus. Sũt qui legant, quibus magnitudo meliũ est. 3 Sunt H
Pontici mures, inquit Hermolaus, unius coloris sunt & uarij. Parte tantum prona, uarij candicant, uenetus in dorso color quãdoque ferrugineus deterior priore. 4 Eadem fere μυοξοῖς Oppianus, quæ Plinius gliribus tribuit. uidẽtur tamẽ ex Galeno diuersa esse animalcula. nẽpe quòd μυοξὸς idem potius sit qui mus agrestis lib. 3. De alimẽt.
5 Nicandri interpres in Theriac. Amynta authore μυγάλην ex mure & mustela procreari scribit: unde μυγαλῆ dicta est. 6 Muris aranei morsus remedia tradũt præcipue Plinius, Aetius, Paulus & Dioscorides: & pro iumentis Columella. 7 χοιρογύλλιον, in quibusdam codicibus habetur cyrogrillus in Leuitica lege: sed nescio an corrupte Isichius in illo loco chyrogrillus, inquit, animal rapax est. 8 Vide an recte legatur apud Galenum μεταξύ πως ἄρκτου καὶ συὸς, an potius legendum sit ἄρκτου καὶ μυός: ut idem intelligatur animal cum arctomye: an idem fortasse sit animal ἀρκτομὺς & ἀρκτοσῦς, an etiam distincta.

Cyrogrillus. Chyrogrillus.
Ἀρκτομύς. Ἀρκτοσῦς.

De qua-

A De quadrupedibus aquaticis,ut de fibto,lutra,& quibusdam aliis. Cap. LXXXVIII.

SVnt inter quadrupedes ferásque, quæ uictum ex lacu & fluuiis petant:
in hoc genere sunt fiber, satherium, satyriũ, lutra, & latax. Per uniuer- *Satherium.*
1 sum Pontum fiber plurimus est, quem alio uocabulo dicunt castorem. Cir- *alias, Satherõ*
ca fluuios etiam Hispaniæ frequentes inueniuntur fibri:uerum ex eis casto *Satyrium.*
reum quod uocant,non eandem habet cũ Pontico uim. Ambigit fiber ter- *Fiber.* *Castor.*
ra & aqua:sed maxima ex parte in aquis uictũ quæritat ex piscibus & can-
cris. Animal est horrendi morsus:quippe quod hominis parte cõprehensa,
non antequam fracta cõcrepuerint ossa morsu resoluit. Cauda huic pisciũ,
cætera lutræ similis: utrique mollior pluma pilus. Euomit castot fel suum
B ad multa medicamenta utile:item coagulum ad comitiales motbos, ob ea
se peti prudens. Pontici castoris testiculi potissimum appetuntur in usum
medelarum (castoreum uocãt medici: & efficacissimum è Ponto Galatiæ, *Castoreum.*
mox Africæ:) idcirco cum urgeri se intelligit, eas partes sibi amputare se- *Alias castoriũ:*
runt:ob hoc quoque se peti gnarus. uerum amputari hos ab ipsis cum ca- *Κασόριον.*
piuntur, negat Sestius diligentissimus medicinæ:quinimo paruos esse sub- *Alias Sextius.*
strictósque & adhærentes spinæ, nec adimi sine uita animalis posse. Adul-
terari autem renibus eiusdem, quæ sint grandes, cum ueri testes parui ad-
modum reperiantur. Prӕterea ne uesicas quidem esse cũ sint geminæ, quod
nulli animalium : itaque inter probationes falsi, esse folliculos geminos ex
uno nexu dependentes : fieri enim non potest ut gemini folliculi uesicæ ue
C in una membrana coniuncti reperiantur. Dioscorides quoque frustra hæc
credi prodit:non posse enim fibrum testes ote contingere, cum adeo nati-
bus adhæreant aprorum more. Ad medicamenta eligi debent testes cõne-
xi,ex uno ortu dependentes, liquore intus ceroso: uel (ut Plinius scribit) li-
quore ueluti mellis cetosi, odoris grauis uirosiq́;, gustu amaro & acri mor-
dacíque, ac friabiles. asseruãtur sale. Dissecta cute (inquit Galenus) melleus
liquor unà cum membrana ambiente eximitur, siccatúrq; ac potui datur.
Calidum est & siccum castoteum, partibúsque cõstat admodum tenuibus,
& ob hoc in uniuersum uarios obtinet usus: siquidem mẽses ac partus ciet,
secundásque eiicit cum pulegio aut calaminthe. Contra inflationes, tormi-
na & singultus, qui à frigidorum crassorúmque humorum multitudine o-
D riuntur, ex aceto mulso bibitur. Lethargicos & utcunque ueternosos, colli
capitísque irrigatione cum aceto & rosaceo excitat, aut odoris suffitu : tre-
mulis quoque & conuulsionibus:ac ubi partem quampiam sensu motúue
priuatam esse contigerit, aut ægre sentire moueríue, & omnibus neruo-
rum uitiis prodest, & epotum & illitum. Nec sane sebtientibus nocet, ubi
febris lenta medioctísue contigerit, qualis cathaphoram & lethargum co-
mitari solet. Ac multis certe castórium exhibuimus, inquit Galenus, cum
pipere albo, utrunque cochleatij mensura, ex aqua mulsa : nec quispiam
inde ullam sensit noxam. Sternutamentum olfactu mouet. somnum con-
ciliat cum rosaceo & peucedano peruncto capite : uuluatum examina-
tiones uel subditum excitat. Medetur & dentibus infusum, cum oleo tri-

tum in aurem à cuius parte doleant: aurium doloribus melius si cũ meco- E
nio:claritatẽ uisus facit cum melle Attico inunctum:capitis doloribus uti-
liter illinitur cum peucedano & rosaceo. Suspiriosis castoreum cũ ammo-
niaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime potatur: eadem po-
tio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Ileos & inflationes pellit
castoreum cum dauci semine & petroselini, quantum ternis digitis suma-
tur ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina uero cũ aceto uino mixto. Co-
mitiales morbos pellit, castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis da-
tum: iis uero qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirifice prodest: ca
storei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantun-
dem: ad præsens uero correptis, olfactu subuenit cum aceto. Castoreum ex
mulso potum, mulierum purgationibus prodest: cõtráque uuluam olfactũ F
cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodẽ pro-
dest cũ panace in quatuor cyathis uini: & à frigore laborantibus ternis obo
Lutra. *Lutris.* *Ἐνυδρὶς.* lis. Lutra, quæ & ἐνυδρὶς græce dicitur, & è fibrorum genere est, castori præ-
terquam cauda similis est, & utrique mollior pluma pilus: nunquam mari
immergitur lutra. Hæc & hominẽ mordet, nec desistit, ut ferunt, nisi fracti
Latax. ossis crepitum senserit. Latax quoq; dẽtes habet robustos: & noctu plerũq; 2
egrediens, uirgulta fluuiis proxima, suis dẽtibus ut ferro præcidit. Hęc, in-
quã, lutra latior est: pilum habet durum, specie inter pilum uituli marini &
Ichneumon. cerui. Ichneumon in ripis & arundinetis uictitat, animal paruũ, forma mu 3
stelę ictidi proxima, cauda oblonga. Iisdẽ uescitur quibus canis: & tot nu-
mero pariunt ichneumones quot canes: & eorũ reliqua ut canum. Viuunt G
circiter annos sex. Pugnat cum aspide & crocodilo, & utrunque interficit.
Ichneumon Ægypti cum aspide pugnaturus, fluminẽ ingressus mergit se li- 4
mo sæpius siccátque sole: mox ubi pluribus eodem modo se coriis lorica-
uit, in dimicationem pergit: in ea caudam attollẽs, ictus irritos auersus ex-
Enhydrus. cipit. Sũt uero qui tradant enhydrum alterum ichneumonum genus esse,
Canis fluuiatilis. qui crocodilum interimat. Sunt & fluuiatiles caniculæ, terrestriũ canum
paruulorum similes: pilosa his cauda. Horũ sanguis aqua & aceto mixtus,
intumescentes hominum neruos lenire existimatur: atq; ex pelle ipsorum
calcei conficiuntur, qui neruis salutares esse dicuntur.

1 Satherion. Satheron legit Hermolaus. 2 Quæ alij partim lutræ, par-
tim lataci, ea Plinius fibris tribuit: nempe quòd sit animal horrendi morsus: arbores H
iuxta flumina, ut ferro cędit. hominis parte comprehensa non antequam fracta con-
Lytra. crepuerint ossa morsus resoluit. Quod idem & Varro quoque facere in lytra uide-
tur: qui lutram potius eam quàm lytram uult dici: quoniam succidat dissoluátque in
ripis arborum radices, ut non longe diuersa uideantur hæc animalia. 3 Hac æta-
te (quòd murinam speciem similitudinémque gerit) uulgo murem Indicum uocant.
Hæc Gillius, ex authore quopiam, sed incerto. 4 Ichneumonis pugnam cum aspi
de & crocodilo pulcherrime describunt Oppianus, Plinius & Strabo.

De uitulo marino. Cap. LXXXIX.

Vitulus marinus, φώκη. QVæ à mari uictum petat, nulla fera quadrupes est, prætérquã uitulus
marinus. Hic uero generis ambigui est: nam & in mari degit, quan-
quam humorem non recipit, sed spirat ac dormit, & egressus in
terram

A terram parit in litore ut terrestris: sed quoniam plus temporis mari quàm terra immoretur, cibúmque ex humore petat, ideóque inter aquatica fere numeratur. Auriculas non habet, sed meatus continet manifestos qua audit. Oculi in mille colores transeunt subinde. Dētes habet serratos acutósque, ut generi piscium affinis: linguam autem bisulcam. Cruribus tāquam læsa imperfectáque quadrupes est: quippe quæ cōtinuo à scapulis pedes habeat manibus similes modo ursæ: in quinos enim findūtur digitos, qui singuli ternis articulis flectantur, & unguibus muniantur non magnis. Pedes quoq; posteriores quinis discretos digitis habet, & curuatura & unguibus cum prioribus conuenientes, uerum forma proximos piscium caudis aut pinnis: his in mari, ut pinnis utitur: & humi quoque uice pedū serpit.

Nonnūquam & inter terrestria, ut lib. I histor. animal.

B Caudam habet uitulus exiguā. genitale maribus grande est: fœminæ simile raiæ est, aut mulieris. Fel non habet uitulus marinus: sed renes solidissimos, & forma bubulis similes. cartilaginem habet, non ossa. Coeunt uituli marini modo animaliū retro mingentium: & diu ligati in coitu cohærent. Animal non ouum statim intra se concipit, & parit fœmina, & lac reddet modo pecudum. parit singulos aut geminos, & cum plurimum treis. Māmas quas geminas habet, educat fœtum ritu quadrupedum parit ut homo omni tempore, sed maxime cum primis capris. Prolē circa duodecimum diem à partu deducit in mare, subinde assuefaciens: illa præcipitāter fertur, nec ambulat: cum nōdum inniti suis pedibus ualeat. Colligere se ipse uitulus, & contrahere potest: carne enim abundat mollísque est, atque ossibus

Tertiodecimo die, ut uult Oppianus.

C cartilaginosis constat, ut modo diximus. Interficitur difficulter, nisi elisis temporibus capitis: corpus enim totum carnosum est. Mugitus ei in sono boui similis est: unde nomen uituli accepit. nullū animal grauiore somno premitur. Canis rabidi morsu potum expauescentibus, faciem perungunt adipe uituli marini: efficacius si medulla hyenæ, & oleum è lentisco & cera misceatur. lichenas & lepras tollit adeps uituli marini: & instillatur igni naribus intermortuarū uuluæ uitio: & cū coagulo eiusdē in uellere imponitur. Vituli marini coagulum tradidere quidā uiribus simile esse castorio: ac proinde comitialibus morbis uuluæq;, strangulationi conuenire epotū: excipitur autem catulis, ut præcipit Dioscorides, qui nondum natare possunt. Coagulum uituli marini bibūt cum lacte equino asininóue, aut cum

D punici succo: quidam ex aceto mulso: necnon aliqui per se pilulas deuorāt. In lethargum uergentibus, coagulo uituli marini ad olfactum utuntur: & lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere.

De talpa & uespertilione. Cap. XC.

Mutilum animal & talpa est: quippe qui omnino quidem nec uideat, nec perspicuos habeat oculos: sed cæcitatis perpetuæ animal est terráque obrutum, & tenebris etiamnum defossum, sepultísque simile: uerum si quis prætentam membranam detraxerit, locus oculorum apparet, & pars nigra eorundem: situs denique & descriptio eadē, quam legitimam conspicui oculi obtinent: ac si obducta cute oculi pressi, confusi, oblitique

Talpa, ἀσπάλαξ.

essent dum crearentur. In tanta hac tamen cæcitate, liquidius audiunt tal- E pæ uel in terra, tam denso atque sui do naturæ elemento. Talpæ cinere stru mas illinunt ex melle: alij iecur eiusdem contritum inter manus illinũt, & triduo nõ abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant: alij præcidunt caput, & cum terra à talpis excitata tusum, digerũt in pastillos pixide stannea, & utuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata uocant, quæque in ceruice sunt. Ambigunt & uespertiliones cum uolucribus & pedestribus: quemadmodum uituli marini cum aquatilibus & terrestribus. Et quadrupes est uespertilio, sed mẽbranis ut ad quadrupedes cõparata, uolucris: ad aues uero, quadrupes. Cauda tam quadrupedis quàm uolucris caret. uolat, sed cuteis pẽnis mẽbranáue. Horũ quoq; alę articulos habent: & uolucrum animal parit uespertilio tantum. Dentes F habet ut quadrupes, & lacte fœtum nutrit, admouens ubera quæ in pectore gestat. geminos uolitat amplexa infantes, secúmq; deportat. Noctu uictum sibi quærunt: & in cibatu culices gratissimi.

Vespertilio, Νυκτερίς. Inter bipedes numeratur libro 1. hist. animalium.

> Minimam pro corpore uocem
> Emittunt, peragúntque leui stridore querelas.
> Tectáque non syluas celebrant, lucémque perosæ
> Nocte uolant, seróque tenent à uespere nomen.

In Assyria circa Borsyppum gignuntur prægrandes: quæ sunt apud incolas in usu cibario. Cor uespertilionis solifugis contrarium est omnibúsque formicis & salamandris resistit. Somnũ arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In paludibus circáque paludes Arabiæ, in quibus nascitur casia, G degunt ferę alatæ uespertilionibus simillimæ, stridore diro, & uiribus eximiis: quas ægre ab oculis arcentes Arabes casiam colligunt. Est & quod cuteis pennis uolat aliud animal: ἀλώπηξ à Græcis uocatur.

Vespertiliones Arabicæ.

Ἀλώπηξ, uulpecula.

De monstrosis quibusdam aliis animalibus in India aut Æthiopia prognatis. Cap. XCI. 1

Plinius in Aethiopia. Manticharas.

APud Indos (si Ctesiæ credendum est) belua gignitur, cui nomen manthichoræ: dentes triplici utrinque ordine: magnitudo & aurium hirtitudo, & pedes leonis: facies & aures hominis, oculi cęsij, color rubricę. Cau 2 da, scorpionis modo terrestris, aculeo armata, spiculáque adnata iaculans. Vox tam sibila, ut imitetur fistularum modulos, tubarúmque concentum: H cursus nõ minoris pernicitatis, quàm ceruis. humanas carnes auidissime af 3 fectat. hominũ sermones imitari & mãtichoram in Æthiopia author est Iuba. In India quoque fera traditur nomine axis, hinnuli pelle, pluribus candidioribúsque maculis. Sed atrocissimum monoceros monstrum est, quem & cartazonon uocant, reliquo corpore equo simile, capite ceruino, pedibus elephanto, digitis scilicet indiuisis, cauda apro, mugitu horrido: cornu unum nigrum è media eius fronte protenditur cubitorum duũm, splendore mirifico, ita acutum, ut quicquid impetat, facile ictu eius perforetur: nec leue quidem hoc, sed uersuras quasdam naturales habet. Hanc feram uiuam negant capi: quippe quæ in intimis Indiæ & desertissimis regionibus

Axis. Monoceros. Cartazonos.

Ad longitudinem pedũ quatuor. Solinus.

A gionibus degit. Apud Hesperios Æthiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput: iuxta hunc catoblepa nascitur, modica & iners bestia, caput prægraue ægre ferens, idque deiectum semper in terram, aspectu hominibus pestilenti, omnibus qui in oculos eius offenderint, cōfestim expirantibus. De onocentauro Pythagoram hæc narrasse testatur Crates Pergamenus: hominis ipsum ore & promissa barba similē esse, simul & collum & pectus humanam speciem similitudinémque gerere: mammas distantes ex pectore pendere: humeros, brachia humanam figuram habere: dorsum, uentrem, posteriores pedes asino persimiles esse: & quemadmodū asinum, sic cinereo colore esse: imum uentrē leuiter exalbescere. Duplicem usum ei manus præstare: nam celeritate ubi sit opus, pedum loco illis utiB tur: ex quo fit ut cæterarum quadrupedum cursu non superetur: ac ubi rursus necesse fuerit uel cibum capere, uel aliud quiddam tollere, qui antea pedes erant, manus efficiuntur. Animal est graui animi acerbitate: nam si capiatur, non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit. Hactenus de multifidis dixisse abunde est.

Catoblepa. *Plinius, omnibus qui oculos eius uidere.* *Onocētaurus.*

1 Quæ in hoc capite continentur animalia, an multifida sint omnia, nondum satis constat. 2 Color rubricæ, χρῶμα κινναβάρινον: Plinius & Solinus colore sanguineo. 3 Pedibus sic uiget, inquit Solinus, saltu sic potest, ut morari eam nec extentissima spatia possint, nec obstacula latissima.

De quadrupedibus bisulcis, & primò de boue & boum generibus. Cap. XCII.

C

PRoximum est ut de bisulcis doceamus, quæ unguium loco & ungularum chelas forcipémue habere, eadémque fere cornigera esse diximus. Inter hæc primas partes iure boui tribuêre maiores: cuius tanta fuit apud antiquos ueneratio, ut tam capitale esset bouem necasse, quàm ciuem. De hoc igitur genere primum dicemus, cuius potissimum usus nostri laboris est particeps, & quòd laboriosissimus sit bos hominis socius in agricultura.
1 Primum in bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor: prima, uitulorum: secūda, iuuencorum: tertia, boum nouellarum: quarta, uetulorū. Discernuntur in prima, uitulus & uitula: in secunda, iuuencus & iuuenca: in tertia & quarta, taurus & uacca. Quæ sterilis est uacca, taura appellatur:
D quæ prægnans, horda fordáue. Boues pro regionibus cælíque statu, & habitum corporis, & ingenium animi, & pili colorem gerunt. Aliæ formæ sunt Asiaticis, aliæ Gallicis, Epiroticis aliæ. Circa paludem Mæotim boues sunt sine cornibus: & apud Mysios quoque. bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quatuor pedum. Sunt & Indici boues unicornes tricornésque, solidis ungulis nec bifidis. Æonij quoque boues solidipedes sunt, singuláque habent cornua, & hæc medio capite. In Hercynia sylua est bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu exsistit excelsius magísque directum iis, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab eius summo sicut palmæ ramíque lati diffunduntur. Eadē est fœminæ marísque natura: eadem forma magnitudóque cornuum. Armenius, bina

Bos, βοῦς. *Vitulꝰ, μόσχος.* *Iuuencus, iuuenca.* *Ταῦρος, taurꝰ.* *Vacca.* *Taura.* *Horda, uel Forda.* *Mæotici boues* *Indici boues.* *Boues unicornes.* *Boues tricornes.* *Æonius bos.* *Hercyniæ syluæ bos.*

Armenius bos. quidem cornua, sed in anfractum conuoluta. Ægyptus boues gignit can- E
Aegyptius bos didos maximósque & mites: Phrygia uero fuluos & rufos, quibus prolixa
Phrygius bos. à ceruice dependent palearia. Cornua quoque iis capiti nequaquam affixa, 2
Syriacus bos. sed ut aures mobilia. Syriaci Pelleíque nigri, robusti, feroces, fronte lata, a- 3
Pelleus bos. *Scythicus bos.* spectu horrido: suáque natura neque obesi nimium neque strigosi: ac pro-
inde & ad pugnam & ad cursum idonei. Scythici, quorum in dorso gibber
est, & procerissimi, & ex omni parte cãdidi, perparuis cornibus sunt, & mi
nime acutis: similitérque ut cameli eminenti dorso existunt: simul & cum
dorso clitellæ imponuntur, perinde ut cameli genu flectunt: rursúmque su
scepto onere surgunt, ab hominibus nimirum edocti. Syriacis non propen
Caricus bos. dent palearia, sed in dorso gibber est. Carici quoque in parte Asiæ fœdi ui-
su, tubere super armos à ceruicibus eminente, laxatis cornibus, excellentes F
in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidíue ad laborem damnantur.
Bistones. Bistones iuba uisu horrenda à ceruice utrinque & pectore leonum in mo- 4
rem dependente insignes, cornua habent peracuta, & nequaquam aliorum
more in aduersum sese spectantia, sed supina & plane recta. Lingua his an-
Pæoniæ bos. gusta, sed asperrima, & quæ linctu sanguinẽ eliciat. In Pæonia boues sunt,
inquit Pausanias, toto quidẽ corpore pilis hirsuti, sed pectore maxime &
circa maxillas. Troglodytarum boum cornua in terram directa sunt: qua
de causa obliqua ceruice pascuntur. Feruntur & in Africa boues, qui retro
Boues ὀπισθό-νομοι. ambulantes pascuntur, indéque ὀπισθόνομοι dicti: nec enim aliter ob cornua
pasci possunt, quæ illis antrorsum & in terrã directa sunt: uerũ hoc fabulo-
Hos Aelianus Lybicos boues nocat. sum arbitratur Vlpianus. Phœnicũ libri testantur indigenas uaccas ca esse G
magnitudine, ut uel procerissimi pastores cũ mulgent, stare, atque adeo in
Phœniciæ boues. scabellũ ascẽdere habeant necesse, ubera ut possint pertingere. In nostro or-
Boues Epirotici. be Epiroticis laus magna: ac Pyrrhi (ut ferũt) iam inde regis cura pręgran-
des fuere, hodiéque reliquiæ stirpiũ durant. Epiroticæ uaccæ præ sua præ-
cipua magnitudine amphoras singulas singulę implẽt lactis: mẽsurę́q, eius
dimidium mammis duabus præstant. Erectus stat qui mulget, aut paululũ
se inclinat: quoniã sedendo ubera contingere nequeat. Nec tantũ diuer-
sitas prouinciarum, sed eadẽ quoque regio, ut Italia ipsa partibus suis dis-
crepat. Campania plerunque boues progenerat albos & exiles: Vmbria ua-
stos & albos, eadémq; rubros, nec minus probabiles animis q̃ corporibus:
Hetruria & Latium compactos & ad opera fortes: Apenninus durissimos, H
Altinæ uaccæ. omnémq; difficultatem tolerantes, nec ab aspectu decoros. Altinæ uaccæ,
Ceuæ, quas eius regionis incolæ ceuas appellant, humilis sunt staturæ, lactis abũ-
dantes. In boum genere cornua fere habent tam mares quàm fœminę: sed
uaccarum cornua & taurorum inter se dissident: tauris enim minora sunt
cornua tenuioráque. Dentes habet bos, ut & reliqua cornigera continuos:
bimúsque dentes amittit, non tamen uniuersos. Boum caudis longissimus
caulis, atque in ima parte hirtus. Huic tantum animali omniũ quibus pro-
cerior cauda, non statim nato, consummatæ ut cæteris mẽsuræ: crescit uni,
donec ad uestigia ima perueniat. Renes boui quasi ex multis exiguis reni-
bus cõstituti. Taurorum sanguis ubi è uena effluxerit, crassissimus est & ni-
gerrimus

Agerrimus: celerrime omnium coit durescítque, ideóque pestifer potu. Coire tum mares tum fœminæ anno ætatis primo peracto incipiũt, ita ut etiã nonnunquam generent: uerum quod magna ex parte fit, uel anniculi, uel nacti octauum mensem uenerem adeunt. Iuuenca recentior quàm annicula non patitur uenerem, nisi ostento: iam enim uel quarto ætatis mẽse coisse perspectũ est: sed enim quod maxime confessum habemus, bimatu generant: sed tauri generationem quadrimi implent. Et qui quadrimis minores sunt, prohibentur admissura: sicuti & qui maiores quàm duodecim annorum: illi quoniam quasi puerili ætate seminandis armentis parum habentur idonei, hi quia senio sunt effœti. Et tauris singulis fœminæ denę eodem anno traduntur: uel (ut aliis placet) unus mas quindecim uaccis suffi-
B cit. Apud Magonem duo tauri in septuaginta matribus sunt. Maxime idoneum tempus ad concipiendum, à delphini exortu (ad quartum scilicet idus Iunij) usque ad dies triginta, ut sentit Plinius: uel XL, aut paulo plus ut Varro. Quæ enim ita conceperint, temperatissimo anni tempore, & adultis iam pabulis pariũt. uerum Aristoteles initium coitus plurimis quidem mense Aprili & Maio prodidit. sed nonnullæ uaccæ etiam ad autumnum usque tempus cocundi deducunt. Et gentibus quidem quę lacte uiuunt, ita dispensatur, ut omni tẽpore anni supersit id alimentum. Bos uno initu implet, agítque uehementer, ita ut fœmina uix tolerans succumbat. Et quidem uaccæ tauros in coitu non patiuntur nisi raro, propter rigorem genitalis: eáque causa gradiuntur in coitu, clunibúsq; subductis semen recipiũt
C genitale. Si forte conceptio pererrauerit, uicesimo post die marem fœmina repetit. Seniores tauri nec sæpius quidem fœminam eandem eodem fu peruenıunt die, nisi fortasse ex interuallo: & nõ sæpius quàm bis die ineũt: at uero iuniores & eandem sæpius cogunt, & plures petunt ac superueniũt uigore suæ ætatis. Salax minime inter mares taurus est: at ex fœminis intẽduntur libidine, post equas, potissimum uaccæ: tempore enim coitus libidine quandoque adeo incenduntur, ut bubulci eas tenere aut capere nequeant: ad hæc uaccæ tauros superueniunt, & sequuntur sedulo, & assistunt. Ferunt uterum uaccæ menses nouem decimo patiunt. sunt qui decem totos menses, exceptis paucis diebus, uterum gestare affirment. Quod autem in lucem præcurrit hæc tẽpora, id abortiuum est, uitaléque minime, etiam
D si paulo maturauerit partum: præmolli nanque imperfectáq; ungula prodit. Boues grauidas negant, præterquam in dextro uuluæ sinu ferre, etiam cum geminos fetant. Pariunt singulos, geminos raro. Lac à partu utile est: ante partum lac non habet bos. Ex primo semper à partu colostra fiunt: ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia: uel perinde ut lapis durescit, ut Aristoteli placet. Quandiu uiuunt, & coire solent & parere. Viuunt magna ex parte fœminæ annos quindecim, atque etiam mares excisi. Nonnullis ætas uel ad uiginti annos, atq; etiã plures, si corpore bene habito sint: nam & excisi plus temporis quàm cæteri uiuunt, usu exercitij & copia pabuli. Viget quinquennes maxime. domitura boum in trimatu, antè præmatura. Boues & pascunt per societates atque cõsuetudines: & si unus ab-

Colostra.

Vita fœminis (Plinio autho re) XV annis longissima, ma ribus XX.

N

errauerit,reliqui sequuntur:quapropter boarij,nisi præuenerint,totum ar- E
mentum requirant necesse est. Boues & fruge & herba uescuntur : pascun-
tur etiam commodissime in nemoribus,ubi uirgulta & frons multa. Pin-
guescunt iis quæ flatum cient, ut eruo & faba fresis, atque etiam fabarum
herba. Lauatione quoque calidæ aquæ traduntur pinguescere. Boues ani-
malium soli,& retro ambulantes pascuntur:& sunt in Africa qui ita perpe
tuo pasci ferantur,neque aliter quàm recedẽdo in auersum pasci solere. Bi-
bunt boues sorbendo,& claram bibere gestiunt: adeo ut nisi aqua sit clara,
frigida & lympida,libenter bibere nolint. Augentur iuuencę amplius,cum
plus temporis expertes ueneris degunt: quapropter terræ Epiri incolæ bo-
Non ante qua drimatum. Plinius. ues quas Pyrrhicas uocant, annis nouem intactas uenere seruãt. Laborant
armenta uehemẽtius pruina solicitata quàm niue. Boues gregales morbis F
duobus tentantur,podagra & struma(κραῦρον Gręci dicunt:)facit podragra,
ut pedibus intumescant,& quamuis non intereant,tamen ungulas amittãt.
Euenit in κραύρῳ, ut calidius frequẽtiúsque spiretur. Quod deniq; in homi-
ne febris,idem in boue est τὸ κραυρᾶν(febrem uocat Columella:)indiciũ mor
bi,ut aures flacceant,& ut comedere nequeãt:sed breui moriuntur. Boues
cælum olfactantes, séque lambentes contra pilum, hyemem præsagiunt.
Qui gregem armentorum emere uult,hæc quasi communia & certa in e-
mendis bobus præcepta sequi debet. Parandi sunt boues nouelli, quadrati,
grandibus mẽbris,cornibus proceris,ac nigrãtibus & robustis, ac sine cur-
uaturæ prauitate lunatis, frõte lata & crispa,magnis & hirtis auribus,ocu-
lis & labiis nigris,naribus resimis patulísque,ceruice torosa & cõpacta,pa- G
learibus amplis & pene ad genua promissis, pectore magno, armis uastis,
uentre non paruo, sed capaci & tanquam implente utero, lateribus porre- 5
ctis,lumbis latis,dorso recto planóque, uel etiam subsidente, clunibus ro-
tundis,cruribus compactis ac rectis,sed breuioribus potius quàm longis, 6
genibus eminulis,distantibus inter se,ungulis magnis,caudis lõgissimis & 7
setosis pilosisq;, pilo totius corporis denso ac breui:colore rubeo uel fusco,
tactu corporis mollissimo,non aspero ac duro. At uero colore,ut Varroni
placet,potissimum nigro,deinde rubeo,tertio heluo,quarto albo : molissi-
mus enim hic & durissimus primus:de mediis duobus, prior quàm poste-
rior melior,utrique pluris,quàm nigri & albi. Hęc maris forma spectanda
Taurus. est:neque enim alio distat bonus taurus à castrato, nisi quòd tauris in aspe- H
ctu generositas:torua fronte,auribus setosis,torosiore ceruice: uentre pau-
lo substrictiore,cornibus breuioribus & in procinctu dimicationẽ poscen-
tibus:sed tota comminatio prioribus in pedibus statura gliscente alternos
replicans,spargénsque in altum arenam,& solus animalium eo stimulo ar-
Vacca. descens. Vaccæ probantur altissimæ formæ longæque, maximis uteris,
frontibus latissimis,oculis nigris & patentibus, cornibus uenustis, & leui-
bus,& nigricantibus,pilosis auribus,compressis malis,palearibus & caudis
amplissimis,ungulis modicis & cruribus. Cætera quoque eadẽ fere in fœ-
minis,quæ & in maribus desiderãtur. Boues hyeme ac uere primo medió-
que graciles sunt:prauúmque succũ in cibo præbent: procedente uero anni
tempore

A tempore, obesiores euadunt succiq; melioris, cum scilicet aucta fuerit herba. Bubula caro plurimum nutrit, sed sanguinem generat, uel quàm suilla crassiorem: nam bos temperamento longe siccior est quàm sus. Sed ubus minime, sed nec ulli alij utiles sunt carnes bouillę, inquit Galenus. Bubulas carnes additi caules caprifici magno ligni compēdio percoquunt. Ad eam quæ in uentriculo fit concoctionem, uitulina bouillæ præstat: melius que nutrit, ac minime mucosa est, & secundum hœdinam optima. Lac bubulum pinguissimum omnium est & crassimum, eóq; minus aluum mouet, si Galeno credimus: alijs uero aluus maxime soluitur bubulo. Caseo fertilius est bubulum quàm caprinum ex eadem mensura pene altero tanto: & ut caseum, ita & butyrum habet plurimum, ualentiúsque nutrit. Datur
B priuatim iis qui colchicon biberint, aut cicutam, aut doricnium, aut leporem marinum. bubuli lactis serum orthopnoicis prodest ante cætera addito nasturtio. Taurinus sanguis recens, inter uenena est, ut modo diximus: cum polenta illitus duritias emollit ac discutit. Taurinus adeps calore siccitatéque suillam longe superat: sed leonino inferior est: ut inter utrunque medium locum tenere uideatur. Non inepte igitur medicamentis admiscetur, & quæ scirrhosis medētur affectibus, & quæ phlegmonas concoquunt. Medulla uitulina uterum emollit tum appositum, tum in pesso inditum. Felle taurino priuatim anginæ cum melle perunguntur. Sedis ulcera sanat, inquit Dioscorides, & ad cicatricem usque perducit. medetur & aurium sibilo ex porri succo instillatū. Felle bubulo semina attin-
C gi utile putant, quo mures à segetibus abigantur. Taurino felli precipuã potentia etiam in ære pellibúsque colore aureo ducendis. In iuuencarum secundo uentre, inquit Plinius, reperitur pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere, singulare (ut putant) remedium ægre parientibus, si tellurē non attigerit. Talum bouis combustum dentes mobiles firmare tradunt: cum melle autem epotum teretes lumbricos expellere: cum oxymelite lienem minuere: & uenerem quoque excitare. Fœmoris ossa cremata, sanguinis fluxiones epota sistunt, & uentris quoque. Bouis armentarij fimū, dum uiridi herba pascitur, si recens apponatur, uulnerum inflammationes mitigat: foliis autem inuolutum, cinereque feruente calfactum apponitur. coxendicis dolores fotu compescit. illitum ex aceto duritias, strumas, pa-
D uósque discutit. Eorum uero qui paleis uescuntur fimo oblinūtur aqua intercute laborantes, ita ut mox in sole reclinentur. Habet enim stercus bouinum uim etiam attrahentem: qua ratione apum uesparúmque ictibus medetur. Priuatim autem suffitu fimi, quod à masculo boue collectum est, procidentes uuluæ reprimuntur: eiúsque nidore culices (κώνωπας dicti) fugantur. Boum coriis glutinum excoquitur, taurotúmq;, & id præcipuū: xylocollam hoc uocant, & taurocollam: præstantissimū candidū & translucens: nigrum uero deterius est, & lignosum quoque damnatur. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus: nec quicquam efficacius prodest ambustis. Ex aqua calida dilutum atque illitum pustulas erumpere non patitur. Sed adulteratur nihil æque quibusuis pellibus inueteratis Xylocolla. Taurocolla.

calciamentísque etiam decoctis: Rhodiacum uero fidelissimum, eóque pi- E
ctores & medici utuntur. Glutinum in aceto resolutum, impetigines cu-
tísque lepras delet: melle & aceto dissolutũ uulneribus prodest. In boum
Bos syluestris. genere sunt apud Arachotas boues syluestes, qui differunt ab urbanis, quá-
tum inter sues urbanos & syluestres interest. Sunt colore atro, corpore ro-
busto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt resupinatiora. Atrocissimos ha 9
Taurus Aethiopicus. bet Æthiopia tauros syluestres, maiores agrestibus, uelocitate ante omnes, 10
colore fuluos, oculis cæruleis, pilo in contrarium uerso, rictu ad aures dehi- 11
scente iuxta cornua mobilia: tergoris duritiam silicis, omne respuens uul-
Furore. Solin. nus. feras omnes uenantur: ipsi non aliter quàm foueis capti feritate sem-
Bonasus. per intereunt. Bonasus gignitur in terra Pæonia mõte Mesapo, qui Pæo-
Βώνασος. niæ & Mediç terrç colli nitium est, & Monapos à Pæonibus appellatur. ma F
Monapos. gnitudine tauri, sed corpore quàm bos latiore: nequaquã enim oblongior,
sed in latera auctior est. Tergus distentum eius locum septem accubantiũ
occupat: cætera forma bouis similis est, nisi quòd ceruix iubata armorum
Compositiore, πεισταλων. tenus ut equi est: sed pilo molliore quàm sit equinus & cõpositiore. Color
pili totius corporis flauus, iuba prolixa, & ad oculos usque demissa & fre-
quens: colore inter cinereum & rufum, non qualis equorum, sed uillo su-
pra squalidiore, subter lanario. Nigri aut admodum rufi nulli sunt, uocem
similem boui emittunt. Cornua adunca in se flexa, orbémque inter se colli
gentia, & pugnæ inutilia: magnitudine dodrantali aut paulo maiora: am- 12
plitudine non multo arctiore quàm ut singula sex sextarios capiant: nigri-
Anciæ, πρόκλιμον. tie pulchra & splendescente. Anciæ (πρόκλιμον uocant Græci) ad oculos us- G
que demissæ. Caret superiore dentium ordine, ut bos & reliqua cornigera
omnia. crura hirsuta atque bisulca habet. Caudam minorẽ quàm pro cor-
poris sui magnitudine similem bubulæ, interiora omnia bubus similia con
tinet. Carnem habet gustu suauem: quamobrem in usu uenandi est. Cum
percussus est, fugit, & defatigatus consistit: repugnat calcitrans, & proluuiẽ
alui, uel ad quatuor passus proiiciens: quo præsidio facile utitur, & plerun- 13
que ita adurit, ut pili insectantium canum tanquam ab igne absumantur:
sed tunc ea uis est in fimo cum belua excitatur & metuit: nam si quiescit,
nihil urere potest. Tempore pariendi uniuersi simul in montibus enitũtur:
sed prius quàm fœtum edant, excremento alui circiter eum locum, in quo
pariant, se quasi uallo circundant & muniunt: largam enim quandam eius H
excrementi copiam hæc belua gerit. Paucissima Scythia gignit: pauca cõ-
Bisontes. termina illi Germania, insignia tamen boum ferarũ genera: iubatos bison-
Vri. tes, excellentíque ui & uelocitate uros: quibus imperitum uulgus bubalo- 14
Bubali. rum nomen imponit. Sunt uero uri magnitudine paulo infra elephantos:
specie, & colore, & figura tauri. Neque homini, neque fœminæ quam con-
spexere parcunt. hos studiose foueis captos interficiunt. Hoc se labore du-
rant adolescentes: atque hoc genere uenationis exercent: & qui plurimos
ex iis interfecerunt, relatis in publicum cornibus, quæ sint testimonio, ma-
gnam ferunt laudem. Sed assuescere ad homines & mansueti fieri, ne par-
uuli quidem excepti possunt. Amplitudo cornuũ & figura & species mul-
tum no-

A tum nostrotum boum cornibus differt. Hæc Cæsar. Cornua iis taurina, inquit Solinus, in tantum modum protenduntut, ut dempta, ob insignem capacitatem, inter regias mensas potuum gerula fiant: urnásque binas capitis unius cornua impleant. Hæc studiose conquisita, ab labris argento circuncludunt, atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur. In Hercynia sylua gignuntur: rhinocerota uocant, & taurũ Æthiopicum. Huic in capi-
15 te non sunt cornua: sed in naribus unicum est, & repandum quouis osse durius: quod subinde ad saxa limatum in mucronem excitat, eóque aduersus elephantos utitur in dimicatione, aluũ maxime petens, quam scit esse molliorem: par ipsi prope corporis longitudine, sed cruribus multo breuioribus: magnitudo tauri est: forma uero apri, præterquã quòd in summis na-
B ribus, ut iam diximus, cornu est. Color illi buxeus, uel eburneus potius: uel ut Oppiano placet, fuluus, raris inspersis maculis nigricantibus. Habet autem duo ueluti cingula, figura serpentũ flexibus haud dissimilia, quæ à dorsi spina ad uentrem usque pertenduntur: quorum alterũ prope iubam oritur, alterum ad lumbos. In hoc genere nullæ conspiciuntur fœminæ, sed mares omnes. Author est Iphicrates, in Africa gigni qui rhizes uocantur, forma tauris proxima: at uictu magnitudinéque ac uiribus ad pugnam, elephantis similiores.

Aliàs, urnásque bina capitis unius cornua impleant. *Rhinoceros.* *Taurus Æthiopicus.* *Vt Oppianus prodidit, non multo maior est quàm oryx* *Rhizes, ῥίζας.*

1 Vitulus, μόσχος, qui adhuc sub matre est & lactet. δάμαλις ἢ δαμάλη, & πόρτις, quæ necdum coiuerit, nec ad iugũ idonea est. Hæc ex Theocriti interprete. 2 Erythræi boues, inquit Ælianus, mobilia similiter cornua ut aures habent. 3 Pelleus bos, à
C Pella, ut arbitror, Macedoniæ oppido. 4 Bistones, à Bistonide Thraciæ palude & regione. 5 Gibberi spina leniter remissa. Varro. 6 Cruribus solidis, neruosis ac breuibus. Palladius. 7 Pedibus, inquit Varro, non latis, neque ingredientibus, qui displodãtur, nec cuius ungulæ diuaricẽt, & cuius ungues sint leues & pares. 8 Alii, ut Plinio & Dioscorid. bubulum, asininum, & equinũ magis aluum soluunt, ἐκκειλιώτερα. 9 Indicos tauros uocat Solinus. Taurum ferum hunc uocat Gillius ex Oppiano, quem apud Troglodytas nasci ait. & aliũ quoque huic haud dissimilem habet taurum ferum Æthiopicum. 10 Volucris pernicitas. Solinus. 11 Hiatus omne quod caput. Solinus. 12 Dodrantali, σπιθαμιαίοι, id est, unciarum nouem, magnitudine palmari, ut interpretatur Theodorus, aut paulo maiore amplitudine non mul
3 to auctiore quàm ut singula semisextarium capiant: ἡμίχοον, id est congij dimidium, id est sex sextarios, nisi fortasse mẽdosus sit codex. 13 εἰς τέσσαρας ὀργυιάς, ad quatuor passus, uel trium iugerum longitudine, ut refert Plinius: ut uero hæc cohærere possint ostendit Claymondus in scholiis in Plin. 14 Martial. lib. I. iungit bubalum cum bi-
D sonte, hoc uersu: Illi cessit atrox bubalus atque bison. Biso (uti fertur) cerui speciem habet: cuius à media fronte inter aures unum cornu in excelsum magis dirigitur, quàm ea quæ nobis nota sunt cornua. Ab eius summo, sicut palmę, sic rami late diffunduntur. Eadem natura fœmina qua mas prædita est. eadem etiam forma, eadémq; magnitudine cornuum. Hæc Gillius, ex authore quodam, sed incerto. 15 Pausanias uero scribit, in extrema nare unicum esse cornu, & paulo supra alterum, sed quod minus sit.

δάμαλις ἢ δαμάλη. πόρτις. *Erythræi boues.* *Taurus Indicus.*

De ouibus. Cap. XCIII.

VT boues sumptum hominum excolunt, ita corporũ tutela pecori debetur. Itaque post boues ouilli pecoris secunda ratio est: ut quod præcipue nos contra frigoris uiolentiam protegit, corporibúsque nostris libera-

Ouis, ὄϊς, πρόβατον.

liora præbet uelamina. In hoc quoque genere cornua uel fœminis natura E tribuit, sed ea conuoluta in anfractum arietum generi, ceu cestus daret. Dentes quoque plures maribus quàm fœminis dati. Ouis binas gerit inter 1 fœmina mammas. Ouium pars maxima fel habet: & quidem terris quibusdam adeo large, ut exuperantia prodigij loco habeatur, ut in Naxo: sed alijs quibusdam locis omnino caret, ut apud Chalcidem Euboicã parte quadã agri. In renibus sebo opimandis maxime omnium luxuriant: quippe quæ renibus pingui undique obductis intereant, quod ubertate pabuli fit: quo fit ut quanquam pingues admodum sint, tamen aliquid desit oportet, si nõ utrique reni, at dextro saltem. Aries ad utrunq; æquinoctiũ cubãdi rationẽ mutat: quippe qui sex hybernis mensibus in læuum latus iacens quietẽ capit: contráque ab æquinoctio uerno in dextrũ incubans dormit. Oues an- F niculæ cocunt atque utero ferunt: mares quoque eodem illo tempore ineunt, sed proles differt, quatenus præstantior ea est, quam senescentes mares & fœminæ procrearint. Neque pati oportet, ut præcipit Varro, minores quàm bimas saliri: quòd neque natum ex his idoneum est, necnon ipsæ fiunt etiã deteriores quàm trimę admissæ. Arietes primũ uetustiores fœminas ineunt: agnas enim fastidiunt. Coitus omnibus ab arcturi occasu, id est à tertio idus Maias, ad aquilæ occasum, id est XIII Cal. Augusti: quòd quę postea concipiunt, fiunt uegrandes atq; imbecillæ, ut ait Varro. Oues terno aut quaterno coitu implentur: & si à coitu imber accessit, abortum infert. Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquãdo & binos & ternos & quaternos. pariunt geminos tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater uim G eam geminandi per naturam obtineat. Mares autem aut fœminæ generãtur ui tum aquarum, tum etiam propter admissionis tempus: nam & aquæ faciunt ut fœminæ marésue cõcipiantur. Ad hæc aquilonis flatu mares potius concipiuntur, austri fœminæ. Vis tanta est aquilonis, ut uel eas quæ non nisi fœminas pariãt, immutet ad prolis masculæ procreationem. Spectare ad aquilonẽ oportet cum coeant fœminæ. Dextro teste maribus pręligato, fœminas generari aiunt, læuo, mares. Ferunt uterum quinque mensibus (diebus CL inquit Plinius:) & cordos aut chordos uocabãt antiqui post 2 id tempus natos agnos. Itáque fit ut partus exitu autumnali fiat: contingit tamen ut locis nonnullis, quibus cæli clementia & pabuli copia est, bis pariant. Pariunt iuniores pauciores, quàm uetustiores. Oues parere usque ad H annum octauum possunt: & si bene curentur, uel in undecimũ facultas pariendi protrahitur. Et quidem fieri potest, ut etiam per totam fere uitã coeant tam mares quàm fœminæ. Multi hybernos agnos præferunt uernis: quoniam magis interfit ante solstitium quàm ante brumã, firmos esse: solúmque hoc animal utiliter bruma nasci: castrari agnos, nisi quinquemestres, præmaturum existimant. Vita ouibus ad denos annos: sed magna ex parte ad pauciores: duces pecoris tamen, uel ad quindenos protrahunt uitam. Singulis ouilibus singuli mares duces constituuntur. Oues Æthiopiæ uel ad duodecim & tredecim annos uitã agunt: quæ mane iniri solent, marem si sero diei admiseris, non patiuntur. Candidi nigriue efficiũtur fœtus, si sub

Et cõcepti inualidi. Plinius.

Cordi. Chordi.

A Si sub lingua arietis uenæ nigræ aut candidæ habentur: cuius enim coloris sunt uenæ, eiusdem & uellus est: uarium etiam, si plures uenarum colores sunt: & rufum, si uenæ rubræ fuerint. si palatum quoq, nigrum fuerit, aut maculosum uel lingua ipsa, pulla, uel etiam uaria nascitur proles. Quādiu admissura sit, eadem aqua uti oportet: quòd cōmutatio & lanam facit uariam, & uterum corrumpit. Oues herba uescuntur: & pascere sedulæ atque stabiles solent. Pinguescunt potissimum ex potu: quamobrem æstate salem dare die quinto soliti sunt, singulis centenis singulos modios, ut sitibundæ plus aquæ hauriant: sic enim pecus incolume atque pinguius redditur. Opimat pecus olea, oleaster, aphaca, palea, herba: quę omnia efficaciora sunt ex salsugine respersa. Oues si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum

B faciunt. Homines usu periti totidē fere morbis ouem infestari, quot hominem referunt: & frequentius quàm ullum aliud animal infestatur scabie. Mollissimū pecus est: & quanuis ex omnibus animalibus sit uestitissimū, frigotis tamen impatientissimū est, nec minus æstiui uapotis. Genus ouile amēs est, moribúsque (ut dici solet) inter omnia animalia stultissimis. Repit in deserta sine causa: & hyeme obstante ipsum sæpe egreditur stabulo: occupatum à niue, nisi pastor compulerit, abire non uult: sed petit desistens, nisi mares à pastore ducantur: ita enim reliquus grex consequitur, adeo ut etiam quà timuere ingredi, unum cornu raptū sequantur. Pecora exultantia & indecora lasciuia ludentia pluuiam præsagiunt. Pro loci natura differunt oues, non magnitudine solū, sed & alijs discriminibus. Pinguis & cā- *De ouiū morbis Columella lib. 7, & Vergil. 3 Georgic.*

C pestris situs, proceras oues tolerat: gracilis & collinus, quadratas: syluestris & mōtosus, exiguas: pratis planísque noualibus tectum pecus commodissime pascitur: idq; nō solum generibus, sed etiam coloribus plurimum refert. Magnæ oues circa Meotim paludem gignuntur: generis eximij Milesias, Calabras, Apuláque nostri existimabant, inquit Columella, earumq; optimas Tarētinas: nunc Gallicæ pretiosiores habentur: earúmque præcipue Altinates: item quę circa Parmam & Mutinam macris stabulantur cāpis. Color albus quanuis sit optimus, sunt tamen suapte natura pretio cōmendabiles pullus atque fuscus: quos prębent in Italia, Pollentia: in Betica, Corduba: nec minus Asia rutilos quos uocāt ἐρυθρὰς. Sed & alias uarietates in hoc pecoris genere docuit usus exprimere: ut cū uarij coloris syluestres *ἐρυθροὶ, oues.*

D ac feros arietes māsuefactos tectis ouibus quispiam admisisset, eæ primum hirte, sed paterni coloris agnos ediderunt: qui & ipsi deinde Tarētinis ouibus impositi, tenuioris uelleris arietes progenerauerūt. Ex his rursus quicquid conceptum est, maternam mollitiem, paternum & auitum retulit colorem: itáque oues quas pascimus, ortæ sunt ab ouibus feris. Ouium aliæ sunt uillaticæ, aliæ in saltibus pascūtur: itáque ouium summa genera duo, tectum & colonicum: uel uti Columella nominat molle, & hirsutum: illud mollius, hoc in pascuo elegantius. Mollissimum genus ouium quod Gręcū pecus, & plerique Tarentinum uocant, nisi cum domini præsentia est, uix expedit haberi: siquidem & curam & cibum maiorem desiderat: nec ullam domini aut magistrorum inertiam sustinet, multóque minus auaritiā: nec *Ouis uillatica.* *Ouis tecta.* *Ouis colonica.* *Ouis mollis.* *Ouis hirsuta.* *Gręcū pecus.* *Tarētinæ oues.*

æstus nec frigoris patiens. Raro foris, plerunque domi alitur: & est auidissi E
mum cibi: cui si detrahitur fraude uillici, clades sequitur gregẽ. Plures autẽ
in eiusmodi gregibus, quàm in hirtis, masculos enutrire oportet: nã prius
quàm fœminas inire possint mares, castrati cum bimatũ expleuerint ene-
cantur: & pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiore pretio quàm
Hirsutæ oues. alia uellera mercantibus traduntur. Hirsutum uero ouium genus (quod 4
Hirtæ oues. colonicum appellauimus) in saltibus pascuntur, & à tectis absunt longe: &
Colonicæ oues. quòd late longéque in diuersis locis pasci solent, idcirco portant secum cra
tes aut retia pastores, quibus cohortes septáque secreta in solitudine faciãt.
Ego (inquit M. Varro) in octogenas hirtas oues singulos pastores constitui:
Atticus in centenas. In gregibus ouium magnis, quos miliarios faciũt qui-
dam, facilius de summa hominum detrahere possunt. Pascua ouillo generi F
utilia sunt, quę uel in noualibus, uel in pratis siccioribus excitãtur: palustria
uero noxia sunt, syluestria damnosa lanis. Per hyemem si penuria est, fœnũ
uel palea, uel uicia, uel facilior uictus ulmi seruatis frõdibus præbeatur, aut
fraxini. In ouium gregibus comparandis in primis uidendum, ut boni se-
minis pecus habeas: id fere ex duabus rebus potest animaduerti, ex forma
& ex progenie: si uidelicet agnos procreent formosos. de forma, ouem esse
oportet corpore amplo, quæ lana multa sit & molli, uillis altis & densis to-
to corpore, maxime circum ceruicem & collum. uentrem quoque ut ha-
Apricæ, aliàs beat pilosum: itáque quæ id non haberẽt, maiores nostri apricas aut apicas
Apicæ oues. appellabant ac reiiciebãt. Esse oportet cruribus humilibus. caudis obserua- 5
re, ut sint alibi, ut in Italia prolixis, in Syria breuibus, ut tradit Varro. at G
Plinio, Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimúmq; in ea parte lanicij. Sint
Arietis forma præterea uellere candido: uariam autem & canam comã improbabis. Ari-
etis uero habitus maxime probatur, cum est altus atque procerus, uentre
promisso atque lauato: cauda longissima densiq; uelleris atq; candidi: frõ-
te lata, testibus amplis, intortis cornibus potius quàm surrectis, patulísque
& pronis ad rostrũ, rauis oculis, auribus amplis, pectore & scapulis & clu-
nibus latis. Aduertendúmq; lingua ne nigra aut uaria sit: quòd fere qui ta-
lem habent, nigros aut uarios, ut dictum est, procreant agnos. Atq; hæc cõ-
Ouilla caro. munia sunt in comparandis ouibus quas pascimus. Prę̃stantissima est ouiũ
caro primo ac medio uere. Melior item quæ est unius anni quàm quæ uetu
stior: quę & difficulter concoquitur, & malum procreat succum: nocétque H
iis qui stomacho sunt humido & pituitosis. Est enim caro ipsa ouium frigi 6
da ac humida, excrementosáq; & mali succi. Iuuenibus quidẽ nõ omnino
malus est cibus: senibus uero nec ea est commoda: atque etiam hac multo
minus agnina: quippe quæ humida, & mucosa, & glutinosa, & pituitosa
Agnina caro. est. Ouilla caro, præsertim arietina post solstitium elixa, grauiter olet: gra-
uius etiam si assetur: quo circa dum coquitur, operculum olæ auferre, a-
quam copiosam iufundere, & condiméta quoque addere præcepit Rufus.
Lac ouillum caprino crassius est pinguiúsque, & dulcius, ac magis alit: sto-
mocho tamen minus utile. priuatim tonsillas & fauces lactis ouilli garga-
rizatio adiuuat. Dysentericos recreat caseus ouillus uetus. Coagulũ agninũ
aduersus

A aduerſus omnia mala medicamēta pollet. Phreneticis prodeſſe uidetur & lethargicis pulmo pecudū calidus circa caput alligatus. Pulmo agninus intertrigines quæ à calciamētis fiunt ſanare creditur. Dyſentericos recreat ſeuū ouillū decoctum in uino auſtero: hoc & ileo medetur & tuſſi ueteri. Aures purgat fel pecudis cum melle. Verberū uulnera & uibices pellibus ouium recētibus impoſitis obliterātur, idq́; nocte ac die una, uti Galenus prodidit. *[Sanare. Dioſcorides, ab inflammatione tueri.]*
Lanæ præter cultum & tutelam contra frigora, ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo uinóque aut aceto, prout quæque mulceri morderíque opus ſit, & aſtringi laxaríue. Succida lana mollis è collo fœminibúſque laudatiſſima habetur. Hæc ſuccos quibus fiant irrigationes facile combibit: & ob pinguitudinē illam, quam œſypum uocant, emolliēdi uim habet. Con- *[Lana, ἔριον.]*
B tuſis imponitur & quoquo modo percuſſis: luxatis membris dolentibúſque neruis ac oſſibus fractis inter initia crebróque ſuffunditur, ex oleo uinóque aut aceto. Facit & ad capitis, ſtomachi, aliarúmque omnium partium dolores cum aceto & roſaceo impoſita. Succida lana impoſita ſubditáque mortuos partus euocat. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidiſſima impoſita bis die lumborum dolores ſedat. Cum uero lota fuerit lana, nec amplius œſypum in ſe habeat, ſuccis ad irrigationes excipiendis, idoneum habetur. Arietis uellera lota frigidáque ex oleo madefacta in muliebribus malis inflammationes uuluæ ſedant: & ſi procidant, ſuffitu reprimunt. Crematæ lanæ cinis uim habet calidam & acrem: cruſtas ulceribus obducit, excreſcentias in carne cohibet, & *[Quonam modo cremari debeat, docet Galenus, Dioſcorides & Plin.]*
C cicatricem inducit. Illinitur attritis, uulneratis, ambuſtis: & in oculorum medicamenta additur, in fiſtulas auréſque ſuppuratas. Vis eius ſeptica eſt, inquit Plinius, efficaciſſiméque genas purgat. Quin & ipſæ ſordes pecudum ſudórque fœminum & alarum adhærētes lanis (œſypum uocant) innumeros prope uſus habet. In Atticis ouibus genito palma. excalfacit, explet ulcera & emollit: præſertim quæ circa ſedem aut uuluam contingunt cum meliloto & butyro. Menſes & fœtum euocat cum lana inditum. ulceribus aurium genitaliúmque atque oris etiam imponitur cū anſerino adipe. Contra eroſos oculorum angulos ſcabioſóſque, & palpebras quæ callū contraxere, & ciliorum defluuia efficax eſt. Oeſypum cum melle Corſico, quod aſperrimum eſt, maculas in facie extenuat: item ſcobem cutis in fa- *[Oeſypus, οἴσυπος. Oeſypum. Quibus modis colligi debeat, explicant Dioſcorides & Plinius.]*
D cie cum roſaceo impoſitum uellere: quidam & butyrum addunt. Sordes quoque caudarum cōcretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe, tuſæque in farinam, & illitæ, dentibus mire proſunt etiam labentibus, gingiuíſq; ſi carcinoma ſerpat. Iam uero pura uellera aut per ſe impoſita cæcis doloribus, aut accepto ſulphure & cinis eorum genitalium uitiis: tantúmque pollent, ut medicamentis quoque ſuperponantur. Medentur ante omnia & pecori ipſi, ſi faſtidio non paſcatur. Cauda enim quàm arctiſſime præligata, euulſa inde lana, ſtatim ueſcuntur: tradúntque quod extra nodum ſit è cauda præmori. Epinyctidas ſanat & clauos, thymos, uerrucas penſiles: & ambuſta igni roſaceo cerato exceptum fimum. Pecudum fimi cinis illitus ex aceto contra omnium phalangiorum morſus remedium eſt: alopecias replet cum oleo

cyprino & melle. Inuenio nasci, inquit Plinius, & arietis cornibus tusis atq; defossis syluestrem asparagum, quem Græci ormynam aut myacantham uocant, aliísue nominibus. E

Oues feræ. Oues quas pascimus, primum ortas esse ab ouibus feris iam diximus. Sunt autem oues feræ nostris hisce non multo maiores, sed cursu uelociores, atque in dimicando acriores: ut nonnunquam uel apros ictibus prosternant cornuum, quæ etiam in anfractum contorta gerunt.

Ouis Gortynensis. Est in Creta Gortynæ agro ouium genus, quod cornu gerit quadruplex: colore fuluo, uillo potius quàm lana duro atque aspero, caprino magis quàm ouillo simili. Non dissimili huic colore, fuluo scilicet, conspicitur

Subus, σοῦβος. & subus: lana tamen non adeo hirsuta, & cornibus binis non quaternis. Natat quandoque hoc animal (ambigit nãque & terra & aqua:) ipsúmque inter natandum comitãtur plura tum piscium, tum aliorum aquatilium genera, eiúsque societate gaudent plurimum: in primis uero phagri, melanuri, acus, mulli atque astaci. F

Musimon, alias musimone. Vmbri. Est in Hispania & maxime in Corsica non absimile pecori genus musimonum, caprino uillo quàm pecoris uelleri propius: quorum è genere & ouibus natos, prisci umbros uocauerunt.

Oues Arabicæ. Sunt in Arabia duo ouium genera admiratione digna, neque alibi usquam uisa: alterum caudam gerit longam adeo, ut non sit tribus cubitis breuior: alterũ cubitali latitudine caudam habet.

Gorgon, γοργών. Iuba ullúsue, χαίτη. Gorgona uocant Nomades Africæ (ut author est Alexander Myndius) animal oui feræ simile: uel, ut alius placet, 8 uitulo. caput gerit semper in terram deiectum. à fronte ad oculos usque iuba ullúsue dependet: hac si quando ab oculis excussa (id quod ægre ob capitis grauitatem facere potest) hominem quẽquam aspexerit, protinus interficit. G

Aries, κριός. Agni, ἄρνες. Σχαῖται ἄρνες. Veruex. Vellera. Velamina.

1 Ouis nonnunquam fœminam tantum significat, ut aries marem. Agni, ἄρνες. χαῖται ἄρνες, qui à matribus iam separati pascuntur. Veruex, aries castratus. 2 Dicuntur agni chordi, inquit Varro, qui post tẽpus nascuntur & remanserunt in uoluis intimis. quæ Græci uocant χορίον, à quo chordi appellati. 3 Tecta ouis ideo fortasse dicitur, quòd pelle iniecta aut alio tali uelamine tegumentóue protegitur, & plerunque domi alitur. Hæc Varro. 4 Velleta, alij uelamina appellant, lanam post tonsuram ademptam & conglobatam. Ex quo animaduerti licet (inquit Varro) prius lanæ uulsuram quàm tonsuram inuentam. 5 In ipsa oue, inquit Plinius, satis generositatis ostenditur breuitate crurum, uentris uestitu. 6 Hæc Galeni est sententia: sed sunt qui carnem ouillam succum melancholicum gignere produnt. 7 Medetur, inquit Plinius, & uuluæ inflammationibus, & sedis rhagadis & condylomatis cum meliloto ac butyro. 8 Bestiola quædam apud Pollucem legitur, quæ τειχεδρώτης dicitur, quod setas concutiat. H

De capris. Cap. XCIIII.

Capra. Vsum in castrorum & miseris uelamina nautis. Vergil.

VT fructum ouis è lana ad uestimentum, sic capra pilos ministrat ad usum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia uasa. Tondentur capræ, quòd magnis uillis sunt, in magna parte Phrygiæ, unde Cilicia ferri solent: sed quòd primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adiecisse dicunt. Neque non quædam nationes harum pellibus sunt uestitæ, ut in Getulia & Sardinia.

Caspiæ capræ. Caspiæ capræ, inquit Ælianus, & albissimæ sunt, cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt.

A dunt. Earum nulli adeo molles, cum Milesiis lanis ut mollitudine comparari possint. Capris non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. Mutilis, lactis maior ubertas. Mutilum in utroque sexu utilius, inquit Plinius. Et Columella quoque, In omni, inquit, regione maritos gregum mutilos esse oportebit: quoniam cornuti fere perniciosi sunt propter petulantiam. Et fœminam quoque mutilam parabimus quieto cæli statu: nã procelloso atque imbrifero, cornutam semper. Capræ superiores dentes non sunt, præter primores geminos. Dependet omnium mento uillus, quẽ aruncum uocant: hoc si quis apprehensam unam ex grege trahat, cæteræ stupentes spectant. Captarum sanguis non spissatur, inquit Plinius. Capræ herba uescuntur ut oues, sed loca crebro B permutant, summáque tantum contingunt. Dumeta potius quàm campestrem situm desiderat hoc animalis genus: asperisque etiam locis ac syluestribus optime pascitur: nam nec rubos auersatur, nec uepribus offenditur, & arbusculis frutetisq́, maxime gaudet, nec minus iligneis querneisq́; fruticibus, qui in altitudinẽ nõ prosiliunt: uerum morsu earum arbori exitialis est. oliuam lambẽdo quoque sterilem faciunt. Odoratorum uero fruticum expetentius hoc animal est: cúmque cisthi fronde pascitur, pinguedinem barbæ cruribúsque uillosis adhærentem reportat, ex qua ladanum in offas cogunt pastores. Capras in occasum declivi sole, in pascuis negant contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis, inter se aduersas. Tradunt & noctu non minus cernere quàm interdiu: & ideo caprinũ C iecur, si uescantur, restituit uespertinam aciem iis quos nyctilopas uocant. Capræ anniculæ aliquando coeunt, atq; utero ferũt: mares quoque illo eodem tempore ineunt. Est autem mas uel mensium septem satis habilis ad procreandum: quoniam immodicus libidinis, dum adhuc uberibus alitur, matrem stupro superuenit: & ideo celeriter & ante sex annos consenescit, quòd immatura ueneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhaustus est. Itaque quinquennis parum idoneus habetur fœminis implendis. Et trimi quoque minus utiliter generant: & in senecta ultra quadriennium. Capellæ bimæ, aliquãdo & anniculæ, ut diximus, partum edunt: sed in trimatu gregi augendo utiles sunt: neque enim educare nisi trima debet. neque tamen ultra octo annos matres seruandæ sunt: quòd assiduo partu fatiga- D tæ steriles existant. Parit autẽ capra, si est generosa proles, frequenter duos, nonnunquam trigeminos: parit & quaternos, sed raro admodum: at Ægyptias capras quinque parere ferunt. Tempus admissuræ per autumnum fere ante mensem Decembrem præcipiunt: ut propinquante uere pariãt turgescentibus uirgultis: ferunt enim quinque mensibus ut oues. Vita earum longissima, annis in Æthiopia XI, in reliquo orbe plurimum octo. Nunquam sanæ degunt capræ: nunquam enim febri eas carere Archelaus author est. Alia pecorum genera cum pestilentia uexãtur, prius morbo & languoribus macescunt: solæ capellę quanuis optimæ atque hilares, subito cõcidunt: id accidere maxime solet ubertate pabuli. Pinguedine etiam sterilescunt capræ. Qui caprinum gregem cõstituere uult, in eligẽdo animad-

Arucus, κρόσος Caprarũ, aliàs caprearum, sed utrunque fortasse mendosum.

Ladanum.

Nouẽbri mense Plin.

Caper. Hircus. τράγος. χίμαρος.

uertat oportet. Caper cui sub maxillis duæ uerruculæ collo dependent, opti E
mus habetur: amplissimi corporis, cruribus crassis, plena & breui ceruice, 1
flaccidis & prægrauantibus auribus longísque, exiguo capite, quàm maxi-
me simus, nitido, nigro, densóque atque longissimo pilo: ut autem Varro-

Capella.

ni placet, hircus molliore sit pilo & potissimũ albo. Capella præcipue pro- 2
batur, simillima hirco quẽ descripsimus: si etiã est uberis maximi & lactis
abundãtissimi. Tondẽtur capræ, ut dictũ est, nisi si glabrę sunt: duo enim ge
nera earũ. Capra tẽperamento est longe sicciore q̃ sus, minus tamẽ sicco q̃
bos. Caprina caro æstate prima ac media (cum scilicet fruticum germina,
quibus capræ auidius uesci solent, sunt frequentissima) optima est: sed post
solstitium æstiuum uirus olet, pręsertim hircorum: tum uero maxime assa.
Quo circa etiam dum elixatur, ut in ouilla dictum est, ollæ operculum au- F
ferre, copiosámque infundere aquam, & condimenta cocturæ addere, prę-
cepit Rufus. Succum præstat caro caprina uitiosum acrémque: sed hircina
omnium est deterrima tum ad concoctionem, tum etiam ad succi probita
tem: quæ minime quidem pituitosa lentáue est, sed nocet maxime ob du-
ritiem & in alterãdo difficultatem. Hœdina caro concoctu facilis est, neq;
mucosa: sed probum generat succum, & secundũ suillam optimum. Inter
cętera lactis genera caprinum mediocritatem obtinet: ut quod nec pingue
admodum nec crassum sit: éstque eo bubulũ caseo fertilius pene altero tan-
to. Stomacho accommodatissimum est lac caprinum, aluúmque minus cæ
teris tentat: quoniã pecus hoc astringentibus pabulis maxima ex parte ue-
scitur: nempe fronde magis quàm herba. Caprino lacte lienes sanãtur, post G
bidui inediam tertia die hœdera pastis capris, poto sine alio cibo. Iecoris ca
prini assi, sunt qui distillantem saniem accipiunt, qua ad nyctalopas utun-
tur: elixi autem uaporem oculis apertis accipiendũ præcipiũt. assum quo-
que si edatur, ad eosdem affectus accommodatum aiunt: & pręterea comi-
tialem morbũ ostendere. Sanguis hœdi antidotis miscetur. Capræ & hirci
sanguis sartagine inassatus, dysenterias & cœliacos fluxus sistit: in uino po-

Quomodo præparari debeat hirci sanguis, docet Aetius lib. II.

tus contra toxica efficax est. Sunt qui sanguinem hirci arefactum calculo-
sis propinent præsentissimo remedio. Cornu caprinum ustum, tum ad dẽ-
tium candorem, tum ad contrahẽdas gingiuas mollitie fluidas utiliter ad-
fricatur. Caprarũ cornu uel pilis accensis, fugari serpẽtes dicuntur. Capra-
rum ungulas crematas, móxque aceto perfusas alopeciis illinunt quidã: est H
itaque cinis hic facultatis extenuantis. Fimum caprinum lienis aliarúmq;
partium duritiem soluit: ustũ, tenuius efficitur. alopeciis medetur aliísque
quæ abstersione indigent affectionibus, ut lepræ, psoræ, licheni, & hoc ge-
nus aliis. Miscetur & cataplasmatis, quæ parotidas diuturnioresque bubo-
nas digerunt. Imponitur in aceto decoctum serpẽtum morsibus, ulceribus
quę serpunt, & erisipelati: uim nanque habet & abstergendi digerendíque:
cum axungia impositum iis qui podagra tentantur, auxilio est. Ex uino po
tum caprarum fimum, præsertim in montibus degentium, regium morbũ
emendat: menses ciet cum aromatibus haustum, partúsque euocat: siccum
uero in farinam tritum, & cum thure in lana inditum, profluuium mulie-
bre

A bre sistit: cæteras sanguinis fluxiones ex aceto cohibet. Capræ quas alimus *Capræ syluestres.*
à capris feris sunt ortæ: à quibus propter Italiã capraria insula est nomina- *Feræ.*
ta: sunt autẽ capræ syluestres, his nostris haud multo maiores, sed uelocio-
res atque in pugna acriores. In Samothrace habentur greges caprarum syl- *Rotæ.*
3 uestrium, quas rotas uocant. Sunt etiã in Italia circa Fiscelium & Tetricam *Aliàs fiscellũ Plin.*
multæ. Capræ feræ in plurimas similitudines transfigurantur: sunt capreæ,
sunt rupicapræ, sunt ibyces: quæ genera omnia alpes nobis transmittunt:
sunt & oryges, soli à quibusdam dicti: sunt & damæ & pygargi & strepsi-
cerotes, multáque alia haud dissimilia: sed hæc transmarini situs mittunt.
Ibyces prærupta & inaccessa montiũ incolunt, pernicitatis mirandæ quan- *Ibyces.*
quam onerato capite uastis cornibus, gladiorúmque uaginis. In hæc se li-
B brant, ut tormento aliquo rotati, in petras potissimum è monte aliquo in
4 alium transilire cupientes, atque recursu pernici quo libuerit exultant. Ca-
preis ramosa cornua dedit natura, sed parua, nec fecit, ut ceruis, decidua. In *Capreæ.*
Africa capreæ non sunt: rupicapris cornua in dorsum adunca, damis in ad- *Rupicapræ.*
uersum: sunt etenim & damę in caprarum genere, sicuti & qui pygargi di- *Damæ.* *Pygargi.*
cuntur. Damas mittunt transmarini situs: hæ mansuescunt raro, cum feræ
5 iure dici non possint: ita nec placidæ nec feræ, sed medię inter utrunque na
turæ, ut in mari delphini. Trãsmarini sunt & strepsicerotes, quibus cornua *Strepsicerotes.*
erecta rugarúmque ambitu cõtorta sunt, & in leue fastigium exacuta, ad-
6 dacem Africa appellat. Orygem perpetuo sitiẽtem Africa generat, solum *Addax.*
7 à quibusdam dictum, contrario pilo uestitum, & ad caput uerso. Color illi *Oryx.* *Solus.*
C in facie niger, cætera cãdidus: cornua nigra, caua, erecta, mucrone acuto &
præduro: dorsum latum & obesum. Velox animal est & ferox: ut quod ne-
que canem timet, aut syluestrem aprũ taurúmue, aut pantheram: sed neq;
leonem, nec hominem uenatorem: elephãtum unum animalium metuit.
Orygem, ut diximus, Africa generat, ex natura loci potu carẽtem, cum mi
rabili modo ad remedia sitientem. nanque Getuli latrones eo durant auxi
lio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris uesicis. Orygem appel-
lat Ægyptus feram, quam in caniculæ exortu contrastare & contueri tra-
dit, & uelut adorare cum sternuerit.

1 Duæ uerruculæ. Duas ueluti mammillas pensiles appellat Varro: & Plinius, ni
fallor, lacinias binas dependentes: sed in fœminis modo. 2 ἔριφος mas dicitur us-
D que ad tertium aut quartum mensem, χίμαρος in genere fœmineo usque ad ætatem *Κιξ.*
unius anni. Theocritus: —ἔς τε καταῤῥεῖ ἁ χίμαρος, χιμάρῳ δὲ καλὸν κρῆς ἔστε καμέλξῃς. *χίμαιρα.*
3 Rotas. Sunt qui apud Varronem legi malint platycerotas: ego uero nusquam *χίμαρος, ἢ ἔριφος.*
memini legisse platycerotas esse caprini generis, sed ceruini. An idem forsitan genus
rota est cum ibice? de quo mox dicetur. 4 Capreolos uocat hos Columella, opi- *Capreoli.*
nor lib. 9. 5 Non me latet hunc Plinij locum aliter à quibusdam legi: uerùm satis
placet hæc uetus lectio. 6 Aliàs, Perpetuo sitiẽtia Africæ generant. 7 Oryx, ut
Aristoteli placet, animal est bisulcũ & unicorne, quod scilicet medio sui capitis unum
cornu fixum habet: an idem sit cum oryge Plinij & Oppiani consideret studiosus le-
ctor. Oryx item apud Columellã inter eas numeratur feras, quæ uiuarijs inclusæ ser-
uantur.

O

De ceruis. Cap. XCV. E

Ceruus, ἔλαφος.

INter feras quæ cornua gestant, reliqua facile superat ceruinum genus, si- 1
ue formæ pulchritudinem, siue cornuum amplitudinem, ramorúmue in
iisdem uarietatem spectes. Hæc anniculis nondum nascuntur, nisi quoad
indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue hirtúmq; est.
Bimis primum cornua oriuntur simplicia & recta ad subularum similitu-
dinem: quamobrem subulones per id tempus eos uocāt. Trimis bifida ex-
eunt, quadrimis trifida: atque deinceps ad hunc modum procedit nume-
rus usque ad annum sextū: ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dino-
scere ætatem ramorum numero: sed senes cognoscimus maxime indicio
duplici illo, quòd scilicet dentes aut nullos aut paucos habent: atque admi-
niculis carent: uocantur adminicula rami, qui imis cornibus prominent F
ante frontem, quibus in pugna utuntur iuniores: senes autem carent. Soli
animalium cerui cornua tota solida habent (cum cæteris corrigeris omni-
bus caua sint:) atque ea omnibus annis statuto ueris tempore, mense scili-
cet Aprili fere amittunt: quæ cum amiserint, occultant sese interdiu uelut
inermes: idque asperis opacísque faciunt locis, ut muscarum tædio uacent.
Et quandiu carent iis, nocte procedunt ad pabula, donec recipiant cornua:
quę primum quasi cute uestita, & molli lanugine hirtiuscula emittunt: sed
cum creuerint, soli exponunt, ut excoquantur & siccent: ubi iam nihil ar-
ttitu arborum, cum ea scalpunt, indolent, tunc ea relinquunt loca, confisi
habere iam quo repugnare possint, cum res exigit: contra nonnulla enim
animalia quandoque resistunt & cornibus se defendunt, quanquam fero- G
ces beluas fugiunt. Sunt etenim & cornuum mucrones hebeniores: & cor-
nua ipsa præ nimio excessu fere superuacua sunt: grandis enim illa & mul-
tifida cornuum magnitudo, in pugna sæpe obest potius quàm prodest. Fœ-
mina in hoc genere cornuum inops mutiláque est. Cerui si cum per ætatē
nondum cornua gerunt castrentur, non edunt cornua: sed si corrigeri ex-
ciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Corpus
ceruo obesum est, & maculoso uellere tectum, fuluum aliàs: fiūt aliquan-
do & candido colore. Collum gerit procerum atque erectum: summásque
cacuminat aures. In monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, ceruæ
omnes scissa ac uelut diuisa aure sunt: qua nota uel alibi, si loca mutarint, di-
noscuntur. & quidem fœtus iam inde à primo ortu in utero idem contra- H
hit signum. Crura habet ceruus gracilia. dentium ordine superiore caret a-
liorum ritu corrigerorum, & ruminat. Nates ita diuisæ apparent, ut qua-
druplices uideantur. Genitale mari neruosum est: ubera fœminis quaterna
ut uaccis. Vermes cerui continere produntur suo in capite plurimos uiuos:
magnitudine haud minores iis uermibus quos maximos carnes putres edi-
derint, qui gigni uniuersi atque contigui solent sub linguæ inanitate. Cor
habet ceruus, pro ratione magnum. felle uacat: quāquam eius intestinum
amarum adeo est, ut ne à canibus quidem attingatur, nisi ceruus præpin-
guis sit. Ceruis Achainis cognominatis, fel contineri in cauda creditur. Est 2
uero quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli: sed non ita ut fel
humidum,

Subulones, πατταλίαι.

Adminicula. ἀκμωτῆρες.

Numero circiter uiginti. Plinius et Arist.

Achainæ ceruæ.

A humidum, sed lieni simile parte interiore. Sunt, inquit Plinius, qui ceruo fel in cauda inesse putent, aut intestinis: ideo tantam habẽt amaritudinem ut à canibus nõ attingãtur. in Brileto & Therne quaterni renes ceruis. Ceruorum sanguis fibras non habet: quocirca non concrescit, coitu scilicet firmiore, ut cæterorum: sed perinde ut leporum sanguis spissari aliquãtulum solet, eodem fere modo quo lac, quod iniecto coagulo coiuerit. Ceruæ in coitu mares suos non patiuntur, nisi raro, propter rigorem genitalis: atque ea de causa gradiuntur in coitu, subductísque clunibus semen recipiunt genitale. Mas non uni fœminæ iungitur adhærẽtue, sed mutat, breuíque interposito tempore aliam atq; aliam supergreditur: quo fit, ut ab eodẽ multæ impleantur. Coitus plurimum & conceptus earum post arcturi sydus

Aliâs Tharne.

B mense Augusto & Septembri. uterum ferunt octo menses. At mares relicti, rabie sæuiunt, fodiunt scrobes: tunc quoque rostra eorum nigrescunt. Pariunt fœminæ magna ex parte unum, & interdum geminos. parere autẽ iuxta uias maxime solent, quò scilicet propter homines beluæ minus accedunt. Incrementũ hinnuli celere. Editos partus studiose occulunt, & abscõditos inter profunda fruticum uel herbarum, pedum uerbere castigant ad latendum. Cum maturuerit ad fugam robur, exercent cursu, & fugam me-
3 ditari docent: ad prærupta ducũt, & per ea salire assuescunt. Vita esse perquam longa hoc animal fertur: quanquam nihil certi eorum quæ narrantur uidemus, inquit Aristoteles. Ad dignoscendam autem eorum uiuacitatem Alexãder Magnus torqueis aureos plurimis ceruis innexuit: qui post

C annum centesimum capti, adopertis iam cute torquibus, nec dum senij indicium præ se ferebant. Pinguescunt cerui æstate supra modum: quamobrem nec currere quidem possunt: secundo aut tertio cursu capiuntur ab iis, qui pedibus insectantur. Fugiunt etiam in aquas propter æstum & anhelitum: quin & latebras quærunt, ubi se præpingues sensere, fatentes incommodum pondus. Caro eorum libidinis tempore uitiatur & fœtet: cum itaque mares impleuerint fœminas, separãtur, ut modo diximus, per seipsos, propter graueolentiam: fœtent enim ut hirci: & facies quoque eorum nigrescit ut hircorum. Degunt ita quousque imber accedat: tum pascua repetunt. Hyeme extenuantur debilitantúrque: uere autem uigent maxime ad cursum. Cum fugiunt, etiam in fuga acquiescunt: stantésque respiciunt at-

D que manent, dum qui insequitur appropinquet: tũ fugæ præsidia repetunt: quod ideo facere uidentur, quia interiora laborant: intestinum enim tam tenue imbecilléque habẽt, ut etiam si leuiter percusseris, possit rumpi, cute adhuc integra. Vocem mares grauiorem quàm fœminæ mittunt. uox autem maribus in hoc genere est, cum tempus coeundi est: fœminis autem cũ metuerint. breuis uox fœminæ est, maris productior. Fugiunt cerui latratu canum audito, aura semper secunda, ut odor cum ipsis recedat. Mulcentur sibilo & cantu uenantium: itaque alter uenantium palam aut sibilat, alter clam ferit à tergo, ubi socius tempus iam esse significarit. Sed cum erexere aures, acerrimi sunt auditus, nec latere insidiæ possunt: cum remisere, surdi, & facile interimuntur.. Animal simplex est, & omnium rerum miracu-

Mulcentur fistula pastorali, inquit Plin.

lo stupens: intantum ut equo aut bucula accedente propius, hominem iux- E
tà uenantem non cernant, arcum ipsum sagittásque mirentur. Serpnetibus
inimicus ceruus est, anhelitu nanque, si quæ sint, extractas cauernis, man-
dit. Febrium morbos non sentit hoc animal: quin & medetur huic timori,
ut fertur: legimus enim plurimos matutinis diebus ceruiuam carnem de-
gustare solitos, sine febribus longæuos fuisse: quod ita demum existimant,
si uulnere uno fuerint interempti. Quanquã alioqui succum procreat cer-
uina caro (uti Galenus prodidit) non minus uitiosum concoctúque diffici-
lem quàm sit bubula aut ouilla: imo asininę carni proxima esse censetur, ut
fere nullum (quod ad alimenti rationem attineat) usum præstet. Ceruinus
sanguis sartagine inassatus dyssenterias fluxionésque cœliacas sistit. in ui-
no potus cõtra toxica efficax est. Aduersus uenena serpentiúmque morsus F
mirificũ est hinnuli coagulum occisi in matris utero. Ceruina medulla ute
rum emollit tum in pesso, tum etiã extrinsecus imposita. Ceruina medulla

Quonam modo uritur cornu ceruinum, monstrat Dioscorides.

perunctos uenenata fugiunt, inquit Dioscorides. Cornus ceruini cinis ca-
dmię in morem elotus, ulceribus oculorum & distillationibus utilis est: in-
frictus dentes expurgat, fluidásque gingiuas contrahit: binis cochleariis
epotus prodest dysentericis: sanguinẽ excreantibus, cœliacis, morbo regio.
Datur & in uesicæ doloribus cum tragacãtha: in muliebribus fluxionibus
cum liquore quopiam illi rei accommodato. Accẽsi cornus odore serpen-
tes fugantur, & comitiales morbi deprehendũtur. Cornu in aceto coctum,
si eo gingiuæ colluantur, dolores ex molarũ dentitione factos adimit. Ge-
nitale cerui tritum & in uino potum, uiperarum morsibus auxiliatur. Cer- G

Platyceros.
Euryceros.

uini generis sunt, & cerui quoque dicuntur, qui platycerotes & eurycero- 4
tes appellantur, à summorũ cornuum latitudine, quæ in palmas finxit na-
tura, digitósque emisit ex iis. Corporis forma cerui est: sed tergus omne nõ
minus quàm sit pantherarũ uarium: uerum in his albicant maculæ, quæ in
pantheris nigræ sunt: & huius quoque sanguis fibris caret, quocirca neque

Bubalus, Βούβαλος. Βουβαλίς.

spissatur. Bubali pene ad ceruinam faciem in Africa procreantur: corporis
magnitudine bubalus eurycerote minor est, at dorcade maior, oculis splen
didis, aspectu pulchro atque alacri. Cornuum exortus statim à capite recti,
superiores uero eorum partes retro ad dorsum flectuntur. Bubalis cornua
interdum mutila sunt: nam etsi contra nonnulla sese defendunt, feroces ta
men pugnacésque beluas fugiunt. Cum uero leonẽ metuat bubalus, caput H
tantum abscondit, reliquo corpore neglecto: itáque totũ corpus latere pu-
tat. Sanguis quoq; eorũ fibras non haber: ideo neque concrescit. Patrij soli
amantissimũ animal est: nam si forsan à uenatoribus captus, in alienũ solũ
quanuis longinquum abducatur, solutus ad loca consueta reuertetur. Inter 5

Dorcas. Dorcalis. Dorx. ζόρξ. Dorcus.

cornigera, omnium quæ explorata habemus, minimum dorcas est, in cer-
uino quoque genere numerãdus, ut qui cornua habeat omnibus annis de-
cidua, quæ & iis quoque interdum mutilia sunt: nam etsi contra nonnulla
resistunt, & cornibus se defendunt, tamen feroces pugnacésque beluas fu-
giunt. Timidum animal dorcas est, & cursus uelocissimi: noctu æque cer-
nere, atque interdiu creditur. In uenatione interdum, uel in media fuga
consistit:

A consistit: quòd si tunc temporis otiũ detur reddendæ urinæ, adeo recreantur illi uires, ut denuo ad cursum reddatur alacrior. Dorcades in Hispania sunt frequentes: in Lycia non transeunt montes Syriæ uicinos. *Cilicia forsitan pro Lycia, ex Claymond.*

1 Hinnulus cerui νεβρὸς dicitur & κημάς: quãquam κημὰς nondum in progreditur in pascua. Hæc Hermolaus. 2 Aristoteles achainas uocat: Græci genus ceruorum Echeineas ab oppido cognominant. Hæc ex Hermolao. 3 Vitam esse ceruis longiorẽ quàm elephantis ostendit Pausanias in Arcadicis. Ex Hesiodo, Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix, Quatuor & peragit cornicis tempora ceruus. 4 πρῶκα, quem felle carere scribit Aristoteles, damã interpretantur & Theodorus & Hermolaus, cæterique quos uidisse memini, recentiores omnes. Verũ dama, ut ante monstrauimus, in caprarum genere numeratur a Plinio: proca uero, uti etiam fatetur Hermolaus, à ceruo non distinxit Aristoteles. Adde quòd eadem insula quæ Proconnesus ab animalium eorum copia, eadem & Elaphonnesus nominatur: de qua Pli-
B nius lib. 5. Præterea paucos repetias authores, uel nullos potius, qui simul πρόκες meminerint, & platycerotis & eurycerotis. Atque inde coniicimus idem esse animal, quòd πρὼξ ab Aristotele uocatur, & platyceros siue euryceros ab aliis. 5 Dorcada, capream uertit Theodorus: at nos Plinium secuti capream in captatum syluestrium genere locauimus. Dorcus apud Oppianum idem cum dorcade est: Dioscorides tãquam diuersum enumerat. Dorcades Lybicæ (ut ex Æliano narrat Gillius) quanquam uelocitate sunt mirabili, tamen inferiores sunt in currendo equis Lybicis. Earum alius nigris uittis distinguitur, reliqui corporis color ruber, & pedes quidẽ eis longi sunt. Cornibus caput ornatur, oculi nigri, longissimæ aures habentur. κέμας a poetis nũcupata (ut aliud sit animal à dorcade Lybica) turbinis instar celerrime fertur. flauis pilis spectatur: cauda est tum pilosissima, tum exalbenti: eius oculi cyaneo colore tincti uidentur, aures præaltis pilis refertæ: neque modo in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluuij confluentem inciderit, ungulis pedum remigans, fluctus perrum-
C pit. & uero in lacubus natare gaudet, unde sibi uictum cõparat: uitides iuncos, & cyperum depascitur.

Hinnulus. Νεβρός. Κημάς. Echeineæ ceruæ. Πρώξ. Ἴορκος. Ceruũ palmati forte à Iulio Capitolino dicũtur ym Gordianis. Dorcades Lybicæ. Κέμας, cemas.

De tragelapho, tarando, ophio, leucocruta & colo. Cap. XCVI.

EAdem pene cum ceruo specie sunt, quos tragelaphos dicunt: sed non alibi quàm circa Phasidem amnem nascuntur. Distát tantum, quòd uillosos habent armos, & menta promissis hirta barbis. Tarando magnitudo quæ boui: caput maius ceruino, nec absimile, cornua ramosa, ungula bifida, uillus profundus magnitudine ursorum: tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Hunc tarandũ affirmant habitũ metu uertere, & cum delitescat fieri assimilem cuicunque rei proximauerit: colorémque omnium arborum, fruticum, florum, locorúmque reddere metuentem in quibus la-
D tet: ideóque raro capitur, sed cũ libuit sui coloris esse, asino similis. Scythia hunc mittit. Ophion Sardinia quondam ferebat, nec alibi nascebatur: animal ceruo minus, sed pilo demum ac dente simile ceruo. Hoc interiisse arbitror, inquit Plinius: & ideo medicinas ex eo omitto. Cruribus ceruinis & ungula quoq; bisulca apud Æthiopas leucrocuta est pernicissima fera, asini fere magnitudine, collo, cauda, pectore leonis, capite melium, ore ad aures usque rescisso, dentium locis osse perpetuo. hanc ferã tradunt humanas uoces imitari. Gignitur apud Scythas quæ circa Meotim paludẽ sunt Colos, candido colore, magnitudine inter ceruum & arietem, sed qui uelocitate utrũque facile superat. Potat naribus ad caput usque immersis: eóque potu diebus pluribus contentus, siccioribus locis pascitur.

Tragelaphus. Tarandus. Colore ursino. Solinus. Æthiopia mittit Solinus. Ophion. Clunibus ceruinis, & cruribus leonis. Solinus. Apud Indos. Leucrocuta, uel Leucrocota. Alias, asini feri magnitudine. Capite camelino. Solinus. Colos, κόλος.

De hippelapho, hippardio, hippagro, hippopotamo, & eale. E
Cap. XCVII.

Hippelaphus. Hippardium.

MAgnitudo hippelaphi ceruo comparatur. cornua dorcadi similia. iu 1
bam summis continet armis. nec non & fera quæ hippardium no-
minata est, parte etiam eadem: sed utrunque hoc genus tenuissimo iubæ
ordine à capite ad summos armos crinescit. Gerit cornua utrūque, excepta
fœmina hippelapho, & pedes habet bisulcos. Proprium hippelapho uillus
qui ab eius gutture modo barbæ dependet. Gignitur apud Arachotas. Vn-

Hippagros. Equus syluestris.

gulas quoque bisulcas habet hippagros, ceruinis similes. dentes exertos
binos. spina tota ad caudam usque perpulchra ornatur iuba. Viuit in præ-
ruptis Æthiopiæ Indiæque locis. seruitutem non tolerat: nam si forte ca-
ptus seruetur, fame sese cruciat, spontéque moritur. Bisulcum animal & F

Hippopotam⁹ Equus fluuiatilis.

hippopotamus est, sed quod ambigat terræ, mari, atque amni cōmune: na-
tura enim hippopotami ita constat, ut uiuere nisi in humore diu non pos-
sit. Hunc gignit Ægyptus, malum hominibus non minus infestum quàm
sit crocodilus. Plurimi sunt super Saiticam, inter Ægypti præfecturas. Iuba
illi equina, ungula qualis bubus, rostrum resimum, dentes exerti & aprorū
more adunci, sed leuiter & minus noxij. Cauda etiam apri, tortuosa. Talus 2
quoque inest bisulcorum modo: magnitudo asini, hinnitus equi. Tergus 3
ad scuta galeásque impenetrabilis, præterquam si humore madeat. Inte-
riora omnia equi & asini similia. Noctibus segetes depascitur, ad quas per-

Pergit auersus. aliter hoc explicat Gillius, ut uidetur ex Aeliano. Plin. Testiculi drachma ex aqua cōtra serpentes bibitur. Eale.

git auersus astu doloso, ut fallente uestigio, reuertēti nullæ ei insidiæ præ-
parentur. Carnem habet hippopotamus durissimam, & concoctu difficil- G
limam. Hippopotami testes exsiccati ac triti, contra serpentium morsus bi
buntur. Cinis corij cum aqua illitus panos sanat: adeps, frigidas febres. item
fimum suffitu. Pellis eius è sinistra parte frontis in inguina adalligata uene-
rem inhibet: eiusdem cinis alopecias explet. Est apud Æthiopas Indósque
eale, aliàs ut equus fluuiatilis, cauda uero elephāti, colore nigro uel fuluo,
maxillis aprinis, maiora cubitalibus cornua habēs mobilia, & ad obsequiū
cuius uelit motus accommodata: neque enim rigēt, sed deflectuntur, ut u-
sus exigit præliandi: quorum alterum cum pugnat protendit, alterum re-
plicat, ut si ictu aliquo alterius acumen obtusum fuerit, acies succedat alte-
rius. Hippopotamis comparatur, & ipsa sane aquis fluminum gaudet.

H

Equicerus.

1 Hippelaphum Theodorus equiceruum uocat, à forma equi & cerui quam ha
bet, compositum nomen accepit. 2 Cauda, ut refert Herodotus, equina & magni-
tudo eius est bouis maximi. 3 Tergoris crassitudo tanta, inquit Herodotus, ut ex
eo cum aridum fuerit, uenabula fiant: &, ut Plinius refert, hastæ tornentur.

De camelo, & camelo pardali. Cap. XCVIII.

Camelus, κάμηλος.

INter quadrupedes quæ animal generant, post elephātum maxima mole
camelus est, idémque bisulcum: cornu tamen uacat. Bactri camelos for-
tissimos mittunt, licet Arabia plurimos gignat. inde duo camelorum gene
ra, Bactrianum atque Arabicum. Differūt, quòd illi bina habent tubera in
dorso, hi singula: camelus enim proprium inter cęteras quadrupedes habet
in dor-

A in dorso, quod tuber appellant. Sűt & omnibus camelis singula parte ima: in pectore scilicet, quale in dorso tubera, quibus incumbat reliquũ corpus, & firmetur quoties in genua inclinantur. Dentium superiore ordine ut bo ues carent in utroque genere. Caudam habent asino similem. Genitale ma ribus neruo ita cõstat, ut uel ex eo cõfici possit, quo arcus fidissime intenda tur: idémque in auersum mingunt: genitale enim inter crura posteriora caudam uersus spectat. Fœminæ in uentre mammas binas cũ papillis qua ternis habent, ut boues. Clunes habet camelus proportione magnitudinis paruos. Camelo tali similes bubulis, sed minores paulo: est enim bisulcum uti modo diximus: sed bisulcum sic est, ut pes parte posteriore scissus paululum sit ad flexum digiti secundum: parte autem priore summa, quadri-

B partito findatur discrimine paruo, quantum scilicet ad primum digiti inflexum. Et inter fissuras quiddam perinde ut in anserum pedibus continetur: eóq; fit ut alij minime bisulcum animal esse uoluerint. Pes uestigio est carnosus ursæ modo: qua de causa in lõgiore itinere sine calciatu fatiscunt. Pedatim incedit camelus, hoc est, ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur. Ventres habet camelus plures: & ruminat quemadmodũ cor nigera. Fel non uase aliquo discretum, sed uenulis quibusdam conclusum habet. Coeunt cameli sedente fœmina, nec auersi, ut sentit Aristoteles: (quanquam auersis, inquit Plinius, camelis coitus) sed complectente mare, ut cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercent. Petunt recessũ solitudines cum libet coire: nec aliquis eò potest tuto accedere, præterquã

C pastor armenti: fæuit enim mas tempore coitus, siue homo accedat, siue ca melus: nam odium aduersus equos gerunt naturale. Tẽpus coeundi in terra Arabia mense Septembri. fert uentrem menses duodecim, uel ut alijs ui detur, menses decem. parit singulos: uniparum nanque est. Incipit & mas & fœmina coire in trimatu: fœmina post partũ uno interposito anno coit. Cameli, matres nunquam superueniunt suas: sed etiã si quis cogat, ipsi non patiuntur. Camelus lac suum usque eò seruat, quò iam cõceperit: atque eo tempore, tum lac, tum caro cameli suauissima omniũ est. Prolem à parente separant anniculam. Viuunt cameli magna quidem ex parte annos triginta: sed nonnulli quinquagenis annis: quidam & centenis. utcunque & rabiem quandoque sentiunt. Castrandi genus etiam fœminas quæ bello

D præparentur, inuentum est: castratæ nanque auctiores & fortiores fiunt, coitu negato. Habentur in duplex ministerium: sunt alij oneri ferendo ac-
1 commodati: alij leues ad pernicitatem: uelocitas enim illis inter equos, sed sua cuique mensura sicuti uires: nec ultra assuetum procedit spatium, nec plus instituto onere recipit. Sitim quatriduo tolerant: uerum cum occasio bibendi data est, tantum implentur, quantum satiet desideria præterita, & in futurum diu prosit. lutulentas aquas captant, puras refugiunt: denique nisi cœnosior liquor fuerit, ipsi assidua conculcatione limum excitant, ut turbetur. Cameli tum caro, ut modo diximus, tum lac ab hominis dulcissimum est: suauissimum autem hoc existimatur, ad unam mẽsuram duabus aut tribus aquæ additis. Cameli cerebrum arefactum potúmque ex aceto

comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cũ melle potũ: hoc & anginæ. E cauda arefacta solui aluum. fimi cinere crispari capillum cum oleo. Et dy- 1 sentericis prodest illitus cinis, potúsque quantum tribus digitis capitur, etiam comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utilissimam esse tradunt: itémque ulceribus manantibus. Barbaros eam seruare quinquennio, & hemines potam ciere aluum. Camelino capite est quam nabim Æthiopes uocant, nos camelopardalim dicimus. Collo equis similis, pedibus & cruribus boui, colore rutilo, candidis maculis in hinnulotũ motem supersparsa. Posteriora corporis anterioribus humiliora: adeo ut iis partibus humi sedere uideatur, quæ bouis altitudinem non superant: cum partes priores camelorum crura proceritate æquent, simul & quæ circa armos sunt atque pectus ipsum procetiora uideantur, quàm pro reliqua corporis ratione: ut F uero Heliodorus prodidit, caput cameli simile, maius duplo aut paulo amplius quàm Lybici struthij. collum, ut oloris longum. Animal aspectu magis quàm feritate conspicuum: nullam enim præ se fert feritatem, tractatúque tam facile, ut funiculo eius capiti alligato, ubiuis ducatur à præfecto: ut non inter feras, sed inter pecora potius numerari debeat: quare etiam ouis feræ nomen inuenit, Æthiopia hanc gignit. Nullam habet cum parda- 2 le similitudinem.

Nabis. *Camelopardalis.* *Ouis fera.*

1 Currunt cameli, inquit Aristoteles, celerius quàm equi Nissani. Veloces istos camelos dromadas uocauit Liuius Decade quarta. & dromedarios Esaiæ, ut arbitror, interpres Latinus. 2 Ouis fera, alias ouisera.

Dromades. *Dromedarij.* *Ouisera.*

De suibus. Cap. XCIX.

G

Sus, ῦς.

Suillum genus cum sit aliàs bisulcum, in Illyrico quibusdam locis & Pæonia, atque nonnullis aliis regionibus, solidas habent ungulas sues: quo fit ut ex utroque genere existimentur, solipedum scilicet & bisulcorum. Dentem nullum mutant sues: & mas plures habet dentes quàm fœmina. Mas item dentes habet exertos, quibus fœmina uacat. Rostrum habet sus repandum, collum crassum, & setis horret. Testes maribus hætent retro, nec tremuli pendent. Mammas gerit fœmina, nec in pectore nec in fœminibus, sed in uentre, generosa duodenas, uulgaris binas minus. genitale uero ea continet parte qua pecoris ubera habentur: & cum per libidinem turget ac prurit ad coitum, sursum rantisper hoc retrahitur, uertítque so- H ras, ut inde mari coitus sit facilior. Cauda sui intorta: id etiam notatum, facilius iacere in dextrum quàm læuum intortam. Lienem habet angustum & oblongum: uentrem ampliorẽ, in quo rugæ cancellísue (quas πλόκας uocant) insunt nonnullæ leues: hunc intestinum excipit longissimum & multis conuolutum anfractibus. Vulua porcina anfractuosa sinuosáque est: quandoquidem animal multiparum sus est, & in finibus fœtum gerit. Suum ossa medullæ parum in se continent. aptotum sanguis non spissatur. Coire incipiunt sues tam mares quàm fœminæ mense suæ ætatis octauo: quanquam mas antequam sit anniculus prolem generat uitiosam: fœmina annicula parit: sed non omnibus locis eadem ætatis ratio est.

iam

A iam enim sues nonnusquã tam mares quàm fœminæ quarto coeunt mense: sexto tamen ita ut uel progenerare & educare possint. Nonnusquam apri mense decimo inire incipiunt. Valent ij coitu ad triennium. uetustioribus proles deterior gignitur: nullus enim profectus accedit, nulla uirium recreatio. Paucissima edit sus prima partione, uiget secunda: nec senescens copia fœtus deficitur, quãquam lentius coit. Vt autem Varro prodidit, sus ad fœturam quàm sit fœcunda, animaduertunt fere ex primo partu, quòd non multũ à reliquis mutat. Sunt è scrofis aliæ statim prolis fœcundæ laudabilis: aliæ increscentes melius generant. Vbi uero quintũdecimum annũ nata scrofa est, non prærerea generat: aliquibus tamen uita prope ad uicenos annos: plurimis uero ad quindecim. Si pinguet ocyus, & iuuenis, & se-

Vsque ad quartum annum, Varro: Plini⁹, non ultra trimatum.

B nescens mouetur ad coitum: si grauida admodum pinguescat, efficitur ut fœta minus habeat lactis. Sues cicures bis pariunt anno: natura enim diuisus est suis annus bifariam: quaternis mẽsibus fert uentrem: binis nutricat. Parere tot potest scrofa quot mãmas habet: si minus pariat, fructuaria non erit idonea. Numerus partus plurimum ad uicenos: si tamen multos peperint, educare omnes nõ queunt. Nutricare octonos porcos paruulos primo possunt, ut Varroni placet: incremento facto, à peritis dimidia pars remoueri solet, quòd neq, mater sola potest sufferre lac, neq; cõgenerati alescendo roborari. Mihi uero utilius probatur experto, inquit Palladius, porcam cui pabula suppetunt, ut plurimum sex nutrire debere: quia licet plures possit educare, tamen frequẽtiore numero sucta deficiet. Porci qui nati

Varro, Sus Aeneæ Lauini triginta porcos peperit: sed portentũ erat.

Porca.

C sunt hyeme, fiunt exiles propter frigora, & quòd matres aspernantur propter exiguitatem lactis. Cum scrofa peperit, primam mammam porco, qui primus in lucem prodiit præbet: & suam nouit quisque in fœtu quo genitus est ordine, eáque alitur, nec alia. Detracto illa alumno suo, sterilescit illico ac resilit: uno uero ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. penuriam lactis præpingues sentiunt. qui in utero læsus minutísque fuerit fœtus, metachœros dicitur. Omnem porro situm ruris pecus hoc usurpat: nam & montibus & campis cõmode pascitur: melius tamen palustribus agris quàm sitientibus. Nemora sunt conuenientissima, quæ glandium pomorúmque syluestrium feracia sunt. at ubi penuria est arborum, terrenum pabulum consectabimur: & sicco limosum præ-

Metachœrus, μετάχοιρος.

D feremus, ut paludem rimentur, effodiántque lumbricos, atque in luto uolutentur, quod est huic pecori gratissimum. Herbæ frugúmue minime appẽtens est (imo uiridia pabula suibus plerunque nocẽt:) sed radicum maxime ex omnibus animalibus: rictúque aptissimo ad id negotij est. Facillime etiã omnium ad quoduis pabulum assuescit: & celerrime quoque in pinguedinem proficit, pro sui corporis magnitudine: sexaginta enim diebus pingue-

Aliàs, sex diebus.

2 scit: quantum autem profecerit, ij cognoscũt quibus ea res curæ est. Alitur hoc pecus pinguescítque maxime glãde: deinde faba, & hordeo, & cætero frumento. quæ res non modo pinguitudinem efficit, sed etiã carnis iucundum saporem: sed maxime pecus hoc, ut etiam cætera quibus uentriculus optime concoquit, quiete immotionéque pinguescit: magis autem inedia

saginatione orsa. Cæterum sues pinguiores redduntur etiam cum in luto E
se uolutant. Sues ex omnibus pecudibus impatientissimæ famis sunt, ita ut
aliquando si indigeant pabuli, non tantum alienam (si liceat) sobolem, sed
etiam suam consumant. Sues tantum coitu spumam ore fundere inue-
nimus. uerrem subantis audita uoce, nisi admittatur, cibum non capere us
que ad maciem. In Africa suillum genus non uiuit. Apud Indos quoque
nullum suem neque ferum neq; cicurem nasci Ctesias Cnidius ait. In Ma-
cedonia sues muti esse dicuntur. Agatharsides ait sues in Æthiopia cornua
habere. Cum cætera animalia, nisi nouella castrentur, intereant, aper unus
qua ætate castretur non refert. Postquam enim salire desierit, ita ut id recte
facere possit, castratur saginatúrque, quoad perueniat ad lanium: uerum
Verres. Maiales. castrantur uerres commodissime anniculi, utique ac minores quàm seme- F
stres: quo facto nomen mutant, atque è uerribus dicuntur maiales. Castrá-
tur & fœminæ post bidui inediam suspensæ pernis posterioribus, uulua re- 3
scissa, celerius ita pinguescunt. Variis morborum generibus laborant sues, 4
ut raucedine, anginâue, struma, febribus: & unum ex omnibus quæ noui-
mus animalibus, sus grandinẽ concipit. Grandinosi autem fiunt sues, quo-
rum crura, & collum, & armi carne constant humidiore: quibus partibus
uel grandines plurimæ innascuntur. Caro dulcior est si grãdines habet pau
Insipida, ἄχυ-λος. cas: sed si multas, humida ualde & insipida est. Facile qui grandem conce-
pere cognoscuntur: parte enim linguæ inferiore grandines habentur: & si
setas dorso euellas, sanguinolentæ in radice uidentur. pedibus etiam poste-
rioribus constare non possunt qui grandent: & caput obliquum in incessu G
est: grandinem uero non habent cum adhuc solum lactent. Suem oculo a-
misso putant cito extingui. Porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes,
pluuiam præsagiunt. Qui suum gregem uult habere idoneum, eligere o-
portet tum bona ætate, tum bona etiam forma. Verres itaque legẽdi sunt,
totius quidem corporis amplitudine eximij: sed quadrati potius quàm qui
longi aut rotundi sunt, uẽtre promisso, clunibus uastis: cruribus uero & un
gulis haud perinde proceris, rostris breuibus & resupinis, amplæ & glan-
dulosæ ceruicis: maximéq; quod ad rem pertinet, quàm salacissimos opor-
tet esse uerres: qui & ab annicula ætate commode progenerant dum qua-
drimatum agant. Scrofæ probantur longissimi status, & quibus ad sustinẽ-
dum fœturæ onus, magnus se uenter effundat: cætera uerribus similes. Fœ- H
mina sus habetur ad partus edendos idonea fere usque in annos septem, ut
dictum est. Annicula non improbe concipit. Si regio frigida & pruinosa
est, quàm durissimæ densæque & nigræ setæ dux eligendus est. Si tẽperata
atque aprica, glabrum pecus, aut qualecũque prouenerit, potest pasci. Sues
Sus fera. Ὗς ἀγρία. σύαγρος. Κάπρος ὑπά-λιος. feræ semel anno gignunt: principio hyemis coeunt, uere pariunt, petentes
maxime inuia, prærupta, angusta & opaca loca. Mas cum fœminis dies tri-
ginta magna ex parte conuersari solet. maribus non nisi anniculis genera-
tio est. In coitu plurima asperitas: tunc inter se dimicant indurantes attri-
tu arborum costas, lutóq; se tergorantes. Pugnant adeo acri certamine, gre
ge relicto, ut sæpenumero mortem uterque aduersarius obeat. Fœminæ in

partu

A parru asperiores, quæ & nonnunquam cum libidine excitantur, uel homi-
nes aggrediuntur: idque candida maxime ueste indutos. Numerus partus
& tempus ferendi, idem atque in urbanis suibus est. uox etiã similis: sed fœ
mina uocalior est, mas raro uocem emittit. Mares castrati, maiores fero-
cioresque euadunt: casttantur autem, quòd iunioribus adhuc morbus pru-
riens incumbit in testes: quo fit ut atterentes eam partem ad arbores, testes
exstringant. Inter omnia edulia, suilla caro ualentissime nutrit, & ex qua-
drupedibus facillime concoquitur: &, si in uentriculo & in iecinore probe
concoquatur, optimum procreat succum, sed qui glutinosi nonnihil in se
habeat: quo fit ut iecur obsttuat, & renes iis quibus hæc à natura meatus ha
bent angustiores: atque uberior frequentiorque eius usus in his membris
B uel grauitatem uel dolorem nonnunquã creat: eóque senibus inutilis est.
Optimum autem succum gignit eorum caro qui ætate sunt mediocri: nã
porcellorum recens natorum caro mucosa est, & excrementis abundat.
Viscera suilla omnia, cæterorum quadrupedum uisceribus sua natura mul
to sunt suauiora: quæ tamen etiam seipsis meliora euadunt, cum animal i-
psum caricas abunde comederit. Adhibetur & ars iecori fœminarum sicũt
anserum. Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta
prope sapores, inquit Plinius, cum cæteris singuli. Vulua, ut diximus, eie- *Vulua eiectitia*
cto partu melior quàm edito: eiectitia uocatur illa, hæc porcaria primiparę *Vulua porca-*
suis optima: contra effœtis. A partu, præter quam eodem die suis occisæ, li- *ria.*
uida ac macra. Nec nouellarum suum prærerquam primipararum proban
C tur: potiúsque ueterum necdum effœtarum, & biduo ante partum, aut post
partum, aut quo eiecerint die. proxima eiectitiæ est occisæ uno die post par
5 tum. Huius & sumen optimum, si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ de- *Sumen.*
terrimum, antiqui abdomen uocabant. Præpinguium suũ cutis, ubi pro- *Abdomen.*
be elixa sit, glutinosum quidem pinguémque succum gignit, sed non ad-
modum crassum: nec tam facile concoctioně admittit quàm extremæ par-
tes, (crura inquam ac labra:) neque succum præstat tam bonum, sed qui ex-
crementis magis abundet. Pulmo suillus intertrigines, quæ à calciamen-
tis fiunt, ab inflammatione tueri sanaréq; creditur. Aprinum iecur recens si
arefactum teratur, ex uino potũ contra serpentiũ morsus auxilio est. Suillũ
lac sunt qui arbitrentur utilissimũ tenasmo, dysenteriæ, necnon phthisicis.
D Adipem suillum (axungiã Gręci appellauere) antiqui maxime axibus uehi- *Axungia.*
culorum perungendis ad faciliorem circũactum rotarũ utebantur: unde & *ἀξούγγιον.*
nomen: sic quoq; utili medicina cũ illa ferrugine rotarũ ad sedis uitia uiri-
litatísque. Adeps suillus omniũ liquidissimus est, instátq; olei diffluit: emol
lit atq; concoquit magis q̃ oleũ: ideóq; cataplasmatis quæ ad phlegmonas
imponũtur, apte cõmisceri solet. Humorũ acrimoniã impositus maxime
obtũdit, ac proinde medicamẽtis ulcera curãtibus miscetur: quale est quod
parygron uocant. Et per se axungiã medici antiqui maxime probabãt reni-
bus detractã: & exẽptis uenis aqua cælesti fricabãt crebro, decoquebántq;
fictili nouo sæpius, tum demum asseruãtes. synceta axungia medetur igne
ambustis uel niue: pernionibus autem cum hordei cinere: & galla pari mo

do. Ad tussim ueterẽ recens decoquitur quadrãtis pondere in uini cyathis E tribus, addito melle: uetus etiã phthisin in pillulis sumpta sanat, quę sine sale inueterata est: omnino enim nõ nisi ad ea quæ purgãda sint, aut quæ non sint exulcerata, salsa recipitur. Quidam quadrãtes axungiæ & mulsi in uini cyathis tribus decoquunt contra tussim, quinto die picem liquidam in ouo sumi iubent, circunligatis lateribus & pectoribus, & scapulis eorũ qui phthisin sentiunt: tantáque est uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os sapor, eámque expuere uideantur. E sue quæ nõ peperit, aptissime utuntur ad cutem mulieres: contra scabiem uero quiuis, admixto iumentorum seuo, pro parte tertia & pice, paritérque subferuefactis. Medicorum aliqui admixto anseris adipe taurorũq; seuo & œsypo, ad podagras uti iubent: si uero permanet dolor, cum cera, myrto, resina, pice. Vsus igitur axungiæ ad F mollienda, excalfacienda, discutiẽda, purgandáque. Inueteratur autẽ duobus modis: aut cum sale aut syncera: tanto utilior, quanto sit uetustior: conuenítque salsam magis emollire, excalfacere, discutere: utiliorémque esse uino lotam. Elota uino pleuriticis prodest: cinere aut calce excepta, inflammationibus, fistulis, ac tumoribus succurrit. Talum suillũ ustum atq; epotum, quidam colli inflammationes atque tormina diuturna sanare produnt. Atque hæc de bisulcorum genere satis præcepimus.

Aliàs, contra phthisin.

Quomodo curari seruariq; debeat, monstrat Dioscorides lib. 2.

Sus, ὗς. θύτης. Porcus, χοῖρος Delici. Sacres. Nefrendes. Scrofa. Verres, Aper, κάπρος σύαγρος.

1 Sus, ὗς: olim θύτης. Porcus, ut Varro tradit, Græcum nomen est antiquum, sed obscuratum, quòd nunc eum uocant χοῖρον. Cum porci depulsi sunt à mãma, à quibusdam delici appellantur: neque iam lactentes dicuntur: qui à partu decimo die, uel (ut alij) die quinto habẽtur puri, ab eo appellantur sacres: quòd tũ ad sacrificia idonei G dicuntur primum. Amisso nomine lactentis dicuntur nefrendes, ab eo quòd nondum fabam frendere possint, id est frangere. Sus fœmina, scrofa mas, uerres dicitur, & nõnunquam aper, græce κάπρος: quanquam aper fere pro syluestri accipitur, qui Græcis σύαγρος appellatur. 2 Quomodo saginãtur sues, docet Aristot. lib. 8 hist. anim. 3 Aristoteles. Pernis posterioribus, recisa cute inter fœmina, quà maribus testes maxime continentur, &c. ubi Plinius, pernis prioribus habet: quem & Theodorus secutus est. 4 De suum morbis, & eorum curatione Aristoteles lib. 8. hist. & Columel. lib. 7. 5 Sumen interpretantur suillas cum lacte suo densato mammas, ut Martial. lib. 13.

Esse putes nondum sumen: sic ubere largo Effluit, & uiuo lacte papilla tumet.

De quadrupedibus solipedibus. Cap. C.

Solipedes, Solidipedes. μώνυχα.

Reliquum iam est solipedum genus: earum scilicet quadrupedum, quæ ungulas in pedibus gerunt solidas. Porro solidas habent ungulas fere, H quæ non sunt cornigera, igitur pro iis, telum ungula est illis: nec talos habent eadem. Solipedũ crura statim iusta nascuntur mensura: postea exporrigentia se uerius quàm crescentia: itaque in infantia scabunt aures posterioribus, quod addita ætate non queunt: quia longitudo superficiem corporum solum ampliat. Hac de causa inter initia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec usque dum ceruix ad iusta incrementa peruenıat.

De equo. Cap. CI.

Equus, ἵππος.

IN hoc genere primas partes iure uendicabit equus: homini enim fidelissimi ante omnia, quę uel in consortiũ operum nobis paramus, sunt equi:

&

9 A & omnium quoque generosissimi. Iudicium quoque ac uoluptatem, affe-
ctúsque alios nonnullos humanis similes iis inesse, præstantissimo saltem
eorum generi, in exemplis habetur. Cùm cæteris fere animalibus in suo sin
gulis genere oculorum color sit idem, equus, secundum hominem, omniũ
cæterorum animalium maxime uersicolor est: & aliqui cæsii altero oculo
nascuntur, quod nulli fere ex cæteris bestiis euenit manifeste. Ceruix iuba
ornatur: & pili in iuba largi. Dentes habet equus cõtinuos numero qua-
draginta: quorum primores quatuor mẽse tricesimo amittit, binos utrin-
que, supra dico & subter. Tum ubi præterea annum compleuerit, incipiát-
que quartum agere annum: quatuor item eodem modo mittuntur, duo su
1 perius, totidémque inferius: & incipiunt nasci quos uocant columellares.
B Rursus anno altero peracto, quinto scilicet anno incipiente, & omnino in-
tra sextum annum, simili modo quatuor alij cadunt. Quibus iam peractis
annis quatuor & mensibus sex, nullus præterea mittitur: quanquam eue-
nisse in aliquo certum est, ut cum primis omnes amitterentur: atque etiam
in alio, ut cum ultimis omnes: sed raro. Sexto deinde anno quos primos
mutauit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter, & ex eo cauatos ge
rit. Nec postea quot annorum sit ex dentium mutatione comprehendi po
test: sed prouectioribus, decimo anno (ur nonnullis placet: ut uero aliis sex-
to decimo) tempora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canesce-
re, & dentes prominere. Agitur certe in equis contra atque cæteris anima-
libus: cum enim cæteris senectute dentes nigrescant, equo candidiores red
C duntur. Equus in pedibus solidas gerit ungulas. felle omnino caret. Sala-
cissimus omnium tum fœminarum tum marium equus est, excepto homi
ne. Coire incipit bimus tam mas quàm fœmina: sed hoc in paucis fit. pullí-
que eorum minores imbecillioresque sunt. Quod autem plurimum, tri-
matu tam mares quàm fœminæ coeunt, & proficiunt subinde in generan-
do, ut proles præstantior ad annos usque uiginti procreetur. Iuniorum coi-
tus præter ætatem contingit, pabuli bonitate & copia. Seniores equi fœcũ-
diores sunt tam mares quàm fœminæ: quo fit ut à circo post uicesimũ an-
num mittantur equi ad sobolem reparandam. Matrem autem post decen-
nium non esse utilem iudicant Columella & Palladius: quòd ex annosa ma
tre tarda sit atque iners proles. Coeunt mares ad annos tricenos ternos: fœ
D minæ ad quadragenos: ita ut per totam fere uitam coitum equis seruari e-
2 ueniat: uiuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta,
fœmina plus quàm quadraginta. iam & quinque & sexaginta annos uixis
se equum proditum est. Fœmina quinquennio finem crescendi capit, mas
anno addito. Ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de
causa per interualla admissuræ dãtur. Equæ tricenæ, inquit Aristoteles, aut
paulo plures singulis dantur admissariis. Neque tamẽ æqualem numerum
omnibus debemus adhibere, sed æstimatis uiribus uniuscuiusque admissa-
rij, submittenda sunt pauca uel numerosa coniugia. Iuueni equo & uiribus
formáque constanti (ut Palladius præcipit) non amplius quàm duodecim
uel quindecim debemus admittere: cæteris pro qualitate uirium suarum.

Caninos hos uocãt Columella & Palladius. Columellares dentes.

Equæ.

P

Nec unus admissarius, ut Plinus author est, quindecim initus eiusdem anni E
ualet tolerare: quanquam (ut Columellæ placet) nec minus quàm quinde
cim, nec rursus plures quàm uiginti unus debet implere. Equus non certo
dierum numero implet, sed aliquando uno aut duobus tribúsue, aliquan-
do pluribus: setius certe quàm asinus equam superueniens implet. Coitus
uerno fit æquinoctio: atque hoc tépore horum fœturæ initium admissio-
nis facere oportet ad solstitium, ut partus idoneo tempore fiat: duodecimo
enim mense, die decimo aiunt nasci. Qui uero post solstitium partus edun
tur, uitiosi & inutiles existunt, ut Apsyrtus docuit. Equos autem pretiosos,
reliquo tempore anni remouere oportet à fœminis, ne aut cum uolent in-
eant, aut si id facere prohibeantur, cupidine solicitati noxam contrahant.
Equas autem domitas L X diebus equire ante quàm gregales inuenimus. F
Coitus tempore equi equos mordent, & prosternunt equitem quoque. In-
cenduntur libidine fœminarum equæ potissimum, uti diximus: quæ tem-
pore coitus colligunt sese, & societate magis quàm antea gaudent. Caudã
mouent crebrius, uocémque immutant. mingunt etiam pluries, atque in-
ter se ludunt. Nec dubium, quin aliquot regionibus tanto flagrent ardore
coeundi fœminæ, ut etiam si marem non habeant, assidua & nimia cupi-
ditate figurantes sibi ipsæ uenerem (cohortalium more auium) uento con
cipiant. Fert uterum equa menses undecim: parit duodecimo mense, ut di-
ctum est. Pariunt equæ magna ex parte singulos: sed gemellos quoque ali-
quando, cum plurimum, procreant. Abortum etiam facit equa odoré sen-
tiens ellychnij lucernę extinctę, quod & mulierum nõnullis accidit. In hoc G
Hippomanes. genere grauida stans parit: prætérque cæteras fœtum diligit. Quod hippo- 3
manes uocant, ueluti caruncula est, & hęret quidem fronti nascentis pulli,
ut narratur, caricæ magnitudine, colore nigro: sed equæ perlambentes abs
tergentésque id abrodunt: alioqui partum ad ubera non admittunt. Non
statim à partu equa impleri debet, sed intermisso tempore: & melius quar-
to aut quinto anno interposito procreat, ut Aristoteli uisum est. Omnino
si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, & quasi nouale face-
re necesse est. Alternis, inquit Varro, qui admittunt, diuturniores equos &
meliores pullos fieri dicunt: itaque ut restibiles segetes essent exuctiores, sic
quotannis quæ prægnans fiat. Et Columella, uulgari inquit, fœminę solen-
ne est omnibus annis parere: generosam conuenit alternis continere, quo H
firmior pullus lacte materno laboribus certaminum pręparetur: mammas
nanque pullis equæ anno prope toto præbent. Fruge herbáque uescũtur
equi, sed maxime potu pinguescunt: ut alia enim iumenta, ita & equi pro
aquæ quam bibunt usu, suo fruuntur pabulo: & qui minus potum asperna-
tur, is appetentior pabuli est. Gaudent pratis & paludibus. Aquam quoque
turbulentam & crassam suauius bibunt: quòd si clara est, pede eam intur-
bant. Bibunt autem equi sorbendo: & quo quis acrior, in bibendo profun-
dius nares mergit. Equos castrare quibusdam in more est, ut Scythicis Sar-
maticísque gentibus: quibus equi parui sunt, acrésq; ualde, neque adeo tra-
Canterij. ctabiles: demptis enim testiculis, fiunt quietiores: & canterij appellantur,
ut in

3 Aut in suibus, maiales, & in gallis gallinaceis, capi. Equorum gregales mor *Gregales, φορβάδες.*
bo immunes sunt, excepta podagra: hoc enim uno laborant, & plerunque
ob id ungues amittunt: sed amissis alij statim renascuntur: fit enim ut alte-
ro subnascente ungue, alter amittatur. At uero equi domestici morbis plu
4 rimis obnoxij sunt: adeo ut homines usu periti totidem fere morbis equū
infestari, quot hominem referant. Equinum pecus tripartito diuiditur,
uti Columella prodidit: est enim generosa materies, quæ circo sacrisq; cer *Equus generosus.*
taminibus equos præbet: est mularis, quæ pretio fœtus sui comparatur ge-
neroso: est & uulgaris, quæ mediocres fœminas marésque progenerat. At *Equus mularis.*
Varro ita distinguit: equi, quòd alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad ue *Equus uulgaris.*
cturam, alij ad admissuram, alij ad cursuram, alij ad prædam: itaque peritus
B belli alios eligit, atque alit ac docet: aliter quadrigarius ac desultor: neque
idem qui uectarios facere uult, neque eodem modo parātur ad ephippium
ut ad prædam: quo ut ad rem militarem, quòd ibi ad castra habere uolunt
acres: sic contra in uiis habere malunt placidos: propter quod discrimē, ma
xime institutum, ut castrentur equi. Quales autem equos maxime legi o-
porteat, his pręcipue signis intelligitur. Cum natus est pullus, confestim li-
5 cet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus, si neque conspectu, nouæque
rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia & alacritate, inter-
dum & cursu certans, æquales exuperat, si fossam sine cunctatione trāsilit,
pontémque fluménque transcendit. Hæc erunt honesti animi documen-
ta. Corporis uero forma constabit exiguo capite, nigris oculis, naribus pa-
C tulis, breuibus auriculis & arrectis, ceruice molli latáque nec longa: præ-
terea quæ non porrecta sit, ut suis, sed intro flectatur gallinaceorum more,
densa iuba & per dextram partem profusa, lato & musculorum toris nume
roso pectore, grandibus armis & rectis, lateribus proceris & ad uentrē in-
flexis: spina duplici, uentre substricto, testibus paribus & exiguis, latis lum
bis & deorsum uersum pressis, cauda longa & setosa crispáq;, mollibus at-
que altis rectísque cruribus, tereti genu paruóque, neque introrsus spectā-
ti, rotundis clunibus, fœminibus torosis, tibus excatnibus, duris ungulis, &
altis, & concauis rotundísque, quibus coronæ mediocres superpositæ sunt.
Sic uniuersum corpus compositum, ut sit grāde, sublime, erectum, ab aspe-
ctu quoque agile, & ex longo, quantum figura permittit, rotundum, & to-
D to corpore uenas habeat, quę animaduerti possint: quòd qui huiusmodi sit,
& cum est æger, ad medendum est appositus. Quod ad colores attinet, hæc
tradit Vergilius, -Honesti *De colorū uarietate in equis plura legas apud Palladiū.*

Spadices glaucíque: color deterrimus albis
Et giluo.

Hæc eadem in equabus consideranda sunt: & maxime, ut sint longi & ma-
gni uentris & corporis. De stirpe magni interest, qua sint: quòd genera
6 sunt multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur, ut in Gręcia Thes
salici equi, in Italia, Apuli. Sed Cappadocia ante alias altrix equorum, &
prouentui equino accōmodatissima est. In Hispania Galetica gens est, &
Asturica. Equini generis hîc sunt, quos thieldones uocamus. minori for- *Thieldones.*

Aliàs, minori fama. ma appellatos asturcones gignunt, quibus non uulgatis in cursu gradus, E
sed mollis alterno crurũ explicatu glomeratio: unde equis tolutim carpere
Asturcones. incursus traditur arte. Celtiberorum equi corporis agilitate pernicitaté-
Equi Celtiberiæ. que reliquos facile superãt, Parthicorum maxime similes. Hi in Celtiberia
Vario cinereóue, ἵπποι ψαροί. quidem colore spectantur uario cinereóue: in alieno uero solo colorẽ mu-
tare solent, ut Possidonius author est. Circa Mæotim paludem pusilli gi-
Equi Mæotici. gnuntur equi: sunt enim loca hæc impense frigida. Apud Indos Psyllos arie
Equi Indici. tibus non maiores equi gignuntur. Terram quoque Indiã equos uno cor-
nu præditos procreare ferunt: quorum è cornibus pocula conficiuntur, in
quæ mortiferum uenenum coniectũ si quis biberit, nihil graue, quòd cor-
Equi Lybici. nu repellat malum, perpetietur. De Lybicis equis hæc feruntur: equorum
uelocissimos esse, nullo laboris sensu affici, ex habitus gracilitate macilen- F
tos esse, totósque ex sese aptos ad fortissime sustinendam dominorum ne-
gligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laboraue-
rint strigile perfricare, nec eis cubilia substernere, nec ungulas expurgare:
sed simul atque iter institutum confecerunt, ex equis dissilientes, hos ad pa
stiones dimittere. Lac equinum, cum à camelino discesseris, liquidissimũ
Hippace. omnium est, minimúmque in se pingue habet. Caseum equinũ, hippacem
uocant alij: Sextius eosdẽ effectus equino, quos bubulo tradit. Hippacẽ a-
lij coagulum equinum dixere: hæc dysentericis cœliacísque prodesse scri-
psere nonnulli. Lichenes uocantur in equorum genibus & prope ungulas
indurati calli, in earum partium flexu nati: hi triti & ex aceto epoti comi-
tialibus morbis mederi traduntur. Sunt qui eos & ad cuiusuis feræ mor- G
Equũ felle omnino carere tradit Aristo. sum exhiberi cõsulant. Damnatur equinum fel inter uenena, ut Plinius re-
fert. Quin & sanguis eorum septicam uim habere traditur: item equarum
Equi feri. prętetquam uirginũ, erodere, emarginare ulcera. De equis feris pauca scri-
pserunt Græci, quoniã terræ illæ non gignebãt: Hispania multos. Ad Hip-
panim fluuium sunt equi feri candidi. In Æthiopũ terris ultimis & deuus,
ferorum equorum non parua natio duobus dentibus acutis & uenenatis
prædita uersatur: quibus non perpetua pedum ungula, sed similiter ut cer-
uorum bifida est. iuba per mediam spinam ad extremam usque caudã per-
tinet. Ac si quando eos positis laqueorum insidiis Indi cõprehensos in ser-
uitutem redigere uelint, abstinent se cibo & potione, quòd seruiendi indi-
Pœphagus. gnitatẽ acerbissime ferant. Dimidio quàm equus maior pœphagus est, ani H
mal Indicũ, spississima cauda & nigerrima: humani pili subtilitatẽ eius setę
uincunt. Ad bina cubita singulæ ipsius setæ longitudine procedunt: ex una
radice triginta simul exoriuntur. Omniũ animalium timidissimus est pœ-
Alces. phagus. Septentrio fert & equorum greges ferorum: prętetea alcem iumẽ-
to similem, ni proceritas auriũ & ceruicis distinguat: quibus in rebus mu-
lo comparanda est: adeo propenso labro superiore, ut nisi recedens in poste
riora uestigia pasci non queat, ne in priora tendens labrũ inuoluatur. Scan-
dinaria insula è regione Germaniæ mittit animal quale alces, in hoc orbe
Machlis. nunquam uisum, multis tamen narratum, machlin nomine. Huic suffragi
nes ut elephantis flecti nequeunt: propterea non cubat cum dormiendum
est:

A est: tamẽ somnolentũ arbor sustinet, quæ prope casura secatur, ut fera, dum
assuetis fulcimentis innititur, faciat ruinam: ita capitur, alioqui difficile est
eam manu capi: nam in illo rigore poplitum, incomprehẽsibili fuga pol-
let. Sunt in Hercynia sylua, ut Cęsar author est, quæ appellantur alces. Ha- *Alces.*
rum est consimilis capris figura, & uarietas pellium: sed magnitudine pau- *An eadem sit*
lo antecedunt: mutilæque sunt cornibus: & crura sine nodis articulísq; ha- *cũ machli, an*
bent. Neque quietis causa procumbunt: neque si quo afflictæ casu cõcide- *diuersa.*
rint, erigere sese aut subleuare possunt. His sunt arbores pro cubilibus: ad
eas se applicant: atque ita paulum modo reclinatæ quietem capiunt: quarũ
ex uestigiis cum est animaduersum à uenatoribus, quò se recipere consue-
uerint, omnes eo loco aut ab radicibus subruunt, aut incidunt arbores, tã-
B tum ut summa species earum stantium relinquatur. huc cum se consuetu-
dine reclinauerint, infirmas arbores pondere affligunt, atque unà ipsæ cõ-
7 cidunt. Equos pennatos & cornibus armatos, quos pegasos uocant, Æthio *Pegasus.*
pia generat. ut uero alij referũt, ales est pegasus: & hæc ales equinum nihil
præter aures habet.

1 Intra sextum annum molares superiores cadunt, inquit Columella: Aristoteles
uero, Maxillares nullum animal mutat. 2 Viuunt equi, inquit Plinius, annis qui-
dem quinquagenis: fœminæ minore spatio. 3 Vt Theocritus scribit, ἱππομανὲς
φυτὸν ἔστι παρ' ἀρκάσι, τῷ δ' ἔπι πᾶσαι, καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεσι καὶ θοαὶ ἵπποι: ut uero
Cratenas, fructum fert planta ficui similẽ, sed nigriorem, folium papaueris, sed spino-
sum. Sed φυτὸν fortasse dixit Theocritus quasi φῦμα, id est tuberculũ quod in pulli frõ-
te nascatur, uti sentit etiam Aristoteles. 4 Morborum signa & curationum genera
C à medicinæ ueterinariæ scriptoribus perquirenda sunt: nonnulla quidẽ ab Aristotele:
plura uero à Columella, Vegetio & aliis qui medicinam tradidere ueterinariam. 5
Quæ sint in equo maxime uituperanda docet Pollux lib. 1. ubi & notæ etiam haben-
tur generosi equi. 6 Regiones in quibus nobilissimi procreantur equi, ostendũtur
præcipue ab Oppiano De uenatione lib. 1. & Gratio atque Strabone. 7 Equos pẽ-
natos. Monstro simile, uel monstrum potius hoc uocauit Plinius: & fabulosum arbi-
tratur. Apuleius lib 8 De asin. Meũ ipse reputabam pegasum inclytum, illũ motu ma-
gis uolaticum fuisse, ac per hoc merito pennatum proditum, dum in altum & adusque
cælum subsilit ac resultat, formidans scilicet igniferæ morsum chimæræ.

De asino. Cap. CII.

VIlem uulgarémque asellum rus omne tanquam maxime necessarium *Asinus,*
D desiderat: nec sane iniuria: nam etiam eo rure quod pascuo caret, con- *Asellus, ὄνος.*
tineri potest, exiguo & qualicunque pabulo contentus: quippe cum non
fruge solum & herba uescatur, sed uel foliis spinísque, uel perticis salignis
alitur, uel obiecto fasce sarmentorum: paleis uero, quibus pene omnes re-
giones abundant, etiam gliscit, sed potu maxime: tum imprudentis custo-
dis neglegẽtiam fortissime sustinet, plagarum & penuriæ tolerantissimus:
laboris etiam & famis maxime patiẽs, raro morbis afficitur. Huius anima-
lis tam exiguæ tutelæ, plurima & necessaria opera supra portionẽ respon-
dent: cum & facilem terram leuibus aratris poscindat, & nõ nimio põdere
uehicula trahat: & pleraque utẽsilia & uehere in urbem, & reportare collõ
uel dorso commode possit. Iam uero molarum & conficiendi frumenti pe-

ne ſolennis eſt huius pecoris labor. Frigidum animal aſinus eſt, inquit Ari- E
ſtoteles: quamobrem locis frigidis gigni non poteſt, utpote ſua natura ma-
xime impatiens frigoris: quapropter Pontica & Scythica terra aſinis caret.
Dentes priores, ut equus, tricesimo menſe amittit aſinus: proximos autem
ſexto poſtea menſe, atque etiam tertios quartóſque eodem modo. In aſini
cauda, caulis longior eſt quàm in equis. Cor habet pro corporis ratione ma
gnum: & felle caret: ſanguinem habet nigerrimum & craſſiſſimū. Aſinus
tam mas quàm fœmina tricesimo menſe coire incipit: ſed magna ex parte
Etiā à bimatu & ſemiſſe tradit Ariſtoteles. nequeunt generare. Partus tamen à trimatu legitimus eſt: quanquam iam
uel anniculam uétrem geſſiſſe aſellam aiunt, ita ut quod pepererat educari
ac perfici potuerit. Mulis tamē procreandis minor trimo, aut maior decēni
non debet admitti. Reiicit ſemen à coitu, niſi ſi interpellatur aſina: quāob- F
rem ne id faciat, ſtatim poſt coitum uerberant inſectantúrq;. Totidem pa-
riunt quot equæ, & eiſdem menſibus, & ſimili modo. Parit nanque aſina
duodecimo menſe: & ſingularē magna ex parte gignit prolem: nonnunquā
etiā, ſed raro, gemellos edit. Paritura lucē fugit, & tenebras quęrit, ne cōſpi-
ciatur ab homine. Cum uel equus cū aſina uel aſinus cū equa coierit, multo
magis abortus cōſequitur, ꝗ̃ cū unigenæ inter ſe iūgūtur uerbi gratia, equa
cum equo, aut aſina cum aſino. Euenit etiam tempus gerendi uteri maris
norma: id eſt ut quanto ſpatio temporis mas perficitur ſuo in genere, tanto
etiam fœtus, quē ipſe procreat abſoluatur. At magnitudine, corporis ſpe-
cie & uiribus magis fœminæ quàm mari ſimile euadit quod naſcitur. Si
frequenter coeant, neque ullo interpoſito tempore ceſſent, quæ ita iungun G
tur, breui fœmina ſterileſcit: alioqui uero parere tota uita poteſt aſina. uita
autem aſinis amplior annis triginta: & fœmina uiuacior mare eſt. Aſinæ
prægnantes, continuo lacteſcunt. Pullis earum, ubi pingue pabulū, biduo
à partu maternum lac guſtaſſe, lethale eſt: genus mali uocatur coloſtratio.
Mammæ aſinis à fœtu dolent: ideo ſexto menſe arcent partus, cum equæ
anno prope toto præbeant. Partus charitas ſumma, ſed aquarum tædium
magis. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem ſi riuus minimus interſit, hor-
rent, ita ut pedes omnino caueant tingere: nec niſi aſſuetos petant fontes,
qui ſunt in pecuariis: atque ita ut ſicco tramite ad potum eant: nec pontes
tranſeant, per raritatem earum tranſlucentibus fluuiis. Mirúmq; dictu, ſi-
Aliàs, exonerandæue ſunt. tiunt: & ſi immutentur aquæ, ut bibant cogendæ exorandę'ue ſunt. Minor H
Minor aſellus aſellus maxime agro neceſſarius eſt, qui & laborem tolerat, (ut modo dixi- 1
mus) & cuſtodis negligentiam propemodum non recuſat. In hoc fere mu-
Admiſſarius aſellus. rinus color uulgaris eſt. Admiſſarius uero aſinus & qui mulatum generi 2
ſeminando deſtinatur, ſpecioſior eſſe debet: ut ſcilicet amplioris ſit corpo-
ris, ceruice ualida, robuſtis ac latis coſtis, pectore muſculoſo & uaſto, fœ-
minibus lacertoſis, cruribus cōpactis, coloris nigri uel maculoſi: nā muri-
nus non optime reſpōdet in mula, ut Columellæ uidetur: uerum Palladius
admiſſarium nigri uel murini maxime coloris aut rubei uult: qui tamen ſi
diſcolores pilos in palpebris aut auribus geret, colorem ſobolis plerunque
uariabit. Sunt qui aſinorum, ubi iam ſenuerint, carnibus ueſcantur: quæ
ſuccum

A succum procreant deterrimum. concoctu sunt difficillimæ, stomachóque
3 noxiæ, & gustui quoque insuaues. Lac asininum serosi humoris plus ha-
bet quàm caseosi: estque consistentia tenui: & secundum camelinum equi-
númque liquidissimum ac minime pingue. In uentre minime omnium
coagulatur, & quoquo uersus ocyssime in corpus digeritur: ac proinde sic-
ca uentriculi totiúsque corporis intemperie laborantibus utile est. & bibi-
tur ab imbecillitate uires colligētibus, quos atrophos uocāt: & ut nōnullis
placet, in febri etiam, quæ carear dolore capitis. Pueris ante cibum lactis a-
sinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosiones sentirenr, antiqui in arca-
nis habuerunr: si hoc non esset, habuerunt è caprino. Asinino lacte poto ue-
nena restinguuntur, peculiariter si hyoscyanum potum sit, aut lepus mari-
B nus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycnium: & si coagulum ali-
cui nocuerit: nam id quoque uenenum est in prima lactis coagulatione.
Sunt inter exempla qui lac asininum bibendo liberati sunt podagra chita-
gráue. Sed meminisse oportebit recenti utendum, aut nō multo postea re-
pefacto: nullum enim celerius euanescit. gargarizatur quoq; faucibus ex-
ulceratis utilissime. dentes collutos & gingiuas firmat. Cutem in facie eru
gari & tenerescere lacte asinino putant. Conferre aliquid & candori in mu
lierum cute existimatur. Poppea certe Domitij Neronis cōiunx quingētas
per omnia secum fœtas trahens, balnearum etiam solio totum corpus illo
lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. Asini iecur assum comi-
tialibus prodest: ieiunis autem edendum est. Ossa asini confracta & deco-
C cta cōtra leporis marini uenenum danrur. Asinorum ungulas combustas,
sunt qui comitialem curare morbum dicant, si assidue binis cochlearijs bi-
bantur: si oleo misceantur, strumas discutere: & ipsum cinerem aridum in-
spersum perniones sanare. Quæ ex asinis utilia esse diximus, eadē omnia *Aliàs, furunculos, φύγεθλα.*
onagris efficaciora: asinorum enim genera duo: unum mansuetum, ut sunt
optimi ex Arcadia, & in Italia ex agro Reatino: alterum ferum quos uocāt
onagros. In Phrygia & Lycaonia, in Asia quoq; & Africa sunt greges mul- *Onagrus.*
ti: nam similitudine quadam nomen urbanorum accepere. Est uero ona- *Onager.*
ger corpore ampliore, pulchriore specie, colore albicante, auribus proce- *ὄναγρος.*
ris, nigra linea ueluti uitta per mediam spinam protensa. animal cursus ue *ὄναγρος ἄγριος.*
locissimi: quod tamen ferocioribus beluis præda esse solet. Mares in hoc ge *Asinus syl-*
D nere singuli fœminarum gregibus imperitant: quos & sua sponte sequun- *uestris.*
tur ad pascua, ad fontes, denique quocunque duxerint. Timent mares libi-
dinis æmulos: & ideo grauidas custodiunt, & fœtum si fœmina sit fouent,
morsiíque natos mares castrant. Contrà grauidæ latebras petunt, & patere
furto cupiunt, gaudéntque copia libidinis. Onagri nō transeunt montem,
qui Cappadociam à Cilicia diuidit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præci-
pui: pullis eorum, ceu præstātibus sapore, Africa gloriatur, quos lalisiones
appellant. Asinorum syluestrium caro (quod ad alimenti bonitatem atti- *Lalisiones.*
net) bouillæ, caprinæ & ouillæ comparatur, si ætate sint adhuc mediocres,
ac bono corporis habitu. In solidipedum genere, unicorne asinus tantum *Asinus Indi-*
4 Indicus est. gerit sane medio sui capitis cornu fixum, quo taurorum more *cus, ἰνδικὸς ὄνος.*

generosissime pugnat: & talos quoque unus solipedū habet. Ex huius cornu pocula conficere Indos aiunt: nec ullis morbis eo die affici, quo ex huius generis poculo hauserint, neque ullis uenenis lædi, quæcunque nocendi gratia in potu dantur. Sylvestrem asinum hunc uocat Philostratus, quem in Hyphasidis fluuij paludibus degere refert: alij uero sylvestres asinos, equis magnitudine nihilo inferiores apud Indos in locis desertissimis nasci degereque referunt, eósque reliquo corpore albos, capite uero purpureo, oculisque nigris esse: cornúque in fronte gerere, cuius superius puniceū, inferius album, mediū uero nigrum sit: atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, cum tāquam armillis quibusdā brachia, sic cornua auro certis spatiis ornarunt, ex his ipsos bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri: neque eum conuulsionibus corripi, neque sacro morbo tentari, neque uenenis ullis perire ferunt: quinetiam si quid pestilens prius biberit, tum id euomere, rúmque ad sanitatem redire. Asinos Indicos cornigeros Ctesias inquit, talis prædiros esse, quos si quis confregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse. Horum fœminæ postquam pepererunt, patres circū pullos à partu recēres summa custodia uersantur. Cum à uenatoribus Indis inuaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo suo pascentes habent, atque pro iis pugnant: ac contra equites audet uenire, eósque ferire. Tanto sane hi robore existunt, nihil iis ut obsistere queat, quin statim & concidat & perdatur: equorúmque incursu latera discerpūt ac lacerant, & uiscera disrūpunt: quo fit ut ad eos equi appropinquare ualde metuant. Carnes eorum, quòd amarissimæ sint, haudquaquā esculentæ. G

1 Minor asellus, Hunc degenerē & uulgarem asellum uocat Columella: dossuarium asellum Varro. 2 Quæ forma maxime probāda est in asino, qui ad mularum procreationem destinatur, ostendit Apsyrtus in lib. ueterinario. 3 Crassissimum, inquit Plinius, lac asinæ est, ut coaguli uice utātur. 4 An idē sit cum eo, qui Æonius bos dictus est, aut bos Indicus: hunc AElianus, ni fallor, etiam equum Indicū uocat.

Equus Indicus.

De mulis. Cap. CIII.

Mula. Mulus. ἡμίονος. ὀρεύς.

MVli nō suopte genere ab radicibus, sed bigeneri & insititij sunt: creātur enim ex equa & asino, uel onagro & equa. Neque ullū est in hoc pecore aut animo aut forma præstātius, quàm quod seminabit asinus: quāquam possit huic aliquatenus cōparari, quod progenerat onager: nisi quòd indomitum & seruitio contumax sylvestri more, strigosum patris proferret habitum: generantur enim ex equa & onagris mansuefactis. mulæ ueloces in cursu, duritia eximia pedum, uerum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Vtiles etiam admissarij nascētur ex onagro & asina, & qui reliquos omnes antecellit. nam ubi asina & onagro natus, admittitur equæ per gradus infracta feritate, quicquid ex eo prouenit, parentam formam & modestiam, fortitudinem celeritatemq; auitam refert. At mulorum generationem equas neque quadrimis minores, neque decēnibus maiores legunt. Mulorum genus totum sterile est, neque omnino fœcundum, sed infœcundum ad perfectam fœtificationem. Concipere uero aliquando mula potest (quod iam factū est) sed enutrire atque in finem perducere non H

potest:

A potest:mas generare interdum potest:quod autẽ procreat ginnus est, quòd *Ginnus.*
1 scilicet mulus oblæsus est:(nam ex equo & ex asino ginni proueniunt,cum
conceptus in utero ægrotauit:)est enim ginnus idem quod metachœrus in
porcis,aut in homine pomilio. Mulus superuenire coiréque incipit, missis *Mulus, ὀρεύς.*
primum dentibus:sed septennis implere potest : & cum equa coniunctus
ginnum procreauit:post deinde superuenire non solet. Mula quoque iam *Mula, ὁ θῆλυς ὀρεύς.*
grauida facta est,uti modo diximus:sed non quoad perficeret atque ederet
prolem. Quidam uero non dissimulãdi authores,ut M. Varro, & ante eum
Dionysius & Mago prodiderunt mularum fœtus regionibus Africæ adeo *Mulæ Africanæ.*
non prodigiosos haberi,ut tam familiares sint incolis partus earum, quàm
sint nobis equarum. Theophrastus quoque uulgo parere mulas in Cappa- *Mulæ Cappadoces.*
B docia tradit:sed esse id animal sui generis. Vita mulis ad annos multos . Iã
quidam Athenis uel octogesimum annum egerat. & serius fœmina sene-
scit quàm mas. Gignitur autem mula & ex equo & asina:sed efferis & tar
2 ditatis indomitæ. Qui ex equo & asina concepti generantur mares, hinni *Hinnus.*
uocantur & hinnuli. Est autem Hinnus matri quidem per omnia simi- *Hinnulus.*
lior,minor quàm mulus corpore,plerunque rubicũdior. Iubam & caudam
habet similem asini,aures tamen gerit equinas. Item in uẽtre est (ut equus)
menses duodecim. Hosce item ut equulos & educant & alunt : & ætatem
eorum ex dentibus cognoscunt. Vngularum muli uel mulæ cinis ex oleo
myrteo alopecias replet . Mulæ quas terra Syria fert, similitudine quadam *Mula Syriaca*
nomen accepere : quanquã non eadem qua mulę specie cõtinentur. Coeũt
C enim & mutua generatione progenerant, & celeritate mulis præstant . In
India equarum & asinorum greges sunt: & asinos equæ facillime admit- *Mulus Indicus.*
tunt,& rufos mulos pariunt,ad currendum præstantissimos:quos pedibus
captos ad Prasiotum regem adducunt. Ex iis, qui bimi capiuntur, domari
possunt· contra ueteli ab immanissimis & carniuoris feris nihil differunt.
Hæc de uniuerso quadrupedum uiuiparorum genere satis dicta sunto.

1 Hinnum hunc uocat Plinius, id est paruum mulum, nisi deprauatus sit codex. *Hinnus.*
2 Bardones etiam à nonnullis uocari hos scribit Hermolaus. *Bardones.*

Continet ea quæ cortice integuntur, φολιδωτὰ à Græcis dicta, quadrupedes scilicet ouiparas & serpentes.

De quadrupedibus ouiparis. Cap. CIIII.

Ouipara, ᾠοτόκα.

Vadrupedes quæ sanguinem habent, eædémque oua pariunt, (unde & ouiparæ dictæ sunt) omnes caput, collum, dorsum, prona F atque supina corporis possident: crura etiam priora posterioráque, & quod pectori proportione tenetur, modo uiuipari generis. Sed crura iis ex obliquo habentur annexa, & humi extensa: retróque flectuntur tum priora tum posteriora, paulo in latus uergentia. Et pedes hæc omnia in plures digitos habent discretos. Caudam quoque habent longiorem, exceptis paucis. Ad hæc omnibus iis sensus totidem quot cæteris quadrupedibus sunt. Oculos habent, & conniuent palpebra inferiore (nam superiorem non mouent) quemadmodum & aues: quanquam non more auium nictantur: sunt enim oculis duG rioribus quàm aues. auriculis tamen hæc omnia carent, meatúsque tantû habent audiendi. Foramina item iis ante os sunt, sed non ita explanata, ut nares appellari possint, nisi spirandi officio. Et lingua quoque omnibus cõspicua data est, (excepto quem Ægyptus fert crocodilo:) sed quæ in parte maiore adhæret, & dura est atque inutilis ad uocis officium: quanquam ad saporum gustatum usui illis sit. Lacertis inter hæc lingua bifida est, sicuti serpentibus. Dẽtibus etiam serratis sunt omnia more piscium. Lingulam, quam ἐπιγλωττίδα Græci uocant, superimpositam asperæ atteriæ non habẽt, sed dum alimentum in gulam admittunt, meatum ipsum constringunt: atque ita efficitur, ut in pulmonem nihil delabatur. Mãmis carent hæc: nec genitale aut testes foris obtinẽt manifestos, sed intus conditos habent: nec H pilo, sed cortice, prope dixerim omnia, tecta sunt: sed alia præduro & testaceo, alia molliori. Pulmo in iis exiguus quidem & fungosus, & tamen bipartitus est: & pars altera multum ab altera discissa est, ita ut binos habere pulmones uideantur. atque à singulari arteria partes in utrunque pulmonis latus duæ dependent, quemadmodum & in auibus conspicimus. Quadrupedum ouiparorum iecinora pallidiuscula sunt: nonnullorû etiam uitiata omnino, ut corpora quoque eorum prauum tẽperamentum sortiantur, ut rubetæ, & testudinis, & similium. Lien iis exiguus, ut propemodum sensum effugiat: rigidus quoque est & reni similis. Fellis etiam habent aut plus aut minus omnia. Renes autem & uesicam eorum nullû possidet, præter te-

A ter testudinem. Testes us dati sunt, non tamen qui foris pendeant, ut modo diximus, sed qui intus adhæreant lumbis, (quomodo etiam auibus habentur) uenulis admodum renibus circundati. Meatus de singulis singuli pertinent, eodémque coeunt supra ostium excrementi, sicuti & in alus ouiparis omnibus. isque meatus qui ex coitu amborum consistit, genitale est. Uuluę ratio in iis eadem quę in auibus est: enimuero ceruix una in imo & carnulentior est: fissura autem & oua proxima septo tranuerso continentur. Ventris intestinorúmque eadem ratio est, quæ in uiuiparis quadrupedibus utrinque dentatis: simplicem enim unúmque habent uentrem aut canino aut suillo similem. Os aut saltem spinam pro suæ magnitudinis modo sortiuntur: maiora etim ossis naturam potius obtinẽt: minora spina po

B tius in ossis uicem fulciuntur. Quadrupedes quæ oua pariunt eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant, mare scilicet superueniente, ut testudo tam aquatilis quàm terrestris. habent uero in quod meatus illi genitales contingant, & quo per coitum adhæreant: quibus autẽ uesica deest, (carent autem uesica præter testudinem omnes, ut dictũ est) iis idem meatus sicco excremento, qui & femini pertinet foris: intúsque iuxta alter habetur. Atque hæc quidem similiter tam in fœminis eorum quàm in maribus sunt. Fœminæ in iis (sicuti in cæteris ouiparis) maribus sunt maiores. Ortus iis uerno quidem tempore agitur, sed coitus non tempore eodem: alia enim uere, alia æstate, alia circa autumnum coeunt, utcunque singulis tempus sequens ad prolem commodius est. Oua edunt, maxima ex par-

C te perfecta: quæ ut seruari possint, duro iam constent putamine oportet: sunt enim oua quandiu increscũt molliora. Eodem igitur modo sunt quadrupedum oua fere, quo auiũ, crusta dura intecta, & bicolora: & supra iuxta cinctum consistunt ut auium: & reliqua eadem tum intus tum extra eueniunt. Sed quadrupedum oua, ut ualidiora, tempore cõcoquuntur: auium imbecilliora sunt, atque ob eam rem parentem incubantem desiderant, cũ quadrupedum oua uel sine parentis incubitu tẽpore terræ cõcoquantur ac perficiantur: (hæc nanque fere omnia in terra pariunt.) nam si quæ quadrupedes ouiparæ frequentantes fouent, quæ ediderint oua, custodiæ gratia potius id faciunt. Huius generis omnia & pariũt in terra, & dormiunt uel in terra, uel si in aqua, rostrum ex humore extollentia spirandi causa.

D Vocem quidem emittunt, sed alia exilem & imbecillem, alia perexiguum sibilum. Ranis sua uox quædam est. Omniuorũ hoc genus est: nam & carnem edit & herbam. Conduntur hæc hyeme fere, & mensibus quatuor frigidissimis latent, nec per id tempus quicquam comedunt. Ex iis uero quæ cortice molliori (non præduro & testaceo, qualis est testudinum) intecta sunt, senectutem exuunt secessus sui tempore. Varia horum genera: in his maximum est crocodilus.

De crocodilis & scinco. Cap. CV.

Crocodilus fluuiatilis (duo enim genera eorum) maximum animal ex parua origine euadit: ouum enim non maius quàm anseris, & fœ- Crocodil[us] χερσ-ὀκόδειλος. χάμψαι.

tus inde exclusus proportione est. Accrescit deinde, & magnitudine excedit duodeuiginti cubita. Sunt qui eum tandiu augeri quandiu uiuat confirment: uiuit autem diu. uitam habet terræ amnique communem. Oculi sunt illi suis, & ursus in aqua hebes, extra acerrimus. Vnum hoc animal superiori mobili maxilla imprimit morsum, (inferiorem enim habet immobilem:) aliàs terribile, pectinatum stipente se dentium serie. Sunt præterea dentes exerti magnique pro corporis ratione. Lingua tota inferiori annectitur maxillæ, quæ uix sentiri potest, parua adeo, ut non linguam, sed locum tantummodo linguæ habere putaueris. Crura habet à latere adiuncta, & in summa humo expansa: pedes admodum paruos, atque ad capiendum retinendúmque inutiles. unguibus armatur robustis. cutis in tergo corticea contra omnes ictus inuicta, in uentre mollis tenuísque est. Parit oua, quanta anseres, candida, circiter sexaginta, quæ terræ gremio committit, & sexaginta diebus incubat. Dies in terra agit, noctes aqua, teporis utrunque ratione: quatuórque menses hyemis, inedia semper transmittit in specu: uti uero alij narrant, sexaginta dies uentrem gerunt crocodili, sexaginta oua totidem diebus pariunt: totidémque dies hæc fouent. Sexaginta uertebras in spina habent, quam totidem neruis alligatam esse ferunt. Curatio partus ab eisdem sexaginta diebus peragitur. Annos uiuūt sexaginta: totidem dentes possident, totidem quotannis dies fine ullo cibo in latibulis quiescunt. Alij uero crocodilos dicunt cum in terra partum ediderint, obruere oua, deinde discedere: ita per se nascuntur & educantur. Crocodilum habent Nilus & Indus, quadrupes malum & humani corporis auidissimū. Terribilis hæc contra fugaces belua est, fugax contra insequentes. Crocodilis in litore somno datis atque hiantibus, trochili aues inuolantes repurgant dentes, & intus fauces quoque: quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens secum commode agi, nihil nocet: sed cum egredi auem uult, ceruices mouet ne comprimat. In hac quoque uoluptate nonnūquam crocodilum somno pressum conspicatus ichneumō, per easdem fauces ut telū aliquod immissum, erodit aluum. Fluuiatilium crocodilorum duo genera Ganges fluuius generat: horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atque immisericordi in quidlibet uoragine carniuori sunt: in eorum summo rostro quiddam tanquam cornu eminet. Crocodilus alter priori illi similis est, multum infra magnitudinem (qua chameleonti æquatur) in terra tantum, odoratissimísque floribus uiuit: quo id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farta, crocodileam uocant: alij terrestris crocodili fimum crocodileam appellant. Crocodilum terrestrem sola fert Africa, ut author est Pausanias, qui & bicubitalem habet magnitudinem. Herodotus uero apud Ionas nasci crocodilos in sepibus murisue, à quorum similitudine Niloticos illos crocodilos nominari: quos & halitus odorésue multos uarióſq; edere prodidit. Crocodilea oculorū uitiis utilissima fertur cū porri succo inuncta, & cōtra suffusiones & caligines. illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit: ex aqua uero morbos omnes quorum natura serpit in facie, nitorémque reddit. Lentigines tollit ac uaros,

Crocodilus terrestris.

Crocodilea.

A ros, omnésque maculas. & cōtra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis.apposita menses ciet. Optima est, quæ candidissima, & friabilis,& amyli modo minime ponderosa, in humore statim eliquescens: cū teratur inter digitos, odore fermentescens. Felle inūctis oculis ex melle, cōtra suffusiones nihil utilius prædicāt. Intestinis & reliquo corpore eius suffiri uului laborātes, salutare tradūt. Corij utriusq; crocodili cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorū emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibúsque elixum manditur ischiadicis. tussim ueterem emendat, præcipue in pueris: item lūborum dolores. Et adipem habent, quo tactus pilus defluit: hic perunctos *Quibus modis adulteratur, explicant & Dioscorides, & Plinius.*

B à crocodilis tuetur, instillatúrque morsibus. Ex eadē similitudine est scincus, quem quidam terrestrem crocodilum sui generis esse dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute: præcipua tamen differentia dinoscitur à crocodilo aquatico, squamarum serie à cauda ad caput uersa. Apud Nilum gignitur in Indiáque, & ad mare rubrum, atque in Lybiæ quoq; Mauritania. Maximus Indicus, deinde Arabicus: afferūtur salsi. Minor ichneumone est in Nilo natus scincus contra uenena præcipuum antidotum: item ad inflāmandam uirorum uenerem: nam quæ circa renes sunt partes, ad pudendi erectionem bibuntur: uenerémque accendere ferunt, si drachmæ pondere ex uino bibantur. Et rostrum quoque eius & pedes in uino albo pot, cupiditates ueneris accendunt, utique cum satyrio & erucæ semine singulis *Scincus, σκίγκος.* *Sale asseruātur cum nasturtio. Dioscorid.*

C drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis: ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. per se laterum carnes obolis binis, cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittas uenenatas, ut Apelles tradit, post ea sumptus.in antidota quoq; nobilia additur. Sextius plusquam drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciem afferre tradit: præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum uenerem inhibere. Apelles author est, si ex melle uenenato syncero fastidiū cruditásue, quæ sit grauissima, incidat, scincum circuncisis pedibus, capite, cauda, decoctum, antidotū esse. Apud Indos nascitur bestia crocodili terrestris specie, magnitudine Melitensis canis: cuius pellis squamis adeo asperis scatet, ut more sertæ æs dissecet, & ferrum excedat atque conficiat: *Alias, prodest & contra sagittarū uenenata ante & post ea sumptus.*

D Indi phattagen uocant. *Phattage.*

1 Aristoteles & Herodotus. Accrescit ad decem & septem cubita: uel ut alij legunt apud Aristotelem, ad quindecim cubita. 2 Crocodilum. Herodot. Apud Nomadas Africæ trium cubitorum magnitudine lacertis similimum.

De testudinum generibus. Cap. CVI.

1 Geminus similiter uictus in aquis terráque & testudinum. Sunt autem testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua

2 uiuūt. Aristoteles tria prodidit genera: marinā terrestrē & hæmyda, quam Plinius (opinor) lutariam uocat & murem marinum. Testudinum genera omnia à latere adiuncta habent, eadémque in obliquum flectūt, quemad- *Testudo, χελώνη.*

modum crocodili & lacertæ, & cortice integuntur duro rigidóque, & qui E
osse firmior sit. Testudinis iecur omnino uitiatum est, & totū corpus pra- 3
uum temperamentum sortitur, quemadmodum & ranæ rubetæ. Testudi-
ni marinæ lingua nulla manifesta nec dentes, sed rostri acie comminuit
omnia. Sunt enim rostri margines acuti, superna parte inferiorem claudē-
te pyxidum modo: & os habent robustissimum: quicquid nanque in os ce-
perint, siue lapidem siue quoduis aliud, perfringunt ac deuorant. Pulmonē 4
habet testudo marina carnosum & sanguineum, similem bubulo, sed mi-
norem quàm sit testudinis terrestris pro corporis ratione: at contrà, uesicā
ampliorem. Renes etiam habet similes bubulis. Corde eius exempto, mo-
uetur tamen. In mari uiuunt conchiliis: habēt enim os robustissimum, uti
dictum est. Exeunt in terram, & pascunt herbam, & in herba pariunt oua F
auium cortalium ouis similia, ad centena numero: eáque defossa extra a-
quas & cooperta terra, ac pauita pectore & complanata incubāt noctibus:
& educant fœtus annuo spatio: quidam oculis spectando quoq; oua foue-
ri ab iis putant. Fœminę coitum fugiunt, ob rigorē asperitatémq; genitalis
masculi: quocirca non aliter coire creduntur, quàm coactæ, & pugna à
maribus superatæ. Testudines tantæ magnitudinis Indicū mare emittere
fertur, ut singularum superficies habitabiles casas integant, & numerosam
familiam non arctè recepent, ut Solinus testatur, atque inter insulas rubri
maris his nauigēt cymbis. Troglodytæ cornigeras habēt, ut in lyra annexis
cornibus latis, sed immobilibus: quorū in natando remigio se adiuuāt: cel-
tinū genus id uocatur, eximiæ testudinis, sed raræ. Testudinis marinæ san- G
guis cum uino & leporino coagulo cuminóque cōtra serpentium morsus,
& hausta rubetæ uenena utiliter bibitur. Sanguine, alopeciarum inanitas,
& porrigo, omniáque capitis ulcera curantur: inarescere autem eum opor
tet, lentéque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum: co-
mitialibus instillatur ori, diductis labris, iis qui modice corripiantur: spa-
smo cum castoreo clystere infunditur. Quòd si dētes per annum colluun-
tur testudinum sanguine, immunes à dolore fiunt. Marinæ testudinis fel
oculorum suffusionibus, albuginibus, & hebetudini medetur, claritatémq;
oculorum facit, & cicatrices extenuat. Oculorum quoque uitia omnia fel
inunctum cum melle emendat: tōsillas sedat, & anginas, & omnia oris ui-
tia: priuatim nomas ibi: item ardentium testium. naribus illitum comi- H
tiales erigit attollítque. Marinarum testudinum carnes admixtæ ranarum
carnibus, contra salamandras præclare auxiliantur: neq; est testudine aliud
salamandræ aduersius. Terrestris testudo pulmonē habet pro corporis ra-
tione maiorem quàm marina: uesicam autem admodum exiguam: adeo
ut urinam earum (quæ ad remedia nonnunquā perquiritur) aliter quàm in
uesica dissectarum inuenire difficile sit. Oua durioris testę & bicolora edit,
quale ouum auium est: eáque defossa & cooperta terra & cōplanata supra
incubat, crebrius repetens: fœtúmque sequente anno excludit. Sunt testu-
dines terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ uocantur, in Africæ deser-
tis plurimæ, qua parte maxime sitientibus arenis squalent, roscido, ut cre-
ditur,

Testudo marina. χελώνη θαλάσσιν.

Testudines Indicæ.

Testudines cornigeræ. Alias, celtiū, uel celetinum, uel, ut Hermolao placet cetetum.

Testudo terrestris. χελώνη χέρσαιν.

Chersinæ.

A ditur, humore uiuentes: neque ibi aliud animal prouenit. Testudinum pu-
tamina secare in laminas, lectósq; & repositoria his uestire Carbilius Pol-
5 lio instituit. Terrestrium testudinum carnes suffusionibus proprie, &
contra uenena salutares produntur. Testudinis terrestris sanguinem epo-
tum comitialibus prodesse tradunt. plurimæ in Africa uti modo diximus.
6 Hę ibi amputato capite pedibúsque pro antidoto dari dicuntur: & ex iure
in cibo sumptæ strumas discutere, ac lienes tollere: item comitiales mor-
bos. Sanguis earum claritatem uisus facit, suffusionésque oculorum tollit:
et contra serpentium omnium & araneorum, & similium, & ranarum ue-
nena auxiliatur. sanguine seruato, & in farina pilulis factis, & cum opus sit
in uino datis. Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi pro-
B dest: & scorpionum plagę instillari. Tegumenti cinis uino & oleo subactus
pedum rimas ulceráque sanat. Squamæ à summa parte derasæ, & in potu
datæ, uenerem cohibent: eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti
farina accēdete traditur libidinem. Oua durata illinuntur strumis & ulce-
ribus frigore aut adustione factis: sorbentur in stomachi doloribus. Aliqui
sanguinem testudinum lethargicis illinunt. hydropicis medetur testudo,
decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exemptis: reliqua carne ita cōdi-
ta, ut citra fastidium sumi possit. Testudinum est tertium genus in cœno
& paludibus uiuentium, lutarium uocant: latitudo his in dorso pectori si-
milis, nec conuexo incurua calice, ingrata uisu. Ex hac quoque aliqua con-
tingunt auxilia: tres nanque in succensa sarmenta coniectæ diuidētibus se
C tegumentis, rapiuntur: tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ con-
gio, sale modice addito: ita decoctarū ad tertias partes succus paralysin, &
articularios morbos sentiētibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sangui-
némque uitiatum: sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Aristo-
teles αἰμύδα uocat, Plinius murem marinum. Hæc corticē (licet duriusculū)
molliorem tamen habet quàm marina aut terrestris testudo: uesica & re-
nibus uacat. Egressa hæc in terram, scrobe effossa dolij forma, parit oua, quę
desetit obruta terra, die tricesimo repetit: refossa breui excludit, fœtumq;
continuo ducit in aquam. Cutē replet in alopeciis muris marini cinis cum
oleo. Quartum testudinum genus est earum, quę sunt in amnibus: has qui-
dam è Græcis hæmydas appellant, longitudinis in India trium cubitorum.
D Harum diuulsarum pinguia cum aizoo herba tusa, admixto unguento &
semine lilij ante accessiones perunguntur ægri præter caput: mox cōuolu-
ti, calidam aquam bibunt, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem
quintadecima luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur, uerum æ-
grum sextadecima luna perungi tradūt. Ex eodem genere testudinum san-
guis instillatus crebro capitis dolores sedat, item strumas. Sunt qui testudi-
num sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis excipi nouo fi-
ctili iubeant: ignem sacrum cuiuscunque generis testudinum sanguine il-
lini: item capitis ulcera manantia, & uerrucas. Iidem promittunt testudi-
num omnium fimo pauos discuti.

Lethargicis illinunt. An hæc de altero testudinū genere dicantur.

Testudo lutaria.

Mus marinus Ἀιμύς.

Mus aquatilis.

Testudo fluuialis, χελώνη ποταμία. Hæmys.

Testudines. Aliàs, crebosi

1 Arrianus in rubri maris nauigatione aliter enumerat quatuor testudinum ge-

nera, ἀλευκαίαν:(hāc opinor marinā intelligit,)terrestrē albā & montanā,quę maxima E
Αἱμύς. Testudo. Χελώνη. est,& cortice crassissimo. 2 Hæmyda, αἱμύδα: Aristoteles nūquā,quod meminerim,
nomine testudinis appellat,imò potius distinguit, αἱμύδας τε καὶ χελώνας: sed fere cum
ipsis cōnumerat. 3 Hoc forsitan uerū est de testudine marina.nā terrestriū carnes ad
remedia mādūtur.Testudinis etenim nomē apud Latinos,sicuti & χελώνης apud Grę-
cos,absq; ullo addito,quādoq; marinā,quandoq; terrestrē significat:ut apud Plin.lib.
11.cap.37: & Aristotelē lib.5 hist.animal.ca.33. 4 Plinius(modo absit mēda)inquit:
Testudo pulmonem quāuis prægrandē, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine
tamen habet: ut uero de terrestri testudine intelligatur(ut mihi quidē uidetur) nō pati
tur contextus. 5 Vtriusque generis testudinū putamina in laminas secari ad opera,
ut ad pocula aliáque uasa,perspicuum est ex Martiale in Apophoretis,de Gustatorio,

Fœmineū nobis Cherson si credis inesse, Deciperis:pelagi mascula præda sumus.

Sunt apud Arrianū in rubri maris nauigatione(quæ ut opinor ad huiuscemodi opera
Testudines albæ. Aureæ. ὀρειναί. Montanæ. exquiruntur)testudines quædam quę albæ dicuntur,maioribus corticibus: & aureæ, F
quæ reliquas facile superant.Sunt & ὀρειναί, id est montanæ testudines prægrandes &
cortice crassissimo,cuius pars inferna,quæ & subrufa est,sectionem uix patitur. 6
Hæ ibi, Plinius: Si ex melle syncero fastidium cruditásue,quæ sit grauissima, incidat,
testudinem circūcisis pedibus,capite,cauda,decoctā,antidotū esse, author est Pelops.

De ranarum generibus. Cap. CVII.

Rana. Βάτραχος. RAnarum genus ne uiuere quidem diu potest disclusum ab aquæ natu-
ra. Quadrupes est ex ouiparorum genere. Lingua ranis sui generis est:
pars enim prior,quę cæteris absoluta est,iis cohęret eo modo quo piscium:
intima uero absoluta ad guttur applicatur, qua suam uocem solent emit-
Ololigo, ὀλολυγών. tere.Et quidem genus illud ululatus,quam ololiginem nominant, mares
intra aquam reddunt, ut cieant ad coitum fœminas: & flagrant tantisper G
oculi modo lucernæ,dum uociferantur.Coitum uero noctu magna ex par
te agere uisuntur.Coitu superueniunt ranæ, prioribus pedibus alas fœmi-
næ mare apprehendente,posterioribus clunes.fœtum emittunt suum con-
tinuo filo sibi cohęręntem.Pariunt minimas ueluti carnes nigras,quas gy- 1
Gyrini. rinos uocant:oculis tamen & cauda insignes:mox pedes figurantur, cauda
findente se in posteriores. Mirúmque,semestri uita resoluuntur in limum
nullo cernente:& rursus uernis aquis renascuntur.Cyrenis mutæ fuere ra-
næ,illatis è continente uocalibus.durat genus earum. Mutæ sunt etiā nunc
in Seripho insula: eædem aliò translatæ canunt: quod & accidere in lacu
Rana fluuiati. Rana aquatic. Rana lutaria. Βάτραχος πλ μαστιαῖος. Βάτραχος λιμναῖος. Thessaliæ Sicendo tradunt. Ranarum uaria sunt genera. Rana fluuiatilis 2
circa stagna riuósque uersatur. hæ sunt quæ apibus, ubi aquatum accesse- H
rint,insidiantur, & eas rapiunt.Iubent aliqui nascētium in aqua ranarum,
quibus adhuc cauda est,in calice nouo combustarum cinerem, si per nares
fluat sanguis,iniiciendum. Contra omnium reptilium uenena pro antido-
to sunt ranæ, si ex sale & oleo decoctæ carnes earum edantur, iúsue deco-
ctarum sorbeatur:prosunt & contra inueteratos tendinū rigores. Hydro-
picis quoque medentur ranæ aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ, ac
pro cibo sumptæ.Ignes sacros restinguunt ranarum uiuentium uentres im
positi: pedibúsque posterioribus adalligari iubent, ut crebriore anhelitu
prosint.Ranæ uero in riuio decoctæ oleo, abiectis carnibus perunctos li-
berant quartanis.Decoquuntur ranæ singulæ in aceti heminis, ut dētes eo
colluātur,

A colluantur, contineatúrque in ore succus, dentium dolores sedat. Si fasti-
dium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius,
ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens, idque è pluribus ranis. Fortio-
ribus stomachis ex iure edendas dabat: maxillarésq; ita sanari dentes præci
pue putant: mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hæc quidam rana-
rum corpora binarum præcisis pedibus, in uini hemina macerãt: & ita col-
lui dentes labentes iubent: aliqui totas adalligari maxillis: alij denas in ace-
ti sextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium stabili-
rent: alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dentibus.
Si cariosi & fœtidi sunt, centum in furno arefieri per noctem præcipiunt:
postea tantundem salis addi atque fricari. Psoras tollit rana decocta in he-
B minis quinque aquę marinæ. excoqui debet donec sit crassitudo mellis. Ra
narum decoctarũ ex aceto succus anginas illitus abolet: hic & contra ton-
sillas prodest. Inspersus earum cinis profluentis sanguinis impetum sistere
fertur: cum liquida pice illitus sanare alopecias. Tussim sanare dicuntur pi
scium modo in iure decoctæ in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus, cũ
distillauerit in patinam saliua earum, exenterari iubentur, abiectísque in-
teraneis cõdiri. Vermes ulceribus innati, ranarum felle tolluntur. Iecur ra-
næ geminum esse dicunt, obiicíque formicis oportere: eam partem quam
appetant contra omnia uenena esse pro antidoto. Ranarum adeps instilla-
3 tus, statim dolores aurium tollit. Quæ βάτραχος ἕλειος à Græcis uocatur, & Βάτραχος ἕλειος.
ἑλειοβάτραχος (quasi ranam palustrem dixeris) quibusdam aut idẽ cum phry- Ἑλειοβάτραχος.
C no aut certe non dissimilis uidetur: atque ex utriusque ueneno eadem pro- *Rana palustris*
creari symptomata feruntur: nempe corporis tumor cum colore admodũ φρῦνος.
pallido, ut buxo similis appareat: spiritus angustia, oris fœtor, singultus: nõ
nunquam & sua sponte inuitóque effluit semen. facile autem sanatur qui
4 post uomitionem meraci uini plurimum ingesserit. Nicander uero & Aë-
5 tius hæc omnia fere ranæ mutæ tribuunt. At βάτραχον ἕλειον sumentibus, appe
titus deiectionem, oris nimiam humectationem, nauseámque & frequen-
6 tem uomitum, ac præterea affectionem quam καρδιωγμὸν uocant: curari ue-
ro, ingesta uini copia unà cum aliis quæ uehemẽtius calfaciant. Phrynos, φρῦνος.
ut Aëtius prodidit, ranarum genus est, quod cum palustris uitæ conditio-
nem in terrestrem mutauerit, φρῦνος appellatur. Magnitudine testudinem
D paruam æquat. Dorsum exasperat inflátq; se irata & intumescit: adeo pro-
terue audax ut in quodcunque aduersum ierit, insultet & quasi uindicet.
Raro quidem mordet: uerum adeo uenenosum exsufflat, ut uel solo anhe-
litu officiat: hoc malum sequitur totius corporis tumor, ut quandoque rũ-
patur, ac breui intereat læsus. Phrynon Latini ranam rubetam uocant. Ra- φρῦνος.
næ rubetæ, inquit Plinius, quarum & in terra & in humore est uita, pluri- *Rana rubeta.*
mis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu di-
7 cuntur, uenena tantum sibi reseruantes. Sunt quæ in uepribus tantum ui
uunt, ob id rubetarum nomine, quas Græci phrynos uocant, grandissimæ *Rubeta.*
cunctarum, geminis ueluti cornibus, plenę ueneficiorum. Ranæ rubetæ ho φρῦνος.
stis est buteo triorchísue: rapit nanque eum & exedit. Apes hoc modo in-

terimit rana rubeta: adrepens nâque foribus aluei insufflat, & deinde auo- E
lantes obseruat ac deuorat. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Ranæ
rubetæ iecur omnino uitiatum est, & corpus denique totum prauum sor-
titur temperamentum, uenenosúmque est. Ranarum rubetarum iecoris al
tera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Ti-
mæus & Neocles medici rubetas dicũt bina iecora habere: & alterum qui-
dem occidere, alterum alteri aduersantem salutem afferre. Ex iis ranis quę
in uepribus tantum uiuunt, lien contra uenena quæ fiũt ex ipsis, auxiliatur.
cor uero etiam efficacius est. Mira de his alia certatim tradũt authores. Est
phryni genus alterum φρῦνος κωφὸς, id est rubeta muta, sine uoce est. Exitiosa 8
φρῦνος κωφός. hæc, in arundinetis roris linctu uictitat: ex qua uenenum quoque appara- 9
Rubeta muta. tur. Huic eadem fere tribuunt Nicander & Aëtius, quæ alij ranæ palustri. F
Rana uiridis. Est parua rana, inquit Plinius, in arundinetis & herbis maxime uiuẽs, mu-
ta ac sine uoce uiridis, si forte hauriatur, uentres boum distendens. Huius
Penicillis, aliàs specillis. corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant
afferre: ipsásque carnes doloribus oculorum superponunt. Huius ranę par-
uæ sanies efficacissime psilothrum est, si recens illinatur: & ipsa arefacta ac
tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis ua-
Rana ex arbore uociferãs. sis. Ranarum uiridium sanguine, inquit Dioscorides, palpebræ pili auulsi
renasci prohibentur. Est rana parua arborem scandens, & ex ea uociferans,
Dryphytes. Dryophytes. in huius os si quis expuat, ipsámque dimittat, tussi liberari dicitur. Pilos in-
Calamitæ. utiles in palpebris euulsos cohibent, quas dryphytas & calamitas uocant: 10
sanguis earum cum lachryma uitis si euulso pilo palpebris illinatur. uene- G
rem concitat iecur ranæ dryophytes & calamitæ adalligatum. 3

Geryni. 1 Gyrinos, Gerynos uocat Nicander in Alexiphar. nisi menda subsit. 2 Ra-
φρύνη λιμναίη. na fluuiatilis, φρύνην λιμναίην uocat Nicander, quę multum uocifetatur, uérque ipsum
Rana leuis. iam aduentare primum denuntiat. 3 βάτραχον λεῖον ex mendoso codice forsitan le-
gerat Hermolaus, cum miratus ranam leuem inuenisse diceret apud Dioscoridem.
4 Si ingesto uino copioso euomat, inquit Nicander. 5 Quòd os bilioso hu-
more humectum sit refert Nicander de muta rubeta. 6 Καρδιωγμὸς, & morsum o-
ris uẽtriculi significat, & crebrum uelocémque cordis motum ac ueluti palpitationẽ:
sed ex Nicandro uidetur hoc in loco stomachi affectionem significari. 7 Rubeta-
Bufo. rum, Bufo (ut opinor) huius est generis: de quo Vergil. Inuentúsque e cauis bufo. hoc
est rubeta terrestris maxima, ut interpretatur Seruius. 8 Nicander, φρῦνος κωφὸς ἢ
ἄφθογγος ἐν θάμνοισι θαμίζων. 9 Roris linctu inter fruteta uiuere attribuit Nican- H
φρῦνος θερόμενος, θερόεις. der alteri rubetarum generi, quod θερειόμενον & θερόωντα cognominat, quasi æstiuam
dixeris: & quod colorem corpori uiridiorem inducit, qualis est thapsiæ: corpúsque i-
psum calore incendit, cum anhelitus angustia orísque fœtore: quæ fere Dioscorides &
Paulus, illi quam ranam palustrem uocauimus, tribuunt. 10 Si quis, Hæc Diosco-
Diopetes. rid. de ranis uiridibus. 11 Diophytes, Aliàs dyophytas diopetes.

De lacertis. Cap. CVIII.

Lacerta. Lacertus. Σαύρα. Σαῦρος. QVadrupes ouipara lacerta est, & crura gerit à latere adiuncta. Cortice 1
quoque integitur, sed molliori, serpentum more. Linguam prætera
ut serpentes longam habet & bifidam, & parte extrema, capil-
lamenti tenuitate. Omnia denique habet membra serpẽtibus similia, si pe-
des

A des iis demas, longitudinem addas. Complexu etiam simili serpentibus coit lacertarum genus: in iis marem intelligi dicunt, quòd sub cauda unam cauernam habeat. Lacertā ore parere creditur uulgo: Aristoteles negat. Neque incubant, oblitæ quo sint in loco enixæ: quoniam huic animali nulla memoria. Itaque lacertarum oua sua sponte in terra aperiuntur: & catuli per se erumpunt. uitam eorum annum non complere, sed semestrem finire aiunt. Mensibus certe quatuor frigidissimis latent. Renasci lacertis caudas haud falsum est. Lacerti Arabiæ cubitales: in Lybiæ desertis binûm cubitorum: in India uero in Nisa monte x x I I I I in longitudine pedum, colore fului aut punicei aut cœrulei. Lacertæ combustæ cum radice recentis arundinis (quæ, ut una cremari possit, findenda est:) itémque myrteo oleo

B permixto cineres, capillorum profluuia continent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præstant. Quidam denas uirides in x sextariis olei ueteris discoquunt, contenti semel in mēse ungere. Lacerti inueterati in os pēdentiū, addito sale contusi, & ab ictu læsas aures sanant: efficacissimæ autē ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudā distinctę. Lacertæ caput tritum & appositum prodidere nonnulli spicula extrahere: uerrucas quoque, quas myrmecyas & acrochordonas dicūt, clauósque tollere. Iecur uero erosis dentibus impositum, eos à dolore liberare. Si dissecta apponatur, ictis à serpente prodest.

Lacertæ uirides.

Ferrugineas maculas habētes lacertæ.

1 χλωροσαύρον uocat Theocriti interpres.

χλωροσαύρον

C

De salamandra & sepe quadrupede. Cap CIX.

Salamandra.

Lacerti species (ut Dioscoridi placet) salamādra est: lacerti quidem figura, sed aspera magis atque scabra: animal ignauū, & punctis ueluti stellis uariegatum: nunquam nisi magnis imbribus prouenicns, & serenitate deficiens. Nihil gignit: neque est in iis genus masculinū fœmineúmue, sicut neque in anguillis. Huic tantus rigor, ut ignem illæsus pertransire possit: ignémque tactum, ut aiunt, extinguere, nō alio modo quàm glacies. Et omnino ad certum usque terminum ab igni nihil patitur: uritur autem, si longiore spatio igni sit admota: si nanque diutius in igne immoretur, effluēte absumptóque ex ea mucoso quodam frigido humore, exuritur. Eius sanie saliuáue, quæ lactea ore uomitur, quacunque parte corporis humani,

D in pede imo contacta, omnis in toto corpore defluit pilus: id quod cōtactum est colorem in uitiliginem mutat. At si quem salamandra momorderit, dolor uehemēs sequitur, & in uulnere ipso crusta. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est: cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt: salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepserit, omnia poma inficit ueneno: & eos qui ederint, necat frigida ui, nihil aconito distans, inquit Plinius: quinimo si contacto ab ea ligno uel pede, crusta panis incoquatur, idem ueneficiū est: uel si in puteum cadat: tamen talis ac tanta uis ueneni, à quibusdam animalium, ut suibus, manditur. Venenum eius extingui primum omnium ab iis quæ uescantur illa uerisimile est. Sestius uenerē accendi cibo earum, si de-

tractis interaneis & pedibus & capite in melle seruentur, tradit: negátque E restingui ignem ab iis. Vim habet (ut Dioscorides authot est) calfaciendi, exulcerandi & exedendi: additúrque non aliter atque cátharis, in medicamenta quorum uis est erodere, & lepras abolere. Pilos euellit oleo liquefacta: exenterata, detractis pedibus & capite, in melle seruatur ad eundem usum. Et combustæ quoq; salamandræ cinerem nonnulli septicis & lepricis psoricísque medicamentis admiscent. Lacertæ quoque paruę similis est seps, quem alij chalcidem uocant, alij zignida, alij σαῦρον χαλκιδικὴν, id est la- 1 certam chalcidicam.

Seps. Σήψ. Chalcis. Zignis. Σαῦρος χαλκιδική. Lacerta chalcidica.

Parua quidem serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet.

Color illi serpentis quàm τυφλίνῳ cecilíámue dicunt. Si equum momorderit, aut interimit, aut uehementem do- F lorem mouet: si hominem, tumor primum pellucidus ac ueluti splendescens, & cum nigritia circa uulnus undique: sequitur postea membri primum affecti, & totius deinde corporis putrefactio. Lacerta chalcidica in uino epota morsus suos sanare traditur.

1 Chalcis dicta est à uirgulis, quas in dorso habet ærei coloris longitudinem habet octo palmorum gignitur in Syria, Lybia & Cypro. Hæc Nicādri interpres uerū quod de eius longitudine affertur, uerius fortasse est de sepe serpente, de quo infra.

De stellione. Cap. CX.

Stellio. Ascalabus. Ascalabotes. κωλώτης. Galeotes.

LAcertæ figura & stellio est, quem Græci ascalabum & ascalaboten uocant: alij coloten, alij galeoten: G

Combibit os illi maculas: aptúmque colori
Nomen habet, uariis stellatus corpore guttis:
Inque breuem formam, ne sit uis magna nocendi,
Contrahitur: paruáque minor mensura lacerta est.

Chameleonū stelliones quodammodo naturam habent, rore tantum uiuentes, præterquam araneis: cum quibus pugnāt, eósque deuorant. Cubile habet stellio in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue. Temporibus statis se condunt stelliones: mensibus enim quatuor frigidissimis latēt in cauernis. Senectutem quoq; exuunt, ut angues: eámq; protinus deuorant, ut Theophrastus author est, præripientes comitiali morbo remedia. Operæpretium est scire, quomodo præripiatur, cum exuitur mē- H brana hyberna, aliàs deuoranti eam: quoniam nullum animal fraudulētius inuidere homini tradunt. Obseruant cubile eius æstatibus: est autem in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue, ut dictum est. Ibi 2 uere incipiente fissis arundinibus textas opponunt casas, quarum angustiis etiam gaudet, eò facilius exuens circundatum torporem: sed eo derelicto non potest remeare. nihil ei remedio in commitialibus morbis præfertur epoto. Arbores scandit stellio, uel resupinus ingrediens. Colotis sicuti & lacertis caudas renasci haud falsum. Colotę hostis asinus est: dormit enim colota in eius præsepi: & naré subiens asini, ne comedat impedit. In insulis Thraciæ uicinis frequens est. Pestiferos ferunt stelliones in Græcia:

at in-

A at innocuos in Sicilia: Italiæ tamen quibusdam locis morsus eorum exitiales sunt. Duo eorum genera: alterum stellionem transmarinum nominant: hunc Græci coloten uocant, & ascaloboten, & galeoten. In Italia non nascitur: est enim hic plenus lentigine, & stridoris acerbi, & uescitur: quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Si quem stellio momorderit, locus affectus cum dolore assiduo liuescit. Stellioné dissectum scorpionum plagis nonnulli imposuere: & scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur: fit enim & è stellionibus malum medicamentum: nam cum immortuus est in uino, faciem eorum qui biberint lentigine obducit: ob hoc in unguēto necant eum insidiātes pellicum formæ: remedium est oui luteū, & mel ac nitrum. & scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio traditur, ut B uisu quoque pauorem iis afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciūt eum, & ita uulnera eo perungunt: quidam oleo eo spumā argenti decoquunt ad emplastri genus, atque illinunt. Hydrocœlicis stelliones mire prodesse tradūtur, capite, pedibus interaneísque demptis: reliquum corpus inassatum, in cibo id sæpius datur. Comitialibus morbis stellionis trāsmarini cinis potus in aceto prodest: & tunicula stellionis, quam, ut dictum est, eodem modo ut anguis exuit, pota: quidam & ipsum arundine exenteratum inueteratúmque bibēdum dedere: alij in cibo in ligneis uerubus inassatum. Mirum de stellionis cinere (si uerum est) in linamento inuolutum, in sinistra manu uenerem stimulare: si transferatur in dextrā, inhibere. Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur.

Stellio transmarinus. *Colotes.* *Ascalabotes.* *Galeotes.*

C

De chamæleone. Cap. CXI.

Chamæleo quoque & magnitudine & figura totius corporis lacertam plane repræsentat: uel ut alij referunt, similis est magnitudine crocodilo terrestri, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans. Latera deorsum ducta uentri iunguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum, ut in paruo fit, haud absimile suillo: uel ut depinxit Aristoteles, rostrum simiæ porcariæ simillimum. Cauda prælōga in tenuitatem desinens, & permultis implicata in se orbibus, lori modo. Elatior à terra est quàm lacerta: inflexus crurum perinde ut lacertæ, sed crura habet recta. Pedes singuli bipartito secantur: partésque talem inter se habent D situm, qualem pollex ad manus reliquam partem obiectam: sed ipsæ etiam reliquæ partes paulotenus in digitos quosdam finduntur: uidelicet priores triplici fissura interius, duplici exterius: posteriores interius duplici, exterius triplici. Vnguiculi iis adunci. Corpus asperum totum, ut cocodilo, oculi in recessu cauo intus recepti, prægrandes, rotundi, cute simili atque reliquum corpus obducti, media sui parte perquā exigua detecti qua uideāt: quæ uidendi sedes nunquam cute operitur, nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione in orbem, mutationéque quoquō uersus aspicit quæ uelit. Color uarius, & in momento mutabilis: mutat nanque suum colorem inflatus. Habet autem & nigrum colorem non longe dissimilem crocodilo, & pallidum, ut lacertę, & maculis distinctum nigris, ut panthera. Et muta-

Chamæleo. *χαμαιλέων.* *Paulotenus, ὡς βραχύ.* *Solinus.* *Hamati unguibus subtili aduncitate.* *Pallidum, ὠχρόν.*

tur color subinde toto in corpore: redditque semper quencunque attingit, E præter rubrum candidúmque. Et oculi quoque concolores reliquo corpori redduntur: & cauda eundem colorem accipit. pallescit cum moritur: defunctúsque eundem colorem seruat. Motus illi piger admodum ut testudini est. Gulam atque arteriam situ eodem continet, quo lacertę. pulmonem habet portione maximū. Carnem nusquam nisi in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exiguam possidet. Nec alibi sanguinem quàm in corde & oculis, & loco à corde superiore, & uenulis hinc tenden- 1 tibus: uerū nec in iis quidem ulla copia, sed pauxillum habetur sanguinis: & omnium ouiparorum pedestrium maxime inopia sanguinis riget chamæleo. Cerebrum paulo superius oculis positum est, & prope iis contiguū. Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucens, ueluti annulus æ- F neus tenuis, nullo palo interceptus cingit. Membranæ in omnis fere corporis partes multæ ac ualidæ, longéq; firmiores, quàm in cæteris tēdunt. Dissectus hic totus spirare præterea diu potest, motu admodum exiguo adhuc circa cordis sedem extante. Et cum omnes corporis partes contrahit, tum uel maxime costas cogere atque adducere potest: lienem conspicuum nusquam continet. Subit cauernas & latitat hyeme more lacertorum. Nullum animal pauidius esse existimatur, & ideo uersicoloris esse demutationis. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur: nec alio quàm aëris alimento. Circa caprificos ferus, innoxius alioquin. Chamæleontem gignit Africa, quanquam frequentiorem India: per omnem quoque Asiam plurimus est. Impetibilis est coraci: à quo cum interfectus G est, uictorem suum perimit interemptus. Nam si uel modicum ales ex eo ederit, ilico moritur. Sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente. Nam cum afflictum se intelligit, sumpta frōde laurea, recuperat sanitatem. Vis eius maxima contra accipitrum genus: detrahere enim supra uolantem ad se traditur: & uoluntarium præbere lacerandū cæteris animalibus. Sanguine chamæleontis palpebras nudari pilis creditum est. Hæc de quadrupedibus quarum generatio ex ouo est.

Circa caprificos, ad est mēse Iulio: unde claymōdi scho lia in Plin.

De serpentibus. Cap. CXII.

Serpens. Anguis, ὄφις.

SErpentum quoque genus, omnia fere corporis membra habet lacertis 1 proxima, si pedes iis demas, longitudinem addas: quippe quod inectū H cortice sit, & prona supináque perinde ut lacerti habeat. Serpentum itaque genus animal est terrestre, sanguine prædirum, quod pedibus ex natura caret, idémque intectum cortice est. Terrestris inquam: nam exigua serpentum pars aquatilis est, scilicet fluminum incolæ, & quę maris indigenæ ser pentes sunt terrestribus similes. Sensoria omnia simili modo hæc atque cætera etiam animalia habent: uerbi gratia, nares olfaciendi, oculos uidendi, aures, audiendi sensorium: non tamen hæc eminent, quo modo ne auibus quidem, sed foramina tantum habentur. Nec palpebram superiorem mouent hæc animalia, ut ne aues quidem, sed inferiore conniuent: quanquam non auium more nictantur: sunt enim oculis durioribus quàm aues. De anguibus

A anguibus Thebanis perhibent Ægyptii, quòd cornua habent: extuberat e- *Angues Thebani.*
2 nim ueluti uestigium cornus. Lingua serpentum tenuis, longa & atri colò-
ris est: atque si extrahas, porrigi longius potest. Peculiare hoc præter cæte-
rorum linguas, serpentibus & lacertis est, ut eorũ lingua bifida sit, sed præ-
cipue serpentium: quippe quæ tenuissimis quibusdam quasi capillamentis
3 discreta uibretur. Dentes omnibus serrati sunt: sed duo in superna parte
dextera læuáque longissimi, tenui fistula perforati, ut scorpionũ aculei, ue-
nenum infundentes. Quidam unum esse eum tradunt: & quia sit aduncus,
resupinari cum momorderit: aliqui tunc decidere eum, rursúsque recre-
scere, facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus. Lingulá, quã
ἐπιγλωττίδα uocant, arteriæ superpositam nõ habent: sed meatum ipsum mo-
B do contrahunt, modo laxant pro sui commodi desiderio: atque ita efficitur
ne quid ponderis in pulmonem dèlabatur. Serpentis collum proportiona-
le potius colli uideri potest: siquidem capite & armis humerísue pars hæc
describenda est. Proprium serpentibus præ cæteris cortice intectis est, ut ca
put uertere in auersum reliquo quiescente corpore ualeant. Angues circa
Æthiopiam uolare narrantur, pennas habentes cutaneas & sine pedibus.
Omnia ètiam interna fere eadem serpentibus sunt, quæ lacertis: uerum o-
mnia earum uiscera propter longitudinem & angustiam corporis longa
arctáque habentur: ita ut inter se dignosci præ suæ figuræ dissimilitudine
uix queant: arteria nanque longa admodum est, atque etiam gula longior.
Arteriæ origo ori proxima est: adeo ut sub ea lingua esse uideatur: & quidẽ
C uidetur linguæ præminere, quoniam lingua contrahitur, neque eodem lo-
co ut cęteris animalibus permanet. Speciem quoque uiscerũ habent proli-
xam, & cæteris animalibus dissimilem: cor enim arteriæ postremæ adhæ- *Arteriæ postremæ, ubi τὸ φάρυγξ.*
ret exiguum, sed longum & renum speciem referens. Pulmo deinde adne-
ctitur simplex, fibrosis fistulis diuisus, prælongus, exiguus, fungosus, mul-
túmque à corde sepositus. Iecur item longum & simplex: sed lien exiguus
rotundúsque ut lacertis. Fel similiter atque in piscibus habetur: nam præ-
ter natricem, in omnibus fere intestino adnexum hęret. Neque uesicam ha
bent neque renes, sicuti neque alia, quę ouum pariunt. Ventriculum habẽt
serpentes uelut intestinum amplius, canino similem. tum intestinum lon-
gum, tenue, & ad exitum usque uniforme. Serpẽtibus ueluti piscibus te-
D stes desunt & penis: sed meatus continent binos, qui de septo exorti, latus
spinæ utrinque perreptent, coeántque superne iuxta spinam in unum: atq;
ita ad ostium excrementi finiant. Pleni meatus ij humoris fœtifici (θόρον uo
cant Græci) redduntur tempore coitus: attritúque mutuo semen effluit ge-
nitale: candidum eodem modo quo de piscibus dicetur. Vulua bifida serpẽ
tibus omnibus fere tendit prolixior, modo corporis, exorsa inferius ab uno
continua meatu, diductáque utrinque in latus spinæ, quasi duplex meatus
usque ad septum: in qua oua ordinatim gignuntur, & edi inde solẽt. At ui-
peræ uni (quandoquidẽ animal edit, postquam intra se oua pepererit) uul-
ua similis ut cartilagineis est. Serpentibus dorsi spinam piscium more com
pleri apertum est: spinam enim in ossium loco continent. Costæ singulis tri

cenæ. Caudæ serpentibus similiter atque lacertis amputatæ renascuntur. E
Vocem quidem emittũt serpentes, sed exilem, & ueluti longum sibilum. Megasthenes scribit in India serpẽtes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurósque. Nota est in Punicis bellis ad flumẽ Bagradam à Regulo imperatore, balistis tormẽtísque, ut oppidũ aliquod, expugnata serpens, CXX pedum longitudinis: pellis eius maxillæque usq; ad bellum Numãtinum durauere Romæ in templo. Mas serpens fœmina minor est, uti in cæteris etiam ouiparis. Serpẽtum coitus complexu mutuo supinarum partium agitur: & quidẽ serpentes ita conuolutę sibi cohærent, ut unius serpẽtis bicipitis caput totum esse uideatur. Pariunt oua foris, excepta uipera omnes: non singulatim, sed ad monilis muliebris quod collũ ambit similitudinem: incubant, quæ pepererint in terra, & fœtum sequente excludunt anno. Anguem ex medulla hominis spinæ gigni accepimus à multis, inquit Plinius. Serpentes cum natant, eodem modo natant quo repunt, hoc est flexuosis impulsibus. Serpentum genus omniuorum est: nam & carnem edunt & herbam. Serpẽtes omnium maxime animalium cupedæ deditę sunt: sed desiderium iis bibendi exiguum, sicuti & reliquis, quibus pulmo fungosus est. Vini incontinẽtes sunt serpentes: proinde uiperas aliqui uino in fictilibus uasis ad sepes dispofito uenãtur: ebriæ enim capiũtur, cum alioqui exiguo indigeát potu, ut diximus. eędem minimo & pene nullo cibo cũ adseruantur inclusæ: sed cum serpentes carniuoræ sint, quicquid ceperint, succo exucto intus in uentre (non foris quemadmodum aranei) reliquum totum per meatum sui secessus emittunt. Accipit serpens undelibet quod datur, siue auis siue belua est. oua etiam deuorat: sed cũ accepit, reducit, & usque eo retractat, quoad partem nactus extremam è directo constituat: tum colligit se, in breuéque contrahit, ut quod ori inditum supra est, in imum extento corpore facilius deducatur: quod propterea ita facit, quia gulam angustam habet & longã. Diu etiam serpentes uiuere possunt sine cibo. Condũtur serpentes hyeme sub terra aut saxis aut in arborũ saxorúmue cauis: & omnes secessus tempore, ueneno orbę dormiunt. Senectutem exuunt serpentes, tum uere post latibula cum egrediuntur, tum etiã autumno. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiũt, ita ut obcæcari uideatur iis, qui rem non intelligunt. tũ caput exuitur: glabrum enim hoc omnium, antequã reliquum corpus apparet: atq; una fere nocte & die senectus tota exuitur, à capite orsa ad caudam: eiúsque quod exuitur, quod internum erat fit externum. Serpentium frigori hedera gratissima est, ut mirũ sit illã in honore habitã: contrà, fraxinus adeo serpentẽ fugat, ut ne matutinas quidẽ occidentésue umbras, quamuis sint longissimæ, serpens arboris eius attingat. Experta prodimus, inquit Plinius, si frõde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignes potius quàm in fraxinum fugere serpentem. Serpẽtes omnes natura frigidæ sunt: ac proinde in æstuosis locis fiunt grandiores: ubi & aliquanto magis pestiferæ gignũtur. at Italia frigidioréſque regiones, hac quoque parte salubritatem habẽt, quòd minus terribiles angues edunt. uenenorum similiter maxima pars frigore interimit,

Margin notes: F (beside "te excludunt anno"); 4 (beside "multis, inquit Plinius"); Ἀιχότατοι. (beside "& carnem edunt"); G (beside "undelibet quod datur"); H (beside "noctæ & die").

A terimit, tam ictu quàm potu. Sunt tamen & uenenata nonnulla, quæ morsu ardorem inferant. nec aliud uenenum esse quàm fel serpentium diligentissimi quidam authores scribunt. Venenum autem anguium magis minúsue perniciosum ex eorum pastu euadit:id quod maxime manifestū est ex uiperis, quæ in Arabia inter balsami frutices, & ex earundem lachryma uiuunt: morsum nanque eorum minime timent ij qui balsamum colligūt: nullum etenim ueneni periculum affert. Quibusdam in locis serpentes indigenis innoxij sunt, aduenas interimūt. In Syria nanque angues circa Euphratis maxime ripas dormientes, Syros non attingunt: aut etiamsi calcati momordere, non sentiunt maleficia: alios cuiusque gētis infesti auide & cum cruciatu exanimantes. In serpentum genere omnia magis exitialia, si *Venenum anguium.*

B suum genus edêre, antequam noceant. Illud præterea ignorare non oportet, omnis serpentis ictum, & ieiuni & ieiuno magis nocete: ideóque perniciosissimæ sunt cum incubant: utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Venenum serpētis (ut quædam item uenatoria uenenata quibus Galli præcipue utuntur) nō gustu sed uulnere nocēt. nam seps, quæ & lacerta Chalcidica dicitur, in uino pota, morsus suos sanat. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Et hominibus contra serpentes inest uenenum: feruntque ictas saliua ut feruentis aquæ contactum fugere: quòd si in fauces penetrauerit, etiā mori: idq; maxime humani ieiuni oris. Nihil autem æque aduersari serpentibus ferunt, quàm cancros: suésque percussas, hoc pabulo sibi mederi: cum sol sit in can

C cro, torqueri serpentes. Anguibus in cibo sumptis anguillarū modo lendes tolluntur: aut uernatione earū quam exuunt pota. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. Membrana siue senectus anguium uernatione exuta in uino decocta, dolores aurium sanat infusa: & dentium dolores, si colluantur. Additur & in oculaña medicamēta, præsertim uiperina. Senectus serpentium feruente testa usta instillatur, rosaceo admixto contra omnia quidem aurium uitia efficax, sed contra graueolentiam præcipue: aut si purulentæ sunt, ex aceto: melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinis marinę. uetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. Dentium dolores sedat anguinæ uernationis mēbrana cum oleo tædæque resina calefacta, & auri alterutri infusa. adiciunt

D aliqui thus & rosaceum: eadémque cauis indita, ut sine molestia cadant, præstat. Phthiriasin à toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet. Anguium senectus adalligata lumbis faciliores partus facit: protinus à puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure: aliter sumpta abortum facit. ad canis rabidi morsum cum cancro masculo trita illinitur: nam etiam per se reposita in arcis armarijsque tineas necat. claritatem oculorum facit, si affricetur. Anguium adeps erugini mixtus, ruptas oculorum partes sanat. Quoddam est ouorum genus in magna Gallia tum fama omissum à Græcis: angues innumeri æstate conuoluti saliuis faucium, corporúmque spumis artifici complexu glomerantur, anguium appellatur. Vidi equidem ouum, inquit Plinius, mali orbiculati *Anguiū, alids anguinum.*

R

modici magnitudine. ad uictorias litium, ac regum aditus mire laudatur E à magis.

1 Serpentis nomen Latinis (ni fallor) nonnunquam significat terrestre animalculum omne, quod se non attollit ingressu, sed humi repit, etiamsi quadrupes est, ut seps, salamandra uel etiā multipes, ut scorpio, scolopendra: præsertim si aut morsu aut ictu uenenum inferat. Plinius enim salamandram serpentem uocat: & sepa quoque, id est lacertam Chalcidicam. Cornelius Celsus scorpionem, araneum & phalangium inter serpentes numerat: (quanquam, ut Solino placet, scorpiones, scinci, lacertíque, uermibus, non serpentibus adscribuntur.) Lucanus de sepe, parua modo serpens, dixit. ἑρπυστικὰ & ἑρπετὰ quoque, non ea solum quæ serpētum more repunt, significant, sed & alia quoque, ut quadrupedes paruas, quæ apud Aristotelem unguibus numerosioribus apprehendendo (quod fit quinis digitis, quos in posterioribus pedibus obtinēt) facilius obrepunt ad superiora. ἕρποντα καὶ βαδίζοντα distinxit Galenus nam ἕρπειν pro- F
prie de serpentibus dicitur & uermibus, quibus pedes desunt: improprie etiam de pedestribus omnibus quæ tardius repunt. Hæc Theocriti interpres. Et diuus Basilius ἑρπετὰ natatilia omnia uocauit, ut pisces, & alia quæ in aquis uictitant. Serpens nonnunquam unam speciem significat. Plin. lib. 29 serpentis oculorum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens uiua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro una specie, scilicet uipera accipitur: ut apud Oppianum de murenæ & serpentis coitu, id est uiperæ. Anguis generale non minus est, quàm serpens, ut apud Celsum lib. 5. Serpentium quoque morsus nō nimium distantem curationem desiderant. quanuis in ea multum antiqui uariarunt, ut in singula genera anguium singula medēdi genera præciperent: atque aliis alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuni & ieiuno magis nocere. utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Et aliàs frequenter anguis unā etiam speciem significat, ut apud Plin. lib. 29 cap. 4. 2 Tenuissima serpentibus lingua, inquit Plinius, & trisulca, uibrans, atri coloris, & si extrahas, prælonga. 3 Serrati καρχαρόδοντες, uetus interpres acuti, diuisi, coniuncti secundum serram. 4 Anguem, Plutarchus in Cleomene & Ouid. lib. 15 metamorph. eadem tradunt. Ouid. G

Visæ iam etiā serpētes, inquit Plinius, anserinis pedibus.
Non corticē, sed cutē purā habere serpentes tradit Plin.
ἑρπετά.
ἑρπυστικά.
ἕρποντα.
βαδίζοντα.
Serpens.
ὄφις, *anguis.*

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.

De hydro, & aliis quibusdam serpētibus aquatilibus. Cap. CXIII.

Hydrus.
Natrix.
Chersydrus.

IN orbe terrarum pulcherrimū anguium genus est, quod in aqua uiuit: hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Genus hoc nomen etiam chersydri compositum inde sortitum est, quòd primū in aquosis locis degit, postea aridiora petit: quo etiam tempore uenenum illi nocentius inest: ut quod syncerius iam uenenum sit, minúsque alienis admixtum succis, ac proinde atrocius redditur magisq; noxium: uerum in humore dum H
uiuit, non adeo purum habet uenenum: ex humidiore nanque uictu alienis temperatur succis. Calabria chersydris frequentissima est: uti & Vergilius explicat:

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis
Squameaconuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madunt udo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit: ipsísque habitans hic piscibus atram

Impro-

A Improbus ingluuiem, ranísque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terréq; ardore dehiscunt,
Exilit in siccum & flammantia lumina torquens,
Seuit agris, aspérque siti, atque exterritus æstu. *In paludibus, Nicander in Ther. Ex Nicand.*

1 Forma similis est aspidi chersææ paruæ, nisi quòd ceruicem non ita latã habet: qua in re maxime ab iis differre uidentur aspides. Huius iecori fel adnexum est, cum in cæteris serpentibus intestino magna ex parte adhæreat. Ex hydri morsu factum ulcus dilatatur, liuescénsque subinde augetur: nigráque ex eo sanies copiosa maléque olens, ceu ex ulcere depascẽte manat. Hydri iecur seruatum, aduersus percussos ab iis auxilium est: quod & bibi *Hydra.*
2 iubent ad calculos pellendos. Enhydris uocatur à Græcis coluber in aquis *Enhydris. Coluber.*
B uiuens: est autẽ serpẽs masculus albus. De colubro uero ita cecinit Vergil.
Est tecto assuetus coluber succedere & umbræ.
Pestis acerba boum, pecorísque aspergere uirus.
Fouet humum: cape saxa manu, cape robora pastor: *Aliàs, fodit humum.*
Tollentémque minas, & sibila colla tumentem
Deiice. iámque fuga timidum caput addidit alte:
Cum medij nexus, extremæque agmina caudæ
Soluuntur, tardósque trahit sinus ultimus orbes.

Coluber, inquit Plinius, est in aqua uiuens. huius adipem & fel habẽtes qui crocodilos uenentur, mire adiuuari produntur, nihil contrà belua audẽte. Enterocelæ iecur aquatici colubri illinitur enhydris (qui ut dictũ iam est, C uocatur Græcis coluber in aquis uiuens.) Huius inquam quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificãt, inferiorum inferio-
3 ribus: aliqui canino tantum contenti sunt. Sunt & hydri marini, qui circa insulas quasdam Indiæ egrediuntur in terram, uicenũm cubitorum longitudine. Sed serpentum marinorum genera cõplura sunt, colore numerosę uarietatis. nasci eos non in altissimis gurgitibus certum est. Est serpens ma- *Hydri marini. Serpens marinus. ὄφις θαλάττιος.*
4 rina colore & corpore congro proxima, sed obscurior & acrior. Hec si ti-
5 meat atque piscatores euadat, in arenam rostro quamprimum adacto terebrat subítque tota. Est ore acutiore hæc quàm terrestres. Myronẽ piscem eundẽ esse cum marino serpente uolũt nonnulli: cuius alteruter oculus erutus pro amuleto gestatur aduersus oculorum uitia, quem oportet uiuum *Myron.*
D dimittere: alioqui frustra geritur amuletum: atque tũ deinde pisci alterum renasci oculum loco eruti aiunt. Sunt etiã maris indigenæ serpentes terrestribus similes, nisi quòd caput habeant congri. Inter aquatiles numeratur & serpens quidam paruus, colore atro, oculis sanguineis, cuius caput draconis formam imitatur. circa mare rubrum nascitur, ut refert Arrianus. Hydri quoque nomine à nõnullis appellatur dryinus: ab aliis chelydrus. In humidis paludosisq; locis, in quercuum ac fagorũ radicibus fere latibula habet: & in pratis ranas uenatur & molaridas, in Hellesponto frequens. Est autem dryinus serpens duorum circiter cubitorum longitudine, corpore obeso, asperrimis squamis undique munito: in quibus latitant muscæ quędam paruulæ quæ serpentem conficiunt. colore in tergo subatro est: capi- *Vetus Aristotelis interpres ita habet, Nisi quòd caput & eis asperũ atq; durissimum. Dryinus. Chelydrus. Hydrus.*

Lucan° lib. 9. Tractique via fumante chelydri. Virgil. 3. Georg. Agitare graues nidore chelydros.

te minime acuto: sed æqualiter latiusculo, hydro similiter: odore tetro, a- E
deo ut fœtor latentem prodat. Est autem odor, qualem reddere solent præ-
segmina tergorum equinorum humentia, cum à coriariis abraduntur. Est
uero dryinus serpés pernitiosus adeo, ut refert Galenus, ut si quis eam cal-
cauerit (ut aiunt) cutis illi à pedibus excorietur, tota crura maiorem in mo-
dum intumescant: & quod magis mirum est, manus quoque curantium
medicorum excorientur. Si quis autem aggrediatur dryinum interficere,
olfactum adeo illi corrumpi aiunt, ut quemlibet odorem quanuis etiam
gratissimũ, prauum esse existimet: nec aliud præterea olfactu sentire que-
at. Sequuntur dryini morsum graues dolores: & in ipso morsus loco in-
surgunt pustulæ: nonnunquam & aquosus effluit humor: cordis dolor,
qui καρδιωγμὸς uocatur, atque tormina. In flumine nomine Arcade, quod ad F
Persicam Psittacen est, bicipites serpentes Ctesias narrat binis pedibus ad
caudam præditas esse: easdémque capite albas, reliquo corpore nigras: qua-
tuor cubitorum longitudinem habere: & quos percusserint interimere: in-
terdiu eas haud quaquam natare solere, sed noctu uel aquantibus, uel lin-
tea lauantibus perniciem inferre.

Serpentes bicipites.

Hydra.

1 Forma, Huius generis, sed ingenti magnitudine erat hydra ab Hercule in Lerna
confecta: quam primus omnium Periãder, & hunc secuti poetarum turba monstrum
multorum capitum effinxerũt. Ex Pausania. 2 Colubri nomine etiam pro genere
abutuntur: fœmina colubra dicitur. 3 Hydri aquatiles sunt & quæ γραῖαι dicun-
tur apud Arrianum in rubri maris nauigatione. 4 Ophidion Plinio pisciculus est
congro similis, uel, ut alia habet litera, scombro similis: urinæ incontinentiã cum lilij
radice emendat. 5 Hæc si, Theodorus: Hæc si capta dimittatur foris, &c. Hæc fere G
de dracone marino pisce à Plinio narrantur.

γραῖαι. Ophydion.

De serpentibus terrestribus, & primo de aspidum generibus. Cap. CXIIII.

Aspis.

ASpis in Africa gignitur: chersydro non dissimilis est: hoc enim insigne
solum præ illis possident aspides, quòd ceruicem latam tumidámue
habent: similis alioqui chersydrus est aspidi chersææ paruæ, ut modo dixi-
mus. Est uero aspidum color uarius: sunt aliæ flauæ aut subuirides, aliæ co-
loris cinerei, aliæ subatri fuliginosíue. In fronte circa supercilia extant duo
ueluti callosa tubercula cornuum instar, quibus efficitur ut oculi caui ap-
pareant: quos & hebetes huic malo dedit natura: eósque non in fronte, aut H
ex aduerso cernere, sed in temporibus: eosdémq; semper fere quasi somno
conniuentes: & excitatur sæpius auditu quàm uisu. Dentes fœminis pro-
minent quaterni incurui: maribus bini. Sub lingua cuticula inuenitur, quę
dentes etiam operit. Non obliquo ut cerastes, sed recto incessu serpit. Con-
iuga ferme uagantur, nec nisi cum compare uita est. Itaque alterutra inter-
empta, incredibilis alteri ultionis cura: persequitur interfectorem, unúm-
que eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat. Perrum-
pit omnes difficultates, permeat spatia: nec nisi amnibus arcetur, aut præ-
celeri fuga. Longitudo quibusdam orgiæ est, id est pedum senûm: magni- 1
tudo uero, quanta est uenabuli, quo ad tauros leonésque conficiendos uti
solent.

Subatri fuliginosíue, αἰθαλόεσσαι.

Aliàs coniuga.

A solent. Alterum genus (quidam enim duo statuunt aspidum genera) σπι-
θαμιαῖον, id est dodrantale est. hoc celerius interficit. Verum, ut aliis placet,
aspidum tres sunt species: quædam chelidoniæ uocātur, aliæ chersææ, id est *Aspis chelidonia.*
terrestres, aliæ ptyades. Chelidoniæ circa fluuiorum ripas, præcipue Nili, la
tent: unius cubiti longitudinem paulo superant, & colotem habent hirun-
dini similem. Chersææ maiores sunt: inueniuntur enim nonnunquam quę *Aspis chersæa.*
quinque cubitorum longitudinem æquent, colore fere cinereo · quāquam
& subuirides aliquando reperiantur. Ptyades omnium maximæ sunt, co- *Ptyas.*
lore & ipsæ cinereo subuiridante, & qui aurum imitetur. omnium perni-
ciosissima ptyas est: quæ collo exporrecto, ueluti ratione quadam loci in-
teruallum coniectans, uenenum expuit uel in hominum oculos, & aliorū
B quorumlibet animalium corpora. Aspidis morsus (signa enim fere cōmu-
nia sunt iis quos aspis momorderit) nullum affert dolorē, neque phlegmo-
nem excitat: sed animal quodcunque momorderit (uno ichneumone exce
2 pto) torpore & somno interficit, omnium serpentium ictu minime sana-
bili. Mors autem intra tertiam diei partem accidit: ex chersææ quidē mor-
su, tribus ad summum horis: ex chelidoniæ uero ictu, præsentissima mors
& ad manum est. At iis qui à ptyade conspuuntur, tardius paulo: præcedit
nanque uisus hebetudo, faciei tumor, surditas, & deinde sequitur mors.
3 Quin & aliæ sunt aspidum species, uerum disparis effectus ad nocendum:
aliarum uirus quoniam medelas facilius admittit, minus famæ meretur.
Cunctarer in proferendo ex his remedia, inquit Plinius, nisi M. Varronem
C scirem LXXXVIII uitæ anno prodidisse, aspidum ictus efficacissime cura-
ri hausta à percussis ipsorum urina. Venenum earum, si sanguinem attin-
git, aut recens uulnus, statim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cæ-
tero potum, quantalibet copia non nocet: non enim est tabifica uis. Ita-
que occisa morsu eorum animalia cibis innoxia sunt. Membrana aspidis
quam exuerit cum adipe eiusdem, iumentorum oculis claritatem inun-
ctis facit.

1 Ægyptij aspides quatuor cubitorum longitudine nonnunquam apparuisse fe-
runt. Ælianus. 2 Aspida somniferam, dixit Lucanus. Solinus uni aspidis speciei *Hypnale.*
hoc tribuit, hypnali scilicet, quòd somno necat, teste etiam Cleopatra. emitur ad mor-
tem quanquam Cleopatræ mors, si aliis credimus, ptyadi potius debetur: nisi fortasse
D eadem sit ptyas, quæ hypnale aut hypnale genus sit ad hæc tria: quod lectoris iudicio
relinquimus. 3 Aspis anguis, inquit Aristoteles, ex quo medicamētum putrificum
illud componunt, in Africa gignitur, cuius ictui nullum remedium est.

De uipera, dipsade, ceraste, & hammodyte. Cap. CXV.

1 VIpera mas echis, fœmina echidna uocatur: colore est subflauo, pluri- *Vipera. ἔχις.*
bus ornata maculis rotundis, longitudine cubitali: nonnunquam ue- *ἔχιδνα.*
2 ro trium dodrantium. In Asia certe orgiæ longitudinem æquant, id est se- *Dodrantium.*
num pedum. Sunt in India, authore Strabone, quę nouem cubitos superēt. *παλαιστῶν*
Caudam habet fœmina excarnem, & squamis duriusculis asperam, nō pau *σπιθαμῶν*
latim gracilescentem ut mas, sed simul uniuersim aceruatímue. Caput ge-
rit latiusculum, oculos subrufos, collum quàm sit mari angustius, aluum

prominulam, meatum ad caudæ extremæ propius accedentem. Incessus il- E
li quietus & tardior. Dentes uiperæ gingiuis conduntur: sed qui canini uocantur dentes, fœminis quaterni, & uulnera ex illius morsu infliguntur quaterna. At contra mari caput angustius, collũ crassius, dentes canini tantum bini, & uulnera ex plaga, bina. Oculi, cum irritatur, rubicundi. paulatim huic gracilescit cauda, aliorum more serpenum, non aceruatim, ut in uipera fœmina. Meatus ille, superne magis, & uentri propinquior est. Corpus illi uniuersum tenuius, & modo quodã procerius, & incessus alacrior. Color idem qui fœminæ. uiperæ uulua similis, ut in piscibus cartilagineis est. Cum cætera serpentum omnia genera oua edant in lucem, uipera è serpentibus una foras animal uiuum in lucem edit, cum intra se ouum prius peperit piscium ouis simile, hoc est unius coloris, nec cortice ullo, sed molli cuticula opertum: parit inquam catulos, in utero antea exclusos, & parit eos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpantur. Euenit interdum, ut qui in utero adhuc sunt, abrosis membranis erumpant. Parit autem sigillatim uno die plures quàm uiginti. Nec nos lateat quosdam de uiperarum coitu ac partu aliter sentire. Vipera, inquiunt, mas in coitu caput inserit in os fœminæ, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine: appetente deinde partus tempore, fœtus tarditatis impatientes, erodunt latera, occisa parente. Cum cæteræ serpentes cauernas subeant terræ, uiperæ tamen sub saxis conduntur hyeme. Ita Aristoteles: contra Plinius. Serpentium uipera sola terra dicitur condi, cæteræ arborum aut saxorum cauis. Vipera senectutem exuit (ut alij serpentes) tam uere quàm autumno. Ex uiperæ morsu à uulnere sanies primum effluit subpinguis oleosaue, deinde cruenta: insurgũt & pustulæ, ambustis similes: sequitur postea ulcus quod uicinas omnes partes depascitur, non in summa cute solum, sed altius in carnem descendit. Sanguinolentæ fiunt & gingiuæ: & iecur phlegmone tentatur. Tormina præterea accedunt, & uomitiones biliosæ. Ad hæc tremor, & sopor, & urinæ difficultates, sudórque frigidus: mors postremo intra horas septem imminet, aut cum diutissime (in iis qui non euadunt) die tertia. Quidam tamen uiperis utuntur in cibis, ut modo diximus. Primum omnium occisæ statim salem in os addi iubent, donec liquescat humor: quatuor digitorum mensura (si prægrandis fuerit) utrinque præcisa, exemptísque interaneis discoquunt in aqua, condientes sicuti anguillas, oleo, sale, anetho, & porro: & omnibus aut statim uescuntur, aut pane colligunt, ut sępius utantur. Viperarum carnes, inquit Galenus, cum in anguillarum morem cõdiuntur, excalfaciunt palam, desiccántque, & corpus totum per cutim euacuant. Viperinæ carnes, ait Dioscorides, si coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitiis auxiliantur: crescentes reprimunt strumas. Adiiciunt nõnulli longam fore senectutem iis qui earum carne in cibo utuntur. Catinibus hisce uescentibus, pediculos procreari tradunt quidã, quod plane à ueritate abhorret, inquit Dioscorides. Sal ex iis ad eadem conficitur, sed inefficacior. Antonius Musa medicus cum incidisset in insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miráque celeritate persanabat. Viperam uiuam in fi-

Hæc & à Galeno referũtur ex Nicãdro in lib. De Theriaca ad Pisonẽ. Vide ne mẽdosa sint exẽplaria Pliniana in hoc loco. Hæc fere ex Dioscoride, Alia ex Paulo colligas licet & Aetio.

A ctili nouo comburete addito fœniculi succo ad cyathum unum & thuris
manna una, atque ita suffusionem oculorum, & caligines inungere utilissi-
mum est: echion uocatur hoc medicamentũ. Fiunt & ex uipera pastilli qui *Echion.*
theriaci uocantur, quibus ad multa medicamenta utũtur. Viperę caput ari
5 dum assetu atum & combustum, igni sacro medetur. pellium uiperinarum
cinis alopecias celerrime expler. Dipsas (ut quibusdã placet) species uiperæ *Dipsas.*
est in maritimis locis, aut aliàs salsuginosis reperta: ut aliis uero, non eius- *Solinus aspidis*
dem omnino generis, sed specie similis est uiperæ paruæ. Est enim quàm *speciẽ esse uult.*
mas uipera, minor, cauda gracili & nigra: at reliquo corpore albicante, ma
culis partim rufescentibus, partim nigris uariegato. Et in cauda quoque li-
6 neas habet duas nigras: magnitudine cubitali, inquit Aëtius, ex crassa in te-
B nuem desinens, capite quàm uipera angustiore. Morsum eius sequitur in-
ternarum partium ardor intolerabilis, sitis inexplebilis & interficiens: a-
deo ut quantumuis potus exhibeatur, nihilo magis sedetur sitis: cum ta-
men neque urina aut uomitu, aut sudore quicquam excernatur: pre- *Prester, πρη-*
ster à nonnullis uocatur: ab aliis causos aut melanurus, aut ammoatis, aut *σὴρ, causos,*
7 centris dicitur uel centrine. Est uero prester serpens (ut uidetur) alius. *melanurus, ammoatis.*
Hic si quem percusserit, distenditur, enormíque corpulentia necatur extu- *Cẽtris uel cen-*
beratus. Cerastes quoque ex agnita uipera facile cognoscitur: corpore e- *trine.*
nim non admodum dissimili est: sed cornua habet (unde illi nomen) bina: *Prester.*
uel, ut alij tradunt, quadrigemina: id est extantia quædam corniculis simi- *Cerastes, κεράστης.*
lia, quæ uiperis desunt. Longitudo illi cubitalis, nonnunquam & cubitorũ
C binûm. Color arenæ similis: cauda squamis hirta: squamæ uero & sub aluo *Cauda squamo*
in ordinem quendam conditæ: quo fit ut sonitum sibilo non dissimilem *sa reddit Her-*
serpendo edat. non recta incedit, sed oblique, & in alterum potius latus in- *molaus.*
clinata, in nauiculæ modum quæ uenti uiolentia in alterum latus inclina-
tur. in arena aut rotarum orbitis fere delitescit. Corniculorum illorũ osten
tatione ueluti esca ilice, solicitatas aues perimit. Nam reliqua corporis de
industria arenis tegit: nec ullum indicium sui præbet, nisi ex ea parte qua
inuitatis dolo pastibus, necem præpetũ aucupetur. In iis quos cerastes mo-
mordit, tumescit locus una cum duritie & pustulis: uaria è uulnere effluit *Sunt & alia si*
sanies, quandoque atra, quandoque uero subpallida. Genitale tenditur: ac- *gna apud Aë-*
cedit ad hæc delirium: caligant oculi, & à conuulsione tandem sequitur *tium.*
D mors. Hammodytes uiperæ fere similis est, serpens cubitalis longitudinis. *Hammodytes*
Color illi non subflauus, ut uiperæ, sed arenæ concolor est, & maculis qui- *ἀμμοδύτης.*
busdam nigris insignitus. Maxillæ item quàm sint uiperæ latiores. Cauda
superiore sui parte fissa & prædura, unde & cercrias illi nomen. Serpẽtis hu *Cercrias.*
ius ictum maxima ex parte festina sequitur mors. Qui uero nõ statim per- *Cenchrias.*
eunt, iis à uulnere sanguis primum effluit: deinde sanies, sequitur postea ca *Cercrias nõ cẽ*
pitis grauitas & animi deliquium. Qui autem uehementius ueneno infe- *chrias legendũ*
stantur, triduo moriuntur: quanquam aliqui uel ad diem usque septimum *cẽset Hermo-*
perdurauerint. Citius pereunt, quos fœmina momorderit. *laus.*

1 ἔχιν Oppianus in fœminino quoque genere protulit, aspidem significans: & ἔχιν
pro fœmina dixit Aristoteles. 2 Rotundis, φοξοειδέσι potius quàm φοξοειδέσι legit

hic Hermolaus apud Aetium. 3 Sigillatim, id est non binos aut ternos, sed unũ E
post alterum. & si Plinius, & illum secutus Theodorus hunc Aristotelis locum aliter
reddant, quòd singulos diebus singulos pariat. Ex Leoniceno De serpentibus. 4 Viperæ quomodo condiantur ad esum, docent Plin. lib. 29, & Galen. lib. II de simp. medic & Dioscorid lib. 2. 5 Theriaci, Horum compositionem uideas apud Galenum lib. I antidot. & Plinium lib. 29 cap. 4 & 6, & Aetium & Paulum. 6 Nicandri interpres caput latum esse dipsadi ait, & collũ amplũ. Exemplo est Aulus Iuuenis apud Lucanum, quem dipsas momorderat. 7 Centris uel centrine uocatur, quòd rostrum eius in acutum tendat, ut centro, id est stimulo non sit dissimile. Huius exemplũ præclarum est apud Lucanum, Nasidius à prestere percussus.

De hæmortho, sepedone, sepe, cenchri & cenchrite. Cap. CXVI.

Hæmorrhus. *Hæmorrhois.* HÆmorrhi quoque color atque similis est, quandoque obscurior: nonnunquam uero splendescens magis. Et incessus cerastæ similiter obliquus. Longitudo pedalis: crassitudo uero eius à capite ad extremam usque caudam paulatim in tenuitatem descendit. Caput habet asperum horridúmque: oculos similes locustarum generi, quæ πάρνοπες dicuntur. Supra oculos bina ueluti cornua: collum angustum, caudam ab umbilico gracilescentem. Meatum excrementi mas habet superne ad uentrem: fœmina inferne ad caudam. corpus uniuersum maculis ornatum, partim candidis, partim uero nigris. dum serpit, ob squamarum asperitatem strepitum edit haud magnum, quasi per arundinum aceruum transiret. in petrarum cauernis fere degit. Hæmorrhus mas est, hæmorrhois fœmina. Ab effectu nomen habet: à morsu nanque eius interit homo præ copioso sanguinis profluuio, tum ex ore tum è naribus, tum etiam ex uniuerso corpore. Si qua uero corporis parte obducta iam olim cicatrix aliqua fuerit, sanguis ex ea denuo erumpit. Alui quoque excrementa sanguinolenta egeruntur. Quin & ex pulmone sanguis tussi expuitur, & mors certa cum uomitu sequitur. Hæmorrho simili forma est sepedon, sed gressu celeriori: neque cornua habet ulla. Color illi coccineus: caput prægraue: cauda quanuis sit prolixior, breuis tamen apparet, eo quòd dum serpit tatopere per anfractus torquetur. A sepedone percusso, undique defluunt pili, & ex capite & supercilijs palpebrisque. Sequitur deinde per totum corpus uitiligo atque leuce. Seps anguis longitudinem habet cubitorum binũ, capite lato, ore exacuto, to to corpore ex crasso in tenuius descendente, multis albis maculis uariegato, incessu recto tardóque. Seps colorem in eorum quæ contingit similitudinem immutat. Eius imos quatuor dentes tunicula quædam occultant. Si quem seps momorderit, ex uulnere (quod manifesto apparet) sanguis primum excernitur, sanies deinde fœtens: intumescit autem locus cum dolore quodam mitiore. Et membrum putrescit iam, & colorem recipit album: toti denique corpori & color inest qualis uitiligine affectis: & pili undique defluunt: biduóque aut certe triduo sequitur mors. Seps, ut Pausanias scribit, anguis est minimæ uiperæ magnitudine æqualis: maculis ex interuallis quibusdam uarius, capite lato, ceruice angusta, uentre maiori, cauda breui, incessu obliquo, cancri in motem: ad quod illi cum cerastę

Margin notes: F (beside line 1 of chapter); 1; G; *Alia quoq; signa legito apud Aetium.* *Σηπεδών.*; 2; *Seps, Σήψ. An dè sit serpens cũ sepedone confidera lector.*; H; *Seps.*

A raste commune est. At contrà in obliquum non nisi tardissime mouetur,
cum aliàs uelocissime:

Sed semper recto lapsurus limite cenchris: — κέγχρις, Cenchris, uel Cenchrine.
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites.

Hunc & leonem uocauere quidam, ferocissimum anguem, & qui sese cau- — Leo, λέων.
da uerberet, atque ad ferocitatem irritet. Corpus illi longum & crassum: æ-
state media petit montes, pecoríque insidias tendit, sanguinis auidissimus.
In insulis Thraciæ uicinis frequens est. morsum eius sequitur aquæ in uen-
tre collectio, & corporis tumor, qualis in hydrope euenire solet: necnõ car-
nis tanta cum dolore putredo, ut uel spõte diffluat. Veternum præterea in-
B fert & soporem: atque, ut Erasistratus testis est, iecur, uesica, & crassius inte-
stinum in iis corrumpitur, quos cenchris momorderit. Cenchrites, qui & — Cenchrites.
acontias, serpens esse traditur, cubitorum binûm longitudine, corpore toto — Acontias.
à crassitudine in exilitatẽ desinente: colore, præsertim circa uentrẽ, uiridi, — Ἀκοντίας a-
ut uideatur milio (cum adhuc recẽs seges est) persimilis: unde nomẽ illi cẽ- — pud Nicandrũ
chrites: quem & fortiorem seipso fieri aiunt, cum milium floret. Cẽchrites — aliud gen⁹ ser-
cum se infestum alicui reddere uoluerit, in iaculi uibrati modum inuolat, — pentis est. de
atque ira fert. Ab huius morsu grauiora quàm ab aliis sequuntur pericula, — quo infra.
ut simul & putrescant & defluant carnes. Iaculum ex arborum ramis ui- — Iaculus.
brari uulgatũ est, inquit Plinius, & missili uolare tormento. Subeunt enim — Iaculíque uo-
iaculi arbores, è quibus ui maxima turbinati, penetrant animal quodcunq; — lucres, inquit
C fortuna obuium fecerit. Adeo ualet saltu iaculus, ut uiginti cubitorum spa- — Lucanus.
tium transilire queat: protinúsque ad ea quæ saltu appetit, inhærescat.

1 Longitudo, Ita Nicãder: Aëtius uero hoc modo, Recta & tarde prorepit. Longi-
tudo illi trium palmorum, uel trium dodrantium: nam utrunque significat τριλαισής.
Sed uide ne sint exẽplaria mendosa. 2 Coccineus, Nicãder: Color illi, qualis est hir-
suti tapetis, id est (ut uult interpres) coccineus.

De basilisco, & aliis quibusdam serpentibus, quorum
uenenum remedio caret. Cap. CXVII.

BAsiliscum Cyrenaica generat prouincia, malum in terris singulare: qui — Basiliscus.
uel conspectus solum, ut aiunt, & sibilo auditus, interimit: uel ut refe-
runt alij, qui hominem, uel si aspiciat tantum, dicitur interimere. Et quic-
D quid morsu eius occiditur, non depascitur fera, nõ attrectat ales: si uero at-
tigerit, statim interit. Alios quoque serpẽtes olfactu necat: nec hominis tã-
tum, uel aliorum animãtium exitus datur, sed terræ quoque ipsius, quam
polluit & exurit: necat enim frutices arborésque non contactas modo, ue-
rum & afflatas. Extinguit herbas, rumpit saxa: ipsas etiam corrũpit auras:
ita ut in aëra nulla alitum impune transuolet infectum spiritu pestilenti. ta
1 lis uis malo est. Basiliscus parua serpens est trium palmorum longitudine, — Basiliscus,
colore flauo fuluóue, capite acuminato, & candida in eo macula, ut quo- — αἶθος.
dam diademate insigni. uiribus reliquos serpentes longe superat. Nec fle-
xu multiplici, ut cæteræ corpus impellit: sed cum mouetur, media corporis
parte serpit, media celsus & erectus incedit. Vulnus ab eius morsu factum

(ut inquit Erasistratus) aureo colore obducitur: statímque à uulnere sequi- E
tur mors. Sibilum eius etiam serpentes alij perhorrescunt: & cum acce-
perint, fugam quæque quoquò possunt, properant. Huic tali monstro mu-
stelarum uis exitio est. adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. interficiunt
eos in cauernis, in quibus delitescunt: uis tamen ne defuncto quidē deest.
Basilisci reliquias amplo sestertio pergameni compararunt: & ut ędem A-
pollinis manu insignem, nec araneæ intexerēt, nec alites inuolarent, cada-
uer eius reticulo aureo suspensum, ibidem locarunt. Sanguinem magi mi-
ris laudibus celebrant coeuntem picis modo, & colore dilutum cinnabari
Serpentes Indici. clariorem fieri: quidam id Saturni sanguinem appellatū. Est in Indica re-
gione serpens paruus, inquit Aristoteles, cuius unius remedio carent inco-
læ. In regionibus ultra Indum fluuium, ut author est Diodorus, serpentum F
uis est, qui haud magni sunt, & corporum uarietate distincti. Aliqui æneis
uirgis sunt similes: alij densam & hirsuram cristam gestāt. atque omnium
Porphyrus. ea est morsus uis, ut mortem citissimā inferant. Est & Indicus serpens por-
phyrus nomine, palmi magnitudine, colore ad purpurę similitudinem ac-
cedente, capite albissimo. locis Indiæ calidissimis reperitur. Dentiū expers
est: idcirco mordendi potestas illi nulla. At eius uomitio, si quod uel homi
nis, uel alterius animalis attigerit membrum tabescat necesse est.

1 Basiliscus, Plinius: Duodecim non amplius digitorum magnitudine. Solinus: Pene ad semipedem longitudinis. 2 Candida, Solinus: Alba quasi mitrula lineatus caput. (An igitur in Plinio legendum potius mitrula pro macula.) Aetius. τρίοχθος, id est tubercula tria habet: & Galenus ad Pison. G

De dracone, amphisbæna, & alijs quibusdam serpentibus, quorum morsus minus affert periculi. Cap. CXVIII.

Draco, Δράκων. Draco uerus. DRaco nō habet uenena. Porro ueris draconibus ora parua, & ad mor-
sus non dehiscentia: sed arctæ fistulæ, per quas & trahūt spiritus, & lin
guas exerunt. Proinde neque draconis morsus dolorē ullum uehementem
excitat, etiamsi pro uiribus maxime nitatur morsum infligere: sed qualem
mus mordēdo efficiet: quippe non in dentibus uim, sed in caudis dracones
habēt: & uerbere potius quàm rictu nocent. Speciosa draconis forma est.
dentes quoque habet utrinque duplici ordine: frontem & supercilia craf-
Subflaua subuiridiáue, χλοάζα. sa. sub mento ueluti palearia dependent subflaua subuiridiáue, quæ barbę H
speciem referunt. Id modo mirum, unde cristatos Iuba crediderit: draconū 1
enim cristas qui uiderit, non reperitur. Non admodum dissimile huic ui-
Draco Epidaurius. detur esse genus quoddam draconum, quod sola fert Epidaurus, mansuetū
& colore subflauum, quod Æsculapio sacrum erat: author Pausanias. Qui
Anguis Aesculapius. Æsculapio dicatus est, anguis à Plinio uocatur: neque anguis hic uenena-
tus est, nisi per mensem luna instigatus: sed prodest uiuus comprehēsus, &
in aqua contusus, si foueatur ita morsus. quin & inesse ei remedia multa
Anguis Aesculapius. creduntur, & ideo Æsculapio dicatur. Atqui anguis Æsculapius Epidauro
Draco. Romam aduectus est, uulgóque pascitur, & in domibus: ac nisi incēdus fe-
mina exurerentur, non esset foecunditati eorum resistere. Draconum genus
est

A est magnitudine quinque aut decẽ cubitorum: reperiũtur autem & uiginti
2 aut triginta cubitorum longitudine: & ut aiunt, nonnunquã maiores. Generat Æthiopia dracones Indicis pares, uicenûm cubitorum. Artemidorus draconum in Arabia magnitudine refert tricenûm cubitorum, qui tauros
3 elephantósque perimant: moderatus sane in his: nam Indici ac Lybici dracones fabulosiores sunt, super quibus herba etiam nasci dicitur. Draconum ingens hoc genus squamis tegitur toto corpore asperrimis. oculis est prægrandibus: supráque oculos extantibus quibusdam ceu umbraculis: in mẽto uero, quam barbam uocant, ore uasto, lingua longius exporrecta, dentibus magnis, quales sunt suis syluestris, quibus mordẽdo ossa frangunt. Nõ *Vmbraculis, ὑποσκιαδίοις.*
4 enim nisi in locis æstuosis uenenũ habet draco: sed morsu uiolẽto perniciẽ
B quãdoq; affert. Color illis uarius: sunt enim alij nigri, alij rufi flauíue, alij cineræi coloris. In Phrygia dracones ad magnitudinẽ quadragenûm pedũ nasci ferunt: qui quotidie media æstate ex cauernis prodeũt, cauda ad terram adnitentes, reliquo erecto corpore, & toto gutture eminente: & paulatim laxato ore hiante, uolucres super uolantes (tametsi sublimes & perniciter ferãtur) sua aspiratione ad se pertrahere atque allicere: eas autem ex horum spiritus ductibus detractas in illorum uẽtrem decidere atque illabi: & hæc quidem maxime ad occidentem solem agere. Spectanda quidẽ draconum ars in deuorandis ouis: aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt: quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est & catuli adhuc ætas, orbe apprehẽsa spiræ, ita sensim ue- *Rufi flauiue, πυῤῥοί.*
C hementérque perstringũt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, sorbeant. Draconis adipe & melle cum oleo uetere incipiẽtes caligines discuti tradunt. draconum quoque adipem uenenata fugiũt. Draconum magnitudini fidem faciũt in Italia appellatæ boæ, quas gignit Calabria. Hunc anguem ad immensam molem ferunt coalescere. captat primo greges bubulos: & si quæ plurimo lacte rigua bos est, eius se uberibus innectit, suctúque continuo saginata, longo seculo ita funebri satietate ultimo extuberatur, ut obsistere magnitudini eius nulla uis queat. postremo depopulatis animãtibus, regiones quas obsederit, ob uastitatem cogit. Deniq; D. Claudio principe, in loco ubi Vaticanus ager est, in aluo occisæ boæ spectatus est solidus infans. Amphisbæna aut scytale etiam si mor- *Boa.* *Amphisbæna. Scytale.*
D deant, non enecant: sed horum serpentium morsus & obscuri sunt, & inflãmationes tantũ inferunt, quales fere ex apum uel uespãrumue ictibus cõtingunt: scytales tamẽ chalcidicæ morsum aiunt eadẽ fere sequi symptomata, ac si quẽ uipera momorderit. Animalcula hæc inter se similia sunt, nisi quòd magnitudine differunt. Neque ut alij serpentes ex crassiore corpulentia in caudam tenuem desinunt: sed terete corporis figura utrinque æque crassa existunt: ut aspectu discernere nescias, utra in parte caput aut caudam esse dixeris. Differunt, quòd amphisbæna in utranque partem, in caput scilicet *Scytale chalcidica.*
5 & in auersum serpit: quo fit ut à nõnullis biceps esse dicatur, & ἀμφικέφαλος. parua a serpens, lumbrici terrestris magnitudine, colore terreo maculis paruis distincto: ob maxillarum crassitiem modo quodam cæcutiens. Sola ser

pentium frigori se committit, prima omniũ procedens, & ante cuculi can- E
tum. Amphisbænam mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet,
mortuam duntaxat: nam uiuam habẽres in pyxide impune transeunt, etiã
si mortua sit atque adseruata: partus faciles præstat uel mortua. Mirum, si
non adseruatam transcenderit grauida, innoxiam fieri, si protinus transcẽ-
Scytale. dat adseruatam. Scytale grandior est: quippe cuius longitudo ligonis aut
securis manubrium æquat. Tanta præfulget scytale tergi uarietate, ut no-
tatum gratia uidentes retardet: & quoniam reptando pigrior est, quos as-
sequi nequit, miraculo sui capiat stupentes: in hoc tamen squamarum ni-
tore, hyemales exuuias prima ponit. Phlegmonem quoque excitat, ne què 6
Spathiurus. aliàs mortis periculũ affert ullum spathiuri morsus aut paroi. Est uero spa- 7
Parous. thiurus serpens capite lato, è crassitudine in tenuitatem ad caudam usque F
Parous, uel desinens. Nascitur in locis Chalcidi uicinis. muribus uescitur. Parous aut 8
Pareas. pareas anguis est in locis Syriæ proximis natus. In hoc genere alij colore æ-
Parias, uel ris simili, alij uero nigro conspiciuntur. Ælianus parian uocat: uel, ut uult
Parias. Apollodorus, parian: igneo colore, & acerrimo oculorum sensu: largo ore,
Elaps, uel morsu nihil nocet. Sed miris cum sit Æsculapio dicatus est. Elapis uel elo-
Elops. pis notæ non sunt à ueteribus authoribus explicatæ: sicuti neque peliadis:
Pelias. relicti enim uidentur tanquam serpentes nulli non cogniti. Mordent qui-
dem, sed nullo cum periculo mortis: uerum elapis morsus tormina excitat,
Pelias. qualia uoluulosis accidunt: iisdémque remediis curantur. iis uero quos pe-
lias momor derit, dolor circa locum uulneratum cum putredine quadam
prouenit: sed absque omni mortis periculo: oculorum præterea dolor cum G
Typhlinæ. caligine: nimi um ex uenem ui ad ipsos pertingenre. Typhlinę, qui & ty- 9
Typhlopes. phlopes à Nicandro dicuntur, colore similes sunt Chalcidi siue zignidi. Ri
Cæciliæ. mam quandam sub imo uentre habent, qua dehiscente aut disrupta, oua
pariunt. à partu autem uiuunr, & uulnus coalescit. Hæ si eriam calcentur
non mordere feruntur. Circa Thebas Ægypti serpentes quidam sunt ho
Sacer serpẽs. minibus minime noxij, ideóque sacri dicti: corpore pusillo, binis cornicu
lis è summo uertice extantibus. Sacer item appellatur à nonnullis alius ser-
pens quidam minutus, quem serpentes alij permagni fugiunt. Magnitudo
huic ad cubitum, species hirsuta: quicquid momorderit, continuo circiter
Serpens in putrescit. Gignitur in Africa agro, in quo laser, serpens quidam pusillus, 10
Sylphio. cuius remedium lapis est, quem ex sepulchro cuiusdam regis antiqui acci- H
piunt: eóque infuso in uino bibunt. Innocui & alij notantur quidam à Ni-
Molurus. candro, ut ij qui moluri dicũtur, & qui acontiæ uocantur. Volat serpentũ 11
Acontias. genus quoddam, ut fertur, uere ineunte ex Arabia in Ægyptum, forma hy
Serpẽs alatus. dris simile. Alas autem habet hoc genus non penneas, sed cuteas uesperti-
Sphondile, uel lionibus similes. Genus serpentis est spondile, inquit Plinius. Hæc nullam 12
spondile. radicem, quanuis acrem intactam reliquit earum, quæ diutius siccæ man-
serint: cum è bestiolis externis nulla alia radicem aliquam tangit. Hoc er-
go naturæ animalis istius deputandum sit. Et de serpentibus alisque quæ-
cunque cortice intecta sunt, dictum ad hunc modum est. Sequitur natu-
ra auium.

I Dra-

A 1 Draconum, Hæc Plinius: Philostratus autem, palustribus draconibus, inquit, crista non est. montanis uero, iuuenibus quidem adnascitur crista mediocriter prominens, prouectis uero ætate, grandior. 2 Hos Epidaurici, ut refert Pausanias, non dracones, sed angues potius uocari dicunt. 3 Draconum cum elephantis pugnam *Anguis, ὄφις.* depinxit egregie Plin. lib. 8. 4 Draco. Lucan. Vos quoq; qui cũctis innoxia numina terris Serpitis aurato nitidi fulgore dracones Pestiferos ardens facit Africa. 5 Et ἀμφικέφαλος, Solin. Quę causa efficit, ut caput utrinq; secus nitibũdo serpat tractibus orbiculatis. 6 Lucanus, Et scythale sparsis etiam nunc sola pruinis Exuuias positura suas. 7 Aut idem cum spatbiuro, aut certe non dissimilis ser- *Μύαγρος.* pens esse uidetur, qui à Nicandro μύαγρος uocatur, πλυσεφὴς, id est pluribus insignitus coronis lineísue, ut exponit eius interpres. Est & Aristotelicus quidam serpens, de quo lib. 9 histor. animal. Serpentem quoque impugnat mustela, eum præcipue qui mures uenatur: uidelicet ea causa, quia ipsa etiã mures prosequitur. 8 Pareas apud Lucanũ,

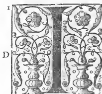
B Et contentus iter cauda sulcare pareas. 9 Typhlinæ, Nomen hoc sortitæ sunt, *Cæci serpẽtes.* quia cæcæ sunt. Hermol. Cæci serpentes etiam à Plinio uocantur. Cophiæ etiam no- *Cophias.* men idcirco habet, quòd hebetes illi aures sint. adeo item dura est pelle, uix ut tandem secari queat. 10 Laser, Aristoteles, ἐν τῷ σιλφίῳ, id est in lasere, uetus interpres habet, in loco qui dicitur silphiar. 11 Moluri dicti sunt, quasi cauda ingredientes. 12 Sphondyle apud Aristotelem è genere est insectorum, quæ & coit more eorundem. Theodorus uerticilla interpretatur. Et alio loco uerticillos dixit pro σφονδύλας: uerũ *Verticillus.* apud Theophrastum nihil aliud reddidit latine quàm sphondylas. ut uideatur sentire *Verticillum.* etiam Theodorus diuersa hæc esse animalia.

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER VII

C

DE AVIBVS.

De partibus auium exterioribus. Cap. CXIX.

1 IN genere animaliũ, quod bipes est & aligerum, pennísque opertum, auem appellamus. *Auis, ὄρνις.* In auibus partes nonnullæ similiter atque in iis quæ exposui animalibus, babentur: omnibus enim caput inest, & collum, & dorsum:

D & supina corporis pars, & quod pectori proportionetur. Crura quoq; bina, hominis modo: sed manibus pedibúsque prioribus carent. Auium nonnullis in capite crista addita est: quam cum cæteræ pennatum eminentia quadam exttuctam gerunt, gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est: sic enim institutam, ut nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. Oculi omnibus sicut cęteris animalibus bini, sine ciliis. & gratiores palpebra inferiore conniuent: columbæ autem & similia utraque: quæ uero speciem noctuæ gerunt (γλαυκώδεις uocant) superiore etiam palpebra conniuent. Nictantur omnes ab angulo obeũte membrana. Volucribus usus cer

nendi ex longinquo est: unde fit, ut quæ unguibus sunt aduncis, clarissime E cernant: cibus enim de sublimi conspiciendus iis est: & quidem uolare in excelsum omnium maxime auium genus id ob eam rem assoler: terrestres autem parúmque uolatiles aues, ut gallinacei & similes, nõ acie oculorum adeo ualent. Auriculis carent omnes & naribus, meatúsque odorandi in rostro continent, audiendi in capite. foramina bina ante os habent, sed nõ ita explanata ut nares appellari possent. Os sibi propriũ aues possident: non enim labra, non dentes, sed pro maxillis rostrum habent (ῥύγχος Græci uocant & ῥάμφος,) quod in senectute maius redditur. Rostrũ hoc uarie pro uictus ratione & auxilio datum auibus est: quæ enim aduncis unguibus sunt, quoniam carne uiuunt, & nullo fructu uescuntur, rostrum habent omnia aduncum: cæterarum rectum. Sed aliis prædurũ est, ut coruino generi. minutis auibus lautum subtiléue, ad terræ fruges colligendos, & ad bestiolas capiendas idoneum. Quę autem herbis uiuunt, & quę ad paludes uictitãt, (ut palmipedes, & quæ collum habẽt longum) partim alio quodam modo rostri commoditatem obtinẽt, (nonnullis enim rostrum longum est ut & collum) partim latitudine rostri sibi sufficiunt: quippe quæ rostro eiusmodi infodere possint. Quinetiam aues quæ latius habent rostrum, & quæ radices efirant, & reliquæ quarũ uictus similis, nonnullæ ferrarũ rostri extremum habent: ita enim herbarũ carptus quo uiuunt facilius agitur. Lingua omnibus est, sed uarie: aliis enim longa, aliis breuis, aliis lata, aliis angusta. Quę aduncis sunt unguibus, latiorem fere linguã habent. Collũ auibus por rectum est: sed hoc aliis breuius, aliis longius: quibus enim longa sunt crura, iis collum longum: quibus breuia, contrà, collum breue, præterquã palmipedibus. Carniuoris uolucribus longitudo colli incommoda est: quamobrem nulli collum longum quibus ungues adunci. Palmipedes uero, & quę diuisis quidem, sed parum diductis digitis sunt, (ut quæ eodem genere cum palmipedibus contineantur) collum longius habẽt: tale enim collum ad cibum ex humore petẽdum commodius est: sed crura iis breuia, ut melius natare possint. Omnes aues uncæ breui sunt collo (uti modo diximus) & lingua lata, aptæque ad imitandũ. Pectus in auibus integrum est, & sibi continuum carinatúmque, & acutum atque carnosum. Et inter eas aquaticis maxime carinatũ. Pectori uenter subiacet ad ostium usque excremẽti & suffraginem crurum. Vmbilicus auibus iam adultis delitescit incertúsq; H est, intestini enim coalitu consistit non uenarum pars ulla est, ut in uiuiparo genere. Carent aues manibus pedibúsque prioribus, ut dictũ est: sed peculiare inter cætera animalia alas possident: alæ enim iis pro brachiis & pedibus prioribus dependent: quamobrem pro scoptulis extrema alarũ dorso adhærent. Clunem habent fœmori similem, longiorem, uentréque medio tenus porrectũ cohæsione perpetua, ita ut ipsum diuulsum fœmur esse uideatur: sed enim parte alia iunctum tibiæ est. Sũt fœmora sane maxima iis auibus, quæ ungues habent aduncos, & pectus quàm cæteris robustius. Crura auibus omnibus ut in homine bina, sed intro flectenda, ut quadrupedum suffragines, nõ ut hominis poplites foras. Crura quibusdam breuiora, ut

Rostrum. ῥύγχος. ῥάμφος. (margin, beside "cant & ῥάμφος", with 2 in the right margin; 3 in the right margin beside "capiendas idoneum")

Parũ diductis. σχιζοποσίοις. (margin, beside "obrem nulli collum longum")

Pluribus explicatur hæc lib. 6 hist. anima. Ala, πτέρυξ. Scoptulis. (margin, beside "est, intestini enim" to "dibus prioribus")

A ra,ut palmipedibus. Sunt uero quæ longis cruribus innitantur: harum uita
palustris est: nantes tamen non sunt, ideo neq; palmipedes: sed quòd in solo
præmolli degunt, hinc digiti illis productiores, & flexus plures in digitis
magna ex parte. Multifidę etiam omnes quodammodo sunt: quippe cum
pars maxima digitata sit: & nantes quāuis palmipedes, tamē & ipsę digitos
perfectos distinctósque habeant. Iis autem natura aut pedum interualla pe
nitus cōpleuit, omninóq; palmipedes reddidit: aut discretos quidem fecit
digitos, sed singulis digitis annexa est ductu perpetuo latiuscula cutis, ut pe
des etiam ad nandum utiles habeant. Omnibus tam multifido quàm pal-
mipedi generi quaterni digiti dati sunt, (nec fere est quod plures habeat di
gitos) terni in priore parte, singuli in posteriore maxima ex parte pro calce:
B hic tamen deest quibusdam longa crura habētibus: paucis quibusdā utrin-
que bini, ut auiculæ quam iyngem uocant: & qui in calce est digitus, minu
tus est, ut in erece maxime patet. Copia auibus omnibus unguium est: &
quibusdam ungues adunci sunt, indéque uncungues appellantur: quibus- *Vncungues, γαμψώνυχα.*
dam uero rectiores. Vncungues omnes difficulter ambulāt: nec in saxis cō
sistunt, quoniam saxi durities impedimento curuaturæ unguium est. Sunt
nonnulla grauiorū alitū genera, (ex maribus saltem, sed fœminæ omnino
iis carent) quibus natura calcar etiam dederit: sed nulli datum hoc est, cui *Calcar, πλῆκτρον.*
ungues adunci sunt. Cauda tali, qualis data quadrupedibus est, uolucres ca *Cauda, οὐρά.*
rent: sed ὀῤῥοπύγιον uropygiúmue, id est caudam pennis conditam gerunt, *ὀῤῥοπύγιον, Vropygium.*
breuem quæ longa crura habent, & quæ palmipedes sunt: maiorem autem
C quæ è contrario constant, quæ etiam contractis ad uentrē pedibus uolant:
cum illæ, quæ scilicet caudam pusillam gerunt, porrectis in caudam cruri-
bus ferūtur, ut porphyrio, ardea, & aquaticæ aues. Vropygium hoc auibus
ad dirigendos uolatus affigitur, sicuti & piscibus suæ caudæ, & nauigiis gu
bernacula: quo fit, ut aues quæcūque caudā talem ad hunc usum ineptam
habeant, ut pauones & gallinacei, & quæ minime uolaces sunt, haudqua-
quam directe uolare possint, sed ueluti gubernaculo carens nauigiū agitē-
tur ferantúrque quocunq; sors tulerit: nisi si quę caudæ loco protensis cru-
ribus uolent modo quo iam dictum est. Aues item hoc proprium habent
ad cętera animalia, quòd non pilis, non squama, non cortice, sed pennis te-
guntur. Pennæ omnes caule constant, fissæq; omnibus sunt: nec simili spe- *Penna, πτερόν.*
D cie sunt atque ea quæ ὁλόπτιλα, id est totipenna à pennę continuitate appel-
lantur: his enim fissa, illis infissa est pēna: & altera excaulis est, altera caulem
habet. Pennæ præfectæ non similiter ac cæterorum animalium pili aut ab
radice aut superne ab incisura possunt reparari, sed cadant necesse est.

1 ὁ ὄρνις auē fere significat, ἡ ὄρνις, gallinam. sed cōfunduntur nonnunquā. 2 In auibus proprie ῥύμφος, in sue ῥύγχος dicitur. 3 Lautum, γλαφυρὸν, uetus interpres, subtile. an potius elegans? nā & ita uertit Theodorus: γλαφυρὸν in purpurarū fauagine.

De partibus auium interioribus. Cap. CXX.

AVes uero & inter seipsas differre, & à cæteris discrepare animalibus etiam interiorum partium ratione apertum est: lingula enim (quam

ἐπιγλωττίδα uocãt) auibus deest: uerũ laringis constrictione idipsum prętãt, E
quod lingula in aliis: dum enim alimentum capiunt alia, lingula arteriam cooperiunt: aues arteriam ipsam contrahunt atque ita claudũt, sicuti quadrupedes ouiparæ & serpentes. Auium pulmo exiguus est, parum habens sanguinis, fungosus mẽbranæque similis, & aptus ampliari & extumescere cum inflatur. Pulmonis partes adeo inter se discretæ sunt, ut binos habere pulmones credideris. Auium iecur maxime simile est uiuiparorũ: puro enim & sanguineo colore exhilaratur. Magnę auium parti lien usque adeo exiguus, ut propemodum sensum effugiat, ut in columbis, miluis, accipitribus, noctuis experimur. capriceps auis liene omnino caret. Aues omnes fel habent: sed aliis uentri, aliis intestino iungitur, ut colũbæ, coruo, coturnici, hirundini, passeri: aliis iecori simul & uentri, ut capricipiti: aliis iecori F
similiter & intestino, ut accipitri, miluo. Renes uero non habent aues, neque uesicam: quanquam in nonnullis auibus caruncula quædam sint latiusculæ speciem renum ostendentes. Auibus quibusdam ingluuies præposita uentriculo est, ut gallinaceo, palumbo, columbo, perdici: (ingluuies cutis in amplum sinuata est, qua primum cibus ingestus cõtinetur incoctus: hæc parte qua iungitur gulæ angustior est, mox amplior, tum qua desinit in uentriculum arctior:) aliis ingluuies deest, sed eius uice gula pertinet latior & patentior uel tota, uel quà propius uẽtriculo adit, ut monedulę, coruo, cornici, coturnici, capricipiti, noctuæ: at anati, anseri, laro, cataractæ, gula tota ampla & lata est. Multis etiã aliis auibus gulã huiusmodi esse perspectum est. Nec desunt quibus uẽtriculus ipse similis sit ingluuiei, ut tinnun- G
culo. Sunt itẽ quibus neque gula neq; ingluuies amplior sit, sed uẽtriculus longior, scilicet auiculis omnibus, qualis passer aut hirũdo est. Sunt etiam, quanuis paucæ, quę neque ingluuiem neque gulam amplam habeant, longitudine autem ingluuiei admodum prolixa utantur: uidelicet quæ longa angustáque colla habent, ut porphyrio: quæ fere omnes excrementum humidius quàm cæteræ solent, reiiciunt. Distat ingluuies ab ea gulæ parte quæ uentriculo propinqua est multum, magnitudinis proportione. Ventriculus auium parti plurimæ carnosus callosúsque est, cutis intus robusta & quæ facile à parte carnosa detrahi potest: sunt tamen, ut modo diximus, nonnullæ quibus uentriculus longior sit atque ingluuiei similis. intestinũ quoque parti plurimæ auium tenue est, solutúmque simplex est. Appendi- H
ces paucæ in auibus sunt, non supra & circa uentriculum, ut in piscibus, sed infra quà desinit intestinum. Habent eas non omnes, sed plurimæ, ut gallinaceus, perdix, olor, anser & aliæ multæ. Minoris etiam generis nonnullæ habent, sed perexiguas, ut passer. Auibus testes dati sunt omnibus: non tamen qui foris pendeant, sed qui intus adhæreant lumbis: quomodo de sanguineis quæ pedes habent ouiparis omnibus dictum est. ij priusquam coire incipiant aues, aliis exigui, aliis omnino obscuri sunt. at uero cum uenerem exercent, insigni tantisper magnitudine augentur, quod apertissime palumbis & perdicibus euenit. Vbi uero id tẽpus præterierit, adeo exiguos habent, ut incertum fere an habeant, sit: cum tamen eo tempore quo coeũt

Ingluuies, πρόλοβος.

getant,

A gerant prægrandes: itáque fit ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in iis haberi nonnulli arbitrentur. Salaciorum auium testes conspectiores sunt, ut gallinaceorum & perdicum: temperatiorum minus. Auium uulua iuxta septum annexa est. ceruicem habet carnosam callosámque parte inferiore. at superne qua septo iungitur, membrana constat, & prætenuis adeo est, ut oua extra uuluam esse existimes. Auibus ergo auctioribus membrana conspectior est: & si per ceruicem inflatur, extollitur atque sinuatur. at in minoribus obscuriora hæc omnia habentur. Auium ossa paulo inter se differre uidentur: aquilis enim densissima sunt ossa, ut dictum est, & durissima: deinde & accipitrum ferocioribus, circo, palumbario & similibus: gallinaceo uero, anatibus atque anseribus laxa simul ac caua leuísque
B ossium est substantia. Semen genitale omnium auium album ut cæterorũ animalium est. Partes auium tum exteriores tum interiores ad hunc modum se habere constat.

De coitu auium, & aliis quæ ad earum generationẽ pertinent.
Cap. CXXI.

Coitus uero differentias in auibus has annotamus, ut aliæ fœmina considente humi, mare superueniente coeant, ut gallinaceum genus: aliæ non considente fœmina, sed stante, ut grues: & quæ ita coeunt rem quàm celerrime peragunt: mas enim supersiliens, cito ut passeres perficit. Coeundi pariendíue tempus non idem omnibus auibus est: sed parte plurima ue-
C re ac ineunte æstate coeũt & pariunt, excepta halcyone, quę circa brumam parere solita est. Sunt etiam quæ sæpius generant, ut columbæ & gallinæ. Auium syluestres semel magna ex parte coeunt atq; pariunt: uerum hirũdo bis parit & merula. at uero quæ aut urbana sunt, aut traduci possunt ad mores mitiores, hæc sæpius generant, ut columbæ, quæ tota æstate fœtant. gallinæ etiam coeunt & pariunt, præterquã duobus mensibus brumalibus. Auiũ itaq, aliis aliæ fœcundius pariunt: quod bifariam fit: aut enim quia crebrius, ut colũbæ, aut quia numerosius, ut gallinę. Omnes quibus ungues adunci, minus salaces sunt, & parcius generãt, excepto tinnũculo, qui plurima in adunco genere parit. Sed quę graues sunt atque item ueloces, quarum scilicet corpus grandiusculum est, ut colũba & similes, aut graues nõ
D uolaces, quarũ corpus grande, ut gallina, coitu superãt perfœcundæq́, sunt: quomodo interdum plantæ minores sunt fertiliores. Pariunt cæteræ in nidis: quæ autem grauiores sunt & minus uolãt, ut perdices, & coturnices, & reliqua generis eiusdem, non nidis, sed condenso frutice prolem muniunt: facta enim in aprico area (alibi enim nusquã pariunt) atque materia ut uepribus quibusdam cõgestis, quoad accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubãt: mox cum exclüserint, protinus pullos educũt, propterea quod nequeunt suo uolatu iis cibũ administrare. Aquaticæ omnes quæ in lacubus aut paludibus uictitant, iuxta paludes & locis herbam habentibus nidos faciũt: quem uero Bœotij meropem uocant, hic unus subiens terræ cauernas facit cunabula. Vpupa una in suo genere non

Numerosius, uetus interpres, multa generat.

nidificat:sed stipites arborum subiens parit sine ullo collecto stramento in E
cauis. Oua pariũt aues omnes, sed quæ unicũ pariat ouum, excepto cuculo,
Ouum. nulla est. Ouum æque omniũ uolucrum duro putamine constat, si modo
non deprauetur: gallinæ enim nõnulla pariunt mollia, nitro. Bicolor quoq;
Luteum oui. Τὸ ὄχρον. Vitellus. Χάλαζαι. ouum intus est: luteum interius, albũ exterius: mẽbrana hæc inter se discer-
nuntur. Sunt & quæ χάλαζαι, id est grandines dicuntur, uitelli initio adhæ-
rentes, quæ nil ad generationem cõferunt: quanquam aliqui ita non existi-
mant: has duas esse certum est, alteram parti superiori iũctam, alteram in-
feriori. Vmbilicus ouis (inquit Plinius) à cacumine inest, ceu gutta emi-
Oua schista. Schista, aliàs scista. nens in putamine. Fiunt & oua tota lutea quæ uocant schista, cum triduo
incubata tolluntur. Differunt oua aquaticarum à terrestribus, quòd multo
plus lutei quàm albi ex proportione contineant. Differunt & colore inter F
se oua auium: sunt enim alia cãdida, ut columbarum & perdicum: alia pal-
lida, ut palustriũ: alia punctis distincta, ut phasianarum & meleagridum:
rubrum tinnũculi est modo minij. Quin & ipsum ouum in se suum habet
discrimen: quippe quod non plane rotundũ sit, sed parte sui acutum, parte
latius sit: qua quidem parte latiore exit, cum in lucem editur. Exit autem
pars oui acuta post: ea nãque parte adhæret, in qua & principium pulli est.
Itaque fit ut partus ouorum contra atque animalium eueniat: animal enim
uersum in caput suúmque principium nascitur: at ouum quasi in pedes cõ-
uersum exit. Concipit fœmina cum coierit ouum supernis ad septum trãs-
uersum: quod ouum primo minutum & candidum cernitur, mox rubrum
cruentúmque. Deinde increscens luteum & flauum efficitur totum: iam G
amplius auctum discernitur, ita ut intus pars lutea sit, foris candida am-
biat. ubi perfectum est, absoluitur à corpore, & exit putamine dum pari-
tur molli, sed protinus durescente, nisi uitio uuluæ defecerit. at postea oua
ipsa aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per annulos transeant.
Sunt oua quibusdam gemina, quæ binis constant uitellis. Hi ne inuicem
confundantur, facit in nonnullis prætenue quoddam septum albuminis
medium: aliis uitelli contactu mutuo sine ullo discrimine iunguntur. Gal-
linas aliquas & anserum iuuencas expertes adhuc coitus parere oua quæ
Oua ὑπηνέμια, subuentanea. ὑπηνέμια, id est subuentanea dicuntur, uisum sæpius est: sunt hæc sterilia
& minora, ac minus iucundi saporis, & magis humida quàm ea quæ fœ-
cunda gignuntur, sed plura numero. humor eorum crassescere incubatio- H
ne auis non potest: sed tam cãdida quàm lutea pars similis sibi perseuerat.
Pariunt genus id oui plures aues, & maxime quæ non uolaces sunt aut ad-
uncæ, sed multiparæ ut gallinæ & perdices, colũbæ, pauones, anseres & uul-
panseres. Redditur uero ouum subuentaneum illud fœcũdum, si prius co-
eat auis, quæ subuentaneum ouum fert, quàm ouum ipsum à luteo in can-
didam ambientẽ partem proficiat. Ita enim fit, ut subuentanea oua fœcun-
da reddantur: at si iam candidũ receperunt humorẽ, fieri non potest ut sub-
Oua zephyria uentanea in fœcunda mutentur. Sunt qui hypenemia illa oua, zephyria
nominant, eo quòd uerno tempore aues flatus illos fœcundos ex fauonio
recipere uideantur. Celeriter magna pars auium, & impletur, & oua sub-
uentanea

A uentanea illa concipit: quod uel in perdice percipi potest, eo quòd ad libidi
nem incitatur tépore. Generatio ex ouo omnibus uolucribus euenit mo-
do quidem eodem: fit enim ut incubante & concoquente aue, animal ex
parte oui secernatur, ex albumine scilicet: augeatur uero ex reliqua parte
& perficiatur, nempe uitello: origo nanque in albumine est, cibus per um-
bilicum ex luteo petitur. Itaque auium incubitu fœtum excludi naturæ ra-
tio est: non tamen ita solum oua aperiuntur: sed si aut tempus sit bene tem-
peratum, aut locus, in quo oua manent, tepidus, concoquuntur nonnun-
quam & auium oua, sicut & quadrupedum ouiparatum, sine parentis in-
cubitu, tepore terræ: ut in Ægypto oua obruta fimo pullitiem procreant.
Nonnunquam uero & cum in uasis quibusdã tepidis essent coniecta, spõte
B oua pullos prompsere. Oui generatio ab initu, & pulli rursus ab ouo conco
cto prouentus, non pari temporis spatio euenit omnibus, sed pro magnitu
dine generantium interest. Ouum gallinæ consistit à coitu, & perficitur
decem diebus maxima ex parte: columbæ paucioribus. Gallinis tertia die
ac nocte postquam cœpere incubare, indicium præstare oua incipiunt. At
maiorum auium generi plus prætereat temporis necesse est: minori autem
1 minus sufficit. Effertur per id tempus luteus humor ad cacumẽ, à qua prin-
2 cipium oui est, & cor quasi punctum sanguineum in candido liquore con-
sistit: uel, ut Plinius tradidit, in medio uitelli. hoc punctum salit iam & mo-
uetur ut animal. Tendũt ex eo meatus uenales sanguigeri duo tortuosi ad
tunicam ambientem utranque, dum augetur. Membrana etiam fibris di-
C stincta sanguineis, iam album liquorem per id tempus circundat, à meati-
bus illis uenarum oriẽs: paulo autem post, & corpus iam pulli discernitur,
exiguum admodum primum & candidum, conspicuum capite, & maxi-
me oculis inflatis: quo modo diu permanet: sero enim decrescunt oculi, &
se ad ratam contrahunt proportionem. pars autem inferior corporis, nullo
membro à superiore distingui inter initia cernitur. Iam meatuum quos ex
corde tendere diximus, alter ad ambientem album liquorẽ fertur, (ex quo
pulli origo est) alter ad luteum uelut umbilicus. Die iam decimo pullus to
tus perspicuus est, & mẽbra omnia patent: caput grãdius toto corpore, ocu
li capite reliquo grandiores hærent: quippe qui fabis maiores per id tempus
emineãt, nigri nondum cum pupilla: quibus si cutem detrahas, nihil solidi
D uideris, sed humorem candidum frigidúmque admodum refulgentem ad
lucem, nec quicquam aliud: ita oculi & caput. Iam uero & uiscera eo tem-
pore patent: & alui intestinorúmq; natura perspicua est. uicesimo die iam
pullus, si quis putamine secto solicitet, mouet intus sese, pipítque aliquan-
tulum: & iam ab eodem die plumescit, quoties ultra uicesimum exclusio
protelatur. Iam per id tempus pullum ipsum multum humoris lutei subit,
atque in eius aluo aliquid subsidit luteum, quo uidelicet adhuc nutritur.
Excrementum etiam album eodem tẽpore pullus emittit, & in aluo quid-
dam album consistit. Demum uitellus paulatim absumitur totus mẽbrorũ
haustu, ita ut si pullo decimo die pòst excluso rescindas aluum, nõnihil ad-
huc uitelli comperias. Initium nanque suæ generationis pullus à candido

ſumit,cibum à luteo capit & incremẽtum,ut modo diximus:ita enim pul- E
lum qui in ouo naſcitur,uti luteo exiſtimandum eſt,ut fœtus in uiuiparis 3
ſua parente utitur quandiu intra parentem continetur. Incubat aquila tri-
cenis diebus. & cæteris quoque magnis alitibus tempus incubandi tantũ-
dem à natura ſtatutum eſt,ut anſeri & tardæ: mediocribus uiceni perficiũt
incubationem,ut accipitri,miluo. Et auium quidem ortus ad hunc modũ
ex ouo agitur. Sed euidentiora hæc in auctioribus auibus ſunt: nam in mi-
noribus obſcura præ ſua exiguitate habentur. Excludunt celerius incubã-
tes æſtate quàm hyeme:ideo æſtate gallinæ duodeuigeſimo die fœtum ex-
cludunt,hyeme aliquando uigeſimoquinto. Diſcrimen tamen & auiũ eſt,
quòd aliæ magis aliis fungi officio incubandi poſſunt. Incubat magna auiũ
pars,fœminæ mare ſuccedente : aliqui mares incubandi munus tantiſper F
ſubeunt,dum fœminæ intermiſſo incubitu cibum quærunt. anſerum &
cornicum fœminę tantum incubant. Quæ in lacubus paludibúsue uictum
ſibi quærunt,omnes iuxta paludes ipſas,& locis herbam habentibus nidos
faciunt, ut dictum eſt : quo fit ut occupatæ negotio incubandi poſſint ſu-
mere cibum,nec omnino inedia laborent. Sunt quædam,ut in genere gal-
linarum,quæ pariant gemina omnia:ex iis quędam duodeuiginti peperit,
excluſitque gemina, præterquam ſi qua eſſent,ut fit,irrita:ſed qui fœtus ge
mini excluduntur, ita prodeunt, ut alter ſit maior, alter minor: & tandem 4
in monſtrum partus degenerat,qui minor nouiſſime prouenit. Deprauan-
tur quãdoque oua, & fiunt quæ urina & canicularia uocantur,uitello cor- 5
rupto,tẽpore potius calido,ut æſtate. Multiparis hoc accidit frequẽtius & G
uncunguibus quanuis parũ fœcundis,nihilominus tamen idẽ euenit:ſæpe
enim uel alterum ex duobus urinum fit,uel tertium ſemper fere. Aues ma-
gna ex parte anniculæ nequeunt generare. Quibus partus numeroſior eſt,
unũ ſaltẽ ex pullis ſæpe nido expellunt. & omnes fere alites quibus ungues
adunci, pullos cum primũ prouolandi facultas fuerit, nido expellunt,per-
cutiẽtéſq; cogunt diſcedere: & cæterę quoq, aues maxima ſui parte idẽ hoc
faciunt:cúmque enutrierint, nihil præterea adhibent curæ,excepta corni-
ce,quę aliquandiu prouidet. Aues ad hunc modũ coeunt,geſtãt & pariunt.

Vrina oua, Cynoſura, Canicularia.

1 Quo pacto perficiatur pullus in ouo,pluribus uerbis atque apertius oſtendit Ariſtot.lib.6 hiſtor. animal. 2 Non cor,ut Ariſtoteles,ſed iecur primum in animalium generatione formari ſentit Galenus: id quod in uiuiparis & in homine maxime explicat aperte:ſed in ouiparis minime. 3 Ipſum animal,inquit Plinius,ex albo li- H
quore oui corporatur:cibus eius ex luteo. 4 Locus hic Ariſtotelis aliter fortaſſe reddi potuerat,ut infra explicabitur in gallinaceo genere. 5 οὔρια ἢ κυνόσουρα,ſunt urina,ut Plinius uult, oua incubatione derelicta.

De uictu auium & de loci mutatione earum. Cap. CXXII.

Carniuoræ, σαρκοφάγα. *σκωληκοφάγα.* *ἀκανθοφάγα.*

IN auium genere,quibus ungues adũci,omnes carniuorę ſunt: fruges autem ipſæ etiam ſi in os indideris,nequeunt deuorare,ut genera aquilarũ omnia,milui,accipitres:ſunt tamen etiam in genere nõ adunco,quæ carne ueſcantur,ut hirundines : aliquæ uermiculis partim ex toto,partim magna ex parte aluntur,ut fringillarum genera : aliæ ſpinã appetunt, & inter ſpi-

nas

A nas uictitant: uermem autem & quoduis animal aspernantur, ut spinus & carduelis. item qui auriuinctis appellatur: atq; hæc omnia uictitant in spinis, & dormiunt pascuntúrque eodem in loco. Aliæ uermiculis formicisue in lignis degentibus gaudent, nec alio magis quàm eius generis animalculorum uenatu uiuunt: ut pipo tam maior quàm minor. Aliæ frugibus uiuunt: ut palumbes, columbus, turtur. Nõnullę etiam aues omniuoræ sunt, ut cornix. Omnium fere auium aliæ uictum à terra petunt, aliæ à fluuio & lacu, aliæ à mari: & harum, quæ palmipedes sunt omnes in ipsa aqua partẽ maximã temporis uersantur. Multæ etiam fidipedes prope aquas paludésque degunt: earúmque nonnullæ terra cõteptis altilibus uescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Palmipedum grauiores circa lacus & amnes B uersantur, ut olor, anas: omnes uero palmipedes apud mare, aut fluuios, aut lacus. Aues aduncæ, tum cætera animalia, tum aues aggrediuntur: sed non sui generis carniuoræ sunt modo piscium, qui plerunque sibi cognatos rapiunt: nulla autem auis, quanuis etiam carniuora, sui generis aliam deuorare solet. Genus auium cum omne potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullis omnino usus bibẽdi est, præterquam paucissimis quibusdam, quę & ipsæ raro utuntur, qualis potissimum tinnunculus est: miluus etiam uisus est bibere, quanquam raro: cæteræ aues bibunt quidem, sed parum. Auium aliæ sorptu bibunt: sed quibus collum est longum, intermittunt caputque resupinãt. porphyrio unus morsu bibit. Loca uero in quibus degãt agrestes uolucres, aptissime ad uictum & prolis salutem moliuntur. Colũt C aliæ loca fragosa & saxa: aliæ cauernas, ut qui charadrias appellatur: sunt quæ montes colãt & syluas, ut upupa, brenthus: trochilus fruteta incolit & foramina. Viuunt apud mare, & flumina, & lacus palmipedes omnes, ut dictum est: sed multæ etiam fidipedes circa aquas paludésque degunt. Loca mutare quandoque solent aues nonnullæ: imbecilliores nanque hyberno & gelido tempore discedunt in campos, ut tepore potiantur: æstiuo autem repetunt montes, ut æstu careant. Sẽper quæ imbecilliores sunt, prius ultra-suis ratione discedunt: coturnices enim Augusto, grues uero Septembri mense incipiunt. Sunt profecto omnes pinguiores, quæ de locis discedunt frigidis, quàm quæ de calidis. ut coturnices autumno quàm uere sunt pinguiores. fit autem ut simul de locis frigidis & tempore calido discedatur. D Auium complures conduntur, non ut aliqui putant, paucæ: neq; omnes ad loca tepidiora abeunt: sed quibus loca eiusmodi sunt uicina solitæ sedis, iis eò secedere libet: ut miluos & hirũdines agere animaduersum est. Quæ autem procul locis eiusmodi morantur, non mutant sedem, sed se ibidẽ condunt: iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis conuallium nudę atque omnino deplumes: milui etiam de eiusmodi locis euolasse, cum primo apparerent, uisum est. quædam uero auium genera semper apparent, nec loca mutant aut latent: & in iis præcipue quæ in urbibus solent uiuere, ut coruus, cornix. Itaque temporum magna est differẽtia auibus: perennes, ut columbæ: semestres, ut hirũdines: trimestres, ut turdi & turtures: & quę cum fœtum eduxere abeunt, ut galguli, upupæ.

Σκνιποφάγα, ἢ κνιποφάγα. Καρποφάγα, ἢ καρποφαγοῦντα. Παμφάγα. Palmipedes, στεγανόποδα.

Aues aduncæ. γαμψώνυχα.

Loca fragosa, χηραμούς. Cauernas, χαράδρας. Fruteta, λόχμας.

De uocis discriminibus & coloris in auibus. Cap. CXXIII. E

Genus auium uocem mittere potest: & pleræq; uocem copiose emittunt: & omnium maxime animalium post hominem conficiendæ locutionis nonnullis auium generibus datum est, ex iis uidelicet quibus lingua mediocriter lata uel renuis. Quãuis autem latiorem habeant linguam quæ unguibus sunt aduncis, tamen minores uocaliores sunt, magisq; garrulæ ac linguaciores: & circa coitum maxime talem fieri unãquanque aue moris est. Et aliis in pugna uox, ut coturnicibus: aliis ante pugnam, ut perdicibus, dum suos aduersarios prouocãt: aliis cum uicere, ut gallinaceis. Canunt item nonnulli mares perinde ut suæ fœminæ: sicut in luscinarum genere patet: fœmina tamen cessat cantu, cum incubat, pullósq; educat. Sed in nonnullis generibus cantus maribus tantum datus est, ut gallinaceis & F coturnicibus. Vox illa explanata, quam esse quasi locutionem dixeris, differt quandoque etiam earum quæ eodem genere continẽtur: auicularum enim nonnullæ haud uocem eandem mittunt quam sui parentes, si præreptæ paterna caruerint educatione, moribúsque & cãtibus cæterarũ auium insueuerint. Lingua utuntur aues etiam ad sui sensus mutuam interpretationem: sed aliæ aliis amplius, ut in nonnullis uel usus docendi mutuus esse uideatur. iam enim luscinia modulos suos pullos docere, uersúsque quos imitarentur, tradere uisa est. Immutantur aues nonnullæ per tẽpora & colore & uoce, ut merula, quæ ex nigra redditur rufa, & uocem mittit diuersam: turdus colorẽ mutat: palumbes hyeme non gemit. Denique tunc maxime plurimásque emittunt uoces, cum coeunt. Auium autem pęnę nullæ G per ætates mutantur, ut aliorum animalium pili, præterquam gruum, quas nigrescere in senecta perspectum est. At uero per affectus tẽporarios, quoties frigora urgent acriora, pennę uolucrum interdum è nigris aut nigriusculis in albas transeunt: ut corui, passeris, hirundinis. Temporum quoque uicissitudine bona pars auium ita colore immutatur, ut quęnam sint latere possint, nisi rem penitus noueris.

Ex incessu auium & uolatu differentiæ, atque ex ualetudine moribúsque. Cap. CXXIIII.

Omnibus animalibus reliquis certus & unius modi in suo cuique genere incessus est: aues solæ uario meatu ferũtur, & in terra & in aere. Ambulant aliquæ, ut cornices: saliunt aliquæ, ut passeres, merulæ: currunt, H ut perdices, rusticulæ: ante se pedes iaciunt, ut ciconiæ & grues. Expandunt alas, pandentésque raro interuallo quatiunt, aliæ crebrius, sed & primas duntaxat pennas aliæ & tota latera pandunt. Quædam uero maiore ex parte compressis uolant percussóque semel, aliquæ & gemino ictu aere feruntur, uelut inclusum eum prementes. Iaculantur sese in sublime, in rectum, in pronum. Impingi putes aliquas: aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæque sunt eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt, atque è uestigio cælum petunt, & hoc etiam ex aqua. Vultur & fere grauiores, nisi ex procursu aut altiore tumulo immissæ non euolant. Sine

Aliàs pendẽtésque.

uoce

A uoce non uolant multæ, aut è contrario semper in uolatu silent, subrectæ, pronæ, obliquæ, in latera, in ora: quædam & resupinæ feruntur, ut si pariter cernantur, plura non in eadem natura meare uideantur. Iterum auiũ aliæ uolaces, quæ scilicet alis grandibus atque ualidis sunt, ut quæ ungues habent aduncos & quæ carne uescuntur: sed non modo quæ aduncis sunt unguibus, uerum alia quoque uolucrum genera uolatu superant, uidelicet ea quæ pernicitate uolandi sese tuentur, uel loca mutare solent. Sunt quæ non uolaces sed graues sint, quibus uita terrena est, & aut fruge uiuunt aut natant, & apud aquas immorantur. Quæ longis cruribus innituntur non admodum uolaces fere sunt, & in uolatu porrectis cruribus in auersum uolant: sicuti & aliæ omnes quæ caudam pusillam gerunt, ut palmipedes. At *Aues uolaces.* *Aues graues.*

B aliæ, quibus scilicet (ex iis quæ pedes habent fissos) crura breuia sunt, hæ ad uentrem contractis cruribus uolant. Quæ longo sunt collo, si id crassius habent, uolant collo porrecto, ut olor, anser: si tenue, collo curuato feruntur, ut ardeola. Calcarigeræ præ sua grauitate sunt ad uolandũ ineptiores. Corpora uncunguium exigua sunt exceptis alis: contrà quæ uolaces non sunt, iis corpora euadunt in molem grandiorem: atque ita efficitur, ut sint grandiores. Magnitudinem tamen auium minimam esse prope dixerim, si ad alia respicias animalia, necesse est. Quod uero ad ualetudinem attinet, auibus prosunt squalores, tum ad ceteram sanitatem, tum etiam ad partum, & præcipue palumbis. incommodi autem his anni pluuij sunt: quippe cum auium natura sit, ut ne bibere quidem largius possint sine detrimẽto. Cum

C aues ægrotant, plumæ indicium præ se ferunt: turbantur enim, nec positurã eandem seruant quam habent cum rectè ualent. Aduersus improbitatem alitum depascentium semina allium, inquit Plinius, quod in aruis sponte nascitur, (alum hoc uocant) coctum ne renasci possit, abijcitur: statímque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur. Mores auium ita habent, ut aliæ sese in puluere uolutent, aliæ sese lauent, aliæ nec puluere neque balneo utantur. Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ sunt, sed in terra uersantur, ut gallina, perdix, phasiana, lotrices nõnullæ rectungues, & quæ circa fluuios aut paludes, aut mare uersantur. Aliæ utrunque tum lauare tũ puluerare solent, ut columbus, ut passer.

D Eorum quæ in auibus alimenti medicamentíue rationem obtinent, discrimina. Cap. CXXV.

AVium genus omne carnem habet, quæ si cum quadrupedibus conferas, & minus præstat alimenti, & facilius concoquitur: maxime uero perdicis, attagenis, columbæ & gallinæ. Turdorum autem caro merularúmque & auium minutarum (in quibus sunt qui στρουθία uocantur) durior est: quibus etiam durior, turturis, palumbi & anatis caro est. Phasianorum autem, quod ad alimenti rationem attinet, gallinaceæ carni similis est: sed suauitate præstat. pauus durior, fibrosior, concoctúque difficilior est. Perdix tamen & turtur, atque aliæ id genus (si qua illis insit durities) cũ uel uno die mortuæ asseruentur suspensæ, duritiem illam reijciunt, fiúntq; *στρουθία.*

ftiabiles omnino & sanguinem procreant crassitie tenuitatéq; mediocté. E
Probum gignit succum auium fere omnium caro: earum tamen non par-
ua existit differentia, quòd in montibus locísque siccis degant: aut in flumi
nibus, stagnis, paludibus, lacustribúsue locis uictitent: pro locorum nanque
ratione sicciores fiunt carnes, excrementísque magis uacuæ, & ad conco-
ctionem faciliores: aut contra, humidæ excrementosæq;, & concoctu dif-
ficiliores. Itaque probum succum faciunt, ut gallinaceum genus, ita & pha
siani, perdices, attagenes, columbæ, merulæ, turdi, turtures, atque auicularũ
genera. Excrementosa autem & deterrima earum caro quę lacustribus pa-
lustribúsque locis ac fluminibus immundis & turbidis degunt. Alarum
substantia in iis auibus quæ paruæ sunt & durę fibrosa duráque est: at pin-
guium iuniorúmque auium facile concoquuntur, & optimæ sunt: sicuti F
annosatum graciliotúmque pessimæ. Viscera auium eandem habent ad
carnes proportionem, quã quadrupedibus diximus. Intestina omnium fe-
re ad cibum sunt inepta: at uentriculi & manduntur & corpus nostrum
alunt: sunt autem crassi duríque & concoctu difficiles: qui tamen abunde
nutriunt, si probe fuerint concocti: nonnulli uero ex iis sapore sunt suaui,
ut anserum & altilium gallinarum. Cerebrum ex auibus longe præstantius
est quàm ex quadrupedibus, ut quod siccius est, præsertim si montanæ a-
Oua. ues fuerint, quæ palustribus longe melius habent cerebrum. Oua cibos
quot modis iuuent notũ est. Nullus est alius cibus, inquit Plinius, qui in æ-
gritudine alat neque oneret: simúlq; uini usum & cibi habeat. Oua optima
sunt gallinarum & phasianarum: anserum uero & struthocamelorum de- G
teriora. Oua quo recentiora eo præstantiora, sicuti quę uetustissima eadem
& pessima sunt: quæ uero ætate media sunt, proportione recessus ab extre-
mis bonitate aut succi prauitate inter se differunt. & quę oblonga sunt oua 2
gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Ad concoctionem, digestionẽ,
τρομητά, Tremula. nutritionem, boníque succi generationem præstant, quæ τρομητά, id est tre- 3
mula uocantur, quæ scilicet cocta quidẽ sunt, sed modice: quæ uero ῥοφητά,
Oua sorbilia, ῥοφητά. id est sorbilia dicuntur, in aqua duntaxat excalfacta, liquida adhuc & mini
me coacta densatáque, minus quidem nutriunt, sed aluum magis mouent,
ac gutturis aspetitates, gulæque, nec minus uentriculi intestinorum atque
uesicæ leniunt: stomachum tamen languidum subuettere solent. Quæ au- 4
rem diutius cocta duriora euadunt, crassiorem ea procreant succum: diffi-
Tardius permeãt, βραδύπορα. ciliúsque concoquuntur, & tardius permeant: longe his duriora sunt ac tat H
dius permeant, quæ in feruenti cinere uehemẽter assantur. Omniũ deterti-
Oua frixa, τηγανιστά. ma sunt, quæ in sartagine spissantur: unde & τηγανιστά, id est frixa appellãtur,
malum nanq; procreant succũ, crassum atq; excremẽtosum nidorosúmq;,
ὠὰ πνικτά. & qui reliquũ quoque cibũ in uentriculo corrũpat. Quæ πνικτά uocantur,
hoc modo parari solent: oua ubi oleo, garo ac uino modico fuerint imbu-
ta, in duplici uase supra ignem modice crassescunt. Hæc & elixis & assis
meliora sunt, si ad mediocrem crassitiem peruenerint: nam & probum
generant succum, & facile concoquuntur. Hic cõsistẽtiæ modus in iis etiã
ouis seruandus est, quæ superne caldariis infunduntur: ne scilicet nimium
crassescant,

A crassescant, sed dum adhuc liquida sunt, uas ab igne summouendũ. Ouum si edatur in aceto coctũ alui fluxiones desiccat: quòd si austeri quippiam ouis addideris (quale rhus est, aut galla, aut balaustium, aut id genus aliud) & super prunas frixeris, efficacius fit medicamentũ: & ad dysentericos hoc modo cœliacósq; affectus efficacissime datur. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen: talibus cum farina in pane subactis, cœliaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri utilius putant: quo genere non aluos tantum, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per se lutea ex his decocta rursum in aceto, donec indurescant, iterúmque cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remediũ singulare ouo effuso in fictili noB uo, eiusdémque oui mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebróque permixtis: quo fuerint excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinã adiiciunt rubentem, uinúmq;, & alio modo têperant, olei tantum mensura pari, pineíque corticis duabus sexagesimis denariorum, unà eius quod rhus dicimus, mellis obolis quinq; simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur: ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo paríque mensura mellis Græci calefactũ hauritur. Ouo quoque toto crudo utimur admixto rosaceo ad palpebrarum, aurium mãmarúmque phlegmonas, & quæ in partibus neruosis contingunt, ut cubito & digitorum tendinibus, siue in manibus siue pedibus existant. Et ambustioC nibus, si statim imponatur, prodest, siue cãdidum oui solum molli lana exceptum, siue etiam cum uitello quis imponat: mediocriter nanque refrigerat ouum, & citra erosionem desiccat. Cãdidum oui ægre concoquitur: têperatura modice frigidum est, & mordacitatis expers atque emplasticum: ophthalmiis, sedísque ac pudendorum ulceribus medicamentum est idoneum: ambustionibus innasci pustulas non sinit, si quamprimũ eo perunguntur: faciem à solis ustione tuetur: frõti impositum, cum thure fluxiones arcet: inflammationes oculorum lana exceptũ, addito rosaceo, melle & uino mitigat. Crudum contra hæmorrhoidis serpentis morsum: tepidũ uero ad uesicæ rosiones renúmq; ulcerationes datur: ad asperæ nempe arteriæ scabritiem, sanguinis reiectionem, distillationes, thoracisq; fluxiones. MiD scetur quoque medicamentis sanguinis profluuium ex cerebri membranis quas meningas uocant, supprimentibus: & ad ulcera malefica, cum iis quæ absque erosione exsiccant: qualia sunt pompholix et metallica quædã elota. Vitellus quoque natura simili est: miscetúrque ceratis immordacibus, & cataplasmatis quæ phlegmonas mitigẽt, ouis uidelicet aut elixis aut assis: sed paulo exsiccantior fit assatus: quantúmque siccitatis hoc modo habeat, tantum mitigatoriæ facultatis amittit. Luteum oui, inquit Dioscorides, oculorum doloribus utile est. assum sedis inflãmationibus prodest cum croco & rosaceo: & condylomatis cum meliloto: cum rhoe culinaria aut galla in sartagine frigitur. & in cibo aluum sistit: ad idem quoque per se offertur. Prodest tussientibus, inquit Plinius, per se luteum deuoratũ li-

quidum, ita ut dentibus nō attingatur: thoracis distillationibus & faucium scabritię. Stomachum dissolutum cōfirmāt pulli ouorum, gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dāt & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta siue crudo siue cocto, labiorum fissuris medetur: putaminis cinis in uino potus, sanguinis eruptionibus. comburi sine membrana oportet: sic fit & dētifricium. Firmitas putaminum tanta esse traditur, ut nec ui nec pondere ullo frangātur, nec nisi paululum inflexa rotunditate. Et ne quid desit ouorū gratię, cādidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta est, ut lignum perfusum ouo non ardeat: ac ne uestis quidē contacta aduratur. De gallinarum autē ouis fere tantum locuti sumus, cum & reliquarum alitum restant magnæ utilitates, sicut suis dicemus locis. Adeps auium nonnullarū, ut anserinus & gallinaceus, recēs & sine sale cōditus, uuluæ uitiis prodest: sale inueteratus, & qui temporis diuturnitate acrimoniā contraxit, uuluæ inimicus est. Fel auium siccius atque acrius est, quàm sit quadrupedum. E F 6

1 Hoc in loco πυργῖτας, ni fallor, passeres uocant Galenus & Oribasius nec secus Aetius in Galerita. 2 Horatius, Longa quibus facies ouis erit, illa memēto Vt succi melioris, &c. 3 Hæc Dioscorides ὠὰ ἁπαλά, id est oua mollia uocat. 4 Ἀυγοκαλικὰ hæc uocat Sethus, nisi mendosus sit codex. 5 Caldariis infunduntur, Hæc ὠὰ ἑφθὰ uocat Sethus. 6 Auiū adeps quo pacto curari reponiq; debeat, docēt Diosc. & Plin.

Ἀπαλὰ ὠά. Mollia. Ἀυγοκαλικά. ὠὰ ἑφθά.

De auium generibus quæ fissos pedes habent: & primo, de gallinaceo genere. Cap. CXXVI. G

Fidipedes. Digitatæ. Σχιζόποδες. Gallinarum genera. Gallina, Ἀλεκτορίς. Gallus gallinaceus. Gallinaceus. Capus.

Volucrum prima distinctio pedibus maxime constat: aut enim digitos habent fissos, dicūtúrq; fidipedes, aut in palmipedum genere sunt, uti modo diximus. Inter fidipedes uero, gallinarū plerunque agricolæ cura solennis est. earum genera sunt, uel cohortalium, uel rusticarum, uel Africanarum: cohortalis est auis quæ uulgo per omnes fere uillas conspicitur: & ex tribus hisce generibus, hæ propriæ appellantur gallinæ: mares autē galli, semimares capi, qui hoc nomine uocantur cum sint castrati libidinis abolendæ causa. Cum cæterę aues cristam gerant pennatū eminētia quadam extructam, gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est cristam: sic enim institutam, ut nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. Ingluuiē habet gallinaceum genus præpositam uentriculo, & appendices quasdā paucas insia, quà desinit intestinum. Coeūt & pariunt gallinæ omni fere tempore: toto enim anno præterquam duobus mensibus brumalibus pariunt. Inhorrescunt à coitu, & se excutiunt: sæpe etiam festuca aliqua sese lustrāt, quod edito ouo interdum faciunt. Magna est generosarum nonnullis fœcunditas: quando oua uel sexaginta edunt ante incubitum: quanquam generosæ minus fœcundæ quàm ignobiles uulgarésue sunt. Nonnullæ enim è cortalibus bis die pariunt. Iam aliquæ in tantum copiæ peruenerunt, ut effœtæ breui morerentur. Hadrianis laus maxima. Hæ paruo quidem sunt corpore, sed quotidie pariunt: ferociunt tamen, & pullos sæpe interimunt: color his uarius. Ouum gallinæ cōsistit à coitu, & perficitur decem diebus 1 2 3 H

Gallinæ hadrianæ.

magna

A magna ex parte. Gallinarum iuuencæ pariunt primæ, statim uere ineunte: & plura quàm ueteres, sed minora. Sunt in genere gallinarum quæ pariunt gemina omnia (gemina uoco, quæ binis cōstant uitellis:) quędā enim duodeuiginti peperit, exclusitq; gemina: præterquam si qua essent (ut fit) irrita.
4 Cæteris itaque geminis fœtus prodijt: sed ita gemini excluduntur, ut alter sit maior, alter minor: & tandem in monstrum degeneret, qui minor nouissime prodit: aliqui negant omnino geminos excludi. Pariunt autē gallinæ oua nonnulla infœcunda, uel eorū quæ conceperint coitu: nullus enim prouenit ex eis fœtus, quanuis incubitu foueantur. Oua plena sint atq; utilia nec ne, animaduerti aiunt posse, si demiseris in aquam: quòd inane, natat: plenum, desidit. Qui (ut hoc intelligant) concutiunt, errare: quòd in eis
B uitales uenas confundunt. quo fit ut non gignant, cōfusis scilicet uitalibus uenis. In iis idē aiunt, cum ad lumen sustulerīs: quod perlucet, id esse inane. Oua quæ incubantur, si habeant in se semen pulli, curator quatriduo postquam incubati cœperint, intelligere potest: si enim contra lumen cacumine ouorum apprehenso, purus & unius modi perluceat color, sterilia existimantur esse, próque eis alia substituēda. Gallinas quæ incubare uolūt (glocientes uocant rustici) negant plus uiginti quinque oportere oua incubare. *Glocientes.*
5 Numerus autem ouorum quæ subuciuntur (ut præcipit Columella) impar obseruatur, nec semper idem: nam primo tempore, id est mense Ianuario (fere enim cum primū partum consummauerint, gallinæ incubare cupiūt ab idibus Ianuarijs) quindecim, nec unquā plura subijci debēt: Martio de-
C cem & nouem, nec his pauciora, unū & uiginti Aprili. Tota deinde æstate usque in cal. Octobris, totidem: postea superuacua est huius rei cura, quòd frigoribus exclusi pulli plerunque intereant. Plerique tamen etiam ab ęstiuo solstitio non putant bonam pullationem, quòd ab eo tempore etiamsi facilem educationem habent, iustum tamen nō capiunt incrementū: tantóque minus, quanto serius prouenere: uerum suburbanis locis, ubi à matre pulli non exiguis pretiis ueneunt, nec plerūque intereunt, probanda est æstiua educatio. Diebus quibus animantur oua, & in speciem uolucrū cōformātur, ter septenis opus est gallinaceo generi. Verū celerius excluduntur calidis diebus: ideo ęstate in uicesimo die aut duodeuicesimo educūt fœtum: hyeme uero aliquando uicesimo quinto. In gallinaceo genere ma-
D ribus tantū datur cātus. Hi, ut inquit Plinius, nostri uigiles sunt nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rumpendóque somno natura genuit. norunt sydera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum, quartáque castrensi uigilia, ad curas laborémque reuocāt: neque solis ortum incautis patiuntur obrepere: diémq; uenientem nuntiant cantu: ipsum uero cantum plausu laterum. Imperitāt suo generi, & regnum in quacunq, sunt domo, exercent: dimicatione patitur hoc quoq, inter ipsos, nec finis sępe commorientibus. Quòd si palma cōtingit, statim in uictoria canunt, séque ipsi principes testantur: uictus occultatur silens, ægréque seruitium patitur: nec in pugna aut ante pugnam canūt, sed cum uicere. Gallinæ quoque cum mares uicere, cucuriunt: & præterea exēplo marium ten-

Id est hora tertia post mediā noctem: ex Vegetio lib. 3.

Cucuriunt; κοκκύζουσι.

tant superuentu coire: crista etiam caudáque erigitur: ita ne facile præter- E
ea sit an fœminæ sint cognoscere: nonnunquam etiam calcaria parua iis e-
nascuntur. Iam uero & mares uisi nonnulli sunt, qui cum forte fœmina in-
teriisset, ipsi matricis officio fungerentur in pullos ductando, fouendo, edu
cando, ita ne de cætero uel cucurire uel coire appeterent. Quin & iam inde
à primo ortu naturæ ita nonnulli mares effœminati prouenmnt, ut neque
cucuriant, neque per coitum agere uelint, ac uenerem eorum qui tentant
superuenire patiantur. Desinunt etiam canere castrati: gallos enim castrāt,
Capi. ut sint capi libidinis abolēdæ causa: quod duobus fit modis, lumbis adustis
candente ferro, aut imis cruribus, calcaribúsue, mox ulcere, dum consane- 6
scant, oblito figlina creta: facilius ita pinguescunt. In hoc uillatico genere,
qui procera corpora & animos ad prælia pertinaces requirūt, iis præcipue F
Tanagrici galli. Tanagricum genus & Rhodium probant: nec minus Chalcidicum & Me- 7
Rhodij gallinacei dicum (quod ab imperito uulgo litera mutata melicum appellatur) qui si-
Chalcidici galli ne dubio sunt pulchri, & ad præliandum inter se maxime idonei, sed ad
Medici galli. partus sunt steriliores: nam Rhodij generis aut Medici propter grauita-
Melici galli. tem neque patres nimis salaces, nec fœcundæ matres. & Rhodiæ aues ne
suos quidem fœtus commode nutriunt, tantum abest ut alienos, ceu pa-
uoninos excludant. Tanagrici plerunque Rhodiis & Medicis amplitudi-
ne pares, non multum moribus à uernaculis distant, sicut & Chalcidici.
At quibus cordi est industrij patrisfamilias uectigal instituere, mercari cer
Gallinæ fœcundæ. te nisi fœcundissimas aues non expedit. Eæ sint rubicūdæ uel fuscæ plumæ,
nigrísque pennis, ac si fieri poterit, omnes huius & ab hoc proximi coloris G
eligantur: sin aliter, euitentur albæ, quæ fere cum sint molles ac minus ui-
uaces, tum ne fœcundæ quidem reperiuntur: atque etiam conspicuæ sunt,
propter quod insigne candoris ab accipitribus & aquilis sæpius abripiun-
tur. Sint ergo matrices probi coloris, robusti corporis, quadratę, pectorosę,
magnis capitibus, rectis rutilísque cristulis, interdum geminis, albis cruri-
bus, ore rubicundo, & sub hac specie quàm amplissimæ, nec paribus ungu-
Plinius super quatuor digitos transuerso uno. lis: generosissimæque creduntur quæ quinos habent digitos, sed ita ne cru-
ribus emineant transuersa calcaria: nam quæ hoc uirile gerit insigne, con-
tumax ad concubitum dedignatur admittere marem, raróque fœcunda, e-
tiam cum incubat calcis aculeis oua perfringit. Gallinaceos mares nisi sa
Gallinaceus. lacissimos habere non expedit: atque in his quoque sicut in fœminis, idem H
Vnguibus lōgis, inquit Varro. color, idem numerus unguiū, status altior quęritur: sublimes sanguineæq́;
nec obliquæ cristæ, rauidi uel nigricantes oculi, breuia & adūca rostra, ma-
ximæ candidissimæque aures, paleæ ex rutilo albicantes, quæ uelut incanæ
barbæ dependent: iubæ deinde uariæ, uel ex auro flauæ per colla ceruicésq́;
in humeros diffusæ: tum lata & musculosa pectora, lacertos æque similes
Varro. Caudis magnis & frequentibus pinnis. brachiis, alæ tum procerissimæ, caudæ duplici ordine, singulis utrinque
prominentibus pinnis inflexæ: quin etiam uasta fœmina & frequētet hor-
rentibus plumis hirta, robusta crura nec longa, sed infestis uelut sudibus no
center armata. Mores autem quanuis non ad pugnam neque ad uictoriæ
laudem præparentur, maxime tamen generosi probantur, ut sint elati, ala-
cres,

Acres, uigilaces, & ad sæpius canendum prompti, nec qui facile terreantur: nam interdum resistere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas serpentem, uel aliud noxium animal interficere. Talibus autem maribus quinæ singulis fœminæ comparantur: cum Rhodij generis aut Medici ternæ singulis maritentur. Tanagrici plerunq, Rhodiis & Medicis amplitudine pares non multum moribus à uernaculis distant, ut dictum est, sicut & Chalcidici: omnium tamen horum generum nothi sunt optimi pulli: nam & paternam speciem gerunt, & salacitatem fœcunditatémque uernaculam retinent. Pumiles aues, nisi quem humilitas earum delectat, nec propter fœcunditatem, nec propter alium redditum nimium probo, inquit Columella, tam hercule quàm nec pugnacem nec

B rixosæ libidinis marem: nam plerunque cæteros infestat, & non patitur iniri fœminas, cum ipse pluribus sufficere non queat. Quod ad gallinacei generis morbos attinet, pituita iis nasci solet, quæ alba pellicula linguam uestit extremam. Id porro uitium maxime nascitur, cum frigore & penuria cibi laborant aues: item cum per æstatem consistens in cohortibus aqua poratur: item cum ficus & uua immatura, nec ad satietatem permissa est. Sub oculis etiam illis grana ipsa procedunt, quæ nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur, extinguunt. Pediculis quoque infestantur & cruditate, & à suo leduntur stercore, quod cum pedibus uncis adhæsit, podagram creat. Caro gallinacea facile concoquitur, & probũ gignit succum, neque crassum, neque tenuem, sed mediocrem: idq; tam ex mare Pituita.

8

C quàm ex fœmina. Gallinaceæ carnis usum iis quibus ratione uictus tenui opus est, exercitatis quidem non prohibeo, inquit Galenus, præsertim earũ quæ in montibus fuerint educatæ: at qui se non exercent, iis gallinacea carne minus utendum est: aliis tamẽ gallinarum uel in tenui uictus ratione uesci licebit: quanquam neque uiscera neque gallinaceorum testes huic diætæ sunt idonea. Diffectæ gallinæ & adhuc calentes appositæ serpentũ morsibus auxiliantur, quas tamẽ subinde mutare oportet: ius quoque ex iis porum præclare medetur, & in multis aliis usibus mirabile. datur in stomachi ardoribus. Aluum soluit, inquit Plinius, ualidiusè uetere gallinaceo.

9 Gallinarum iuniorum ius simplex (uti docet Galenus) ad temperanda hu

10 morum uitia datur, sicuti ueterum gallinaceorum alui subducendę gratia.

D Coquere autem eos oportet cum sale diutissime: aliqui incoquunt brassicam marinam, mercurialem, cnicum aut polypodium: crudos humores, crassos, lentos, melancholicos educit. Prodest longis febribus, asthmati, articulatiis morbis, & stomachi inflationibus, (addit Plinius) torpentibus mẽbris tremulisq;, & capitis doloribus, epiphoris, fastidiis, incipienti renasmo, iocineri, renibus, uesicę. ueneficiis ex mustela syluestri factis cõtrarium est ius gallinacei ueteris large haustum: peculiariter contra aconitum. Gallinarum gallinaceorũmue cerebrum in uino bibendum datur ad serpentũ morsus. (Parthi gallinę malunt cerebrum plagis imponere:) sanguinẽ quoque à cerebri membrana profluentem sistit. Contra phalangiorum omniũ morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum

in posca. Gallinarum, saltem altilium, uentriculi alimenti bonitate sua- E
uitatéque reliquarum auium omnium uentriculos superant, prętterquam
anserum. Quę in gallinacei maris uentriculi parte interiore cornus duri-
tiem habet membrana, eadem inter elixandum separatur. Hæc, inquit Dio
scorides, membrana siccatur, tritáque in uino stomachicis bibenda datur.
Ventrem gallinæ arefactum, inquit Galenus, si bibatur, stomachicos iuua-
re nonnulli prodidere: id quod nos uanum esse comperimus. Gallinaceo-
rum uentris membrana, ut Plinius docet, inueterata & inspersa potioni, di
stillationes pectoris, & humidam tussim uel recens tosta lenit, & membra-
nam è uentriculo gallinacei aridam, uel, si recens sit, tostam conteri & po-
tioni inspergi iubent ad calculos pellendos. Gallinaceorum testes & sa-
pore sunt suaui, & optimum gignunt alimentum, eorum saltem, qui sagi- F
nati fuerint: multóque maxime si ex lacte seroso alimenta illis pręb eātur:
quippe qui & plurimum nutriunt, probúmque generant succum, & conco
ctu faciles sunt. Gallinaceorum testes subinde, si à cōceptu edat mulier, ma
res in utero fieri dicuntur. Gallinacei dextrum testem arietina pelle adalli-
gatum, uentrem concitare: contrà inhiberi uentrem pugnatoris galli testi-
culis anserino adipe illitis adalligatísq; pelle arietina tradunt. Adeps gal-
linaceus inter suillum & anserinum mediam obtinet naturam. recens &
sine sale conditus uteri uitiis prodest: sale inueteratus, & qui temporis spa-
tio acrimoniam contraxit uuluæ inimicus est: conuenit & ad labiorum ri-
mas, & contra aurium dolores. laudant & gallinarum adipem contra pu-
stulas in papillis: has scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirifice & ru G
ptas oculorū tuniculas admixtis schisto & æmatite lapidibus. Fel ad me-
dicinæ usum pręcipuum est gallinarum & perdicum. Gallinacei fel alliga-
tur ad argema & ad albugines ex aqua dilutum: item ad suffusiones oculo-
rum, maxime candidi gallinacei. Laudant & gallinæ fel contra pustulas in
papillis. Gallinaceum fimum ex aceto strumas discutit: carbunculos pertū-
pit cum melle, lini semine & oleo subactum: igni quoque ambustis mede-
tur. Gallinaceum fimum duntaxat candidum in hyssopo decoctū aut mul-
so, uenena fungorum boletorúmque adstringit: item inflammationes ac
strangulatus, quod miremur, cum si aliud animal gustauerit id fimum, tor
minibus & inflationibus afficiatur. Alopecias celerrime explet gallinarum
fimum recens illitum. Fimum quoque gallinaceorum duntaxat rubrum H
lusciosis illinendum monstrant. & fimum gallinarum dūtaxat candidum
in oleo uetere corneísque pyxidibus adseruant ad pupillarum albugines.
Non prætetibo miraculum, inquit Plinius, quanquàm ad medicinam non
pertinens: si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt
illud in se, ita hoc uenenum auri est: at gallinaceis ipsis circulo è sarmentis
addito collo, nō canunt. De uillaticis gallinis, quoniam uel nimium dictū,
breuitate reliqua compensabo.

OEsypo puto legēdum apud Plinium.

1 Fidipedes, σχιζόποδα: digitatas uocat Plinius. 2 Cohortales uillaticæ etiā di
cuntur à M. Varrone. 3 Gallos gallinaceos ἀλεκτρυόνας & ἀλέκτορας Græci uocant:
gallinas uero ἀλεκτορίδας καὶ τὰς ὄρνιθας: & ἀλεκτρυαίνας Aristophanes ludēs in comœ-
dia

ἀλεκτρυών.
ἀλέκτωρ, ἡ ὄρνις.
ἀλεκτρύαινα,

A dia dixit & ἀλεκτρυόνας utrunque continere: inuenias, & pro maribus ἀλεκτορίδας acce- ἀλεκτορίς.
ptas. Hæc fere Hermolaus. 4 Cæteris itaque. Ita locū hunc reddidit nobis Theo-
dorus, uulgatam Plinij literā, ut uidetur, secutus, quæ ita habet. Et geminos sæpe ex-
cludunt, ut Cornelius Celsus author est, alterum maiorē: alioqui negant omnino ge-
minos excludi. Vetus quoque Aristotelis interpres ex Arabico ita uertit ad eundē sen
sum. Et in quolibet inueniuntur gemelli. & unus gemellorum paruus est, & alter ma-
gnus: & multoties est paruus monstrosus. Hæc ille: Græca uero Aristotelis exempla-
ria (nisi mendam subesse iudicemus) ita habent: τὰ μὲν οὖν ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὸ μὲν
μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δὲ τελευταῖον τερατῶδες: hoc est (ut ego arbitror.)
E cæteris itaque gemina fœcunda sunt, nisi quibus hoc cōtingit, ut alter maior fuerit,
alter minor: in iis enim tandē in monstrum degenerat qui minor nouissime prouenit.
Vtra autem sententia fuerit uerior, indicabit experientia. Videtur certe Plinius uel ex
professo cum Aristotele hac in re minime conuenire: quando Celsum authorem non
B Aristotelem citet. Obiter & illud admonuerim, in quibusdam exemplaribus Plinianis
haberi (uti recte annotauit Claymundus) non alioqui, sed aliqui negant omnino ge-
minos excludi. 5 Oua quo pacto gallinis subiicienda sunt & pulli educandi, do-
cent Columella & Varro. 6 Varro adurentes calcaria ad infima crura usque dum
rumpantur. Nec id patiuntur, inquit Columella, amissis genitalibus, sed ferro candē-
te calcaribus ustis. 7 Gallinæ Medicæ, inquit Varro, primo dicebātur, quia ex Me- *Medicæ gal-*
dia propter magnitudinem erant allatæ, quæque ex his generatæ postea propter simi- *linæ.*
litudinem. 8 Harum affectionum curationes ab iis perquirendæ, qui de uillaticis
pastionibus scripsere, ut à Columella & Palladio. 9 Quod Galenus dixit, ὠδι-
χεστικῆς ἐστι δυνάμεως, Dioscorides, εἰσὶ δ' ὠδιχεστικῶς χέσιν φθινοπώρων. alij aliter red-
diderunt: iudicent lectores. 10 Gallinaceus quomodo coquendus est, ut iusculum
efficiat ciendæ aluo idoneum, docent Dioscorides & Plinius.

C De gallinis rusticis, Africanis, meliagridéque & pauone.
Cap. CXXVII.

RVstica gallina uocatur, quæ non dissimilis uillaticæ per aucupem deci *Gallina rusti-*
1 pitur: eáque plurima est in insula quam nautę in Ligustico mari sitam *ca.*
producto nomine alitis, gallinariam uocitauerunt. Gallinæ rusticæ, inquit
Varro, sunt in urbe raræ, nec fere mansuetæ sine cauea uidentur Romæ, si-
miles facie non his uillaticis gallinis nostris, sed Africanis aspectu, ac facie
incontaminata. In ornatibus publicis solent poni cum psitacis ac merulis
albis: item aliis id genus rebus inusitatis. Neque fere in uillis oua ac pullos
2 faciunt, (in seruitute enim non fœtant) sed in syluis. Africana est quam *Gallina Afri-*
plerique Numidicam dicunt, meleagridi similis, ut sentit Columella, nisi *cana Numidi-*
D quòd rutilam galeam & cristam capite gerit: quæ utraque sunt in malea- *ca.*
gride cœrulea. Et gallinarum Numidicarum eadem est fere quę pauonum
educatio. M. autem Varro, Gallinæ, inquit, Africanæ sunt grandes, uariæ,
gibberæ, quas meleagridas appellant Græci. Meleagrides in Bœotia pu- *Meleagrides.*
gnant, inquit Plinius, Africę, hoc est gallinarum genus gibberū uariis spar-
sum plumis. Hæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ,
propter ingratum uirus: uerum Meleagri tumulus nobiles eas fecit. Et uę-
neunt propter pennariam magno. Porro meleagrides ita describit Clytus *Meleagrides.*
Aristotelis discipulus: magnitudine ut sint gallinæ generosæ, capite ad por-
tionem corporis paruo ac glabro, in quo crista carnea rotunda & prædura,
quæ paxilli in morem promineat, rostro ligneo. Ad malas ab ore ortam ca

runculam habent longam dependentem, rubicundiorem quàm in genere E
gallinaceo. Quod autem in gallinis rostro adhæret (πώγωνα uocăt Græci, La
tini paleam mentúmue) meleagrides non habent. rostrum acutius & ma-
ius quàm gallinæ, ceruix crassior breuiórque & nigra, corpus frequenti- 3
bus uarium maculis in nigro candidis, maioribus lenticula: & alæ ipsæ ua-
riegatæ, serrata specie digestis in quendam uersum maculis. crura sine cal-
caribus, cætero similia gallinaceis. locis gaudent paludosis lacustribúsque.
Fœminæ maribus adeo similes sunt, ut uix dignoscere genera possis. Hæc
Clytus. Histrus tradit meleagridas à nullis auibus quę aduncis sunt ungui-
bus uiolari. Oua generant meleagrides punctis distincta. pullos suos uelut
Pauo. perosæ negligunt. At contrà pauones fœminæ sua sponte studiosius pul-
Pauus. los enutriunt. Hæ sine custode tuto uagantur: maiorémque pabuli partem F
Ταώς. sibi & pullis acquirunt. Hoc genus auium cum trimatum expleuit, optime
Ταώς. progenerat. siquidem tenerior ætas, aut sterilis aut parum fœcũda est. hoc
Τέως. tempore & colores pennarum uarios recipit. coitus uere & partus breui à
coitu agitur: itaque post admissuræ tempus confestim matrices custodien-
dæ sunt, ne alibi quàm in stabulo fœtus edant: maximéq; temporibus qui-
bus parturiunt pluribus stramentis exaggerandum præcipiunt auiarium,
quo tutius integri fœtus excipiantur. Nam fere pauones cum ad nocturnã
requiem uenerunt, perticis insistentes enituntur oua: quæ quo propius ac
mollius ceciderint, illibatam seruant integritatẽ. Excludit pauo diebus tri-
cenis aut paulo tardius. semel tantum modo anno parit oua duodecim, aut
paulo pauciora: nec continuatis diebus, sed binis ternísue interpositis. pri- G
miparæ octona maxime edunt. Hæc Aristoteles. Pauo, inquit Plinius, parit
primo anno unum aut alterum ouum, sequenti quaterna quináue, cæteris
duodena non amplius: uerum, ut alij tradunt, fœminæ quæ non incubant,
ter anno fere partus edunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcunditatis
aut excludendis aut etiam educandis pullis consumunt. Primus est partus
quinque fere ouorum, secundus quatuor, tertius aut trium aut duorum es
se consueuit. Irrita & subuentanea illa pauones etiã pariunt. Mas dum fœ-
mina incubat aduolans oua frangit, desiderio incubãtium: quapropter no-
ctu & in latebris pariunt: & earum curatores gallinis subiiciunt incubanda
oua pauonina. Pullos præterea suos mares persequuntur uelut alienigenas
priusquam illis cristarum nascatur insigne: crinitæ enim pauoni in capite
exeunt arbusculæ. Viuit pauo annis uiginti quinque. Colores incipit fer- H
re in trimatu. Amittit pennas cum primis arborum frondibus: recipit cum
germine earundem. Cauda, quæ pauoni magna est, etiam decidua est, & u-
tranque ob causam nullius in uolatu usus. Huic uni natura formæ è uolu-
cribus dedit palmam: nec id quidem corporis specie, sed pẽnarum pulchri-
tudine. Masculus pauo gallinaceam salacitatem habet: atque ideo quinque
fœminas desiderat. Porro signa sunt extimulatę libidinis, cum semetipsum
(aduerso maxime sole, quia sic fulgentius radiat) ueluti mirantem, caudæ
gemmantibus pinnis protegit, & singularum capita oculata pinnatum lo 4
cis suis exerit, cum stridore procurrens. Idẽ cauda, ut modo diximus, amis-

sa cum

A ſa cum foliis arborum, donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. Vitia quæ gallinaceo generi nocere ſolent, eadem has aues infeſtant. Sed nec alia remedia traduntur, quàm quę gallinaceis adhibentur. Pauonina caro dura eſt fibroſáque, & concoctu difficilis. Pauones fimum ſuum (cuius eſt ad oculorum uitia uſus efficax) reſorbere tradunt, inuidentes hominum utilitatibus. In India gallinacei naſcuntur maximi, qui criſtam habent non rubram ut noſtri, ſed ita uariam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus cõtextam. Pennas poſteriores minime inflexas habent, neque in orbem reuolutas, ſed latas, quas cum nõ erigunt, ut pauones trahunt, eorum pennæ ſmaragdi colorem gerunt. *Gallinacei Indici.*

B 1 In mari Tuſco, inquit Varro, ſecundum Italiam contra montes Liguſticos. 2 Numidicæ, inquit Plinius, in parte Africæ Numidia. 3 Corpus frequentibus, Si cui contigerit emendatior Athenæi codex, hũc locum legat græce, quem nos ob exẽplaria mendoſa totidẽ uerbis exprimere non potuimus, coniectura noſtra contenti, una cum Hermolai interpretatione. 4 Hæc luculẽtiſſime expreſſit Lucretius lib. 2,

Caudáque pauonis larga cum luce repleta eſt,
Conſimili mutat ratione obuerſa colores:
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scire licet ſine eo fieri non poſſe putandum.

De columbaceo genere. Cap. CXXVIII.

COlumborum poſſeſſio non abhorret à cura boni ruſtici: nam fœcun- *Columbus.*
C ditas quamuis longe minor ſit, quàm eſt gallinarum, maiorem tamen *Columba.*
refert quæſtum: nã & octies anno pullos educat, ſi eſt bona matrix, & pre- *περιστερά.*
tiis eorum domini complent arcam, ſicut eximius author M. Varro nobis *περιστερός.*
affirmat. Quæ proprie columba uocatur, (ſunt enim columbacei generis
ſpecies plures) duo continet genera: unũ agreſte, ut alij dicũt, ſaxatile, quod *Columba agreſtis ſaxatilis.*
1 habetur in turribus ac columinibus uillæ. Hæ propter timorem naturalem
ſumma loca in tectis occupant: & in turres ex agro uolant ſuapte ſponte
ac remeant. Alterum genus columbarum eſt clementius, quod cibo dome- *Columba domeſtica.*
ſtico contentum, intra limina ianuæ ſolet paſci. hoc genus maxime eſt co-
2 lore albo: illud agreſte, ſine albo, uario: quãquam in India luteas eſſe colũ- *Κατοικίδιος περιστερά.*
bas ferunt. Ex his duabus ſtirpibus fit miſcellum tertium genus fructus cau-
D ſa: atque incedunt in locum unum, quod aliqui uocant περιστεροτροφεῖον, alij *περιστεροτροφεῖον, περιστερεών,*
περιστερεῶνα: in quo uno ſæpe uel quinque millia ſunt incluſæ. Columbæ u- *Columbariũ.*
traque palpebra conniuent. Lienem habent paruum, adeo ut propemodũ ſenſum effugiat. ueſica bilis in columbis non iecori adhæret, ſed aut uentriculo aut inteſtino. Vẽtriculum habent calidum columbæ, & facultatem concoquendi maximam. Coeunt intra annum columbæ: quippe quę ſemeſtres noſſe incipiant uenerẽ: uel, uti Plinius tradit, quinquemeſtres fœtificant. Columbæ proprio ritu oſculantur ante coitum: & niſi ante mutuo oſculentur, mas non aſcendit: ſed iunior ſit an ſenior intereſt: ſenior enim primum coitum oſculo exorditur, ſequentem & ſine oſculo agit: at iunior quoties libet coire, toties oſculatur. Igitur hic ritus columbarum proprius

est:atque etiam ille,ut fœminæ saliant, ac supergressu mutuo agant, si mas E
non sit,& cum osculo ut mares: & quamuis nihil altera emittat in alteram,
tamen plura sic oua quàm ex maris coitu pariunt:uerum nullus ex his ena-
scitur pullus,sed sunt omnia irrita: quanquam & nonnunquam oua infœ-
cunda & irrita etiam ex maris coitu cum fœmina proueniunt. Columbę
ouum paucioribus quàm decem diebus à coitu consistit & perficitur: & pa

Aliàs die 25. Postridie fœminã, inquit Pli.

riunt,inquit Plinius,à coitu die quinto.Pariunt fere bina oua: ac marẽ sem
per & fœminam pariunt,priorem marem,posteriorem fœminam: etenim
cum pepererint primum ouum,uno interposito die secundum pariunt. Pa
riunt omnibus anni temporibus,pullósque educant, si locum apricum ha
beant & cibum:sin minus æstate tantum fœtant.Sed proles præstantissima
uere & autumno est:deterrima æstate & omni tempore calidiore. Facultas F
columbis retinendi oui, etiam tempore pariendi est: nam si ab aliquo
uexetur, aut penna in nido euulsa,uel quauis alia re infestetur, aut etiam
sponte morosius habeat,ouum per tristitiam retinet,partúmq; differt. Ni-
hil columbis fœcundius: pariunt enim decies anno, nonnullæ undecies:
Ægyptiæ uero & duodecies. Et æstate quidem interdum binis mensibus
terna edunt paria:nanque decimooctauo die excludunt, statímque conci-
piunt: quare inter pullos sæpe oua inueniuntur. & alij prouolant, alij erũ- 3
punt: pulli autem cæci procreantur. Diebus circiter quadragenis conci-
pit, & parit, & incubat columba: & hoc fere totum annum faciunt: tan- 4
tummodo interuallum faciunt à bruma ad æquinoctium uernum. Incu-
bant in hoc genere ambo uicissim, interdiu mas, noctu fœmina. Exclu- G
dunt uicesimo die,aut citra uicesimum diem ouum quod prius ediderint.
Persotant ouum pridie eius diei,quo pullum excludunt: & fouent prolem
ambo ad certũ tẽpus,eodem modo quo oua. Quin etiã fœminæ parturiẽti
mas adest,& cultu omníq; officio fungitur. Sæpe etiam fœminam pigrius
euntem ad nidum propter partus laborem mas percutit,cogítque intra-
re.Exclusis iam pullis,alimentum illis parat,quod prǣmanducatum,in eo-
tum os inserens suum, ingerit,atque ita præparat ad cibum recipiendum.
Pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora inspuunt, præpa-
rantes tempestiuitatem cibo.Ita magna ex parte columbæ mutuo degunt
amore,ut neque cum pluribus coire uelint, neque coniugium iam inde à
primo ortu initum deserant,nisi cœlebs aut uidua: sed interdũ tamen nõ-
nullæ etiam ex maritatis cum aliis coeunt.Pugnax hoc animal est:alter al- H
terum infestat,nidúmque alter alterius subit, sed raro: nam etsi ex longin-
quo minus,tamen apud ipsum nidum summo certamine dimicatur. Co-
lumbacei generis proprium esse uidetur,ne collum cum bibunt resupinẽt, 5
nisi satis hauserint: & ut large bibant iumẽtorum modo. Frugibus uictitãt
columbæ:uiuũt autem uel ad octauum annum. Fertur à columba quodq;
accipitrum genus cognosci:itáque cum accipiter prouolat, si sublimipeta
est,manent quo constiterint loco: sed si humipeta qui prouolat est,non ma
nent,sed continuo auolant.Cum auium mos sit,ut aliæ sese in puluere uo-
lutent,alię sese lauent,aliæ nec puluere nec balneo utantur:columbi utrũq;
tum

A tum lauare tum puluerare solẽt. Multiuaga auis columba: estq́, ars illis inter se blandiri, & corrumpere alias furtóq; comitatiores reuerti: inducúnt- 6 que alias in columbarium, si cumino pascantur assidue. Columbarum caro facile concoquitur: succum efficit crassitie tenuitatéque mediocrẽ. Præstantior autem est earum caro, quæ in turribus degunt quàm domesticarũ: ex quibus nõ nisi modice degustare expedit iis, qui exercitio minime utũtur, sicuti nec è gallinis. auxiliantur contra serpentum morsus columbarum caro recens cõcerpta. columbæ sanguis cruorem è membranis cerebri erũpentem cohibet. Columbinum fimum quod à colũbis agrestibus redditur, excalfacit & urit, miscetúrque uice napyos cum semine nasturtij siccũ contusum cribratúmq; ad ea quæ rubefieri desiderãt: quales sunt diuturniores B affectus, ceu coxendicis morbus, hemicrania, uertigines, scotomata, cephalea, & laterum, scapularum, ceruicis, lumborum inueterati dolores: nephritides & cœliaci dolores, podagréque & arthritides, quæ nondum poros in articulis contraxerint. Columbinum fimum ex aceto strumas discutit: laudatur & ad ægylopas, & albugines, & cicatrices: carbunculos perrumpit cũ melle, lini semine & oleo subactum: igni quoque ambustis medetur. Fimũ columbinum cum oleo & uino potum uenerẽ inhibere: sed si lutea ex ouis quinque columbarum, admixto adipis suilli denarij pondere ex melle sorbeantur, uenerem concitare feruntur. columbarum syuestrium fimum pri uatim contra argenti uiui potum ualet. Genera columbarum quinque nu merantur: quæ proprio nomine columba uocatur, palumbes, œnas quæ C uinago, pelias quæ liuia à nonnullis uocatur, & turtur: in his palumbi, turturis & columbæ sanguine utuntur medici ad recentia oculorum uulnera, ad oculos cruore suffusos atq; lusciosos. In columbis masculi sanguinem efficaciorem putant: uena autem sub ala ad hunc usum inciditur, quoniam suo calore utilior est. superimponere oportet splenium è melle decocto, lanámque succidam ex oleo & uino. *Columbarum genera.*

1 πυρζήτης, nonnunquam à Galeno, arbitror, uocatur & τῶν σφάκομαλς. 2 De coloris uarietate in pennis ceruicis columbarum ita cecinit Lucretius lib. 2. *πυρζήτης, νομαλς τῶν σφάκ.*

Pluma columbarum quo pacto in sole uidetur
Quæsita ceruices circum, collúmque coronat?
Nanque alias fit, uti claro sit rubra pyropa,
Interdum quædam sensu fit uti uideatur
D Inter cœruleum uirides miscere smaragdos.

3 Columba cum peperit, inquit Athenæus, postridie marem repetit. 4 Colũba citra dies triginta, inquit Aristoteles, prole expedita superiore parit. 5 Nisi satis hauserint, ἐὰν μὴ ἱκανὸν πίωσιν ita Theodorus: uerus interpres, quousque eis sufficiat. Suspecta mihi uidentur hoc in loco exemplaria Aristotelica. 6 Hæc Galeni est sententia: Sunt ex Arabum schola, qui tradant corpora pullorum columborum esse tardæ digestionis, & longæ moræ in stomacho: Rasius tamen, columbus, inquit, leuis est cibus, & subtilis. Et iterum, est cibus mirabilis ad caliditatem declinans.

De palumbo, œnade, peliade & turture. Cap. CXXIX.

Palumbes.

INter columbarum genera maximo corpore est palumbes: quippe quæ nonnullis locis gallinaceum æquet magnitudine. Colorẽ habet cinereũ: *Palumbus. φάψ. φάττα. Τίθασσος.*

caput subcœruleum purpureúmue: & nigrum oculi rotundissimum. Ingluuiem habét præpositam uentriculo. Cantus in hoc genere omnibus similis atque idem terno conficitur uersu, præterquam in clausulæ gemitu, hyeme mutis, uere uocalibus: hyeme nanque nō gemit palūbes, nisi quòd aliquando ex asperrima hyeme, cum placidum tempus successisset, gemuerit: id quod apud peritos in admiratione habitum est: cæterū ineunte uere gemere incipit. Camporum incola palumbes est. Coitus tempore testes palumbi magnitudine insignes, aliàs uero parui & omnino obscuri, ita ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in his haberi nonnulli arbitrentur. Palumbes & turtures trimestres coite fœtificaréque aliqui referunt, argumento quòd larga eorum copia est. Gerūt uterum decem & quatuor dies, ac totidem alijs incubant: & totidē alijs fœtus ita uolucer fit atq; perficitur, ut uix possit apprehendi. Bina pariūt oua palumbes & turtur, & cum plurimum terna: sed nunquam plus duobus pullis educunt: nonnunquam etiam unum tantum: reliquum ouum semper irritum est. Pariunt autē uere, nec plus quàm bis: atque ita si prior fœtus corruptus est: pullos procreāt imperfectos. Incubatus tempore palumbium fœmina incubat à postmeridiano incipiens, totáque nocte & usque ad tempus ientaculi perseuerans: in reliquo tempore munus idem mas subit. dignosci autem másne an fœmina sit, haud facile est, nisi interiorum aspectu. Collum cum bibit non resupinat palumbus, nisi satis hauserit. Mare uno contenta & turtur & palūbes uiuit, nec alterum recipit: nidulātúrque & palumbes & turtures semper locis eisdem. & cum mares in alijs fere animalibus diuturniores quàm fœminæ sint, in his marem prius quàm fœminam mori nonnulli aiunt. Viuere autem palumbes ad tricesimum annum, aliquos ad quadragesimum Aristoteles author est, uno tamen incommodo unguium, eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem recidūtur. Prosunt squalores maxime palumbis. Horum aliqui latent, aliqui non latent, sed cum hirūdinibus abeunt, nec hybernare apud nos patiuntur: aliqui tamē semper uisuntur. Volant gregatim tum palumbes tum turtures cum accedunt, & cum suo tempore abeunt. Palumbium caro durior est, quàm sit columborū, turturum, turdorum, merularúmue aut paruularum auium: estq; concoctu difficilis excrementosáque. In cōtractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & ineterata: in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur: è posca uero ileon & tormina sanat. Palumbi sanguine utuntur medici ad oculorum uitia, uti in columbis indicauimus. De palumborum esu ita cecinit Martialis coquus,

Pariūt, inquit Plinius, palūbes post solstitia.

E

F

G

H

Palumbus torquatus.

Inguina torquati tardant hebetántque palumbi.
Non edat hanc uolucrem, qui cupit esse falax.

Oinas, uinago.

Autūno tantū conspicitur, inquit Athenæus.

Secūdum magnitudinis locum in columbaceo genere œnas obtinet, id est uinago, paulo maior quàm columbus, minor quàm palumbes est. Autūno potissimum & conspicitur & capitur. Modus maxime capiendi eam, dum se in aquam bibendo propendet. ueniunt ad nostra loca, cum iam fecerint prolem. Frugibus quoque uiuit ut columba. & bina parit oua. Diuersum

A certe genus à columba peleias est,id est liuia:quippe quæ minor quàm co- πελειὰς, liuia.
lumba sit,& minus patiens mansuescere. liuet etiam plumis & pene nigri-
cat:& pedibus rubidis scabrosisque est, paruáque adeo,ut nemo id genus
alere uelit.In India liuiæ columbæ uirides pennas habẽt,ut primo aspectu,
si quis in auium cognitione rudis sit,psitacum nõ columbam dicat.Rostrũ
illis & cruor Græciæ perdicibus sunt similia. Discedunt hyeme liuiæ, nec
2 apud nos hybernate patiũtur: plurimum curæ proli impendũt.Minimum
in columbaceo genere turtur est,colore fere cinereo.Frugibus uiuunt tur- Turtur,
tures,bibunt,coeunt,gerunt uterum ac pariunt,nõ aliter atque de palum- τρυγών.
3 bis diximus.Degũt æstate locis frigidis,hyeme tepidis:ideóque æstate tan-
tum apparet turtur :hyeme se cõdit aut discedit:nec enim hybernare apud
B nos patitur:nemo enim,prope dixerim,uidisse per hyemem uspiam turtu-
rem dicitur.Latêre autem incipit præpinguis: & quanquam pennas in la-
tebra dimittit,tamen pinguedinem seruat.Volant gregatim cum accedũt,
4 & cum suo tempore abeũt. Turturi cum uocem reddit,pars nouissima al-
ui uehementer citatur:euenítque nonnunquam crepitus alui. Turturis ca-
ro difficilius quidem concoquitur quàm columbarum, turdorum, meru-
latum aut paruarum auium : succum tamen probum gignit, si recte con-
coquatur. & temperatura sicca turtur est, præsertim si in locis mõtanis ui-
ctitatit. neque recens mactata edẽda eius caro est:sed ubi uno,minimum,
die adseruata sit:fit enim hoc pacto,ut & minime dura euadat,sed friabilis
iam,& omnino uitio careat.Turturis sanguine utuntur medici ad recẽtia
C oculorum uulneta,uti in columbis dictum est: fimum turturis albugines
extenuat. Turtur cum pyrali pugnat:locus enim pascendi uictúsque idem Pyralis. Ignaria.
eorum traditur. Turtur quioque & chloreus pugnant : & occiditur à chlo- Chloreus,
reo turtur. Luteus.

1 Palumbes Italiam autumno relicturæ, quonam pacto capiantur, explicat Blõdus in regione Latina. 2 Plurimum curæ: Vide an hoc intelligat Oppianus de columbis : nam id significat πελειὰς nonnunquam apud poetas. 3 Turtur uere occultatur, inquit Plinius, pennásque amittit. 4 Turtures quo pacto capiãtur cantu & saltatione, legas apud Ælianum.

De phasiana,tetrace,erithrotaone,otide,& oto. Cap. CXXX.

1 GAllinam phasianus alimẽti bonitate cõcoctionísque facilitate æquat, Phasiana.
D suauitate uincit. Auis est minime altiuola,sed terrena & pulueratrix. Phasianus.
Phasianæ in Colchis geminas ex pluma aures summittunt subrigúntque
2 corniculis similes. Oua pariunt punctis distincta. Phasianum Epænetus ta- Tatyras.
tyran, Ptolemæus tetarton uocari dixit & tetraona : nam tetrax alia auis Tetartos.
est,& tetrix itẽ alia. Tetrax, ut Alexander Myndius author est, auis est ma- Tetraos. Tetrax.
gnitudine spermologi:colore figlino,sordidis quibusdam maculis lineísq,
3 magnis uaria: frugibus uescitur,& quando pepererit, quadruplicẽ emittit
uocem. Tetrax altera gallinaceum maximum superat magnitudine,specie Tetrax altera:
porphyrioni similis:ab auribus utrinque paleæ dependẽt,ut in gallinaceo: Tetrix,
uox illi grauis. Tetrix quam Athenienses uragem uocant,nec terræ nec ar- urax.

bori suum nidum committit, sed frutici: & non aliter atque alauda nidum E
Erythrotaon. patêre autę cupit. Decet Erythrotaonas suus nitor, absolutáque nigritia, in 4
supercilijs cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudiné ex- 5
cedit, quorum & colorem reddit: nec ulla ales, excepto struthiocamelo, ma
ius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoque immobi-
lis prehendatur. Gignunt eos Alpes & septétrionalis regio. In auiarijs sapo-
rem perdunt: moriuntur cótumacia spiritu reuocato. Proxime iis sunt (ter-
Auis tarda. Otis. tium scilicet genus) quas Hispania aues tardas appellat, Gręci otidas, dána-
ras in cibis: emissa enim ossibus medulla odoris tędium extemplo sequitur.
ὠτίς. Otides in Hispania frequétes, inquit Strabo. Otides, ut authores sunt Xeno
phon & Plutarchus, carnem habét suauem, & facile capiútur. Sunt autem
ὦτος. otides (quos & ὤτους uocant) aues parum uolaces, & quæ uolando cito defati- F
Hæc, ni fallor, eadem est cum secúda illa specie erithrotaonis. gantur, non aliter atque perdices. Imitatrix hæc auis est, eorum præsertim
quæ ab homine fieri uiderit, ut eadem quoque facere conetur. Aucupes in
aduersum earum stantes, pharmaco quopiam oculos suos inungunt, un-
guento alio quod oculorum palpebras cóglutinet, haud procul inde in ua-
sculis apparato: quod aues conspicatæ idem facere tentant, medicamento
Otis. Otus. Theodorus tardam uocat. ex uasculis accepto: itáq; facillime apprehenduntur. Ales magna otis otús-
ue est: & tricenis diebus incubat. Gula eius tota ampla est & lata: ingluuies
nulla. appendices habet paucas quasdam infra quà desinit intestinum. Fi-
dipes tribus insistens digitis, magnitudine gallinacei grandioris, colore co
turnicis: capite oblógo, oculis amplis, rostro acuto, lingua ossea, gracili col-
lo. Equis mirum in modum delectari fertur, adeo ut si quis pellem equiná G
λαγωδίας. sibi induat, eo pacto quot libuerit capere posse: nónulli λαγωδίαν uocarút. Ut 6
ὦτος, otus. uero alij otus colúbæ est magnitudine. noctuę similis, nó tamé auis noctur
na) pinnulis circiter aures eminentibus præditus, unde & nomen illi, quasi
Nycticorax. Asio. auritum dicas: nonnulli nycticoraca eum appellant: quidam latine & asio- 7
nem uocant. Hominum hic imitator in omnibus est: saltátes quoque imi-
tatur, & capitur haud difficulter, ut noctua, inter saltandú intentus ex imi-
tandi uoluptate in alterum aucupem, altero circumeunte, aut clanculum à
ὠτίς. ὦτος. tergo stante. Ducem se præbet otus coturnicibus aliò migrantibus. ὠτίδων 8
(quas & ὠτίδας uocari tradit Galenus) caro media est inter gruum carnem
& anserum, non tam dura scilicet atque fibrosa quàm sit gruum caro. Ex-
crementosa est, ac proinde uitanda iis qui salubri, id est tenui uictus ratio- H
ne uti uolent.

Phasianica auis, ὄρνις φασιανικός. 1 Gallinā, ὄρνιθας φασιανικὰς uocāt nōnulli: ut Pollux & Athenęus. 2 Martial. lib. 13:
Argiua primum sum transportata carina:
Ante mihi notum nil nisi phasis erat. 3 τετράζει τὴν φωνὴν, an quadri-
partitam. 4 Alij legunt apud Plinium tetragonas, alij tetrahonas, alij tetraconas.
5 Alterum genus, Hæc forsitan otis est Galeno atque Aristoteli: & otus Athenęo:
de quibus mox dicetur. 6 Otus, Plinius, Bubone minor est, noctuis maior. 7
Pennatorum animalium, inquit Plinius, buboni tantum & oto plumæ uelut aures.
8 Videtur ex Aristotele hoc loco quod uncos habeat ungues: statim enim adiun-
git: Omnes uero aues uncæ, &c. Considera.

De coturnice

A De coturnice, perdice, galerita, & aliis id genus quibusdam terrenis grauioribúsue. Cap. CXXXI.

COturnices ægre uolant, propter sui corporis pondus: sunt enim corpo- *Coturnix.*
re grandiore, quàm ut suis pennis deferre possint, uociferántq; ob eam *ὄρτυξ.*
1 rem cum uolant: laborant enim quasi oppressæ onere. Parua auis coturnix
est: cui præ cæteris hęc propria habentur, ut & ingluuiem infrà amplam, &
gulam prope uétriculum amplam & latam habeat. Fel aliis earum uentri,
aliis intestino adhæret. Fœmina coturnix, ut author est Alexander Myn-
dius, collũ habet gracilius: neq; sub mento nigra illa adsunt quæ maribus:
& si dissecatur, ingluuies inuenitur non adeo ampla, cor uero magnum,
& fel intestinis adnexum. Testes maribus sub iecinore continentur, ut in
B gallinaceis. Nunquam in arbore, sed humi consistit coturnix, & humi ni-
dulatur, sicuti & perdix & reliqua generis eiusdem, quæ scilicet aues gra- *Perdix.*
uiores sunt, & non alte uolant. Nidos autem non faciunt, sed facta in apri- *In aprico, ἐν ἀλέᾳ.*
co area, atque ueptibus quibusdã & materia huiuscemodi cõgestis, quoad
accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubãt.
Mox cum exclusérint, protinus pullos educunt, propterea quòd nequeunt
suo uolatu iis cibum administrare. Refouent suos pullos sub seipsas ducẽ-
do more gallinarum & coturnices & perdices. nec eodem loco & pariunt
& incubant, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Mares cum
diffugerit fœmina ut incubet, tumultuant, clamitant, pugnámque inter se
conferunt: (hos autem χήρους uocant, id est cœlibes:) qui autem uictus fue-
C rit, sequitur uictoris uenerem patiens. uerum hoc non ita fieri semper, sed
2 certo tempore anni planum est: usqueadeo tum perdices tum coturnices
copia libidinis gaudent, ut in aucupantes coruant, & sæpenumero capiti-
bus eorum residant. Coturnix uel in pugna ipsa garrula est, & ante pugnã
mares canunt. Coturnicibus ueratri semen gratissimus cibus: quam ob cau
sam eas damnauere in mensis, simulq; comitialem propter morbũ despui
suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem. Adeo tamen pa
latis uidentur gratæ, ut in auiariis pastæ pinguésque ueneant care, sicuti &
3 quæ miliariæ dicuntur. Discedunt coturnices mense Augusto in calidiora *Miliariæ.*
loca, nisi paucæ locis apricis remanserint, & pinguiores per id tempus ca-
piuntur. Et cum ad nos redeunt, aduolant gregatim non sine periculo na-
D uigantium, cum appropinquauete terris: quippe uelis sæpe insidũt, & hoc
semper noctu, mergúntq; nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro nõ
uolant, humido scilicet & grauiore uento: aura tamen uehi uolũt, propter
pondus corporum uiresque paruas. Aquilone ergo maxime uolant. Cum
ad nos ueniunt, terrestres potius quàm sublimes, & sine ducibus pergunt:
4 at cum hinc abeunt, ducibus oto & lingulata & ortygometra proficiscun-
tur, atque etiam cenchramo, qui eas noctu hortatur, excitat, admonétque *Cenchramus.*
itineris, perseuerantiórque festinat peruenire ad expetitas sibi terras. Hu- *Cynchramus.* *Cychramus.*
ius uocem cum senserint aucupes, intelligunt parati discessum. A cotur-
nicibus magnitudine tantum differt lagopus, croceo tinctu, in cibis gratis- *Lagopus.*
sima. Est & alia lagopus, pedes leporino uillo ei nomen hoc dedere, cætero *Lagopus alia.*

caudidæ,columbarum magnitudine. Non extra tertam in qua nascitut ea E
uesci facile:quando nec uiua mãsuescit,& corpus occisæ statim matcescit.
Perdix. Cacabis. Neque perdix altiuola est,sed terræ propinqua uolat,spatiísque breuibus:

Nec facit in ramis altóque cacumine nidos.
Propter humum uolitat,ponítque in sepibus oua.

Perdix ingluuiem habet præpositam uentriculo,& appendices quasdã pau
cas infra quà desinit intestinũ. In Paphlagonia bina perdicibus corda. coi-
tus tempore testes habẽt perdices magnitudine insignes, aliàs uero omni-
no obscuros: ita ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in his haberi
nonnulli arbitrentur. perdicẽ non pinguescere tradunt. nidificãt, pariunt
& incubant oua fœminæ non aliter ac de coturnicibus diximus. Mares itẽ
libidinis intemperantia similiter tumultuant, clamitant pugnámq; inter F
se conferunt. Pariunt fœminæ oua nõnunquam quindecim aut sexdecim.
Videbitur forsitan Aristo. his in locis non satis sibi cõstare lib. 6. hist. animaliũ, & li. 9. Et bina ouorum receptacula faciunt nonnunquam perdices: in altero fœ-
mina incubat,in altero mas:excludítque sua uterque & educat. Nonnun-
quam uero oua mares quæ compererint, peruoluunt & frangunt præ sua
salacitate,ne fœmina incubet: quod ne accidat fœmina contra emolliens,
clanculo diffugiens parit:sed fit sępius,ut pręturgore parturiendi,quolibet
loco edat, & mare pręsenti:uerum ut oua seruentur,nunquam ad ea subito
accedit. Plerunque uero fœminæ transuehunt partus,ut mates fallant. Et si
quis hominum ubi incubent,propinquabit,egressæ mattes uenientibus se-
se sponte efferunt: & simulata debilitate uel pedum uel alarum, quasi sta-
tim capi possint,gressus fingunt tardiores. Hoc mẽdacio solicitant obuios G
& eludunt, quoad prouecti lõgius à nidis auocentur. Coitus tempore uo
lant tam mas quàm fœmina ore hiante,exertáque lingua: uel, ut Aristote-
les refert,ore hiante exertáque lingua & mares & fœminæ coeunt. Neque
in alio animali par opus libidinis: si contra mares steterint fœminę, eo quo
De causis horum pulcherrimã inuenies cõtẽplationẽ lib. de generat. animalium. ad libidinem excitantur tempore,aura ab his flante,prægnantes fiunt. Ple-
runque etiam uoce marium,utero ingrauescunt, si gestiunt ac libidine tur
gent. Quin & uolatu quoque superne marium effici idem potest: quasi ui-
delicet mas ipse in fœminam fœtificum spiritum demittat. Puluere se uo-
lutare solẽt perdices. Earum uita amplius quàm ad sexdecim annos durare 5
Perdix altera. existimatur. In Italia altetum est perdicum genus,magnitudine minore,
& uolatu incomposito:rostro minime rufo. Perdix uulture maior ex India H
ad Cæsarem missa est. Perdices sane cum ubique liberæ sint, ut aues uniuer 6
sæ,in Bœotia non sunt: nec cum uolant,sui sunt iuris: sed in ipso aere, quas
transire non ualeant,metas habent,ut nec in Atticum solum transmeent.
Syroperdix. Syroperdix in Antiochia Pisidiæ, perdice minor est, & niger excepto ro-
stro,quod rufum spectatur. lapides deuorat atque conficit. Non mansue-
scit,sed semper perseuerat ferus esse. Eius carnes & densiores sunt quàm cæ
terarum,& suauiorem cibi usum præstant. Perdicis caro facile concoqui-
tur,probúmque generat succum: quæ tamen minime recens edẽda est, sed
ubi unum, quàm minime, diem suspensum adseruaueris: ita nanque eius
duritiès facile amittitur. Quę circa Cirrham perdices inueniuntur,earum
caro

A caro ingrati saporis est, neque edendo sunt. Si sorbeantur oua perdicis, pu-
tantur fœcũditatatem facere, lactis quoque copiam. Petdicis fel atque gal-
linæ ad medicinæ usum aliis præstat. Fel perdicum cum mellis ęquo pon-
dere, contusis oculis inungitur: per se uero ad claritatem: Hippocratis (ut
putant) authoritate adiicitur, quod in argentea pyxide obseruari iubent.
Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle, ulceribus oculorũ & glau-
comatis medentur. Sanguis perdicis oculorum ulceribus recentibus, & o-
culis cruore suffusis illinitur atque lusciosis. Currunt ut perdices rusticu- *Rusticula.*
læ: de qua Martialis,

Rustica sum perdix: quid refert? si sapor idem est: *Rustica perdix*
Carior est perdix, sic sapit illa magis. *Aliàs, si sapit.*

B Terrena quoque & pulueratrix attagena est, neque uolax multum: corpo- Ἀτταγὴν,
7 re quàm sit perdix paulo grandiore, toto dorso punctis maculísue insignis: *Attagena.*
colore aliàs figlino ad subrusum magis tendente. Ob corporis grauitatem *Attagen.*
alarúmque paruitatem, canibus facillime capitur à uenatoribus. Auis mul Ἀτταγᾶ.
8 tipara est attagen, frugibúsq; nictitat, & pulueratrix est. Quondam existi- Ἀτταγᾶς.
matus inter raras aues: iam & in Gallia & Hispania capitur, & in Alpibus
etiam. Auis uocalis aliàs, captus uero obmutescens, adeo ut nullam edat uo
cem, tantum abest ut mãsuescat. Traducti autem attagenes ad Pylas ex Ly-
cia, (ut Socrates author est) coturnicum uocem aliquandiu edidere. Atta-
9 genæ caro facillime cõcoquitur, & probum creat succum. Attagen Ionius
maxime celebratur, teste uel Coquo Martiale,

C Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus attagenarum.

Attagas (tagenarium quoque uocari solet) pennas gestat maculis pũctísue Ἀτταγᾶς,
uariegatas. in locis uictitat campestribus atque stagnantibus: ideóque in Ταγηνάρειον.
Marathone frequens. Humi quoque uersatur, nec unquam in arbore cõ- *Scolopax.*
10 sistit, quæ scolopax dicitur uel ascalopax. Per sepes hortorum capitur. ma- *Ascalopax.*
gnitudine quanta gallina est, rostro longo, colore attagenæ: currit celeri-
ter, & hominem mire diligit. Quæ galerita, ab apice quem in capite ge- *Galerita.*
stat, quondam appellata est, postea alauda gallico uocabulo dicta est, Græ- *Alauda.*
ci corydon & corydalon uocant. Auicula hæc non in arbore consistit, sed Κορυδὸς,
humi, in uiis & semitis ubique nobis occurrens, apicem in capite ueluti cri Κορύδαλος.
D stam ex pilis constantem gestans, pauonis in morem. Hæc & pulueratrix Κορυδαλίς.
est. Alaudarum duo genera, alterum terrenum & cristatum, ut dictum est,
galerita à crista appellatum: similis hęc est passerculis auiculísue, quos pyr-
11 gitas uocant, uerum maior est galerita. circa uias & semitas reperitur, ut di
ximus, hyemis pręsertim tempore: alterum gregale, nec singulare more al-
12 terius, uerum colore simile, quanquam magnitudine minus, & galero ca-
rens, cibo uero idoneum. Cõdenso frutice nidificat alauda. Alaudæ cum a-
uibus uariis dictis dissident: oua enim inuicem exedunt: ardeolarum quo-
que oua diripit alauda. Quæ apicem gestat galerita, inquit Galenus, in
simplici iure elixa, colicos iuuat, si unà cum suo iure sæpe atq; assidue eda-
31 tur: assam scribit Dioscorides cœliacis prodesse. Et Plinius, coli uitium, in-

quit, sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidã in uase nouo cum E plumis exuri iubent, conterique in cinerem, bibique ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor eius adalligari fœminis: alij recens tepénsque adhuc deuorari. Cõsularis Asprenatum domus, inquit Plinius, in qua alter è fratribus colo liberatus est aue hac in cibo sumpta, & corde eius in armilla aurea incluso. Hæ fere suum nidum patêre auræ cupiunt.

Merops. Apiaster.

Quem uero Bœotij meropa uocant, hic unus corporis grauitate prohibitus sublime petere, subiens terræ cauernas, facit cunabula & parit, in specu scilicet sex pedum defossa altitudine. Et pennæ huius auis intus pallidæ sunt, superne cœruleę ut halcyonis: postremæ pinnulę rubrę habêtur. Parit sex aut septem æstate. 14 Apibus inimica hæc auis est. Sunt qui meropas genitorum senectutem educare confirment, educationis uicem reddere: ut parentes nõ 15 F modo senescentes, uerũ etiam statim cum iam datur facultas, alantur opera liberorum: nec matrem aut patrem exire, sed in cubili manentes pasci labore eorum.

ὀρτύγιον. χέννιον.

1 ὀρτύγιον uoce diminutiua dicitur: & χέννιον quoque patua uocatur coturnix. 2 De coturnicis effrenata libidine leges apud Athenæum, lib. 9. 3 Miliariæ à milio quo uescuntur, ut inquit Varro, de lingua Latina. Hæc an eadem sit auis cum cenchnamo, consideret lector. 4 Quanam aucupij ratione capiãtur coturnices in Italiam primo uere aduentantes, explicat Blondus in regione Latina. 5 Theodorus lib. 5 hist. animaliũ, ad quinque & uiginti annos habet: sed errore, ni fallor, exemplaris Græci, aut scriptoris. 6 Minime rufo, ἐχὶ κιννάβαρινον, ita legitur apud Athenæum: sed melius fortasse si expungatur ἐχὶ, ut sit rostro rufescente: sed nihil uolumus mutare. 7 Non ἀτταγᾶν, sed ἀτταγᾶ dicetur, si Athenæo credimus, & ἀτταγᾶς lingua G Attica: punctis maculísue insignis, κατάγραφος. 8 Frugibus uictitat: σπερμολόγος ἐστί. An potius? seminibus frugibúsue erutis atque effossis uictitat, uti in spermologo. 9 In alimenti ratione coniunguntur fere attagenę cum perdicibus, & apud Galenum & Oribasium, & cæteros medicos.

Gallinago. Scolopax.

10 Gallinaginem uocat Theod. uernaculã uocem secutus, ut scribit Hermolaus. Scolopax uel ascalopax, uide ne codex Aristotelicus mendosus sit in alterutro loco, an diuersæ sint aues. Hominẽ mire diligit, φιλάνθρωπόν ἐστι. uetus Aristotelis interpres ita reddidit: & diligit appropinquare ad homines. 11 Lib. 8. histor. animaliũ. Galerita inter eas aues numeratur, quę hyeme latent: ubi equidem mendosa esse exemplaria crediderim, tum quòd Aetius dicat hyemis maxime tempore galeritas inueniri, tum uero quòd etiam uetus Aristotelis interpres eo in loco, habet soredoz, cũ aliis in locis pro galerita habeat corozat, aut cotoneon pro corydon. 12 Alterum gregale, Hęc forsitan est, de qua Hermolaus. similis est alaudæ terraneola uocata, nisi quod apice careat, in terra nidificans, unde nomen. Parcus H (si Hermolao credimus) auis est ab alauda differens, (etiam si qui negant) palũbo minor aliquanto, subtus cãdida, cætero pauoni similis, & crista quoq;. 13 Cœliacis, forsitan colicis legendum. 14 Postremæ pinnulæ. Ita Theodorus, τὰ δὲ ἐπάκρον τῶν πτερυγίων ἐρυθρά, id est (ut mihi certe uidetur) in summis alis rubræ. Plinius hæc ita reddidit, colore pinnarum, superne cyaneo, priori subrutilo. 15 Æstate, ὑπὸ τὴν ὀπώραν.

De turdorum merularúmque generibus, & aliis quibusdam, quæ cum iis similitudine quadã coniungũtur. Cap. CXXXII.

Turdus, κίχλη. κιχλάη. τειχάς.

IN omni certe rure, & intra uillarum septa pascebâtur in auiariis & turdi & merulæ. Turdorum tria sunt genera, unum uisciuorum, quod nisi uisco atque resina nõ uescitur: & magnitudine picæ est: alterum τειχάς, id est pilare,

A pilare, quod sonat acute, & magnitudine merulæ est: tertium quòd ἰλιάδα
ἢ ἰλλάδα quidam uocant, alij τυλάδα: iliacum latine non inepte dixeris, mini-
mum inter hæc, minúsque maculis distinctum. Turdi nidos ex luto, ut hi-
1 rundines faciunt in secessu in excelsis arboribus. stragulum subiiciunt ex
uillo & lana, interioráque nidi ex eisdem consternunt. Mutat turdus colo-
rem: æstate nanque color circa collũ uarius, hyeme cõcolor: uoce tamẽ ea-
dem est. Aliquot diebus hyeme latet, in uicináque abit, quo hybernum pa-
bulum petat. itáque in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. expetī-
tur à turdis & fagi glans. Turdorum caro durior est quàm sit gallinarum,
perdicum, attagenarum, & id genus aliarum auium: succum tamen, si pro-
be concoquatur, & probum generat & minime excrementosum: estq́, in-
B quit Martialis,

Inter aues turdus, si quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Turdus pilaris. ἰλιὰς, ἢ ἰλλὰς. τυλάς. Iliacus turdus. In cacuminibus arborum, Plinius. Hyeme ψαρὸς, id est, ut uertit Theodorus, murino distinctus.

Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis medetur: turdos quo-
que edisse cum baccis myrti prodest urinæ. Venere in Italiam Debria-
censibus bellis ciuilibus trans Padum externę & nouę aues: ita enim adhuc
uocantur, turdorum specie, paulum infra columbas magnitudine, sapore
gratæ. Merularum duo sunt genera, alterũ nigrum & uulgare, & rostrum
illi rutilum: alterum candidum: magnitudine quidem compari, & uoce si-
mili: sed circa Cyllenam Arcadiæ familiare, nec usquã alibi nascens. Prius
illud genus immutatur per tempora & colore & uoce: ex nigro nanque ru
C fescit, & per hyemem strepitat, cum per æstatem tumultuanter cantet. ro-
strum quoque anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Merula
postquam sibi nidũ fecerit, stragulum subiicit ex uillo & lana, interioráq,
nidi ex eisdem consternit, turdorum in morem. Bis parit merula, sed primi
partus intereunt frigore hyberno: omnium nanque auium prima hæc pa-
rit: posteriorem partum educat, & feliciter ducit ad finem. saliendo ince-
dit merula. Latet hyeme: hoc est in uicina abit, nõ occultatur, quemadmo-
dum & turdus. Eius caro quod ad ad alimẽti rationem attinet, nõ aliter at-
que turdorum durior est, sed probum generat succum, uti de turdis dixi-
mus: & merulæ inassatæ caro cum myrti baccis dysentericis medetur. Est
& altera auis κόσσυφος, id est merula à comicis uocata, nõ cantans, sed muta.
D E merularum genere est bæos auis, merulæ nigræ similis: sed magnitudine
2 paulo minor. uersari hæc in saxis & tectis solita est: nec rostrum rutilum ut
3 merula habet. Merulis affine genus quoddam est uenaticum, colore nigrũ,
splendide canorum, recte ex eo uenaticũ appellatum, quòd ex auibus mul-
tas sui cantus permulsione ad se allicit & capit. quòd si quãdo captã illam
4 concluseris in caueam, muta permanet atque elinguis. Quẽ caprimulgum
appellant, auis montana est, magnitudine paulo maior quàm merula (ut
aspectu sit merula grandior,) minor quàm cuculus, moribus egnior mol-
liórue. Parit oua duo aut tria cum plurima. intrat pastorum stabula, capra-
rúmque uberibus aduolat, suctum propter lactis, unde nomẽ accepit: cum
suxerit, uber extingui caprámque excęcari aiunt. Αἴξ, id est capella, alia auis

Aues nouæ. Merula. κόττυφος. κόσσυφος. Hyeme balbutit, inquit Plinius, circa solstitium muta. Merula altera. Βαῖος, βαιός. Vetus interpres, & rostrũ eius rubeum. Venatica auis. Venatrix. Caprimulgus. Αἰγοθήλας. Αἰγοκέφαλος. Capriceps. Αἴξ, Capella.

est: circa amnes enim & lacus uersatur. Fur nocturnus est: parum clare nã- E
Sturnus. ψάρος. ψάρα. que interdiu uidet, sed noctu perspicax est. Sturnus quoque niger est, & 5
merulæ magnitudine, sed colore uario est. Sturnorum generi proprium
cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium
agmen tendentibus. Hyeme abeunt & sturni simili modo atque merulæ
in uicina, propter hybernum pabulum, sed non aliter occultantur. Stur-
norum oryzam solum pascentium stercus simile est crocodileę, quam uo-
Collurio. κολλύριον. cant, eiúsque loco uenditur. Collurio auicula similis est merulæ, nisi quòd 6
magnitudine sit pardali, mollicipitis, atque aliarum huiuscemodi. Vt in
merularum genere alia nigra tota est, alia uero candida: ita & suum ha-
Cœruleus. κύανος. bent colorem, cœruleus, chlorion, molliceps & pardalus. Cœruleus cya-
nósue auicula est colore tota cœruleo, quæ maxime in Scyro colit, saxa a- F
mans, urbanas commorationes odio prosequitur: his locis ubi magna ho-
minum solitudo est, ut montium iugis, delectatur: magnitudine minor
quàm merula, maior paulo quàm fringilla. pede magno est, scandítque
Chlorion. Vireo, uel uirio. saxa, rostro tenui & longo: crure breui similiter ut pipo est. Chlorion totus 7
est luteus. coloris minime grati. hyeme hic non uidetur: sed æstiuo solstitio 8
uenit in conspectũ. Discedit exortu arcturi syderis: magnitudine turturis
Molliceps. Μαλακοκρανεύς. est. docilis & ad uitæ munera ingeniosus notatur: sed male uolat. Molli-
ceps colore totus cinereo, grandi & cartilagineo capite est: magnitudine 9
paulo maior quàm turdus. Ore firmo, paruo, rotundo: ualet pedibus, sed
pennæ inualens est. Eodem in loco semper sibi statuit sedem, atque ibidem
Pardalus. capitur: capitur autem maxime per noctuam. Pardalus auicula est colore G
tota cinereo, magnitudine proxima superioribus, sed pennis ac pedibus bo
nis. magna ex parte gregatim uolat, nec singularem hanc uideris: uocẽ fre-
quentem nec grauem emittit. De fidipedibus quæ grauiores sunt, & quæ
in auiariis aut fructus aut ganeæ causa pasci solebant, quæque iis quoquo
modo cognata sunt, hæc dicta sunto.

1 Quod uero sequitur in Aristotele, ἐφεξῆς δὲ πτύουσιν ἀλλήλας καὶ ἰχουλάδες, &c. ut e-
quidem arbitror, de hirundinibus intelligitur, non de turdis: etiam si Plinius addit, pe- I
ne contextim, scilicet hoc ipsum de turdis intelligens. 2 Non βαιὸς sed φαιὸς legit
Theodorus. 3 In tectis, Græci οἷον τὴν κεραμεῶν, id est in figlinis. 4 Est apud Ari-
stotelem & αἰγοκέφαλος, id est capriceps, cui gula inferiore parte lata est lienem nõ ha-
bet: fel uero adhæret simul & uentri & iecinori. 5 Theodorus, Niger est, albis dis-
tinctus maculis. 6 Ita ex ueteri traductione Græca lectio Aldina, & Theodorus,
ita. Collurio eisdem quibus merula uescitur: magnitudo, &c. 7 Tenui, & uetus H
interpres, angusto habet. χαλεπὸν, fortasse λεπτὸν erat legendum. 8 Totus luteus,
Theodorus, totus uiridans ex obscuro, χλωρὸς ὅλος. Hunc nonnulli marem esse arbi-
trantur in lutearum genere. 9 Et cartilagineo χονδρόστομος: uide ne sit locus hic cor-
ruptus apud Aristot. uetus certe interpres non habet, sed solum, caput habet magnũ.

De auibus carniuoris, & primo de aquilarum generibus.
Cap. CXXXIII.

IN auium genere quibus ungues adunci, prope dixerim omnes, carniuo-
ræ sunt, ut dictum est, ut genera aquilarum omnia, milui, accipitres: ue-
Aquila, ἀετός. scuntur tamen & glande in hoc genere pomísque nonnullæ. Ex his aquilæ
maximus

A maximus honos,maxima & uis quoque:quocirca ossa iis natura tribuit du
rissima crassissimáque, quibus & medullæ minimum inest. Nidificant a-
quilæ locis non planis,sed celsis: præcipue quidem arduis saxis & præcipi-
tibus,sed arboribus etiam. Incubant tricenis diebus:oua pariunt terna, sed
pullos binos excludunt, ut ex uersu quem ad Musæum referunt autho-
rem constat:

Excludit binos,edit terna,educat unum.

Sed quanuis magna ex parte sic fiat,tamen & tres uisi aliquando sunt pul-
li:alterum nido in educando expellunt tædio nutriendi: quippe eo tem-
pore ipsis cibum negauit natura,prospiciens ne omnium ferarum fœtus ra
1 perentur. Vngues quoque earum inuertuntur diebus iis: albescunt inedia
B pennæ,ut merito suos oderint partus. Sed pullum eiectum ossifraga exci-
pit & educat. Genera aquilarum non æque omnia prolem fastidiũt:sed dif
ficilior in alendo una cui nomen pygargo:benignior quę nigra est (melan-
aëtos dicta.) Alunt aquilæ suos pullos donec potestas uolandi fiat: tum ni-
do eos expellunt,post regione,quam ipsi genitores incolunt, tota extermi-
nant,æmulos scilicet rapinæ. Et alioqui unum par aquilarũ magno ad po-
pulandum tractu ut satietur, indiget: unde fit ne suos pullos ullo pacto ui-
cinos habere patiantur. Prædantur locis non suo nido propinquis,sed lon
ge distantibus. A meridiano autem tempore operantur & uolant: priori-
bus horis diei donec impleantur hominum conuentu fora, ignaue sedent.
2 Rapta non protinus ferunt,sed primo deponunt,expertæque pondus, tunc
C demum abeunt. Venatur aquila etiam lepores,hinnulos, uulpes & reliqua
quæ uincere ualeat. Condunt reseruántque aquilæ suo in nido quantum ci
bi pullis supersit: quòd enim die quaque facultas uenandi non datur,fit in-
terdum ne quod portent extrinsecus habeant. Viuit aquila tempore lon-
go,quod diuturnitate nidi eiusdem declaratur. Senescẽtibus aquilis rostrũ
superius accrescit,incuruatúrque subinde magis magísque, ut demum fa-
me intereant,non senio nec ægritudine. Rhodus aquilam non habet. Aqui
larum pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorare feruntur. Dis-
sidet aquila cum dracone:uescitur enim aquila anguibus:cum ardeola etiã
pugnat:unguibus enim ualens aquila aggreditur:ardeola autem repugnan
do emoritur. Sitta & trochilus cum aquila pugnant: sitta enim oua aquilæ
D frangit:aquila tum ob eam rem,tum etiam quòd carniuora est, aduersatur
omnibus. Cum aquila etiam pugnat uultur & olor: uincítque eam sæpius
olor. Cymindis chalcísue cum aquila pugnat adeo acriter, ut sæpius ambæ
implexæ deferãtur in terram,& uiuæ à pastoribus capiantur. Aquilarum
fel acre admodum est, atque corpora exest: coloréque spectatur ærugi-
neo. Hoc, ut fertur, si unà cum Attico melle inungatur, cui hebescunt o-
culi, plane uisum recreabit, reddétque oculos acutissimos. Lapis aëtites
in aquilæ repertus nido custodit partus contra omnes abortuum insidias.
Aquilarum plura sunt genera: unum quod pygargus ab albicante cauda di *Pygargus.*
citur, ac si albicillam nomines. Versatur hæc in cãpis, & lucis, & circa op- *Albicilla.*
pida,hinnularia à nonnullis uocata cognomine est:mõtes etiam syluámq; *Hinnularia,* νεβροφόνος.

suis freta uiribus petit. Reliqua genera raro plana & lucos adeunt. Hæc ma E
Plangus, uel Plancus, uel Clangus.
xime inter aquilas difficilem se præbet in fœtu alendo. Alterum genus se-
cundum magnitudine & ui, plangos nomine, νηττοφόνος etiam cognomi-
Νηττοφόνος, Anataria.
natur, id est anataria, & morphnos: Homerus parcnon uocauit. Huic ui- 4
Morphnos, uel morphna. Parcnus.
ta circa lacus stagnáue, & saltus quoque & conualles. Phomonoe Apollinis ʹ
dicta filia dentes ei esse prodidit, mutæ alias carenti lingua: eãdem nigerri-
mam, prominentiore cauda: consensit & Boëthus. Ingenium est ei testudi-
nes raptas frangere è sublimi iaciendo. quæ sors interemit poëtam Æschy- 5
lum. Aquaticas aues hæc appetit, mergẽtes sese subinde, donec sopitas las- 6
satásque rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia litorũ tendente, ma-
xime si condensa arundo sit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetat,
In lacus, aliàs in latus.
in lacus cadente, umbrámq; suam nanti sub aqua à litore ostendente: rur- F
sus aue in diuersa, & ubi se minime credat spectari emergente. Hæc causa
est gregatim auibus natandi, quia plures simul nõ infestantur, respersu pẽ-
narum hostem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ nõ tolerantes pondus ap-
Μελαναίετος, Pulla aquila, Fulua.
prehensum unà merguntur. Tertium genus magnitudine minima, sed ui-
ribus omnium præstantissima hæc est. Colit montes & syluas μελαναίετος à
Λαγωφόνος, Leporaria, Valeria.
Græcis dicta, id est pulla aut fulua: & λαγωφόνος, id est leporaria: eadémq, ua-
leria. Sola aquilarum fœtus suos alit atque educit: cæteræ fugant. Pernix
est & prompta ac pugnax intrepidáque. liberalis non inuida est, modesta 7
etiam nec petulans: quippe quæ non clangat neque murmuret. Quartum 8
Percnopterus, Ὀρειπελαργος, Ciconia montana. Γυπαίετος.
genus percnopterus, capite albicante, corpore maiore quàm cæteræ adhuc G
dictæ, sed alis breuioribus, cauda longiore, uulturina specie, ὀρειπελαργος co- 9
gnominatur, id est ciconia montana, & γυπαίετος imbecillis & degener est:
quippe quæ à coruo cæterísque id genus alitibus uerberetur fugetúrq;: gra
uis est enim & uictu iners, famelica semper est & querulę murmurationis,
incolit lucos. Nec cæterarum aquilarum uitiis caret: & bonorum quæ illæ
obtinent expers est. Sola aquilarum exanima fert corpora: cætera cum oc-
Haliæetus. Haliaetus.
cidêre considunt. Quintũ genus quod haliętus, hoc est marina aquila uo-
catur, ceruice magna & crassa, alis curuantibus, cauda lata. Moratur hæc in 10
litoribus & oris maritimis: & lacus quoque petit. Clarissima est oculorum
acie, librans ex alto sese, uisóque in mari pisce præceps in eum ruens, & dis-
cussis pectore aquis rapiens. Accidit huic sæpius, ut cum ferre quod cepe-
rit, nequeat, in gurgitem demergatur. Haliętus tãtum (inquit Plinius) im- 11
plumes etiamnum pullos suos percutiens subinde cogit aduersos intueri H
solis radios: & si conniuẽtem flentémque animaduertit, præcipitat è nido,
uelut adulterinum & degenerem: illũ cuius acies firma contra steterit, edu
cat. Haliæeti (ut Plinius author est) suum genus non habent, sed ex diuerso
Γνήσιος ἀετός. Χρυσάετος, Stellaris aquila.
aquilarum coitu nascuntur: & id quidem quod ex iis natum est, in ossifra-
gis genus habet. Mixto huius aquilæ felle cũ melle Attico, inunguntur nu-
beculæ suffusionésque oculorum. Sextum genus γνήσιον appellant, id est ue-
rum ac germanum, uelut solũ incorruptæ originis: alij chrysaëton, alij stel-
Media magnitudine, inquit Plinius.
larem uocant. Maxima aquilarum omniũ hæc est, maior etiam quàm ossi-
fraga sed cæteras aquilas uel sesquialteta proportione excedit: colore sub-
rutilo,

A rutilo, rara conspectu. Hoc genus aquilarum hinnulos, lepores, grues, aues
12 cortales uenatur: quin et tauros inuadit. Ex aquilarum genere una tantum
quæ Iouis appellatur carnes non attingit, sed ad uictum illi herba satis est. *Iouis aquila.*
13 Quod ex haliæetis natum est, in ossifragis genus habet, ut dictũ est: è qui- *Ossifraga.* *Ossifragus.*
bus uultures progenerantur minores: & ex iis magni, qui omnino non ge- *φήνη.*
nerant. Ossifragam Græci φήνην & φίνιν dicũt: aquilis cognatum genus un- *φίνις.*
cungue carniuorúmque: eius magnitudo maior est quàm aquilę: color ex *Vultur.*
cinere albicãs. Parum hæc oculis ualet: nubecula etiam oculos habet læsos. *Nubecula et c.*
Probe & fœtificat & uiuit: cœnægerula & betugna est. Nutricat bene & *πτερυγωπε-*
suos pullos & aquilæ: cum enim aquila suos nido eiecerit, hæc recipit eos *γεί.*
ac educat. Eiicit nanque suos aquila antequam uolandi tempus sit, adhuc
B parentis operam desiderantes, nec uolandi adeptos facultatẽ. Deiecti pulli
uociferantur: sed ossifraga recipit eos benigne, & tuetur, & alit dum quan-
tum satis sit adolescant. Ossifragi uenter paulatim epotus, calculos cum lo-
tio pellere proditur. Vnũ est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia
deuorata conficienti: huius partem extremam adalligatam prodesse cõtra
colum constat. Vultures minores ex haliæetis progenerantur, uti modo di- *Vultur, γύψ, αἰγυπιός.*
ximus. Vulturum nanque duo genera: alterum paruum & albicantius, al-
terum maius & coloris cinerei aut nigri. Vultur ut fere grauiores, nisi ex
procursu aut altiore tumulo immissum non euolat. Nidificat in excelsissi-
mis rupibus: unde fit ut raro nidus & pulli uulturis cernantur: ideo etiam
fuere qui putarent illos ex diuerso orbe nobis incognito aduolare falsò:
C quanquam enim difficile nidum eius alitis uideris, tamen uisus aliquan-
do est: neque certe locorum pluriũ incola auis hæc est. Edit non plus quàm
unum ouum, aut duo cum plurimum: & fœtus sæpe cernuntur fere bini.
Vmbricius aruspex author est triduo ante aut biduo uolare eos, ubi cada-
uera futura sunt: & multi exercitum sequẽtes repente apparent. Cũ aquila
pugnat uultur: & inimici inter se sunt uultur & æsalo. Ex uolucribus in
auxilio contra serpentes primum uultur est. Annotandum quoque minus
uirium esse nigris. Pennarũ ex his nidore, si urantur, fugari eas dicunt: uul-
tures unguento fugantur, sed alios appetunt odores. Immussulum aliqui *Theophrast.*
uulturis pullum arbitrantur: & sanqualem ossifragam: Massurius immussu- *Vnguento necantur.*
lum dicit esse pullum aquilæ priusquam albicet cauda: quidã post Mutium *Immussulus*
D augurem uisos non esse Romę cõfirmauere. Ego (quod ueri similius est, in- *sanqualis.*
quit Plinius) in desidia rerum omnium non arbitror agnitos. Sunt in Arca-
dia circa paludem quæ Tantali dicitur, aquilæ, quæ cycniæ uocantur, co- *Cycniæ.*
lore candido æque atque olores.

1 Plinius: Eiectos ab ijs cognatum genus ossifragi excipiunt, & educant cum suis.
2 Hæc tribuit Ælianus præcipue generi illi, quod chrysaetos & stellaris appellatur. Quàm caute lepores uenatur aquila ostendit Aristoteles: quo uero pacto educantur instituuntúrque ad uenationem apud Indos, explicat Ælianus. 3 Lucis, τὰ ἄλση.
4 Circa lacus, uetus interpres in desertis & montanis 5 Quæ sors, Lege Valeri. Max. lib. 9, & Gellium lib. 13, & lib. 7. Hæc de aquila in genere uel de haliaeto dicuntur, nisi codex sit mendosus apud Aristotelem. 6 Donec sopitas &c. Aristoteles ita, Donec uel strangulet in humore, uel per summa corripiat. 7 Plinius, Sola sine clã-

ὑπαετός, gore sine murmuratione. 8 Percnopterus, ab alarum notis, inquit Theodotus, uel E
subaquila. ab alarum nigritia. 9 γυπαίετος, Videtur Theodorus ὑπαετὸς hic legisse, id est sub-
aquila. Alis minimis, Plinius. Corpore maiore, &c μεγέθει μέγιστος. uetus interpres, Quā
titas eius est, quasi medietas aliorū: ubi suspecta forsitan uideri poterent Græca exem-
Nisus. plaria, & legēdum esse corpore minore. 10 Nisus in haliaetum mutatus narratur.
Ouid. lib. 8 Metamorph. 11 Quæ Plinius hoc in loco de haliaeto narrat, alij ad
alia aquilarum genera referunt: ut Ambrosius lib. 5 Hexamer. & Aristoteles lib. 9 hi-
stor. animaliū, nisi forsitan totum illud caput sit mendosum: quod sane suspicor. 12
Quonam modo tauros inuadit hoc aquilarum genus, leges apud Ælianum lib. 14.
Barbata. 13 Genus aquilæ quam barbatam uocant, Thusci ossifragam dicūt. Ossifragam ab
ossifrago distinguit Hermolaus, in Corr.

De accipitrum generibus. Cap. CXXXIIII.

F

Accipiter, ἱέραξ. ET accipitrum quoque generi natura 1
Oráque adunca dedit, curuos dedit unguibus hamos.
Hi multo inter se magnitudine differunt. Color iis maculis distinguitur
ceu lineis. Fel habet accipiter iecori simul & intestino adhærens. Lien illi us
queadeo exiguus, ut propemodum sensum effugiat: & uentriculus quoque
feruentior: & quamuis uorax sit, auium tamen quas ceperit, cor nunquam
comedit. Nidulatur locis arduis & saxosis: & uicenis diebus incubat. Acci-
pitres tutius Massiliç humi fœtificāt, nec alibi nascuntur illis assueti genti-
bus. In Thraciæ parte homines atque accipitres societate quadam aucupā-
tur: hi ex syluis frutetísue & arundinetis excitant aues: illi superuolantes
deprimunt: rursus captas, aucupes diuidunt cum illis. Accipiter Ægyptius G
mansuetior est quàm sint alij. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus
ad inunctiones omnium oculi uitiorum putatur: item fimi eius cinis cum
Attico melle. Genera non pauciora quàm decem esse accipitrum aliqui
prodiderunt. Plinius accipitrum genera inquit, XVI inuenimus. Differunt
autem, quòd alij columbam humi cōsidentem feriunt rapiúntque, uolan-
tem non appetunt: alij super arborem aut tale quid conscendentem uenā-
tur: sin humi est aut uolat, non inuadunt: alij neque humi neque in sublimi
manentem aggrediuntur, sed uolantem capere conantur. Fertur etiā à co-
lumbis quodq; accipitrum genus cognosci: itaque cum accipiter prouolat,
si sublimipeta est, manent quo constiterint loco: sed si humipeta qui prouo
lat, est, non manent, sed continuo auolant contra naturam eius auxiliantes
Triorchis. sibi. Accipitrum genus primum uiribúsque ualentissimū triorchis à nu- 2
Buteo. mero testium nuncupatus: buteonem hunc appellāt Romani: miluo æqui- H
paratur magnitudine, sempérq; cernitur, uti Aristoteles author est. Buteo 3
hostis est ranæ rubetæ & angui: rapit enim eos atque exedit. In Balearibus
AEsalon. in honore mensarum est. Secundum genus æsalona Græci uocant, qui 4
AEsalo. (si Plinio credimus) omni tempore apparet: cæteri hyeme abeūt. Æsalo &
uultur inuicem inimici sunt. Et uulpi quoque hostis æsalo est: ferit enim,
pilósque eius euellit, occidítque catulos; ut qui uncos habeat ungues: con-
tra coruus (ut qui uulpi amicus est) pugnat cum æsalone: unde fit ut uulpi,
Circus, κίρκος. cum ab æsalone percutitur, auxilietur coruus. Tertium circus, claudum
altero pede: cui cum uulpe quoq; inimicitiæ sunt, & propter communem
uictum

Auictum: (carne enim uiuunt) uulpem inuadit & uulnerat. Ex ferociorum accipitrum numero circus est: & gallinatum domesticarum quoque pullis insidiatur. Et alia accipitrum genera sunt, asterias, id est stellaris, & pernes, & palumbarius siue φασσοφόνος φαβοτύπος ue, qui in ferociorum accipitrũ numero censetur. Subuteones uel ὑποτριόρχαι appellantur accipitres, qui
5 latiores sunt: alij perci, & σπιζίαι uel fringillarij: alij λεῖοι, id est leues: & φρυνολόγοι, id est rubetarij: hi abunde uiuunt, & propter humum uolitant. Chalcis raro apparet, rarus etiam in syluis: montes etenim incolit. nigro colore est, magnitudine accipitris, quem palumbarium nominant, forma longa ac tenui, Iones cymindem eam appellant: cuius Homerus etiam meminit in Iliade, cum dicit,

Asterias, stellaris.
Pernes.
Palumbarius, φασσοφόνος.
φαβοτύπος.
Subuteo, ὑποτριόρχης.
Percus.
λεῖος, uel leuis.
Chalcis.
Cymindis.

B Chalcida dij perhibent, homines dixere cymindem.

6 Nocturnus accipiter est. Sunt qui hanc auem non aliã esse quàm ptyngem uelint. Interdiu minus apparet, quia clare non uidet, sed noctu uenatur more aquilæ. Et pugnat uero cum aquila adeo acriter, ut sæpius ambæ implexæ deferantur in terram, & uiuæ à pastoribus capiãtur. Parit hæc oua duo, & in saxis speluncisq; nidulatur. Genus accipitris tinnunculum uocãt rustici, qui fere in ædificiis nidos facit. Columbas defendit hic, terrétque cæteros accipitres naturali potentia, in tantum ut uisum uocémque eius fugiant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum. Ferúntque si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas: uel uti narrat Columella, eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur,
C stipantiáque opercula superponuntur, & gypso lita uasa in angulis columbarij suspenduntur. quę res auibus amorem loci sic conciliat, ne unquã deserant, multiuaga alioquin aue. Sunt qui Cenchrin tinnunculum uocãt: & accipitrum quoque generis hanc Græci faciunt. Ventriculus illi minime carnosus, sed ingluuiei similis. Plurima in adunco genere parit: cum omnes quibus ungues adunci, parcius generant. huius quatuor reperti sunt pulli, sed plures etiam posse procreari apertum est. Rubrum est eius ouum modo minij. sola fere aduncarum bibit. Cenchridis fimum albugines extenuat. Milui ex accipitrum genere magnitudine differũt. Rapacissima & famelica semper ales atque carniuora. Ventriculum habet miluus calidũ, & lienem exiguum. fel quoque habet iecori simul & intestino adhærens.
D Videntur milui artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cælo monstrante natura, quod opus esset in profundo. Oua pariunt milui bina magna ex parte, interdum terna: totidémque excludunt. uicenis diebus incubant. Hybernis mensibus latent paucis quibusdam diebus: non tamen ante hirundinem abeunt. Traduntur autem & solstitiis affici podagra. Miluus cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet, ut qui & unguibus sit præstãtior & uolatu. Piphex, harpa & miluus amici sunt. Laudatur milui iecur ad oculorum uitia: sed miluorum bilis acris admodũ est, atque erodit. Colore quoque eruginoso spectatur, & nonnunquam atro. In Ægypto auem colunt incolæ, quem accipitrem uocant: qui nec nostris simile quicquam habet, nec Ægyptus: sed & magnitudine excellit, & ua-

Ptynx.
Tinnunculus.
Cenchris.
Miluus.
Miluus, ἰκτῖνος.
Piphex.
Accipiter Aegyptius.

Accipiter Aethiopicus. tius magis multo est. Hunc esse Æthiopicum dicunt, & illuc ex Æthiopia E afferri. Mitis hic præ cæteris est qui alibi reperiuntur.

φάλκων. Accipiter. 1 φάλκων nomen & species accipitris est, authore Suida. 2 Primum, &c. κράτιστον, id est præcipuum, dixit Theod. 3 Buteo, inquit Festus, ex eo se alit quod accipitri eripuerit: nastitatísque causa est in iis locis quæ intrauerit. Vbi aduertendum quòd Festus hoc in loco accipitrem pro una specie accipit. 4 Æsalon (inquit Plinius) uocatur parua auis oua corui frangens, cuius pulli infestantur à uulpibus. inuicem catulos eius ipsámque uellit: quod ubi uiderint corui, contra auxiliãtur uelut aduersus cõmunem hostem. 5 σπιζίας uel fringillarius, φρυνολόγος, uel rubetarius. 6 Sunt qui, &c. Ita legit Theodorus apud Aristotelem Plinium secutus, qui hæc quæ in contextu sequuntur cymindi attribuit. uerum in Græco exẽplari aliter habetur, ἡ δ' ὕβρις, φασὶ δέ τινες εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον ὄρνιθα τῷ πτύγγι, οὗτος ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται, &c. Et uetus uẽ interpres ita reddidit, Et inuenitur etiam alia quæ dicitur, &c. ut ex iis alia uideatur *Hybris.* esse auis, cui hæc attribuit Aristoteles, quæ hybris dicatur, & non cymindis. F

De cuculo. Cap. CXXXV.

Cuculus. Coccyx. COccyx ex accipitre fieri, tempore anni immutata figura nonnullis putatur: quoniã quo tempore is apparet, accipiter ille cui similis est, non aspicitur: sed ita fere euenit, ut ne cæteri quidem accipitres item cernãtur, cum primum uocem emisit cuculus, nisi per quàm paucis diebus: ipséque modico tempore æstatis uisus, hyeme non cernitur. Est hic neque aduncis unguibus ut accipiter, neque capite accipitri similis: sed ea utraq; parte columbum potius quàm accipitrem repræsentat: nec alio quàm colore imitatur accipitrem, nisi quòd accipiter maculis distinguitur ceu lineis, cuculus uelut punctis. Magnitudo atque uolatus similis accipitrum minimo, qui G magna ex parte id temporis non cernitur, uti modo diximus, quo cuculus apparet: nam uel ambo uisi aliquando sunt. Quinetiam ab accipitre absumi uisus est, si quãdo una apparuere: quod nulla auis suo in genere solet facere. Pullos cuculi fere nemo se ait uidisse: parit tamen non in nido quem ipse fecerit, sed in nidis parit alienis: & interdum quidem in nidis minorũ auium: præcipue autem in palumbium & curucæ, & alaudæ humi, atque etiam in nido chloridis super arborem. Parit maiore ex parte singula, raro bina, aut terna cum plurimum. nec ipse incubat, sed auis in cuius nido peperit, incubat, excludit atque educat: quo quidem præcipue tẽpore & pinguis & grati saporis pullus cuculi est. Atque adeo cum iam uolandi potens est cuculi pullus, nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi. Illa uero quæ educat, cum alienigena pullus accreuerit, suos eiicere dicitur, ita ut H pereant. Sed de pullorum interitu non conuenit inter omnes: alij eos à genitrice occidi & dari in cibo cuculi pullo aiunt, uidelicet improbatos propter speciem cuculi elegantiorem: ille enim nitidus in se nutricem conuertit, ut aiunt: illa gaudet eius specie, miratúrque se ipsam quòd talem peperit: suos comparatione eius damnat, ut alienos: absumíque etiã se inspectante patitur, donec corripit ipsam quoque iam uolandi potens. Alij cuculum ipsum repetere nidum cui suum ouum mandarit, pullósque deuorare nutricis uolunt: alij pullum cuculi, quòd magnitudine præstet, posse petere cibum omnem oblatum, atque ita cæteros fame perire autumant: alij ipsum

A ipsum ut fortiorem, cæteros pastus consortes occidere authores sunt. Sed prudenter sane prolis suæ procreationem moliri uidetur cuculus: cum enim se timidum minimeque opitulandi potentem nouerit, facit quasi sup posititios suos pullos, quo seruari possint. Timiditate enim hæc auis excedit, quippe quæ ab auiculis uellatur, & præ metu earum fugiat. Cuculus immutatur colore, & uocem minus explanat cum se abditurus est, quod facere exortu caniculæ solet. Apparet autem ab ineunte uere ad eius syderis ortum. Auem cuculum leporina pelle adalligatum, somnum allicere aiunt.

De nocturnis auibus, quæ uncungues sunt. Cap. CXXXVI.

B Nocturnarum etiam auium nonnullæ aduncis unguibus sunt: hæ interdiu nequeunt cernere, & noctu uenando cibum sibi acquirunt. uerum non tota nocte id faciunt, sed uespertino & matutino. Venantur autẽ mures, lacertos, sphondilas, parnopas, & huiusmodi alias quasdam bestio-
1 las: γλαυκώδεις græce dicuntur, id est noctuæ speciẽ habentes: quæ etiam superiore palpebra conniuent. Noctuam cæteræ aues omnes die circunuolant, quod mirari uocatur, aduolantésque percutiunt: quapropter aucupes ea constituta, auicularũ genera multa & uaria capiunt. In genere adunco noctua est. Gulam habet parte inferiore paulo latiorem: & appendices paucas quasdam infra quà desinit intestinum. Lienem adeo exiguum, ut propemodum sensum effugiat. Diebus quibusdam paucis latitat hyeme. No-
2 ctuas sexagenis diebus hyemis cubare & nouem uoces habere tradit Nigi-
C dius. Harum genus in Creta insula nõ est: etiam si qua inuecta sit, moritur. Dissidet cornix cum noctua: cornix enim meridie oua surripiens noctuæ absumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà oua cornicis noctu exedit: estq; altera interdiu, altera noctu potentior: item noctuæ cum orchilo: nam is quoque oua exedit noctuæ. Noctua apibus contraria, & uespis crabronibúsque, & sanguisugis. Noctuarum contra aues solers dimicatio: maiore circundante multitudine, resupinæ pedibus repugnant, collectæque in arctum, rostro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellúmque partitur. Noctuas ferunt à cauda de ouo exire, sicuti & bubonem & trogonem, quoniam pondere capitũ peruersa oua posteriorem partem corporum fouendam matri applicent.
3 Noctua imbre garrula serenitatem, sereno tempestatem enuntiat. Ebriosis
D oua noctuæ per triduum data in uino, tædium eius adducunt. Noctuarũ genus maximum asio est, quibus pluma auriũ modo micat. Huius felle recenti glaucomata emẽdari dicũt. Nocturna auis & bubo est, & uncos ungues habet. Plumas habet uelut aures. deserta incolit, nec tantum desolata, sed dira etiam & inaccessa. Noctis monstrum, nec cantu aliquo uocali, sed gemitu. itaque in urbibus aut omnino in luce uisus, dirum ostensum est. Priuatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem, inquit Plinius: uolat nunquam quò libet, sed transuersus aufertur. Bubonis pedes usti cum plumbagine herba, contra serpentes auxiliari feruntur. Eiusdem ouo ad capillos remedia demonstrant. Quis autem, quæso, ouum bu-

[Margin: γλαυκώδεις. Noctua, γλαύξ. Trogon. Aliàs trigonẽ, non trygonẽ. Asio. Bubo.]

Ascalaphus. bonis uidere potuit, cum tam ipsam auem uidisse prodigiũ sit. Ascalaphũ E
fabulantur in bubonem uersum. De quo ita cecinit Ouidius,

Ing emuit regina Erebi, testémque prophanum
Fecit auem: sparsúmque caput phlegetontide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina uertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur ab alis:
In caput crescit: longósque reflectitur ungues,
Víxque mouet natas per inertia brachia pennas:
Fœdáque fit uolucris uenturi nuntia luctus
Bubo. Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

Ascalaphus. Ascalaphus appendices quasdã paucas habet, ut noctua, adnatas infrà quà
Byas. desinit intestinum. Byas græce dicitur (hunc & bubonem nonnulli uocãt:) F
Bubo. specie similis noctuæ est: sed magnitudine nõ minor q̃ aquila. Nocturna
Ἔλεος, aluco. auis & aduncis unguibus aluco est, maior gallinaceo: picas uenatur. Hæc
Αἰγωλιός, Vlula. tria simili specie constant, aluco, ægolios, & scops. Ægolios quoque (quam
ululam interpretantur) nocturna auis est, & uncunguis, specie similis alu- 4
coni & scopi: aluconi compar: & picas quoque uenatur. Interdiu raro ap-
paret: sed noctu uagatur & pascitur: colit saxa & speluncas: pollet ingenio
ac industria in uitæ muneribus ægolios quaternos nunquam edit pullos.
Colaris. Colarem ulula cæteríque adunci exedũt, unde his oritur bellum. Vlulæ fel
prædicatur ad albugines, suffusiones, caligines: adeps similiter ad claritatẽ. 5
Scops, ὁ σκώψ, κώψ. Aluconi & ululæ specie similis est, qui scops uocatur, & uncunguis quoq;,
& carne uescitur: uerum magnitudine minor quàm noctua est: colore plu- G
beo candidis quibusdam maculis distincto: in capite utrinque ad tempora
emicant plumæ. Duo feruntur scopium genera: & hi quidem uocales, alij
uero muti. Et aliqui omnibus anni temporibus apparent: & ob eam rem
Ἀεισκῶπες. ἀεισκῶπες, id est perennes appellantur, qui esui non sunt propter uitiũ carnis. 6
Perennes scopes. colorem habent glaucum: alij autumno interdum apparent, nec plus uno
aut altero die immorantur, qui & esui sunt, & ua'de probantur. Differunt
hi nullo fere alio à perennibus illis, nisi corpulentia pingui, & quòd uox 7
his deest, illis nõ deest: & quòd turturi aut palumbi æquales sunt. Imitatrix
auis hæc est, non aliter atque otus: & eodem modo capitur (ut aiunt) saltãdi
imitatione: & ut nonnulli tradunt scopes aues omnes oris expressione &
articulata uoce longe superant: & quemadmodum psitacus & pica, sic H
scops hominum & aliarum auium uoces exprimere fertur. Nominan-
tur ab Homero, inquit Plinius, scopes auium genus: neque harum satyri-
cos motus cum insident plerisque memoratos, facile conceperim mente:
Nycticorax. neque ipsę iam aues nascuntur. Aduncis quoque unguibus est nycticorax,
quæ & noctu uenando cibum sibi acquirit: habétque (quemadmodum &
noctua) appendices paucas adnatas infra quà desinit intestinum. Non est 8
ubique locorum similis nycticorax. Apud nos, inquit Strabo, aquilæ ęqua-
Apud nos, id est in Creta. lis est, uocémque grauem edit: in Ægypto uero graculi habet magnitudi-
nem, & uocem omnino diuersam. Nycticoracem nõnulli uocant otum, a-
uem scilicet illam quæ se coturnicibus hinc abeuntibus ducem præbet.

A 1 Ouidius de Nyctimene in noctuam mutata: Conspectum lucémque fugit, Et à cunctis expellitur æthere toto. 2 Vin' (inquit Penicatus in Plauti Menechmo) afferri noctuam, quę tutu usque dicat tibi. Tutu noctuæ uox est. 3 Aliàs, Quibus pluma auri modo micat: uel quibus pluma aurium emicat. 4 Aristoteles ita habet, ὁ μὲν ἐλεὸς μείζων ἀλεκτρυόνος, ὁ δ' αἰγωλιὸς, παραπλήσιος ambiguo sane sensu. Quod nec minus ambigue uertit Theodorus Aluco maior gallinaceo est, ulula cōpar. Ambiguum scilicet an ulula sit παραπλήσιος, id est specie similis, an magnitudine compar: & an sit gallinaceo compar, an aluconi. Vetus interpres ita habet, sensu paulo apertiore, Heleos autē gallo maior, & agolius assimilatur ei multum: cuius sensum & nos secuti sumus. 5 Scops, Asionem uocat Theodorus: Tyrannio σκῶπες esse nycticoraces dixit: & σκῶπες dici quasi σκιώπες τὴν ὄπα, id est uocem noctu edētes. 6 Ἀεισκῶπες, Sempasiones uocat Theodorus. καὶ δὲ γλαυκαί, inquit Athenæus, si uerum sit exēplar. 7 Corpulentia pingui, Ita legit Theodorus apud Aristotelem: τῷ πάχει: uerum Athenæus τῷ τάχει habet, ut scilicet differāt nō corpulentia, sed pernicitate. 8
B Cicumam uocat Theodorus. aliàs, cicuma.

Asio. *Sempasiones.* *Cicuma.*

De hirundinum generibus. Cap. CXXXVII.

1 SVnt etiam in genere non adunco quæ carne uescuntur, ut hirundo: soláque carne uescens auis, inquit Plinius, ex iis que aduncos ungues non habent: una quoque ex iis quæ carne uescuntur, bis anno nidificat: quæ (uti de ea cecinit Ouidius) *Hirundo, χελιδών.*

Tecta subit: neque adhuc de pectore cædis
Excessere notæ, signatáque sanguine pluma est.

Hirundinum pennæ quandoque è nigris fiunt albæ. Ventriculus hirundini longior: & neque gulam haber ampliorem, neq; ingluuiem. Fel earum C aliis uentri, aliis intestino adhæret, uel in eodem hirundinum genere. Volucrum soli hirundini flexuosi uolatus, uelox celeritas: quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium nō nisi in uolatu pascitur: uerū ut pennis præualere, sic pedibus degenerare ui-
2 detur. Hirundo nulla arte māsuescit. Discedūt hirūdines hybernis mēsibus in uicina: & quidem uisæ sunt hirundines in locis quibusdā angustis nudæ atq; omnino deplumes. Discedunt ad arcturi ortū. Cōspiciuntur denuo ad VII cal. Mart. itaque semestres apparent. Auersæ hirundines coire ferūtur, *Plinius lib. 8.* contra atque cætera auium genera. Bis anno nidificat hirūdo (ut diximus:) *VIII calend. Mart.* & pullos edit imperfectos & cæcos: quorum adhuc recentium oculi, si quis stylo eos pupugerit, resanescunt, & cernendi uim postea plane recipiunt. Indociles quidem sunt, sed intelligentiæ rationem quandam in effingēdo D constituendóque nido ostendunt hirundines: luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactum multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum uero nidum plumis floccísque consternunt tepefaciendis ouis: simul ne durus sit infantibus pullis. In enutrienda prole summa æquitate alternant cibum tam mas quàm fœmina, obseruantes ne qui pullus acceperit, bis accipiat. Notabili munditia egerūt parentes excremēta pullorum: adultiorésque circumagi docent, & foras saturitatem emittere. apibus iniuria hirundo est. Hirundo tam iuxta aquas uolitans ut penna sæpe percutiat, imbrem prænuntiat. Dicuntur hirundines excluso pullo lapillum dare: itaque in uentre hirundinum pullis lapilli candido atque ru- *Aliàs, madefactæ.* *Lapis chelidonius.*

benti colore, qui chelidonij uocantur, magicis narrati artibus inueniũtur. E
Hirundinum caro recens cõcerpta auxiliatur contra serpentes. Vua & fau
cium dolor anginâue mitigatur hirundinum cinere cum melle illito: sic & 3
tonsillis succurritur & affectibus omnibus qui in gutture, aut columella,
aut ore contigerint: nõnulli & ad uisus claritatem co usi sunt. Anginis citis
sime succurritur cinere hirundinis ex aqua calida poto. Sed efficaciores ad
omnia, quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium: figura nidorũ
eos deprehendit, multo tamen efficacissimi ripariarum pulli. Sunt multi
qui cuiuscunque hirundinis pullum edendum censent, ne toto anno me-
tuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase, & cine- 4
rem cum pane aut potu dant: quidam & mustelæ cineres pari modo admi-
scent: sic & ad strumæ remedia. dant & comitialibus quotidie potu. In sale F
quoque seruatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo
& nidus earum mederi dicitur potus. Hirundinis rostri cinerem cũ myr-
rha tritum, & in uino quod bibitur inspersum securos præstare à temulen-

Hirundo, Rustica. Agrestis. Syluestris.

tia tradunt. Inuenit hæc Horus Assyriorum rex. Alterum genus hirun- 5
dinum rusticarum & agrestium, quæ raro in domibus diuersos figura, sed
eadem materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in an-
gustum, utero capaci: mirum qua peritia occultandis habiles pullis, & sub-
sternendis molles. In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione ni
dorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt, stadij fere unius spatio,
quod humano opere perfici non posset. In eadem Ægypto iuxta oppidum
Copton insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, G
incipientibus uernis diebus palea & stramẽto, rostro firmantes, continua-
tis per triduum noctibus, tanto labore, ut multas in opere emori constet:

Riparia. Drepanis, Falcula. Theodor.

eáque militia in illis cum anno redit semper. Tertium est earum genus
quæ ripas excauant, atque ita in terra fœtificant: non faciunt hæ nidos. ri-
pariam uocant Latini, drepanis à Græcis dicitur. rara auicula est, apparet æ-
state tantum cum imber incessit: tunc enim & apparet & capitur. Riparia-
rum pulli ad cinerem ambusti omnium hirundinum efficacissimæ morti-
fero faucium morbo, multísque aliis morbis humani corporis medentur. 6

Riparia altera. Argathilis.

In genere item ripariarum est, cui nidus ex musco arido ita absoluta perfi-
citur pila, ut inueniri non possit aditus. Sũt qui & argathilin in ripariarum
genere numerent. Solerti porro ingenio argathilis suum instituit nidum: H

Apodes. Cypselli.

intexit enim specie pilæ lineæ aditu arcto. Vt pennis præualere, sic pedibus 7
degenerare uidentur hirundo, drepanis, & qui apodes dicuntur: hæc enim
omnia & moribus, & uolatu, & specie proxima inter se conspiciũtur. Sunt
uero apodes, quos aliqui cypsellos appellant, hirundinum adeo similes, ut
haud facile discerni ab hirundine possint, nisi quòd tibiis sunt hirsutis. Ni-

Intra saxa uino, infra. Plinius, Nidificãt in scopulis.

dum specie cistellæ productæ longius longius fictæ ex luto, uno aditu dato
arctissimo faciunt: idq́, locis angustis intra saxa & specus, ut & beluas deui
tare possint & homines. Apparent apodes omnibus anni temporibus. Plu-
rimum uolant quæ apodes uocantur, quia carent usu pedum. hæ sunt quæ
toto mari cernuntur: nec unquam tam longo naues támque continuo
cur-

A cursu recedunt à terra, ut non circumuolitent eas apodes. Cætera genera residunt & sistunt: his quies nisi in nido nulla: aut pendent, aut iacent. Tormina sanant apodes ex uino decocti.

1 Hirundo, Theocrit. εἰδύλ. 7, ἁ δ' ὀλολυγὼν τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βάτων τρύζεσκεν ἀκάνθαις. Sunt qui putent ὀλολυγόνα apud Theocritum hirundinem significare. Interpres Theocriti, ex Aristotele (ut scribit) ὀλολυγόνα animal esse tradit, quod in locis uersatur palustribus: esse uero gemebundum, indéque ὀλολυγόνα dici, noctúque præcipue laborare. Hæc ille. Ego uero apud Aristotelem non memini legisse ὀλολυγόνα animalis genus esse: sed uocem quam edunt ranæ masculæ, cum ad coitum fœminas cieant: coire uero noctu maxime. Aratus, ubi imbrium signa describit, ita habet, ὀλολυγών.

ἢ τρύζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών. Vbi scholiastes, ὀλολυγὼν auis est turturis in morem in desertis locis syluestribúsue uictitans. uel, ut alij: animal est palustre articulis

B membrísue minime distinctum: oblõgum terreno uermi simile, sed gracilius. Hoc (inquit) non nouit Aristoteles. 2 Discedunt, inquit Plinius, Africos secutæ montiũ recessus (uel ut quidam legere malunt) apricos montium recessus. 3 Pullorum cinerem Asclepiades & Andromachus anginis illinunt: at Dioscorides tam matrum quàm pullorum cinere utitur. 4 Modum quo comburi debeant hirundinum pulli docuit Asclepiades, uti ex eo refert Galenus. 5 Hęc non genera hirundinum dixit Aristoteles, sed similia hirundinibus. 6 In genere, Ita legendum censet Hermolaus hunc locum apud Plinium, nescio quo pacto (ut scribit) ex Aristotele, Theodori fortaste uersionem secutus ex lib. 9 histor. animalium: alij legere malunt, In genere parrharum. 7 Specie pilæ line: κατ' εἶδος σφαιροειδῆ. Plinius Ex lino intexens.

De coruino genere, scilicet coruo & cornice, & de monedula. Cap. CXXXVIII.

C

1 Corui non tantum carne aluntur, sed & alio pabulo. Circa urbes præcipue uiuere solent: nec loca mutant aut latent, sed semper apparet. Coruorum pennæ interdum à nigris in albas transeunt. Rostrum coruino generi robustum ac prædurum est. Ingluuiem non habet coruus, sed eius uice gulam amplam & patentem: in coruis ipsis fel aliis uentri, aliis intestino hæret. Coruinum genus, coruus, inquam, cornix, monedula, coniugium nunquam deserit, neque mas scilicet fœminam aut fœmina marem relinquit: minime quoque salax libidinosúmue est, & raro coit. Generat coruus ante solstitium: oua uero non modo bina, ut aliqui uolunt, parit, uerũ etiam plura, quaterna scilicet quináue. Incubat autẽ uiginti diebus, & pul- Coruus, κόραξ

D los cum iam potestas uolãdi est, primum nido eiicit: deinde robustos iam regione tota expellit fugátque longius. Itaque paruis in uicis locísque arctioribus, & ubi non satis cibi pluribus fit, non plus bina coniugia sunt. Circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuo, authores sunt Callimachus & Theopompus. Genitores etenim abeunt ipsi, & compares ibi relinquentes, soboli loco cedunt. Coruus tauro & asino aduersarius est: quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret. Miluus cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet. Coruus uulpi amicus est: pugnat enim cum æsalone: unde fit ut huic, cum ab illo percutitur, auxilie

2 tur. Ægrescunt corui sexagenis diebus, siti maxime antequam fici coquantur autumno. Prædicunt corui singultu quodam latrantes séque concutiẽ-

tes, si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem resorbebunt, uentosum & imbrem. Et ut Lucretius cecinit,

-Mutant cum tempestatibus unà
Raucisonos cantus cornicum secla uetusta
Coruorúmque greges, ubi aquam dicuntur & imbres
Poscere, & interdum uentos auráſque uocare.

Corui ouum in æreo uase permixtum illitúmque deraso capite, nigritiam capillis affert: sed donec marescat, oleum in ore habendum est, ne & dentes simul nigrescant: adq; in umbra faciendum est, neque ante triduum abluendum. Alij sanguine & cerebro eius utuntur cum uino nigro: alij excoquunt ipsum, & nocte concubia in plumbeum uas condunt. Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortus asperos facit. F

Cornix, κορώνη Cornici natura omniuora est: nam & litora petunt cornices, & quæ unda eiecerit animalia aggrediuntur. Nucis duritiam rostro repugnantem uolantes in altum in saxa tegulásue iaciunt iterum ac sæpius, donec quassatā perfringere queant. circa urbes præcipue uiuere solēt: neque latent unquā, sed omni tempore apparent. Ales est inauspicatæ garrulitatis, à quibusdā tamen laudata. Huic quoque deest ingluuies: sed eius loco gulam habet latam & patentem. Incessu ambulant cornices, id est pedetentim progrediūtur, neque currunt neque saliunt. Cornicum fœminæ tantum incubant, aſ fiduéque in opere perseuerant: mares his cibum suggerunt, pascúntque incubantes. Pullos edunt imperfectos & cæcos, magnámque proli curam impendunt: quippe quæ sola in aduncorum genere etiam uolantes iam suos G pullos pascens ipsa comitetur. Longa cornici uita est: & ab autumno corripitur morbo. Cornix cum noctua dissidet: cornix enim meridie oua surripiens noctuæ absumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà, oua cornicis nocte exedit: estq; altera interdiu, altera noctu potentior.

Tympanus. A cornice occidit tympanus. Imbres prænuntiat cornix, cum scilicet contra aquam clangores dabit perfundens sese. Et ut ait Vergilius,

Cum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena,
Et caput obiectat querulum uenientibus undis.

Et Cicero quoque,

Fusca cornix. Fuscáque nonnunquam cursans per littora cornix
Demersit caput, & fluctum ceruice recepit. H

Cornicis carnes esse, & nidum illinere in longissimis morbis utilissimū putant: & in tertianis fiat potestas experiendi. Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptum capitis doloribus remedio esse traditur. Monedulæ quoque deest ingluuies, sicuti & coruo & cornici, sed eius uice gulā habet amplam & patentem. Monedulam κολοιὸν uocāt: de cuius uenatione hæc narrat Clearchus: Vasculum si statuatur oleo plenum, aues ad uasculi margines accedentes, effigiémque suam in oleo conspicatæ, sese immergunt: quo fit, ut pennis earum ex oleo concretis, facile capiantur. Monedularum tria sunt genera: unum quod coracias uocatur (latinè graculum appellari putant) 3 magnitudine

Monedula, κολοιός.
Sed unde ne apud Athenæū pro κολοιὸς scribi debeat κελεός.
Κορακίας, graculus.

A magnitudine quanta cornix, rostro rotũdo & rutilo. In Lemno insula gra-
4 culos ob id colunt, quòd aduerso uolatu occurrant locustarũ exitio. Gra-
culi sero à pabulis recedentes hyemem præsagiunt. Immensa in Insubrum
5 tractu examina sunt graculorum monedularúmque, cui soli aui furacitas
auri argentíque præcipue mira est. Alterum monedularum genus lycos, *Lycos,*
id est lupus cognominatum est: paruum est & scurra. Tertium genus pal- *Lupus.*
mipes est, Lydiæ ac Phrygiæ terræ familiare. Monedulæ simili specie est a-
6 uis, quam spermologon uocant, magnitudine tetraci æqualis, ut author est *Spermologos,*
Alexander Myndius, ab eruendis seminibus spermologos & spermarolo- *Frugilega.*
gos uocatur. *Spermarologos.*

1 Apud Apuleium de deo Socratis, uulpes astute coruum laudat his uerbis,
B Quantum ad decorem, pluma mollis, caput argutum, rostrum ualidum: iam ipse oculis perspicax, unguibus tenax: nam de colore quid dicam? Enimuero cum duo colores præstabiles forent, piceus & niueus, quibus inter se nox cum die differunt, utrũq; colorem Apollo suis alitibus condonauit, candidum olori, nigrum coruo. 2 Apud Ouidium 2 Fastorum Phœbus coruo minatur:

At tibi cum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

3 Coracias, Idem fortasse pyrrhocorax Alpium peculiaris, luteo rostro niger, & præcipuo sapore. *Pyrrhocorax.* 4 Graculos aues esse minime solitarias, sed gregales apparet ex Varrone de re rustica lib 3.
5 Monedula, ni fallor, de secunda illa specie ἀντοματικῶς dicitur. cui & Ouidius immensum illum auri amorem tribuit:

Scytonis accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem quæ nunc quoque diligit aurum,
C Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

κολοιὸς quoque pro hac secunda specie nonnunquam accipitur: ut apud Constantinum Cæsarẽ de agricultura lib. 14. *κολοιός.* 6 Spermologos. Aristophanis interpres, ἐκ τοῦ ὀρύττειν τὰ σπέρματα καὶ ἐσθίειν: ut uero Suidas, παρὰ τὸ τὰ σπέρματα ἀναλέγειν. Et hanc Suidas auiculam esse dicit.

De pico martio, psittace, pica, & quibusdam id genus alijs. Cap. CXXXIX.

SVnt & paruæ aues uncorum unguium, ut picus martius cognomine: *Picus Martius.*
cui & rostrum aduncum esse tradunt. Hic humi nunquã consistere pa- *Δρυοκολάπτης.*
1 titur: cirrum in capite habet. Tũdit hic quercus uermium causa, & eorum
2 quos σκνῖπας uocamus: recipit enim egressos lingua sua, quam maiusculã & *Picus arborarius.*
3 latiusculam habet. Incedit per arbores ualociter omni quidẽ modo: sed & *Arborum cauator.*
D supinus quoque more stellionum. ungues habet commodiores quàm monedula ad tutiorem arborum reptationem: his enim affixis ascendit. Sunt pici martij cognomine tria genera: unum minus quàm merula, cui rubidæ aliquid plumę inest: alterum maius quàm merula: tertium non multo minus quàm gallina. nidulatur in arboribus, pullósque in cauis educant pici auium soli. Picorum aliquis (inquit Plinius) nidum suspendit in surculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes possit accedere. Picus martius pascitur formicis & iis qui in arboribus nascuntur uermibus: qui & percussi corticis sono pabulum subesse intelligit: cũ uermes uenatur, tum uehementer excauare dicitur. Iam uero mitescẽs quidam, amigdalũ quod rimæ inseruisset ligni, ita ut fixum constanter ictum reciperet, tertio ictu

pertudit, & nucleum edit. Et Trebius author est clauum uel cuneum ada- E
ctum quanta ui libeat in arbores, in quibus nidum habeat, statim exilire
cum crepitu arboris, cum insederit clauo aut cuneo. Picus martius in Taré-
tino agro negatur esse. pici martij rostrum secum habentes ab apibus, ue-

Iynx. Torquilla. Turbo.

spis, crabronibúsue non feriri traduntur. Vngues iyngi grandes, quæ simi 4
les ut monedulis (uel, ut Plinio placet, graculis) exeũt. Iynx paulo maior est
quàm fringilla, colore uario. digiti à calce iyngi bini, ut paucis quibusdam
auibus, eo quòd corpus eius minus quàm cæterarũ propẽsum est in aduer-
sum. Linguam habet serpentibus similem: quippe quam in longitudinem
mensura quatuor digitorum porrigat, rursúmque cõtrahat intra rostrum. 5
Collum etiã circũagit in auersum, reliquo quiescente corpore, modo ser-

Psittace. Psittacus. ψιττάκη. ψιττακός. Sittace. Ἀνθρωπό-γλωττος.

pentum: uoce autem stridet. Psittace Indica auis (quam ἀνθρωπόγλωττον dicũt, 6
quasi humanam linguam referentẽ) quemadmodum aliæ aues uncæ, collũ F
habet breue & linguam latam, aptámque ad imitãdum. Et loquacior cum
biberit uinum redditur. Viridis est toto corpore, torque tãtum miniato in 7
ceruice distincta. Capiti eius duritia eadem quæ rostro: ut si quando ad di-
scendum plaga sit admonendus psittacus, ferreo uerberetur radio: nec sen-
tit aliter ictus. Quę accipit uerba pronuntiat: studétque ut quod homines,
loquatur. in syluis inconditam uocem, cuiusmodi indoctæ aues solẽt, mit-
tit: non autem expressum os & explanatum habet. Dum pullus est, atque
adeo intra alterum suæ ætatis annum, quæ monstrata sunt & citius discit
& tenacius retinet: maior paulo segnior est & obliuiosus & indocilis. Cum
deuolat, rostro se excipit, illi innititur, leuiorémque se pedum infirmitati G
facit: cuius rostri tanta duritia est, inquit Solinus, ut cum è sublimi præci-
pitatur in saxum, nisu se oris recipiat, & quodam quasi præsidio utatur ex-
traordinariæ firmitatis. Inter nobiles & plebeos discretionem digitorum 8
facit numerus. Qui præstant, quinos in pede habent digitos, cæteri ternos,
inquit Solinus. Minor nobilitas, quia nõ ex longinquo uenit, sed expressior

Pica, κίττα.

loquacitas certo generi picarum est. Adamant uerba quæ loquuntur: nec
discunt tantum, sed diligũt, meditantésque intra semet cura atque cogita-
tione intentionem nõ occultant. Nec uulgaris his forma, quanuis nõ spe-
ctanda: satis illis decoris in specie sermonis humani est. Verum addiscere
alias negant posse, quàm quæ ex genere earum sunt quæ glande uescantur:
& inter eas facilius, quibus quini sunt digiti in pedibus: ac ne eas quidem
primis duobus uitæ annis. Pica uoces plurimas cõmutat: singulis enim fere H

Variæ.

diebus diuersam emittit uocem. Picatũ genera longa insignes cauda, uarię
appellãtur: proprium his caluescere omnibus annis cum seritur rapa. Pica 9
nidum in arboribus facit, ex pilis & lana: parit oua circiter noué numero,
picæ cum diligentius usum ab homine nidum sensẽre, oua trãsgerũt alio.
Glandes cum deficiunt colligit pica, & in repositorio abditas reseruat.

1 Ouidius 14 Metamorph. de pico in auem mutato. - Duro fera robora rostro
Figit & iratus longis dat uulnera ramis,
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem,
- Et fuluo ceruix præcingitur auro.

2 Linguam

A 2 Linguam maiusculam, μεγάλην, fortasse longam. uetus interpres, quam habet longam & latam. 3 Supinus, Plinius, in subrectum, felium modo. 4 Theocriti interpres iynga eam auem uult intelligi, quæ σεισοπυγὶς dicitur. sed an recte hoc, an secus, considera lector. Iynx sola, inquit Plinius, utrinq; binos habet digitos. 5 Collum, Hinc torquilla uulgo appellata est, inquit Theodorus: quanquam turbo ab antiquis. 6 Solinus & Pausanias, Sola India mittit psittacum. 7 Torque tantum miniato, Solinus, torque puniceo. 8 Hæc apud Plinium uidentur potius ad picas referri quam ad psittacos. Ouidius lib. 5 Metamorph. de Pœonibus in picas mutatis, sic habet, - Nemorum conuitia picæ. Σεισοπυγίς. Torquilla. Turbo.

Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucáque garrulitas, studiúmque immane loquendi.

9 Rapa duas habet sationes: seritur enim & uere ante calendas Martias & Augusto, ex Plinio & Columella & Palladio: uidetur hic Plinius intelligere de secunda
B satione, quæ mense fit Augusto.

De aliis quibusdam auibus, quæ uictus causa arbores & ligna feriunt contundúntque. Cap. CXL.

NOn alio magis quàm uenatu uermiculorũ circa arbores lignáue na-
1 scentium (κνίπας, ἢ σκνίπας Græci uocant) pipra uiuit, tum maior tum Πίπρα.
minor: utranque δρυοκολάπτην, id est picum martium appellant. Similes in- Δρυοκολάπτης,
ter se sunt, uocémque similem emittunt, sed maiorem qui maior est. pasci- picus martius.
2 tur utraque ad ligna aduolans. Pipra cum lutea dissidet: oua enim inuicem
exedunt. Ardeolæ quoque inimica est: oua enim & pulli ardeolæ uiolantur
3 à pipra. In iis est & auis quæ proprio nomine κνιπολόγος dicitur: magnitu- Κνιπολόγος.
dine parua, quanta est acanthilis. colore cinereus distinctus maculis, uoce
C parua: hic etiam lignipera est. Et χολιὸς (galgulum interpretantur) lignipeta χλωρίς, uel
mirum in modũ est: magnáq; ex parte ad ligna aduolans pascitur. cui ma- χελιός, uel
4 gnitudo quanta turturi fere est: color luteus, uocem emittit magnã. Incola κελεός.
5 maxime Peloponẽsi auis hæc est. Crex cum galgulo pugnat: amici sunt gal Galgulus.
gulus & ledus: colit enim galgulus fruteta & nemora: ledus saxa & mõtes: Ledus.
suísque locis uterque contentus degit pacifice. De galgulis hæc refert Pli- Galgulus.
nius. Galgulos quidem ipsos dependentes pedibus somnum capere confir-
mant, quia tutiores ita se sperant. galguli cum fœtum eduxere hinc abeũt.
Auis icterus uocatur à colore: quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & Icterus.
6 auem emori. Hanc puto latine uocari galgulum, inquit Plinius. Sitta quo- Σίττη, ἢ Σίπυη
D que uiuit ligna contundens. mores huic pugnaces, sed minus hilaris, con-
7 cinnus, cõpos uitæ familiaris. Rem maleficam ei tribuunt, quia rerũ callet
8 cognitione. prolem hæc numerosam faciléque progignit. Cum aquila dis-
sidet sitta, & oua eius frangit. Est & auicula quædã certhius nomine, cui Certhius, uel
domiciliũ apud arbores, uictus ex uermiculis in ligno nascentibus, qui cu- Certhia,
licibus similes sunt (thripes uocantur:) mores illi audaces, ingenium sagax, κέρθιος.
in uitæ officiis uox clara. Quæ ungues habent aduncos, quæque carne fere
pascuntur, aut uermiculis atque id genus bestiolis in ligno nascẽtibus: eo-
rúmq; causa arbores lignáue petunt, fere persecuti sumus.

1 Pipra, &c. Theodorus piponem uocat. 2 Ad ligna, πρὸς τὰ ξύλα, ad maceriem uertit Theodorus. Aristoteles, ni fallor, & arbores uiuentes intelligit, & succisas atque aridas: ut legi fortasse debeat, ad maceriem. 3 κνιπολόγος, Theodorus culicilegam di- Pipo. Κνιπολόγος. Culicilega.

xit. 4 Luteus, χλωρός uetus interpres, citrinus fortasse uiridans. 5 Cum galgulo, Hæc utraque sententia est mihi quidem suspectà, tum quòd in Græca Aristotelis litera, quod Theodorus (cum galgulo) uertit, habetur κολοιῷ: in posteriore uero galgulus κολιὸς bis dicitur: tum etiam quòd interpres Arabicus non idem habet utroque loco nomen: nam pro galgulo in priore sententia aut nihil habet, aut oreo: in posteriore uero feleoz. Item quem Theodorus ledum, Aristoteles λιζυὸν uocat. Postremo, quod Aristoteles dixit, ὁ μὲν κολιὸς περὶ τὰ πεδία οἰκεῖ καὶ λόχμας, Theodorus uertit, Colit enim galgulus fruteta & nemora: quanquam & uetus interpres ante illum ita uertit, Feleoz uero manet prope fluuios, & loca in quibus sunt arbores. 6 Ligna cotundens, ὑλοτομῶν. 7 Rem maleficam, &c. λέγεται φαρμακὸς εἶναι, quod ita reddidit uetus interpres, Et nigromantici utuntur ipso, quoniam certificat in multis. 8 Victus ex uermiculis, &c. ζωοφάγοι: est & cerchnes, sed alia uidetur auis, quę locustas deuorat: ex Aristophane in Auibus.

Λιζυός. Cerchnes.

E F

Ἀκανθοφάγα, id est quæ spinis uictitant. Cap. CXLI.

NOn ligna arbores ue, sed spinas apperunt nonnulla auium genera, atque in spinis uictitant aut dumetis: uermem autem aut quoduis animal aspernantur: ut acanthis, carduelis siue traupis, & chrysometris. dormiunt hæc, & pascuntur eodem loco. In his acanthidi à uepribus spinisque 1 uictus: neq; uermes nec ullum animal comedit. Victu & colore ignobilis est, sed ualet uocis amœnitate. Acanthis oua parit duodena, auis minima: hyeme ad loca nemoribus frequentia confugit. Acanthis & asinus inimici inter se sunt: asinus enim spinas tenellas adhuc pascit, à quibus acanthidi uictus est. Sunt qui ποικιλίδα quoque hanc auem uocari arbitrantur. Est autẽ ποικιλὶς (quasi uariam dixeris) auicula colore uario, & in dumetis uersatur: Quæ ποικιλίδες dicuntur, cum alaudis dissident: oua enim inuicem exedũt. Ægithus auis minima cum asino dissidet, propterea quòd asinus spinetis sua ulcera scabendi causa atterat, nidósq; ægithi dissipet: ob id igitur, si uel rudierit asinus, oua deiicitur, & pulli præ metu decidunt: itaq; ob eam in- 2 iuriam aduolans, ulcera eius rostro excauat. Ægithus uitæ cõmoditate & partus numero commẽdatur, sed pede claudus est. Traupis spinis uictitat: uermem autem aut quoduis aliud animal aspernatur: hanc carduelem esse uolunt. Minimè autum cardueles imperata faciunt: nec uoce tantum, sed pedibus & ore pro manibus. Chrysometris etiam in spinis uictitat, & uermem quoque & quoduis aliud animal aspernatur, nõ aliter atque traupis. Et hæ quidem in spinis dumetisque maxime uiuunt: uermiculos uero aut bestiolas alias ne attingunt quidem.

Acanthis. Ποικιλὶς. Varia. Ægithus. Salus. Traupis. Carduelis. Carduelus. Chrysometris. Χρυσομήτρις. Auriuittis.

G H

1 Acanthis, & acãthilis, & ligurinum uocatur, spinum uertit Theodorus. Est uero σπίνος apud Athenæum & Suidã auis genus & σπινίδας apud Pollucem. uerũ nondum constat an sit acanthis. Vergilius de acanthide,

Littoráq; halcyonem resonant, & acanthida dumi. 2 Oua deiiciantur. Pli. Quod illa adeo pauet, ut uocem omnino rudentis audita, oua deiciat, pulli ipsi metu cadãt.

Acanthilis. Ligurinum. Spinus. Ligurinus. Σπινίδας.

De iis auiculis, quæ maxima ex parte uermiculis aliísque id genus animalculis uiuunt, σκωληκοφάγα dicuntur. Cap. CXLII.

PAsseres autem fere uermiculis aluntur: circa muros urbium uersatur 1 passer: minor est quàm alauda. Eius pennæ ob temporis mutationem, (ut propter frigus) è nigris albidæ fiunt. Neque gulam neq; ingluuiem amplam

Passer, Σφῖζος.

A plam habet:sed uentriculus illi lõgior,qualis est auiculis fere omnibus. Fel
in alijs uẽtri,alijs intestino iungitur.Passeres tum lauare tum puluerare so-
lent: incedũt autem saliendo. Procliuis in uenerẽ auicula est & multipara:
supersiliens coit,& cito perficit.Fœminæ maribus imbecilliores sunt, tum
alijs corporis partibus,tum uero maxime ipso rostro.Sũt qui fœminas hoc
in genere uiuaciores esse uolũt, quàm mares, (& id quidem ob marium sa
lacitatem:) capi enim has inter nouellos pullos, cognoscíque labrorum cal
lo asseuerant:mares uero anno diutius durare non posse arbitrantur, argu-
mento,quòd ueris initio nulli mentum , id est partes sub rostro proximas
habere nigrum spectentur.sed postea,tanquam nullus anni superioris ser-
uetur.Terpsicles author est,uenerem concitare passetes in cibo,uel oua co-
B rum.Passerum cinis sarmentis crematorum cochlearibus duobus morbo
resistit regio.Passeres δειῖτας uocant nonnulli, alij τρωγλῦτας . Apud muros Δειῖται.
ueteres sepésque uictum quæritat troglodytes,omnium auicularum mini τρωγλῦται.
2 ma,præterquam illa quę βασιλίσκος appellatur,id est regulus.In multis quo- Troglodytes.
que basilisco auiculæ similis est, nisi quòd in fronte aureas non habet pen- Βασιλίσκος.
nas troglodytes. Est uero troglodites basilisco regulóue paulo maior ma- Basiliscus.
gísque nigricans,tenui rostro,caudámque semper gerit subrectam,in auer
sa parte candicantibus maculis interpunctam. magis item garrulus quàm
3 basiliscus est, & apud alarum extrema cinerei magis coloris.breues item fa
cit uolatus.In hyeme frequens ubique apparet hoc auicularum genus.in ci
bo calculum renum comminuit,& assa & sale condita,si assidue edatur: &
C ne alius progignatur calculus,efficit . Eadem pręstat & combustæ auiculæ
4 cinis epotus:uerum sale obruitur integra,auulsis pennis: uritur autem unà
cum pennis . In iis quæ uermiculis uictitant tyrannus est,auis minima:ut Tyrannus.
cui corpus non multo grandius sit quàm locustæ . Cristam gestat rutilam, Cristã, λόφον.
cætera elegans auicula est cantúq; suauis . Vermiculos petit & spiza,frin- Cantu suauis,
gillam uocant:floro magnitudine æqualis, orospizæ non admodum dissi- Εὔφωνος.
milis,& magnitudine quoque.Spiza contrà quàm turtur, æstate tepidis lo Spiza.
cis,hyeme frigidis degit. Orospizes (quasi montifri ingillam dixeris) spizæ Fringilla,
similis,& magnitudine proxima:sed collo cœruleo,& in montibus degit. Orospizes.
uermiculis maxima ex parte uiuit. Spizites, ægithali,id est pari species est. Montisfrin-
Sunt autem pari tria genera : horum maxima spizites,siue fringillago est, gilla.
D quippe quæ fringillam æquet magnitudine:alter ὀρεινὸς,id est monticula co- Spizites,
gnomine est,quoniam in montibus degat,cui cauda longior: tertius cæte- Fringillago.
ra quidem similis illis,magnitudine discrepat:est enim corpore exiguo. Pa Parus,
rus,ut aiunt,plurima oua parit.Inferunt iniuriam apibus auiculæ,quas pa- Αἰγίθαλος.
ros uocant.uermibus fere uiuunt. Para œnanthe græce dicitur, (ac si ui- ὄρειος;
tifloram dixeris.) statos latebrę dies habet,exoriente syrio occultata,ab oc- Monticola.
casu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus utrunque . Melancory- Para œnãthe.
phus etiam uermibus pascitur,atticapillam uocant . Hanc plurima edere Vitiflora.
5 oua aliqui referunt post Africum struthionem . Iam uel decem & septem Melãcoryph°.
oua eius reperta sunt.sed plura etiam quàm uiginti parit,& numero impa- Atricapilla.
ri semper,ut narrãt.Proprium huius & lusciniæ præter cęteras aues,ut lin-

Melancoryphus. Ficedula. συκαλίς.

guæ summæ acumine careant. Melancoryphi & ficedulæ uicibus commu E
tantur: fit enim ineunte autumno ficedula, (& hoc nomen non nisi autũno 6
habet,) ab autumno protinus melancoryphus: nec inter eas discrimen ali-
quod, inquit Aristoteles, nisi coloris & uocis est. Ficedulæ, inquit Plinius,
formam simul & colorem mutant. Auem autem eandem esse cõstat, quia 7
dum immutaretur hoc genus, utrũque conspectum est nondum perfecte
mutatum, sed cum utrique proprium quiddam inesset. συκαλίδα Alexander
Myndius in parorum, siue ægythalorum genere numerat, quæ à nonnullis

συκαλίς. ἐλαιός. πυειάς. Luscinia. ἀηδών. Philomela. Lusciniæ uocis uarietatem elegantissime depinxit Plinius, & ad unum, ut aiunt.

ἐλαιός, ab aliis uero πυειάς appellatur: συκαλὶς uerò cũ iam ficus maturuerint. 8
Epicharmus ἀλλακὰς συκαλίδας in ficuum maturitate capi dixit. Luscinia, ut
modo diximus, præter cæteras aues hoc habet commune cum melancory-
pho, ut linguæ summæ cacumine careat. Mutat quoque & uocem & colo- F
rem: canere nanque solet diebus ac noctibus quindecim sine intermissu
cantus, cum sylua fronde incipit opacare. Dein canit quidem, sed non as-
siduo: mox adulta æstate, uocem mittit diuersam, non insuper uariam aut
celerem, modulatámque, sed simplicem. Singulis quidem sunt cantus: &
non idem omnibus, sed suus cuique. Certant inter sese, palámque animosa
contentio est: uicta morte finit sæpe uitam, spiritu prius deficiente quàm
cantu. Iam uero luscinia modulos suos pullos docere, uersúsque, quos imi-
tarentur, tradere uisa est. Audit tum discipula intentione magna, & reddit:
uicibúsque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quæ-
dam reprehensio. Canunt in lusciniarum genere tam mas quàm fœmina:
cessat tamẽ fœmina à cantu, cum incubat pullósque educat. Colore etiam
immutatur luscinia: & quidem in terra Italia per id tẽpus alio nomine ap- G
pellatur. Apparet non diu: abdit enim sese & latet: & hyeme quidem non
cernitur, usque ad uernos dies. Parit æstate quinque aut sex oua cum pluri-

Erithacus. Rubecula. Siluia. Phœnicurus, φοινικοῦρος. χλωρίς. Luteola. Curuca. ἐπιλαΐς. ὑπολαΐς. Asilus. Batis. Rubetra.

mum. Inuicem transeunt & phœnicurus & erithacus. Estque erithacus
hyeme, idem phœnicurus æstate: nec alio fere inter se differunt, nisi pecto-
ris colore & caudę: uermiculis pascuntur erithacus & pyrrhulas. Chloris 9
à colore dicta pallido (ὠχρὰ) inferioris suæ partis. magnitudine alaudæ est: 10
uermiculos petit: parit quatuor aut quinque. Nidum sibi ex symphyto her
ba euulsa stirpitus facit: sed stragulum subiicit ex uillo & lana. In arbore ni
dulatur, & in eius nido parit nonnunquam cuculus. uermes pascitur &
curuca. In huius nido cuculus parit: fouet illa, & excludit, & educat: quo H
quidem præcipue tempore pinguis & grati saporis pullus cuculi est. Inter
eas aues quæ uermibus pascuntur numerãtur & asilus, & batis. Et hæc qui-
dem uermiculis uictitant.

στρούθιον. πυργῖται στρουθοί. πυργῖται. βασιλεύς. Regulus.

1 Passeres, &c. στρουθὸς nonnunquam pro struthocamelo accipitur, sed frequentius ut sit generale ad omnes auiculas, sicuti & στρούθιον. qui passeres dicuntur, à Galeno, ni fallor, πυργῖται στρουθοὶ uocantur, & πυργῖται. 2 βασιλεὺς est apud Aristotelem inter eas quę uermes pascuntur: an alia sit auis a βασιλίσκω Aetij & Pauli cõsidera lector: Theodorus regulum uocat: uerum de rege aue, quæ βασιλεὺς dicitur, infra in trochilo. Colore, inquit Paulus Æginета, inter cinereum & uiride: uel fortassis inter cinereum & pallidum, ut legatur ὠχρὸν pro χλωρόν. 3 Cinerei magis coloris, Num coloris magis uarij: ψαρότερος. 4 Quomodo & sale conditur & uritur, docet Aetius. 5 Struthionem,

A thionem,&c. τὸν ἐν Λιβύῃ στρουθόν: uetus interpres, passerem qui est in Libya dixit: & itẽ Albertus. 6 Ficedula quòd ficus edat, hoc nomẽ sortita est, ut inquit Varro: quod & Martialis testatus hoc disticho est,

Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uuis,
Cur potius nomen non dedit uua mihi?

7 Ἀμπελὶς & ἀμπελίων, auis sunt nomina apud Pollucem. hæc ne sit auis an alia, nondum cõstat. 8 Ἐλαιός, &c. Vide ne sit Athenæi liber mẽdosus hoc in loco. 9 Pyrrhulas eadem uidetur, quæ phœnicurus: quanquam Theodorus rubicillam interpretatur, cum phœnicurum ruticillam uocet: si cui secus uideatur, non contendo. 10 Chloreus (quem Theodorus quandoque luteum quandoque luteam uocat) mea quidem sententia longe alia auis est, & maior quàm chloris: nam turtur & chloreus pugnant, & occiditur à chloreo turtur. Adhæc chloreus & pipra dissident: oua enim inuicem exedunt. Et coruus & chloreus pugnant, ut refert Plinius: nisi forte exemplaria
B hoc in loco sint mendosa. In hoc genere lutearum nonnulli uireonem marem esse opinantur.

Ἀμπελίς, Ἀμπελίων. Πυῤῥούλας, Rubicilla. Χλωρεὺς, Luteus, Lutea.

De auibus, quæ circa aquam uictitant: primò de uolacibus.

Cap. CXLIII.

VErmiculis etiam uiuit anthus: nec iis solum, sed herbis quoque pascitur. Colit hic paludes & amnes, & fidipes est: coloris pulchri & uictus facilis. Eius magnitudo quanta fringillæ. odio equum habet: pellit enim equum à pabulo herbę, qua uescitur anthus. Nubeculans hic nec ualens acie oculorum est: uocem equi imitatur, & aduolans equum territat atque fugat: sed qui interdum excipitur, occiditúrque ab equo. Vt hic equi uocem, ita auis est quæ boum mugitus imitetur in Arelatensi agro, taurus appel-
C lata, alioqui parua. Trochilus parua auis, rex auium in Italia uocatur: apud aquas uictitat. Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes depurgant dentes, & os ipsum totum: quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens secum commode agi, nihil nocet: sed cum egredi auem uult, ceruices mouet ne comprimat. Sed uaria sunt trochilorum genera & nomina, nec cum iis omnibus fœdere deuincitur amicitiámque colit crocodilus: sed cũ solo nũcupato cladorincho societatem atque amicitiam seruat. Condensa loca incolit trochilus & foramina. capi difficile potest, & fugax est: uictus probitate & solertia præditus. uocatur idem πρέσβυς & βασιλεὺς, id est senator & rex: quapropter aquilam cum eo pugnare referunt. πρέσβυς priuatas con-
1 tra noctuã inimicitias gerit. Elea inspectat paludes ab arundinibus. par-
D uo corpore est, sed uoce proba, & cum primis uitæ cõmoditate nota. Considit æstate in umbra & aura, hyeme in sole & apricis. Genus halcyonum aquas adamat, lacus scilicet & fluuios: sed apud mare halcyon quoque uer-
2 satur, & à mari uictum petit. Duplex hoc genus est, alterum uocale, arundinibus insidens: alterum mutum, quod ampliore corpore est. Minores in arundinetis canũt. Halcedo paulo amplior est passere: colore tum cœruleo, tum uiridi, tum etiam leuiter purpureo insignis: uidelicet nõ particulatim colore ita distincta, sed ex indiscreto uarie refulgẽs corpore toto, & alis, & collo. Rostrum subuiride est, longum & tenue: collo gracili, inquit Plinius,
3 ac procero. talis species eius est. Nidus marinæ similis pilæ, & iis quæ halosachnæ dicantur, prætetquam colore, qui leuiter rufus est. figura proxima

Anthus, Florus. Nubeculans, ἐπάργεμος. Taurus. Trochilus, rex auium. Cladorinchus. Condẽsa loca, λόχμας: Theodor frutera. Πρέσβυς, senator. Βασιλεὺς, rex. Elea. Velia. Halcyone, Halcyon, Halcedo, Ἀλκυών.

cucutbitis medicinalibus,iis quibus collum porrectius est, magnitudo am E
plior quàm maximæ spongiæ. Inania quoque habet cauis spongiatum si- 4
milia.Renititur ferramento acuto,ut uix possit discindi: sed si unà & ferto 5
tundis,& manu collidis, facile perinde ut flos maris aridus (halosachnem
dico) confringitur. os eius per quàm angustum, quoad sit exiguus aditus,
ut etiam si uertatur mare,influere nequeat. Ambigitur ex quanam mate-
ria componatur:uidetur tamen è spinis potius belones piscis constitui: pi- 6
scibus enim balcedo uiuit,sed amnes etiam subit ascendens longius. Fœti-
ficat toto suæ ætatis tempore . parere nata menses quatuor incipit : partus
huic maxime quinque ouis consumitur . Circa brumam parere solita est.
dies earum partus qui maria quoque nauigant nouere:sternitur enim ma-
Dies halcyonides, Plinius. re halcyonum fœturæ,& inde nomen ii dies traxere , septem scilicet ante F
brumam, & septem à bruma: quamobrẽ quoties bruma serena existit,dies
halcyoneæ appellantur. Septem primis diebus nidum cõficere auem hanc
fertur:reliquis septem parere educaréque. Dies halcyoneas fieri circa bru-
mam non semper nostris locis contingit, ait Aristoteles : at in Siculo mari
pene semper id euenit:ut uero Plinius, in reliquis partibus est quidem mi-
tius pelagus : Siculum utique tractabile.Halcyonẽ uidere rarissimum est:
fere enim circa uergiliarum occasum brumámque ipsam apparet : & ubi
primùm per portum non plus quàm nauem circunuolarit , statim abit, ut
nusquam præterea uideatur. Antigonus author est halcyonas cum senue- 7
κήρυλος. κείρυλος, Attice. Cerylus, Ceyx. rint cerylos uocari,quos tamẽ Aristoteles separare uidetur. Apud mare,in- 8
quit,halcedo uersatur & cerylus.Idem quoque Antigonus tradit cerylos à 9
nonnullis mares halcyonas appellari:alius ceyx mas est & halcyone fœmi- G
na.ut elegantissimo carmine ostendit Ouidius de Ceyce & Halcyone con-
iugibus,quos fabulantur in huius generis aues mutatos:

Tandem superis miserantibus ambo
Alite mutantur:fatis obnoxius iisdem.
Tunc quoque mansit amor,nec coniugale solutum est
Fœdus in alitibus:coeunt fiúntque parentes:
Pérque dies placidos hyberno tempore septem
Incubat halcyone pendentibus æquore nidis.

Halcyoneum. Halcyonium. Fit in mari halcyoneum appellatum ex nidis(ut aliqui existimant)halcyo-
num & ceycum: alij è sordibus spumatũ crassescẽtibus,alij è limo uel qua- H
dam maris lanugine. Quatuor eius genera,inquit Plinius,cinereũ,spissum,
odoris asperi:alterum molle,leuius, odore fere algæ : tertium candidioris
uermiculi:quartum pumicosius spõgiæque putri simile, pene purpureum:
Milesium. quod optimum,id & Milesium uocatur:quo candidius autem, hoc minus
probabile est. Vt uero Galenus tradidit,unũ eorũ densum est & graue, fœ-
tidum:olet enim pisces putridos,figura spongiæ simili:alterum figura ob-
longiore,rarum &leue,odorem refert marinis fucis similem :tertium uer-
mis figura, colore purpurascente , substantia molli , Milesium id uocant:
quartum æque atque secundum genus rarum leuéque , succidæ lanæ simi-
le : quintum postremo extima superficie leui,interna uero habet aspera:o-

dore

A dore quidem nullo, sed quòd gustu manifestam præfert acrimoniã. Hoc
& omnium halcyoniorum calidissimum est: ut quod uel pilos exurere pos
sit. Halcyonij genus omne discutit & abstergit, acri scilicet & calida ui: ma
gis tamen minúsue pro cuiusque generis acrimonia caloréque, & quòd
aliud alio partes habeat tenuiores. Nam cum prima duo genera ad al-
phos, lichenas, leprásque & psoras utiliter adhibeantur, & præterea splen-
didam reddant cutim, id nõ præstabit quod ultimo loco dictum est: quip-
pe quod non summam tantum cutim exterit: sed abradit & exulcerat. Mi-
lesium omnium est tenuissimum: itaque ustum alopeciis medetur ex uino
fuluo & tenui illitum. Vires habet minime omnium efficaces quartũ hal-
cionij genus, ut Galeno placet. Vsus, inquit Plinius, tostis & sine oleo mite
B leptas, lichenas, lentigenes tollunt cum lupino & sulphuris duobus obolis.
10 halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Phœnicopterus auis est la- *Phœnicopterus.*
custris: circa lacus enim & paludes uictitat, uisu pulchra & colore decora
purpureo. Phœnicopteri linguã pręcipui saporis esse Apitius docuit, nepo-
tum omniũ altissimus gurges. Auẽ hanc breui carmine depinxit Martialis:

Dat mihi penna rubens nomen: sed lingua gulosis
Nostra sapit: quid si garrula lingua foret?

11 Ad hæc lacus & fluuios petunt albiculæ, schœniclos, cinchlus, & tringa, *Albicula.*
12 quæ omnes caudã motitant: quin etiam calidris, cui cinereus color distin- *Calidris*
ctus uarie. Schœniclos in iis minor est turdo: aquas adamat, & cauda illi *Schœniclos.*
motitat. alaudę amica auis est. Cinclus minor itẽ est, quàm tringa: nõ apud *Iunco.* *Cinclus.*
C lacus solum & fluuios, sed uitam etiam apud mare traducit. Astutus hic &
capi difficilis est: sed captus maxime mitescit. Læsus hic est & prope muti-
lus: incontinens enim parte sui posteriore est: ideo suapte natura & per se,
ut aiunt, nidum sibi construere non potest, sed in alieno parit. Hæc semper
caudam motitat. Tringa inter minores has aues maxima est: turdo enim *Tringa.*
æquipatat. Hæc & circa aquas uiuit, & caudam motitat.

1 Elea, Theodorus (nisi culpa sit librariorum) hanc auem confudit cum gnapha-
lo. 2 Alterum genus eorum, inquit Plinius, magnitudine distinguitur & cantu.
3 Pilæ figura, inquit Plinius, paulum eminenti, ore perquàm angusto grãdiũ spon-
giarum similitudine. 4 Theodor. Magnitudo maximis amplior quam spongiæ.
5 Nidum ubi interrexêre, in mare deferunt. ubi flutans ab intercursantibus undis
D earum opus probatur: & partes quas aqua incidẽs ostẽdit non firmas esse, ita sarciunt,
ut neque si percutiatur saxo rũpatur, neq; ferro discindatur. Ita Ælianus. 6 Plinius,
Putant ex spinis aculeatis cõstitui: piscibus enim uiuunt. 7 In latebras abit, Plinius.
8 Cerylos, Theodorus carulos dixit. 9 Numerantur ab Aristotele ut diuersæ *Carulus.*
aues halcyone & cerylus, cum differant tantum sexu, sicuti & melãcoryphus & fice-
dula pro diuersis numerantur in eodem capite: & erithacus & phœnicurus. cũ tamen
non differant specie, sed affectione quadam. 10 Videtur phœnicopterus insigni esse
magnitudine, ex Suetonio in Caligula. Hostiæ erãt phœnicopteri, pauones, erithro-
taones: non tamen inter maximas aues numerandus, sed inter mediocres magnitudi-
ne potius uidetur ex Cor. Celso. Iuuenalis in Satyr.
Et Scythicæ uolucres & phœnicepterus ingens. Heliodorus de rebus Æthiopicis
lib 6. Νειλῷον φοινικόπτερον dixit, id est phœnicopterum Niliacum. 11 Albicula apud
Theodorum habetur, sed non in nostris exemplaribus Græcis. 12 Omnibus iis co-
lor cinereus, ut habet uetus interpres.

De laro, charadrio, fulica, æthya & catarracta. E
Cap. CXLIIII.

Larus, λάρος. LArus auis aquatica est, uorax admodum & gulosa: cui gula tota ampla 1
& lata est. In petris maritimis nidificant lari. Oua bina ternáue pariunt
æstate: nec unquam latent. Lari duplex genus, alter colore est cinereo: hic
circa lacus & fluuios uictitat: alter albus est, & à mari uictũ quærit, ac pro-
Brenthus. Harpa. inde cum brentho & harpa dissidet larus: quandoquidem & hæ à mari ui- 2
ctum petunt. Eădem ob causam, quia scilicet uictus earum similis est, ini-
Phoix. mica harpæ & phoix est: cui peculiare præ cæteris est, ut oculos auiũ deuo-
rare potissimum appetat. Harpa quoque cum triorche accipitre dissidet: &
communibus inimicitiis harpa & miluus contra triorchin pugnant. Ga-
Gauia. uia eadem quæ larus creditur. In petris, inquit Plinius, nidificant gauiæ æ- F
stare, dissider anates & gauiæ. Auis peralba illa, inquit Apuleius, gauia, quæ 3
super fluctus marinos natat, demergit sese propere ad oceani profundum
Charadrius, χαραδριός. gremium. Charadrius à mari uictum petit. degit plurimum in saxis & ca 4
Eupex. Hiaticola. uernis. Praua hæc auis & colore & uoce est: & noctu apparet, die aufugit.
Morbo regio medetur, (ut affirmant quidam) si ab ægro uel conspiciatur
duntaxat. Quocirca qui auem uendunt, abscondunt eam ne ab ægro prius
uidearur, quàm eam uendiderint, ut author est Euphranius: alij non hoc ui
Cepphus. κέπφος, Fulica. sam, sed in cibo efficere asseuerant. Cepphus (fulicam interpretantur) cir 5
ca mare uictitat. Cepphi spuma capiuntur: apperunt enim eã auidius: quo- 6
circa spuma inspersa eas uenari in usu est. Caro earum probi odoris est, ex-
cepta parte posteriore, quæ circa clunes est, quæ sola limum olet: fiunt au- 7
tem pingues. Cepphi, inquit Aratus, cum relicto mari gregatim in terram G
aduerso uento reuolant, uentum prænuntiant. Fulica, ut Plinius tradit, cir-
rhum in capite pro apice gestat. Fulicæ matutino clãgore tempestates præ-
Fulix. nuntiant: & ut carmine quoque ex Arato tradit Cicero, qui & fulicem
eam uocat,

> Cana fulix itidem fugiens ex gurgite ponti,
> Nuntiat horribiles clamans instare procellas,
> Haud modicos tremulo fundens ex gutture cantus.

Et Vergilius,

> Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
> Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi, H
> Clamorémque ferunt ad littora: cúmque marinæ
> In sicco ludunt fulicæ.

Æthya. Æthya circa mare uictitat, & in aqua degit. æthyas cum frequentius in ma
re sese immergunt tempestates nauigantibus futuras præsagire ferunt: hu-
ius causam reddunt, quòd tranquillo mari progredi non audet æthya ma-
rinarum beluarum metu: at cum tempestatem præsenserit, audacter pro-
greditur, quòd tunc temporis marinæ illæ beluæ in altum abierunt: uerum
Auratus æthiæ, inquit, maria aut stagna fugientes pennásque in terra ro-
stro purgãtes uentum præsagiunt. Æthyæ saxis maritimis oua bina terná-
ue statim à bruma pariunt ineunte uere: nec ullo tempore latent. Æthyæ
uentriculum

A uentriculum amplectuntur nonnulli, tanquam medicamentũ, quod concoctioni conferat: uerum (ut inquit Galenus) neque ipse facile concoquitur, neque quicquam ad aliorum concoctionem iuuat. Iecur autem inueteratum exsiccatúmque ex aqua mulsa binis cochlearibus epotum, secundas
8 eiicere author est Dioscorides. Eandem esse æthyam cum κορώνῃ θαλασσίᾳ, id est cum cornice marina authores sunt Hesichius & Suidas. Et mergũ quoque eandem esse auem nonnulli tradunt. Mergus, inquit Plinius, insatiabi-
9 lis auis est, eo quòd à uentre protinus recto intestino (minime inquam fle-
10 xuoso) trãseunt cibi. Mergi in arboribus nidificant: pariunt oua plurimum terna, idq; incipiente uere: nec unquam latent. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare quæ cæteræ reddunt. Mergi pennas rostro purgãtes, uentũ,
11 maria quoque aut stagna fugientes, tempestatem præsagiunt: ut & Vergi-
B lius testatus est,

κορώνη θαλάσσιος.
Cornix marina.
Mergus.
Mergus marinus.

Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamorémque ferunt ad littora.

Vocem nonnunquam mutare mergum author est Lucretius:

Accipitres atque ossifragæ mergíque marinis
Fluctibus in salso uictum uitámque petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore uoces.

Mergi totam speciem, seséque immergendi frequentiam pulchre depinxit Ouidius in Æsaci in mergum mutatione:

C Vtque nouas humeris assumpsit alas,
Subuolat, atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus: furit Æsacus, inque profundum
Pronus abit, letíque uiam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput est à corpore longe.
Æquor amat, noménque tenet, quia mergitur illo.

Catarracta mari uictitat: & cum se in altum immerserit, manet nõ minus temporis, quàm quo spatium transieris iugeri. Minor quàm accipiter auis hæc est: gula eius tota ampla & lata est.

Catarracta.
καταῤῥάκτης

D 1 Larus, λάρος, βρφάγος πλοτασσεθέντα. Atheneus. 2 βρύνθος, Theodorus anatẽ interpretatur. 3 Ex hoc Plinij loco forsitan Theodorus apud Aristotelem βρύνθον anatẽ uertit. 4 Charadrius, Inter fluuiatiles uidetur Aristophanes hanc auem numerare in Auibus: οἱ χαραδριοὶ κ̀ τ' ἄλλα ποτάμια ὄρνια. 5 Cepphus, Theon Arati interpres, Auis & gracilis atq; macra admodũ, uti carnis nihil habere uideatur, sed ossa solum & pẽnas. 6 Quo pacto fulicæ spuma capiãtur, ostendit Nicander in Alexiphat. 7 Limum olet. Quæ sola fœtet ita reddit uetus interpres. 8 Æthyam, Arrianus in Pontici maris nauigatione κορώνην θαλάσσιον unà enumerat cum αἰθυίᾳ, tanquam aues diuersas. Eadem fortasse apud illum est, quæ coruus marinus uocatur: de quo infrà. Mergum etiam bungam à poetis uocari author est Phocion grammaticus.
9 Quibus animalibus intestina recta sunt, inquit Aristoteles, ea ciborũ auida sunt.
10 Mergi in arboribus nidificant, inquit Plinius. Qui mergum eundem esse cum æthya sentiunt, locũ hunc Plinij aliter legant necesse est. Io. Claymondus ex coniectura ita legendum arbitratur, Gauiæ in petris nidificant: mergi etiam in arboribus.

βρφάγος.
Bunga.

uerum codices omnes, quos equidē uiderim, in altera litera consentiunt. 11 Maria E
quoque aut stagna fugientes, & cætera. Neque hæc quidem æthyæ conuenire ui-
dentur.

De elorio, crece, ortigometra & glottide. Cap. CXLV.

Ἐλώριος. Crex. Crecis ibin magnitudine comparat Herod. uti infra uidebitur. Ortygometra, ὀρτυγομήτρα. Tardi incrementi, ὀψιτελής. Glottis. γλωττίς. Lingulata.

ELorius auis est apud mare uictitans creci similis. cælo tranquillo ad li-
tus pascitur. Habet porro crex rostrum longum & acutum serratúm-
que: crura item lōga: & digitus pedis posterior, qui loco calcis geritur, mi-
nutus est. Crex pugnax est, & ingenio ualens ad uictum, sed cætera infelix.
Cum galgulo pugnat, & merula, & uireone: nocet enim his & corū pullis.
Lacustribus auibus similis ortygometra est, quæ ex iis una est quæ duces se
præbent coturnicibus hinc abeuntibus. Magnitudo illi turturis, crura lon-
ga, auis timida, tardíque incrementi. Glottis etiam ex iis est quæ duces se F
præbent coturnicibus hinc commigrantibus: cui forma quoque similis
est auibus lacustribus: hæc linguam exerit prælongam, unde illi nomen.
Hanc in initio blandita peregrinatione auide profectam pœnitentia in uo
latu, cum labore scilicet subit, reuerti incomitatam piget & sequi: nec un-
quam plus uno die peragit, in proximo hospitio deserit: uerum inuenitur
alia, antecedente anno relicta: simili modo in singulos dies.

De ardeolarum generibus, porphyrione & hæmaropode. Cap. CXLVI.

Ardea, Ardeola, ἐρωδιός. Ouidius de Ardea urbe in auem mutata.

AFluuiis & lacubus uictum petit ardeola: cui, ut inquit Ouidius,
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia captam G
Quæ deceant urbem: nomen quoque mansit in illa
Vrbis. Volat ardea protensis in auersum cruribus, quibus loco
uropigij utitur ad uolatum dirigendum. Ardeolæ pipra inimica est: oua e-
nim & pulli ardeolæ uiolantur à pipra. Aquila etiam cum ardeola pugnat:
unguibus ētenim ualens aquila aggreditur: hæc autem repugnando emo-
ritur. Et hostes sunt sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantes. Rursus
amici cornix & ardeola contra uulpium genus communibus inimicitiis.
Ardea in mediis arenis tristis hyemem prænuntiat: uel, ut Aratus prodit,

Herodion fulicam nonnulli uocant. Pella, Pellos, πέλλος. Λευκὸς ἐρωδιός, Candida, uel alba ardeola. Asterias, stellaris. ὄκνος, ardeola pigra. Albardeola, λευκερωδιός.

herodius, cum ad mare magno cum clangore uolitat, imbres prænuntiat:
sed cum præter consuetum morem relicto mari, terram etiam cum clan-
gore petit, uentos. Ardeolarum tria sunt genera, pella, alba, asterias, id est H
stellaris. Pellæ coitus difficilis est: uociferatur enim mas, & sanguinem ex
oculis (ut aiunt) emittit. parit etiam ægre fœmina, summóque cum dolore.
Sagax & in uictu queritādo operosa est & cœnægerula. Agere interdiu so-
let: colorē tamē est prauo & aluo humida. Prælium cū iis init, à quibus lędi
tur: hoc est cum aquila, à qua rapitur: cum uulpe, à qua noctu capitur: cum
alauda, à qua oua eius diripiuntur. Reliquarum duarum, cādida colore est
pulchro, & coit, & nidulatur probe in arboribus. Pascitur in paludibus, la-
cu, campis & pratis: & hanc inter aues altero oculo carere tradunt. Sed a-
sterias, quæ & ὄκνος, id est pigra cognominata est, (ut cognomē sonat) iners
otiosáque est. Est & quæ λευκερωδιός, id est albardeola uocatur, quæ magnitu
dine

A dine minor est, rostro lato porrectóque. Ardeolæ rostrum in pelle asinina
fronti adalligatum, somnum allicere aiunt. Putant & per se rostrum eius-
1 dem effectus esse uino collutum. Et crura lōga habet porphyrio, collúm- *Porphyrio. πορφυρίων.*
que longum & angustum: & uolat porrectis cruribus, ut ardea, cum uropy
gium ad uolatum ineptum habeat. Auis est Lybica porphyrio, ut author
est Alexander Myndius: uerum, uti Plinius refert, Baleares insulæ porphy-
rionem mittunt: laudatissimi in Commagene. Gallinacei magnitudine est
2 porphyrio, colore cœruleum imitante. Rostra porphyrioni & prælonga
crura rubent, pedibus fissis. Auium quibus longa sunt crura solus porphy-
rio morsu bibit. Cibum omnem aqua subinde tingit: deinde pede ad rostrū
ueluti manu affert. Volatu porphyrio minime in sublime fertur: puluera-
tionis insatiabili gaudio tenetur. in locis ubi columbæ se lauare solent la-
B uatur: nec prius tamen se uel in puluerem dat uel in lauacrum, quàm am-
bulando certa spatia confecerit. In magnificis splēdidísque domibus por-
phyrio ludicra delectatio est: quarum intra claustra solutus errat. Porphy-
rionem qui cibi gratia in cœnis apposuerit hominem scio neminem, in-
quit Ælianus. Scribit Polemon porphyrionem, si in ędibus nutriatur, mu-
lieres anxie obseruare, sensúmque adulterij habere: ac significare id patrifa
milias in cuius domo alitur: & id quidem haud alio modo quàm sese iugu
3 lando. Hęmatopus multo minor est quàm porphyrio, quanquam eadem *Hæmatopus.*
crurum altitudine: rostrum quoque illi & crura rubent. nascitur in Ægy-
pto. insistit ternis digitis. Præcipue ei pabulum muscæ: uita in Italia paucis
C diebus. Clitarchus in India scribit uolucrem nomine horionem nasci, ma- *Horion.*
gnitudine herodio æqualem, rubris cruribus, oculis cœruleis, sic musica
instructum, ut naturæ munere tam suauiter canat, ut ipsas Sirenes lacesse-
re possit.

1 Πορφυρὶς, alia auis est apud Athenæū, & latiporphyra alia. 2 Cœruleum imi- *πορφυρίς, Latiporphyra.*
tante, κυανόχρουν: uel, ut habet Aristophanis interpres, κυάνεον, id est cœruleo, uel fusco, uel
nigro. 3 Hæmatopus, aliàs himatopus. *hymatopus*

De grue, platea, ciconia, & ibide. Cap. CXLVII.

GRues ad paludes aduolant: & de ultimis, prope dixerim, in ultima: ex *Grus, γέρανος*
D Scythicis enim cāpis ad paludes Ægypto superiores, unde Nilus pro-
fluit, ueniunt: quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. Immensus est
tractus quò ueniunt, inquit Plinius, si quis reputet à mari Eoo. Rostrum ha *Grues Balearicæ.*
bent grues longum. Balearicæ grues cirrum in capite gestant. Coeūt grues
non considente humi fœmina, sed stante: & quàm celerrime rem peragūt:
mas enim supersiliens, cito, ut passeres, perficit. Pariunt oua bina. In incessu
ante se pedes iaciunt. In grandiorum alitum genere grues tantum mutant
colorem, & in senectute nigrescunt. Grues etiā multa prudenter faciunt:
loca enim longinqua petunt (ut dictum est) sui commodi gratia: & uolant
flatu secundo alte, ut procul perspicere possint: & si nubes tempestatis ui-
derint, conferunt se in terram, & humi quiescunt. Ideóque grues silētio per
sublime uolantes, serenitatem: in mediterranea uero festinantes uentum

præsagire feruntur. Ducem etiam habent: & eos qui clament in extremo agmine dispositos, ut uox percipi possit, quo gregem uoce cõtineant. Illud quoque animaduersum, grues cum maria transmittunt, trianguli efficere formã: eius autẽ summo angulo aẽr ab iis aduersus pellitur: deinde sensim ab utroque latere dilatante se cuneo, porrigitur agmẽ: quæ sequũtur grues, in tergo præuolantium colla & capita reponunt: quod quia ipse dux facere non potest, (quia non habet ubi nitatur) reuolat fessus, ut ipse quoque quiescat: in eius locum succedit ex iis quæ assequitur: eãque uicissitudo in omni cursu conseruatur. Cum consistunt, excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede sustinentes, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat: cæteræ dormiunt capite subter alam condito alternis pedibus insistentes. dux erecto prospicit collo, & quod senserit uoce significat. Eædem mansuefactæ lasciuiũt, gyrósque quosdam inde coro cursu uel singulæ peragũt. Corn. Nepos, qui diui Augusti principatu obiit, cum scriberet turdos paulo ante cœptos saginari, addidit ciconias magis placere q̃ grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illã uero nemo uelit tetigisse. Gruum caro, inquit Galenus, tota fibrosa duráq; est: qua tamen uesci solemus postquã pluribus à morte diebus quasi cõputruerit. In Balearibus insulis uipiones in mensarum honore sunt: porro uipiones uocãt minores grues. Gromphænã auem in Sardinia narrãt grui similẽ, ignotã iam etiam Sardis, ut existimo. Plateæ etiã migrant, & de Strymone amne ad Istrum aduolant, prolémque ibi faciunt: rostrum habet platalea magnũ. Hanc sibi cibum quætere aiunt aduolantem ad eas aues quæ se in mari mergũt: quæ cum emerserint piscémque ceperint, usque eo premere earum capita mordicus, dum captum illæ amittant, atque ita captum extorqueat. eadémque hæc auis scribitur conchis se solere complere, eásque cùm stomachi calore concoxerit, euomere: atque ita hiantibus iam testis, eligere ex iis quæ sunt esculenta. Ciconiæ circa lacus & fluuios degunt: sed quonam è loco ad nos ueniant, aut quò se referant incompertum adhuc est: è longinquo uenire non dubiũ eodem quo grues modo, illas hyemis, has æstatis aduenas: hyeme nanq; latent ciconiæ. Abituræ congregantur in loco certo: comitatæq; sic ut nulla sui generis relinquatur, nisi captiua & serua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmẽ discedentium, cum discessurum appareat: nec uenire, sed uenisse cernimus: utrunque nocturnis fit temporibus. Incessu pedes ante se iaciunt ut grues. Sunt qui ciconiis non inesse linguas confirmẽt: uerùm sonum, quo crepitant, oris potius quàm uocis esse. ciconiæ nidos eosdem repetunt. Eximia illis inest pietas: etenim quantum temporis impenderint fœtibus educandis, tãtum & ipsæ à pullis suis inuicem aluntur: ita impense nidos fouẽt, ut incubitus assiduitate plumas exuant: & genitorum senectutem inuicem educare inuulgatũ est. Noceri eis omnibus quidem locis nefas ducunt, sed in Thessalia maxime, ubi serpentum immanis copia est: quos dum escandi gratia insectantur, regionibus Thessalicis plurimum mali detrahũt. Proinde honos iis in Thessalia serpẽtum exitio tantum, ut capitale fuerit occidisse, eadem legibus pœna quę in homicidam

Margin notes: *Vipiones.* *Gromphæna.* *Platalea.* *Πελεκάν.* *Platea.* — *Ciconia.* *Pelargus.* *Πελαργός.*

Margin letters: E, F, G, H

A homicidam. Trāſpadana Italia iuxta Alpes Lariū lacum appellat, ad quem ciconiæ non permaneant. Contra uenenata omnia ciconiarum uētriculus ualet. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus. Figura & magnitudine ciconiæ ſimilis eſt ibis, auis māſuetiſſima. graditur magna tardirate: nec eam ocyus quiſpiam ingredi uideat, quàm molli gradu & tardo. Inuocant & Ægyptij ibes ſuas contra ſerpentium aduentum: ineunte nanque uere (ut aiunt) angues alati ex Arabia in Ægyptum frequentes aduolant, quos ibes interficiunt: eámque ob cauſam auem hāc colunt Ægyptij. Duplici genere diſtinguuntur ibes. Sunt enim aliæ candidæ, aliæ nigræ. Candidæ apud Peluſium tantum nō ſunt, cum in reliqua tota Ægypto habeantur. Nigræ contra, apud Peluſium tantū, in cætera Ægypto nullę. Extra Ægyptum non progrediuntur ibides. Incolis tum utiles ſunt, tum *Ibis.* *Aliæ candidæ. Strabo. aliæ, inquit, colore ciconiæ.*

B inutiles moleſtęq;: utiles quidem, quòd ſerpentes aliáque noxia animalcula, & omnia macellorum purgamenta deuorant: inutiles uero & moleſtæ, quòd omnia deuorant, nec facile arceri poſſunt. Herodotus ita diſtinguit: Ibis quæ ſerpentes oppugnat, nigra tota uehementer eſt, cruribus gruinis: roſtro adūco, eadem qua crex magnitudine. Alteri generi gracile caput ac totum collum, pennæ ubique candidæ præter caput ceruicémque atq; extremas alas & nates, quæ partes nigræ ſunt: cruribus atque roſtro priori ſimile hoc genus eſt. Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus, tormina ſanare traditur. *Roſtro adūco, ῥάμφος ἐπίγρυπον.*

1 Plataleæ, Ariſtoteles, οἱ δὲ πελεκᾶνες οἱ ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενοι. 2 Cum ſto-
C machi calore. Ariſtoteles, ἐν δὲ πρὸ τῆς κοιλίας τόπῳ, hoc eſt ubi ſua ingluuie coxerit, uel ea parte quæ ante uentriculum proxima eſt. Plutarchus hæc tribuit herodio.

De aquaticis grauioribus, quæ omnes palmipedes ſunt: de anſerum generibus, de olore & onocrotalo. Cap. CXLVIII.

PAlmipedum quæ grauiores ſunt, circa lacus & amnes uerſantur: huius generis anſer præcipue ruſticis gratus eſt: nam clauſæ paſcuntur in neſſotrophiis & anates, querquedulæ, boſcades, phalarides ſimiléſque uolucres, quæ ſtagna & paludes rimantur, ſed maiore impenſa: anſer autem nō magni fructus, ſed minimi oneris eſt. Anſeri gula tota ampla & lata eſt: & *Palmipedes, στεγανόποδες. Anſer, χὴν. Aliàs, boſchides.*

D appendices quaſdam paucas habet infra quà deſinit inteſtinum. Iecur fartilibus in magnam amplitudinem creſcit: exemptum quoque lacte mulſo augetur. Anſeres in aqua coeunt: à coitu ſeſe aquis ingurgitant. Anſeribus admittendis, ut Varro & Columella prodidere, tempus aptiſſimum eſt à bruma: atque ad pariendum & incubandum à calēdis Martij uſque ad ſolſtitium. Pariunt uere, inquit Plinius, aut ſi bruma coiuere, poſt ſolſtitium quadrageſimo dię prope. Bis anno, ſi priorem fœtum gallinæ excludant: aliàs plurima oua quindecim, pauciſſima ſeptem. ſi quis ſurripiat, pariunt donec rumpantur. hæc Plinius. Singulæ, inquit Varro, non plus quater in anno pariunt: uel, ut Columella, ſingulæ ter anno pariunt, ſi prohibeantur fœtus ſuos excludere. Pariunt autem ſingulis fœtibus oua, primo quina, ſequenti quaterna, nouiſſimo terna. Fœminę tantum incubant: pullis autem *Solſtitium Columellæ fit ultima parte mēſis Iunij.*

formandis excludendisque triginta diebus opus est, cum sunt frigora: nam E tepidis quinque & uiginti satis est. negatur anser aliena excludere oua, nisi subiecta quoque sua habuerit. Supponuntur autem gallinis huius generis oua, sicut pauonina, plurima quinque, paucissima tria: ipsis autem anseribus incubanda subijci utilissimum nouem aut undecim: supponuntur autem paucissima septem, plurima quindecim. Pullis anserum urtica cōtacta mortifera: nec minus auiditas, nunc satietate nimia, nunc fame uti: nam si anserculus adhuc parum firmus & indigēs ciborū peruenit in pascuum, fruticibus aut solidioribus herbis obluctatur ita pertinaciter, ut collum abrumpat. In legendo anserum grege obseruare solēt, ut mares fœminæque quàm amplissimi corporis, & albi coloris eligantur: quòd plerúque pullos similes sui faciūt. Nam est & aliud genus uarium, quod à fero mitigatum, F domesticum factum est. Id neque æque fœcūdum est, nec tam pretiosum: propter quod minime nutriendum præcipiunt. Hoc auium genus, candidum præcipue, nutriendum: non quia magni sit fructus, ut dictum est, sed quia minimi oneris: attamen præstat ex se pullos atq; plumam, quam nō, ut in ouibus lanam, semel demetere, sed bis anno, uere & autumno, uellere licet: rursus enim plumigeri uestiuntur: mollior q; pluma, quę corpori quà-proxima: & è Germania laudatissima. Candidi ibi, uerùm minores ganzæ uocantur: est uero Aristoteli anser maior, est & minor, qui gregarius est. Anser solertiorem custodiam præbet quàm canis: nam clangore prodit insidiantem. Anseres continuo clangore intempestiui hyemem præsagiunt. Anserum caro excremētosa est, concoctúque difficilis. atque domesticarū G omnium auium calidissima, humidissimáq; & crassissima: ut eodem ordine apud ueteres habita sit cum struthocameli carne: alæ tamen nihilo sunt cæteratum auium alis deteriores: uentriculi suauitate etiam supetāt. Iecur quoque anseris in cibo gratum est, concoctioni facile optimíque succi: & qui abunde nutriat, si alimenta quæ anseri antea præbentur, lacte fuerint imbuta. Testes anserum in cibo ad sobolem procreandam iuuare feruntur: lingua uero singulari quadam proprietate stranguriæ prodest. Sanguis anseris aduersus uenena in antidotis miscetur: maxime uero contra lepores marinos ualet cum olei æqua portione. Item contra mala medicamēta omnia asseruatur cum Lemnia rubrica & spinæ albæ succo, pastillorū drachmis quinq;, qui in cyathis ternis aquæ bibatur. Anserinus adeps calidior H est, & partium magis tenuium q̃ suillus: qua ratione corpora facilius penetrat, & eorum quæ intus & in corpore sunt, acrimoniam magis obtūdit. Ex anserum adipe in Cōmagene Syriæ fit unguentum odore iucundo, pariter & medicamētum celeberrimi usus, quod à gente dicitur Commagenum: utilissimum ad perfrictiones, conuulsiones, cæcos ac subitos dolores, omniáque quę acopis curantur. Adeps anserū labris fissis prodest, si eo perlinátur: aurium grauitatē dolorémue sedat instillatus: quidā adiciunt succum cepæ & allij pari modo. Si aqua in aurē intrauerit, præcipuū remediū est anserinus adeps cum cepæ succo. Stercus anserinum (ut author est Galenus) prę nimia acrimonia nullius est usus. Chenalopex circa lacus & amnes uersatur

Ganzæ, aliâs, gantæ, ut Rhenano placet.

Cōmagenum.

Χηναλώπηξ, Chenalopex, Vulpanser.

A uersatur. Est uero chenalopex corpore quàm anser minor, sed animi robore superior atque ad inuadendum audentior, ut qui se ab aquilæ, felis ac cæterorum hostiū iniuriis melius defendat. Pullos suos uehementer amat: eandémque operam, quam perdix, in eis tuendis ponit: nam ante suos fœtus sese prouoluens, aucupi spem sui capiendi præbet: hi uero interea dum uenator illuditur, elabuntur: quibus fuga elapsis, is sese alis eleuās discedit: ac sæpe, ut pulli facilius euadant, capiendum se uenatoribus præbet. Parit
2 chenalopex nonnunquam oua hypenemia. Ansetū generis sunt chenalo-
3 peces, & quibus lautiores epulas nō nouit Britānia, ceramides, fero ansere minores. Olor grauius habet corpus: Olor. κύκνος, Cycnus, Cygnus.

Nec se cælóque Iouíque
B Credit, sed -
Stagna petit patulósque lacus: ignémque perosus,
Quæ colat elegit contraria flumina flammis.
- Collumque à pectore longe
Porrigitur, digitósque ligat iunctura rubentes:
Penna latus uelat: tenet os sine acumine rostrum.

Appēdices quasdam habet olor paruas infrà apud intestinum. oloribus ut alter alterum deuoret in more est maxime in uoluerum genere. Aquilam, si pugnam cœperit, repugnantes uincunt olores: ipsi autem nunquam nisi prouocati inferunt pugnam. Canere soliti sunt, & præcipue iamiam morituri. in mari Africo hoc sæpe sentiri ferunt. uolāt etiam in pelagus longius.
C Præcipue faciem purgat atque erugat cycni adeps. Olorum similitudinem
4 onocrotali habent: nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut sit capacitas: mox perfecta rapina, sensim inde in os reddita in uerā aluum ruminantis modo defert. Gallia hos septētrionalis proxima Oceano mittit. Onocrotalorum duo produntur genera, alterum aquatile, alterum solitudinis. Diomedeas aues Iuba cataractas uocat: & eis esse dētes oculósque igneo colore, cætero candidas tradens: Onocrotalus. Diomedeæ aues. Cataractæ.

Si uolucrum quæ sit dubiorum forma requiris,
Vt non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Magna pedis digitos pars occupat: oráque cornu
D Indurata rigent, finémque in acumine ponunt. Hæc Ouidius.

Solinus uero, Forma, inquit, illis quæ fulicis, color candidus, ignei oculi, ora dentata. Congreges uolitant: duo super iis duces, alter agmen ducit, alter cogit. Cum fœtuum adest tempus, rostro scobes excauant: deinde surculis in uersum superpositos imitantur texta cratium, & sic cōtegunt subtercauata: hanc struem comprimunt terra quam egesserant, cum puteos excauarent: sic nidos moliuntur bifori accessu. Aditus qui dimittit ad pastus in ortum destinatur: qui excipit reuertēteis, occasum uersus est: ut lux morantes excitet, & receptui non denegetur. Aluum exoneraturæ aduersis flatibus subuolant, quibus proluuies longius auferatur. Aduenas barbaros clangore infestant. Græcis tantum adulantur, miro discrimine. Hæc in solo

loco totius orbis uisuntur in insula cōtra Apuliæ oram, quæ tumulo ac de- E
lubro Diomedis insignis est.

1 Vnguētū, Huius cōpositionē uideas apud Pli. lib.10, ca.22, & 29, ca.3. 2 Alij
Πηνέλοψ. uero apud Plinium hoc pacto legi malūt. Anserum generis sunt penelopes, &, quibus lautiores epulas non nouit Britannia, chenalopeces, fere ansere minores. uerum penelops (si Aristophanis scholiastæ credimus) anati similis est, columbæ magnitudine: uel, ut alijs placet, anate maior (nisi fortasse pro μείζων scribi debeat μειῶν.) Penelops, ut refert Aristoteles, circa lacus uersatur & amnes. 3 Ceramides, alij legūt *Ceramides. Chenerotes. Truones.* chenerotes. 4 Onocrotalos Festus truones uocat. Onocrotali, ut quidam existimant, dicti sunt ab asinino, quem in aqua faciunt, ruditu.

De anatino genere, & alijs quę anatibus similes sunt. Cap.CXLIX. 1

Anas. Νῆσσα, uel νῆττα. E Palmipedum grauiorum genere anates sunt, quæ & circa lacus & a- F
mnes uersantur. Anati gula tota ampla & lata est: appēdices quoq; pau
cas habet infra quā desinit intestinum. Anas mas, ut Alexander Myndius
prodit, maior est fœmina, & colore magis uario. Anates solæ, quæque sunt
eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt: atque e uestigio cælū pe-
tunt, & hoc etiam ex aqua: itaque in foueas quibus feras uenamur delapsæ
Anates Ponticæ. solæ euadunt. Veneno anates Ponticas uiuere autumant. anates pennas ro
stro purgantes uentum præsagiunt. Anatis caro durior est, quàm sit tur-
dorum merularúmue aut paruarum auium. Quod uero traditur in tormi-
nibus mirum est: anate apposita uentri transire morbum, anatémq; emori.
Anates Ponticæ. Sanguis anatum Ponticarum aduersus omnia mala medicamenta pollet:
itaque & spissatus seruatur, uinóque diluitur. Mithridatis inuentum autu-
Γλαυκίον, Glaucium. mant sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam uene- G
no uiuerent. Similes anatibus sunt, sed minores paulo, quos glaucia Græ-
Boscas. ci uocant ab oculorum colore. Anati quoque similis, sed minor est & bo- 2
scas: circa lacus quoque & amnes uictitans. Mas in hoc genere magis ua-
rius cernitur: habent & mares rostra sima atque minora. Inuenitur & bo- 3
scadis genus quoddam anate maius, sed minus chenalopece. Quas ab u-
Colymbis. Colymbus. Vrinatrix. rinandi uoluptate colymbidas & colymbos nominant. omnium aquatica-
rum quæ palmipedes sunt, & in lacubus aut amnibus uictitant, minimæ
sunt: atri ac sordidi coloris, acuto rostro. soli earum spectantur oculi, cæ- 4
Phascades. Vria, οὐρία. Phalaris, Phaleris. tero merguntur. Phascades paulo maiores sunt quàm colymbides: cæte-
ro similes anatibus. Est & uria dicta, non multo minor anate: rostro lōgio- H
re ac tenui, colore sordido figlino. Angustum & phalaris uocata rostrum 5
obtinet: caput rotundius, uentrem subcinericio colore, dorsum nigricans: 6
hæc & circa lacus & amnes uictum quærit. Phalarides in Seleusia Partho-
rum, & in Asia laudatissimæ.

1 Anates, Νῆτται περιζωματίαι dicuntur ab Aristophane, quasi cingulum candidū habentes, ut uult scholiastes. Νῆσσας ἀγριάδας uocauit Aratus aues marinas, quæ in
Boschides. insulis sunt. 2 Boschidas dixit Columella sed uide an sint exemplaria uera. 3 Magis uarius, κατάγραφος. 4 Σκέπτονται δ' ἐμματαί, τὰ δὲ πολλὰ καταδύονται, id est sæpissime merguntur, uel urinantur. 5 Longiore, Μακρὸν, μικρόν. 6 Sordido figlino, ῥυπαροκέραμος. 7 In hoc lacustrium genere nominantur à Varrone & Columella,
Querquedulæ. querquedulæ.

De coruis

A De coruis aquatilibus. Cap. C L.

COrui aquatici naturaliter caluent, quibus apud Græcos nomen est in- *Coruus aquaticus.*
de. Phalacrocoraces aues Balearium insularum peculiares, iam etiam *Phalacrocorax.*
1 in Alpibus capiũtur. Qui corax, id est coruus appellatus est, magnitudo illi
est quanta ciconiæ, sed crura breuiora: palmipes natánsque, colore nigro. *Coruus marinus.*
Insidit arboribus, & nidulatur in iis unus ex hoc genere. Et hæ quidem aues
circa aquas uictum sibi quærunt. *Κόραξ.*

1 Corax, κορώνη θαλάσσιος hæc est, ni fallor, apud Arrianum in ponti Euxini nauigatione, & alia ab æthya · quanquam aliter uideatur Suidæ & Hesichio, uti supra in æthya. *Κορώνη θαλάσσιος.*

B De brintho & upupa. Cap. C L I.

MOntes autem colunt & syluas upupa & brinthus: cui & uictus pro- *Brinthus.*
bus, & uox sonora est. Vpupa quoque montium incola est & sylua- *Vpupa.*
rum, coturnice paulo maior: & ut poeta de tyreo ait,

-Cui stant in uertice cristæ,
Prominet in modicum prælonga cuspide rostrum:
Nomen epops uolucri est, facies armata uidetur. *Epops.*

1 Obscœna pastu auis, crista uisenda plicatili, contrabens eam subrigénsque
per longitudinem capitis à rostro residentem. Eminent pennæ, inquit Pau
2 sanias, in galeæ modũ. Vpupa una in suo genere non nidificat: sed stipites
3 arborum subiens, parit sine ullo stramento in cauis: & nidum potissime è
C stercore hominis facit. Trimestris auis upupa est: quippe quæ cum fœtum
eduxerit abit, &

Deserta quærit nemorum, & inuias plagas,

ut Æschylus testatus est. Colore etiam immutatur tempore æstatis & hyemis, ut idem author est,

Colore speciem multimodo pingit suam:
Nam uere candicans ubi extitit nouo,
Æstate tum deinde ut recanduit seges,
Alas repente uarias maculatus quatit.
Vagatur hic semper fastidiens locos,
Deserta quærit nemorum & inuias plagas.

D Indicam upupam Indorum rex amores delitiásque suas ob eius uenustaté
circungestat. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur.

1 Crista, &c. τριλοφίαν dixit eã Aristophanes, quasi triplicẽ habentem in galea cristam, uti in scholiis habetur. forsitan ab insigni crista dictum est. 2 In suo genere, τῇ καθ' ἑαυτὴν νοσσευόντων. 3 Nidum hominis stercore luti loco circunlinit, inquit Ælianus.

De auibus partim peregrinis, partim monstrosis. Cap. CLII.

IN Hercynio Germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus: quarũ *Hercyniæ aues.*
plumæ ignium modo luceant, quamuis densa uox obtegat & denset tenebras. unde homines loci illius plerunque noctu rationem uiæ moderantur indicio plumarum refulgentium. Authores sunt omnibus annis cater-

Memnonides, uel Mĕnoniæ aues. uatim aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & confligere ad Memnonis ſepul E
chrum, quas ob id Mĕnonidas aut memnonias uocant. Hoc idem quinto
quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis exploratum
ſibi Cremutius tradit. Aues haſce terrã Mariandineam incolere ferunt, co-
lore nigras: corporis forma accipitris ſimili. Carne abſtinẽt: eis enim ad ci-
Seleucides aues. bum ſemina ſatis ſunt. Seleucides uocantur auiculæ, quæ iugiter locuſtas,
quas ἀττελάβους uocant, edunt, eaſdémque celeriter excernunt. Harũ aduen-
tum ab Ioue precibus impetrãt Caſij montis incolæ, fruges eorum locuſtis
uaſtantibus. Nec unde ueniant, quóue abeant, compertum eſt: nuſquã cõ-
ſpectis, niſi cum præſidio earum indigetur. inexplebilem habent deuorãdi
Scythica auis. naturã. Scythicæ terræ incola auis eſt otidis magnitudine, quæ binos pro- 1
creat pullos. & quæ pepererit oua, non incubitu fouet, ſed condita in lepo- F
rina aut uulpina pelle relinquit: atque ita obuoluta in ſumma arbore col-
locat: cúmque à uenatione uacat, cuſtodit: & ſi quis ſcandit, impugnat &
Rhyntaces. uerberat alis, perinde ut aquilæ faciũt. Apud Perſas gignitur auicula rhyn-
taces nomine, in qua nihil inuenitur excrementi: ſed interna omnia adipe
plena: quo fit, ut eam aere atque rore ſolum nutriri arbitrentur. Chloriten
Scylla. dicunt magi gemmam inueniri in ſcyllæ auis uentre, congenitam ei: fer-
Phœnix, φοῖνιξ. róque includi iubent ad quædam prodigia moris ſui. Æthiopes atque Indi
diſcolores maxime & inenarrabiles ferunt aues: & ante omnes nobilem
Arabiæ phœnicẽ: haud ſcio an fabuloſe unum in toto orbe, nec uiſum ma-
gnopere. Manilius ſenator author eſt, neminem exiſtere, qui uiderit ueſcẽ- 2
tem. Nam ut tradit Ouidius: -Nec fruge nec herbis,

Sed thuris lachrymis & ſucco uiuit amomi. G

Aquilæ narratur magnitudine, capite honorato, criſtis faciẽ caput plumeo
apice honeſtante: plumarum ſerie, medio exeunte alio: auri fulgore circa 3
colla, cætera purpureus, cœruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus,

Et Tyrio pinguntur crura ueneno. 4

Viuere quadraginta & quingentis annis: uel ut aliis placet ſexcentis L X:
ſeneſcentem caſia thuríſq; ſurculis (uel ut tradunt alij, cinnamis) conſtrue-
re nidum, replere odoribus, & ſuperemori. Ex oſſibus deinde ac medullis
naſci primo ceu uermiculum, inde fieri pullum prodit idem Manilius.

Fœmina ſit uel maſculus hęc, ſeu neutrum:
Felix quæ ueneris fœdera nulla colit. H
Ipſa ſibi proles ſuus eſt pater, & ſuus hæres:
Nutrix ipſe ſui, ſemper alumna ſibi.

Hæc atque alia de phœnice Lactantius. In Arabia quoque cinnamomus
Cinnamomus. Cinnamulgus. Cinnamolgus. aut cinnamulgus auis appellatur, quam ſurculos cinnamomi portare, ac ni
dum ex his conficere aiunt. Nidificant excelſis arboribus & ramis: ad quos
quoniam non eſt peruenire ob ramorum altitudinem & fragilitatem, ac-
colæ congeries illas plumbatis petunt iaculis: deiectáſque pretiis uendunt
amplioribus: quòd hoc cinnamum magis quàm aliud mercatores probẽt.
Dacnades. Aues dacnades nuncupatas Ægyptij ad potentium coronas alligare ſoliti
ſunt, ut uellicando & aſſidue cantitando potanteis à dormiendo ſuſtineãt.

In maris

A In maris Caspij insulis auem quandam nasci ferunt, quæ magnitudine anse- *Aues Caspiæ.*
rem superet: pedes autem habeat grui persimiles: dorso sit uehementer ru-
bro, uentre uiridi, collo albo & disseminatis maculis croceis distincto: non
minus quàm duo cubita longo, rostro nigro. uocem similem ranis mittit.
Auis etiã Caspia est, uel potius Indica: (nam in India etiam nascitur) anse-
ris magnitudine: & lato quidem, sed tenui capite, cruribus paruis. uario co
lore distinguitur: nam eius dorsum purpureum est, uenter maxime cocci-
neus est: caput & cutis exalbescunt: uocem captiuam mittit. Apud Caspios
etiam fama est auẽ procreari magnitudine maximi gallinacei, uersicolore
uarietate florentem: supinámque uolare, & sub collum extensis cruribus i-
psum iisdẽ subleuare, tũ catelli uocẽ edere: neque in sublime, sed citcũ ter-
B ram idcirco uolare, quòd in altum non queat sese attollere. Catteum exi- *Catreus.*
mia formæ pulchritudine auem Clitarchus prædicat, pauonis magnitudi-
ne: cuius pennarum extremitates smaragdi similitudinem gerunt. Quæ si
alios intuetur, eius oculi quo sint colore nescias: sin te aspiciat, purpureos
dices. Quod in aliorum oculis album, illius pallidum est. peracuto uidendi
sensu prædita est. capitis plumæ partim candidulis ocellis, partim guttis
quibusdam aliis in alias implicatis distinctę sunt. Eius pedes sandaracini: &
uox canora. eam in deliciis maxime omnium auium Indi habent, ut qui
aspectu illius impleri non possint. ex oculis facula splendet, ut lucidissimæ
flãmulæ similis sit. gregatim uolant, ut nubes esse uideantur. Auis in India
nasci fertur: magnitudine triplo maior otide, ore permagno & longis cru-
C ribus: eam absonum quiddam sonare: summásque eius alas pallidas: cæte
ras uero pennas cinericias esse: Indi celã uocant. In India auis ad sturni ma *Cela.*
gnitudinem accedens, uariis coloribus picta nascitur, quæ & humanã uo-
cem effingit, & psittacis uocalior, & maiore est docilitate. Nõ tamẽ huma-
num uictum æquo animo sustinet: sed libertatis desiderio famem potius
quàm seruitutem amplectitur: cercionem appellant, quòd similiter caudã *Cercio.*
atque cinclus mouet. Paruularum quarundam auium Indicarum genus in
excelsis rupibus nidificat. quarum magnitudo perdicũ, sandaracino colo-
re: Indi sua lingua dicerum solent nominare: Græci, ut fertur, dicæum. Hu *Dicerus.*
ius stercus si quis milij magnitudine sumpserit in potionem dissolutum, ad *Dicæus.*
uesperam morietur: mors suaui somno similis est, & nullum omnino sen-
D sum doloris habet. Quamobrem summopere Indi id assequi studẽt: ipsum
enim malorum obliuionem existimant inducere. Quod quidem ex In-
dia muneri missum rex Persarum omnibus rebus antefert & asseruat, insa-
nabilium malorum remedium, si sumere sit necesse: neq; apud Persas quis-
5 quam alius quàm rex id habet. Peregrina auis & gnaphalus esse uidetur, *Gnaphalus.*
quippe quę tãto in nostris locis appareat, inquit Aristoteles. Gnaphalus uo
ce proba est, & colore pulchro: necnon ingenio ualet in uitæ officiis, & spe-
ciem præ se fert decoram. Incẽdiaria auis inauspicata est: propter quam fę- *Incendiaria auis.*
penumero lustratam Vrbem in annalibus inuenimus (inquit Plinius): quæ
sit auis ea, nec reperitur nec traditur. quidã ita interpretantur incẽdiariam,
quæcũque apparuerit carbonẽ ferẽs ex aris uel altaribus: alij spinturnicem *Spinturnix.*

eam uocant. Sed hæc ipsa, inquit Plinius, quæ esset inter aues, qui se scire di E
ceret non inueni. uerùm Festus spinturnix, ait, auis genus est turpis figuræ,
* occursatrix: unde artificũ perditis. Spinturnix ea græce dicitur, ut ait San-
Cluina auis. tra ἀντιδίκας. Cluinam quoque auem ab antiquis nominatam animaduerto
Clamatoria. ignorari: quidam clamatoriam dicunt: Labeo prohibitoriam. Et apud Ni-
Prohibitoria. gidium subis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat. Tragopanadem
Subis, uel Subin. uel tragopana plures affirmant maiorem aquila, cornua in tẽporibus cur- 6
Tragopanades uata habentem, ferruginei coloris, tantum capite phœniceo. Equidem &
Tragopan. hanc auem, inquit Plinius, & pegasos (quos Æthiopia generare dicitur) e- 7
Pegasus. quino capite uolucres, cornibus armatos: & griphas auritos aduncitate ro-
Griphes. *γρύψ.* stri, fabulosos reor. Porro griphas sunt qui tradunt quadrupedes uolucres 8
esse, corpore & unguibus leoninis: ore & alis aquilinis, sed candidis: oculis F
igneis, & capite cuiusmodi pictores fingunt, alites ferocissimas. Maculas
quasdam griphibus inesse, quidã aiunt, quales pardalibus. in Asiatica Scy-
thia aurum effodere, & cum his assidue bellũ esse Arimaspis circa metalla.
Stymphalides. Circa Stymphali aquas, aues anthropophagos fuisse aiunt: quas Hercules
sagittis confecit: uerùm Pisander Camireus Herculẽ minime aues interfe-
cisse, sed crotalorum strepitu abegisse tradit. Arabiæ terræ deserta loca, &
alia fert ferarum genera, & aues quoq; stymphalidas cognominatas, leoni-
bus ac pantheris in homines haud minus atroces: inuolant enim in eos, dũ
illas aucupantur: rostrísque feriunt, atque adeo interficiunt, & quæcunque
ex ære aut ferro gestant homines, ea perforãt aues: sin uero ex cortice ueste
cõtexuerint crassiorẽ, nõ aliter stymphalidum rostra corticibus, q̃ minorũ
auium pennę uisco inhærẽt. Sunt autẽ stymphalides gruum magnitudine, G
ibis specie, sed rostra habẽt ualidiora, nec adunca more ibis. citrũ in capite
gestant. Aues istę Arabicæ Arcadicis cognomines, an eiusdẽ fuerint gene-
ris, nihil affirmo (inquit Pausanias:) alioqui fieri quidẽ potest, ut cum natæ
primũ in Arabia fuerint, earũ pars aliqua in Arcadiã ad Stymphalum flu-
Strix, στρίγξ. uium uolauerit: indéq; nomẽ stymphalidũ ortum, cum aliud tamen nomẽ
forsitan apud Arabas sortitæ sint. Esse in maledictis antiquis strigem con- 9
uenit, sed quæ sit auium constare non arbitror. Has ita depinxit Ouidius:

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte uolant, puerósque petunt nutricis egentes, H
Et uitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris:
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.

Sirenes. Fabulosum autem arbitror, inquit Plinius, de strygibus eas infantium la-
bris immulgere. Nec Sirenes impetrauerint fidem, licet affirmet Dino Cli-
tarchi celebrati authoris pater in India esse: mulcerique earum cantu, quos
grauatos somno lacerent. De his ita cecinit Ouidius,

-Vobis Acheloides undæ,

Pluma

A Pluma pedésque auium, cum uirginis ora gerâris. Deinde,
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ deperderet usum,
Virginei uultus, & uox humana remansit.

1 Otidis magnitudine. Hoc in loco uetus Aristotelis interpres habet, Non minor aquila: ut legisse uideatur apud Aristotelem, ὀρνίθων γένος ἐστὶν αἰετώδες· nõ αἱ ὠτίδες, uti legit Theodorus, & ante illum Plinius. Et mihi certe quadrare magis uidetur Aristotelis contextui, ut legatur αἰετώδες quàm αἱ ὠτίδες. nõ propter phrasin solũ, sed quòd antea uerba plura fecerat Aristoteles περὶ ἀετῶν γένους: uerum nihil muto. 2 Quando & ubi uisus esse traditur phœnix ostẽdunt Solinus & Plinius: sed quæ falsa esse nemo dubitarit, inquit Plinius. De phœnice lege Herodotũ, Ouidiũ in Metamorph, Claudianum & Lactantium. 3 Solinus, Capite honorato, in conum plumis extantibus, cristatis faucibus. 4 Solinus, Postera parte purpurẽs absque cauda, in qua roseis pennis cœruleus interscribitur nitor. 5 Gnaphalus, &c. Hæc omnia refert Theodorus
B ad ueliam auem, ex Græco exemplari (ut opinor) mendoso: nam & in nostris exemplaribus & ueteri traductione tanquam diuersæ ponuntur aues. 6 Solinus, Cornibus arietinis proferens armatũ caput. 7 Hæc ales, inquit Solinus, pegasi scilicet, equinum nihil præter aures habet. 8 Griphas priscis Latinis picos appellatos tradidit Nonius, ut Plaut. in Aulul. Pici diuites, qui aureos montes colunt: eos solus supero. 9 Strigem, &c. Hæc syrnia græce nuncupatur: uide Hermolaum in striæ uocabuli explanatione post annotationes Plinianas. *Pici. Syrnia.*

De struthiocamelo. Cap. CLIII.

STruthio Africus, quem & struthiocamelum uocant, animal est naturæ duplicis: partim enim auem, partim quadrupedem refert: quippe qui ut non quadrupes pennas habeat, ut non auis, neque sublimis uolet, nec pen-
C nas ad uolandum commodas gerat, sed pilis similes. Item quasi quadrupes sit, pilos habet in palpebra superiore: & glaber capite & parte colli superiore est: itaque cilia habet utrinque pilosiora: sed quasi auis sit, infra pennis tegitur. Bipes etiam tanquam auis, bisulcus tanquam quadrupes est: ut uero alij, in capite pilis minutis, oculis grossioribus nigrísque, nõ dissimili forma & colore camelis: collo oblongo, rostróque acuto. Magnitudine non auis, sed ceruorum est. Africi autem uel Æthiopici struthiocameli altitudinem equitis insidentis equo excedunt, celeritatem uincũt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adiuuent. Vngulæ uero ceruis similes, bisulcæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra sequentes ingerũt
D pedibus. Oua pariunt complura, quæ propter amplitudinem pro quibusdam habentur uasis: conósque bellicos & galeas eorum pennis adornant. Concoquendi sine delectu deuorata, mira natura: sed non minus stoliditas in tanta reliqui corporis altitudine: cum colla frutice occultauerint, latere sese existimantium. Struthocameli caro, ut & reliquæ partes omnes, excrementosa est concoctúque difficilior. Ventriculus nonnullis in pretio habetur, & loco medicamenti quod concoctionem adiuuet: qui tamẽ ipse non facile concoquitur, tantum abest ut aliorum ciborũ concoctioni conferat. Seuum struthocamelinũ efficacioris ad omnia usus, quàm est adeps anseris. Animalium eorum quæ inter sanguine prædita, terrestria appellauimus, eo scilicet quòd aërem recipiant, partúsque faciant in terra, indicatæ iam differentiæ sunt. Hinc natura aquatilium dicetur.

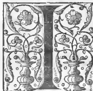
Struthiocamelus. Struthocamelus. Struthio Africus. Στρουθὸς ὁ Λιβυκός. Στρουθός, Struthio. Struthius.

De struthi uenatione lege Strabonẽ lib. 16, & Oppianum de uenatio. lib. 3.

Continet ea quæ in sanguineo genere aquatilia dicuntur: quæ scilicet in aqua uictitant, & in aqua quoque pariunt, uidelicet piscium & cæterorum genera.

De piscibus, & primo de eorum partibus exterioribus.
Cap. CLIIII.

Piscis, ἰχθύς.

Nter ea quæ aquas incolunt, piscium genus unum est ab aliis distinctum: quod & forma F euariat numerosiore. Habet id caput & prona & supina ea parte qua uenter & uiscera cōtinentur. Caudam cotinuam indiuisamque fere parte gerit posteriore, sed uarie. Mutilatius autem est piscium genus atque imperfectius quàm auium, partibus exterioribus: piscium etenim nulli ceruix, nulli manus aut pedes: sed nec alas habet, sed pinnulas quasdam: nulli testes aut intus aut foris, nulli mammæ. neque meatum genitalium ullum habet piscium genus foris conspicuum, sed continuo ac simplici corpore à capite in caudā usque porrigitur. Capita piscibus proportione G corporum maxima: oculi omnibus sine palpebris: uerum non duri, sed lubrici. Auditus uero olfactúsue nullum continent membrum manifestum: quod enim uideri tale potest per loca narium, id non ad cerebrum usque transmeat: sed partim obseptum & cæcum mox desinit, partim ad branchias fertur: audire tamen atque olfacere pisces palam est. Sunt autem qui uel maxime animalium pisces auditu ualere arbitrentur: uidelicet hominū experimento, qui assidue in mari uersentur, témque piscatoriam percallet. Sunt etiam qui liquidius inter pisces audire prodantur, ut lupus, mugil, salpa & alij quidam: cætera piscium genera minus audiunt. Sunt in piscium genere oris discrimina. aliis enim os ante & promptum est: alius infra parte supina, ut cartilaginei generis maximæ parti: quamobrem hoc genus nisi H conuersum resupinetur, cibum corripere nequit. Adhæc differētia existit, quòd aliis os rescissum est, ut iis quæ carne uescūtur: iis enim utres ote cōtinentur: aliis subinde est in arctius compressum & coarctatum, iis scilicet qui non carne uescuntur. Dentes habent omnia piscium genera serratos pectinatímque coeuntes, excepto scaro, & acutos: atque serie dentium multiplici fulciuntur. Piscibus etiam data quidem est lingua, sed imperfecta incertáque, ac minime explanata: ossea enim nec fere absoluta est, sed adhæret, extrema eius parte tantummodo discreta. In lingua etiam dentes nonnullis & in palato & toto ore. ut turba uulnerum molant, quæ attritu subigere non queunt: præterea in os uetgentes, ne excidant cibi, nulli habenti-

Huius rei argumentum uideas apud Aristotelem lib. 4. histor. animal.

A bentibus retinendi adminiculum. Palatum etiam quibusdam adeo carnosum est & molle, ut si parum diligenter aduertas, lingua id esse uideatur, ut cyprino. Piscibus nullum omnino collum esse dixeris, aut breue admodum ex duabus solum primis uertebris compositum. Branchias autem pisces rẽ habent peculiarem, quibus humorem, quem ore acceperint, reddũt: atque etiam pinnas, quas magna ex parte quaternas gerunt, binas scilicet parte prona, & binas supina. Et hæ quidem in piscibus similiter quodámodo habentur, atque alæ & crura in auibus: his enim alæ duæ superne dependent: illis pinnulæ duæ parte prona: his pedes resupinæ parti subduntur, illis pinnulæ infra adhærent fere iuxta pronam partem. Binas illas quæ parte prona lateribus geruntur, omnes fere habent: reliquis quæ subditæ sunt carent nonnulli ex iis qui longi sunt & corpulenti: ut anguilla, ut conger & mugi-

βράγχια.

Pinnas, πτερύγια.

B lum genus, quod in lacu Sipharum nascitur: & pręterea quę tænia appellatur. Iis uero qui prælongi sunt, atque magis serpentis speciem referunt, ut murena, nullæ omnino sunt pinnæ, sed flexuoso impulsu corporum ita humore utuntur, ut terra serpentes: quibus neque branchiæ integræ atque discretæ, ut cæteris piscibus habentur. Cartilaginei quoq; generis aliqua pinnis carent, uidelicet quæ plana sunt & caudam habent, ut raia & pastinaca: suáque ipsa latitudine natant. Ranã tamen pinnas habere uidemus: & quęcunque suam latitudinem colligunt in mucronem. Et branchias ipsas quidam pisces operimento spineo intectas cõtinent: at cartilaginea omnia cuticulari tantum operimento opertas. qui intectas habent, iis in obliquum

C utroque latere tenentur: qui tegumento illo spineo carent, cartilaginea dico, iis fere si plana sunt, parte inferiore supináque habentur, ut raiæ. Rana autem deductas in latera habet branchias: sed si oblonga sunt, totum lateribus adhærent, ut in quouis mustelino genere (quod galeodes uocant) cernitur. Item branchiatorum ipsorum, aliis simplices branchiæ sunt, aliis duplices: omnibus tamen simplex est, quæ nouissima corpori admota est: & aliis paucæ, aliis multæ: uerũ in utrũque latus æque partitæ omnibus sunt. Habent quibus paucissimæ sunt singulas branchias utrinque, eásque duplices, ut aper: aliis binæ utrinque, alteræ simplices, alteræ duplices, ut cõgro, scaro: aliis quaternæ utrinque simplices, ut accipenseri, dẽtici, murenæ, an-

D guillæ: aliis quaternæ duplici ordine, nouissima excepta, ut turdo, percæ, siluro, cyprino: his qui galeodes dicuntur etiã duplices & quinæ utraque ex parte sunt: gladio octonæ duplices. Ita branchiatũ colligitur numerus. Sed præter branchiarum discrimen, pisces à cæteris animalibus differunt, eo quòd non pilis, ut terrestria quæ animal generant, non cortice, ut nonnullæ quadrupedes quæ oua pariunt, non penna, ut genus auium, teguntur: sed plurimis squama cutis operta est: quæ præ sua rigiditate tenuitatéque facile auellitur. Pauci quidam scabri sunt, cutémque habent asperam: paucissimi leues: cartilaginea enim squamis carent, sed aspera cute fere muniuntur: leuia sunt perpauca: congri autem & anguillæ & thunni leues sunt.

Duplici ordine, δίστοιχα.

1 Squama integuntur illi pisces tantum, qui ouum aridum friabiléue pariunt: nam ex longis conger tale ouum non edit, nec murena. qui autem

squamis integuntur, iis extenuatis ac senescentibus duriores crassioresque E efficiuntur squamæ. Testes non habent pisces, sed nec genitale ullum foris conspicuum, sicut nec ullum aliud animalium genus quod careat pedibus: meatus tamen idem est coitus, qui & sicci excrementi: quæ quidem similiter tam in fœminis eorum quàm in maribus sunt. Piscibus cauda ad natatum data est, queádmodum auibus uropygium ad uolatum dirigendū: sed continua fere ac indiuisa: uerum cauda ipsa nō omnibus similis est: sed cum ceteris non euariet, planorum nonnullis spinosa, & longa, & gracilior est, ut torpedini & pastinacæ, & si quid aliud huiusmodi cartilagineum est: quorundam carnosa quidem, sed breuis, ut ranis accidit.

1 Arenidum, ψαθυρὸν, quia non continuum, sed quoddam arenulentum est, ita dif F fundi in multa potest. ψαθυρότητα σομφὴν, id est fungosam & friabilem corpulētiam transtulit Theodorus, in mollibus, scilicet in sepio.

De piscium interioribus partibus. Cap. C L V.

GVla paucis piscibus inest, ut congro, anguillæ: iisque breuis, sed plurimis ab ore statim sequitur uenter: quocirca sæpius euenit grandioribus nonnullis, ut dum per impetum insectantur minores, uentriculus in os procidat. Piscium cor suum mucronem non ad pectus spectantem, sed contrà quàm in aliis spectatur animantibus, ad caput & os habet: estremúmque eius inde pendet, quà branchiæ dextræ atque sinistræ inter se coeunt copulantúrque. Sunt etiam meatus alij de corde ad branchias tenden G tes singulas pro ratione magnitudinis, hoc est maioribus maiores, & minoribus arctiores: inter quos in maioribus crassa admodum & candida fistula est, quæ de cordis extremo oritur. Pisces omnino pulmonē non habent, neque arteriam: (non enim respirant) sed branchias uice pulmonis obti- 1 nent, quibus diximus modis. Piscium iecinora maxima ex parte pallidiuscula sunt. Iecoris partes in quibusdā adeo dirimuntur, ut bina esse iecinora uideantur, ueluti cartilagineis. Iecur adipeum nonnullis est, ut cartilagineis: quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien piscibus partim non magnus est, partim uero notæ gratia duntaxat habetur. Fel habent omnes pisces: sed aliis iecori adiunctum est, ut musteligenis, siluro, squatinæ, leuiraiæ, torpedini: atque ex longis anguillæ, belonæ, zygenæ: aliis, & H magnæ quidem parti, intestino annexum est, dependens à iecore meatibus quibusdam perpetuis summæ tenuitatis: & aut semotius a iecore, aut propius, ut ranæ, accipenseri, dentici, murenæ, gladio. Nonnulli etiam toto intestino pretextum continent, ut amia. Sæpe etiam genus idem utrúque patitur situm, ut congri: aliis enim ad iecur, aliis infra sepositum adhæret. neque renes neque uesicam pisces habent. Venter piscibus unus & simplex est, sed figura uaria est: alij enim modo auium uentriculum habent carnosum, ut mugilis: nonnulli uentrem intestino similem habent, ut scatus, qui 2 & ruminare solus piscium creditur. Intestinum etiam simplex est replicas se, simileque sibi in omnibus eius partibus. Piscibus magna ex parte supe-

ne cir-

A ne circa uentriculum exeunt appendices, ut in iis quasi lacunis cibum con-
ditum macerent atque concoquant: nonnullis complures, ut gobio, galeo,
percæ, scorpioni, mullo, sparo. at mugili parte altera plures exeunt, altera *Sparo, aliàs*
una tantum: aliis paucæ, ut hepato, glauco, auratæ. Tum autem eiusdẽ spe- *scaro.*
ciei consortes inter se differunt: auratarum enim aliis plures, aliis paucio-
res. Sunt etiam quibus nullæ omnino sint, ut magnæ cartilagineorũ parti:
cæteris ita ut aliis paucæ, aliis uel plurimæ habeantur: omnes tamen ad i-
psum uentrem eas appendices habent. Pisces testibus carent, ut modo di-
ximus: sed πόρους, id est meatus continẽt binos, qui à præcordiis uenáque ma
iore exorti bifurces, utrunque spinæ latus perreptẽt, coeántque superne in
unum caput, atque ita ad ostium excrementi finiunt: (quod enim ad spiná
est, id superius nomino.) hoc ergo inseritur atque in locis tenditur fœmi-
B narum. Pleni ii meatus in maribus θορου, id est humoris fœtifici redduntur *θορός.*
tempore coitus, latissiméque patent eo tempore, etiam impetitis, (æque in
maribus atque illi qui in fœminis in matricem feruntur,) attritúque pisciũ
mutuo, atque adeo etiam si compresseris, facile semen ipsum effluet geni-
tale candidum. ubi uero id temporis præterit, incerti uel meatus ipsi inter-
dum redduntur, ut de testibus in auiũ genere expositum est. Differunt in-
ter se meatus genitales maris & fœminæ, tum aliis rebus, tum etiam quòd
maris lumbis inhærent firmius, fœminæ mobiles sunt. Piscium uuluæ bi-
fidæ sunt, & non ut auium suprà iuxta septum, sed infra habentur sicut bi-
pedum aut quadrupedum quæ animal pariunt, sed tenues & mẽbrana con
C stantes & longæ: ita ut in minutissimis pisciculis partem uuluæ utranque, *Aliàs, partem utranque.*
dextram scilicet & sinistram iungi in faciem unius oui uideatur. At galeis
reliquísque cartilagineis uulua bipartita pertinénsque suprà ad septum, *Aliàs, sinum*
quomodo auibus est, & infra quoque porrecta: atq; etiam de medio sui bi- *utrunque.*
partiti sinus arctior ad septum usque pertendit: ac oua hoc in loco ad septi
originem maxima pro parte cõsistunt: mox prolapsis in spatium latius, fœ
tus animales excluduntur. Piscibus oiparis nõ infrà apud aluum, sed lum-
bis adhærens uulua continetur: at cartilagineis uterus utrunque situm ha-
bet, scilicet in parte priore & ad lumbos: partem enim uuluæ superiorem,
in qua oua gignuntur, sub septo ad lumbos & pronã habent, inferiorem ad
D aluum: hac enim iam procreant animal. Piscium ossa proportione similia
sunt animantium terrestrium uiuiparorum ossibus: qui enim inter eos ani
mal generant, cartilaginem pro spina habent, ut ea quæ cartilaginea appel *Χονδροάκανθα.*
lantur. in iis nanque quod per dorsum proportionatum ossibus tendit, car
tilago est: quæ etiam humorem in medullæ speciem continet. Quæ autem
oua pariunt, spinam continent: quæ perinde ut spina dorsi in quadrupedũ *Ἄκανθα.*
genere habetur. Sed propriũ in piscibus est, quòd nonnullis spinulæ quæ- *Spinulæ, ἀκάνθιον.*
dam prætenues separatim per carnem inhærent. Piscium sebum adipem
præ se fert: nec enim concrescere solet. Cartilaginea nullo discrete adipe
carni uentríue adhærente pinguescunt: eorum tamen quorundam iecino-
ribus colliquatis oleum facimus. Pisces genituræ loco θορὸν habent, id est ge
nitale quoddam uirus sui generis, quod meatibus quibusdam continetur,

qui à septo uenáque maiori oriuntur, ut ante dictum est. Semen eiusmodi genitale habent mares omnes præter anguillam. E

1 Respirare etiam pisces contendunt nonnulli, ut apud Oppianũ lib. 2 de pisc. & Plinium. 2 Intestino, &c. Εντόσθιων potius lego apud Aristotelẽ hoc in loco, quàm ἰσόρροπων: tum ex ueteri traductione, tum ex lib. 3 de partibus animalium, cap. 14.

De sexus discrimine in piscibus: déque eorum coitu, & aliis quæ ad generationem pertinent. Cap. CLVI.

Piscium maxima pars consummatur mare & fœmina. In piscium tamẽ genere sunt qui omnino sexus discrimen alterutram in partem non habeant. nõnullis enim nec mares nec fœminæ gignuntur. Sunt enim piscũ nonnulli epitrageæ appellati, qui nec ouum nec semen prolificum unquã habeant: sed qui solidiores pinguioresque in eo genere sunt, iis intestinum paruum est, & laus præcipua in pastu. Nec desunt quę absque maribus sexu uno fœmineo formentur: sunt enim genera quædam, ut passetum, erythrinorum & chanarum, in quibus omnibus oua reperiuntur. Hæc perinde pariunt ut aues oua, quæ hypenemia dicuntur: uerum ea quæ aues concipiũt pariúntque etiam sunt infœcunda: piscium uero nonnullis, cum spontina ediderint oua, euenit, ut ex his animal progeneretur: in his tamen, si in eo genere mas est, infœcunda manent oua, quæ sponte constiterint, nisi mas suum asperserit semen. Piscium fœminæ plerunque maiores suis maribus euadunt: ut qui ex cartilagineis patui sint, & pars plurima gregalium, & genus omne saxatile. Fœminas quoque maribus esse uiuaciores constat, eo quòd fœminæ uetustiores quàm mares capiantur. Pisces non coire existimauere quidam: sed mares uentrem ad arenas fricando semen exprimere: fœminas deinde ore exsorbere, atque hoc pacto concipere. coeunt tamen pisces omnes in quibus sexuum discrimen reperitur, uel admotis inuicem partibus supinis, exceptis planis cartilagineis: quanquam eorum coitus qui oua pariunt, rarius cernitur: quoniam congressionẽ quamprimum digressio sequatur. fieri tamen ita eorum coitum uisum est. Tanta enim celeritate rem peragunt pisces, ut etiam piscatores complures lateant: nemo enim eorum aliquid tale cognitionis gratia obseruat: uerumtamen coitus eorum uisus aliquando est. Ex cartilagineis autem plani, iidémque habentes caudam, ut raia & pastinaca, & reliqua huiusmodi, non solum admotis supinis, sed etiam tergo fœminatum supinis marium superpositis (modo cauda nullo impedimento ob crassitudinem sit,) coeunt. Squatinæ & quibus plenior cauda est, his attritu mutuo partium supinarum coitus agitur. Sũt qui se uidisse confirmant nonnulla ex cartilagineis auersa, modo canũ terrestrium cohærere. Coitus etiam tempore complura ex his sibi adhærentia capiuntur. Piscium cæterorum diuersa genera coire, uisum à nemine est: squatinam solam & raiam hoc facere creditur argumento piscis cuiusdam qui nomen ex utroque compositum trahit, rhinobati. Conceptus piscium magna ex parte uerno agitur tempore: sed tamen & æstate, & autumno, & hyeme nonnulla coitu implentur. Apud Lesbum insulam omnia tam pelagica

Epitrageæ. F 1 G H

A lagica quàm Eurypica parere solent in Eurypo, & coeunt autumno, pariūt uere. Cartilaginea etiam autumno mares cum fœminis congregantur: sed uere subeunt Euryppum disiuncta, neque coniugium reperitur ullum donec pariant: uerū nec pariter omnibus aut simpliciter aut generatim id euenit, sicuti plurimæ parti, ut uerno tempore concipiant: neque etiam cæteris temporibus tam numeroso partu fœtificatur quàm uere. Denique latere non decet, ut stirpium & quadrupedum animantium generi, plurimum interesse ex regione nō solum ad cæteram corporis fœlicitatem, sed etiam ad coitum partúmque ampliorem: sic in piscium quoq; ratione locis ipsis discrimen plurimum oritur, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum: ut iidem alibi pluries generent, alibi minus. Tempore coitus cum mares meatus illos genitales plenos iam seminis genitalis habent, modo quo dictum est, fœminæ mares sequentes uentrem eorum suis percutiūt rostris: quo etiam fit ut mares semen & celerius fundant & largius. Tempore deinde partus mares fœminas sequentes, quæ illæ oua ediderint, ipsi mordicus fere uorant: pisces uero ex iis quæ remanserint, oriūtur, quibus scilicet mas semen asperserit genitale. Sub partu enim mas sequens, semen ouis quæ reliqua sunt, aspergit, & quæ uitale id uirus contigerint, ex his pisciculi enascuntur: quæ uero nō attigerit liquor masculi ille uitalis, sterilescunt & irrita fiunt. Nō omnibus enim id contingit ouis in tanta multitudine: alioqui replerentur maria & stagna, cum singuli uteri innumerabilia concipiant. Discrimine partus C sic discrepant pisces, ut alij oua pariant, alia animal. pariunt oua omnes qui squama integuntur: animal omnes qui genere cartilagineo continentur, excepta rana. genus enim cartilagineum tam planum quàm mustelinum animal generat. reliqua oua pariunt. Sed nec cartilagineis quidem fœtus sine ouo: pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquam rana: mox animal foras pariunt. Oua piscium imperfecta eduntur omnium, excepta rana, & putamine duriusculo intecta: quæ postquam edita sunt, foris augentur & perficiuntur: incremētum enim oui simile uermibus est. Animal enim quæ uermem pariunt, primo exiguum edunt, quod per se augetur sine ullo annexu: ita & piscium oua in mari crescunt: sed quædam summa celeritate, ut murenarum: quædam paulo tar- D dius. Ouum piscium non bicolor ut auium, sed unicolor omnium est, & al- 2 bum magis quàm luteum, tam antea quàm postea cum fœtus insidet. Et piscium generatio ex ouo, quanuis ab auium generatione differat, simili tamen agitur modo, siue intus siue foris est ouum: quippe cum & fœtus in summo ouo nascatur, membrana obducta: & uenæ similes inter initia spergantur, & caput & oculi: deniq; partes superiores principio fiunt prægrandes: increscente etiam fœtu, humor pari modo subinde absumitur: demum nihil superest quod non fœtum subierit, sicuti de uitello auium expositum est. Adhęc cibus in aluo suggeritur eodem modo pisciculis albus, quo auiū pullis luteus: nutritur enim non ex luteo, cum oua piscium unicolora sint, sed neque est luteum à candido separatum, sed miscentur in iis ista usque-

quaque & confundũtur. Fœtus, ubi absumptus fuerit oui humor, nuclei fi- E
gura iam constant: & primum nullum accipiunt cibum, sed ex oui humore iam hausto increscunt. post nutriuntur aquis dulcibus usquedum satis augeantur. Piscibus autem hoc commune omnibus est, ut celeri incremẽto perficiantur, sed præcipue coracino inter minores: orphus uero breui ex paruo insignem magnitudinem accipit. Qui oua pariunt pisces, in his ouũ

Arenidũ, ψαθυρὸν, nõ ψαθυρόν.

ipsum arenidum est, & tota uulua ouis referta est: itaq; fit ut in paruis quibusdam pisciculis oua tantummodo gemina esse uideãtur: nam ob tenuitatem exiguitatémque uulua incerta in iis est. De coitu piscium satis dictũ iam est. Partus autem piscium neque eodem tempore, neque simili modo omnium fit: nec pari temporis spatio geritur uterus. Pisces plurimi se-

χυτοὶ ἰχθύες, fusanei pisces.

mel anno pariunt, ut ij fere qui χυτοὶ, id est fusanei ex argumento cognomi F
nantur, quia fusim retibus capiantur. quidam tamẽ sæpius: sunt enim qui bis pariant, ut saxatiles omnes: & in iis mullus ter parit. Non desunt qui omnibus anni tẽporibus pariant, ut murena. Pariunt pisces plurima sui parte mensibus iis tribus, Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, ut salpa, sargus & nonnulla similia, paulo ante æquinoctium: adde iis torpedinem & squatinam. Sunt certe quæ per hyemem suos edant partus, ut lupus, mugilis, belone. Mugilum quoque genera grauescere mense Decẽbri incipiunt, gerũtque diebus tricenis. Per æstatem mense Iunio thunna circa solstitiũ parit: spargi etiam per æstatem pariunt: & qui pelagici sunt, æstate magna ex parte pariunt. Nec etiam pari temporis spatio geritur uterus: alij nanq; diebus tricenis ferunt uterum, alij minus. Pariendi terminus piscium compluribus est, ubi uermiculi nati in uentre fuerint: innascuntur enim minu- G
ta quædam animalia uermium specie, partúmq; expellunt. Profecto omne genus piscium celeriter adolescit, & præcipue in ponto: quippe cum incrementum singulis diebus intelligatur. Omnino ita existimandum est, ut eidem piscium generi, non iisdẽ locis degenti, nec coeundi uterúmue ferendi tempus esse idem, nec fœtificandi, nec in magnitudine proficiendi. Verum hæc nos ita exponimus, inquit Aristoteles, ut magna ex parte res eueniunt. Lacustres & fluuiatiles pisces quinto suæ ætatis mense uterum gestare magna ex parte incipiunt. pariunt omnes intra annum. Nec semen

Semen generationis, θορόν.

generationis simul omne emittunt mares, nec ouum fœminæ: sed modo marinorum hi quoque semper intra se aliquid plus minúsue, fœminæ o- H
uorum, mares liquoris prolifici retinent. Cyprini quinquies aut sexies anno, chalcis ter, reliqui semel edunt oua. Pariunt omnes in fluuiorum stagnantibus locis, & lacuum arundinetis, ut phoxini & perce. Non solum pares cum paribus, sed etiam admodum grandes cum paruis conueniunt, ad-

Vmbilici piscium.

mouéntque meatus, quos aliqui umbilicos uocant: qua quidem parte fœmina ouum, mas liquorem uenereum depromit. Et oua quæ liquor ille uitalis contigerit, admodum glutinosa redduntur, & candidiora ex templo cernuntur: maioráque reddi eodem die propemodum dixerim. paulo autem post, oculi fœtus existunt conspicui, prægrandésq; apparent: quæ ex ouis non attigerit liquor masculi ille uitalis, hæc sterilia redduntur, ut in

marino

A marino etiam genere euenire diximus: mas deinde oua quæ edita sunt cu-
stodit, fœmina abit cum peperit. Pisciculo iam ex fœcundis ouis increscē-
te, detrahitur uelut putamen, quod membrana est ouum ambiens & pisci-
culum. Horum quibusdam tardius incrementum ex ouo est: ideóque silu-
rus mas, uel quadraginta aut quinquaginta assidet custodiens oua, ne à pi-
scibus occurrentibus absumantur. at minorum nōnulla, uel tertio die spe-
ciem pisciculi capiunt. Fœminas cū parturiunt sæpenumero singulas, ma-
res tredecim sequuntur. Mox fœmina oua procedēdo emittit: mares sectā-
tes semen illud suū ouis respergūt, ut modo diximus. uerū plurima pereūt:
quòd enim fœmina non stabilis, sed mutans continue parit, dissipari oua
necesse est, uidelicet ea quæ non in materiē inciderint aliquam, cui hæreāt,
B sed excepta unda ferantur. Habent mares omnes semē genitale præter an-
guillam: quæ neutrum neque ouum neque semē sortita est. Pisces maxima
quidem ex parte ouo gignuntur, ut dictum iam est: quidam tamen uerme
nascuntur, ut mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium:
ad hæc anguillarum genus. Sed sunt qui & limo & arena proueniāt, etiam
ex iis generibus quæ per coitum & oui primordio generantur: quod tum
aliis locis palustribus, tum apud Gnidum factū olim memoratur: stagnis
enim sub canis ortu resiccatis, & limo iam arido, ubi primū imbribus re-
stagnare loca inciperēt, pisciculi nascebantur generis mugilum. Quod per
coitum procreatur, magnitudine μαινίδων, id est haleculæ paruæ: nec in his
aliquid uel oui uel seminis continebatur. Quæ autem nec ouum nec ani-
C mal pariunt, omnibus iis ortus uel ex limo uel ex arena, uel etiam ex putre
dine per summa aquæ facta agitur, ut in anguillis & apuarum generibus.
De coitu & partu atque de omni piscium generatione dictum iam est.

1 Epitrageæ, ab hirci sterilitate sic dicti, ut uult Theodorus. 2 Quo uero diffe-
rat piscium generatio ex ouo ab auiū generatione, pluribus ostendit Aristoteles lib.
6. histor. animalium.

De ratione uictus piscium. Cap. CLVII.

Pisces omnes fœturam, etiam piscium, suo tempore deuorant: reliqua
uictus ratio non eadē omnibus inest: alij enim carniuori sunt, ut car-
tilaginei, & congri, & alij quidam. Alter etiam alterum edit: maiorúmque
D minores sunt præda, exceptis mugile & cephalo: ij enim soli carne omni-
no abstinent: alij non carnibus tantum uescuntur, sed & alia deuorant: alij
nanque cœno uescuntur, ut cephali: alij cœno & stercore, ut dasquilli: alij
alga, ut scarus, melanurus: alij & carne uescuntur & alga, muschóq;, & cō-
1 chis, & cœno, ut mulli. salpa stercore & alga: porrum etiā petit, & cucurbi-
ta capitur. Vescitur mugilis unusquisque alga & arena. è cephalorū genere
est, qui non nisi mucore uescitur suo. Anguillæ plurimæ dulci humore ui-
uunt: nam qui in piscium genere humorem accipiunt, eum non potus, sed
cibi potius gratia assumunt. Viuunt fluuiatiles tū sese mutuo deuorantes,
tum ex herba, tū ex radice, & si quid in cœno comperiant. nocte potius pa-
scere, interdiu secedere in altum solēt. Cæteris piscibus captura minorum

à fronte agitur ore, ut solent natare: at chartilaginei (queadmodum etiam E delphini & omnes fere cetacei generis) resupinati corripiunt: habent enim os subter. Victus causa ineunt prçliũ maiores contra minores: maior enim quisque atque robustior minorem infirmiorémque deuorat. Et pisciũ alij gregatim degunt amicíque sunt, ut qui dromades uocantur & thynni & 2 hamiæ: alij non gregatim, inimicíque uiuunt. Qui amici sunt congregãtur partim cùm utero ferunt, partim cum fœtum ediderint. Est sane plurima piscium pars gregatilis: nec ullus grex caret duce: & horum nonnulli non modo gregales sunt, uerumetiam coniugales. Greges statis temporibus (ut modo dixi) constituunt: scilicet cum uterum gerunt, aut post partũ. Coeũt in gregem nõ solum quæ eiusdem generis sunt, sed etiam quibus idem aut similis pastus appetitur, modo abundet cibus: nam lupus & mugilis quan- F quam inimici sint capitales, tamen stato tempore congregantur. Talis piscium uictus est.

Dromas, Δρομάς.

Coniugales, σύζυγα.

1 Porrum, πράσιον, id est marrhubium: ita habetur in nostris exemplaribus Grçcis.
2 Δρομάδας Theodorus cursores uocat & cursiones: ut lib. 6 histor. animalium. Æstate pariunt omnes, qui cursiones uocatur.

Cursor. Cursio.

Quòd loca mutent pisces uarie, atque latitent. Cap. CLVIII.

LOcum etiam mutare solent pisces: alij enim ex ponto aut in pontũ tranant: alij per hyemem ex alto in litora teporis gratia ueniunt: contrà æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt. semper quæ imbecilliora sunt prius utrauis ratione discedunt: ut scombri ante quàm thũni. Petunt autem pontum tum pastus gratia, qui uberior & cõmodior ibi pro- G pter aquarum dulcium admixtioné suppeditatur: facit enim copia amniũ loci illius, ut mare sit dulcius, & cibus largior habeatur, quem iidem fluuij deferunt: tum etiam propter partũ: sunt enim ibi loca ad partionem aptiora & tutiora: (beluæ nanq; magnę pauciores ibidem sunt, nec in ponto fere quicquam maleficum est,) & humor dulcior ac potulentior fœtum melius educat. Quin & latẽt piscium complures: alij hyeme, ut hippurus & coracinus, thũnus, & pisces saxatiles, omnéq; cartilagineum genus, diebus scilicet frigidissimis: nonnulli æstate, ut glauci: non enim fere capiuntur hi nisi statis quibusdam temporibus, eisdémque semper: cum cæteri omnes fere semper capiantur. Saxatiles uero coniugatim mares cum fœminis condũ- H tur, quomodo & fœtificare solent: ut turdi, merulę, percæ. Duo lacus Italię, inquit Plinius, in radicibus Alpiũ, Larius & Verbanus appellantur, in quibus pisces omnibus annis uergiliarum ortu existunt squamis cõspicui crebris atque præacutis clauorum caligarium effigie: nec amplius quàm circa eum mensem uisuntur.

De coloris mutatione in piscibus, uocéq; & somno. Cap. CLIX.

MVtant colorẽ pisces nonnulli pro anni tempore, (quemadmodum & ex auibus quædam) ut qui merulæ uocãtur & turdi: uere enim nigrescunt, post uer albedinem suam recipiunt. Phuca etiã mutat colorem: cum

enim

A enim cæteris temporibus cãdida ſit, uerno uaria redditur. Piſces uocis quidem expertes ſunt: quippe qui neque pulmonem neque arteriam aut guttur obtineant, ſed ſonos quoſdam ſtridoreſq; mouent, qui uocales eſſe exiſtimantur, ut lyra & chromis: his enim quaſi grũnitus quidam emittitur: chalcis quodãmodo ſtridet. cuculus perinde ut cuculus auis obſtrepit, unde nomen accepit. Necnon cartilaginei generis nõnulla τρίζειν, id eſt ſtridere uidentur: uerum ab his uocem emitti ullam, recte dici non poteſt: at ſonum ſiue ſtrepitũ reddi uerius dixeris. Dormiũt piſces noctu potius quàm interdiu: & magna ex parte uel ad arenam, uel ad lapidem aliquem procũbentes quieſcũt imis gurgitibus, uel ſub ſaxo aut limo abditi. Plani autem piſciũ arena ſeſe occultant: deprehendũtur ſitu ipſius arenæ, tolluntúrq; fu Limo, Sirw.
B ſcina percuſſi: cartilaginea uero ita interdũ dormiũt, ut uel manu tollãtur.

De ualetudinis piſcium differentiis, tum ex locis, tum ex temporibus. Cap. CLX.

Loca pro ſua natura piſcium genera quæque ſibi habent ad incolumitatem commodiora: quod enim litorale aut pelagium eſt, huic ſuo loco pro naturæ deſiderio uerſari cõmodius eſt: quod autem ambigit, id cõmode utroque degere poteſt: ſed ſunt loca quædam ſingulis propria, in quibus rectius ualeant. Limoſa regio planum educat piſcem, uelut ſoleam, rhombum, paſſerem: at arenoſi gurgites planos quidem non peſſime, ſed pelagios melius paſcunt, ut auratas ac dentices. nec omni mari poteſt piſcis
C omnis ineſſe, ut helops, qui Pamphilio profundo nec alio mari paſcitur, ut Atlantico faber. Cõmodiora piſcibus (quod ſimpliciter dixerim) loca ſunt ea quæ algarum copia ſcatent: pinguiores enim locis his capiũtur. nam & quibus alga in cibo eſt, abunde hîc paſcuntur: & quibus caro appetitur, plures piſces ſibi reperiunt. Intereſt etiã aquilonia loca ſint, an auſtrina: genus enim longum aquilonijs melius uiget: & quidem æſtate loco eodem in aquiloniis plures longi quàm lati capiuntur. Sed diſcrimen piſcium diuerſitate etiam locorum ac temporum exiſtere poteſt: ut circa Cretam inſulam gobiones omnéq; ſaxatile genus ſatis pingueſcit. Lupi piſces in Tyberi amne inter duos põtes meliores ſunt. rhombus Rauẽnæ, murenæ in Sicilia, elopes Rhodi. Illa non in nouiſſimis mira, amariſſimos eſſe piſces ad Pelen
D inſulam & ad Clazemonas: contra ad ſcopulũ Siciliæ & Leptim Africæ, & Eubœam & Dyrrhachium: rurſus ita ſalſos ut poſſint ſalſamenta exiſtimari, circa Cephaleniam &, Ampelon & Paton & Deli petras: in portu eiuſdẽ inſulæ dulces. Quam differentiam pabulo conſtare non eſt dubium. Thũnus poſt arcturũ melior eſt, æſtate deterior. Vigẽt piſces ouipari fere ueris tempore donec pariãt, uiuipari autumno: & mugiles item, & mulli, & reliqui generis eiuſdem. Pariendi tempore laborant omnes piſces: unde fit ut tunc potiſſimum ruant in terram: feruntur porro graui ſtimulo agitati in terram. Innaſcuntur enim in uentre minuta quædam animalia uermium ſpecie, quæ partum expellunt, ut dictum antea eſt. atque omnino id tempore motu perpetuo incitantur donec pariant: à partu ſtatim requieſcunt.

Piscibus omnibus (exceptis quibusdam paucis) imbres conducunt, tum ad E cæteram sanitatem, tum etiam ad partum: contráque anni sicci incōmodi sunt: ann.s enim pluuiis non modo plus cibi nascitur, uerumetiam pluuio humore plurimum iuuantur: ueluti etiam quę terra gignuntur: olera enim quanuis rigentur, tamen nō tantum proficiunt quantū imbre: quod idem arundinibus etiam lacu prognatis euenit: nihil enim fere accrescunt, nisi aquæ pluuiæ incidant. Ex pluuiis autem ipsis æstiui imbres commodiores sunt partu maximæ piscīū, & pręcipue cū uer, & æstas, & autumnus imbribus abūdauerint: hyems cōtra serenior fuerit. Locis autē frigidis partum urgent: & hyeme maxime infestātur, qui lapidē in capite habent: ut chromis, lupus, phanger, umbra: facit enim lapidis rigor, ut per algorē gelent & deficiant. Sed cùm plurimis piscīū generibus imbres conducāt, quibusdā tamē F nocent, ut mugili, cephalo, & ei qui à nonnullis myrinus uocatur: fit enim ut pluuiis multi excæcentur, si modum aqua excesserit, atque ad postremū malo eodem intereant. quod tamen non magis imbrium copia quàm algore accidere uidetur: iam enim quibusdam in locis multi capti sunt cæci cum hyems fuisset asperrima: multi etiam albos habētes oculos capti sunt. Piscium uisus maxime fallitur circa solis ortum & occasum. ac proinde retibus capiuntur præcipue non multo ante quàm sol oriatur, aut postquam occidit: quippe cum noctu quiescant, luce autem iam clariore melius uideant. Morbus pestilens nullus incidere piscibus uniuersis uidetur, qualis plerunque hominibus & quadrupedibus nonnullis accidit, tum feris rū urbanis: ægrotare tamen & ipsi putātur. Et quidem piscatores pro morbi indicio capiunt, cum aliquor extenuatos languentibus similes, & colore im- G mutatos inter multos pingues ac ualidos eiusdem generis ceperint. Marinum genus ita se habet: fluuiatile & lacustre peste quidem & ipsum immune est, sed nonnullis morbi incidunt proprij: glanis enim canis exortu potissimum sydetatur & tonittuo sopitur magno: quod & cyprino accidit, sed leuius. Chalcida pediculi multi sub branchiis innati interimunt, quod nulli ex cæteris accidit.

In alimenti medicamentíque ratione piscium discrimina.

Cap. CLXI.

Quod ad alimenti rationem attinet, non parua est piscium differentia. H Alimentum sane quod ex piscibus prouenit, sanguinē gignit tenuiorem quàm quod ex pedestribus: adeo ut nec abunde nutriat, & per insensibilem halitum celerius digeratur. estque eorum caro temperamento frigidiore humidioréque. Pisces, prope dixerim omnes, boni succi esse iudicantur, exceptis lacustribus, palustribus, & qui in immundis fluminibus ac turbidis degunt. Præstantissima uero eorum piscium caro habetur, tum ad bonos gignēdos succos, tum ad gustus uoluptatem, qui in mari syncero uictitant, ubi dulci aquæ non miscetur: maxime uero ubi regionē uenti perflauerint: & ubi neque limoso neque ttanquillo litote continetur mare. Qui non apud litora sed inter saxa & scopulos degunt, indéq; πετραῖοι, id est

πετραῖοι, Saxatiles.

A id est saxatiles appellantur, saluberrimi omnium sunt: modo caro eorum minime dura sit, ut phycides, iulides, percæ, scarus, merula, turdus. Hi neq; alimento utuntur uario, nec loca mutant, nec fluuiatilibus aquis gaudent: ideóque perpetuo manent inculpati: omniúmque mollissimam simul ac maxime friabilem habent carnem: quamobrem & concoctu sunt faciles, & probum generant succum, sanguinémque crassitudine mediocrem: & humectant modice. corpus quoque recte & alunt & augent: neque excrementosi sunt, neque flatum gignunt: & ut Mnesitheus prodidit, uel siccius præbent alimentum. *Turdos & merulas Mnesitheus nō inter saxatiles numerat, sed inter μαλακοσάρκους.* Saxatiles, ut diximus, carnem habent mollem & friabilem, ac proinde saluberrimam: alij molli quidem sunt carne, sed minime friabili, utpote quibus innatus est succus quidam lentus pinguísque: alij nihil uiscidum pinguéue habent: qua quidem in re cum saxatilibus conue- *Mollioris carnis pisces, μαλακόσαρκοι.*
B niunt: eò tamen quòd caro illis durior existat differũt: cuiusmodi sunt mulli & pelagici propemodum omnes, nisi qui forte prauo alimento suam corruperint carnem. *Duri pisces, σκληρόσαρκοι.* Qui duri sunt crassiorem corpori præbent in cibo succũ, ægréque conficiuntur: nam neque in uentrem concoctio, neque in iecinore uenísq, in sanguinem mutatio, nec denique, quæ in singulis fit partibus assimilatio, tam facile in duram habentibus carnem, perficitur, quàm mollem. Duram habent carnem scorpij, pagri, trachuri, orphi, glauci, caniculæ, congri, hamiæ, coracini, myli, thunni, atque id genus alij: cartilaginea quoque omnia præter torpedinem & pastinacam. Mediocritatem obtinent nonnulli pisces inter durum ac molle, qui scilicet neque tam molles sunt
C quàm qui mollissimi: nec duram tamen carnem habent, quales sunt murenæ, lacerti, passetes, rhombi, cythari, sciænæ, hepati: (&, ut Xenocrati placet, aselli,) hos omnes Philotimus ἁπαλοσάρκους, Mnesitheus μαλακοσάρκους uocarunt, id est teneros pisces. *Ἁπαλόσαρκοι. Μαλακόσαρκοι.* Hominibus in otio uiuentibus, senibus, imbecillibus & ualetudinariis accommodatissimum ex his atque saxatilibus gignitur alimentum: qui autem corpus exercent, ualidius desiderant. Quod uero ad succi crassitiem tenuitatémue pertinet, in symmetria omnísq; excessus mediocritate cõsistunt pisces saxatiles, pelagici & litorales, ut gobij, mutenæ, buglossi, aselli, omnésque qui neque insuaue malíue odoris neque glutinosum quicquam gustu præ se ferant. Grandiores pisces omnes (quos
D cetaceos uocant) crassum tenacémque succum procreant. *Κητώδεις. Cetacei pisces.* Saxatiles pisces febrientibus picrocholis utiliter in cibo dantur: nec ipsis minus aselli conueniunt, nisi si qui prope lacum aut magnum flumen, quod in mare decidat, depasti, humidam magis glutinosámque habeant carnem. Proxime asellos sunt buglossus & torpedo: itémque lupus & mulus, post mugil è pelago. Qui ἁπαλόσαρκοι uocantur, saxatilibus humidiorem præstant succum: & iis qui à morbo conualescunt sunt magis idonei, & uentrem quoque & urinam uehementius cient. E marinis piscibus saxatiles, uti Diphilus prodit, facilius corrumpuntur, bonum procreant succum, leuésque sunt, & modice nutriunt, atque abstergendi uim obtinent. Pelagij contrà, copiosius nutriunt, difficilius concoquuntur digeruntúrque. Pelagicis litorales præstãt, inquit Aristoteles: quippe qui cibo copiosiore melioréque potiantur: tum

etiam bene ex calido frigidóque temperata sunt loca magis terrena: quo fit E
ut caro eorum piscium magis constet: cum pelagiorum humida, mollis solutáque sit. Sed discrimen horum quoque, diuersitate etiam locorum ac temporum existere potest: ut thunnus post arcturum, uti diximus, melior est, æstate deterior. Lupi pisces in Tyberi amne inter duos pôtes meliores sunt, inquit Plinius: rhombus, rauennæ, murenæ in Sicilia, elops Rhodi. Qui tamen pelagij dicuntur, longe perstant iis qui limoso litore uiuunt, aut ubi in mare influit amnis: tum ut ex iis probus gignatur succus, tum etiam ad saporis gratiam. Deteriores sunt, qui in paludibus aut maris stagnantibus locis uersantur: his etiam peiores sunt, si stagnantia loca in quibus uiuunt angusta exiguáue sunt, & neque magnos recipiût fluuios, neque fontes habent scaturientes, neque multum est quod effluat. Quòd si nihil penitus ef- F
fluat, sed perpetuo stabilis maneat aqua atque immobilis, longe sunt deteriores. Excrementitia penitus mucosáq;, & omnino pessima caro est eorũ, qui sordidas limosásque aquas incolunt: ubi uero fluuios multos ingentésque suscipit mare, (uti in Ponto fit) qui locis eiuscemodi degunt pisces, quò præstantiores iis qui in paludibus nutriuntur, eò sunt inferiores iis qui in syncero mari uictitant: mediúmque locum obtinent inter pelagios ac fluuiatiles pisces. Marini autem pisces suauiores sunt fluuiatilibus, ut Xenocrates prodidit. facile in corpus digeruntur: sanguinémque procreant copiosum, & bonum in corpore reddunt colorem. Qui autem in fluuiis aut stagnis uictitant, ut idem author est, stomacho sunt ingrati, crassiorem succum gignunt, nec tam facile permeant. Sunt tamen & inter fluuiatiles qui G
marinis minime cedãt, ut in Nilo coracinus. In Rheno perca & in Tyberi lupus: uictus enim in huiusce generis locis probus est, & qui abunde suppeditatur. Porro eorum qui in fluuiis degunt, cæteris præstãt qui in eo amne capiuntur, ubi & aqua copiosa est, & celeriter fluit: mali contrà sunt, qui in paludosis stagnantibúsue fluuiis uiuunt. Omnium autem pessimi, qui in fluuiorum ostiis uictum queritant, in quos cloacarum, balneorũ aut coquinarum, uestiúmue ac linteorum sordes, cæteráque urbium purgaméta defluunt. Qui in piscinis seruantur pisces, si ad pelagios conferas, ingrato sunt sapore. qui è mari in fluuios ascendunt puros ac lympidos, suauiores sunt iucundioresque: qui uero in aqua stagnante limosa clauduntur, quanuis pingues, insuaues tamen sunt. Pisces quicunque herbis radicibúsque o- H
ptimis ad saturitatem pascuntur, ij meliores euadunt: qui autẽ cœnosis herbis malíue succi radicibus uictitant, aut iis quæ ex urbibus expurgantur, (uti modo diximus) pessimi: putrescúntque ac male olent, si post capturam paulo diutius seruentur. Nec minus & qui in aquis uitiatis degunt, mali odoris atque insuaues mucosíque euadût: cúmque sint aliis longe pinguiores, citissime putrescũt. Minime uero tardissiméque omnium putrescunt, qui puro ex mari uictum petunt, boniq; odoris sunt & sapore iucundo: pinguitudinis autem uel nihil uel minimum in se habent. Qui in paludibus aut fluuiis gignuntur, eorum caro fere spinis abundat: quod in marinis raro accidit. Pisces cum impleri incipiunt à coitu boni omnes sunt: sed procedente

Alias, in Tyburtino agro, unde infrà in lupo.

A cedente uteri tempore alij prçstant, alij non. Mæna utero grauis melior est.
coracinus etiam cum utero fert optimus est. mugilis uero & lupus & reli-
qui fere omnes squama inrecti, deteriores sunt cum ferunt. Similes sibi fe-
rentes & non ferentes pauci sunt, ut glaucus. Hæc Aristoteles. Xenocrates
autem, uere inquit, cum utero gestant, optima est piscium maxima pars:
æstate præstant phagri & synodontes. Hepatus autumno uilescit, ut qui ui
tiosum tunc procreat succum: lupi uero ac mugiles eo tẽpore gratiores ha-
bentur. Subeunt etiam fluuios piscium genera cõplura, & præstãt in fluen
tis & lacubus, ut amia, mugilis. gobiones etiam pinguescunt, qui in fluuios
ascenderint. Fluuiatiles & lacustres optimi sunt post partum & feminis e-
missionem, postquam cibo se refecerint: sed nonnulli etiam cum ferunt, cõ
mendantur, ut saperdes: alij damnantur, ut silurus. Cum cæteri omnes ma-
B res suis fœminis sint præstantiores, glanis fœmina præstat suo mari: & in
genere anguillarum quoque meliores sunt, quas fœminas nominant. Vi-
tiantur senectute pisces: & quidem thunni ad rem salsamẽtariam senes im
probi sunt: multum enim carnis sale absumitur, quod idem uel in cæteris
piscibus euenit. Pisciculi recens nati facile in uentriculo corrumpuntur:
qui uero cetacea specie sunt & magni, duri sunt, concoctu difficiles & sto-
macho ingrati: qui autem & ætate & magnitudine sunt media, concoctio-
nem pariter & digestionem facilius admittunt. In partibus quoque pisciũ
discrimen est: quç nanque caudæ proximç sunt, suaues existunt, & melius-
cule nutriunt, ut quæ sui motione exercirentur magis: quæ uero ad uentrẽ
C pertinent, pinguetudinis nonnihil habẽt: ac proinde stomacho innatant, &
per aluum facilius redduntur. Dorsum carnem habet duriorem: caput ue-
ro etiam minus præbet alimenti, & quod non facile digeritur. Rursum pi-
sces assi, Xenoctates ait, nutriunt magis, nec tam facile permeant: iutulẽti
minus exhibent alimenti & citius permeant: frixi gustui suaues, sed stoma-
cho minus grati, facilé que corrumpuntur: minus nutriunt, & uẽtriculo in-
natant. Piscium genus omne dum adhuc spirat, (ut ita dicam) coquen-
dum est: non enim facile seruari patitur, nisi carnem admodum duram ha-
beat. Piscium ius, qui recentes sunt, modo per se, modo cũ uino aluum mo-
uet: idem & utinas cit è uino maxime. Priuatim uero ad hunc usum confi-
D citur è phycide, scorpione, iulide & percis, atque alijs saxatilibus molliori-
búsque: & qui uirus minime resipiunt, ex aqua, oleo, sale & anetho. addit
Plinius apium, coriandrum, & porrum. Ius piscium in patina coctorũ cum
lactucis tenasmum discutit. Piscium adipem ad suffusiones imposuere nõ-
nulli. Omnium piscium fluuiatilium marinorúmque adeps liquefactus o-
leo, admixto melle, oculorum claritati plurimum confert. Piscium natura
generatim ita se habet.

De cartilagineis. Cap. CLXII.

QVicquid inter marina pedibus orbatum & branchias habens animal *Cartilaginea.*
generat, sub cartilagineorum nomine continetur, præterquã rana.
Cartilagineis omnibus quod per dorsum proportionatum os-

fibus tendit, cartilago est, (ut modo diximus) quæ etiam humorem in me- E
dullæ speciem in se continet. Horum animalium, inquit Galenus, cutis est
σελάχια, σελάχη. aspera, noctúq; splendescit: inde σελάχια uocari putãt ἀπὸ τοῦ σέλας ἔχειν: hęc cer
te græce in uniuersum selache appellauit Aristoteles primus: hoc nomine
eis imposito, nos distinguere nõ possumus, ni cartilaginata appellare libeat
Cartilaginata. aut cartilaginea. Huius generis maximę parti os infrà parte supina sitũ est:
quamobrem hoc genus, nisi conuersum resupinetur, cibum corripere ne-
quit. Horum aliqua pinnis carent, uidelicet quæ plana sunt & caudam ha- 1
bent, ut raia & pastinaca, suáque ipsa latitudine natant: ranam tamen pin-
Aliàs, quæcũq; suã latitudinẽ colligũt in mucronem. nas habere uidemus, & quæcunque suam latitudinem nõ colligunt in mu-
cronem. Branchias habent omnia cartilaginea, nõ spineo, ut alij pisces, sed
cuticulari operimẽto opertas: atque iis fere si plana sunt, parte inferiore su- F
pináque habẽtur, ut raiæ. Rana autem deductas in latera habet branchias:
sed si oblonga sunt, eorum lateribus adhærent, ut in quouis mustelino
genere cernitur: in quibus omnibus branchiæ duplices sunt, & qui-
næ ex utraque parte. Squamis minime operiuntur cartilaginea, sed aspera
cute fere muniuntur: leuia sunt perpauca. Cauda ipsa non omnibus similis
est: planorum enim nonnullis spinosa, & longa, & gracilior est, ut torpedi-
ni, pastinacæ & huiusmodi aliis: quorundam carnosa quidem sed breuis,
ut ranis. Omnibus certe hoc commune est, ut partes quæ caudæ proximæ
sunt, mediis partibus multo sint carnosiores. Differunt nonnulli mares à
suis fœminis, eo quòd maribus bina quædam circa excrementi ostium pen
dent, quibus fœminæ carent, ut in galeorum genere perspicitur. Raiæ fœ- G
minæ & id genus omnibus genitale simile muliebri est. Iecoris partes in
cartilagineis adeo dirimuntur, ut bina esse iecinora uideantur: estque iis ie
cur adipeum, adeo ut eorum quorundam iecinoribus colliquatis oleũ fiat.
Magnæ cartilagineorum parti nulli sunt circa uentriculũ appendices: uul-
ua cartilagineis bipartita pertinénsque supra ad septum, quomodo auibus
est, & infra quoque porrecta: atque etiam de medio sui bipartiti sinus ar-
ctior ad septum usque pertendit. ac oua hoc in loco ad septi originem, ma-
xima pro parte consistunt: mox prolapsis in spatium latius, fœtus animales
excluduntur. Partem itaque uuluæ superiorem in qua oua gignuntur, sub
septo ad lumbos & prona habẽt: inferiorem ad aluum, quà procreatur ani-
mal: uerum non omnibus oua iuxta præcordia hærent, sed nõnullis galeo- H
rum generis in medio iuxta spinam consistunt, ut caniculis. Cartilaginea
nullo discreto adipe carni uentríue adhærente pinguescunt. Coeunt ex car
tilagineis plani, idémque habentes caudã, ut raia, pastinaca & reliqua hu-
iusmodi, non solum admotis supinis, sed etiam tergo fœminarum supinis
marium superpositis: modo cauda nullo impedimento ob crassitudinem
sit. Squatinę & quibus plenior cauda est, iis attritu mutuo tantum partium
supinarum coitus agitur. Sunt qui uidisse affirmant nonnulla ex cartilagi-
neis auersa modo canum terrestrium cohærere. coitus etiam tempore cõ-
plura ex his sibi adhærentia capiuntur. Cartilagineum genus tam planum
quàm galeodes animal generat: nec tamen cartilagineis fœtus sine ouo est.

pariunt

A pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquã
rana: mox animal foras pariunt. Oua, maxima quidem ex parte, iuxta præ-
cordia omnibus: sed nonnullis non iuxta præcordia, sed in medio uuluę cir
ca spinam oua adhærent, uti modo diximus: unde aucta in imum transfe-
runtur uteri locum, efficiunturq; animalia infrà ad genitale, umbilico hæ-
rente ad uuluam: ita ut ouo absumpto partus nõ aliter fiat, quàm in iis quæ
2 iam inde à primo ortu animal generant. Omnia fere cartilaginea simul &
oua parte superiore continent complura, & alia maiora, alia minora, & in-
feriore animalia iam exclusa. unde fit ut genus id piscium sæpius mense & *Animalia iam*
parere & coire nonnulli arbitrentur: quippe quod non simul uniuersa ede- *exclusa, ζῳ-*
re soleat quæ conceperit, sed particulatim repetens sæpe & diu peragens: ut *[illegible]*
dum superius oua contrahit, inferius concoquat atque perficiat. Superfœ-
B tant cartilaginea, & ferunt utero mensibus cum plurimum senis: & cum tẽ
pus pariendi instat, repetũt litus & uada, pelago & alto relicto gurgite, ut
neque tepore careant, & progeniem tutius collocent. Oua omniũ cute mol
liore operta sunt, preterquam ranarum, quod unum solidum durúmq; est.
Omne genus cartilagineum minus fœtificat, quia animal gignit. Carni-
bus tantum uescuntur cartilaginei: & resupinati corripiunt pisces quos de-
uorant: habent enim os subter, ut ante diximus. Motus eorũ lentus pigérq;
est: ut qui non spina aut neruo corroborãtur, sed cartilagine. Latent omnes
diebus frigidissimis. In hoc genere torpedo & pastinaca molliorem habẽt
carnem atque suauem, & quæ modice aluum moueat, nec concoctu diffi-
C cilem: quæ & mediocriter corpus enutriat, sicuti & alia quæ carnem habẽt
mollem. ut nonnunquam in piscium etiam saxatilium penuria his uti pos
sis. Raia uero leuiraia & squatina atque alia id genus duriora sunt, & con-
coctu difficiliora: alimentum autem præbent copiosius, quàm aut torpedo
aut pastinaca: senibus tamen inutilia sunt. Diphilus omnium cartilagineo-
rum carnem concoctu esse difficilem, succúmque gignere flatuosum pro-
didit: usúmque eorum assiduum ac diuturnum uisus hebetudinem pro-
creare.

1 Plana sunt, &c. τὰ [illegible] uocantur hæc ab Aristotele lib. de animaliũ
gressu. 2 De his plura uideas apud Aristotelem lib. 6 histor. animalium, & lib. 1 de
D generatione animalium.

De cartilagineis planis. Cap. CLXIII.

PLanorum piscium unũ genus est, quod pro spina cartilaginem habet,
ut raia, pastinaca, squatina, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ
1 nominibus Græcia appellat. Raia piscis est cartilagineus planus: cutim ha- *Raia.*
bet asperam, & caudam quoque spinosam ac longam. pinnas nõ habet, sed
ipsa extrema corporis sui latitudine natat. Branchias habet nõ à latere, sed
parte inferiore & supina. genitale fœminæ simile muliebri est. Coeunt raię
non solum admotis inuicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum
supinis marium superpositis. Raiæ in utero gerunt testacea quædã, in qui-
bus humor ad oui similitudinem consistit: figura eius testæ similis tibiarũ

ligulis est: meatúsque quidam sunt capillamẽtorum specie in testis. Atque E
cum pepererint, ruptis testis excluduntur fœtus. In locis uictitat raia cœ- 2
nosis, nec longe à litore, ut author est Oppianus. carnem habet sapore qui-
dem gratam, sed duriorem & cócoctu difficiliorem quàm torpedo aut pa-
stinaca: & quæ copiosius præbeat alimentum. Raiam hyeme potissimum
comedẽdam suadet Archestratus. Auribus utilissimũ bati piscis fel recens,
Λειόβατος, leuiraia. sed & inueteratum uino. In hoc raiarum genere, λειόβατος, quam leuiraiam
uocant, fel habet iecori adnexum: & carnem uirosam & concoctioni reni-
Rhina. tentem, candidam tamen: à nonnullis rhina uocatur. Ea uero quæ asteria
Ἀστερίας βατίς, raia stellata. batis nuncupatur (quasi raiam stellatam dixeris) molliore est carne, succí- 3
Squatina. que melioris. Rhina, quam squatinam uocamus, planus piscis est & carti- 4
Rhina, ῥίνη. lagineus: asperam gerit cutim, qua lignum & ebora poliuntur. fel habet ie- F
cori annexum. Squatinarũ coitus, eo quòd cauda his plenior crassiórue est,
attritu mutuo supinarum partium agitur Bis anno parit squatina una ex
planis: primus partus uerno fit tempore: secundus autumno circa uergilia-
rum occasum, qui partus felicior est. fœtus suos nonnunquam & emittit
& recipit intra seipsam: ut uero Oppianus scribit, nõ intra se recipit fœtus,
sed sub pinnulis suis tuetur. Piscium sola, more polypi, suum colorem mu-
tare creditur. Hoc quoque habet in piscibus capiendis solertiæ: obruit are- 5
na sese, cúmque nullam sui corporis partem intectam reliquerit, uerberat 6
radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant: quas cum pisciculi aspexe
rint, adnatant quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. Squatina duram habet
carnem, concoctu difficilem: sed quæ corpus magis alit quàm aut torpedo G
aut pastinaca. Diphilus rhinam cibum esse leuem ait & concoctu facilem:
& ex his grandiores magis alere. Squatinæ piscis cutis combusta uerendo-
rum pustulas discutit. Piscium cæterorũ diuersa genera coire uisum à ne-
Rhinobatos, mine est: squatinam solam & raiam hoc facere creditur argumento piscis
Squatinoraia. cuiusdam, qui nomen ex utroque cópositum trahit rhinobati, quasi squa-
Squatraia. tinoraiam appelles: est enim parte priore raiæ similis, posteriore squatinæ,
tanquam ex utroque proueniens genere. In hoc planorum piscium car-
Pastinaca, τρυγών. tilaginatorum genere pastinaca est, à Græcis τρυγών uocata. Pelagius piscis,
ut & reliqua cartilaginata, ut Aristoteles tradit: uerum, ut Oppiano placet,
in locis degit cœnosis, nec longe à litore. pinnas non habet, sed ipsa sua lati-
Aduersis squamis, ἀντεστραμμένον ταῖς φολίσι. tudine natat. Caudam habet longã & spinosam, in qua nascitur qui radius H
uocatur aduersis squamis, quo nihil est usquam uenenatius: utpote quo ar- 7
bores necantur, & hominum caro tabescit. Hoc radio (quod telum est ei)
latrocinatur ex occulto, pisces transeuntes figens: argumenta huius soler-
tiæ, quòd tardissimi piscium hi, mugilem uelocissimum omnium habẽtes
in uentre reperiuntur: Pastinaca carnẽ habet molliorem, suauem conco-
ctúque facilem, & quæ corpus mediocriter alit: aluúmque modice mouet:
qua nonnunquam & in piscium saxatilium loco in cibo uti licet. Cibi cau-
sa extrahi debet è dorso eius quicquid simile est croco, capútque totum: &
modice colluí in cibis, quia saporis gratia perit. Pastinaca contra suum ictũ
remedio est, cinere suo ex aceto illito, uel alterius. Radius qui eius caudæ
inna-

Aimnascitur, dentium dolores mitigat, inquit Dioscorides: quos & frāgit atque excutit. Pastinacæ radio scatificate gingiuas in dolore utilissimū prodidit Plinius. Conteritur is & cum helleboro albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Pastinacæ item radius adalligatus umbilico, existimatur faciles partus facere, si uiuentī ablatus sit, ipsaque denuo in mare demissa. Iecur pastinacæ in oleo decoctum, lichenas & lepras tollit. pruritū scabiemque, non hominum modò, sed & quadrupedum efficacissime sedat.

Est & torpedo piscis cartilagineus planus: *Torpedo, νάρκη.*
Hæc grauis & mollis, sunt nullæ in corpore pigro
Vires: & nimium premitur grauitate. natantem
Non credas, liquidis ita clam subrepit in undis.

B Duas parte prona iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine utitur: & utroque sui corporis semicirculo, quasi geminis pinnis natat. caudam habet lōgam atque spinosam. Huius iecori tenacitas nulla præfertur. Fel habet iecori annexum. prope litora cœnosa uictitat, ut Oppianus tradit. Parit circa autumnum paulo ante æquinoctium. Fœtus etiā suos & emittit & recipit intra seipsam, ut squatina. & iam quidem uisa est torpedo grandis, quæ fœtus intra se circiter octoginta haberet. Condi per hyemem torpedines terra, hoc est uado maris excauato, tradunt, quod frigoris causa eas facere Theophrastus existimauit. Sunt qui duo torpedinis genera tradunt: marinum scilicet & fluuiatile. Quæ de torpedinis solertia narrantur, uera omnino certáque sunt, inquit Aristoteles Torpedo pisces quos appe-
C tit, afficit ea ipsa quam suo in corpore continet, facultate torpendi: (ipsa tamen non torpens) atque ita retardos præ stupore, capit & uescitur. Abdit se in arena & limo: tum pisces qui adnatantes obtorpuerint, corripit: quam rem plerique à se conspectam retulerunt. Plato torporem appropinquantibus tangentibúsue inferre torpedinem tradit. Quinetiam procul & è longinquo, uel si hasta uirgáue aut fuscina attingatur, uel piscatoris linea, quāuis prævalidos lacertos torpescere: quālibet ad cursum ueloces alligari pedes proditur. Torpedo, ut Galenus author est, mollem habet carnē & suauem, nec concoctu difficilem: quæ corpus mediocriter alit & aluum modice emollit: qua & nonnunquam in saxatilium piscium inopia, eorum loco uti liceat. Icesius torpedinem, exiguum in cibo præbere succum tradit:
D & cartilagineum quoddam in se continere, quod stomacho sit pergratum. Diphilus cum alioqui utrosam torpedinem concoctúque difficilem esse dicat: quæ circa caput tamen sunt partes, & teneras esse, stomachóque gratas, & concoctu faciles prædicat: aliàs uero minime: optimas quoque esse quæ paruæ sint, præsertim si in simplici iure coquantur. Torpedo uiua adhuc diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet: id quod illi ob stuporem quem affert accidere putatur. Oleum quoque in quo uiua torpedo sit decocta, uehementes articulorum dolores illitum lenit. Euersam sedem procidúamque coercet apposita torpedo, ut prodidere quidam. Lictu medetur imposita torpedo. Mirum & quod de torpedine inuenio: si capiatur cùm luna in libra fuerit, triduóque adseruetur sub dio,

faciles partus facere: postea quoties inferatur, adiuuare. Venerem inhibet E
fel torpedinis uiuæ genitalibus illitum.

Rana marina. Et uisu turpes, & molles tergore ranæ
Rana piscatrix βάτραχος, βάτραχος ἁλιεύς. è planorum piscium genere sunt, quod pro spina cartilaginem habet. Ranis caput amplum atque spinis asperum: quo fit ut sobolem non recipiat intra se. Ranæ non ipsa sua latitudine natant, sed pinnas habēt: & quæ pro- 9
niori parti accommodantur, eas infrà gerunt propter amplitudinem partis superioris: quæ autem parti supinæ commissæ sunt, eas iuxta caput adiunctas habent: nihil enim latitudo impedit, quo minus moueantur. Rana tametsi contrà quàm alia plana cartilaginata deductas in latera habet branchias, eas tamen non spineo rectas operimento continet, (ueluti ea quæ nō cartilaginea sunt) sed cuticula. Posteriorem partem carnosām habet rana: F
& caudam quoque carnosam & breuem. Dependent illi ante oculos gemi
Plinius, Eminentia sub oculis cornicula exerit. Oppianus, Carūcula quędā cādida sub mēto enascitur. na quædam, quę longitudine capilli speciem referunt, quorum extrema rotundis quibusdam præpilantur, quasi escæ causa additis: his, inquam, ubi locis arenosis aut fœculētis obturbato solo se absconderit, piscatur attollēs illa pendentia fila, assultantésq; pisciculos pertrahens, donec tam prope accedant, ut eos suum in os adducat. Fel habet rana semotum à iecore, intestinis commissum. Rana cartilaginatorum sola, non animal sed ouum parit: quod & solidum durúmque est, neque tamen proptie oui similitudinē habet, cum sit squamosum atque asperum. edit oua simul omnia, & iuxta terram. Rana inter cartilaginea fœtificat numerosius: uerum quòd de facili pereunt, hinc efficitur, ut appareant paucæ. Ranarum marinarum ex uino
& aceto decoctarum succus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ G
uenenum, & contra salamandras. Quæ de ranis ad dentium dolores sunt descripta, omnia ex marina efficaciora. Ex hoc cartilagineorum pisciū pla-
Bos, βοῦς. norum genere & bos est, latitudine ingenti: ut qui in duodecim sæpe cubi- 10
torum latitudinem porrigatur: corpore in tanta uastitate carnoso, præmolli atque imbecillo. Dentes intus parui & occulti, ac proinde

–Non uiribus ullis
Confidit: sed fraude uiros in funera pellit. 11
Hinc grati pastus, hinc mollia membra palato
Grata suo, & sęuo nimium iucunda sapore. H

Lamia. Non longe à litore uersatur in locis cœnosis. Lamia quoque in hoc carti- 12
lagineorum planorum genere est, magnitudine insigni: quæ tamen nonnunquam amiarum gregem aggressa, uulnera accepisse uisa est. Et item
Aquila, ἀετός. aquila cum his numeratur, quam & Philotimum inter pisces duræ carnis recte adnumerasse dicit Galenus.

βάτος, βατίς. βότις. 1 Raia, βάτις ἢ βάτος, nomen habet ex eo quòd cauda quibusdam aculeis constat ad similitudinem rubi agrestis mora ferētis. Hæc Massarius. βατίδα & βάτον Athenæus tanquam uarios pisces numerare uidetur. Et Sophron, βότιν piscem quendam nuncupaut: sed an idem sit qui βάτις non explicatur. 2 Figura eius testæ, &c. Hæc sententia non habetur in ueteri Aristotelis traductione, & mihi certe uidetur suspecta. 3 Molliore, &c. Ἔγχελος legitur apud Athenæum, sed uide an rectius legeretur κελίδος.

A 4 Squalus(de quo est apud Plinium, nisi exemplaria sint mendosa, quod scilicet autumno parit circa æquinoctium) idem uidebitur forsitan cum squatina: sed Massarius hoc loco non squali, sed galei legendum censet. 5 Obruit, &c Plinius, Abdita pinnas exertas mouet specie uermiculorum. 6 Verberat, &c. ῥαβδώτοις τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία. uetus interpres, Cum latuerit, habet in orificio quandā partem sicut uirgam. 7 Venenatius, Huius mali uenenum pulchre describitur ab Oppiano lib. 2. de piscibus. 8 Pinnis natat, &c. iuxta, huic, inquit Massarius, caput parte prona ueluti duo foramina spectantur: os uero infrà parte supina, ut pastinacæ. 9 Pinnas habent, &c. Suspectus uidetur hic Aristotelis locus de pinnis ranarum & torpedinis. 10 Bouem numerauit Aristoteles uno in loco cum cetis: forsitan ob ingentem eius magnitudinē, & quòd animal pariat uiuum. Bos quoque à Strabone inter Niloticos pisces numeratur: an idem sit piscis, nondum constat. Item apud Oppianum inter cetos habetur malthe (μάλθη) quæ à corporis mollitie nomen traxit: idém ne sit cum boue, an similis? 11 Sed fraude, &c. Quo pacto homines natātes, per fraudem capiat bos, lege Oppianum lib. 2. de pisc. 12 Lamia quoque, &c. Λάμια piscis
B ferox est cetaceus: an eadem sit cum lamia an diuersa: & an eadem sit, quæ proximo capite carcharius uocatur.

Squalus. Malthe, μάλθη. Λάμια.

De cartilagineis oblongis, ut de galeis & iis quæ γαλεώδη dicuntur. Cap. CLXIIII.

1 ET qui galei uocantur, quanuis nō plani, cartilaginei quoq; sunt. Quinas hi ex utroque latere adhærentes branchias habēt, eásque duplices, γαλεός, γαλεώδης, γαλεώνυμος.
2 nouissima excepta. In his circa excremēti ostium, maribus omnibus bina quędam pendent, quibus fœminę carent. Habet & galeus plures appendices superne circa uentriculum. fel habet iecori annexū. iecur ipsum fissum
C est: & partes in utroq; latere, dextro scilicet & sinistro ita sepositæ sunt, ut non eadem origine contineri uideantur, sed bina esse iecinora. Habet uulua in galeorum genere paulo à præcordiis inferius ueluti mammas albidas, quæ non nisi grauidis insunt. Porro galeorum nō una est species. Differunt autem galeorum generis pisces inter se ratione uteri. nōnullis enim medio uuluæ circa spinam oua adhærent, ut caniculis: spinaces uero galei oua ad præcordia cōtinent super mammas. Cæteri galei bis anno pariunt, excepta canicula, quæ semel: & qui stellares uocantur, sæpissime, quippe qui bis mense putātur parere: quod ideo uidetur, quia oua eorū non simul perficiuntur. Cæteri fœtus suos & emittunt, & metu aliquo imminēte re-
D cipiūt intra seipsos, præter unum spinacem: maxime hoc faciunt pœcylos & alopecius: cęteri minus ob cutis asperitatem. Galeorum plura sunt genera, canicula, quam Gręci κύνα uocāt: alij νέβριον, alij σκύλιον uel σκύμνον, ἢ σκύμνιον: uulpecula, quæ & ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας: spinax uel ἀκανθίας: & ἀστερίας. id est stellaris, quem ποικίλον alij uocāt. Vna omnibus forma uictúsque idē est. ueluti cristam habent extantem prope caudam, sed in relinqua dorsi spina nullá. Differunt uero inter se maxime ratione uteri, uti modo diximus. Duram omnes carnem habent. cæteris suauitate præstat, quæ asterias uocatur, teneriórq; est & melior, ut Icesius author est. Canicula galeus (ut Xenocrates tradit) & qui illi sunt similes, sapore uirus referunt, & malum procreāt succum. Porro caniculæ trifariam dicuntur: unum genus ferox est, quod inter cetacea numeratur: magnitudine thynnos superat, quos & deuorat. Canicula, canis marinus, κύων.

Hæ urinantes circa ſpongias, graui periculo infeſtant: atróxque cum his di E
micatio. In mari rubro tanta eſt earum copia, uix ut reſpicere è naui (nedű 3
urinare) tutum ſit nauigantibus, remos plerunque ipſos inuadentiű: Theo
Carcharias. Canis carcharias, κύων καρχαρίας.
phraſtus carchariam uocat: & canem carchariam Archeſtratus. In amnes
nonnunquam ſubit canicula. Huius caro, quæ prædura atque excrementi-
tia eſt, in uulgi cibum ſale maceratur, in quatuor partes diſſecta: ingrati au
tem ſaporis eſt atque mucoſa: ideóque non niſi raro abſque ſinapi aut oxe-
læo, aut alio id genus acri quopiam condimento edi ſolita. Ex iis qui bene
periti ſunt, aliud ex aliis membris, aliud ex ore pharmacum colligűt, quod
Cynoſphaſtű. Lamia, ſcylla.
cynoſphaſtum appellant: Nicáder Colophonius carchariam lamiá quoq;
Centrine, κεντρίνη.
uocari tradit, & ſcyllam. Alterum caniculæ genus centrine uocatur, acu- 4
leo inſignis, quem ad ceruicem geſtat, quod in aliis galeorű generibus non F
conſpicitur: uel, ut alij produnt, innati ſunt iis aculei duri, alter in capitis
ſummo uertice, alter in cauda: atq; uenenatum quiddam habent. cibo in-
grata & hæc eſt grauíque odore. Hæc & inter galeodeis piſces numeratur, 5
& malefica eſt ictu aculei ueneno ſo. Tertium canicularum genus, idémq;
γαλεὸς κύων, Galeus canicula. Σκύμνος, Σκύμνιον, Σκύλιον, Νέβειος.
galei ſpecies, γαλεὸς κύων uocatur, id eſt galeus canicula, & σκύμνος, & σκύμνιον, &
σκύλιον & νέβειος. colore eſt uario. Caniculis hiſce in medio uuluæ circa ſpiná
oua adhærent: quę cum acceuerint, abſoluta feruntur per uuluam bifurcé
annexámque ad præcordia. Caniculæ teſtacea quædam gerunt in utero, in
quibus humor ad oui ſimilitudinem cőſiſtit. figura eius, teſtę ſimilis tibia- 6
rum ligulis eſt: meatúſque fiunt capillamẽtorum ſpecie in teſtis: fœtus de-
inde, rupta dilapſáque illa teſta proueniunt. Cum cæteri galei bis anno pa- G
riant, (uti modo diximus) canicula ſemel parit in uere. Fœtum ubi aliquis 7
imminet metus, in ſe recipit, & rurſus emittit, ut & cęteri galei. Galeus ca-
nicula uiroſo ſapore eſt, & malum procreat ſuccum. Dentium dolores ſe-
dantur cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatóque, ut ex eo dentes ſe-
Ἀλώπηξ, ἀλωπεκίας. Vulpecula, uulpes marina.
mel anno colluantur. ἀλώπηξ ἢ ἀλωπεκίας, id eſt uulpecula, guſtu ſimilis eſt ter
reſtri uulpeculæ quadrupedi, unde illi nomen. Oua ad præcordia continet
ſuper mammas illas: quibus, ut deſcenderint, iam abſolutis, fœtus innaſci-
tur. Fœtus ſuos frequentiſſime emittit & recipit alopecias. Piſces, qui uul-
pes marinæ nuncupantur, cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, hoc modo
ſibi opitulantur: tranſglutientes magnam lineæ partem uſque ad tenuio- 8
ra fila, lineam ita abrodunt. Archeſtratus, inquit, uulpem galeum piſcem H
Canis pinguis. Ἀκανθίας, ſpinax.
Rhodi optimum eſſe: & canem pinguẽ à Syracuſanis uocari. ἀκανθίᾳ, id eſt
ſpinaci idem generandi modus, qui uulpeculis eſt: oua enim ad præcordia 9
continent ſpinaces ſuper mammas illas: quibus ut deſcenderint iam abſo-
lutis, fœtus innaſcitur. Spinax unus ex galeis recipere intra ſe prolé ſpinæ
impedimento non poteſt. & hoc quoq; illi peculiare, quòd cor habet pen-
Λεῖος γαλεὸς, leuis galeus, uel muſtelus.
tagonum. Galei λεῖοι, id eſt leues uocati, oua per uuluam mediam, ut canicu
læ geſtant: quæ poſtea in utrunque uteri ſinum deſcendunt, & animal gi-
gnitur umbilico hærente ad uuluam, ita ut ouo abſumpto, partus non ali-
Ἀστερίας, ſtellaris, ποικίλος
ter atque in quadrupede contineri uideatur. ἀστερίας, id eſt ſtellaris, quem
ποικίλον alij uocant, parit ſępiſſime: quippe qui bis mẽſe putatur parere: quod
ideo

A ideo uidetur, quia oua eorum non simul perficiuntur. sępissime fœtus suos intra se recipit & emittit. Cæteros galeos suauitate uincit asterias: estq́; tenerior & melior, ut Icesius prodidit. E galeorum genere est & qui apud Romanos maximo habetur in pretio, quem galexian uocant. Hic in Græco quidem mari nusquam uidetur nasci. & cum cæteri galei duriorem habeāt carnem, hic teneriore carne præditus est. Quæ galei uocātur, ita se habere palam est: quæ autem γαλαῖ, id est mustelæ appellātur, simillimæ sunt murenis: nullámque cum mustelo communitatem habent. in Silphio lacu nascuntur plurimæ. De mustela hæc cecinit Ausonius,

Galexias, γαλεξίας.

γαλῆ, mustela.

Murenis, ταῖς μυραίναις.

Quæque per Illyricum, per stagna binominis Istri
Spumarum indicijs caperis mustela natantum,
B In nostrum subuecta fretum: ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno,
Quis te naturæ pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum, quà lutea circuit iris:
Lubrica cœruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pinguescis: at illinc
Vsque sub extremam squalet cutis arida caudam.

Vt uero alij, mustela breuis piscis est & iecorino adeo similis, ut eundem esse diceres. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt: eius mentum quàm iecorini maius est, & minus quàm chremytis. algas depascitur, & saxatilis est: atque similiter ut mustela terrestris omnium cadauerum in quæ C inciderit, oculos exest. Proxima est scaris mēsa generis dūtaxat mustelarū, inquit Plinius, quas mirū dictu inter Alpes quoque lacus Rhetiæ Briganti-10 tinus æmulas marinis generat. Comitiali morbo correptis datur mustelæ marinæ iecur.

Mustela marina.

1 Galei uocantur, &c. Theodorus mustelos uocat. 2 Squalus, ut equidem arbitror, apud Pliniū lib. 9 galeus est, cap 24 & 51. quanquam Massarius in priore capite non squalum sed galeum legi mauult. 3 Pugna spongiatotum cum canibus marinis pulcherrime describitur à Plinio lib 9. 4 Scyllam, &c. Est apud Oppianum scytale, quæ in alto degit pelago, raro litora adiens: uide an sit eadem quæ scylla, an Oppiani exemplaria sint mendosa, & legendū potius sit σκυλλαῖοι pro σκυταλαῖοι. 5 An idem piscis hic sit, qui apud Ouidium in Halieuticis inter pelagios pisces numeratur:

Mustelus. *Squalus.* *Scytale.*

Cercyrósque ferox scopulorum fine moratus, uel cercuros, κερκοῦρος apud D Oppianum, qui in saxorum cauernis uictitat. 6 Suspectus mihi quidem uidetur hic Aristotelis locus, uti prius in raia admonui. 7 Quomodo fœtum emittit & recipit, docet Oppianus lib. 1 de pisc. 8 Hoc in loco libentius secuti sumus ueterē Aristotelis interpretem quàm Theodori uersionem, ex Oppiani quoque & Plinij authoritate. 9 Spinaces, inquit Massarius, sic à spinis quæ binæ & albæ eminēt dorso nuncupati. 10 Marinis, aliàs murenis, sed potius legendum arbitror marinis ut scilicet comparentur mustelæ, quæ lacustres sunt, marinis piscibus uel optimis, uel marinis, scilicet mustelis, de quibus Plin. hoc loco lib. 32. & inter marinos pisces Columel. lib. 8 auidas mustelas habet: & Ennij uersus est apud Apuleium apolog. prima,

Cercyros, cercuros.

Omnibus ut clupea præstat mustela marina.

De piscibus longis. Cap. CLXV.

Qui longi sunt pisces & corpulenti, ut anguilla, conger, ut mugilū genus quod in lacu Sypharum nascitur, parte corporis prona binas ha-

bent pinnas: ſed quæ in cæteris piſcibus ſupina parte habētur, carent ex iis E
nonnulli. Iis uero qui prælongi ſunt & ſerpentis ſpeciem magis referunt,
nullæ omnino ſunt pinnæ, ut murenæ: ſed flexuoſo impulſu corporum ita
humore utuntur, ut terra ſerpentes: & iis neque branchiæ integræ ſunt at-
que diſcretæ, ut cæteris piſcibus habentur. Genus piſcium longum aqui-
loniis locis melius uiget. Et quidem æſtate loco eodem in aquiloniis plures
longi quàm lati capiuntur.

De murena & aliis quibuſdam longis. Cap. CLXVI.

Murena, Μύραινα. Ταρτησία. Ταρτήσιοι.

MVrena prælongus piſcis eſt, & ſerpentis potius quàm piſcis ſpeciem 1
referens. pinnas nullas habet: ſed flexuoſo impulſu corporis adnata-
tum ita mari utitur, ut terra ſerpētes ad greſſum: modóq; ſimili repit in hu F
more, & in ſicco quoque nonnunquam: nec ullæ huic branchiæ, inquit Pli
nius. Licinius Macer murenas tantum fœminini ſexus eſſe tradit: Ariſtote 2
les myrum uocat marē qui generat. Diſcrimen, quòd murena uaria & in-
firma eſt: myrus unicolor & robuſtus, colore laricis. Myrum præterea, Do-
rion author eſt, nullas per carnem ſparſas habere ſpinas: ſed totum in ali-
mentum utilem eſſe, & carne admodum tenera. Sunt uero duo eius gene-
ra, alterum nigrum, alterum ſubrufum eſt: præſtat qui niger eſt. Ad mure-
nam reuertamur: dentes tam intus quàm extra os poſſidet. In Gallia ſeptē-
trionali murenis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ ad formam
ſeptentrionis aureo colore fulgent duntaxat uiuentibus, pariterque cum
anima extinguuntur. Tenuiſſimum his tergus, contrà anguillis craſſius.
Branchias non habet murena integras articulatáſque, ut cæteri piſces: qua- G
ternas tamen utrinque poſſidet, & eas ſimplices. Fel habent murenę ſemo-
tum à iecore, inteſtinis commiſſum. exeunt in terram, & ſæpe in ea capiun
tur. Licinius Macer (ut diximus) murenas tantum fœminini ſexus eſſe tra-
dit: & concipere è ſerpentibus in ſiccum litus elapſas, id quod falſo credi af
firmat Andreas. Murenarum certe coitus, ut & Ariſtoteles prodidit, com-
plexu mutuo ſupinarum partium agitur, ut ſerpentum. Murena omnibus
anni temporibus parit oua parua: cuius partus & numeroſior eſt, & ex par-
uo in maximum cito adoleſcit. Murena neque in ſtagnis gignitur, nec te-
mere fluuios ipſam ſubire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in utroq; 3
uictitent, in mari ſcilicet & aqua dulci, reperiuntur. Partim pelagia partim H
litoralis murena eſt, ſed fere in ſaxorum cauernis degit: & ſola ex pretioſis
piſcibus (quanuis Thatſenſis Carpathiíque pelagi quod eſt ultimum, uer-
nacula) quouis hoſpes freto, peregrinum mare ſuſtinet. Sola carne ueſcitur
murena. pingueſcere iactatu traduntur. latent autem quibuſdam anni tē-
poribus. Ouidius prodidit in eo uolumine quod Halieuticon inſcribitur,
murenam rete circundatam maculas appetere ipſas conſciam teretis ac lu-
brici tergi: tum multiplici flexu laxare donec euadat. Murena ut hæſerit ha
mo, amplius deuorat hamum, admouétque dentibus lineas atque erodit.
Idem infixam hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpináque li
neam præſecare. In piſcinis nonnullis commiſceri eas cum alterius notæ
piſcibus

Myrus, Μύρος.

Ardens auratis murena notis, inquit Ouidius.

Aliàs, lactatu

Hæc Ouidius in Halieu. anthiæ tribuit, non murenæ.

A piscibus non placet: quia si rabie uexantur, quod huic generi uelut canino
solet accidere, sæuissime persequuntur squamosos, plurimósque morden-
do consumunt. Fuste non interimi murenas aiunt, easdem ferula protinus.
Animam in cauda habere certum est, (inquit Plinius) eáque icta celerrime
4 exanimari: at capitis ictu difficulter. Nouacula & ferrum quæ pisce tacta
sunt, olent. Murenæ morsus uenenosus est: eadémque comitantur sympto-
mata, quæ uiperæ morsum: uerum perniciosas illas teretes esse minorésque
ac uarias, atque è uipera prognatas tradit Andreas. Murena polypo hostis
est & carabo, atque cum utroque pugnat. Probantur ex murenis maxime
5 è Siculo freto quæ πλωτοὶ & Latine flutæ dicũtur, quòd in summo superna- *Plotæ, flutæ.*
tantes, sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinant: atq;
ita faciles captu sint. Carnem habet murena nec durã nec mollem, sed me-
B diocrem: quæ item succum procreat neque tenuem neq; crassum, sed me-
diocrem: quæ tamẽ in uitiosis aquis degunt, pessimæ sunt. Alunt murenæ,
inquit Icesius, nõ minus quàm anguillæ aut congri. Murenæ morsus, ipsa-
rum capitis cinere sanantur. Lichenas & lepras tollit murenarum cinis cũ
mellis obolis ternis. Est & murena quædam fluuiatilis, cui spina unica est, *Murena flu-*
ut Dorion prodidit, non aliter quàm asellorum generi, quod callariam di- *uiatilis.*
cunt. Serpentis quoque speciem refert anguilla, piscis longus ac leuis: binas *Anguilla.*
habet pinnas iuxta branchias, quas utrinque quaternas gerit simplices, cás- Ἔγχελυς.
que exiguas: gula quoque illi exigua: fel in iecore inest. In omento sebũ pin Ἔγχελις.
guéue paucum, & in paucis inest: plurimæ eo carent. Nõ est in iis genus ma
C sculinum fœmineúmue: nec per coitum procreantur, nec pariũt oua. Nec
uero capta unquã aliqua est, quæ aut semen genitale aut oua haberet. Mea-
tus quoque uel semini uel uuluæ accommodatos nulla rescissa ostendit: sed
hoc unum fere inter sanguinea genus totum sine coitu, sine ouo procrea
tur: quod ita esse argumento constat, quòd in nonnullis fœculẽtis stagnis,
aqua omni exhausta, & limo detracto, anguillę denuo generãtur ubi aqua
accesserit pluuia: nam siccis temporibus gigni nequeunt, etiam in stagno
perenni: quippe quę imbre & uiuant & alantur. Conuolutis sibi inuicem
anguillis attritu corporum mutuo, ut nonnulli tradunt, mucor quidam in *Mucor, ἰχὼρ.*
arenam limúmque distillat: ut uero aliis uidetur, atterunt se scopulis: ea stri
D gmenta uiuescunt. nec alia est earum procreatio: nam anguilla neque mas
neque fœmina est, ut modo diximus, neq; prolem ex se aliquã potest pro-
creare. Quam autem differentiam maris & fœminę anguillæ notarũt qui-
dam, scilicet alteram caput habere amplius atque oblongius, alteram, hoc
est fœminam, repandius, hæc non maris ac fœminæ differentia est, sed ge-
neris: non sunt enim fœminæ, sed quia aspectu à cæteris differunt, fœminę
appellantur. & sunt in anguillarum genere meliores quę fœminę uocan-
tur. E fluuiis in mare descendunt anguillę: & in utroque humore degunt,
marino scilicet & dulci. Anguillæ octonis uiuunt annis: durãt & sine aqua
senis diebus aquilone spirante, austro paucioribus. At hyemem eædem in
exigua aqua non tolerant, nec in turbida: ideóque circa uergilias maxime
capiuntur, fluminibus tum præcipue turbidis. Anguillæ paucæ quædã cer-

tísque locis uescuntur limo atque edulijs, si quis apponat: sed plurimæ dul- E
ci humore uiuunt, idq́, qui uiuarijs anguillarijs dant operam (ἐγχελυοτρόφοι
dicuntur) summopere curãt, ut quàm maxime pura syncerâque sit aqua af
fluens semper & effluens per ripas, ubi uiuaria extruuntur: in turbida nanq́,
breui suffocatæ intereunt: ideóque quo eas facilius capiant, aquam pertur-
bant. pascuntur noctibus: interdiu in luto quiescunt. exanimes pisciũ solæ
non fluitant. Anguillæ quanuis uel ex purissima capiantur aqua, succum
probum nunquam efficient, sed lentum pituitosúmq́. Et anguilla palustris
sapore magis ingrato est quàm marina: sed uberius alit, ut Diphilus author
est. Icesius autem anguillas inter pisces optimum procreare succũ, & sto-
macho admodum gratas esse prædicat: abundéque nutrire, & edẽtes facile

Anguillæ Macedonicæ, Cõger, Gõger. γόγγρος. Gryllus.

saturos reddere. & Macedonicas anguillas inter salsamenta numerat. Cõ- F
ger (quem & gongrum appellant) gryllus quoque à nonnullis uocatur, an- 6
guillæ similis est, lõgus leuísque ac lubricus. Pinnulas tantum binas habet:
& binas utrinque brãchias, alteras simplices, alteras duplices. gula illi exi-
gua est. In fellis situ ambigit: alijs enim ad iecur, alijs infrà sepositum adhæ
ret fel. Conger ad ingentem crescit magnitudinẽ, præsertim in Sicyone, ut
Eudoxus author est. Congrorum generatio, ut Oppianus tradidit, nõ aliter
fit atque anguillarum, attritu scilicet corporum mutuo, indéque mucore
quodam in arenam limúmue distillante ex quo nascuntur congri. uerùm
ut Aristoteli uidetur, congri fœturam intra se continent, ouum scilicet, sed
minime arenidum, quale in piscibus cernitur qui squamis integũtur. Nec
ipsa fœtura satis patet in utero pinguedine obeso: est enim prolixiuscula, ut G
in serpentibus, quod certe ignis periculo innotescit: pingue enim absumi-
tur atque euaporatur, oua autem crepitant & extrusa dissiliunt. ad hæc si
palpites & atteras digitis, pingue leue utique senseris: ouum autẽ duriuscu
lum. Congri itaque alij pingue habent, ouum nullum: alij contrà, pingue
nullum, ouum autem quale modo exposui possident. Congrorum genus
duplex, albicantes pelagij sunt: at uero nigricantes ambigunt, partímq́, pe-
lagij, partim uero litorales sunt. Victitant autem frequenter in paludibus
& ad fluuiorum ostia, ubi copia influit aquæ dulcis:

> Et fluctus cœno commixtus uertice multo
> Voluitur à terra.

Carne tantum uescuntur congri, uti docet Aristoteles. Congri polypos e- H
dunt: leue enim & lapsum congri corpus usum hostis in dimicatione effu- 7
git. Conger & murena caudas inter se prærodunt. Conger, ut Philotimo
placet & Galeno, duram carnem habet: quę tamen concoctu non admodũ
difficilis est, uti Xenocrates docuit, nec mali succi. Nutrit copiose, uerum 8

Acus, belone. Rhaphis. Aculeatus, βελονίς.

ori non adeo gratus est. Acus siue belone, quem & aculeatum uocamus &
rhaphida, piscis est longus, tenuis & leuis, rostro præacuto & in cornus mo
dum duro. Dentes non habet, ut refert Athenęus: fel habet iecori annexũ. 9
fœtificat sero, & hyeme parit. Vnus piscium dehiscẽte utero non tam pro-
pter multitudinem ouorum, quàm magnitudinem parit: habet enim hic ri 10
mam quandam sub uentre imo, ut cæcę serpentes, τυφλίνους uocant, à partu

uiuit

A uiuit,& uulnus coalescit: & modo phalangiorum proles parentem offusa
circundat,& si tetigeris,fugiunt. Victitat belone locis partim saxosis, par-
tim arenosis. Postquam laqueos retiáque piscatorum euaserit belone, uti
refert Oppianus,dum conuersa morsu lacerare retia cupit,dentibus hæret
in lino,atque ita capitur. Stomacho minime grata belone est:malum pro-
creat succum,facileque corrumpitur & parum nutrit, ut Xenocrates pro-
didit:ut uero Diphilus,concoctu difficilis est, sed probum efficit succum.
Belonę sphyręna similis est,eam Athenienses cestram dixere. Sudis Latine *Sphyræna.*
appellatur,quę à Gręcis sphyræna,rostro similis nomine,magnitudine in- *Sudis.*
ter amplissimos rarus,sed tamen non degener. Duplex earum genus,utrũ- *Cestra.*
que longum. Si reti claudatur sphyræna,serpẽtis in morem è maculis ela-
B bitur:adeo lubrico est tergo. Gregatim degunt sphyrænæ. sapore nõ admo
dum grato sphyræna est:sed succum gignit bonitate mediocrem,& qui co
piosius nutriat,quàm qui è congro. Zygæna piscis longus est, ut prodide- *Zygæna.*
re quidam:ab aliis uero inter cete numeratur ferocissima. Zygænæ fel ad- *Libella.*
nexum iecori est. Caro zygænæ & dura est & insuauis. Zygæna cũ sit aspe-
ctu infausto infelicíque, non est prospera nauigantibus. Forma (ut Op- *Echeneis.*
12 pianus scribit) anguillæ proxima est echeneis, pisciculus sesquipedalis: *Ἐχενηΐς.*
quinque digitorum crassitudine, ut Trebius Niger prodidit. Qui eum *Remora.*
uidere, inquit Plinius, limaci magnæ similem esse dicunt. Saxis assue-
tus est,pelagiúsque,raro litora petens,colore nigricante fuscóue: rostro a- *Colore nigricã*
cuto, atq; prope in hami morem incuruo. Hanc errore nonnulli pedes ha *te, &c. αἰθα-*
C bere prodiderunt: expes autem omnino est: sed quoniam pinnas ha- *λώδει, fuligi-*
bet pedibus similes,hinc fit ut pedibus instare uideatur. Hoc pisce carinis *noso.*
adhærente,naues tardius ire creduntur,inde nomine imposito. & è nostris
quidam Latinis remorã appellauere eũ. Ruant uenti licet,& sæuiant pro- *Remora.*
cellæ,imperat furori,uiresque tantas cõpescit, & cogit stare nauigia, quod
non uincula ulla,non anchorę pondere irreuocabili factę. Hæc prætoriam
Antonij nauim Acciaco marte tenuisse fertur: & postea Caij Caligulæ. Ad
mirandum certe,quomodo adhærẽs teneat,nec idem polleat in nauigium
receptus:mirúmque è Græcis alij lubricos partus atque procidentes conti
neri ad maturitatem alligato eo, prodiderunt: alij sale adseruatum adalli-
gatúmque grauidis,partus soluere:ob id alio nomine odynolyontẽ appel- *Odynolyon.*
D lari. Præterea hãc esse eius uim adseruati in sale Trebius Niger arbitratur, *Aliàs, appel-*
ut aurum quod reciderit in altissimos puteos,admotus extrahat: tamen in *lauere.*
cibos non admittitur. Oblongo corpore musculus est, μυστικῆτον Græci uo- *Musculus ma*
cant,piscis paruus,cauda tenui. Dẽtes nullos habet: sed pro his,setis, suillis *rinus.*
similibus intus os hirtum,& linguam etiam ac palatum. Balenam antece- *Μυστικῆτος.*
dit musculus,& oculorum uice fungitur,monstrátque uiam ducítque per *Aliàs, & lin-*
æquor,nec balenæ solum dux est,sed & cęterûm aliorum,ut tradit Oppia- *guã etiam ap-*
nus: nam cete non lõge cernunt. βδέλλαι in quodam Lybiæ fluuio nascũtur *pellatam.*
13 septenûm cubitorũ,quæ branchias habent perforatas, ita ut per eas respi- *Βδέλλα.*
14 rare possint, inquit Strabo. βδέλλας,id est hirudines,quas & sanguisugas uo- *Hirudo.*
cant,nonnulli captas seruant:diuersus etenim earum ad extrahendũ san- *Sanguisuga.* *Βδέλλα.*

guinem usus est. quippe eadem ratio earum, quę cucurbitatum medicinalium ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxanda, iudicatur: sed uitium, quòd admissę semel desiderium facere circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ feruntur. decidunt satietate & pōdere ipso sanguinis, aut sale cineréue aspersæ. Quòd si forte hirudinum penuria sit, aut cum admouentur, pauciores quàm pro desiderio adhæserint, forcipe cauda inciditur: ita enim fiet ut effluente ex ipsis sanguine, ab attractione non desistant, donec cinere aut sale aspergātur. Scire autem oportet, hirudines non sanguinem qui in intimo corpore est extrahere, sed eum qui in extrema carne cōtinetur, exugere. Aliquando, inquit Plinius, affixa relinquunt capita: quæ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit: inuehūntque uirus remedio uerso: maximéque rufæ ita formidantur. Ergo sugentia ora forcipibus præcidunt: ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatímq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Hæc Plinius. Incedūt hirudines parte corporis priore præcedente, & quod reliquum est corporis, ad illam contrahunt: & hoc quidem pacto, uno ex loco in alium feruntur. Capillū denigrant sanguisugæ, quæ in uino nigro diebus quadraginta computruêre: alij in aceto sextariis duobus sanguisugarum sextarium in uase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrari dicat. Palpebratum & aliis quoque locis nascētium pilorum, psilothrum sanguisugarum cinis ex aceto illitus esse putatur. comburi eas oportet nouo uase fictili. In Gange Indiæ Statius Sebosus haud modico miraculo affert uermes brāchiis binis LX cubitorū cæruleos nomine & colore, (hi nomen à facie traxerūt) adeò robustis uiribus, ut elephantos ad potum uenientes, mordicus cōprehensa manu ipsorum, rapiant in profundum. Ctesias Gnidius author est, in Indo fluuio bestiarum ferarum experte, uermen nasci, qui eorum qui in ligno gignūtur & aluntur uermium, speciem habet. Hunc ad septem cubitorum longitudinem, & eo amplius excrescere: cuius crassitudinem decem annos natus puer manibus uix circūplecti queat. Huic in superiori oris sede unus dens inest, in inferiori alter: ambo quadrāguli cubitalem longitudinem habēt: & quodcunque siue animal siue lapidem comprehenderit, facillime cōterit. Interdiu ima in sede fluminis uersatur, noctu ad terram procedit, & in quodcunque inciderit, uel equū, uel bouem, uel asinum cōficit, atq; in suas sedes trahit: & in flumen abstrusus, membra omnia, excepto uentre, exest. Ac si interdiu fame premitur, siue camelus siue bos in ripa bibit, uiolentissimo impetu, summa labra mordicus comprehendit, & robusto tractu in aquā protractum edit. eius pellis duorum digitorum crassitudine est. Húc cum ceperint, triginta dies appēsum tenent: atq; ex eo in fictilia uasa crassum oleum stillat, quod quidem ipsum regi Indorum apportant. Huius ea est uis olei, ut sine ullo igne eius infusa hemina, quencunque lignorum aceruum combutat. Ac si uel hominem uelis, uel aliud animal exurere, ptimum ut hoc infuderis, funditus statim deflagrauerit.

Hirudines rufæ.

Cæruleus uermis.

A 1 Etiam lib. 1. histo. animalium uidetur Aristoteles murenam separare à piscibus natandi modo. 2 Pliniani codices plurimi pro myro myrinum habent. uerū myrino, ut Aristoteli placet, (Theodorus murinum uocat) imbres nocent: fit enim ut pluuiis multi excæcentur, si modum aqua excesserit. Colore laricis, ὅμοιον τῇ πίτυϊ ita legit Theodorus. Athenæus uero ἴυγι, id est colore auis, quæ iynx dicitur: cui lectioni cōsentire uidetur & uetus Aristotelis interpres. Sed scrupulus restat, quòd Athenæus addidit, ὅλον πάντη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ut scilicet in omnibus partibus tam externis quam internis unius sit coloris. Nihil uolui mutare, sed admonere. Smyrus etiā à Plinio inter marinos pisces numeratur, uerum tanquam alterius generis à murena. 3 In utroque. Inter eos pisces numeratur etiam à Galeno, qui in utroque humore, scilicet in mari & aqua dulci uictitant, in lib. de cib. bo. malíque suc. 4 Vetusti codices nonnulli habent, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent, ut sit nouacula piscis. 5 Siculo freto, &c. Martialis lib. 13. *Myrinus.* *Murinus.* *Smyrus.* *Nouacula.*

Quæ natat in Siculo grandis murena profundo,
Non ualet exustam mergere sole cutem.

B Flutæ. Theodorus etiam ῥυάδες fluras interpretatur lib. 4 histor. animalium. Rhyades quoties piscium lotura uel nauis sentina eiecta est, fugiunt ut odorem sentiētes. Libro autem quinto, rhyades per æstatē pariunt: Theodorus spargos uocat. Libro 6, rhyadas piscium genera dixit solitaria, id est quæ solitarie uagantur οἱ δ' ὅκει γίνον) τοῖς μὲν ζῳαὶ τῷ ἔαρι, id est parit solitariorum genus in uere. Sed uide ne mēda in his locis subsit in Græcis exemplaribus, 6 Gryllus, inquit Diphilus, similis est anguillæ, sed insuauis. 7 Vescuntur. Hæc non de congro, sed de murena narrat Oppianus. Aliter hunc locum uertit Theodorus, sed nos hic & Græcam secuti lectionem, & ueteris interpretis sensum ita reddidimus. Et ex Plinio quoque lib. 9 polypum congri lacerant. 8 Ori non adeo gratus οὐκ εὔστομος. forsitan οὐκ ἄστομος apud Oribasium. *Ῥυάδες.* *Spargus.*

9 Duro. Addit Massarius, dorso cœruleo ad uiride inclinante: uentréque argentei coloris. Et Albertus Magnus Spinam habet uiridis coloris. 10 Piscium deC hiscente. Dehiscente propter multitudinem utero, inquit Plinius. 11 Sphyræna. Mirum quòd dicat Plinius hunc & alios quosdam pisces, de quibus in hoc lib. 32 scribit, à nullo authore nominatos Sphyrænā Theodorus malleolum uocat. 12 Sesquipedalis. Apud Plinium legunt hîc quidam, semipedalis. 13 Brāchias habēt perforatas. Et gulam perforatam habent ad respirandum: Ælianus. 14 βδάλλαι περιᾶ βδάλλειν, id est emulgêre: sanguinem nanque cuti admotæ exugunt. Quo pacto seruantur, atque ad usum accommodantur, monstrat Galenus lib. de hirudinibus. 15 Branchiis binis. Alias, brachiis binis IX cubitorum. Solinus ita habet, Hi bina habēt brachia longitudinis cubitorum non minus senûm. *Malleolus.*

De planis piscibus, qui ψηττώδεις dicuntur, id est qui passerina sunt specie. Cap. CLXVII.

D

Ψηττώδεις τῶν ἰχθύων, id est pisces qui passerina sunt specie (qui & plani uocantur) eodem modo natant quo coclites, & altero oculo orbati incedunt: nam eorum natura à recta figura peruersa est. Psettaceum genus non coit: nec enim in eo genere mas est, sed oua in omnibus reperiūtur. Limosa 1 regio, ut Columella prodidit, planum educat piscem, ut soleam, rhombum & passerem. Cibo suaues sunt, & probe nutriūt rhombus, passer & buglossus. Passeres à rhombis situ tantum corporum differunt, dexter resupina2 tus est illis, passeri læuus. ψῆττα, quam passerē uocamus, buglosso similis quodammodo est: non tamen omnino eiusdem speciei: buglossi nanque caro, ut Galenus affirmat, & tenella magis est, & in cibo suauior, atque in omnibus præstantior quàm passeris: quanquam nec illius caro dura est, sed me- *Ψηττώδεις ἰχθῦς.* *Planus piscis.* *Passer, ψῆττα, ψῆττα.* *Rhombus.* *Buglossus.*

diocris. Xenocrates autem buglossum & psettam, carnẽ habere duram & E corruptioni minime obnoxiam, probúmque gignere succũ & aluum mediocriter ciere prædicat. ut uero Diphilus, psettæ & buglossi suaues sunt, & copiosum præbent alimentũ. Buglossi caro, ut docet Galenus, ex iis est, quę succum gignunt neque crassum admodum neque tenuem, sed qui usquequaque mediocritatem obtineat: qua & in saxatilium penuria eorum loco uti licebit. neque uictus utrique prorsus eadem ratio est: buglossus nãq; loca arenosa magis, passer cœnosa amat. Cynoglosson quoque psettam uocant Athenienses, à buglosso diuersum. Rhombum Diphilus buglosso & psetta nihilo deteriorem iudicat. quod scilicet ad saporis gratiam pertinet, alimẽtiue, quod ex eo præstatur copiam. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem ait Galenus: asello tamẽ durior est. Xenocrates autem duram esse eius carnem, nec facile corrũpi posse: oportere uero rhombum magnum uno die adseruatum, postea coquere: in uentriculo egre concoctionem pati, sed nutrire abunde. A rhombis passeres (ut modo diximus) situ tãtum corporum differunt: dexter resupinatus est illis, passeri læuus. Latus admodum piscis rhombus est, uel Martiale teste:

ψῆσσαν ἄδ' Ἀρχέστρατος dixit Archestratus. Cynoglossus. Rhombus.

F

Quamuis lata gerat patella rhombum:
Rhombus latior est tamen patella.

Rhombi abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum: ita Plinius. Aristoteles uero de ψῆττα, Cum nullam, inquit, sui corporis partem intectã reliquerit, uerberat radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant: quas pisciculi cum aspexerint, adnatant quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. G Lieni medetur (ut aiunt) rhombus uiuus impositus, dein remittitur in mare. Buglosso atque passeri similis tænia est, piscis tenuis gracilisue, & in cibo quoque gratus, & qui paruo igne indiget. pinnas habet tantum binas. Tæniæ frequẽtes & optimæ nascuntur in Alexandriæ Canopo & Seleucia Antiochiæ. Tæniæ iecur siccatum pondere XIIII cum oleo cedrino perunctis pilis IX mensibus, psilothrum palpebrarum esse putatur. Citharus piscis planus rhombo similis est: uerum rhombus teneriorem habet carnẽ, neque huius tamen caro dura est, sed mediocris, uti indicat Galenus. Est autem, ut Xenocrates prodidit, stomacho ingratus: malum procreat succum, sed non facile corrumpitur. Alga pascitur, in arenosis locis uẽtitans. Dentes habet serratos, linguam solutam, cor album atque latiusculum. appendices habet plures superne circa uentriculum. In hoc genere alius rufescit aut flauescit, alius candidior est. Hæc ex Athenęo. In mari rubro, inquit Ælianus, piscis nascitur, cuius corpus ita figuratum est, ut similitudinem lingulacæ eius latitudo gerere feratur. Squamæ non magnam tangenti asperitatem habent, subaureo est colore, & lineis à summo capitis uertice ad extremã caudam sic distinguitur, ut eas cytharæ fidiculas contentas esse dicas, unde is citharus appellatur. Os illi pessum it & subsidit, idémq; nigerrimum est, atque cingulo croceo circunligatur. uertex uarietate distinguitur, fulgore aureo & nigris quibusdam lineis. Pinnas aureas habet. rufo colore multipliciter nariatur. Cauda est nigra præter extrema: ea enim candidissimo

ψῆττα.

Tænia, ταινία.

Alii hoc loco Plinii legunt channæ iecur. Citharus. κιθαρός. κιθαρίς. κιθαρεγ.

H

A didiſſimo colore aſperguntur. Alij item picti naſci dicuntur, toto corpore purpurei, certis interuallis aureolas lineas poſſidentes: eorum uero caput cingulis uiolaceis illuſtratur, uno quod eſt ante oculos ad branchias pertinente, altero ſecundum oculos uſque ad medium caput excurrente, alio autem tanquam monili ſic collum circumplicante. Piſcis eſt, ut nomen indicat, Apollini ſacer, ut & Apollodorus author eſt, ſicuti cytheria Veneri. Inter planos piſces, ut author eſt Dorion, unà cum pſetta & bugloſſo nume- Ῥύξξος. Cytheria.
8 ratur & eſcharus, quem etiam corin uocant. Lato quoque generi epodas ex Ouidio adiecit Plinius, eorum ex numero quorum nomina apud neminem alium reperiuntur. ἔσχαρος. Κόρις. Epodes.

B 1 Rhombum, &c. Nuſquam Ariſtoteles (quod meminerim) rhombum nominat, ſed ψῆτται: & (ut refert Athenæus) Latini ψῆτταν rhombum uocant: Theodorus paſſerem interpretatur. Galenus ψῆτταν a rhombo diſtinguit, & pro una ſpecie ψῆτταν accipit, quam Plinius paſſerem uocat, & nonnunquam pſettan: ita & Athenæus frequenter. itaque ψῆττα quaſi genus uidetur eſſe rhombo & paſſeri: & item unam ſignificabit ſpeciem, paſſerem ſcilicet, uti ſentit Hermolaus in annotationibus in Plinium. Paſſer inter aues στρουθὸς uocatur: at στρουθὸς piſcis eſt apud Ariſtotelem alius à paſſere, cui fel, inquit, non longe à iecore eſt inteſtinis commiſſum. Theodorus non habet. 2 Bugloſſus. Conijcit Hermolaus bugloſſum latine ſoleam dici & quem Plautus atque Varro lingulacam nominant, aut ſolea eſt, aut illi non abſimilis. Plauti locus eſt in Caſſin. cum dixit uillicus, Vin lingulacam? (Reſpondit ſenex) Quid opus eſt? quando uxor domi eſt: ea lingulaca eſt: nam nunquã tacet. De ſolea & pſetta ita refert Plinius. Terra quidem, hoc eſt uado maris excauato, condi per hyemes pſettam ſoleámque tradunt. Item, ſoleæ cum rhombis non intrant pontum. Lieni medetur ſolea piſcis impo- Στρουθὸς. Bugloſſus. Solea. Lingulaca.
C ſitus. & Ouidius in Halieut.

Fulgentes ſoleæ candore: & concolor illis
Paſſer. & Adriaco mirandus littore rhombus.

3 Dexter reſupinatus, &c. Addit Maſſarius aſperum eſſe rhombum: quandoquidem oſſa quædam totũda aculeata habeat, quemadmodum raia. 4 Verberat, &c. ῥαβδίζεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, Vetus interpres, Et cum latuerit, habet in orificio quandam partem ſicut uirgam. 5 Ταινίαι Theodorus uittam uocat. Tenuis gracilíſue, λεπτή. 6 Ἀτίκαι ſunt apud Athenæum: an iidem piſces, an potius legendum ſit ὑακίδες? 7 Cytharus, &c. κιθαρὸς etiam dicitur: κίθαρος apud Pollucẽ, an ſit idem? 8 Lato quoque, &c. Ouidius quoque in Halieutic. latos epodas cũ ſolea, paſſere & rhombo connumerauit. Vitta. Κίθαρος. Ἀτίκαι.

De piſcibus quibuſdam litoralibus ſaxatilibúſque, de ſcaro. Cap. CLXVIII.

D
1 APud antiquos nobiliſſimus habitus accipenſer nullo nunc in honore eſt, inquit Plinius: ſed ſcaro datur principatus hodie: ut qui cæteros o- Scarus.
2 mnes ſuauitate præſtet. Hic ſolus piſcium dicitur ruminare: huic etenim uni aquatilium dentes plani & non ſerrati. Litoralis piſcis ſcarus eſt, circa petroſa herboſáque loca degens: herbis nãque ueſcitur & phuco præcipue. Solitarius hic eſt, (ut author eſt Ariſtoteles) & carniuorus quoque. Sed Plinius, herbis, inquit, dicitur ueſci, nõ alijs piſcibus. Linguam habet paruam, & quæ ori non ualde adhæreat: cor triquetrum & candidum, lienem nigrum. Superne circa uentriculum exeunt appendices complures. binas utrinque branchias habet, alteras ſimplices, alteras uero duplices. æſtate opti

mus habetur. Noctu fere nō capitur: dormit enim in cauernis latitans. So- E
lus piscium, ut refert Oppianus, magnam edit uocem. Vacat Eurypus Py-
Vide ne mendosa sint in hoc loco exemplaria Aristotelica.
ræus scaro & thryssa, & reliquis spinosioris generis. ita Aristoteles. Scarus, 3
inquit Columella, totius Asiæ & Græciæ litoribus Sicilia tenus frequen-
tissimus exit. nunquam in Ligusticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum
mare: itaque ne si capti quidē perferantur in nostra maria, diuturni queāt
Scarus apud Varronē etiā in piscinis dulcibus seruatur.
possideri. Vti uero Plinius refert, scarus mari Carpathio frequēs, promon-
torium Troadis Lectum sponte nunquam transit Inde aduectos Tyberio
Claudio principe Optatus præfectus classis, inter Hostiensem & Campa- 4
niæ oram sparsos disseminauit: postea frequentes inueniuntur Italiæ in li-
Quo modo capiatur leges apud Oppianū lib. 4 de pisc.
tore, non ante ibi captæ. Alga uescitur, uti diximus, phucóue marino, eóq,
capitur. Fallitur quoque à piscatoribus per fœminas, quas amore nimio F
prosequitur. Mirum scari ingeniū Ouidius prodidit in eo uolumine, quod
Halieuticōn inscribitur: scarum inclusum nassis, non fronte erumpere, nec
infestis uiminibus caput inserere: sed auersum caudæ ictibus crebris laxare
fores, atque retrorsum ita erumpere. quem luctatum eius, si forte alius sca-
rus extrinsecus uideat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erum-
pentis. Duo esse scarorum genera prodidit Nicander Thiaterænus, alterū
ὀνίας, αἰόλος.
onian uocari, alterum æolon. Saxatilis est scarus, ut diximus: & caro illi, ut
Diphilus scribit, tenella, fragilis, suauis, leuis: atque facile & concoquitur
& in corpus digeritur, modicéque aluum mouet. Non sine præcautione ta
men scaro (præsertim recenti) uescendum suadet: pascitur enim nonnun-
quam marino lepore: quo fit, ut eius interanea choleram excitent. Xeno-
crates scarum cito in uentre corrumpi dixit. Scari piscis marini iecinore ad G
parotidas utuntur nonnulli.

1 Sed scaro, &c. Scarus, inquit Plinius, principalis hodie. Extat Ennij uersus apud Apuleium apologia prima, de scari præstantia: Scarum præterij, cerebrū Iouis penè supremi. 2 Dicitur ruminare, &c. Ruminat & piscis, quem ab ea re ruminalē quidam appellarunt, μύρηκα. ita Theodorus Aristotelis uerba retulit: mihi uero ita uertendum uidetur, Ruminant & pisces (scilicet quidam) & quem ab ea re μύρηκα, id est ruminalem appellant: ut incertum adhuc sit, in quo animalium genere numerari debeat μύρηξ. Athenæus ex Aristotelis authoritate scribit scarum esse carniuorum. 3 Scaurus habetur in codicibus nostris, & hîc in cap. 16 lib. 8, & cap. 17. 4 Optatus, &c. uide an ita legendum sit, an Optanus uel Octauius: ex Macrobio lib. 3 Sat. H

Ruminalis, μύρηξ.

Scaurus.

De mullo, coccyge & aliis quibusdam similibus. Cap. CLXIX.

Mullus, τρίγλη, τριγλίς, γιμάτις.

POst scarum mustelámque, ex reliqua nobilitate, gratia maxima & co- 1
pia mullis. Nomen his Fenestella à colore mulleorum calciamétorum
datum putat: trigle à Gręcis uocatur, ut nonnullis placet, quia ter anno pa-
riat solus saxatilium. Rufus piscis est, gemina barba insignis fere: sed mullū 2
èxpirantem uersicolore quadam & numerosa uarietate spectari, proceres
gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentem,
utique si uitro spectetur inclusus. Litoralis piscis est, in arenosis fere litori-
bus uictitans: & inter saxatiles quoque à nonnullis, sicuti ab aliis inter pe-
lagios

A lagios numeratur: quandoquidem fecedit nonnũquam & in altum mare.
Plures habet appendices ſuperne circa uentriculum: gregarius eſt. Ter an-
no parit, ſed autumno potiſſimum. oua ſua limo committit: unde fit, ut ſe-
3 ro parere uideatur: diutius enim frigus continetur in limo. Mullus poſtea
quàm ter pepererit, ſterilis redditur, inquit Athenæus: gignuntur etenim
illi in utero uermiculi quidam qui ſemen eius deuorent. Mullis magnitu-
4 do modica, bináſque libras ponderis raro admodum exuperant: nec in ui-
uariis piſcinísue creſcunt, cum ſit molliſſimum genus, & ſeruitutis indi-
gnantiſſimum. Septentrionalis tantum hos & proxima occidentis parte
5 non gignit oceanus. Vigent mulli potiſſimum autumno. Eorũ genera ſunt *Non, in quibuſ*
plura: nam & phucis ueſcuntur marinis, & oſtreis, & limo, & aliorum pi- *dam exẽplari-*
B ſcium carne: & barba gemina inſigniuntur inferiore labro. Sunt & qui bar *bus expũgitur.*
ba carent: uerum lautiſſimi barbati, ut Sophron author eſt, γενειάτας uocan- Γενειάτις.
tur: Xenocrates ita diſtinxit, Mullus pelagius, qui & optimus, per quam ru
bicundus eſt igneóue fulgore & ueluti minio auróque ſplendeſcens, quo à
ſaxatili genere maxime differt. barbam quoque gerit. Lutarium ex iis ui *Mullus luta-*
6 liſſimi generis appellãt, ut qui cœno & ſordibus uel uiliſſimis paſcitur. nec *rius.*
litoralibus gratia, laudatiſſimi ex mari putiſſimo, & qui conchylium ſa-
piunt: qui cancellos deuorant, & grauiter olent & guſtui ingrati ſunt. Præ- *Mullus.*
duram carnem habent mulli, ſed friabilem tamen: quo fit, ut nihil habeant
in ſe aut lentum aut pingue, ſed nec mali ſucci quicquam. Difficulter con-
coquitur, nec facile corrumpitur: quòd ſi probe concoquatur, nutrimenti
C plurimum præbet. Stomacho grata eſt mulli caro, (inquit Diphilus) mo-
dicéque aſtringens, & aluum ſiſtit, præſertim aſſa: nã frixa grauis eſt & con
coctu difficilis: ſanguinem autem elicit quouis modo parata. Iucunda qui- Αἵματος ἐκ-
dem eſt mulli caro, inquit Galenus, atque hominum naturæ familiaris: aſ- κριτική.
ſiduo tamen mullorum eſu, oculorum aciem hebetari prodit Dioſcorides.
Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius. Mulli grandio-
res nec adeo ſuaui ſunt carne atque minores: nec concoctu tam facili, ut
quæ dura admodum ſit. Et ut in uniuerſum dicam, mullus neque tantam
habere ſuauitatem, neque corpori ſalubris adeo uidetur, ut tantopere expe
ti debeat. Cum itaque quendam interrogaſſem, inquit Galenus, qui mul-
los prægrandes ingenti pecunia comparauerat, quamobrem tam ſtudioſe
D eos expeteret, propter iecur potiſſimum reſpondit ſe grandiſſimos emere:
7 deinde & propter caput. Mullus ſi crudus atque diſſectus admoueatur,
marini draconis, aranei ac ſcorpionis ictibus medetur. Contra omnia ue-
neficia ex menſtruis mulierum auxiliatur mullus: item cõtra paſtinacam,
& ſcorpiones terreſtres marinóſque, & dracones, & phalangia illitus ſum-
ptúsue in cibo. Vomitiones mulli inueterati tritíque in potione concitant.
Eiuſdem recentis è capite cinis, contra omnia uenena, priuatim contra fun
gos auxiliatur. Attritis quoque imponitur cinis è capite mullorum: com-
buritur autem in fictili uaſe: illini cum melle debet. Carbunculos diſcutit
mullorum ſalſamenti cinis: quidam capite tantum utuntur cum melle.
Mullum lutarium ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis: & cœnũ *Sargus.*

fodiente eo (fodere enim poteſt) hic deſcēdit & paſcitur: imbecilliorésque E
ne eodē adnatent arcet: piſcis alioqui ſaxatilis inter herboſa ſaxa uictitans.

Sargus & melanurus, πολυγραμμοί τε καὶ μελανόγραμμοι dicũtur apud Athenæũ.

> Inſignis ſargúſque notis, inſignis & alis:
> Et ſpinis ueluti palis hortentia terga
> Occulit, ut totus ualido mucrone tegatur.
> Nec dextram inicies, rigeant quòd tergora denſis
> Sentibus.

Sargus bis parit, uere ſcilicet & autumno paulo ante æquinoctiũ. Fert ute-
rum dies triginta, coit menſe Decembri. Sargus cum hamo tenetur, ad ſco-
pulos lineam terit. aſtutum certe piſcem eſſe ſargũ tradit Numenius. Ma-
res pro fœminis contendũt: quo in certamine qui uictor euaſerit, ſolus fœ-
minis potitur omnibus. Captarum miro amore tenētur ſargi: ut ſæpiſſime F
ementita earum ſpecie decepti capiantur. In cibo laudatur ſargus: eſt enim
ſtomacho gratus, probũ generat ſuccum, facileq́; in corpus digeritur, abũ- 9
de nutrit, & aluum mouet. Gregalis piſcis ſarginus eſt: ſed ſarginum alium
eſſe à ſargo, Epicharmus author eſt. Vt circa mullum lutarium ſargus, ita
in mari quod à Cyrena in AEgyptum panditur, piſcis pediculus nomine,
circa delphinum eſt: qui omnium pinguiſſimus efficitur pabuli copia, quæ
delphini opera ſuppeditatur. Rufus eſt & coccix, id eſt cuculus, ut author
eſt Numenius: & mullo ſimilis, ut Pſeuſippus. Quo fit ut nõnulli trigolam
ab ſimilitudine coccyga appellent: ſed partes poſteriores ſqualidiores ha-
bet trigola. Coccyx ambigit: hoc eſt partim pelagius eſt, partim apud litora
degit arenoſa. Coccyx piſcis perinde ut cuculus auis obſtrepit, unde nomẽ
accepit: cato illi dura eſt. Hirũdinem quoq́; piſcem (nam eſt & hirũdo po- G
lypo ſimilis) Pſeuſippus mullo ſimilem eſſe tradit. chelidona Græci uocant.
Chelidon fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis cõmiſſum. Volat hirũdo ſa- 10
ne perquam ſimilis uolucri hirũdini: ſublimeſque adeo uolitant hirundi-
nes, ut mare ne attingant quidem: altiúſque in uolatu ſeſe attollunt quàm
miluus, non tam alte tamen quàm lolligo: & pinnis ſtridere ſentiũtur: ſunt
enim his pinnæ latæ & longæ. Item pelago gaudens, & nigro tergore mil-
uus ſubit in ſumma maria. Piſcis ex argumẽto appellatus lucerna, linguã-
que ignea per ós exerta tranquillis noctibus relucet. uolitat autem miluus
(ἱέρακα uocant) cum ſibi à maiore piſce metuit, ſed ſumma tãtum maria at- H
tingens: neque enim tam alte ſe effert quàm aut hirũdo aut lolligo, ut ne-
ſcias uolitét ne an ſuper aquã natet. Quoties uero cernatur miluago extra
aquam uolitans, tempeſtates mutari Trebius Niger author eſt. Carnem ha
bet miluus coccygi cuculóue alioqui ſimilem, ſed duriorem. Rubellio quẽ 11
erythrinum & erythinum uocant, litoralis piſcis eſt, & arenoſa loca inco
lens: uel, ut Ariſtoteli placet, pelagius magis. In hoc genere non reperitur
mas: omnes enim ouis grauidę capiũtur: neque mas ullus adhuc uiſus eſt:
quamobrem de his nõdum compertum habemus quod fidem faciat ſatis.
Erythinus ſapore iucundo eſt, & alimentum præbet copioſum. in cibo ſi-
ſtit aluum: ſi in uino ſuffocatus moriatur, uenerem ciere dicitur uinum il-
lud epotum, ut ait Xenocrates: uel ut i refert Plinius, rubellio in uino putre-
factus,

Sarginus. *Pediculus piſcis.* *Coccyx.* *Cuculus.* *τρίγλα.* *Hirundo.* *Chelidon.* *Miluus.* *Miluago.* *Ἱέραξ.* *Lucerna.* *Erythrinus.* *Erythinus.* *Rubellio.*

A factus, iis qui inde biberint tædium uini affert. Venerem concitāt erythini
12 in cibo sumpti. Et rutilus pagur (pagrus etiam & phagrus dicitur) similis *Pagur.*
erythrino est: & modo pelagius modo litoralis, in saxorū cauernis degens. *Pagrus.*
Lapillum in capite continet: ideóque hyeme pręgelida maxime infestatur: *Phagrus.*
facit enim lapidis rigor, ut per algoré gelet. Cor illi triquetrū est: solitarius *Phanger,*
est & carniuorus. Vere pagrum uigere sentit Aristoteles: at caniculæ exor- *φάγγρος.*
tu edendum suadet Archestratus. & caput in eo præcipuum: duram habet *Phagorius.*
13 carnem, & quæ nec corrūpitur facile, nec aluum ciet. Est & fluuiatilis pha-
grus: sed marinus præstat. Niloticus est piscis, qui (uti refert Ælianus) aduē-
tantem Nilum præsentiens præcurrit, futurámque aquam Ægyptiis præ-
nūtiat. Pagro similis atque erythrino hepatus est: qui & lebias à nonnullis *Hepatus,*
B appellatur, colore nigricante. estque piscis solitarius, carniuorus. dētes ha- *Ἥπατος.*
14 bet pectinatim coeuntes: oculos, quàm pro corporis ratione maiores, cor *Λεβιάς.*
triquetrum & candidum. lapillos gerit in capite duos, ut Hegesander au- *Iecorinus.*
15 thor est, colore splendoréque ostreis similes, rhombi figura: felle caret. Ap-
pendices habet quasdam paucas superne circa uentriculum. Saxatilis est,
ut Diocles prodidit: & in cauernis latitat in alto mari. Hepati caro, ut Gale
nus docuit, duritie mollitiéque mediocris est: autumno uilescit, author
Xenocrates.

1 De mulleis calceamentis, uide Hermolaum in annotationibus in Plinium.
2 Ouidius in Halieutic.
-Tenui suffusus sanguine mullus. Addit Massarius, Si uiuus desquametur, san
C guineum colorem habet. Epicharmus τρίγλας uocauit κύφας ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, id est *Κύφαι.*
gibbas, ab eo quod earum formæ contigit. 3 Sero parere. ὀψὲ τίκτει, Vt sero pariat: *Gibbæ.*
ita Theodorus ad Græcam lectionem. Et uetus interpres aliter: sed mancus est. 4
Bināsque libras. Mulli trilibris meminit Horatius lib. 2. Sermon. & quadrilibris Sene-
ca epist. 96: sed rara hæc. Mullum etiam LXXX librarum in mari rubro captum Lici-
nius Mutianus prodidit, inquit Plinius. 5 Eorum genera plura Mullorum genera
forsitan pabulo maxime discreta intelligemus: sicut & de purpura dixit Plinius. Algē
se, enutricū alga ostrophagum, conchis: carniuorum, carne: lutariū, luto limóue. 6
Lutarium. An hæc fortasse triglis sit Oppiano, quæ in cœnosis litoribus uictitat? 7 *τείγλις.*
Iecur potissimum. Mulli iecur quo pacto appareturque condiatúrque, docet Galenus lib.
3. de aliment. 8 Decepti capiantur. Quo pacto fallantur spargi à piscatoribus sub
capratum specie, legito apud Oppianum. 9 Sarginus. Theodorus sargiacū uoca- *Sargiacus.*
uit, nisi mendosus sit codex. 10 Volat hirūdo. Quod de hirūdine scribunt, hirūdinē
scilicet uolare, &c. an de altera hirūdine potius dicitur, quæ polypo similis est? cum
D dicat Plinius, eam nō pisci, sed uolucri hirundini similem esse. Massarius aliter sentit:
equidē adhuc nihil affirmo. Non me latet, huius sententiæ uerba apud Plinium aliter
à nonnullis distingui: sunt enim qui hunc Plinij locum hoc modo legant. Volat hirū-
do sane perquam similis uolucri hirūdini, item miluus: ut scilicet hic finis sit illius ca
pitis: deinde alterius principiū: Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus
lucerna, &c. ut scilicet diuersi sint pisces miluus & lucerna. Nos à uetustis exemplari-
bus non recedimus. Et certe Plinius ipse lib. 32, cum lucernam inter marina numerat,
miluum non numerat. 11 Rubellio, à colore rufo, ni fallor: quanquam Oppianus
lib. 1. ξανθοί τ' ἐρυθρῖνοι, id est flauiq; erythrini dixit. Rubeonē etiam uocat hunc Theo- *Rubeo.*
dorus ex Plinio, & rubrum. ὕκκην eum dixere Cyrenei, hyccam. Erythrinus fluuiati- *Ruber.*
lis etiam fortasse uidebitur legenti primum caput lib. 3 de generatione animalium: *Hycca. ὕκκη.*
nisi mendosus sit codex, quod certe suspicor. Nā quod statim in eo loco sequitur, (Er- *Erythrinus flu*
enim nonnulli statim habere oua uidentur, ut de his in historiis scripsimus) de proxi- *uiatilis.*

nis potius uerum est: sexto enim libro hist animalium, probat Aristoteles oua etiam E
sine coitu consistere: quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium: nam phoxini statim, prope dixerim cum nati sunt, & admodum parui adhuc, oua habent. De rubellione siue erythrino tantum boc babetur, quòd omnes grauidi capiuntur. 12 Pagur, Inter eos pisces qui in saxosis cauernis latitant, numerantur ab Oppiano &
Agriophagri. agriophagri. Pagros numerauit Athenæus in maiore piscium genere, & eorum qui τμητοὶ uocātur, id est (ut equidem arbitror) qui in partes dissecti in patinis ministrātur: uel ut in salsamenta condiantur. Affetuntur, inquit Oribasius, phagri ex Indico mari sale conditi, duri & cetacei. 13 Pagri fluuiatilis dentis longissimi meminit etiam Plinius lib. 32, ut uideri possit χαυλιόδοντες, id est habete dentes exertos, uel quòd habeat caninos dentes longiores. 14 καρχαρόδοντες, uide an legendum sit apud Athenæum χαυλιόδοντες. 15 A concharum similitudine gemma ostracis est: cui, ut inquit Plinius, ostrea nomen & similitudinem dedêre.

De synodonte, synagri, charace, chromi & cantharo. Cap. CLXX. F

PAgro similes sunt, ut Icesius tradidit (quod scilicet ad alēdi facultes attinet) synodon, synagris, charax, chromis, orphus, acarnan & anthias: in cibo enim suaues sunt. modice astringunt, ac proinde difficilius excernuntur. copiosum dant alimentū: magis uero alunt, qui ex iis carnosi sunt
Synodon, συνοδούς. minúsque pingues. Sinodonta uocant piscem, è cuius cerebro est synodōtidos gemma. Synodontas ἐρυθροποικίλους, id est inæqualiter & cum uarietate 1
quadā rufos dixit Epicharmus. gregalis & litoralis piscis est, partim inter 2
saxa, partim in arenosis uictitans. Quaternas habet utrinq; branchias, cásque simplices: fel uero à iecore semorum, & intestinis commissum. Carne uescitur synodon: & mollia (quæ μαλακία dicuutur) appetit. Euenit illi plerunque, ut dum minores pisces insequitur, uenter in os procidat ob uoraci G
tatem. Synodontas duram habere carnem tradit Xenocrates: sed succum creare probum, mediocritérq; nutrire: facileq; & in corpus digeri, & aluū
Synagris. Charax. mouere. Synagris alius piscis est: uerum genere nequaquam dissimili. Est & charax eiusdem generis cum synodonte: cui & uictus similis esse solet, partim scilicet inter saxa, partim uero locis arenosis: sed charax synodonte melior est. In mari rubro nascitur charax. pinnas habet & utrinq; & à tergo, auri similitudinem speciémque gerit. Inferiores partes purpureis cingulis illustrantur: similiter & cauda aureum colorem gerit. Purpureus co-
Chromis. lor oculos pulchre adumbrat. Atque immunda chromis huius quoque ge H
neris est: qui (ut Plinius ex Ouidio refert) in aquis nidificat. Lapidem in ca- 3
pite habet, ac proinde algore maxime infestatur. Vocalis est, & quasi grunnitum emittit: liquidiúsque audire creditur. Fusaneus piscis est: fusimq; capiuntur chromes. In uere omniū piscium optimus habetur, ut author est
Orphus. ὄρφος. ὀρφώς. ὀρφύος. Ananius. Orphum ex hoc genere, rubentem Plinius ex Ouidio refert. Car- 4
niuorus hic est, & dentes habet ferratos: solitariúsque capitur. litoralis est magis quàm pelagius: uiuítque plurimum in saxorum cauis. Orpho hoc proprium est, quòd in eo meatus, qui seminales dicuntur, nulli inueniātur: 5
& hoc quoque, quòd uel dissectus diurius adhuc uiuat. Dum paruus est, or-
Orphacine. phacine à nonnullis uocatur. Breui ex paruo insignem accipit magnitudinem: uiuit fere duobus, nō amplius, annis. caro illi dura est. Pituitam creat

hic

A hic piscis, nec facile concoquitur, alimentum præbet copiosum, nec improbum, sed tamen quod lentius est: nō facile corrūpitur, & urinam ciet. Partes quæ ad caput sunt, facilius cōcoquunrur: carnosiotes uero graues sunt, & concoctionem non tam facile recipiunt: teneriores sunt quæ circa cau-
6 dam. -Concolor illi Cantharus ingratus succo-, inquit Ouidius, *Cantharus, κάνθαρος.*
partim litoralis, partim pelagius est. Cantharus nassa capitur, esca carabo aut polypo: sed utrouis asso. Cantharum Xenocrates author est, & grati saporis esse piscem, & probū creare succum: qui & abunde nutriat, faciléque in corpus digeratur, & aluum modice eiciat.

1 Et fului synodontes, dixit Ouidius in Halieutic, eo forsitan modo, quo Oppianus ξανθοὺς ἐρυθρίνους. 2 Dentex Columellæ pelagius est piscis, qui & arenoso gurgite optime pascitur. *Dentex.* 3 Nidificat. Atqui Ouidius in Halieutic,

B Atque auium dulces nidos imitata sub undis potius de salpa dixisse uidetur. Cremys uel chremys apud Athenæum lapillum in capite gerit. Et χρέμψ apud Aristotelem inter eos pisces numeratur, qui acutissime audiunt. An uel cremys uel chremps idem sit qui chromis? cum Theodorus hunc omiserit: & quòd chromis additus sit ab explanatore aliquo, tanquam magis notus quam chremps: alioqui locus ille Aristotelis suspectus est. Chremes item apud Oppianum piscis est, qui in paludibus uictitat, & fluuiorum ostiis: an idem sit cum chrome, an diuersus? lecotino, ut uidetur, similis est chremys, ex Æliano. *Chremys, χρέμψ. Chremes, χρέμης.* 4 Ouidius in Halieutic. non orphum sed orphan uocat, modò absit menda, & inter pelagios pisces recenset. An sit idem cum orpho, considera epithetum habet πολυφαγχών. *Orphas.* 5 Meatus, θεσμεῦς πόρους, ita legendum arbitror, non ἀτόρους. 6 Cantharus, &c. Theodorus scarabeum hunc uocat. *Scarabeus.*

C De anthiarum generibus. Cap. CLXXI.

HIs natura non dissimili anthian esse docuit Icesius. Porro anthian nō- *Anthias.*
1 nulli sacrum piscem uocauere: quādoquidem quo in loco anthias sit, nullam ibi beluam esse confessum est, quo iam indicio secure spongiatores utinantur. Sed id casu sic euenire dixerim: quo modo & ubi sit limax, neq; sus est neque perdix: omnes enim limaces ab his eduntur. Frequens hic piscis apud Chelidonias Asiæ insulas, & circa Sarpedonem promontorium,

Anthicon petris sunt pascua grata profundis.
Non illis sempet gaudent, uulgóque trahuntur
Quò gula, quò uentris iubet insatiata libido.
D Ante alios, istos compellunt œstra palati.

Anthias æstate parit, hyeme in cibo optimus est. strepitu gaudent, eóq; allecti nonnunquam capiuntur. Anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, spinis quas in dorso serratos habent, lineam secare traduntur, eo qui tenetur extendente, ut præcidi possit. Hæc Plinius: at uero Ouidius, *Quibus modis capiantur anthiæ, ostendūt Plinius & Oppianus.*

1 Anthias (inquit) iis tergo quæ non uidet, utitut armis.
Vim spinæ nouítque suæ, uersóque supinus
Corpote, lina secat, fixúmque intercipit hamum. *Plinius hoc, Pithea authore, murenæ tribuit.*

2 Nam, ut Oppianus scribit, dentibus aut nullis armatur, aut certe obscuris obtusísue: sed si hamo detinetur, plurimum renititur, magnásque ostendit in renitēdo uires. Anthiam stomacho minime gratam esse, sed probum tamen generare succum Icesius author est, faciléque excernitur. Anthiarum *Σῶμα κοῖλον, καλὸν. Anthiæ species.*

species quatuor: aliæ nanque fuluæ, aliæ candidiores, nigricant aliæ. Sunt E
Εὐωπός. & quos εὐωποὺς & αὐλωποὺς uocant, quasi magnos aut cauos habentes oculos 2
Αὐλωπός dixeris: quãdoquidem supercilium in iis ueluti in orbem ducitur. Anthian
quoque alij callichthin uocant, alij callionymon: nonnulli elopa: & alij ly-
Callichthis. con. Quos tamen diuersos esse pisces Dorion affirmat: est enim callichthis
καλλιώνυμος. (qui & callionymos à quibusdam uocatur) serratis dẽtibus, & carniuorus,
Callionymus. & gregalis: atque, ut sentit Oppianus, pelagius, & qui non admodum lito-
re gaudeat. Hunc sacrum piscem cognomine uocant: nam ubi callichthis
est, noxia magnarum non cætera monstra ferarum apparẽt: & si hamo de- 3
Callionymus. tinetur, ingente ui renititur. Callionymus Aristoteli litoralis piscis est, idẽ 4
Pulcher. qui & uranoscopos uocatur ab oculis, quòs in capite ita sitos habet, ut etiã
Vranoscopos. si noluerit, non potest non suspicere cælũ: nonnulli agnum uocant. Fel cal F
Agnus, ἀγνός lionymo in iecore inest proportione corporis maxime omnium pisciũ co-
piosum. Vranoscopus malum procreat succum, & saporẽ habet uitosum,
ut Xenocrates author est: & cibus grauis, ut Diphilus prodidit. Et sunt qui
callionymum dicant esculentum esse: plerique negant. Fel callionymi ocu
lorum suffusioni, albugini, & hebetudini obscuritatíue medetur. cicatrices
sanat, & carnes oculorum superuacuas consumit: auribus utilissimũ, cum
Ἡμεροκοίτης. rosaceo infusum. Ignauus piscis est hemerocœtes: oculos hic habet in sum- 5
mo uertice, os inter oculos medium. Interdiu semper dormit, noctu uigi-
Nycteris, lat oberrans: indéque à nonnullis nycteris uocatur. Piscis uoracissimus, & 6
Νυκτερίς. nunquam edendo satiatus. nec cessabit unquam,

Donec cum rapido disrumpat uiscera uentre: G
Et nimio pastu uita spolietur onustus.
Est tantæ signum crapulæ uentrísque rapacis:
Appendat si quis piscem, dein porrigat escas,
Dum cibus ore tenus, pastu & summa ora replentur,
Arripiet.

Helops. Ellopa quoque nonnulli anthian uocant: eundémque esse quẽ callichthin 7
Ellops. & callionymum arbitrantur. Dorion distinguit, uti modo diximus,
Elops. Est pretiosus helops nostris incognitus undis, ut scripsit Ouidius.
Hellops. Pamphilio nanque mari profundo nec alio pascitur: quanquam Arche-
stratus ellopen ex Syracusis pręcipue laudare uidetur. Branchias quaternas
habet utrinque simplices. Fel à iecore semotũ est, & intestinis commissum. H
Helopi palmam saporis inter pisces multi dedẽre: estque stomacho gratus,
abũde nutrit, & aluum facile mouet, ut Xenocrates docuit. Appion gram-
Accipenser. maticus eundem esse ellopa & accipenserem tradidit. Sed falluntur, ait Pli- 8
nius, qui eundem accipenserem existimauerunt: quanquam & peregrinus,
& apud antiquos piscium nobilissimus habitus accipenser est: tanta nan-
que erat apud Romanos ueteres accipẽseris gratia, ut à coronatis ministris
cum tibicine & cantu in conuiuium introduceretur. Vnus omnium ac-
cipenser squamis ad os uersis contra aquam nando meat. Nullo nunc in ho
nore est: quod quidem miror, inquit Plinius, cum sit tam rarus inuentu. Piscis
est non equidem magnus, figura ad triquetrum accedẽs, rostro porrectio-
re. Hu-

A re. Huius piscium generis, uel minimus non minoris uenire solitus est, mille nummis Atticis. *χιλίων δραχμῶν.*

1 ἱερὸν ἰχθύν, id est sacrum piscem alij quoque pompilum uocant, alij delphina, alij piscem, quem λεῦκον, id est candidum appellant alij auratam: alij denique ἱερὸν ἰχθύν significare dicunt, ἄσυλον ἰχθύν, id est sacratum piscem, ut ἱερὸν βωμὸν. 2 Fuluæ ξανθοί. Cynedi soli piscium lutei, inquit Plinius, qui an sint ex hoc genere nondum constat: sicuti neque an cum cynedis iidem sint alphestæ. Sunt autem alphestæ, pisces toto quidem corpore cerei coloris, quibusdam tamen partibus admixto purpureo. Capiuntur autem fere, ut aiunt, bini, alter ad alterius caudam insequens. Alphesticus Aristoteli κιῤῥὸς, id est fului aut rutili coloris est. Est & κηρὶς, ceris, tenella carne piscis, stomacho gratus, uentrem mouet. succus ex eo & crassior est, & abstergendi uim habet. Αὐλωπὸς, aulopion qui circa insulas Tyrrhenicas uersantur cetaceum quendã piscem appellant magnitudine maximum, qui etiam cum thynnis pugnat, & contra piscatores nonnunquam decertat, & sæpissime uictoriam reportat: cum est captus, eximia forma spectatur.

ἱερὸς ἰχθύς. Sacer piscis. Cãdidus piscis. Cynedi. Ἀλφηστὴς, alphesticus. Κηρὶς, ceris. Aulopios.

B oculis est patulis, rotundis, magnis, dorso cœruleo & uentre candido. à capite ad caudam pertinens aurea quædam linea in orbem desinit. Ex his nonnulli cicures sunt, quos sane piscatores ut beneficos ab aliis internoscunt, eósque tanquam duces sectantur, nec comprehendunt unquã. alij feri sunt aulopij, quos & capiunt piscatores & occidunt. Hæc Ælianus. 3 Hæc ex Oppiano. Eadem suprà de anthia ex Aristotele dicta sunt. 4 Halesurion, inquit Hermolaus, sunt qui pro callionymo pisce capiunt. 5 Hemerocœtes, &c. Hic cum callionymo aut idem est, aut certe nõ dissimilis: neque Aristoteles Pliniúsue aut Athenæus hoc nomen habet, neque cõtrà, Oppianus callionymum nomen, quod meminerim. 6 Nycteris; Lippius noctuam uertit. 7 Ellopa, &c. Theodorus accipenserem uocat. Elaps alius piscis ab ellope, apud Iul. Pollucem. Ouid. in Halieutic.

Halesurion. Noctua. Accipenser. Elaps.

Túque peregrinis accipenser nobilis undis. Ob raritatẽ laudatur à Martiale,

C Ad palatinas accipensera mittite mensas.

Ambrosias ornant munera tata dapes.

8 De accipenseris pretio & nobilitate apud antiquos, plura leges apud Macrob. lib. 3 Satur. 9 An de accipensere hæc, an de galeo Rhodiaco potius dicantur apud Athenæum, considera. *Accipenser.*

De lupo & asellis. Cap. CLXXII.

PRæcipuam olim authoritatem fuisse lupo & asellis, Corn. Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Lupus (λάβρακα Græci uocant) lapidem in capite gerit: ideóque algore maxime infestatur: linguam habet osseam atque adhærentem, cor trigonum: ut inter pisces liquidius audit. solitarius est & carniuorus, uti prodidit Aristoteles. Lupus quanuis pelagius sit: (ita enim uocantur & qui in mare profundum secedunt:) in paludibus tamen maritimis (quas λιμνοθαλάσσας uocant) & fluuiorum ostiis frequens est: præsertim ubi copia dulcis aquæ influit. Et iis maxime locis fœtificat, ubi flumina exeunt in mare: sæpius uero in fluuios ascẽdit. Hunc piscem, inquit Galenus, in aqua dulci natum non uidi: in paludes tamen & fluuios è mari ascendisse conspeximus: eóque fit ut raro paruus, quemadmodum mugil sæpius inueniatur. Bis anno parit lupus, prior partus æstate perficitur: uerum posterior, qui scilicet hyeme accidit: infirmior est. Cum

Lupus, λάβραξ.

D (margin letter beside "litarius est & carniuorus")

1 alios pisces complures intra piscinarum septa, tum etiã sine macula (nam sunt & uarij) lupos includimus. Fuscina interdiu lupus sæpenumero capitur dormiens, alioqui minime fuscina posse capi existimatur. Lupum piscẽ

reti circundatum arenas arare cauda, atque ita conditum trāsire rete, pro- E
didit Ouidius. Quapropter solertia in ruendo sese lupum aliis præstare pi- 2
scibus nonnulli prodidēre: uerum, ut Plinio placet, minus in prouidēdo lu-
pus solertiæ habet: sed magnum robur in pernitendo: nam ut hæserit ha-
mo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ. Lupus &
mugilis quanquam inimici sint capitales, tamen stato tempore congregan
tur. Cum fert utero lupus deterior est. Luporum laudatissimi, qui appellan
Lupus lanatus tur lanati à candore mollitiáque carnis. optimo sapore iudicantur in Tybe
ri amne inter duos pontes. Hæc Plinius. Lupus marinus, inquit Xenocra-
tes, quo maior est, eo durior euadit. Optimus autem est qui magnitudine
mediocri est: tenellus enim & stomacho gratus, boníque succi est: suauis
quoque & copiosum præbens alimentum: facileque & per corpus digeri- F
tur, & per aluum desertur: contrà qui in piscina seruantur inclusi, sapore
sunt minus grato. Cum in utroque humore uictitet lupus piscis, marino
scilicet & dulci, qui in puro mari degit, inquit Galenus, longe præstantior
est eo, qui in mixtis uitiatísue aquis uiuit: atque quod ad succi probitatem
attinet, ne auibus quidem montanis multum cedit. Optimis quoque ma-
Lupus uarius, maculosus. rinis piscibus æquari tradit Xenocrates fluuiatiles lupos, maculosos ua-
riósue, (ita uoco ὠδιστιγμένους) ex Tiburtino Aniene. Lupū appellant Foroiu- 3
Λάβραξ ἐπιστί-γμενος. lienses piscem ex quo garum faciunt. In mari rubro piscis nascitur quem
Lupus Foroiu- persеum Arabes simul & Græci nominant, aspectu lupo similis, pari ma-
liensis. gnitudine cum anthia maximo. naso est leuiter adūco, cingulis aureis dis-
Perseus. tinguitur, quæ à capite exorientia oblique feruntur, & ad uentrem usque G
pertinent. frequentibus & prægrandibus dentibus munitus est. Ex omni-
bus piscibus qui in eo mari uersantur, robore & audacia maxime excellere
Asellus. dicitur. Asellorum, inquit Plinius, duo genera: collyri minores, & bacchi,
Bacchus. qui non nisi in alto capiuntur: ideóque prælati prioribus. Et callarias asel-
Callarias. lorū generis, ni minor esset. Quos Plinius asellos, Græci ὄνους uocant, & ὀ-
ὄνος, ὀνίσκος. νίσκους, id est asinos & asellos: quos Philotimus ὄνους, alij ὀνίσκους dixere, inquit
Galenus. Est uero ὄνος & ὀνίσκος, ut Aristoteles prodidit, (inquit Athenæus) 4
piscis minime gregatilis, cuius os magno hiatu rescissum est, non aliter at-
que galei: & qui solus inter pisces cor in media aluo gerit: & in cerebro la-
Molari forma pillos habet molari forma. ὄνος, inquit Aristoteles, caniculæ temporibus ca
ἐμφερεῖς μύ- lidissimis latet: indicio autem esse uidetur, quòd longo interposito tempo- H
λαις, id est ro- re capiatur. Cum pisces uenatur ὄνος, obruit arena sese: cúmque nullam sui
tundos. corporis partem intectam reliquerit, uerberat radiolis, quos in ore gestat, 5
quos piscatores uirgulas uocant, quas pisciculi cum aspexerint, adna-
tant, quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. Differunt autem (ut Dorio tra-
ὄνος, γάδος. dit) ὄνος & ὀνίσκος: ὄνον quidam γάδον appellarunt: ὀνίσκον autem γαλλαρίδαν & μά- 6
ὀνίσκος. ξενον: nonnulli uero βάκχον: alij γελαρίαν, ut refert Euthydemus. Archestratus
Γαλλαρίδης. ὄνον à quibusdam καλλαρίαν uocari dicit. Oniscus, ut Oppianus scribit, in locis
Μάξενος. pascitur cœnosis & herbidis: at onos non nisi in alto mari minoribus pisci-
Βάκχος, Γελαρίης. bus insidiatur: qui & caniculæ temporibus latet. Cūque hamo tenetur, non 7
Oniscus. Onos. facile sequitur trahentem: sed plurimum reluctando, piscatori nō paruum

facescit

A facescit negotium. Asellorum caro, inquit Galenus, mollis quidem est, sed non æque ac saxatilium friabilis. Xenocrates mediam habere substantiam mauult eam inter molle & durum, & succum probum eundémque copiosum gignere. Aselli ipsi non parum inter se discrepant: nam qui in syncero mari uictitant, probóque utuntur alimento, carnis bonitate cum saxatilibus contendunt: qui uero prauo aluntur nutrimento, aut in aquis quoquo modo mixtis degunt, (præsertim uero si uitiosæ fuerint aquæ) mollē quidem habent carnem: uerum ob pinguedinem lentorémque, neque suaues adeo iam sunt, & alimentum gignunt excrementosum. Ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, adalligātur linteolo contra febriū circuitus. Bacchus, ut Xenocrates tradit, mediocris est substantiæ: ut uero B Diphilo placet, bonum procreat succum: sed qui non facile cōcoquatur, & uitosum quid in se habeat. Aselli nomen à colore diductum est, ut Varroni placet, sicuti & umbræ turdíque.

Asellus. — *Bacchus.* — *Vide an sit Athenæi exemplar hoc in loco mendosum.* — *Asellus.*

1 Quos sine macula lupos uocat Columella, iidem fortasse sunt quos Plinius lanatos dicit. quos uero Columella uarios, eos Oribasius ἐπεστιγμένους, id est maculosos. 2 Et pictæ mormyres (mormylos uocant alij) eodem modo retia declinant, in arena sese condentes. in arenosis litoribus uictitant. Mormyros (à Theodoro mormur dicitur) æstate parit. Copiose nutrit mormylus, inquit Icesius, (Epicharmus myrmam uocauit) Archestratus piscem inutilem, neque tempore ullo bonum esse dixit. Considera lector, an eiusdem an diuersorū piscium sint hæc nomina omnia. 3 Ex Strabone. Est Anio fluuius in Tiburtino agro, qui in Tyberim influit tertio ab urbe miliario: ut refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnam esse eorum piscium C copiā, quos troctas uocamus. Hermolaus hoc in loco apud Pliniū pro collyri callariæ legit, ex Athenæo, ut scribit: uerum Plinius ipse lib. 32 separauit callariam ab asellorū genere: quandoquidem asellis minor est callarias. Apud Athenæū Dorio refert quosdam γαλλερίδας uocare ὀνίσκον. Euthydemus γελαρίην, Archestratus καλλαρίαν. 4 Aristoteles (quod meminerim) ὀνίσκον ne nominat quidē, sed ὄνον. 5 Verberat. Vetus interpres, Habet in orificijs quandā partem sicut uirgā, &c. Vide supra in squatina, & item in rhombo. 6 Vnus idémq; piscis bacchus uocatur, oniscus & schellaris, uti alio loco ex Dorione refert Athenæus. 7 ὄνον νωθρὸν, id est segnē ignauúmue uocat Oppianus: & inter magnos pisces illum enumerat lib. 3 de pisc.

Lupus lanatus. — *Lupus uarius.* — *Ἐπεστιγμένος,* — *Maculosus.* — *Mormyros.* — *Mormylus.* — *Mormyros.* — *Mormur.* — *Myrma.* — *Trocta.* — *Callarias.* — *Gallerida.* — *Γελαρίη.*

De umbra & glauco. Cap. CLXXIII.

1 D VMbra, quam σκίαιναν uocant & σκιαδέα, lapillos etiam in capite habet: ideóque algore infestatur. Sciena cum metuit, caput oculósq; abscondit, aut in cauerna quapiam, aut herbis marinis, reliquo corpore neglecto, ita se totam abscōdi putans. Scienæ caro minime quidem dura est, sed mediocris: quæ tamen saxatilibus duriuscula sit. Sciadeus, inquit Xenocrates, bonum gignit succum: facile in corpus digeritur: saporis est iucundi: nutrimentum præbet non admodum copiosum. Sciænæ interanea, & squamæ combustę, pauos discutiunt. Siena alia esse uidetur à sciena: nam sciæna, uti Oppianus scribit, in saxis herbosis degit: siena uero in saxis nudis. Vmbrā quoque fluuiatilem habet Ausonius,

Effugiens oculos celeri leuis umbra nataru.

Glaucus quoq, à colore, uti arbitramur, cœruleo dictus, pelagius piscis est: 2 latétque æstate mediis feruoribus dies sexaginta. Appēdices habet paucas

Vmbra. — *Sciæna.* — *Σκιαθίς.* — *σκιαδής.* — *σκιαίδης.* — *Σκιαδεύς.* — *Siena.* — *An idem qui sciæna.* — *Siena.* — *Vmbra fluuiatilis.* — *Glaucus,* *γλαῦκος.*

superne exeuntes circa uentriculum. Fœtum, cum metuit, ore recipit, rur- E
súsq; emittit. Capitis in cibo præcipua laus: uel ut Archestrato uidetur, ro-
stri maxime, (κεφαλὼ uocant) sicuti in cõgro capitis totius. In maiorum pi-
scium numero cẽsentur, qui à nonnullis τμητοὶ uocantur, id est qui in partes
secantur ad patinam. Caro illi dura est. in omnibus lupo inferior est: &, ut
Xenocrates prodidit, non minus à lupo uincitur, quàm ipse sparum supe-
rat. Verrucas tollit glauci iecur. Glaucus è iure sumptus (uel uti aliis placet, 3
Glaucíscus. glaucíscus) mulieribus lactis copiam facit. Glaucíscus, inquit Diphilus, in 4
cibo similis est cephalo & mugili.

Vmbra marina. 1 De umbra marina extat Ennij uersus apud Apuleium, -Melanurum: Turdum merulámq; umbrámq; marinam. 2 Latet æstate. Ouidius in Halieut, Ac nunquam æstiuo conspectus sydere glaucus. 3 Glauci iecur. Hermolaus F hoc in loco Plinij glaui iecur legit, non glauci. 4 Glaucíscus piscis an idem sit cum glauco, an alius, considera lector.

De sparo & aurata. Cap. CLXXIIII.

Sparus. SParus (de quo Ouidius in Halieuticis,
Sparulus. Et super aurata sparulus ceruice refulgens)
Xenocrate, uti modo diximus authore, lupo & glauco in cibo deterior est.
Icesius uero ita prodidit, Sparus, cum aliis plerisque piscibus copiosius alit:
tum uero quàm mæna meliorẽ succum progenerat. Diphilus sparũ acrem
esse prædicat, carne tenera, minime uirosa, stomacho grata, concoctu haud
Aurata, χρύσοφρυς. difficili, & quæ urinam ciet: frixa tamen difficilius concoquitur. Auratæ, 1
qam chrysophryn Græci à fulgente splendore uocant, in gustus suauitate G
primas partes tribuit Icesius. uerum uti Martialis cecinit,

Non omnis laudem pretiúmque aurata meretur:
Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

Litoralis piscis aurata est, partim saxosis partim arenosis locis degens: pela
gius quoque. nonnunquã appendices habent auratæ superne exeuntes cir-
ca uentriculum, aliæ plures, aliæ pauciores. Parit aurata æstate. parit uero,
ut lupus, in iis maxime locis qua flumina exeunt in mare: quinetiã in ma-
ritimis paludibus auratas quoque gigni apertum est. medijs feruoribus la-
Onos, Plinius, asellus. ret, ut onos, plurimum temporis. Hyeme aduersa ualetudine laborat. Fusci
na sæpenumero capitur interdiu dormiẽs, ut lupus: alioqui minime fusci-
Ioníscus. na posse capi existimatur. Auratam Ephesij ioníscum uocarunt, ut Arche- H
stratus author est. Aurata carnem habet cãdidam, solidam, & quæ bonum
procreat succum, abundéque nutrit, facile digeritur atque excernitur.

Orata. Chrysos. 1 Auratæ. Orata, ut Festus inquit, à colore auri: quod rustici orum dicebant. Aurei coloris chryson habet Plinius ex Ouidio: qui in Halieutic. inquit:
-Et auri chrysophrys imitata decus. Oppianus in Halieutic. lib. 1.
ἀλλὰ χρύσοφρυς ἐπώνυμος, id est ut uertit Lippius, Aurata à splẽdoris nomine dicta.

De turdo, merula & aliis quibusdam saxatilibus. Cap. CLXXV.

INter saxatiles scarus, ut dictum est, principatum obtinere creditur: secũ-
dum uero locum Galenus merulæ ac turdo tribuit: tertium deinde tuli-
di,

A di, phycidi & percæ. De scaro satis diximus. Merula, quæ κόσσυφος græce di- *Merula.*
1 citur, inter saxatiles laudata, colore est subobscuro uiridante. Merula mas Κόσσυφος.
est, uti Oppianus tradit: turdus uero (κίχλην uocant) fœmina, inter saxatiles *Turdus,*
quoque nobilis, inquit Plinius, & μελανόστικτος, id est nigris quibusdam macu Κίχλη.
lis insignis Merula & turdus mutant colorem: uere enim nigrescunt: post
uer albedinem suã recipiũt: & hyeme latent. Branchias habet turdus utrin-
que quaternas, eásque duplices, excepta nouissima. Mollis utrique caro est,
& quæ probum creat succum: qui tamen per halitum facile digeritur, ne-
que copiose admodum nutrit. Turdum nonnulli σαῦρον, alij αἰολίαν uocarũt. Σαῦρος.
2 Turdorum cõplura sunt genera. Iulis (ut Galeno placet) saxatilis piscis est: Αἰολίας.
cuius caro & concoctu facilis, & corpori humano saluberrima est. Et Op- *Iulis,* Ἰουλίς.
B piano quoque iulis piscis saxatilis est in muscosis algosisq; saxis uiuẽs: par-
uus admodum pisciculus: uerum hominibus in mari natantibus & urinã-
tibus uenenato morsu infestissimus. Agmine dẽso adhærẽt iulides immotę
corporibus natantum, non aliter atque muscæ solent in autumno. Os huic
(inquit Ælianus) sceleratissimi ueneni refertum est. quẽcunque piscem de-
gustarit, inhabilem ad esum, pernitiosũmq; ei qui postea gustauerit efficit.
Hominem quoque non minus morsu persequitur mus, (μῦς à Græcis uoca- *Mus,* Μῦς.
3 tur) piscis alioqui paruus: sed duro tergore & dentibus robustis. Est & μῦς
qui capriscus dicitur. caro eius uirus olet & dura est, difficiliúsq; concoqui- *Capriscus.*
tur. cutis ori grata est. Phycis, qui & phycus dicitur, saxatilis piscis & tenel- *Phycis.*
C lus est: percæ similis est spinis uallatus. mutátque colorem: cum enim cæte *Phycus.*
4 ris temporibus candida sit, uerno uaria redditur. eadem pisciũ sola ex ma- Φύκης. *Fuca.*
rinis piscibus nidificat ex alga atque in nido parit. Et cum cæteri pisces, qui
oua pariunt, semel pariant, pusillæ phycides bis anno pariũt. Differt in hoc
genere mas à fœmina, quòd mas nigrior & squamis amplioribus est. Phy-
cides, quanquam cætera abstinent carne, tamen squillas sæpenumero appe
tunt. Mollem carnem habent phycides, probúmque succum gignunt, qui
facile difflatur: nec multum nutriunt. Facile corrumpuntur, inquit Diphi-
lus, minimẽq; uirosæ sunt. Est & phycen huic similis, pisciculus saxatilis & *Phycen,*
tenellus: faciléq; (ut perca) corrũpitur. Phycidi perca similis est, quæ & per- Φυκίω.
cis dicitur, piscis & amni & mari cõmunis, id est marinus & fluuiatilis. sa- *Perca.*
xatilis est circa muscosa algosáque uictitans, uirgulis lineísque quibusdam *Percis.* Πέρκη.
D uarius. Branchias habet utrinque quaternas, eásque duplices nouissima ex- Πέρκις.
cepta: plures quoque appendices superne circa uentriculum. Parit fluuiati- Γραμμοποί-
lis perca in fluuiorum & lacuum paludibus, id est quæ prope fluuios aut la- κιλος.
cus stagnant, (πελμαγάδες uocant) in arundinetis. In partu continentem emit *Perca fluuia-*
tunt suum fœtum, eo quo ranæ modo: adeo enim fœtus ipse continuo filo *tilis.*
sibi cohæret, ut eum piscatores ex arundinibus colligant. De fluuiatili per-
ca hæc cecinit Ausonius,

Nec te delitias mensarum perca silebo,
Amnigenos inter pisces dignande marinis,
So us puniceis facilis contendere mullis.
Nanque & gustus iners, solidæque in corpore partes

Segmentis coeunt, sed dissocianrur aristis. E

Perca alimentum gignit saluberrimum, & quod concoctu facile est: uerú, ut inquit Diphilus, æque atque phycis facile corrumpitur. Pro locorum tamen ratione in quibus uictitant, percæ nonnulla uarietas contingit. Quæ in Rheno gignitur perca, marinis piscibus in succi probitate æqualis est, ut prodidit Xenocrates. Percæ salsæ è capite cinis, melle addito, uerendorum pustulas discutit. Channe aut chaune, phycidi & percæ similis: pelagius piscis, ut Aristoteli placet, & carne sola uescitur. Circa saxa uictitat, ut scribit Oppianus, alga muscóque plena. Colorem habet, uti ex Aristotelis sententia refert Athenæus, nigro rutilóque uarium, aut in nigro rufescentem, & maculis lineisue quibusdam distinctum. Huic uenter prope os positus est: adeo ut cum minores pisces insequitur, uentriculus illi in os nonnunquam procidat ob uoracitatem. Channę omnes grauidæ capiútur. Et ex se F

Concipiens channe gemino fraudata parente est, inquit Ouidius.

Carnem habet channe mollem quidem & tenellam, sed quàm perca tamé duriorem. Channæ iecur siccarum pondere. x.IIII. cum oleo cedrino, petunctis pilis nouem mensibus, psilothrum fit palpebrarum.

Χάννη. Χαύνη. Χάννος. Hiatula. Ποικιλόχροιαν μέλαιναν, καὶ ποι κιλόχρωμον. Alii legũt, nõ channæ iecur, sed tenia iecur

1 Viridante, &c. Merulæque uirentes dixit Ouidius: Athenæus uero κόσσυφος μελάγχρους. 2 Iulis, &c. An idem sit piscis Galeno & Oppiano qui ἰουλὶς uocatur, ambiguũ uidetur. 3 Vide an forte fasse hoc in loco apud Athenæũ legi debeat (ut cõiicit Hermolaus) ὗς pro μύς, id est sus. 4 Spinis uallatus. Ἀκάνθαις ἐσκεπασμένος καὶ παχυλόχροος.

Ὗς.

De melanuto, coracino & aliis quibusdam. Cap. CLXXVI.

Saxatilis piscis est melanurus: & prope litora in locis arenosis alga pascitur. Cotacino similis est piscis uarius, notis pluribus nigris insignis, non aliter atque sargus. Percarum ducem Numenius melanurum dixit. Viribus haud magnis est, sed solet non facile reti aut nassa capitur: nec ad pastionem mari trãquillo, sed tempestatibus agitato proficiscitur: capitúrque tunc temporis apud litora esca ex caseo & pane. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, inquit Plinius, melanuri in mari panem abiectũ rapiunt: iidémque ad nullum cibum in quo hamus sit, accedunt. Xenocrates melanurum stomacho gratum esse prædicat, probúmque gignere succum: & qui facile digeritur, abundéque nutrit, atque haud difficultet excernitur. Icesius melanurum sargo similem esse tradit: uerum succi bonitate atque suauitate inferiorem: probe tamen nutrire & succum procreare modice astringentem. Melanuro similis est melanderinus: & coracinus melanuro similis est: pelten hunc uocant Nili accolæ. Et Alexádrini πλάτακα: Parmeno autem Rhodius etiam platistaticon uocari dixit, αἰολίαν quoque nonnulli coracinum uocant: alij tamen alium piscem significare æolian contendunt. Est uero coracinus piscis amni & mari communis. colore est nigricante, præsertim in pinnulis. lapidem gerit in capite. Gregalis piscis est: & parit autumno inter algas locis densis. Fert uterum longo temporis spatio: & cum utero fert, optimus est coracinus, perinde ut mæna. Parit etiam nõnunquam messe tritici. loca saxosa incolit & herbida, latet hyeme: neque capi

Melanurus. Meláderinus. Coracinus, Κορακῖνος. Πέλτης. Πλάταξ. Platistacos. Aeolias.

G 1 H 2 3

A capi solet nisi certis quibusdam temporibus & eisdem semper. Prodest coracino ferme, præter cæteros pisces annus squalens, quia teporem potius affert. Cum alij pisces magna celetitate adolescant, hoc coracino præcipue accidit inter minores. carnem habet duram, & ad salituram idoneam, uti infrà docebimus. Coracinus marinus parum corpori præbet alimenti, idq; bonum mediocriter, ut Icesius prodidit. Sed coracinus in Ægypto principatum obtinet, & præcipue qui in Nilo nascitur: ideóque Nilo peculiarem esse piscem uoluere nonnulli. hunc Xenocrates, uel nobilibus marinis piscibus æquari tradit. Dorion coracinum à nonnullis saperden appellari, optimúmque in palude Mæotide gigni prodidit. Porro saperdes, ut Aristoteles author est, inter fluuiatiles lacustrésque pisces, cum uterum gerit, commendatur. Xenocrates κόρακον scribit piscẽ esse praduræ carnis, qui & in maiorem auctus magnitudinẽ durior euadit, sapore uiroso, difficulter in corpus digeritur. Est & κόραξ apud Athenæum, carne quàm sit hierax duriore. Coracinorum carnes aduersus scorpiones ualent impositæ. fel eorum uisum excitat. Coracinum fluuiatilem sale maceratum ἡμίνηρον appellant Alexandrini: hoc inter salsamenta facile concoquitur digeritúrque, abunde nutrit, miniméque mali est succi. Coracini salsamenta pauos discutiunt & carbunculos.

Plinius. Præterquam æstatis diebus paucis, & iisdem semper. *Saperdes.* *Coraxus. An idem qui coracinus.* *κόραξ.* *Coracinus. Ἡμίνηρος.*

1 Theodorus oculatam uocat: uerum Plinius utrunque enumerat piscem eodem ptope uersu, tanquam uarios, lib. 32 cap. 7. Oculatã Celsus inter mediæ materiæ pisces duriusculos numerat. Melanurum Athenæus ὀῤῥοπυγιόστικτον καὶ πολύγραμμον καὶ C μελανόγραμμον dixit. 2 ψύχρος, quem Numenius ψόρον uocauit: an idem sit, uide apud Athenæum. 3 Coracinus, κορακῖνοι dicti sunt, quod assidue oculos moueant, inquit Athenæus: πλατίστακον uocari scribit Massarius, à lata figura. Theodorus quandoque coruulum, nonnunquam graculum uocat. Porro graculo similem draconem marinum dixit Plinius, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθωπι χροῒ, id est, ut uertit Lippius,

Et nigro cui nomina dicta colore. Coracinus. Athenęus quoque ex Aristophane μελανοπτέρυγον κορακῖνον uocat. Epicharmus κορακίνους χρωΐδας dixit.

Oculatã. *ψύχρος.* *ψόρος.* *Coruulus.* *Graculus.*

De exocœto & cordulo. Cap. CLXXVII.

Miratur Arcadia suum exocœtum, appellatum ab eo, quòd in siccum somni causa exeat. Circa Clitorium uocalis hic traditur & sine bran 1 chiis: idem aliquibus adonis dictus. Piscis est colore subfuluo subrufóue: D cui à branchiis utrinque ad caudam usque protenditur linea siue uirgula candida. Est autem figura minime lata, sed terete, magnitudine paruis mugilibus, qui apud litora inueniuntur æquali: hoc est longitudine octo digitorum aut semipedali. Et, ut paucis rem absoluam, pisciculo qui tragus uocatur, similimus est exocœtus, pręterquam quòd tragus infra gulam nigrũ quoddam gerit, quod tragi, id est hirci barbam uocãt. Est autem exocœtus piscis saxatilis, ut qui petrosis locis uictitat. Hic mari tranquillo unà cum maris effluxu egressus dormit in sicco inter lapillos ad solem cõuersus: qui ubi satis quieuerit, sese denuo aquã uersus reuoluit, donec ab undis marinis recipiatur. Obseruat quoque tunc temporis aues marinas, quæ in litore pascuntur, sæpe nanque illum aggrediuntur. Has cum uiderit, quantum po-

Exocœtus. Ἐξώκοιτος. *Adonis.* *Τράγος.*

Tragus. Squalidus, ἀχρώδης.

test, fugit quocunque modo saliendo reptandóque, donec in aquam perre- E
pter. Tragus uero cui similem diximus exocœtum, infráque gulam nigrũ 2
quoddã habere quod tragi, id est hirci barba uocatur, pisciculus squalidus
est, minimúmque aut succi continens aut pinguedinis: uictitat apud lito-
ra herbosa. Exeunt in terram & alia aquatilia, ut qui marini mures uocan-
tur, & polypi, & murenæ: sed inter ea quæ brãchias habent, qui terram pe-
tit, ut inde cibum accipiat, unum adhuc tantummodo nouimus (inquit A- 3
Cordulus. κόρδυλος. κορδύλη.
ristoteles) cordulum nomine. Pinnis hic caret, sed brãchias habet & pedes,
& caudam præterea laxam & latam. Natátque pedibus & cauda, quam si- 4
milem siluro habet, quoad paruum magno licet conferre. quadrupes idem
est, ut ad ambulandum idoneus: egressúsque cibum petit in terra.

1 Subfuluo. Oppianus, ξανθὸς ἰδεῖν: Athenæus, ὑπόπυρρος, id est subrufo. 2 Tragus, F
Teragus. &c. Teragus paruus piscis est ex Ouidio, an idẽ an alius à trago, nondum constat. 3
Inter pisces non inter quadrupedes cordulum numeramus, tum Aristotelem secuti au
κόρυλος. thorem, tum etiam quia branchias habet, quod piscium proprium est. κόρυλον etiã uo
cat eum Numenius. 4 Laxam, μανώδη uetus interpres, non spissam.

De marino dracone & scorpione. Cap. CLXXVIII.

Draco marinus. Δράκων, Draco. Δράκοντος σιμοίη χλωροίη, inquit Oppianus.

LItoralis piscis est draco marinus, partim in arena, partim inter saxa de- 1
gens: cætero quidẽ corpore (ut Ælianus prodidit) aliis piscibus similis:
caput uero atque oculorum magnitudo terreni draconis speciem similitu-
dinémque gerunt: magni enim sunt & uenusti: maxillę etiã similitudinem
quandam habent cum terrestribus. Et pellis quoq; non procul abesse à ter-
reni draconis pelle palpanti uidebitur. Simul & infestis & uenenatis arma
tus est aculeis: habet nanque in brachiis aculeos spinásue uenenatas ad cau G
Dracunculus. Graculus.
dam spectanteis. Quidam aliud uolunt esse dracunculum: est autem, ut Pli 2
nius tradit, graculo similis. Draco marinus captus atque immissus in are-
Hæc fere de serpente marina ab Aristotele narrãtur.
nam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. Draconem marinũ car-
nem habere duram uescentibus omnibus apertum est. Draco marinus ad
spinæ suæ qua ferit, uenenum ipse dissectus & impositus, uel cerebro toto,
prodest. Dentiũ dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gin-
Scorpio. Scorpius. Scorpio marinus.
giuis. Quemadmodum draco marinus, sic & scorpio lædit, dum manu at-
tollitur: aculeo nãque uenenoso armatur: piscis partim pelagius, partim li-
toralis. Est enim duplex scorpionum marinorum genus, ut Icesius author H
est. Sapore præstant atque alimenti bonitate qui pelagij sunt: hi rufo
sunt colore. Alterum genus subatrum est, palustre potius atque cœnosum.
Vario colore scorpium esse tradit Epicharmus. Plures habet scorpio appẽ-
dices superne circa uẽtriculum. bis anno parit. Caro scorpionum dura est,
& cum sinapi manditur. Vt uero Icesius scribit, cartilagineam duritiẽ ha-
bet scorpius: alimentúmque præstat copiosum: facileq; excernitur, ut qui
abstersoriam uim habeat. qui pelagij & rufo colore sunt, uberius alunt. Io-
cinoris doloribus scorpio marinus in uino necatur, ut deinde bibatur. Scor
pius marinus necatus in uino, uesicæ uitia & calculos sanat: lapis qui inue-
nitur in scorpionis marini cauda, pondere oboli potus. Pauos discutit scor-
pio in uino decoctus, ita ut foueantur ex illo. Scorpij marini fel alopecias
repler:

A replet: oculorum suffusioni, albugini, hebetudini obscuritatíue medetur. Vel ut alij tradũt, fel marini scorpionis rufi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes suffusiones discutit: inungi ter oportet intermissis diebus.
3 eadem ratio albugines oculorum tollit. Scorpæna, inquit Xenocrates, durã *Scorpæna.*
habet carnem, saporis minime ingrati. In mari rubro sagittarius gignitur, *Sagittarius.*
erinacei speciem habens, firmis & bene longis armatus aculeis.

1 Ab Ephippo δρακαινίς, id est dracæna uocatur. 2 Spinas, ἀκάνθας: uenenum *Dracæna.*
habent, sed minime mortiferum. 3 Plinius scorpænam & scorpium tanquam di- *Δρακαινίς.*
uersos enumerat. Athenæus quoque differre tradit scorpium & scorpænam & colore
& succo. Scorpidas quoque narrat Aristoteles in alto fœtificare: necdum cõstat an sint *Scorpides.*
è scorpionum genere.

B

De mugilum generibus. Cap. CLXXIX.

1 NOn in saxosis locis, sed in maritimis paludibus fere uictitat mugilũ *Mugil.*
genus, & apud fluuiorum ostia, ubi copia influit dulcis aquæ: atque *Mugilis.*
in iis maxime locis parit. Mugil, ut inter pisces, facillime audit. Ventriculũ *κεστρεῖς.*
habet auium modo carnosum: & altera uentriculi parte plures exeunt appendices, altera uero una tantum. Mugilum genera plura sunt: sed quatuor
2 præcipua numerantur, cephalus, chelon, sargus & myxos: ita Aristoteles. *Cephalus.*
Icesius autem, Leuciscorum, inquit, id est mugilum plura dicuntur genera, *Χελών.*
cephalus, cestreus, chelon & myxinus: quorum cephali & suauitate & suc- *Σαργός.* *Μύξος.*
ci probitate cæteris præstant. Secundum locum obtinent, qui κεστρεῖς dicun- *Leuciscus.*
C tur: iis inferiores sunt myxini: sed omnium deterrimi chelones, qui & bac- *κεστρεῖς.*
3 chi banchíue appellantur. Hæc Icesius. Euthydemus duo prodidit mugilũ *Μυξῖνος.*
genera, sphenea (quod ieiunum est & figuram refert quadrãgulam) & di- *Βάκχοι.*
dactylea, qui latitudinem habet minorem quàm duorum digitorum. Do- *Βάγχοι.* *Σφηνεύς.*
rion mugilis marini species duas posuit, cephalum & νῆστιν, id est ieiunum. *Διδακτυλεύς.*
Sunt qui omne mugilum genus sponte oriri opinantur, sed non recte: nam *Νῆστις.*
& oua eorum fœminæ, & semen genitale mares habere cernuntur: uerùm *Ieiunus mugil*
genus quoddam eorum est, quod nõ coitu, sed limo arenáue enascatur, ut quod apud Gnidum olim factum memoratur. Stagnis eorum sub canis ortu resiccatis, & limo iam arido, ubi primum imbribus restagnare loca inciperent, pisciculi nascebantur generis mugilum, quod per coitum procrea
D tur magnitudine menulæ paruulę: nec in iis aliquid uel oui uel seminis cõ-
4 tinebatur. Et genus quoddam mugilum reperitur in fluuiis lutulentis, in *Mugil fluuiatilis.*
5 quo nec mas est nec fœmina. Nascuntur & inÉpharũ lacu mugiles, qui bi
nas tantum pinnulas habent. Qui chelones dicuntur & sargi, myxi atque *Chelones.*
cephali, grauescere mense Decembri incipiunt: gerúntque diebus tricenis. *Sargi.* *Myxi.*
Parit cestreus iis locis maxime, quà fluuius exit in mare, ut dictũ est. Et in- *Cephali.*
ter primos pisces partum accelerat: parit nanque hyeme. In piscium gene- *Cestreus.*
re alter alterum sui generis edit, excepto mugile. Cephalus & κεστρεῖς soli carne omnino abstinent: cuius rei argumentum est, quòd neque in uentre tale quid unquam habentes reperiuntur: neque esca in eos ex carne utimur, sed panis offa. Neque oua fœtúsue cestrei ab ulla belua uiolantur: ideóque co-

piosi existunt:sed cũ adoleuerint,tunc à cæteris piscibus corripiuntur. Ve- E
ὀλιγόβορον est minime gulosum esse κεστρέα, dicit Oppianus.
scitur mugilis unusquisque phuco algáue, atq; arena. Gulosus omniũ ma-
xime mugilis est atque insatiabilis,inquit Aristoteles:quocirca uentre di-
stẽto grauescit: & cum sit ieiunus,uilis est. Cum hic metuerit,caput abscõ- 6
Alias, eidem tam incauta facilitas.
dit,corpus totum occultari credens.Eidẽ tamen tanta facilitas, ut in Phœ-
nice & Narbonensi prouincia,coitus tempore è uiuariis marem linea lõga
per os ad branchias religata emissum in mare,eadémque linea retractum,
fœminæ sequantur ad litus:rursúsque fœminam mares partus tẽpore. Scit
mugil esse in esca hamũ,insidiásque non ignorat:auiditas tamen tanta est,
ut cauda uerberando excutiat,cibos, capitur autem esca,ex pane, lacte &
menta.retia saltu nonnunquam superat. Viget mugilis autumno: deterior
est cùm fert utero.Cùm plurimis piscium generibus imbres conducãt, mu F
gili tamen nocent:fit enim ut pluuiis multi ex his de facili excæcentur, si
modum aqua excesserit.Et cum pisces omnes,dum uterũ gerunt,graui sti-
mulo agitentur,ita ut in terram exiliant,omnium maxime mugilẽ ita so-
licitari certum est.Mugilus & lupus quanquam inimici sunt capitales, ta-
men stato tempore congregantur.Sæpe mugiles cauda abscissa uiuunt:ab-
roditur uero à lupo eius cauda. Subit cestreus in amnes & lacus, ibiq; pro-
spere degit.Cestres(ut Artemidorus tradidit)ascẽdunt in Nilum uere,cum
prægnantes sunt:descendunt autem paulo ante pleiadum occasum unà o-
mnes parituri: & tunc quoque in septa incidentes capiuntur.Sunt mugiles
(ut Icesius author est) boni admodum succi:facile excernuntur,nec multũ
alunt.Porro ex alto mari mugil optimus habetur,sapore iucundo,subacri,
lupo nihilo inferior.subiens hic purũ lympidúmq; flumen carnis duritiem G
temperat,euadítq; delicatior : qui uero in limosis lacubus stagnantibúsue
locis capitur,uirosior est.Attritis imponitur cinis è capite mugilũ:cõburi-
tur autẽ in fictili uase: illini cũ melle debet.Inter salsamẽta mediæ materiæ
Banchus. Myxinos,
Cestreus est.Bãchi,quẽ quidam myxinon uocãt,fel auribus utilissimũ est.
Inueniũtur in bãchi piscis capite ceu lapilli:hi poti ex aqua, calculosis prę- 7
Cephalus.
clare medẽtur.Mugilũ genus præstantissimũ cephalus est,nomen à capitis
Chelon.
grauitate sortitus.Est uero cephalus alter,qui chelon dicitur:alter pheręus. 8
Labeo.
Cephalus, quẽ chelona uocãt,litoribus gaudet:sed prope paludes maxime 9
Cephalus trãslitorianus.
uictitat,aut ad fluuiorum ostia ubi copia influit dulcis aquæ:alter eiusdem H
generis trãslitoranus,qui non nisi mucore uescitur suo: quãobrem semper 10
ipse ieiunus est.Pascuntur limo cephali:quo fit,ut graues & sordidi sint.Pi-
scem ipsi nullũ omnino edunt, sed & carne penitus abstinẽt:cuius rei argu
mentum est,quòd nihil tale in uentre unquã habentes,reperiũtur. Et quo-
niam uersari in limo solent,efferunt se,urinantúrque sæpe,ut corporis sor-
des mucúmue abluant. Oua fœtúsque eorum à nulla belua uiolantur: qua-
propter copiosi existunt:sed cum adoleuerint,tunc à cæteris piscibus corri
Archanus.
piuntur,maximéque ab archana. Parit cephalus ad æquinoctiũ autumna- 11
le,& eius fœtus nouissime fere omnium apparet. De cephalo Galenus hæc
Cephalus.
prodidit.Cephalus ex eorum piscium genere est, qui squamis integuntur.
Nascitur autem non in mari solum,sed in paludibus ac fluuiis:quo fit,ut ce
phali

A phali non paruum inter se discrimen habeant: ut uideri possit cephalus pelagius alterius esse generis, carnéque ipsa plurimũ differre ab eo, qui in palude uiuit, aut fluuio, aut limoso aliquo stagno, aut cloaca, qua expurgãtur urbium stercorariæ. est enim eorum caro qui in cœnosis & sordidis aquis uictitant, excrementi mucíque plena: sicut optima eorum qui in puro mari uiuunt, præsertim si uentorum flatibus agitetur. Inter pisces cephalus maxime utraque aqua utitur, marina scilicet & dulci: & hanc habet naturam, ut aduerso flumine natans, quàm longissime à mari discedat. Et hic quidẽ cephalus numerosas illas ac paruas spinas non habet, sicuti neque marinorum quispiam alius: uerum qui ex fluuio aut palude in mare descẽdit, non secus ac congenetes huiuscemodi, spinarum plenus est. Hęc de cephalo Ga-
B lenus. Pausanias quoque cephalos lutosos esse pisces testatur: cœnosisq́; locis & fluuiis turbulentis gaudere. Cephali præstantiam statim indicat gustus: qui enim præstantior est, & suauior sentitur & acrior, pinguedinísque expers: at contrà, qui pingues sunt atque insipidi, ij tum in gustu, tum uero ad concoctionem sunt deteriores, stomachóque aduersi, & malũ procreãt succum. Hic tamen si sale condiatur, (nam & cephali sale adseruãtur) longe quàm ante præstantior euadit: nam quod in eo mucosum uirosúmque est, id totum deponit. Recens autem salitus iamdiu in sale adseruato melior existit. Leuciscos uocant nonnulli pisces quosdam in fluuiis genitos, alterum cephalorum genus esse rati. Est autem leuciscus cætera quidem usquequaque cephalo similis, nisi quòd leuciscus candidior paulo est, capité-
C que minore & sapore acutiore. Quod ad alendi facultatem attinet, cephalo fluuiatili similis est. De cephalo autem fluuiatili ita cecinit Ausonius: capitonem uocat.

Insipidi, κατὰ τὴν γεῦσιν ἔκκλυτοι. — *Leuciscus. Λευκίσκος.* — *Cephalus fluuiatilis.* — *Capito.*

> Squameus herbosas capito interlucet arenas,
> Viscere prætenerís fartim congestus aristis:
> Nec duraturus post bina trihoria mensis.

1 Mugil & κεστρεῖς tam genus quàm speciem significant: uocãtur etiam mugiles à quibusdam πλῶτες. Mugil apud Varronem etiam in piscinis dulcibus seruatur. 2 Chelon, &c. Plinius placentem cauda labrum dixit ex Ouidio. an idem labrus sit qui chelon? quem Theodorus labeonem uocat: sicuti & σάργον sargonem, & μύξον muconẽ
D interpretatur. 3 Bacchi legitur apud Athenæum. uide an potius banchi legendum sit. Sed banchum alteram speciem uocant quidam, quæ myxinos dicitur, uti infra explicabimus. 4 Mugil fluuiatilis etiam oxyrynchus uocatur, ut Diphilus prodidit. 5 Sipharum lacu mugiles, &c. An sint hi mugiles potius ex anguillarum genere? 6 Ieiunus utilis, &c. Videtur Theodorus hoc in loco legisse, ὅταν ᾖ μὴ νῆστις· uerum nos Aldinam secuti literam Græcam, quam & iisdem uerbis citat Athenæus, ita reddere maluimus. 7 Cephalus, &c. Theodorus capitonem uocat. Cephalum alium a cephalino, qui & βλεψίας uocatur, Dorion author est 8 Pheræus, &c. aliàs περαῖος, id est transitoranus, ut uertit Theodorus: hoc est, ut ego arbitror, qui lõgius à litoribus degit. 9 Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum sed mugilum generibus referunt. sed uarie, uti suprà uidere licet. 10 Mucore uescitur, &c. Est apud Aristotelem pholis, quæ mucorem quem ipsa emittit, sibi obducit: ita ut in eo quasi cubili quiescat. uide an idem sit piscis, an eiusdem saltem generis. 11 Et apud Aristotelem acharnas, quem æstate laborare scribit, atque eo tempore extenuari. Athenæus acharnũ habet: & alio loco acarnan, qui suauis piscis est, & in gustu subastringens · qui & medio-

Πλῶτες. Labrus. Labeo. Sargo. Muco. Oxyrynchus. Capito. Cephalinus, βλεψίας. Cephalus, περαῖος, uel φεραῖος, Pholis, φωλίς. Acharnas. Ἀχάρνας. Ἄχαρνος. Acharnus.

Acarna. Acarne. criter nutrit, & aluum ciet. Acharnas, ut uult Xenocrates, neque stomacho gratus est, E
neque probum generat succum. Dura carne est, nec facile corrumpitur. Et Plinius acar
nen habet, an iidem sint pisces an diuersi?

De dasquillo, salpa & quibusdam aliis. Cap. CLXXX.

Dasquillus, δάσκιλλος. PAscuntur cephali cœno, ut dictum est: dasquilli cœno & stercore. Sal-
pa quoque stercore uescitur: uerum hæc natura, ut alij alibi pisces prin-
Salpa, σάλπη. Σάλπης ὁ. cipatum obtineant, ut coracinus in Ægypto, zeus Gadibus: circa Ebusum 1
Salpe. salpa, obsenus alibi: & qui nusquam percoqui possit, nisi ferula uerberatus.
Stercore, ut diximus, uescitur salpa, piscis alioqui saxosis locis uictitans, al-
gosisque & muscosis: atque alga pascitur herbísque. reperitur & in palu-
dibus maritimis: sed esca fœtida præcipue capitur, ut stercore. Quin & cu- F
curbita capitur, quod ei ex omnibus uni euenit. Est uero piscis colore ua-
rius, uirgis uel maculis quibusdã rubentibus distinctus. Serratos habet den 2
tes: & solitarius uagatur. auditum habet peracutum. Semel parit, æstatis sci
licet initio locis plurimis: nonnunquam uero autumno. Gustui fere ingra-
ta salpa est, ut Archestratus author est: in usu autem cibario messis tem-
pore maxime habetur aut autumno: ut uero Xenocrates docuit, salpæ
quæ in alto capiuntur, sapore sunt iucundo, subacri: abundéque nutri-
unt, nec facile corrumpuntur: quæ uero apud litora, carnem habent durio-
Aliàs, salpes. rem, saporísque ingrati, & quæ malum procreat succum. Salpe expurgat ul
cera in linteolis concerptis. Gignitur & in mari rubro piscis stromateus
στρωματεύς. nomine, salpæ similis: uirgulas habens per uniuersum corpus extensas auri
seserinus. speciem referentes. Binis quoque uirgulis insignis est piscis, qui seserinus G
Faber, zeus. uocatur. Faber, qui & prisca consuetudine zeus appellatur, in Gadium
municipio generosissimis piscibus adnumeratur. in Atlantico mari pasci-
tur, nec alibi.

1 Circa Ebusum, &c. Archestratus circa Mytilenem, Diphilus circa Alexandriam salpas prædicant optimas. 2 Virgis uel maculis, &c. Oppianus, αἰολόνωτος: Athenæus, πολύγραμμος καὶ ἐρυθρόγραμμος.

De gobione. Cap. CLXXXI.

Gobio. PIscis paruus gobio est, & ex iis qui parui perpetuo manent. Gobius ap-
Gobius. pendices habet plures superne circa uentriculum. Pariunt iuxta litora 1 H
κωβιός. Gouius. gobiones, suáque oua lapidibus committunt latiuscula & arenida. Subeũt
Gobius. in fluuios nonnunquam: ibíque pinguescunt. E gobionibus sunt qui in flu
Gobio. uiorum ostiis aut paludibus maritimis uictitant: partim etiam in saxis, &
κῶθος. partim in arena degunt. Qui saxatilis est, hunc Numenius κῶθον uocauit.
Gobio fluuiatilis. nec marinus solum piscis est gobio, sed & fluuiatilis, quem hoc modo de-
pinxit Ausonius,

Gobio non maior geminis sine pollice palmis.
Præpinguis, teres, ouipara congestior aluo:
Propexíque iubas imitatus gobio barbi.

χαυλίνη. Præterea alius albus est, nigricat alius, & alius uiridior est, χαυλίνη uocatur.

Gobionem

A Gobionem album Eurypi non esse pelagium certum est, inquit Aristoteles. Denique

Lubricus & spina nocuus non gouius ulla est. Et,
Gouius aculeo pugnat, funditque uenenum.

Gobius spinosus.
Venenum, sed minime mortiferum inquit Aelianus.

Gobiorum caro, inquit Galenus, ut asellorum & saxatilium piscium carne durior, ita mollior est quàm mullorum: crassitudine uero & tenuitate mediocrem generat succum. Præstantissimus autem est gobio, tum ad uoluptatem, tum uero ad concoctionem digestionémque, & ad probum gignendum succum, is qui in arenosis litoribus aut inter saxa uiuit: qui uero in fluuiorum ostiis aut paludibus maritimis degunt, diuersam plane carnem habent ab iis, qui in puro mari uictitant: neque enim æque iucundi sunt sapore, neque succum tam bonum præstant. Quòd si limosa fuerit aqua, aut B urbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. Copiosum, inquit Icesius, sed non bonum procreat succum gobiones sapore grati: facile excernuntur, nec multū nutriunt. Gustui gratiores sunt candidi nigris: uiridium autem gobionum caro substantia est rariore, magis pinguedinis expers, succúmque præstat tenuiorem, neque adeo copiosum: ob magnitudinem tamen magis alit. Gobios, qui saxatiles sunt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Diphilus, gobij inquit, percis simile præstant alimentū. qui uero ex iis parui sunt & candidi, teneriā habēt carnem: miniméque uirus olent: probum gignunt succū, & facile concoquuntur: uirides squalidiores minúsq; pingues sunt. Gobius recens, inquit Dio- C scorides, si in suillum uentrem cōiectus insuatur, & in aquæ sextariis duodecim, donec duo supersint decoquatur: tum excolatus & sub dio refrigeratus potui detur, aluum sine molestia soluit: canum reptiliúmque plagis utiliter imponitur. Gobionem saxatilem, uti modo diximus, nonnulli κώϑωr uocant. κωβιῷ, id est (ut equidem arbitror) paruo gobioni specie similis est βελόνος. βλόνος quoque piscis est in herbosis litoribus degens. Blennorum cinis, inquit Plinius, cum ruta, uesicæ uitia & calculos sanat. Epicharmus quoque uilem quendam piscem βαίωνα nominat.

Gobio saxatilis.
βελόνος.
βλόνος.
Blennus.
Βαίων.

1 Gobio, &c. Siculi κώϑωνα uocarunt. alij κώϑωr. Sunt qui κωβιδάριαν & κωβίδια habent.

κώϑων, κώϑος.
κωβιδάριον,
κωβίδιον.

D

De apuarum generibus & similibus quibusdam aliis.
Cap. CLXXXII.

1 E Gobionibus paruis & ignobilibus, qui terram subeūt, creatur piscicu-
2 lus qui κωβίτης dicitur apuæ genus. Porro quam apuam nostri, aphyen Græci uocant: quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Grauis cibus apua est & concoctu difficilis, ut Diphilus prodidit. Sunt autem apuę plura genera: quæ aphritis & aphros, id est spuma uocatur, non ex coitu gignitur, sed ex terra arenosa consistit: quod quidem apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem affert: & tēporis longioris spatio perit, sed denuo nascitur: unde fit ut breui quodā tempore excepto, omnibus fere anni temporibus generetur. Efferri id pisciculi genus funditus de terra, argumentū est, quòd

Aliàs, qui in arena gignuntur.
κωβίτης.
Apua.
ἀφρίτης.
ἀφρός.
Spuma.

nisi tempore tepido non capiatur: utpote quod de humo ad summa tempo- E
ris gratia ueniat. Fiunt locis umbrosis & tepidis, quoties temporis benefi-
cio solum tepescit, ut in Attica terra apud Salaminem, & iuxta Themisto-
cleum, & in Marathone: nonnusquam uel cum aqua de cœlo incessit ori- 3
tur pisciculus hic in spuma, quæ à copioso imbre cadente efficitur, unde no
men spumæ (ἀφρὸς) accepit: fertúrque interdum per summa maris, (cum cæ-
lum tranquillum fuerit) & in spuma fluitat, perinde ac in fimo uermicu-
lus uoluitur: quamobrem in loca complura genus id apuæ affertur è ma-
ri: & copiose quoque generatur, & capitur anno tranquillo & humido. Iis
itaque ortus partim ex limo aut arena, partim per summa facta putredine
agitur. Reliquum uero apuarum genus, fœtura piscium est: quæ etenim co
Cobites. bites dicitur à gobionibus, ut modo diximus, paruis ignobilibus creatur. F
Phalerica Quæ uero phalerica uocatur, mẽbradas gignit, quibus unà cum spinis ue- 4
Membrades. sci solemus: sicuti & aliis quæ ex iis procreãtur: uocantur autem trichides. 5
Μεμβράδες. Ex iis trichiæ oriũtur, uile edulium, ut testis est Iulius Pollux. Trichias, uel, 6
Trichides. ut Aristoteli uidetur, trichæus, cum põtum ingreditur, uidetur & capitur:
Trichias. sed exiens nusquam uisus adhuc est: sed hi soli Istrum amnẽ subeũt, unde,
Trichæus. quà diuiditur fluuius, per abditum terrę meatum in Adriaticum mare de-
fluunt: argumento est, quòd subeuntes ex Adriatico in meatus illos nun-
An hic tri- quam capiuntur: sed descendentes in Adriaticũ semper. Trichias bis anno
chias idem sit, parit. Est apuæ genus quoddã, quale in portu Atheniensium nascitur, quod
an alius piscis. encrasilochos dictos progenerat. ut uero quibusdam uidetur encrasilochi
Encrasilochus 7
Ἐγκρασίχολος. ex illo apuarum genere procreãtur, quam cobitin appellari diximus: quin- G
etiam genus aliud apuæ est, quod mænarum & mugilum sit fœtus. Illa ue-
Aphros. ro altera quæ aphros & aphritis dicta est, humida est, breuéque, ut dictum
Aphritis. est, tempus durat, & restant tandem caput & oculi. sed iam piscatores qué-
admodum deportare possunt inuenerunt: sale enim aspersa plus temporis
Epsetus. adseruari potest. Et hæc certe cæteris quæ hactenus dictæ sunt omnibus
Ἔψητος. pręstat. Cobitin etiam epseton pisciculum uocat Dorion: & illum quoque
Ἀφρίτη. qui ex athrine pisciculo procreatur. Est sane epsetus in apuarum genere pi 8
Ἀθερίνη. sciculus. epsetos uocãt nõnulli pisciculos qui in fossulis relinquuntur Nilo 9
Triglites. recedente. Præterea quoddã apuæ genus triglitẽ Dorion nominat. Icesius
in apuarum genere quædam, inquit, alba & tenuis admodũ est & spumea, 10
Cibotis, quàm cibotin nonnulli appellant: alia pleniore crassioréue corpore, & for- H
κιβῶτις. didior: præstantior quæ nitida & tenuis est. Engraulis, ut scribit Oppianus,
Engraulis. apuæ genus est, pisciculus perimbecillis & timidus: ut qui grauissima sit pi
Ἐγγραύλις. scibus omnibus præda. Engraules cateruatim & uelut nodo indissolubili
colligati natant: ut nõnunquam uel nauim remorari possint: capiuntúrq;
retibus magno numero. Sũt, inquit Oribasius, pisciculorum minimorum
genera quædam, quæ sale adseruantur, quæ unà cum acrioribus oleribus
κορακίδια. eduntur. Vocantur alia κορακίδια, alia βωΐδια, alia κόλλια, alia τυφλωΐδια, quæ 11
βωΐδια. omnia & stomacho infesta sunt & aluum citant, nec facile corrumpuntur.
κόλλια.
τυφλωΐδια. Apuarum tanta est Athenis copia, ut ob uilitatẽ (ut Chrysippus refert) uul-
Apua. gare sit mendicorum edulium: cum tamen aliis locis, ubi longe deteriores
nascuntur,

A nascuntur, magno habeantur in pretio. Apua, ut Clearchus peripateticus
docuit, piscis genus est molle ac tenerũ adeo, ut admotũ igni protinus de-
12 coquatur: & oleo feruenti iniectum, statim ab igne auferendum præcipiat
Archestratus. Apuæ, membrades & trichides, piscésque id genus alij, qui- *Apuæ. Membrades. Trichides.*
bus unà cum spinis uesci solemus, humidius præstant alimentum, flatuo-
súmque, dum in uentriculo concoquuntur, generant spiritum: ut qui con-
coctionem recipiunt minime æqualem, statim etenim caro ipsa cõcoqui-
tur, sed spinæ tempore longiore perficiuntur.

1 κωβῖτις dicitur, Theodorus gobionariã uocat. 2 Apuã, &c. Aplua Theodoro, ἀφύη καὶ ἀφύδιον uocatur. 3 Oritur pisciculus. Apuæ proueniunt, ut docet Plinius, spuma maris incalescente, cum admissus est imber. 4 Phalerica. φαληρική, Lynceus B Samius φαληρικὰς ἀφύας dixit. 5 Membrades appellãtur, & βεμβράδες, & βεβράδες, & βεβραδῶνες. 6 τριχίδας, Theodorus sardinas, & τριχίας sardas uocauit: Dorion uero τὴν τριχίδα τριχίαν appellat. Vtrunque Theodorus & τριχίαν & τριχαῖον sardam interpretatur. Sed quis piscis sit sarda infra explicabitur. τριχίας & τριχαῖος an idem sit piscis nondum nobis cõstat: an uero apud alterutrum, Pliniũ scilicet an Aristotelẽ, menda sit. 7 Encrasilochos. Enctalos alij legunt. Eundẽ piscem arbitrantur nõnulli esse engrasilochũ, & engraulim. 8 Athrine an sit eadem quæ atherina? de qua infra. 9 Epsetos, inquit Hermolaus, à coquẽdo nominatos arbitror: quos Artemidorus etiam plestos uocauit. Theodorus ἑψητοὺς naricas interpretatus est. nescio quàm uere, inquit Hermolaus. Piscis certe minimus est narica, ut Festus inquit. 10 Spumea, ἀφρώδης, id est rariore substantia, arbitror. 11 Hæc arbitror, in apuarum genere numerantur. 12 Admotum igni. Hinc ortum est prouerbium, ἰδὲ πῦρ ἀφύη, quasi uidisse modo sufficiat ad decoctionẽ.

Gobionaria. Aplua. ἀφύη. ἀφύδιον. φαληρικὴ ἀφύη. Apua phalerica. βεμβράδες, βεβράδες, βεβραδῶνες. Sardinæ. Sarda. Encraulus. Plesti. Narica.

C

De trichide, thrissa & similibus quibusdam aliis. Cap. CLXXIII.

ET trichidas, uti modo diximus, membrades gignunt: & uulgi cibus tri- *τριχίς.*
chis est, & qui uili cõparatur. saltu simul ac cantu summopere gaudet,
ut nonnunquam cantuum uoluptate captus exiliat è mari. Trichida sunt
1 qui arbitrãtur eundem esse cum trissa: similes certe sunt trichides, thrissæ, *Thrissa. Thressa.*
chalcides & eritimi. Thrissæ, inquit Oppianus, chalcides & abramides ca- *θρίσσα.*
teruatim natant locum semper mutãtes, modo in alto pelago, modo apud *θρῆσσα.*
2 litora uictitantes. Aristosus spinosúsue piscis est thrissa, nec multum habẽs *ἀβραμίδες.*
in se pinguedinis: neque succum in alimento præbet copiosum, sed eum ta
D men, qui facile in corpus digeritur. Ascẽdunt in Nilum thrissæ, sicuti & ce-
stres soli fere piscium, ut Aristobolus author est, absq; crocodilorum me-
tu. Qui Mareotin lacum accolũt, trissas illic cãtu & testarũ concrepãtium
consonantia piscantur: etenim eæ saltantes in piscatoria ad se comprehen-
dendas explicata instrumenta incidunt: atque hoc pacto Ægyptij splendi-
dam prædam consequuntur. Trissam nonnulli clupeam interpretantur, si- *Clupea.*
cut alij alosam. Est autem clupea, authore Plinio, minimus piscis, qui atti-
lum ingentem fluuij Padi piscem, uenam quandam eius in faucibus mira
cupidine appetẽs, morsu exanimat. huic inter pisces primas partes tribuit
3 Ennius poeta. Alosam autem piscem plebeium esse ostendit Ausonius *Alosa.*
4 hoc carmine:

Stridentésque focis obsonia plebis alosas.

Chalcis.

Chalcis trichidi atque trissæ similis est, piscis aristosus spinosúsue: (aut sic- E
cus & squalidus, hoc est ἀχρεώδης) neque multum in se pinguedinis cõtinet, 5
neque succum copiosum in alimentum præbet: facile tamen in corpus di-
geritur. gregalis piscis est. Et gregatim natãt chalcides (ut modo diximus)
locum semper mutantes, modo in alto pelago, modo apud litora degẽtes.
In fluuiatilium quoque numero chalcis est. Ter parit, & gregatim sua oua
gurgiti altiori mandat congesta. sonitum quendam & ueluti stridorẽ non-
nunquam emittit. Chalcis uitio infestatur dito, ut pediculi sub branchiis
innati plurimi interimant: quod nulli ex cæteris accidit. Chalcidas nõnulli.
sardinos uocarunt. Aristoteles eritimos sardinos dixit. Est uero eritimus 6
chalcidi trissæq́; similis, & in alendo quoque: quẽ Dorion condimẽto sua-
uiorem euadere prodidit. Sale cõdiuntur nonnulli pisciculi, in quibus chal F
cis est & halecula.

Sardinus. Eritimus. Chalcis. Halecula.

θρίσσα. θράττα. Thessa. Thetta. Alosa. Clypea. Atherina. Arista. Chalceus. Erica. Spuria. Sardinia. Sardina. Sardena. Σαρδίνη.

1 Thrissæ. θρίσσα uel θράττα alius, opinor, marinus est pisciculus uersicolor: thes-
sa à quibusdam uocatur & thetta. 2 Aristosus spinosúsue. Theodorus spinosum
dixit. Græca Aristotelis exemplaria καὶ ξηρότερον habẽt, sed falso, ut opinor: Athenæus
ἀχρεώδης fortasse, id est squalidus, aut siccus. θρίσσαν Theodorus alosam uocat. 3
Ennij uersus extat apud Apuleium,

Omnibus ut clupea præstat mustella marina, &c. Sunt qui legant clypea.

4 Alosam. Atherinam Phauorinus uilem esse piscem tradidit: an eadem sit cum
alosa, consideret lector. Atherina (quam aristam appellat Theodorus) è solitariorũ ge-
nere (ita nanque interpretatur σποράδας) prima in hoc genere parit: fœtúsque eius pri-
mum fere omnium apparet. parit atterens aluum arenæ. 5 Chalceus piscis alius à
chalcide est Cyzici frequens, figura terete, στρογγύλος τι καὶ κυκλοειδής: an idem sit, qui G
faber? Chalcida Theodorus ericam interpretatur, nonnunquam & spuriam: quæ in-
ter fusaneos pisces numeratur, & qui semel pariunt. Verum eo in loco uidẽtur exem-
plaria omnia mendosa: nam chalcis gregalis est, non fusaneus: & ter parit. 6 Sardi-
niam habet Columella pisciculum salsamentis idoneum, & à chalcide diuersum: nisi
deprauatus sit codex. Item sardinam Galenus, uel sardenam σαρδίνω.

De halecula, mæna, smaride & boce. Cap. CLXXXIIII.

Halecula. Halecula riualis. Alec. Μαινίς. Mæna.

TAbentes haleculas incrementi minuti pisces iubet Columella præbe- 1
riis, qui in uiuariis seruantur piscibus. Riualem quoque haleculã no-
minat inter ea, quæ sunt incrementi parui animalia. Alecem appellant nõ- 2
nulli quam Græci μαινίδα uocãt, & Plinius mænam. Colore mutantur mæ-
næ, candidiores hyeme, & fiunt ęstate nigriores, id quod maxime suis pin- H
nis & branchiis declarant. Herbosis litoribus gaudet mæna, & gregalis est.
Omnium piscium fœcundissima est, & post brumam parit. utero grauis
melior est. Forma rotundior fœminæ, porrectior mari & latior. Euenit ut
cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem, plúsque ua-
rietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur. uocantur à nõnullis per
id tempus τράγοι, id est hirci. Mænæ succi bonitate gobiones superãt, ut tra-
dit Icesius. sed suauitate inferiores sunt. Capitis mænarum, quæ sale adser-
uantur, cinis, exsiccandi uim habet, nõ admodum acrem: ideóque ad sedis
rimas eo utimur: quidam & ad columellam diu induratam. Hæc Galenus.
Mænarum ex capitibus cinis, inquit Dioscorides, si imponatur, callosas se-
dis

Τράγος. Hircus.

A dis rimas abolet: cuius etiam garum putrida oris ulcera, si eo colluantur, si-
stit. Plinius mænarum muria & capitum cinis, inquit, cum melle sanat stru
mas. Anginas męnarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet.
Mænæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico aluum soluunt. Capitis mæ-
narum cinis ad rhagades & condylomata utilis. uulgo è mænis iucundissi-
mus habetur sal: ex eo saltē genere quod è muria salsamentorum recoqui-
tur, iterúmque consumpto liquore ad naturam suam redit. Mænidi simi-
3 les sunt boces & smarides, ut Pseusippus author est. Est autem smaris piscis *Smarides.*
litoralis, & litoribus gaudet herbosis. Colorem mutat non aliter atque mę-
na: candida enim hyeme, rursus æstate ad nigredinem redit: quod maxime
suis pinnis & branchiis declarat. Smarida nonnulli κυνὸς ὦτα, ἢ κυνοστόμα uo- *Κυνὸς ὦτα*
B carunt. Smaridis caput exustum excrescentes in ulceribus carnes reprimit: *κυνοστόμα.*
nomas cohibet, thymos clauósque absumit. eius caro, non secus ac cætera
salsamenta, scorpionum ictibus canúmque rabidorum morsibus prodest.
Verēdorum pustulas discutiunt smarides illitæ. Mulieribus lactis copiam
4 faciunt smarides cum ptisana sumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Box, ut *Box, βῶξ.*
diximus, męnæ & smaridi similis, in dorso quasi pictus, περὶ τὴν βοὴν, uti A- *Voca, uel boca.*
thenæo placet, nominatur: piscis paruus, oculos habens pro corporis ratio-
ne grandes: adeo ut Aristophanes Bizantius, non βόακα aut βῶκα, sed βόωπα *Boœs.*
potius appellandum statuerit, ab oculorum scilicet magnitudine, quasi bo *Βοῶψ.*
uinos habentem oculos. Piscis gregalis est & litoralis, in locis herbidis ui-
C ctitans. Concoquitur facilius box, atque in corpus digeritur iurulentus, &
aluum mouet: uerum assus suauior est & tenerior. Sunt & quidam pisces *Leucomeni-*
λευκομαινίδες dictæ, id est mænæ candidæ, quas aliqui βόακας appellarunt: alij *des.*
diuersos asserunt. *Βόακας.*

1 Aleculam arbitratur Hermolaus genus, non speciem esse: idémque apud nos si- *Alecula.*
gnificare aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id est prunatios aut carbonarios: *Anthracides.*
quicunque scilicet in pruna & craticula commode coqui possent: uerum ex Columel-
la apparet species esse. 2 Alecem appellant nonnulli, &c. Alex Plinio nō piscis, sed *Alex.*
gari uitium est, scilicet imperfecta nec collata fex. nec sane occurrit locus quispiam a-
pud ueterem aliquem authorem, qui plane ostendat alecem aut alec piscis genus esse.
Horatius in primo Sermonum, Ego fecem primus & alec inueni. Nonius
Marcellus locum hunc citans piscem significare dicit. 3 Quas Græci smaridas ap-
pellant, miror unde Theodorus cerros interpretetur, inquit Hermolaus. Sunt quidem *Cerrus.*
D gerres Plinio & Martiali quoque inter uiles pisciculos, sed diuersi à smaridibus, uti ex *Gerres.*
Plinio ipso liquet lib. 32. Martial. lib. 12.

Fuisse gerres aut inutiles mænas,
Odor impudicus urcei fatebatur.

4 Νοτόγραπτος, Vocam interpretatur Theodorus. Et certe lectio Pliniana in ue-
tustis codicibus bocā habet, non box, ut notat Hermolaus. Bocas, inquit Festus, pi-
scis genus est à boando, id est uocem emittendo. Ἀμφότεροί τε βῶκες, id est boces utri-
que dixit Oppianus: quasi duo sint eorum genera.

De aliis quibusdam piscibus, qui uocales dicuntur.
Cap. CLXXXV.

PIsces uocis quidem expertes sunt, ut diximus, sed sonos quosdam stri-
doresque mouent, qui uocales esse existimantur, ut lyra, ut chromis, de *Lyra.*

Pisces uocales, ἰχθύες φωνῆντες, ποικιλίαι.
Porcus. Orthagorisc⁹.
Porcus marinus. Κάπρος. Aper. Ὗς, Sus. ψαμμίτης. ψαμμάθις. Ὗς θαλάσσιος, Sus marinus.
De his infra inter cybiorũ genera.

qua suprà dictum abunde est: his enim quasi grunnitus quidam emitti- E
tur. In Clitore amne pisces uocales esse Mnaseus Patrensis author est. Phi-
lostephanus Cyrenensis Callimachi familiaris, in Aorno fluuio pisces esse 1
tradit similiter turdis auibus uocales: uocati autem ab accolis ποικιλίας. Ego
uero, inquit Pausanias, hos pisces cum caperentur uidi: uocem autem audi-
ui nunquam, quanuis uel ad uesperum usque apud fluuium expectassem:
quo maxime tempore uociferare ferũtur. Appion maximum piscium esse
tradit porcum, quem Lacedęmonij orthagoriscum uocant: grunnire eum
cum capiatur. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cru-
ciatu magno læsorum. Remedium est limus ex reliquo piscium eorũ cor-
pore. κάπρος, ut inquit Aristoteles, id est aper, piscis, quem amnis Achelous 2
gignit, uocalis habitus est: & grunnitum habet. Idem fortasse quem ὗς, id F
est, suem uocant nonnulli, alij ψαμμίτιν uel ψαμμαθίδα: quanquam ὕες θα- 3
λάττιοι, id est sues marini non inepte dicũtur etiam thynni, cum à glandium
marinarum esu pinguiores efficiantur. Circa Lusitaniam nanque, ut refert
Polybius, nascuntur in mari glandes, quibus uescentes thunni mirum in
modum pinguescunt, nõ aliter atque porci quadrupedes terrestribus glan-
dibus: quocirca non immerito sues aut porci marini dici possunt. Laudan-
tur in hoc pisce maxime, quæ circa uentrem partes sunt: ὑπογάστρια dicun-
tur & abdomina.

Ποτάμιος χοῖρος, porcus fluuiatilis.
Σκάφρος.
Ὕαινις.
Ὕαινα, Hyæna Sus.

1 In Aorno, &c. In Aroanio Arcadiæ fluuio scribit Pausanias. 2 κάπρος, Hic
forsitan est, quem Athenæus ποτάμιον χοῖρον, id est porcum fluuiatilem uocat: quem e-
tiam ex Aristotele uocalem esse tradit. Eodem loco habetur σκάφρος, quem & uocalem G
esse dicit, nisi forsitan menda sit, & κάπρος scribi debeat. 3 Ὕαινις quoque piscis est,
& ὕαινα: sed an üdem an diuersi à sue, dubitat Athenæus. Duríque sues, dixit etiam Oui
dius in Halieutic. De hyæna ita habet Plinius, Et hyænam piscem uidi in Oenaria in-
sula captum, caput exerentem. Hyæna ab Oppiano inter ferocia cete numeratur, quæ
multo sit immanior quàm hyæna terrestris.

De thynno, thynnide, pelamide, & huiusce generis aliis. Cap. CLXXXVI.

Thynnus, Thunnus. Scarodyla. Cordyla. Αὐξίδες. Auxuma. Cordyla, uel cordula. Pelamis, Πηλαμύς. Limosa. Lutaria. Sarda. Thunnus. Thynnis. Pelamis. Thynnis. Orcynos.

CVm annuum excessere tempus, thynni uocantur: etenim cum thynnę
in Ponto peperint, prodeunt ex ouo, quas alij scarodylas aut cordy- 1
las uocant: Bizantij auxidas (Theodotus auxumas) nominant, quia diebus H
paucis adolescunt. Cordyla, inquit Plinius, pelamis pusilla, cum in Pontum
è Mæotide exit, hoc nomen habet. Hæ Ponto exeunt autumno in mare u- 2
nà cum thynnis: eodem autem redeunt uerno tempore, iam adeptæ eã ma
gnitudinem, qua limosæ aut à luto, pelaonidis, id est lutariæ nomen acci-
piant. Sarda quoque uocatur pelamis longa ex oceano ueniens. Limosis 3
thunni prouectiores ætate anno esse putantur uno: & thunni tunc uocan-
tur, uti modo diximus, cum annuum excessere tempus. Præ nimia pingue-
dine disrumpuntur thunni nonnunquam: nec fere plusquam biennio pos
sunt uiuere, ut Aristoteles author est. Pelamis, uti Sostratus prodidit, etiam 4
thynnis dicitur, cum scilicet ad thynni magnitudinem increuerit: postea
uero maior adhuc reddita, orcynos uocatur. Postremo autem cum ingen-
tem in

A tem in molem creuerit, cete. Et quidem iam captus est thunnus sene x, inquit Aristoteles, cuius pondus erat ad talenta quindecim: & caudæ interuallum ad cubita quinque & palmum: (Plinius, duo cubita, inquit & palmum.) Leuis piscis thunnus est, mari amníque cōmunis. Differt mas thynnus à fœmina, eo quòd fœminæ pinnula iuncta sub uentre est, quam apha-
5 rea nuncupant, quæ mari deest. Coeunt thunni mēse Februario post idus:
6 pariunt Iunio ante nonas. & semel anno parit thunna: sed quoniam partē præmature, partem sero producit, hinc fœtificare bis creditur. Edit sua oua condita quasi utriculo, in quo oua exigua multáque consistunt. Incrementum autem partus præcipua sumit celeritate. Pelamides ac thynnę in Ponto pariunt, nec uspiam alibi ut sentit Aristoteles: ut uero Strabo refert, pa-
B riunt in Mæotide palude. A partu statim oua sua, & prolem deinde paruā adhuc, deuorat thunna. Carne sola uescitur thynnus magna ex parte: quandoque etiam algam tangit, sed & glande quoque pinguescit, ut modo diximus. Thunni omniū maxime gaudēt tepore: & ob eam rem arenam & litora adeunt. per summa etiam maris natāt, quo tepore potiantur. Latent thunni præaltis gurgitibus hyeme, & bruma non uagantur. sed ubicunque deprehensi, usque ad æquinoctium, ibi hybernant. Pinguescunt à latibulo maiorem in modum: sunt quoque magna ex parte suauissimi cum latent. Primadiæ in cœno se abdunt, cuius rei argumentum est, quòd neque eo tēpore, hyemis scilicet, capiuntur: & si capiantur, dorso fœculento pinnísque
C oppressis spectantur: uerno autem tempore prodeunt & appropinquāt ad terram coeuntes parientésque: quo tempore fœtu grauidę capiuntur, tempestiuæque rantisper esse putantur: autūno uero & hyeme deteriores sunt. simul etiam mares pleni genitali semine (quod θορὸν appellant) per id tempus cernuntur, eóque præstant ad usum: fœtu in utero adhuc paruo, difficile capiuntur: adultiore iam, larga captura propter infesti asili stimulum. Circa canis enim exortum agitantur asilo thunni: habent enim per id tempus ceu uermiculum quem οἶστρον, id est asilum uocāt, effigie scorpionis, magnitudine aranei. Infestat hoc tāto dolore, ut uel in naues sæpenumero exiliant: id quod facit, ut sit in æstate deterior thunnus. Post arcturum deinde melior est: iam enim eo tempore ab infestantis asili agitatione requiescit. Thynni in Pontum dextra ripa intrant, exeunt lęua: id accidere existima-
D tur, quia dextro oculo plus cernūt, (utroque hebete natura) læuo hebetius. Est in Euripo Thracij Bosphori, quo Propōtis Euxyno iungitur, in ipsis Europam Asiámque separātis freti angustiis, saxum miri candoris à uado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius aspectu repēte territi, semper aduersum Bizantij promontoriū præcipiti petunt agmine: itaque omnis captura Bizantij est magna Chalcedonis penuria. Operiūtur autem aquilonis flatum, ut secundo fluctu exeant ex Ponto: nec nisi intrantes Pontum Bizātij capiuntur. Intrant thynni, uti modo diximus, è magno mari Pontum uerno tempore gregatim: sed multi tamē in Propontide æstiuant: Pontum non intrant. Thynni nauigia uelis euntia comitātes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum milia à gu

Apharem. ἀφαρεύς. ἀφαρέα.

Idē sentire uidetur Plin. lib. 32, ca. 7 de cordylis.

Primadiæ. πριμαδίαι, id est pelamides nostra certe opinione.

Asilus, οἶστρος.

bernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. E
Pompilus. Quidã eos qui ex thynnis faciant hoc, pompilos uocant. At uero põpilum
alium esse piscem sentiunt & Ouidius & Oppianus, atque Athenæus: pela-
gium quidem piscem, & qui pelamidi similis sit, sed diuersus tamen: qui &
circa naues frequenter conspicitur ludibundus, eásque ad terram usq; eun-
Pelamis. tes comitetur. Pelamis, Diphilo authore, cibus grauis, copioséque alit, con- 7
coctu difficilis, urinam ciet: quòd si sale maceretur, facilius aluum mouet,
& extenuandi ui prædita est. Sapore quoque iucundo est, inquit Xenocra-
Sarda. tes, & meliusculum procreat succum: nec facile corrumpitur. Sarda, ut idẽ
air, gustui grata est: ob eam quam in se habet acrimoniam cybio præstan-
Thunnus. tior: appetentiam incitat, & aluum mouet. Thunni autem caro, eodẽ au-
thore, stomacho aduersa est, aridáque & mali succi: ægre deiicitur aluo, sed F
copiosum præstat alimenrum: & in summa, grauis cibus est, ut Diphilus
prodidir. Galenus thynni, inquit, sicuti & grandiores alij pisces, succum gi
gnunt crassum tenacémque: ac proinde eorũ usus senibus inutilis est. Quæ
autem pelamides uocantur, carnem habẽt teneriorem: & succum gignunt
crassum, qui ad mediocritarem magis tendat. Et, ur paucis dicam, thynno-
rum caro, qui & ętate & corporis mole sunt minores, non perinde dura est
atque seniorum maiorúmque. Thynni recentioris adipe Attalus ad recen-
tiora ulcera usus est. Psilothrum est rhynni sanguis, fel, iecur, siue recenria
siue seruata: iecur etiam tritum, mixtáque cedria plumbea pyxide adserua-
tum. Thunni ad rem salsamentariam senes improbi sunt: quæ autem pe-
lamides uocantur, iis longe præstantiores sunt: ut quæ laudatissimis salsa- G
Cybiorum genera. mentis non cedunt. Hæ particulatim confectę in genera cybiorum dispar- 8
tiuntur: concisa nanq; pelamis quæ post quadraginta dies à Ponto in Męo-
Cybiũ, κύβιον. tim reuertitur, cybium uocatur. Cum uero annuum excessere tempus, &
iam primum thynni uocantur, uti diximus: hi membratim cæsi ceruice &
abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat: & tum quoque 9
graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale adseruantur. Melandrya
uocantur cæsis quernis assulis simillima: uilissima ex his, quæ caudæ proxi- 10
ma, quia pingui carent: probatissima ea quæ faucibus. Hæc Plinius. Xeno-
crates cæteras rhynni partes præter collum & abdomen melandrya uoca-
uit, quòd nigris quercuum radicibus similes sint. Sed quænam recipiant H
discrimina thynnorum partes, quæ sale adseruantur, mox referetur. Thyn-
ὠμοτάριχος. ni salsi carnẽ Dioscorides ὠμοτάριχον uocari scribit. Hæc si edatur, iis quos ui- 11
pera, quæ prester dicitur, momorderit, auxiliatur: oportet autem uinum
quamplurimum subinde cogantur haurire, indéque euomere. Iis quibus
δριμυφαγίας opus est, id est, qui acrioribus cibis ad uomitionem prorirandam
indigent, accommodatissima est. Canum morsibus utiliter imponitur. Pe-
lamidum salsarum capitum cinis uel cybiorum cum melle ad cõdyloma-
ta & rhagadas utilis est: sarda priuarim contra presteris morsum prodest.
Quod cybium uocatur, inquit Galenus, uulneri à cane inflicto non sine
utilitate imponi prodidére quidam: & contra draconem marinum ex ace-
to. Cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita, prosuut dentium dolori-
bus.

A bus. Aluum purgant cybia uetera: priuatímque cruditates, pituitas bilémque trahunt. Pamphilus melandryn genus thynni grandissimum esse sta- *Melandrys.*
12 tuit. In pelamidum maiorũ genere apolectus, (uel, ut alij legunt, apolectũ) *Apolectus.* *Apolectum.*
uocatur pelamidum generis maxima, tritone durior. Orcynus pelamidũ *Orcynus.*
generis maximus neque redit in Mæotim similis tritoni, uetustate melior: uel (ut Diphilus prodidit) orcynus cum magnus est, chelidoniæ similis est,
13 quod scilicet ad carnis duritiem attinet. Orcyni, inquit Dorion, ex oceano per columnas Herculis in nostrum mare permeant: quo fit, ut in Iberico & Tyrrheno mari capiantur plurimi: circa Gadiram insulam pinguissimi, uti refert Icesius: deinde circa Siciliam: quo uero longius à Gadibus recedunt, eo macilenti magis euadunt. Orcyni carnem tradit Xenocrates sto-
B macho ingratam, malíque succi, & aridam: abũde nutrire, nec facile per al-
14 uum excerni. Synodontis maior pelamis appellatur. Triton pelamidũ ge- *Synodontis.*
neris magni, ex eo horæa cybia fiunt, quæ duriora solidioráue sunt, quàm *Triton.*
quæ ex pelamide. Chelidonias pelamidi simile præstat alimentũ, nisi quòd *Chelidonias.*
durior est. Xãthias, inquit Diphilus, tenerior est quàm orcynus: uirus quoque nonnihil olet. *Xanthias.*

1 Alij scotodylos, &c. Oppianus & has pelamidas uocat. 2 Thynnum Aristoteles nonnunquam inter pisces gregales numerat: aliquando uero inter fusaneos, nisi alicubi menda sit in exemplaribus. 3 Sarda quoque &c. Ex hac (opinor) salsamenta fiunt præstantissima, quæ sardica uocantur & sardæ, de quibus infrà. & Galenus lib. *Pelamis.* *Sardica salsamenta.*
C 3 de aliment. 4 Thynnis fœmina est Aristoteli, Oppianus eã θυννίδα uocat. Thynnidas quoque nonnulli trichiadas uocant, & πριμάδας uel πριμνάδας, ut refert Athenæus. Αἱ πριμαδίαι, quantum conicio ex Aristotele, pro pelamidibus accipiuntur, sicut & thynnides quoque. πρωιάδες sunt apud Oppianum inter eos pisces, qui in alto mari degunt: an etiam ex hoc genere, an menda sit, pro πριμάδες, an sint orcynorum species. 5 Apharea, athera uocat Athenæus. 6 Aristotelis lib 6 hist. animalium hæc de thynnis refert: cum tamen lib. 5 ita scribat, Thynna partem fœtus prematurre, partem sero producit. Edit primam partem circa mensem Decembrem ante brumam, alteram uere. Quo pacto hæc conueniant, si uera sint exemplaria, consideret lector. *θυννίς.* *τριχιάδες.* *πριμάδες.* *πριμαδίαι.* *πριμνάδες.* *πρωιάδες.*
7 Hippurus nomine piscis est alius pelagius, qui naufragiorũ fragmentis mirum in modũ oblectatur, (Theodorus equiselim uocat.) Latet hippurus hyeme. & nõ capitur prætetquam certis quibusdam temporibus, ut æstatis diebus paucis, & iisdem semper. Vere tantum parit, cuius partus de minimo in maximum celerrime augetur. Coryphæna etiam ab Athenæo uocatur & atneuta. Ouidius hippuros celeres dixit. Est & hippus nomine apud Plinium & Oppianum piscis quidam litoralis, in arenosis *Hippurus.* *Equiselis.* *Coryphæna.* *Κερδώτη.*
D locis uictitans. Hunc Athenæus etiam hippidium uocari arbitratur. 8 Cybiorum genera (uti conicio) appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελανδρύαι & ὑπογάστρια uocantur ut eisdem nominibus appellentur pelamides concisæ partes, quibus & maiorum thynnorum, quos orcynos uocant. Pelamidas quoq; magnas cybia uocauit Icesius. 9 Clidio, &c. Clidia, ni fallor, uocantur partes, quæ faucibus proximæ sunt. 10 Melandryn Pamphilus genus thynni grandissimũ esse statuit. Hinc arbitror, melandrya dicta & melandriæ. In orcyno, quæ melandriæ dicuntur ab Icesio, eædẽ κοσταὶ à Diphilo uocantur. 11 Fit thynnorum collum ὠμοτάριχος, ut Xenocrates tradidit. quod & oti gratum est, nec facile corrumpitur. ὠμοτάριχον, inquit Diphilus, nonnulli κύτημα dixere: estque cibus grauis lentúsque, nec facile cõcoquitur. 12 Apolectum, inquit Xenocrates, carne constat, quam tritomum fragiliore: & quæ sapore sit non adeo grato. Est uero tritomon, inquit, cybio durius, cętera simile, nec facile corrumpitur. An error sit in exemplari (tritomon pro tritone) considera. 13 Quæ Dorion de *Hippus.* *ὑπογάστριον.* *Clidium.* *Melandrya.* *Melandrys.* *κοσταί.* *κύτημα.* *Tritomum.*

orcynis, eadem fere narrat Oppianus de maioribus thynnis nẽpe quòd ex oceano per E
πηλαμύδες, κυβεῖαι. fretum Gaditanum ingrediuntur mare mediterraneum: quo fit, ut plurimi in Iberico Tyrrhenóque mari capiantur: postea uero passim reliquum mare pererrent. *Orcynes.* Orcynorum genera statuere uidetur Oppianus πηλαμύδας & κυβείας, qui in alto pelago degũt, raróque ad litora accedunt. Orcynes quoq; Aristoteli in alto fœtificant. 14 Si quis ea quæ hoc in loco afferuntur ex Plinio & Atheneo conferat, (mea quidem sententia) si non iidem, at similes certe erunt, parúmque inter se different, melandrys, apolectus, *Synodontis.* orcynus & xanthias, triton, synodontis & chelidonias. Hermolai coniectura est tritonem eundem esse, quem Græci chelidoniam uocant: apolectum uero, quam cynodontida. Athenæíque sensum explicat aliter atque nos reddidimus: hoc scilicet pacto, *Synodontis.* Maior pelamis synodontis appellatur, durior quàm chelidonias. Item paulo post, Orcynus similis est chelidoniæ cum magnus est: Athenæus uero, in nostris saltem codicibus ita habet, ἡ δὲ μείζων πηλαμὺς συνοδοντὶς καλεῖται· ἀπαλωτέρα μέν τοι ὁ χελιδονίας τῆς πηλαμύδος σκληρότερος. Et paulo post, ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης καὶ ὁ μείζων πέπονθε τοῦ χελιδονίου ἐπὶ τὴν σκληρότητα. In iis tua coniectura utere lector. F

De salsamentis. Cap. CLXXXVII.

Salsamentum. Salsura. τάριχος, τό. τάριχος, ὁ.

1 POscere uidetur hic locus, ut de salsuris aliqua dicamus. Salis facultatem tradunt medici compositam esse: humores etenim corporũ excrementitios digerit extenuátque: & corpora ipsa in sese cogit atque condensat. Quæ igitur corpora sua natura sunt sicciora, hæc (uti supra diximus) sale aspersa reddũtur ob nimiam siccitatem cibo inepta: quorum uero caro dura est & excrementosa, ea ad salsaméta erunt idonea. Excreméntosa autem uoco, quæ succum in sese continent pituitosum undique conspersum: & hic quidem quo fuerit copiosior crassiórque, eo melior caro, si sale adseruatur, euadet. Quorum autem mollis admodũ fuerit, aut impense sicca caro, excrementorúmque expers, ut saliantur inepta sunt. Mollium itaq; carnium 2
pisces (quos μαλακοσάρκους uocant) & qui excrementis uacant, ut salsamenta G ex illis fiant, minime sunt idonea. Huius generis sunt, qui saxatiles uocantur atque àselli, qui in puro mari degunt. sed neque mulli, quòd dura sit eorum caro excrementísque uacua, sale inueterantur. At coracini, mylli, pe-

Sardini. Sexitana salsamenta. lamides, & præterea sardæ sardiníque, & quæ sexitana uocantur salsamenta, atque id genus alia. Ad hęc inter ea quæ in puro mari degunt, quę κητώδη, id est cetacea uocantur, ut balenæ, delphini & phocæ, cùm sale condiũtur, euadunt meliora: ut quæ carnem habent excreméntitiam omnia. Huic ge-

Sardica salsamenta. Sardæ. Mylli. Myli. Sexitana. Γαδιτανά. Ἀγαδιτανά. Cybia. Horæa, ὡραῖα salsamenta. salsamentum thynnium, thynnæum.

neri proxime accedunt magni thũni, quos melandrias, tritones, chelidoniásque uocari diximus: sale nãque cùm condiuntur, euadunt se ipsis meliores. Præstantissima autem omnium, quæ mihi certe experiri licuit, inquit H
Galenus, sunt quæ à ueteribus medicis sardica uocãtur salsamenta (hodie 3
sardas uocant), & qui nunc ex Ponto afferuntur mylli. Secundum uero ab 4
iis locum obtinent coracini, pelamides, & quæ sexitana uocantur. Hæc Galenus. At Diphilus myllo coracinũ in omnibus præfert: ut qui subpinguis est, bene carnosus, succi non omnino mali: facile & concoquitur, & in corpus digeritur, abundéque nutrit. Quæ cybia dicuntur atq; horça, inter macra salsamenta præstantissima sunt, ut inter pinguia cordylæ, & quæ θύννεια ἢ θυννεῖα uocãtur. Porro thynnium ait Diphilus ex pelamide maiore fieri: cybia uero atque horæa (quæ eiusdem sunt generis) ex minore. Et thynnia

quidem

A quidem uetustate euadunt meliora recentibus acrioráque: & præcipue Bi-
zantina. Qui circa Gadiram insulam capiútur orcyni, pinguissimi sunt, uti
supra ex Icesij authoritate indicauimus. ex iis clidia seorsum cõdiuntur sa-
le, & melandryæ quoque: uerum abdomina ipsa (quæ ὑπογάστρια uocát) pin-
guia, cæteris partibus suauitate præstant, uel eodem authore: & clidia hæc
ipsa superát. Diphilus quoque orcyni abdomina, & clidia sapore grata, &
tenera prædicat: & quæ ὡραῖα dicuntur, sale adseruatas mediocres esse: quã-
5 quam Xenocrates carnem ipsam orcyni stomacho ingratã esse tradit, ma-
lique succi atq; aridam. Salsamenta omnia quæcunq; ex sale duriora eua-
dunt, ac ueluti neruosa coriaceáque cõcoctu sunt difficilia: at contrà, quæ-
cunque extenuatis digestísque à sale crassioribus lentísque excremẽtis te-
B nuium reddũtur partium, eadem ipsa in cibo crassos ac glutinosos humo-
res extenuant. Quæcunque, inquit Diphilus, è marinis, lacustribus aut flu-
uiatilibus salsamenta fiunt, parce nutriunt, aluum cient, appetẽtiam cibo-
rum irritant & sitim faciunt. Sunt & seruatis piscibus medicinæ: salsamẽ-
torúmque cibus prodest à serpente percussis, & cõtra bestiarum ictus me-
ro subinde hausto, ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur: peculiari-
ter à chalcide, ceraste, & quas sepas uocant, aut elape dipsadéue percussis.
Contra scorpiones largius sumi, sed euomi salsamenta prodest, ita ut sitis *Aliàs, sed non*
toleretur. Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: uel si *euomi.*
non sint ferro ustę plagę, corporáque clysteribus exinanita, hoc per se suffi-
cit: & contra draconem marinum ex aceto imponitur: idem & cybio pro-
C fectus. Fistulæ aperiuntur siccantúrque salsamentis cum linteolo immissis:
intráque alterum diem callum omnem auferunt: & putrescentia ulcerum,
quæque serpunt, emplastri modo subacta & illita. pauis uero prosunt salsa-
menta cocta. Carbunculos uerendorum priuatim salsaméta cocta cũ mel-
le restringunt. Salsamentorum cinis fictili uase combustorum, addita fari-
na marmoris, ad dentium dolores inter remedia est. Æque prodesse dicũ-
tur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritæq; & illitæ. Intestinis pi-
scium cæterísque, que abiicienda essent, sale maceratis, fit liquoris exquisi-
6 ti genus, quod garon uocauere, ut sit illa putrescentiũ sanies. Hoc olim cõ- *Garum.*
ficiebatur ex pisce quem Græci garon uocabant: nunc è scombro pisce lau- *Garus.*
D datissimũ in finibus Carthaginis: id sociorum appellatur: nec liquor ullus *Garus piscis.*
pene præter unguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam genti- *Garum socio-*
bus. Scombros quidẽ & Mauritania Beticáque & Carteia ex oceano intrã- *rum.*
tes capiũt, ad nihil aliud utiles. Garum, & Clazomen, ẽ & Pompeios & Le-
7 ptin nobilitauit: uitium huius est alex, imperfecta nec colata fex. Cœpit ue- *Alex.*
ro garum & priuatim ex inutili pisciculo minimóq; confici, apuam nostri,
aphyen Græci uocant. Foroiulienses piscem ex quo faciunt, lupum appel-
lant. Sic & alex peruenit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, mulorum
iocinera Garum uehementer calfacit, si Galeno credimus, atque exsiccat:
ideóque à nõnullis ad putrida adhibetur ulcera: clysteribus inicitur ad dy-
sentericos coxẽdicúmque dolores. Sunt qui præcipue cõtra omnia aurium
uitia laudent gari excellentis sociorum cyathum in calice nouo lenta pru-

na decoquere: deinde spuma pennis deter sa, postquã desierit spumare, tepi- E
dum infundere: si tumeant aures, coriandri succo prius mitigandas iidem
præcipiunt. Contra canum morsus prodest garum, maximéque crocodili:
& ulceribus quæ serpunt, aut sordidis. oris quoq; & aurium doloribus mi-
rifice prodest. Et uuæ medetur garũ cochlearibus subditum. Alece scabies
pectoris sanatur infusa per cutem incisam: & contra canis morsus draco-
Garum. nísque marini prodest: in linteolis autem conceptis imponitur. Garum,
ut Dioscoridi placet, non ex scombris solum, sed & aliis quoq; piscibus at-
Muria, ἅλμη. que carnibus conficitur. Hoc alij, ni fallor, ἅλμην, id est muriam dixere. Mu-
ria, inquit Plinius, siue salsugo illa, spissat, mordet, extenuat, siccat. dysente-
ricis utilis est, etiam si nome intestina corripit, ut quę exulcerata sint sistat:
ischiadicísque infunditur, ut exulcerationem proritet. sotu quoque apud F
mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat. depascentia ulcera sistit. mor-
sis à cane medetur: potissimum autem silurorum ac mænarum muria me-
dici nonnulli utuntur, quæ etiam interdum ad oris ulcera accommodatur.
Hæc obiter indicata sint: modo ad institutum opus reuertamur.

1 Salis naturam fusius explicant Dioscorides & Plinius. 2 Siccioris cuiusdam
τράχουρος. piscis, & qui externæ pinguedinis egeat, meminit Diocles. φάχουρον uocat. Et Nume-
nius ἀλλοπίαν φάχουρον dixit. Galenus item ex Philotimo duræ carnis piscem trachu-
σαῦρος. rum esse dicit: eundem & σαῦρον à nonnullis uocari prodidit Xenocrates. Nõ idem, sed
Platiurus. alius uidetur apud Oppianum platiurus: qui inter eos pisces numeratur, qui apud li-
tora arenosa uictitant. 3 Sardica salsamenta (opinor) a sarde, quæ dicta est pelamis G
longa, quæ ex oceano ueniat. 4 Mylli (qui & myli) iidẽ uocãtur & gnotidia, & pla
πλατίσακοι. tistaci: qui enim in hoc genere sunt maximi, πλατίσακοι dicũtur: qui uero media sunt
Mylus. ætate, μύλλοι ἢ μύλοι minimi autẽ γνωτίδια ἢ ἀγνωτίδια. Mylus apud Oppianũ inter eos
pisces numeratur, qui circa saxa nuda uersantur. 5 Carnẽ ipsam, &c. Recentem ni-
mirum carnem intellexit Xenocrates: & partes solum illas, forsitan quas Icesius me-
lãdryas, Diphilus costas uocauit. 6 Græci optimũ gari genus putant, quod hæma-
tium, hoc est sanguiculum appellant, ex intestinis thynni cum brãchiis, sanie ac cruo-
re. Muria non ex intestinis, sed ex thynno ipso fere conficiebatur, Antipolim, Thuriã,
Muria uel muries. inde uero Dalmatiam nobilitans (ut inquit Plinius) quanquã muria siue muries Ca-
toni, Palladio, Columellæ, non liquamen ex piscibus, sed salsilaginẽ factitiam signifi-
cat. Hæc Hermolaus. 7 Alex neutro duntaxat genere, inquit Hermolaus, sed Pli-
nius alecem ex mullorum iecore dixit.

De scombro, colia & amia, & aliis quibusdam qui sale
adseruantur. Cap. CLXXXVIII.

Scombrus. Scomber. Σκόμβρος. H
HIspaniæ cetarias scombri replent, thynnis non commeãtibus: & Mau- 1
ritania, ut modo diximus, Beticáque & Carteia scombros ex oceano
intrantes capiunt, ad nihil aliud quàm ad garum conficiendum utiles. His
est in aquis sulphureus color, extra qui cęteris. Scombri ita ut thũni coeunt
mense Februario post idus. pariunt Iunio ante nonas. Scombri discedunt à 2
locis frigidioribus calidioribúsque antequam thunni, ut qui imbecilliores
sunt: sæpe tamen flatu austrino uehemẽtius occursante fit, ut cum coliis &
scombris exeant thunni in mare. Scombri minores sunt quàm colię, ut re- 3
Colias, κολίας. fert Icesius. Coliæ uero magnitudo sardæ æqualis est. colias quasi lineas
quasdam hàbet depictas, nõ in dorso, sed obliquas. Coliæ magna ex parte 4
non

A non subeunt Pontum, sed in Propontide trahunt æstatem & pariunt: hye-
mem in Ægeo. Optimus esse in Propontide indicat Aristoteles antequam
pariant. capiuntur subeuntes Pontum, exeuntes minus. Verum, ut Diphi-
lus prodidit, principatum obtinet Amiclanus colias, & ex Hispania sexi-
tanus: minor enim tenuiórue est & suauior. uel, ut Plinius tradit, colias si- *Minor, tenuiórue, λεπτότερος.*
5 ue parianus siue sexitanus à patria Betica, lacertorum minima genera: ab
6 ius Mæotici. Scombri, ut Icesius author est, meliorem in cibo præbent suc- *Lacertus.*
cum quàm coliæ, & qui è stomacho breui descendit. Colias succum dat len *Scombrus.*
tiorem ac mordaciorem quàm scombrus, abundéque nutrit: ut uero Xeno *Colias.*
crates author est, & scombrus & colias carnem habent non aliter atque
thunni stomacho ingratam, aridam, malísque succi, & quæ non facile aluo
B excernitur, atque copiose nutrit: uerum coliæ caro ori minus grata est, mi-
núsque succi habet. Scombrus sapore est non adeo ingrato, nec facile cor-
rumpitur. sitim prorita. Circa Parium præstantissimi habentur. Scóbri in *Pariam, uel Parum, forsitan.*
aceto putrefacti, excitant uuluæ strangulatu oppressas. In mari rubro lacer
tus est, cuius magnitudo ei qui nascitur apud nos, æqualis est. Virgatus spe- *Lacertus.*
ctatur: lineis nimirum aureolis circundatur à branchiis ad caudam pertinē
tibus, quas media argentea distinguit. ore est hiante, maxilla inferior emi-
net in superiorem. uirides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ am-
biunt. Eiusdem item maris fœtura est piscis cui nomen phœnix: is nigris li *Phœnix.*
7 neis, quas cœruleæ intersecant maculæ, distinguitur. Hamia cum thynnis *Hamia, ἀμία.*
uere in pontum intrant ad dulciora pabula, æstatémque ibi producunt. In-
C crementum hamiæ singulis diebus intelligitur. os hamiæ angustum, sicut
& mugili. Dentes habet serratos, spissos, præacutos & ualidos, branchias oc
cultas. Fel suo intestino pari processu annexum continet, sæpe etiam repli-
catum. gregalis est & carniuora: magna etenim ex parte carne uescitur: sed
algam etiam tangit nonnunquam. Ad ostia fluuiorum uersatur, & in palu
dibus maritimis, ubi copia influit dulcis aquæ. Subit & in fluuios, ibique
prospere degit, sicuti & mugilis. Hamias etiam in Alopeconneso reperies,
inquit Aristoteles. Audaces sunt hamiæ, dentibúsque plurimum fidunt:
quippe quæ cum sint thynnis imbecilliores, corporéque molliori ac tenel-.
lo: intrepide tamen cum alias beluas, tum uel delphinos præsertim solita- *Hamiarū pugnam cum delphino legas apud Oppianū.*
D rios & à suo grege oberrantes cateruatim aggrediuntur uulnerántque. Pu-
gnaturæ, cum beluam uiderint aliquam, colligunt sese: deinde quæ cæteris
magnitudine præstant, lustrantes gregem circunuallant. Dentes sunt his
ualidi, ut diximus: & iam cum aliæ beluæ, tum lamia aggressa, uulnera ac-
cepisse uisa est. Piscatoris lineam, si forte hamo teneatur, perrodit hamia:
escam autem in primis ex ipsa multi pisces expetunt. Philotimus hamiæ
carnem duram esse prodidit: & id quidem recte factum cōfirmat Galenus:
uerum Icesius teneram esse, bonísque succi, sed modice nutrire. Autumno
& circa uergiliarū occasum optimas esse hamias Archestratus author est. *Trocta.*
Trocta (inquit Ælianus) dentes habet frequentes & continentes: quibus *An idem sit piscis cū hamia, an certe similis?*
quicquid inciderit, perfringere potest. Hamo captus solus ex piscibus non
se hamo retrahit: sed impellit sese in ferrum, lineam consumere cupiens. Pi

ſcatores contra machinantur longas anſas: ille uero quoniam quodammo E
do ualet ſaltu, anſas ſępe tranſilit, ac linea conciſa, ad alios piſces reuertitur.
Hic etiam ſui generis grege coacto, delphinum inuadit: adeóque urgent ij,
Delcanus. ut uiuum illum lacerent. Delcanum piſcem tradit Euthydemus à Delcone
amne nominatum, (in quo & capitur) ſale conditum, uentriculo eſſe gra-
λεπτινὸς λεβιανός. tiſſimum. Dorion uero eũdem piſcem à nonnullis λεπτινὸν λεβιανὸν uocari ſcri 8
Elacatena. bit. Elacatena quoque ſalſamento idoneus piſcis eſt, cetaceus, id eſt præ- 9
Callibios. grandis. Et callibios ſale conditur. aluum mouet, & attenuantem uim ob- 10
tinet.

1 Mauritania, &c. Et Scombraria inſula dicta eſt apud Strabonem à ſcombris, qui
circa eam capiuntur. 2 Sulphureus color qualis ſit, explicat ipſe Plinius lib. 35. Ful-
mina & fulgura ſulphuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt. 3 Co- F
Monedula. lian Theodorus non recte, ut inquit Hermolaus, monedulam uertit. 4 Lineas quaſ
dam habet depictas. Σκολιόγραπτος, ita legitur apud Athenæum, ſed aliter legi poteſt.
νωτόγραπτος ὁ βῶξ, κοιλιόγραπτος κολίας. ut intelligatur βῶξ dorſo, κολίας in aluo picturas
gerere. Hæc Hermolaus. 5 Sexitanus, à Sexi in Betica, ex Strabone, Plinio & aliis
fere omnibus: urbem etiam quãdam eſſe Sexitaniã non longe à Carthagine noua (un
Salſamẽta Sexitana. de ſalſamenta nomen traxere) prodit Athenæus ex Strabone. 6 Lacertorum gene
ris meminit Plinius & à Celſo lacertus inter grauiſſimi alimenti piſces cẽſetur: ex quo
& ſalſamentum fieri prodidit. Videtur ex Plinio lacertus genus eſſe, & in his colian eſ
ſe minimum. Iceſius ſcombrum colia minorem affirmat. Theodorus σαῦρον lacertum
Σαῦρος. uertit. Σαῦρος Ariſtoteli piſcis eſt gregalis: carnem habet duritie mollitiéque medio-
crem, ut Galenus author eſt. in litoribus cœnoſis uictitat, & in ſaxorum cauernis. Eſt
Σαυρὶς. & σαυρὶς piſcis ſimilis belonæ & ceſtræ, author Pſeuſippus. 7 Ἀμίαι παρὰ τῷ ἅμα ἰέναι G
Λεβίας. ταῖς παραπλησίαις. 8 Eſt & λεβίας piſcis apud Athenæum: ſed an idem, an alius? 9
Ἠλακατήνης. Feſtus elacatenem ſalſamenti genus arbitratur, quod melandryum uocatur. 10 Su-
Elacatene. ſpectus hic uidetur Athenæi codex.

De prægrandibus aliis quibuſdam piſcibus, quorũ nonnullos etiam κητώδεις, id eſt cetaceos uocant quidã. Cap. CLXXXIX.

xiphias, ξιφίας CEtorum magnitudinem habet xiphias pelagius piſcis, ratóque litus 1
adiens. In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularũ magnitudinem æquant:
quorum, dum natant, tertia fere corporis pars ſupra mare eminens fertur,
ut Strabo author eſt. Roſtrum habet mucronatũ & rigidum adeo, (ut ſcri-
bit Oppianus) ut poſſit durum quanuis confringere ſaxum: & à quo naues
perfoſſæ merguntur in oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta uocetur,
non procul à Lyxo flumine, ut Trebius Niger author eſt. Roſtrum hoc, ut H
inquit Ariſtoteles, partem habet inferiorem paruam, ſuperiorem magnã,
ξίφος. Gladius. reliquo corpori longitudine æqualẽ, oſſeam: hoc & ξίφος uocatur, id eſt gla-
dius. Piſcis edentulus eſt. branchias habet octonas, eáſque duplices, fel à ie-
core ſemotum. Agitantur xiphiæ aſilo circa canis exortum: habent enim
per id tempus ſub pinna ceu uermiculum, quẽ οἶστρον, id eſt aſilum uocant,
ut de thynno ſupra diximus. Infeſtat hic tãto dolore xiphian, ut interdum
Galeos, γαλεός. in terrã exiliat xiphias, & uel in nauigia ſæpenumero incidat. Galeos quo-
Θρανίς. que uocatur xiphias & θρανίς. thynnorum uenatione pingueſcit. Verum & 2
Tomus thurianus. alios perſequitur piſces galeos, ſed paſtinacam præcipue. Tomum thuria-
num aliqui xiphian uocant, inquit Plinius. ut uero Athenęo placet, thuria-
num

A num uocatur caniculæ marinæ frustum. In frusta secatur xiphias. earnem
habet aridam. concoquitur difficulter: sed plurimum nutrit, sicuti & cæte-
ri grandiores pisces omnes, ut inquit Mnesitheus, qui à quibusdam (quòd
in frusta secari soleant) τμητοὶ uocantur, ab alijs pelagij: sunt enim id genus
omnes concoctu difficiles: qui tamen, si rectè conficiantur, plurimum exhi *Τμητοὶ ἰχθύες, Pelagij pisces.*
bent nutrimenti. In cibū sinapi conditur xiphias: est enim sapore ingrato,
uiroso: eius abdomen cæteris partibus præfertur. Marinus grus Corin- *Grus marinus*
rhiaci maris alumnus ad quindecim pedum magnitudinem crescit. Eius
caput & os alitis gruis similitudinem gerit. squamæ gentilis auis ei similes
sunt. Tanto in saliendo robore est, ut tanquam emissum à contento neruo
telum feratur. In maximo Caspiæ lacu oxyrynchi ab acumine rostri nūcu
B pati, magnitudine octo cubitotum procreantur. Eos Caspij captos distra-
hunt: & muria conditos atque exsiccatos uendunt: simul etiam adipe derra
cto, farinas ex eis conficiunt, atque exempta ex iis uiscera excoquunt: unde
ad permultos usus accommodatum fit glutinum, quod & firmissime adhæ
ret atque conglutinat, ut difficilimè dissoluatur. Oxyrynchus Nili alūnus
ex acumine rostri nomen trahēs, illic uenerationem & religionem habet:
ut piscatores ualde timeant, ne quādo is piscis apud eos sacer & magna re-
ligione præditus capiatur. Oxyrynchus que mare rubrum prosert, ore est *Oxyrynchus.*
prælongo, oculis ad similitudinem auri fulgentibus. eius dorso signa pallo-
re insignita sunt. Pinnæ priores illi nigræ existunt: quæ uero sunt in dorso,
albæ. cauda prolixa & uiridis, quam mediam aureola linea intersecat.
C Ichthyocolla appellatur piscis cetaceus, cui glutinosum est coriū idémq; *Ichthyocolla.*
nomen glutino eius: quidam uero ex uentre non ex corio fieri dicunt. Lau- *Quonā modo*
datur Pontica, candida, minime scabra, carens uenis squamísq;, quæ celer- *liquefieri ac pa*
rime liquescit. Epinictidas tollit: emplastris capitis utilis, & iis quæ ad le- *rari debeat do*
pras apponuntur, & teranothris, quæ cutem faciei erugant & extendunt. *cet Plin. hoc lo co.*
Silurus quoque in salsamēta uenit, piscis amni ac mari communis, sed ma *Silurus.*
xima ex parte fluuiatilis. In Nilo thynni magnitudinem æquat: quāquam
alibi quoque quàm in Nilo natus. Silurus grassatur, inquit Plinius, ubicū-
3 que est, omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens: præci-
4 pue in Mæno Germaniæ amne, & in Danubio. Mari extrahitur porculo *In Mæno, alij*
D marino similimus. Et in Boristhene memoratur præcipua magnitudo, nul *legunt in Rhe-*
lis ossibus spinísue intersitis, carne prædulci. De siluro ita cecinit Ausonius, *no, uel in Aeno*

Nunc pecus æquoreum celebrabere magne silure.
Quem uelut Actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam delphina reor. Et sequitur,
Talis Atlantiaco quondam balena profundo
Cùm uento motúue suo telluris ad oras
Pellitur, exclusum fundit mare, magnáque surgunt
Æquora: uicinique timent decrescere montes.
Hic tamen hic nostræ mitis balena Mosellæ
Exitio procul est, magnóque honor additus amni.

5 Qui silurus à Plinio, glanis ab Aristotele dictus est. Glanis branchias habet *Glanis, Γλάνις*

utrinque quaternas, eásque duplices, nouissima excepta. fel continet iecori E
annexum. Cum parit, contiuentem emittit suum fœtum, continuóque fi-
lo sibi cohærente, ut rana. Pariunt glanes grandiores altiore gurgite: quip-
pe cum nonnulli sex pedum altitudine pariant, minores breuiore contenti 6
sunt uado: præcipue ad radices salicis aut cuiusuis arboris, atque etiã inter
arundines & algas muscosámue congeriem. Cũ cæteræ fœminæ in triduo
excludunt, si mas attigit: tardissimum tamen glaneos incremẽtum ex ouo
est. Quamobrem mas quo in loco plurimus fœtus constiterit, perseuerans 7
oua custodit, ne à piscibus occurrentibus absumãtur: idque uel ad quadra-
gesimum & quinquagesimum diem facit. donec satis iam aucta soboles se
rueri à cæteris piscibus ualeat. Deprehenditur sæpe à piscatoribus, ubi oua
custodit: dum enim arcet pisciculos quatiendo prosiliendóque, ictum so- F
númq; mouet. Manet apud oua tam ardente animo, ut cũ sæpe à piscatori-
bus oua, quæ prealtis gurgitibus subsidunt, educãtur quoad magis fieri po-
test in uadum, ipse tamen eodem studio sequatur: neque deserere usquam
patitur. Et tunc quidem si minor natu sit, minúsque usu exercitatus (ut nõ-
nunquam accidere solet) facile hamo capitur: sed si peritus & hamis assue-
tus est, morsu dentis sui durissimi rumpit hamum & fœtum assidue custo- 8
dit: uel ut Plinius refert, qui glanis uocatur auersos mordet hamos, nec de-
uorat, sed esca spoliat, Cũ cæteri pisces omnes mares suis fœminis sint pre-
Hoc de siluro Plinius. stantiores, glanis fœmina prestat suo mari: damnatur tamen, cum uterum
gerit. Canis exortu potissimũ (quòd sublimis natet) syderatur glanis: & to- G
Syderatur, ἀστροβλὴς γίνεται. nitruo sopitur magno. A dracone angue, gurgite parum alto ictus nonnũ-
quam interit. Silurus si recens edatur, probe nutrit: & aluum emollit silu- 9
Sopitur, καρῦται. rus é iure: sale uero conditus, minimum suppeditat alimenti. Arteriam ex-
Silurus. purgat, & uocem adiuuat recẽs salitúsue in cibo. Infixa corpori spicula ex-
trahit saliti caro trita atque imposita: uel, ut Plinius habet, siluri fluuiatilis
carnes impositæ siue recentes siue salsæ, tela corpori inhærentia extrahũt.
Muria eius incipientibus dysenteriis prodest, si in ea insidentes foueantur:
fluxiones nanq; ad externas partes euocat. ischiadicis infusa medetur. Vel,
ut tradit Plinius, ischiadicos liberant salsamenta ex siluro infusa, clystere e
uacuata prius aluo. Siluri suffitu, præcipue Africi faciliores partus fieri di-
Latus, λάτος. cuntur. Glanidi qui in Danubio gignitur, similis est piscis latus nomine:
Ex hoc genere, qui in Nilo fluuio proueniunt, ea magnitudine inueniun- H
Ἀντακαῖος, Antaceus. tur, ut ducentarum librarum pondus impleant. Piscis est carne & candidis
In Istro quoq; gigni antaceum prodit AElianus. sima pariter & lautissima, quocunque appatetur modo. Præstantissimum 10
esse in Italia latum circa traiectum Scyllęum, tradididit Archestratus. An-
taceum piscem grandem (cete Herodotus uocat) in salsamenta præbet Bo
risthenes fluuius, delphini magnitudine, nullis ossibus spinísue intersitis.
Corio (uti aiunt) adeo aspero tegitur, ut eo perpoliantur hastæ. Seorsum
condiuntur sale maxillæ & quæ circa palatum sunt antaceorum partes, ut
quæ aliis partibus suauitate præstent: sicuti ex orcyno quæ clidia dicuntur
& melandryæ. Antacei in glacie concreti nonnunquam effodiuntur, ut
Strabo author est.

A 1 Xiphias, &c. Gladium interpretatur Theodorus, cetaceúsque uocatur. 2 Quibus modis capiatur docent Strabo lib. 1. & Oppianus lib 3 de pisc. 3 Silurus uorax dicitur à diuo Ambrosio in Hexam. 4 Mari extrahitur. subaudi silurus, ni fallor, sed alius à priore: ita enim seruabitur sincera lectio pliniana, consentientibus uel antiquis omnibus codicibus, quos equidē uiderim. Nam quòd à nōnullis legitur hoc pacto: & in Danubio Mario extrahitur porculo marino simillimus, mera coniectura mihi certe uidetur esse: neque enim exemplar ullum uetustum, eorum quæ mihi uidere contigit, tale quippiam indicat. Neque mario piscis nomē, quod sciam, apud ullum habetur aurborem. Glanis autem qui in Danubio Istróue gignitur, meminit Athenæus lib 7. Beluas quoque perniciosas quasdam scribit Pausanias in Rheno & Istro gigni, quibus nomen nō indidit, sed forma similes esse tradit glanibus, qui in Hermo & Meandro proueniunt, excepto colore nigriore & corporis robore, in quibus glanes inferiores sunt. Ælianus uero prodit glanem piscem, incolā Meandri & Lyci Asianorum fluminum, & Europei Strimonis, siluri speciē similitudinémque gerere. eundémque suorum fœtuum amārissimum esse, marem saltem qui fœtum assidue ab aliorum B piscium iniuriis tuetur atque seruat. Si quis horum authorum loca diligenter cōferat, uidebitur eadem esse belua apud Pausaniam, cui nullum nomē ab eo est inditum, cum eo qui silutus uocatur ab Æliano, & qui silurus est grassator Plinio, & uorax D. Ambrosio: & item glanis Athenæo. Alius deinde erit silurus, qui mari extrahitur porculo marino similis: & in Boristhene memoratur, &c. Et qui ab Ausonio describitur: atque fortasse idem qui Antacæus Herodoto & Straboni, de quo infra. 5 Glanius, ni fallor, alius est, ut qui marinus est, nō fluuiatilis. De glani non memini legisse quòd sit marinus. 6 Sex pedum altitudine. κατοργύιας dixit Aristoteles, quod Theodorus reddidit trium passuum altitudine, id est, quindecim pedum. 7 Oua custodit. Plinius lib. 9, Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus ne absumantur ab aliis. 8 Hamis assuetus, ἀγκιστροφάγος, id est, hamos ante ederit. 9 Silurus, &c. Hæc non Siluro, sed feli attribuunt nonnulli, αἰλούρων non σιλούρων legentes C apud Dioscoridem inde forsitan persuasi, quòd apud Galenum lib. 11 de simpli. med. facultat. ita habeatur, αἰλούρων, id est felium salsatum carnem tritam atque impositam spicula corpori infixa extrahere aiunt. Quo quidem in loco ego potius σιλούρων quàm αἰλούρων legerim (facili sane scriptoris lapsu) uel ex Paulo Ægineta, qui in litera Σ. hęc habet de siluro, non de æluro. 10 Quod Herodotus ἀνάκανθα dixit hoc modo expressit Plinius: & de eodem forsitan pisce in siluro.

Gladius. *Mario.* *Antacæus.* *Glanius.*

De aliis quibusdam fluuiatilibus, & lacustribus piscibus. Cap. CXC.

SVnt & in quibusdam amnibus nonnulli prædictis haud minores: Esos in rheno, Attilus in pado inertia pinguescens ad mille aliquando libras cathenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hūc, uti diximus, minimus appellatus clupea uenam quandā eius in faucibus mira cupidine appetens morsu exanimat. In Gāge Indiæ platanistas uocant, rostro D delphini & cauda: magnitudine autem quindecim cubitorum. In Atati gignitur piscis grandis, qui à Celtis scolopidus dicitur. hic augescēte luna candidus, imminuta uero niger omnino est: qui cum supra iustam excreuerit magnitudinem, à suis spinis interit. In huius capite lapis inuenitur chōdro similis, qui febribus quartanis mederi traditur. In Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur, de quo Ausonius in Mosella,

Esos Esox. Aliàs, Esox in Rheno. Attilus. Platanista. Σκολόπιδος. Salmo.

Nec te puniceo rutilantem uiscere salmo
Transierim, latæ cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus.
Tu loricato squamosus pectore frontem

Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ E
Tempora longarum fers incorrupte morarum:
Præsignis maculis capitis· cui prodiga nutat
Aluus, opimatóque fluens abdomine uenter.

Et quoniam in Mosellanos Ausonij poetæ pisces incidimus, age uero, quæ de alijs quibusdam fluuiatilibus cecinerit, uideamus,

Capito. Squameus herbosas capito inter lucet arenas 1
Viscere præteneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis:
Salar Purpureísque salar stellatus tergora guttis.
Rhedo. Et nullo spinæ nociturus acumine rhedo.
Barbus. Túque per obliqui fauces uexate sarani, F
Cum defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior, laxos exerces barbe natatus:
Tu melior peiore æuo: tibi contigit omni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.
Lucius. Hic etiam Latio risus prænomine cultor
Stagnorum, querulis uis infestissima ranis,
Lucius obscuras ulua cœnóque lacunas
Obsidet. hic nullo mensarum lectus ad usus
Feruet fumosis olido nitore popinis.
Tinca. Quis non & uirides uolgi solatia tincas
Alburnus. Norit? & alburnos prædam puerilibus hamis? G
Sario. Téque inter species geminas neutrúmque & utrunque, 2
Qui nec dum salmo, nec iam salar, ambiguúsque
Amborum medio sario intercepte sub æuo. Hæc Ausonius.

Cyprinus. *Cyprianus.* *Cyperinus.* Et fluuiatilis & lacustris cyprinus est, ut Dorion author est: qui & cyprianum hũc piscem appellauit, sicuti Oppianus cyperinm. Gregalis est, squamosus & carniuorus: in arenosis locis uictitat. Brãchias habet utrinq; quaternas, eásque duplices nouissima excepta: palatum illi carnosum admodum est & molle, ut nisi diligẽter inspexeris, lingua id esse uideatur: Cypri- *Plinius, sexies Oppian. quinquies.* ni quinquies aut sexies anno partum faciunt. Vada petunt cum parturiũt: ac sæpenumero singulas fœminas, mares tredecim aut quatuordecim sequuntur. Mox fœmina oua procedendo emittit, & mutans continue parit: H quo fit ut dissipari oua necesse sit, uidelicet ea quæ non in materiam incide- *Cyprinus (opinor) mas.* rint aliquam: sed cyprinus tunc ea custodit, cum congesta repererit. Post glatum tardissime augentur cyprinorum oua: augentur tamen quæ mares custodiunt ad milij magnitudinem: sopitur quãdoque cyprinus tonitruo magno ut glanis, sed leuius. Inter amnicos pisces, steriles annotantur 3 *Carini.* *Balagri.* *Βαλῖρος.* *Balerus.* *Tillo.* *Phoxinus.* carini & balagri, qui nec ouum nec semen ullum prolificum unquam habeant. Balero & tilloni lumbricus canis exortu innascitur, qui debilitat cogítque ad summã aquam efferri, qua æstu intereunt. Phoxini inter fluuiatiles pariunt, ut percę in arũdinetis, in fluuiorũ & lacuum paludibus, quas πελιμνάδας uocant, quæ scilicet prope fluuios aut lacus stagnant. Phoxinus

uero

A uero statim fere ut natus est, & admodũ paruus adhuc oua habet: ut liqui-
4 do appareat oua illi inesse uel absque coitu. ψύλωνα fullonem uocant. grega- ψύλων. Fullo.
5 lis hic est: & partus tempore petit litora tranquilliora. Sunt in fluuiis pisci- Βοῖτες.
culi quos βοίτους appellant. hi sub saxis stabulantur. Capiuntur autem à non- Bœtus.
nullis saxo percusso sub quo latent: protinus enim exturbantur, ut qui au- Thymalus.
diant, & caput per strepitum tententur. Piscem thymalum à thymi odo- Thymus.
re sic nuncupatum Ticinus fluuius Italiæ procreat. is ad cubiti magnitudinem accedit: lupi & mugilis mediam speciẽ similitudinémque gerit. Eius capiti nõ qualis cæteris piscibus odor est: sed thymo similem recens collecto odorem reddit. Non alia fere esca quàm culice, illa quæ homini nocte diéque infesta est, capitur: ut qua sola fere delectatur.

1 Capito, &c. Cephalum interpretantur nonnulli capitõnem, uerum recténe an
B secus, nondum certum est. 2 Satio, alias fario. 3 Carini & balagri, &c. Ita legit Fario.
Theodorus: Græca autem exemplaria habent, sed mendose, χυπρῖνος καὶ βαεῖτος. 4
ψύλωνα, &c. γναφεὺς à Dorione traditur piscis, è cuius decocto macula omnis sordésue γναφεύς.
eluitur: an idem? 5 Βοίτους, &c. Cottum uocat hunc Theodorus, nomine forsitan Cottus.
mutuato ἀπὸ τοῦ κώθου, qui Numenio apud Athenæũ, gobia saxatilis est. Ego uero arbi- Κῶθος.
tror non esse eundem piscem κώθον cum βοίτω. Κόττοι etiam sunt apud Athenæũ lib. 3. Κόττοι.

De Niloticis piscibus, & aliis quibusdam ignotis. Cap. CXCI.

PIsces in Nilo Ægypti fluuio plurimi sunt ac diuersi: sed maxime noti
1 sunt, ut inquit Strabo, Oxyrynchus & Lepidotus (quos cõmuni omniũ Oxyrynchus.
consensu Ægyptij deorum loco colebant) Latus, Alabes, Coracinus, χοῖρος, Lepidotus.
C id est porcus, Pharagorios, qui & Phagrus, Silurus, Thrissa, Mugil, σφαικίων,
2 Dilichnus, Physa, Bos. Addũtur præterea ab Athenæo, Mæotes, νάρκη, id est Aliàs, Delt-
Torpedo, Simus, Synodontis, Eleotris, Anguilla, Abramis, Typhle, aliíq; chinus.
plurimi. His adiiciemus quorũdam aquatilium apud authores posita nomina, quorum differentiæ insignes aut nullæ aut paucæ admodũ reperiũtur, Alopecias. Ætheus piscis castitate insignis, qui postea quàm cum pari suo tanquam cum uxore quadam coniunctus sit, aliã non attingit. Aspargi pisces marini, hyeme conquiescunt & latent: uere progrediuntur ad pascua. Basiliscus in saxis nudis uictitat, id est quæ sine herba algáue iacent, Bæon, βαίγκος. Bogpyrus in scopulis uiuit: Cynosdexia, Cynops, uel Cyno pus. Claria piscis litoralis, in locis cœnosis degens. Etelis & squamosus est,
D & oua parit. Eleginus, gregalis est, Iωpes, Liparis, Lamyrus: Mendesius piscis (ut uidetur) ad salsamenta idoneus, Marinus, Metys, Mythus, uel Mystus: μήκων, id est papauer, piscis marinus & gregalis. Ossophagi, aliàs opsophagi in saxorum cauernis degunt. Phyea, Parus, Phytarus, Rhacinus, Pal-
lus. Scepanus in litoribus degit cœnosis: Scepinus, quẽ Dorion Attagenum Aliàs, Scepa-
uocauit. Scirris petrosus piscis, circa nuda saxa degens, Taulopias, Turpæ- nus.
na, Thatis, Thessa, Teragus paruus, Vrena piscis, Vua. Vua marina, inquit Plinius, in uino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium uini affert.

1 Lepidotus, &c. Lepidion est: apud Athenæum an idem, an alius? 2 Mæotes, Lepidion.
&c. In Ponto inueniuntur multi pisces, qui à Mæotide palude nomina sortiti sunt: uerum hic mæotes Niloticus est: qui uti Ælianus refert, aduentantem Nilum præsentit, atque præcurrendo prænuntiat.

De piscibus mira. Cap. CXCII. E

Luna. Demostratus piscem quendam formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura, colore cyaneo: in dorso pinnas habere molles & leues, easdémque in natado explicare, & ad similitudinem lunæ semicirculum efficere: simul & ipsum cum est plena luna, tum impleri, tum implere. Nempe arbores, si ex his ullum appenderis decrescente luna, exsiccari atque interire: ac si ad plantas admoueris, eas

Pisces fossiles. marescere & euanescere. Si iam plena luna in id aquæ, quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem iniecerit, aquam iugem & perennem fore: sin extrema luna, aquam exarescere. Quòd si hunc eundem in fontem scaturiétem conieceris, quo modo diximus de puteo, is ad rationem lunæ, modo euanescer, modo implebitur. Physam Ægyptiû piscem nononé habere ferunt, quando luna augeatur & diminuatur, eiúsque iecur cum luna pariter decrescere pariterque augeri: corporísq; habitu modo esse opimo, modo gracili & tenui. In Fucino tantum lacu piscis est, qui octonis pinnis F

A Theophrasto in lib. de pisci. natat. Piscium genera etiamnum à Theophrasto mira produntur, circa Babylonis irrigua decedétibus fluuiis, in cauernis aquas habentibus remanere quosdam: inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu: contráque uenantes refugere in suas cauernas, & iis obuersos stare: capita eorum ranæ marinæ similia, reliquas partes gobionum: branchias ut cæteris piscibus. circa Heracleum, & Toronem, & Lycum amnem esse multifaria. In Pôto unum genus esse, quod extremas fluminum aquas sectetur, cauernásque sibi faciat in terra, atque in iis uiuat, etiam reciprocis amnibus siccato litore: effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbant. G

Circa Heracleam eandem eodémque Lyco amne decedéte, & circa Tium Ponti Milesiorum coloniam, ouis relictis in limo generari pisces, eosdémque effodi, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis. Eadé in Ponti regione apprehendi in glacie piscium quosdam, maxime gobiones, non nisi patinarum calore uitalem motum fatentes. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, terrenos altis scrobibus, in iis locis ubi nullæ restagnentaquæ: & uaria horû genera in terra defossos reperiri, immobilésque uiuere prodit Aristoteles. In Hyphaside Indiæ flumine pisces

Pauones. esse narratur, pauones nomine: cristis quibusdam cœruleis, squamis uersicoloribus, cauda aurea, in quancunque uoluerint partem uersatili. In mari H

Cucumis. Χαλκὶς. Orchis. quoque piscis cucumis est, in colore & odore cucumeri similis. In Cyzicena chalceus piscis frequens est, orbiculari specie. Qui orchis uocatur, rotûdus est & sine squamis, totúsque capite constat: durissimum esse pisciû cóstat. In mari rubro sinu Arabico piscem Leonides Bzátius gigni ait, gobio ætatis perfectæ magnitudine nihilo inferiorem, nullos oculos nullúmque os habentem: more tamen piscium branchias his innatas esse: capitis figuram, & si minus expressam, coniectari posse, infra imum uentrem formam quandam leuiter contractam in sinum apparere, quę smaragdi colore reddit: hoc ei oculorum loco & ouis esse idem ait. Captus cum primum est extra aquam, inflatur. Et si quis etiam nunc uiuentem in mare uelit reiicere,

supernatat

A ſupernatat more inflatæ uẽto ueſicæ: quocirca Leonides ait ab affectu phyſ *Phyſſalus.*
ſalum appellatum eſſe. Hunc ſi quis guſtauerit, ſtatim acerrimis doloribus
premitur: deinde eius uenter diſrumpitur. Miracula quædam dira Cteſias
in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces illico mortem afferre *Piſces lethales.*
in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, inquit Plinius, donec ue-
niatur ad fontem alueo appoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Hoc idem
& in Lydia in ſtagno Nympharum tradunt. In Arcadia ad Phœneum aqua
3 profluit è ſaxis ſtyx appellata: & eſſe piſces paruos in ea tradit Theophra-
ſtus lethales & ipſos, quòd non in alio genere mortiferorum fontium. In
Africa feruentis aquæ lacus eſſe exiſtimatur, in quo piſces & uiuere & na-
tare dicuntur, & ad obiectum cibum aſſilire: ac ſi quis in frigidam eos inie
B cerit, interire. Hactenus de piſcibus dixiſſe abunde eſt: ſequitur ut de cetis
præcipiamus.

De cetis. Cap. CXCIII.

INter aquatilia peculiaris quædam natura cetaceo generi eſt, ut delphi- *Cete, cetus,*
no, balenæ, & quæcunque alia ex iis fiſtulam habent: cũ & mare accipiãt *κῆτος.*
quemadmodum piſces, pedibúſque careant, & cibum in humore capiant:
aerem uero ſpirant ut terreſtria, ut quodammodo terreſtria ſint & aquati-
lia. Hoc genus neque pilis integitur aliorum more, quæ animal generant,
neque pedes habet ullos. Branchias non habent cete, ſed fiſtula iis data à na *Fiſtula, αὐλός.*
C tura eſt, qua humorem quem unà cum cibo recipiunt, eiicere poſſent, quẽ-
1 admodum piſces per branchias emittunt. ea uero prope cerebrum ſita eſt,
delphinis quidem à dorſo, balenis uerò à fronte. Mammas habent cete in
aquatili genere & lac: id quod in delphinis manifeſte à nonnullis perſpe-
ctum eſt. Delphinus teſtes habet intus conditos, & qui ad aluum nectun-
tur. Pulmonem habent ómnia cetacea atque reſpirant: ideóque cum dor-
miunt, edita per ſumma æquoris fiſtula dormitant, (quà etiã ſpirant) pin-
nas ſuas mouendo leuiter. Et quidem uiſus eſt delphinus dormire roſtro e-
merſo, ac ſtertere. Fel habent omnia, excepto uno delphino. Nullum ex iis
oua habere cernitur, ſed ſtatim fœtum concipiunt, ex quo redacto in for- *Fœtũ, κύημα.*
mam animal conſtat, quemadmodum homo & quadrupedes quæ animal
pariunt. Coeundi modus omni cetario generi idẽ qui piſcibus eſt: ſupinis
D enim admotis partibus rem peragunt: nec parum multúmue temporis, ſed
mediocre in coitu ipſo conſumunt: & paulo quàm piſces diutius in coitu
morantur. Cetacei, prope omnes, (quemadmodum piſces cartilaginei) mi
nores piſces reſupinati corripiunt: habent enim os ſubter: unde fit, ut peri-
culum minores piſces facilius poſſint euadere: alioqui pauci admodũ ſer-
uarentur: quippe cum delphini celeritas atque edendi facultas mira eſſe
uideatur. Beluæ omnes marinæ, quæ ingenti ſunt mole, (exceptis canibus)
& tardius ſe mouent & uiſu ſunt hebetiore. Duram habent carnem ce-
tacea omnia & excrementoſam, prauíque ſucci. Atque recens eorum caro,
ni optime concoquatur, crudi ſucci plurimum in uenis congerit: ſenſibúſq;
cibus omnino inutilis habetur. Quamobrem ipſis ſale cõditis fere in cibis

utimur: ita enim fit,ut alimentum quod ex ipsis in corpus digeritur, & tenuius reddatur, concoctionique & sanguini generãdo accommodatius. Iuba in iis uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit cetos sexcentorum pedum lõgitudinis in flumen Arabiæ intrasse: pinguíque eius negotiatores & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore. E

1 Prope cerebrum, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον: ita potius legendum censeo, quàm πρὸ, id est ante cerebrum, ex ipso Aristotele de delphino, qui non à fronte, sed à dorso fistulã gerit: quanquam lib. 4 de part. animalium, & de respirat. habetur non πρὸς, sed πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id est ante cerebrum.

De delphino & phocæna. Cap. CXCIIII.

F

Delphinus. Delphin. Delphis.

MAnsuetudine, amore, celeritate, forma atque robore, non in hoc tan 1
tum cetaceo, sed in omni marino genere, reliqua facile superat delphinus: plurima enim narrãtur indicia morum placidorum ac mitium, & amoris quoque in pueros. Certum habẽt uocabulum, inquit Solinus, quo accepto, uocanteis sequuntur: nam proprie Simones nominantur: noménque Simonis omnes miro modo agnoscunt, malúntque ita appellari. Ho- 2
minis amicum animal delphinus, obuiam nauigiis uenit: alludit exultans, certat etiam, & quanuis plena præterit uela. Et, ut cecinit Ouidius,

> Vndique dant saltus, multáque aspergine rorant.
> Emergúntque iterum, redeúntque sub æquora rursus:
> Inque chori ludunt speciem, lasciuáque iactant G
> Corpora: & acceptum patulis mare naribus efflant.

Velocissimum omnium animalium, nõ solum marinorum delphinus, sed ocyor uolucre, acrior telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio pene in uẽtre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed affert moram prouidentia naturæ: quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt. Cete est delphinus: neque branchias habet ut piscis, neque ouum, sed animal generat, & fistulam ad dorsum gerit. Dorsum illi repandum, rostum simũ.
3 In dorso cultellata inest penna, qua uel crocodilum interimit: uel, ut inquit Solinus, aculeatæ sunt spinæ dorsuales: cum ira subiacet, inhorrescunt: cum animi conquiescunt, quibusdam receptaculis operiuntur. H

> Falcata illi nouissima cauda est:
> Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.

Delphinus, inquit Aristoteles, stridet, non mugit, μύζει.

Lingua, contra aquatilium naturam, libera absolutáque & mobilis est, breuis atque lata, haud differens suillę. Pro uoce gemitus humano similis: caret enim labris quibus uocis aliquem possit articulũ afformare. Audit quidem, sed nullis cauernis quæ uicem præstent aurium. Voces hominũ aquilonis flatu celerius haurit: contrà, austro spirãte, auditus obstruitur. Et cum olfactus quoque nullam partem sensoriam habeant manifestam, tamen sagaciter odorantur delphini. Mammas habet fœmina & lac, (animal enim concipit ilico & creat, ut modo diximus) quas continet non parte superiore, sed in ima aluo prope genitale: nec modo quadrupedum, papillas consp i

A cuas habet, sed uelut aluelos quosdam humoris duos paulo in obliquum porrectos, utroque de latere singularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum sectantium parentem excipiatur: idque iam à nonnullis manifeste perspectum est: neque tamen aliud animal, inquit Plinius, in cursu lambitur. Testes habet mas ultima conditos aluo prælongos, & penem à testiculis ad externa pertendentem, ut bos. Pulmonem habet delphinus & arteriã: proindéque respirat, & nõnihil uocis, uti modo diximus, potest promouere. & dormiens rostrum fistulámq; exerit supra mare, ut spiret. Et iam quidem delphinum stertentem etiam nonnulli audiere: quamobrem delphinus retibus apprehensus, breui tempore strangulatur, ut qui spirandi facultatem amiserit: & foris uero diutius uiuere potest mutiens & anhelans mo
B do cæterorum spirantium. Delphinus inter ea, quæ mare excipiũt pulmonémque habent, unus felle priuatus est. Meatus seminarios eodem modo habet delphinus, quo pisces serpentésque. Non spinas ut pisces, sed ossa habet delphinus. Coeunt delphini admotis supinis partibus, ut pisces: sed eorum coniunctio diuturnior est. Gestatur uterus decem mensibus. Partus æstate fit, nec alio ullo tempore alio: pariũt singulos magna ex parte, interdum tamen & binos. Adolescit celerius proles delphini: quippe qui annis decem ad summam perueniat magnitudinem. Sola carne uescitur delphinus. uiuit annis compluribus: cõstitit enim nonnullos uixisse annis uiginti quinque, alios etiam triginta: quod cognitum est præcisa à piscatoribus cauda: ut quos ita reddidissent mari, captos item agnoscerent, & temporis
C spatium scirent. Delphinus in Ponto magnus non est: quanquam extra ubi aliquantum processeris magni habentur. Abdũtur tricenis diebus circa canis ortum, occultantúrque incognito modo. Coniugati degunt delphini, mares cum fœminis. Solent in terram erumpere incerta de causa: & statim tellure tacta moriuntur, mulróque ocyus fistula obturata. Cum male se habere sentiat delphinus, simia marina remedio illi est. Cũ delphinis pugnant hamiæ. Homine non expauescit ut alienum: nec tantum hominis amicum animal delphinus, uerum & mulcentur musica, gaudent cãtibus tibiarum; ubicunq; symphonia est, gregibus aduenant. Circa Taprobanem autẽ duo delphinorum genera nasci feruntur: alterum ferum & inexpiabili immani *Alii, nec statim.*
D rate piscatoribus infestum: alterum natura mansuetum. Delphini tranquillo mari lasciuientes flatum præsagiunt, ex qua ueniunt parte: itidem spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Delphini & hippocampi cinis ex aqua illitus, lichenas & lepras tollit. exulceratiõné sequi debet curatio, quę perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrẽt, donec pinguitudo similitudine olei fluat: ac perungũt. Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatũ ante accessiones. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus & cum uino potus: grauitari saporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, uel quocunque modo obturatis. Delphini adipe linamẽta accensa, excitãt uuluæ strangulatu oppressas. Nascitur in Ponto phocæna delphino similis: sed interest, quòd minor phocæna est, dorso ampliore, colore cœruleo. Partus quoque illi delphino similis: & lac habet ut delphi- *Phocæna.*

nus: complures uero genus esse delphini opinantur. Delphinorum, inquit E
Tursio. *Tursio.* *Torsio.* Plinius, similitudinem habent, qui uocantur tursiones. distant & tristitia
quidem aspectus: abest enim illa lasciuia: maxime tamen rostris canicularum maleficentia assimilati.

1 De delphini mansuetudine amoréque & affectibus id genus aliis legas apud Aristotelem, Plinium, Ælianũ, Solinum & alios. 2 Hominis amicũ &c. Delphini φιλανθρωπία multis exemplis exprimitur à Plinio. 3 Dorsum illi repandum. Ouidius,

Corporéque & presso spinæ curuamine flecti

Incipit. Et lati rictus sunt. 4 Tursiones. Phocænam Theodorus tursionem interpretatur.

De balena, orca & physetere. Cap. CXCV.

Balena. *Φάλαινα.* *Musculus.* CEtus quoque balena est: & fistulam non à dorso, sed à fronte gerit, per F
quam humorem, quam ore acceperat, reddit: qua & summa aqua innatantes in sublime nimbos efflat. Balenæ musculus quandoque prægraui
superciliorum pondere, obrutis eius oculis, infestãtia magnitudinem uada
prænatans demonstrat, oculorúmque uice fungitur. Mammas habet balena & lac. & mammis nutrit fœtus, ut delphinus: & pulmonem, ideóque &
respitat. editáq, per summa æquoris fistula dormit, sicuti & cætera quæ fistulam gerunt: nonnũquam uero etiam desilit in terram, solem passura calentem. Parit balena cum plurimum binos, magnáque ex parte singulos.
balenæ coagulo in lethargum uergentibus, ad olfactum utuntur. Balenę
in nostra maria penetrant, inquit Plinius. In Gaditano oceano nõ ante bru G
mam conspici eas tradunt: condi autem æstatis temporibus in quodam si-
Orca. nu placido & capaci, mire gaudentes ibi parere. Hoc scire orcam infestam 1
his beluã: cuius imago nulla repræsentatione, inquit Plinius, exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ. Et Festus, orcæ, inquit, teretes sunt atque uniformi specie. irrumpunt ergo in secreta, ac bale
Balena. narum uitulos & fœtas etiamnum grauidas lacerant morsu: incursúq; seu
liburnica tum rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum
inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & utero graues, pariendíue
pœnis inualidæ, solum auxilium nouere in altũ profugere, & se toto defen
Orca. dere oceano. Contrà orcæ occurrere laborãt, seseque opponere, & cautium
angustiis trucidare, in uada urgêre, saxis illidere. Spectantur ea prælia seu
mari ipso sibi irato, nullis in sinu uẽtis: fluctibus uero ad anhelitus ictúsq;, H
quantos nulli turbines uoluant. Ingentis magnitudinis orcam à Claudio
principe in portu Ostiensi oppugnatam narrat Plinius. Maximum animal
Balena. *Pistrix.* in Indico mari pistrix balena est: narrantur enim balenæ quaternûm iuge 2
Pristes. rum: pistrix ducenũm cubitorum. In Gallico oceano maximum animal 3
Πρίστις. *Πρῆστις.* physeter est, columnæ modo se attollens, altiórque nauium uelis, diluuiem
Physeter. quandam eructans, ut nimbosa illa alluuie plerunque deprimat alueos na-
Φυσητήρ. uigantiũ. Physeteres cum flatum efflant, (ut inquit Strabo) apparet longius 4
intuentibus nebulosæ cuiusdam columnæ similitudo. Tubarum sonitu,
multiplici plansu, strepitúque id genus ingenti terrentur maxime.

ὄρυγας. 1 Orcam, &c. ὄρυγας habet Strabo inter cetacea: an iidẽ sint cum orcis, an sit liber mendosus?

A mendosus? 2 Iugerum continet pedes ducentos quadraginta. 3 Pistrix,&c. Pristes Aristoteli & Oppiano cete est idem forsitan qui pistrix. Et in Vergiliano illo, de Scylla monstro, (-Postrema immani corpore pistrix.) In quibusdam exemplaribus habetur pristes: apud Oppianum habetur πρῆστις, sed legendum arbitror πρί-στις. 4 Physeteres. φύσαλος ab Oppiano inter cete numeratur: an idẽ qui φυσητήρ? Φύσαλος.

De aliis quibusdam marinis beluis & monstrosis. Cap. CXCVI.

1 SVnt & in mari beluæ, qui dromones uocantur: & qui melãthini, & serræ, materiariæ serræ similitudinem gerentes. Sunt & effigie insolẽti nõnullæ in Gaditano oceano, arbor intantũ uastis dispansa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Apparet & rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus utrinque *Dromones.* *Melanthyni.* *Serræ.* *Arbor.* *Rota.*

B claudentibus: adeo longis sunt hirsutæ spinis, ut hæ extra mare emineant. reuersiones in orbem faciunt, unde nomẽ traxere. Grassatur aries ut latro: & nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quẽ nandi uoluntas inuitet, expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantiũ cym- *Aries.*

2 bas speculatur, occultusque adnatans mergit. Sunt & alij piscium forma arietes in beluarum quoque numero. In Santonum litore beluas nõnunquã

3 reciprocans destituit oceanus, inter reliquas elephantos & arietes candore tantum cornibus assimilatis. Circa Corsicum & Sardoũ fretum hybernant arietes, atque ex aqua eminentes spectantur: simul & delphini circa eos natant. Mas aries frontem alba uitta redimitam habet, diadematis in formã: at fœmina quemadmodum gallinacei, quasdam uelut barbæ appendicu- *Elephantus.* *Aries.*

C las possident, sic ipsa cirros ex imo collo pendẽtes habet. In Indico mari exeunt in tertam pecori similes beluæ, pastæque radices fruticum, remeãt: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata. Leo quoque in his & pãthera, atque hyæna longe ferociores, quàm sint terrestres feræ. Cornuta etiam marina belua attollit cornua è mari sesquipedalia fere, quæ ab his nomen traxit. Panthera in mari rubro nascitur, similis terrestri pantheræ, colore & maculis orbiculatis. Castoridas Oppianus *Beluæ marinæ, equi, asini, tauri.* *Leo.* *Panthera.* *Παρδάλις.* *Hyæna.*

4 inter cete recẽset. uocem hę quetulam mœstámq; in littore dicuntur edere: quam si forte audierit quispiam, mortem illi breui imminere prænuntiat. Tyberio principi nũtiauit Olyssiponẽsium legatio, ob id missa, uisum auditúmque in quodam specu concha canentem tritonẽ, qua nascitur for- *Cornuta.* *Castorides.* *Triton.*

D ma: cui Vergilio authore,

Frons hominem præfert, in piscem desinit aluus.

Narrat autem Pausanias se tritõnem in spectaculis Romanis uidisse, cuius capitis coma, & colore, & quòd discriminari non potuisset, ranatum palustrium similis uidebatur: reliquum corpus squamis tenuibus inhortescebat: branchiæ sub aures, nasus humano similis, os amplum, dentes ferini, oculi glauci apparebant: manus habuit & digitos, ungúesque cochlearum testis non dissimiles: cauda eidem infra pectus & aluum, loco pedum

5 erat delphino similiter. Nereidum falsa opinio non est, squamis modo hispido corpore, etiam qua humanam effigiem habent: nanque harum una in Olyssiponensium spectata litore est: cuius morientis gannitum tristem *Nereides.*

accolæ audiere longe. Et diuo Augusto legatus Galliæ complures in litore E exanimes Nereidas scripsit. In eo quoq;, quod circa Taprobanam insulam mare est, cete existere muliebri facie fertur: iisque pro crinibus spinas esse. Authores habeo, inquit Plinius, in equestri ordine splendentes: uisum ab his in Gaditano oceano marinum hominem toto corpore absoluta similitudine, ascēdere nauigia nocturnis temporibus, statímque degrauari quas insederat partes, & si diutius permaneat, etiam mergi. De differentiis animalium habentium sanguinem, quas communes, quásue proprias singula habent genera, dictum iam est.

Homo marinus.
Hunc inter beluas marinas numerat Plinius.

Dromas. *Cursor.*

1 Dromonem hunc Plinianum diuersum esse arbitramur à dromade Aristotelico, quem Theodorus cursorē uocat: & gregalis piscis est: quanquā alio loco uidetur genus quoddā piscium significare potius, quam speciem. 2 Arietes. πρόβατα hæc, id est oues F uel pecus (opinor) uocat Oppianus, qui in alto mari in latibulis fere degunt, locū raro mutantes. Arietis quoque meminit idem Oppianus, κριὸν uocat. 3 Elephātos & arietes, &c. Ab his ἐλεφάντινον τάριχος, id est salsamentum elephātinum dictum arbitror. 4 Tritonem. Nereidas & hominem quoque marinum, beluas marinas uocat Plinius. 5 Nereidas fingunt poetæ Nerei & Doridis filias, quas hoc modo depinxit Ouidius, -Quarum pars nare uidetur,

Pars in mole sedens uirides siccare capillos,
Pisce uehi quædam: facies non omnibus una:
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

πρόβατα. *Ouis.* *Pecus.* *Κριός.*

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER IX G

Continet animalium exanguium differentias, & priuatim insectorum.

De animalibus exanguibus. Cap. CXCVII.

Onsummata iam disputatione de toto animalium genere, quod sanguine præditū est, quę reliqua nobis pars superest, absoluamus. Nunc igitur ordinem persequemur eorum, H quæ sanguine carent: indéque ἄναιμα, id est exanguia dicta sunt: continent enim hæc non sanguinē, sed humorem alium qui sanguini proportione respondeat: qui in hoc animalium genere sit ultimum corporis alimentum, sicuti sanguis in iis quæ sanguine prædita sunt. Porro genera in hoc ordine plura sunt: primum genus insectorum est: secundum eorum quæ μαλάκια, id est mollia appellamus: tertiū, quæ crustis tenuibus operiuntur, μαλακόστρακα, id est crustacea aut crustata dicta, ut cancrorum genus & locustarum: quartum, quæ silicea testa conclu-

ἄναιμα, *Exanguia.*

Tria hæc ultima genera, piscium nomine uocauit Plin.

sa

A sa muniuntur, ὀστρακόδερμα dicuntut: quale genus concharum & ostrearum est. Cum animalia quæque sanguinea partes tum interiores, tum exteriores suis quasque appellatas nominibus habeant, genus quod sanguine caret, pluribus uacat: iam enim uiscera quæ cuique sanguineo insunt omnia, nullum exangue quod habear nouimus. Partes tamen ad uictum pertinentes omnia necessario habent, quanquam uarie, propter loca quibus cibum recipiant: communes enim omni animalium generi partes sunt, os, uẽter, intestinum. Caput nõnullis indiscretum est, ut cancris & iis quæ mollia dicuntur: oculos habenr maxima ex parte, exceptis testatis, omnia: linguam quoque & dentes, sed uarie, ut in unoquoque genere explicabimus. Horũ etiam genus omne, quæ quidem pedibus fulciuntur, multipes est, nec ullũ
B fere quadrupes habetut: & cruscula omnia, exceptis extremis, à latere affiguntur: & pattim sursum uetsus flexũ habent, pattim uero retrorsum subiesa subtortáue uergunt: medij nanque pedes subinde ambigui sunt, (quod Græci ἐπαμφοτερίζειν dicunt) atque amplius in latus flectuntur. at uero tum priora crura tum posteriora retro flectunr. Omnium uero motus per diametrum agitur, quomodo etiam subsistere solent. Neque sanguinẽ (ut modo diximus) neque omnem uiscerum naturam ullum ex iis obtinet: nihil etiam eorum, quorum gratia uiscera habẽt animalia sanguine prædita, darum eiusmodi animalibus est: non enim uenas hæc habent, non uesicã, nõ usum spirandi: sed tamẽ unũ quod cordi proportionetur, id habeãt necesse est. Hoc in mollibus quidẽ & crustatis ea pars est, quę à nonnullis μύτις mu- Μύτις, Mutis.
C tísue appellatur: in testatis minus quidem patet, attamen in medio semper quærendum hoc principium est: insectis uero inter caput & uenrris alueũ est. Sanguis etiam quanquam iis deest, quod sanguinis tamen proportionale est. quódque eandem fete in genere exangui obtinet uim, quam sanguis in compote illo sanguinis, haber. Nullum ex iis quæ sanguine carent uel adipem habet uel seuum: quandoquidem sanguis iis deest. Osse carent exanguia omnia, sed neque spinam habent ut pisces: aliud tamẽ quod propottionale ossium est, & quod sua duritie molliorem corporis partem, hoc est, carnem seruare possit, habenr: uerum hoc præsidium aliis intus est, aliís foris: nam quæ crusta operiuntur, ut cancri genúsque omne locustarum, & quæ testata dicuntur, ut ostreæ, his omnibus caro intus: tetrenum autem il
D lud quod contineat & conseruet, foris est. At ueto animalia insecta & mollia conttà quàm hæc, & modo inter se opposito constant: nihil enim ossis, nihil tetreni habere discretum uidentur, quod dignum effatu sit: sed mollia fere tota, carnosa & tactui cedentia sunt, naturã intet neruum & carnẽ obtinentia: mollis enim ut caro est, sed intendi potest ut neruus. Habent etiam intus quod piscium spinis ptoportionetut, ut sepiæ quod sepium uocant: lolligines quod gladiolũ: at polypi nihil eiusmodi habent. Insecta cõtrà quàm hæc constanr, ur modo diximus: quippe quæ nihil habẽt duri aut mollis discretum: sed dura toto corpore sunt, duritie tali, ut osse carnosiora, carne magis ossea terrenáque magis constent. Quæ sanguine uacant, animalibus non idem membrorum ad generationem pertinẽtium modus:

fed tum inter feipfa,tum etiam cum fanguineis diffident. Et plurima qui- E
dem coire apertum eft:teftacea uero an ulla coeant,incertũ eft. meatus autem ficci excrementi atque coitus omnibus quæ oua pariũt,idem ut in reliquis ouipatis habetur. Quin & interior ille meatus idem excremẽti & uuluæ eft, tum in mollibus,tum etiam cruftaceis: exanguium enim quædam ita fexum habent utrunque,marem fcilicet & fœminam,ut fobolem eiufdem generis procreare poffint: alia procreant quidem,fed non fui generis prolem:ut quæ non ex coitu animalium prodeunt, fed per fe uel in animali,uel in terra,uel in ftirpe,uel etiam in eorum ipforum partibus,uel excrementis creantur : eademque maris ac fœminę fexu diftincta funt:iis coeũtibus gignitur quidem aliquid,fed ex quo nihil amplius gigni poffit: uerbi gratia,coitu pediculorum, lendes dictæ procreantur: Pulicum genus uer- F
miculorum oui fpeciem referens:ex quibus nec ea quæ generarint, proueniunt:nec aliud ullum animal,fed id quod funt, fordes tantum perfiftunt. Quod autem in uniuerfum dixerim, eorum aliis toto genere fexus uterq; eft,ut mollibus,ut cruftatis:aliis maxima ex parte,ut generi infectorũ. Eorum autem ipforum quæ ex coitu cognatorum animalium gignũtur, ipfa quoque fibi cognata progenerant. At uero quæ non ex coitu,fed putri materia oriuntur,ea generant quidem,fed genus diuerfum: quódque produt nec mas eft nec fœmina, talia funt nonnulla in genere infectorum. In exanguium genere,in iis quæ ex uermibus gignuntur contrà euenit, quàm quæ ex ouo,ut fcilicet pars inferior maior inter initia fit dum generantur:oculi G
& caput poftea augeantur. Quæ fanguine carent ex aquatilibus,nec natura calida funt,ea nafci in lacu non poffunt:minus etiam in falfis a quis quæ 1
non funt potulentiores,gignuntur,ut teftata,ut mollia, ut cruftata:fed ftagnis marinis & iuxta amnium oftia gigni folent. Quod uero ad fenfus attinet: quæ mollia funt, & quæ crufta operiuntur, atque etiam infecta fenfibus prædita effe omnibus conftat:nam & ufu & olfactu & guftu:procul enim quandoque fentiunt, & odore efcarum partim allectata capiũtur, partim uero odorum quorundam fuffitu fugiunt, ut infecta quædam. Guftus etiam fimilis ratio eft:interdum enim cibum perfequuntur diuerfum: nec eifdem fapoꝛibus omnia delectantur. Tactu uero fentire, (quod etiam ante dixi) omnibus datum animantibus eft: quæ autem filiceo tegmine operiuntur,olfactum guftúmque habere conftat, argumento efcarum. De ui- H
fu & auditu, quanquam nihil certi manifeftique habemus, quibufdam tamen hos fenfus ineffe apparet:ungues etiam ad ftrepitum fe fubtrahere cernuntur,quoties ferramentum fentiunt admoueri. Pectines quoque admoto digito dehifcunt, mox comprimunt fe ut cernentes: echini autem & tethe atque glandes olfactum minime habere uidentur. Et generatim quidẽ de exanguibus animalibus fatis dictum eft.

1 Minus etiam, &c. Ita Theodorus οὐδὲ τῶν ἁλμυρῶν ἐν τοῖς ποτιμωτέροις, ἀλλ' ἧττον, ὅτι τὰ ὀστρακόδερμα,&c. Vetus interpres ita habet:neque erit aliquod animal in quo uincit falfedo in aqua dulci, nifi pauca, ficut duræ teftæ,&c.

De in-

A De insectis. Cap. CXCVIII.

Est inter exanguia insectorum genus amplissimū, ut quod plures quàm alia complectitur species. Insecta uoco, quę (ut nomen ipsum declarat) incisuras parte sui uel supina uel prona, uel etiam utraque habent: nec osseum quicquam discretum aut carneum, sed quiddam inter hæc ipsa medium continent: quippe quæ corpore pariter intus forisque duro constent. Hoc genus multas & uarias complectitur species, ut modo diximus, quarum nonnullis quanuis cognatis, nomen nullum commune est inditum, cuiusmodi sunt apes, & reliqua similis formæ insecta: crabrones scilicet & uespæ eiusdémque generis alia quædam: item quibus pennæ uagina inclusæ continentur, (κολεόπτερα uocant) ut galeruca, carabus, cantharis, & reliqua generis eiusdem. Sunt item alia ex his pennata, ut apes: alia pennis carent,
B sed pedibus gradiuntur, ut centipedæ: alia utroque modo, ut formicæ: aliqua pennis & pedibus carētia, ut uermes terrestres. Omnium autē treis illas partes haberi constat, caput, uentris alueum, & quod inter hæc situ est, quale in cæteris pectus dorsumque habetur: unum id quod interiacet magna ex parte est: quæ tamen sunt longa & multipeda, iis fere totidem sunt quæ interiacent, quot incisuræ: quæ nunc ceruicum loco, nunc pectorum atque alui præcincta separant membra tenui modo fistula cohærentia: aliquibus uero non tota incisura eas ambiente rugas, sed in aluo, uti diximus, aut superne tātum, implicatis flexilibus uertebris. Oculi duri in omnibus fere patent, sed nullum ex his palpebrā habet. Ex cæteris uero partibus sensoriis nulla manifesta est, præterquam lingua: olfactus tamen sensum ea ha-
C bere perspicuum est. cibum nanque sibi peculiarem uel eminus odore sentiunt, ut apes & culices quas κνῖπας uocant, mel. Sentiunt autē pręcincti ipso (ὑπόζωμα uocant) odores: & natiuo quodam sui corporis spiritu, qui à natura insitus est, non aduentitius. Linguam habent, qua & gustant & cibum attrahunt: hæc in nonnullis mollis infirmáque est, aliis dura & ualida: omnia enim quibus non in aluo aculeus est, linguam eiusmodi ueluti arma gerunt. Nec dentes habēt quibus iuncta ea est, exceptis quibusdam paucis: nam & muscæ ea pertingentes cruorem mouent: & culices κώνωπες dicti eodem acrius pungunt. Dentes autem quædam insecta habent, quanquam alienos, neque aliorum animalium dentibus similes, ut apum muscarúmq;
D genus: quædam non habent, eorum scilicet quæ cibo utuntur humido. Insectorum enim complura non uictus tantum, sed armorum gratia dentes possident. Quibus igitur non in ore est aculeus, hæc dentes habent, cibi scilicet aut conficiendi aut capiendi admouendíque gratia, ut formicæ, & id genus alia. Ad hæc antennæ, id est, cornicula ignaua nonnullis ante oculos
1 prætenduntur, ut papilioni & carabo: quæ autem in hoc genere, uolucrum fortiuntur naturam, iis præter cætera membra, pennæ quædam membranæ siccæ annexæ sunt, quibus uolant, quæ neque fissæ sunt neque caulem habent ueluti auium pennæ. Sunt autem aliis binæ, ut muscis, aliis quaternæ, utroque scilicet latere binæ, ut apibus. Quaternas gerunt, quæ aut grandiora sunt, aut aculeo in aluo armantur: quæ scilicet pabuli causa necesse

Insecta, ἔντομα.

Ventris alueum τὸ περὶ τὴν κοιλίαν κύτος.

Antennæ. Cornicula ignaua. κεραῖαι.

habeant eua gari, quæ & corpulentiam habent leuiorem, ut apes, & reliqua generis eiusdem. Binas uero habent quæ aut minora sunt, aut aculeum in priore parte gerunt, ex iis scilicet quæ pabuli causa uagantur, ut musca, tabanus, culex: quæ autem parua sunt & uitam stabilem agunt, multis quidē fulciuntur pennis ut apes, sed crusta pennas obtectas gerunt, uelut melolonthæ, & cætera id genus insecta, scilicet ut pennarū uires integras tueantur. Ex uolucribus itaque ipsis alia membranas ipsas quibus uolant, crusta (quam ἔλυτρον uocant Græci) superueniente quasi uagina inclusas gerunt: unde & κολεόπτερα, id est uaginipennes dicuntur, ut scarabeus: alia detectas habent, ἀνέλυτρα dicta, ut apes. uaginipennis illius ordinis nullum est, quod aculeum habet: sed neque ulli aculeus in aluo cui pennæ binæ. Geritur etenim aculeus aliis parte priore, aliis posteriore: aut enim ore aut aluo extrema aculeos habent pleraque insectorum: & uel intus conditos, ut apes & uespæ, uel extra prominentes, ut scorpio: uropigium caudámue non habet fere (præter unum scorpionem inquit Plinius) idque in causa est quòd quę uolucres sunt, tanquam nauigium temone priuatum in uolatu agitentur, & quocunque sors tulerit, impingant. Multipeda sunt omnia, quæ saltem pedibus fulciuntur: uarie tamen pedum numerum sortiūtur: quę enim corpore sunt longiore & plures habent incisuras, ea numero pręcipue superāt, ut iulorum genus: quibus autem pedes pauciores, hęc uolucres fere sunt, ut pedum inopia adiumento pennarum compensetur. Pedes priores nonnulla ex iis longiores habent, quibus absterganr oculis incidentem molestiam atque arceant: quod & muscas facere uidemus & apes, & reliqua generis eiusdem, quæ scilicet oculos habent duriores. Posteriores etiā medius longiores, ut ambulent melius, & attollantur facilius de terra cum uel auolare uel salire libet: quæ nanque saliunt, hæc uel crura posteriora habent maiora, uel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur retro curuatis, ut crura quadrupedum. Atque iis omnibus pedes seni, iis etiam quorum nixu saliunt connumeratis. Quæ hunc numerum pedum excessere, ut plerique uermes, non infra duodenos habent: aliqua uero & centenos: numerus quidem impar nulli est. Partes corporis pronæ in iis omnibus differunt à supinis, sicut uel in cæteris animātibus est: cute omnia circundātur, sed admodum tenui. Partes insectorum exteriores has esse, atque in hunc modum se habere constat. E F G H

Marginal notes: ἔλυτρον. κολεόπτερα, *Vaginipennes.* ἀνέλυτρα. *Aculeus,* κέντρον. *Maiora, μείζω longiora uertit Theodorus.*

ἔντομα, ὁλόπτερα. 1 Quæ in hoc genere uolucrum sortiuntur naturam, πτιλωτὰ dicuntur, & ὁλόπτερα nonnunquam Aristoteli.

De partibus insectorum interioribus. Cap. CXCIX.

QVod autem pro carne in his habetur, id nec testæ naturam imitatur (ὀστρακῶδες dicunt) neque illi simile est, quod in testaceis genus carnis continetur: sed mediam quandā inter hæc refert naturam: nihil enim habent duri aut mollis discretum, uti diximus, sed dura toto corpore sunt durtie tali, ut osse carnosiora, carne magis ossea terrenáque magis cōstent. Quamobrem his non spinam, non os, non aliquid sepio simile, non restam

A testam ambientem,neque terrenum aliquod durum,quod iis proportione respondeat,natura dedit: ipsum enim corpus se sua duritia tueri potest & seruare,nec est quod aliunde muniri desideret.Plinius hęc ita retulit,Insecta non uidentur neruos habere,nec ossa,nec spinas,nec cartilaginem,nec pinguia,nec carnes,nec crustam quidem fragilem,ut quædam marina,nec quæ iure dicatur cutis,sed mediæ cuiusdam inter hæc omnia naturæ corpus,areti simile,neruo mollius,in reliquis partibus siccius uerius quàm durius.Et hoc solum his est,nec præterea aliud: nihil intus,nisi admodū paucis,intestinum implicatum.Hæc Plinius.Partes autē quæ ad cibum administrant,non pari ratione datæ omnibus sunt: alia enim linguam intra os continent,ut formicæ: alia foris gerūt uelut promuscidem fungosam & cauam,ut ea simul & gustare & cibum trahere possint. Patet hoc in muscarū B genere & apum & omnium generis eiusdem:necnō asili & tabani eodem spectant:atque iis quidē lingua,siue promuscis pro aculeo habetur : omnia nanque quibus non in aluo aculeus est,linguam eiusmodi ueluti arma gerunt.Linguam hanc in quibusdam excipit intestinum rectum simplex ad ostium usque excremēti porrectum: in quibusdam hoc retortum in anfractum est.Sunt etiam quæ uentrem ori adiunctum, intestinúmque à uētre reuolutum habeant,ut quæ cum edatiora maioráque sint,conceptaculum cibi obtineāt copiosioris.Viscus nullum in his,nullum pingue,sicut neque in cæteris quæ sanguine carent.Pars uero illa quæ cordi proportione respōdet,inter caput & alueum est:quæ etsi magna ex parte simplex est,tamē in 1 nōnullis multiplex est,ut iulis & similibus prælongis:quo fit ut præcisa ui-C uere possint. Fœminis in hoc genere membrum quod pro uulua habetur, fissum iuxta intestina positum est,in quo fœtus generatur.Patet hoc in locustis & reliquis quorum magnitudo aliqua est,&natura coitum recipiat: maxima enim pars generis insecti perexigua est: ideóq; & eorum uteri incerti ignotíue propter corporis exiguitatem Fœminæ inter ea quæ coeunt insecta,maxima ex parte maiores suis maribus euadunt,ut Phalangia.

1 Præcisa,&c.Insecti diuisi,inquit Aristoteles,uiuit cum pectore tum caput tum alueus:& sine eo caput auulsum uiuere non potest.

De insectorum generatione & interitu. Cap. CC.

D PRocreātur insecta quædam per coitum & ex animalibus generis eiusdem,ut phalangia & aranei ex phalangiis & araneis:ut bruci,locustæ, cicadæ.Sunt autem quæ coeunt quidem & generant, quædam etiam animal,uerum non sui generis animal,sed uermiculos tantū,ut muscæ & genera papilionum:neque eadem hæc ex animalibus procreantur,sed ex putrescente humido aut sicco:ut pulices,muscæ,cătharides. Quædam nec ex animalibus nascuntur neque coeunt : ut culices & uermiculi nonnulli, & plura eiusmodi genera,sed sponte proueniūt.Horum uero alia ex rore qui in frondibus est,uidelicet uerno tempore,ut natura fert,sæpe tamen & hyberno quoties tranquillum australéque tempus diutius constitit.Item alia ex cœno aut fimo putrescente oriūtur:alia in lignis aut stirpium aut cæsis

alia in animalium pilis,alia in excrementis,aut iam excretis,aut adhuc in- E
tra animantem contentus,ut quæ lumbrici appellantur.quinetiã in iis quę
putredinem nullam posse recipere existimantur,nasci animalia nouimus,
ut culicum genus quoddam ex fece aceti,& uermes in niue uetustiore: o-
mnibus autem prope dixerim,quæ sponte procreantur,uel siccis humescẽ
tibus,uel humidis siccessentibus nascuntur. Insecta auersa coeunt, deinde
id quod minus est superuenit maius,hoc est,mas fœminam (inter ea enim
quæ coeunt insecta,fœminæ maxima ex parte maiores suis maribus eua-
dunt,uti modo diximus)nec mas in fœminam genitale ullum inserere mẽ
brum,more animalium cæterorum uidetur, sed fœminam sursum in ma-
rem meatum quendam reflectere conspectum in pluribus est, qui in non-
nullis maior quàm proportione totius corporis esse uidetur,cum ipsa par- F
ua admodum sit:sed sunt etiam in quibus minor existit.Planum hoc fuerit
si muscas coitu uenereo copulatas diuiseris.Tardo etiam quę coiuerint se-
iunguntur digressu:diu nanque copulatio eorum durat,quòd in iis quæ in
nostro conspectu uersantur facile paret:uerbi causa, in muscis & scarabeis,
phalangiis & si quid eius generis coire solet.Insecta hyberno tempore co-
eunt,& serenis austrinisque diebus nascuntur ea quæ se abdere non solent
ut muscæ,formicę:breui à coitu pariunt maxima sui parte quæ solẽt coire.
uermem autem omnia faciũt,excepto genere quodam papilionum, quod
durum quiddã simile cartamo,id est cnici semini producit, sed intus flui-
dum.E quibusdam qui ex coitu prognati sunt uermibus, neque ea quæ ge
nerarint proueniũt animalia,sed nec aliud ullum animal:sed id quod sunt G
sordes tantum persistũt,ut pulicum & pediculorum fœtus: è uermibus ue-
ro ipsis ex quibus gignitur animal, non parte aliqua sicut ex ouis, animal
creatur,sed totus uermis accrescit, & particulatim discretus formatur in
speciem destinati animalis. Eadem uero gignẽdi ratio omnium est quæ ex
uermibus ortum habent, siue ex coitu animalium uermes, siue sine coitu
prodiêre.uerbi gratia:nascuntur papiliones ex erucis. Erucæ ex uirentibus
foliis,maximéque ex brassica.Primum minus quid milio consistit in folio:
mox uermiculi inde contrahuntur:aucti deinde intra triduum, erucę par-
uæ afformantur:postea uero auctæ motu cessant, suáque forma immutan-
χρύσαλλίς. *Aurelia.* rut,appellantúrque tãtisper chrysallides,quasi aurelias dixeris,& duro in-
rectæ putamine sunt:ad tactum autem immobiles araneosis quibusdã ob- H
ductę(quę etenim ex erucarum numero è uermibus gignuntur,aranea in-
uolutæ magna ex parte principio exeunt)nõ os,nõ aliud ex membris quod
conspicuum sit, possident. Vermium uero ipsorum alij hoc intra se habent
unde incrementum ipsis nutriendis accedat, ut uermes, apum & uesparũ:
alij desoris capiunt,ut erucæ & cæterorum nonnulli uermium. Itaque pri-
mum dũ erucæ sunt,cibo aliũtur atque excremẽtum emittunt:at uero cum
in aurelias dictas transierint,nihil uel gustant uel excernunt. Longo post
tempore,putamine obrupto euolant inde animalia pennigera, quos papi-
Papilio. liones uocamus. Omne autem hoc uermiculi genus,ubi suæ magnitudi-
nis finem receperit,cum scilicet aurelia appellatur,quasi ouum efficitur,&
oui

A oui obtinet facultatem:induteſcit enim putamem eorum,& tantiſper immota redduntur:quod etiam in uermiculis apum & ueſparum nõ ſecus atque in erucis apertum eſt:& in cæteris quoque omnibus quæ non coitu generantur,uel in lanis uel aliis huiuſcemodi, atque etiam in aquis. Omnia enim poſt uermis naturam,motu ceſſant,& putamine obareſcunt: mox tum pto putamine exit ueluti ex ouo animal,tertia mutatione finem accipiens generationis, idque pennatum magna ex parte eſt: colorem uero à ſua eruca trahunt quæcunque ex erucis orta ſunt. Hæc eadem gignendi ratio (ut dixi)cæterorum etiam eſt quæ ex uermibus conſiſtunt, ut apum,ueſparum & crabronũ,ſcarabeorum atque aliorum id genus omnium. Eorum quæ ex uermibus gignũtur contrà quàm eorum quæ ex ouis, pars inferior maior inter initia fit,oculi & caput poſtea augentur. Tempus generatio-
B nis inſectorum à principio ad finẽ uſq; maximæ fere parti ſeptenariis ternis deſcribitur aut quaternis.Culicum & uermiformis generis parti plurimę,ter ſepteni dies attributi ſunt:iis uero quæ ſui generis animal procreat quater ſepteni magna ex parte:ſeptem ex iis ab initio, concretio uermis & conſummatio uendicat ſibi:reliquis tribus ſeptenis incubant atque excludunt,ea ſcilicet quæ ſuo procreant fœtu ut araneus,aut id genus aliud: mutationis uero & tranſitus in figuras alias,trinis aut quadrinis diebus, parti maximę peraguntur,ſicuti in morbis quoque dies decretorius euenit. Talis inſectorum generatio eſt.Pereunt ſtriatis contortiſque membris, ut ſenectute genus maiorum animalium moritur,quę pennata ex iis ſunt,pen-
C nis enim contractis autumno fere moriuntur:tabani quidem uel aqua intercute oculorum cæci intereunt.

De uictu inſectorum,uoce, ualetudinéque & aliis quibuſdam affectibus. Cap. CCI.

INſecta animalia quibus dentes omniuora ſunt: quibus autem lingua tãtum,humore undique eliquando ſua lingua ueſcũtur: quorũ alia etiam omniuora ſunt,quibus ſcilicet guſtus omnium ſaporum eſt,ut muſcæ. alia ſanguiuora,ut tabani,aſili:alia ſuccis plantarum & fructuum uiuunt. Apis una nullis putidis aſſidet,nec utitur alio cibo quàm dulci.Formicę nihil uenantur,ſed ab aliis iam parata colligunt. Aranei nihil conficiunt neque re-
D condunt,ſed cibum ſolo uenatu ſibi acquirũt.Apes nihil uenantur,ſed ipſę ſibi cibaria faciunt atque recondunt:mel enim cibus earum eſt.Inſecta humorem,non potus,ſed cibi gratia aſſumunt. Omne inſectorum genus minimo alimento contentum eſt,& prope ſibi ipſa ſufficiunt, non tam corporis exiguitate quàm frigiditate, uti Ariſtoteli placet. Inſectis animalibus neque uocis, neque locutionis ulla facultas,ſed ſonus tantũ iis ſpiritu interiore mouetur,non exteriore:nullum enim ex iis ſpirat: omnia uero in eo genere membrana ſepto cinctura'ue qua inciſura eſt ſubdita,ſonant attritu ſpiritus interioris.Inſecta pene omnia hyeme conduntur,præter ea quæ uitam in domiciliis cum hominibus agant: quæque prius intereant quàm annum tempus excedant.Latent hæc hyeme, alia diutius,alia quádiu al-

gor uehemens est, ut apes. Conduntur autem quæque locis apricis abdita, E & ubi sibi cubile constituere tutius solent. Senectutem etiam exuunt insecta quædam, ut silpha, & ea quorum pennæ uagina continentur, ut Scarabæi. Et omnia quidem ubi iam factum est quod gigni debuerit, exuunt, ut iam dictũ est. Nam ut parui ouiparo cortex, sic uermiculariæ proli operculum circunrumpitur, æque & apibus & locustis & aliis nonnullis. Insectorum maxima pars eo tempore ualet quo gigni solet, uidelicet cum annus humidus & tepidus est. Intereũt omnia insecta tacta ex oleo: sed celerrime si capite illito exponantur soli. Conglomerantur ex iis nõnulla ut sese tuto inflexu seruare possint: quæcunque scilicet prolixo corpore sunt. Quæ autem glomerari nequeant, contrahunt se in incisuras, quod patet cum ráguntur, uelut ea quæ canthari uocãtur: ubi enim meruerint, motu cessant, F totóque corpore indurescunt.

De insectorum generibus, quæ fauos sibi extruant, ut de apibus, atque id genus aliis. Cap. CCII.

INsectorum genus quoddam est nomine adhuc uacans quo uno compre hendatur, sed formam suarum partium cognatam omnium referens, uidelicet ea quæ fauos faciunt, ut apes & reliqua similis formæ insecta: quorum genera nouem numero sunt. Sex illa ex his gregalia, apes, reges apum: fuci qui inter apes degunt, uespæ, crabrones, & teuthredones: solitaria uerò reliqua tria, sirenis maior, sirenis minor, & quem bombylium uocant. Sed

Apis. μέλισσα. inter insecta omnia principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis G ex eo genere hominum causa genitis, inquit Plinius. Mella contrahunt suc cúmque dulcissimum ac saluberrimum, fauos confingunt & ceras, rempublicam habent: concilia priuatim, ac duces gregatim: & quod maxime mi-

Apũ genera. rum sit, mores habent. Genera apum plura: optimum, quæ breues, uariæ, & in rotunditate compactiles sunt: secundum, quæ longæ & crabronibus uesp... similes: tertium, qui φώρ, id est fur nuncupatur: quartum, fucus: (nam

Ducũ genera. & hæc inter apes numerantur.) Duo item principum regúmue genera: alterum rufum suluúmue, (πυῤῥὸν Græci uocant) quod præstantius est, alterum nigrum magísque uarium. Duplo amplius hoc genus ape utili: & pars à præcincto inferior longitudine proportionem habet sesquialteram:

Matres apum. μητέρες μελισσῶν. uocantúrque à nõnullis matres apum, ut pote originis authores. Aculeum H apes possident, fuci eo carent, reges ducésque habent, sed non utũtur: quocirca eos carere aculeo nonnulli existimant. Hæc Aristoteles. Tria ducum genera fecere quidam, ut refert M. Varro, nigrum, rubrum & uarium. Menecrates duo statuit, nigrum & uarium: melior nigro uarius, ita ut expediat mellario cum duo sint eadem aluo, interficere nigrum, quem scit cum

Reges apum. altero rege esse seditiosum, & corrumpere aluum. Sunt reges apum, ut Columella prodidit, maiores paulo & oblongi magis quàm cæteræ apes, rectioribus cruribus, sed minus amplis, pinnis pulchri coloris, & nitidi leuésque, ac sine pilo, sine spiculo, nisi quis forte pleniorem quasi capillum qué in uentre gerunt, aculeum putet, quo & ipso tamen ad nocendum non

A utuntur: quidam etiam infusci atque hirsuti reperiuntur, quorum pro ha-
1 bitu damnabis ingenium,

Nanque duæ regum facies, duo corpora, plenis
Alter erit maculis auro squalentibus ardens,
Et rutilis clarus squamis, insignis & ore.

Atque hic maxime probatur, qui est melior: nam deterior sordido sputo similis tam fœdus est, -quàm puluere ab alto

Cum uenit, & sicco terram spuit ore uiator. Et,
-Ille horridus alter
Desidia, latámque trahens inglorius aluum.

Regibus omnibus, inquit Plinius, forma semper egregia, & duplo quàm cæ-
B teris maior: pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans: multum etiam nitore à uulgo differunt. Mira plebei circa eum obediētia: cum procedit, unà est totum examen: circáque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur: & se quæque proximam cupit esse, & in officio conspici gaudet. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Non unus in quoque examine dux tantummodo est, sed plures, ut Aristoteles author est: perítq; examen, si duces uel non satis habeantur, uel plures quàm satis: distrahunt enim examen. Plinius uero, Reges, inquit, plures inchoātur ne desint: postea ex his soboles cum adulta esse cœpit, concordi suffragio deterrimos ne- *Aliàs, deterrimos.*
C cant, ne distrahant agmina. Reges nunquam prodeunt foras, uel, ut pascantur, uel alia causa, nisi uniuersa cum plebe, ut cum migratur: tunc enim reliquæ omnes circa ipsum glomerantur, uti modo diximus. Et ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Et si cum pergunt, rex ipse forte aberrarit, omnes inquirere odoratúque sagaci persequi ducem donec inueniāt, accepimus: gestari etiam eum à plebe, cum uolare non potest: & si perierit, omnes interire: uel si aliquandiu manserint, fauos quidē conficere, sed mel nullum: nec fieri posse, quin breui omnes pereant. Sempérq; duce prehenso totum tenetur agmen, amisso dilabitur, migrántq; ad alios. Esse utique sine rege non possunt: inuitæ autem interimunt eos cum plures fuere. Fuci magnitudine duces æmulantur, inquit Aristoteles: quòd si aculeum quo- *Fessum, inquit Plinius, humeris subleuant: ualidius fatigatū ex toto portant.* *Fucus, κηφήν.*
D que haberent, duces utiq; essent: & Columella, Fucus, inquit, genus est amplioris incrementi simillimum apis. Plinius quoque, Maiores sunt apibus fuci, & sine aculeo, uelut imperfectæ apes. Quamobrem cum ea sint magnitudine, alueis aliqua intertexunt nonnulli, quo apes subire possint: fuci autem ut grandiores nequeant. Manent fuci magna temporis parte in alueis: (neque enim hoc genus nisi uere conspicitur:) cúmque exeunt, efferunt sese fusim in sublime gyróque uolitant, & quasi exercitium faciunt: quod ubi satis iam fecerint, redeunt domum & epulis perfruuntur. Gigni fucos seorsum dicitur, si dux uiuit: sed si obiit, in apum loculamentis oriri ex ipsis apibus, atq; hos fieri animosiores: quocirca aculeatos uocari, quanuis aculeo careant: animo nanque feriendi, non potestate hoc meruerunt. *Aculeatos, κεντρωτούς.*

Fuci, inquit Aristoteles, nullum est inter apes munus, sed, ut ait Vergilius, E
ignauum fucus pecus & immune, sine industria fauis assidens: nam neque
alimenta congerit, & ab aliis inuecta consumit: uerum si pauci adsunt fu-
ci, nonnihil præstant commodi : reddunt enim apes in opere solicitiores.
Sunt tamen qui fucos & per se fingere fauos eodem in alueo, & cum api-
bus negotium conficiendi faui partiri dicant: uerum mellificandi nullam
habere facultatem: sed uesci tum eos, tum eorum pullos melle quod apes
fecerint. Hæc fere Aristoteles: ueruntamen, ut Columella author est, ad
procreationem sobolis cõferre aliquid hi fuci uidentur: insidentes semini-
bus, quibus apes figurantur. Itaque ad fouendam & educandam nouã pro-
lem, familiarins admittuntur: exclusis deinde pullis extra recta proturban-
tur. Et Plinius, Sunt autem fuci, inquit, sine aculeo imperfectæ apes, nouis- F
simæque à fessis & iam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi serui-
ria uerarum apum. Quamobrem imperant iis, primósque in opera expel-
lunt, tardanteis sine clementia puniunt: neque in opere tantum, sed in fœ-
tu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba : certe quo
maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinum prouentus. Cum mella
cœperint maturescere, abigunt eos, multæ singulos aggressæ trucidant. Et
Φὼρ, fur. si prouentus desperatur, tunc & fucos abigunt. Proprium furibus genus es-
Fur, inquit se aliqui existimauere, inter apes grandissimis, sed nigris, aluóque quàm a-
Varro, qui uo- pis utilis ampliore, ita appellatis, quia furtim deuorent mella. Furis sicuti
catur ab aliis & fuci nullum est in apum opere munus, sed cæteris quibuscum uiuũt, in- G
fucus, lato uẽ- iuriam faciunt: nam fur ipse si quãdo in alienos fauos surripere ingressum
tre. potuerit, adeo in satietatem repletur ut nequeat auolare, sed ante alueum
uolitetur. Itaque non impune semper hæc faciunt: nam deprehensi inter-
dum à bonis apibus occiduntur, sicuti & fuci. Apes unicolores magis sunt
Apes. quàm crabrones aut uespæ. Optimæ breues uariæque & in rotunditatem
compactiles: deteriores longę, crabronibus uespísue similes: etiamnum de-
terrimæ ex iis pilosæ. Minores illæ officiosiores maioribus sunt: pennæ his
detritæ, color nigricans, & quasi combustæ essent. At maiores nitidæ ue- 2
nustæque sunt more otiosarum mulierum. Peripateticæ sectæ cõditor Ari
stoteles in iis libris quos de animalibus conscripsit, apum siue examinum
genera complura demonstrat : earúmque alias uastas sed glomerosas, eas-
démque nigras & hirsutas alas habentes: alias minores quidem, sed æque H
rotundas & infusci coloris, horridíque pili: alias magis exiguas, nec tam ro
tundas, sed obesas tamẽ & latas, coloris meliusculi: nonnullas minimas gra
ciléque & acuti aluei, ex aureolo uarias atque leues. Eiúsque authorita-
tem sequens Vergilius, maxime probat paruulas, oblongas, leues, nitidas,

Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis,

moribus etiam placidis: nam quanto grandior apis, atque etiam rotũdior,
tanto peior: si uero & senior, maxime pessima est. Hæc Columella. Diffe-
runt inter se apes parentibus natæ urbanis, & quæ rustico montanóque ui-
ctu educatis prodierint: sunt enim syluestres horridiores aspectu, & iracũ-
diores & minores, sed opere ac labore præstantiores. In Ponto sunt quædã
albæ,

A albæ, quæ bis in menſe mella faciunt. Apud Themiſciram circa Thermo-
doontem amnem apes tam in terra quàm in alueis faciunt fauos, qui parũ
admodum ceræ contineant, & mel craſſius reddant. Fauus ipſe leuis atque
æquabilis eſt, quem non ſemper, ſed hybernis tẽpotibus tantũ conſtruunt:
copia enim in eo tractu eſt hederæ, quæ hyeme floreat, unde apes mel ca-
piant. Ad Amyſum urbem conuehitur à locis ſuperioribus mel cãdidum, *Mel candidũ.*
craſſúmque maiorem in modum, quod apes faciũt in arboribus ſine fauo,
quale etiam fieri in Ponto cognitum eſt. Sunt etiam apes quæ fauos ſub ter
ra triplici ordine faciant, in quibus mel eſt, uermis nullus: uerum nec faui
omnes eiuſmodi ſunt, nec apes ita omnes confingunt.

1 Nanque duæ, &c. Ex Vergilio hæc: quanquam uidetur hic Columella nonnul
B las notas attribuere regibus apum, quas Vergilius apibus ipſis. 2 Quaſi combu-
ſtæ, Theodorus dorſum repandum legit. ſed nos hunc locum ita reddidimus tum ex
Græca lectione, tum ex ueteri interprete conſentientibus.

Ratio operis & uita apum. Cap. CCIII.

SEd perquam uaria in earum operatione & uita, ratio eſt: apes enim fere
cum alueum receperint mundum, primum fauos cõſtruunt, ceram fin-
gunt, hoc eſt, domos cellásque faciunt: deinde ſobolem, poſtea mella. Pri-
mum itaque conſtruere incipiunt fauos, deferẽtes ex floribus, atque etiam
ex arboribus lachrymas, ſalice & ulmo, & aliis quæ glutinum pariunt. Hiſ-
C que pauimentum & alueum ipſum intus totum, ut quodã tectorio illinũt,
1 ne beſtiolæ nocuæ ſubeãt. Vocant hoc opus apiarij κώνωσιν, id eſt tectorium: *κώνωσις, uel κώνωσις.*
aditus etiam ſi ampliores ſint quàm pro fabricæ ratione, obſtruentes coar-
2 ctant. Fauos deinde effingunt multi cauatos è cera: primum in quibus ipſæ *Fauus, κηρίον.*
gignantut: deinde in quibus reges dicti & fuci (quanquam ſunt qui fucos,
ut dictum eſt. & pet ſe fingere fauos in eodem alueo, & cum apibus nego-
tium conficiendi faui pattiri dicant) ſuos certe ſemper componũt apes: ſed
regum cum fœtus largior eſt, fucorum autem cum copia mellis ſperatur.
Fauos regum ſuis ſimiles faciunt, qui parui ſunt: fucorum autem minores
quàm ſuos: & quandoque finguntur ſeotſum per ſe faui fucorum: ſed ma-
gna ex parte inter fauos apum inſerũtur. In fauis cellæ omnes (quæ & locu-
lamenta dixetis & loculos) tam mellariæ quàm ſobolariæ gemino ſunt o-
D ſtio: uno enim eodémque interſepto, & baſi duæ ſibi iunguntut cellæ mo- *Cellæ.*
do poculi gemini, altera intus, altera foris. Sũtq; loculi ipſi fucorũ amplio- *Loculamenta.*
3 res. Cellam facit apis ex angulis totidem, quot habet ipſa pedes (quot geo- *Loculi.*
metræ ἑξάγωνον fieri in orbe rotundo oſtendunt) ut plurimum loci includãt. *Οἰκίδες.* *Κύτταροι.*
Cellæ quę patietibus principiíſue fauorũ proximæ ſunt, arctiores & melle
uacuæ gemino aut triplici uerſu: pleniores autem ſunt faui, quibus plus ce-
ræ obducitur. Ad oſtium ipſum aluei, prima aditus pats illita eſt ex mitye, *Μίτυς.*
quòd uelut extremẽtum putgamentúmue ceræ eſt, bene nigrum acríſque *Commoſis.*
odoris: medetur hoc plagis, & huiuſcemodi ſuppurationibus. Proximũ ab
eo tectoreũ cruſtáue piſſocerus: leuius hoc quàm mitys, minúsq; medica- *Πισσόκηρος.*
mentoſum. Hęc Atiſtoteles. Plinius uero, fores, inquit, latiores circũſtruũt. *Picatus cereus*

Mitys. Prima fundamenta operis mityn uocant periti: secunda pissoceron, tertia E
propolin inter coria cerásque, magni ad medicamina usus: mitys crusta est 4
Pissoceros. prima saporis amari: pissoceros super eam uenit picantium modo ceu dilu 5
Propolis. tior, ceræ initium plerunque è miniori gummi: propolis crassioris iam ma-
Mitys. teriæ additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum
qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruũtur, odore etiamnum graui,
ut qua plerique pro galbano utantur. Propolin uocant, inquit Varro, è quo 6
faciunt ad foramen introitus protectum in aluum maxime æstate: quam
rem etiam nomine eodem medici utuntur in emplastris: propter quam
rem etiam carius in sacra uia quàm mel uenit. De propoli Dioscorides hæc
prodidit, In alueorum foribus inuenitur propolis, sua natura ceræ aspectu 7
similis. Eligenda est flaua, odorata, & styracem referens, in uehementi ari- F
ditate mollis, & masticħes in modum ductilis. Fauos itaque primum in-
tus, ut dictum iam est, conficiunt apes: mox collocant fœtum ore emitten-
tes suo, uti iis placet qui censent aliunde prolis primordia conuehi (de ge-
neratione nanque earum uaria sententia est.) Deinde cibi causa mellifi-
cant, ore euomentes in cellas: mel enim apibus tum æstate tum hyeme in
cibo est: sed præter hoc conuehunt recondúntque alterum quoque ciba-
Σανδαράκη. rij genus, cui durities ceræ proxima, quòd Sandaracan nonnulli appel- 8
Erithace. lant: alij Erithacen, alij Cerinthum. Hic erit apum, dum operantur, cibus,
Ἐριθάκη, uel ἐριθάκη. qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari sa-
poris, ut Plinius docuit. Gignitur autem rore uerno, & arborum succo G
Cerinthus. Κήρινθος. gummi modo: Africi minor, Austri flatu nigrior, Aquilonibus melior &
Erithace. rubens. Erithacen uocant, inquit Varro, quos fauos extremos inter se con-
glutinant: quod est aliud melius propoli, itaque in hoc uim esse illiciendi.
Quocirca examen ubi uolunt considere, cum ramum aliámue quam rem
Cerinthus. oblinunt hoc, admisto apiastro. Cerinthum Aristoteles melle quidem de-
teriorem esse scribit, at dulcedine prope ficus. Congerunt hoc apes suis cru
ribus, ut & ceram. Carnem nullius animalis tangunt apes, nec opsoniũ ap-
petunt: mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus insidunt. Apis
insectorũ una nullis putidis assidet: nec utitur alio cibo quàm dulci: aquá
etiam libentissime haurit, qua sinceri clarissimíque fontes scaturiunt. Gau
dere plausu atque sonitu apes uidentur, quapropter tinnitu æris aut fictilis
conuocari eas in alueum aiunt: quanquam incertum est an audiant: & uo- H
luptaténe, an formidine ita faciant. Hyeme conduntur, adeo ut nec cibum
sibi appositum gustare uideantur. Et si qua erepserit, ieiuna spectatur uẽtre
translucente, nullóque penitus contento quod manifestum sit. Cõduntur
à Vergiliarum occasu usque ad uer inquit Aristoteles: Plinius autem, latét
ultra exortum, ait, adeo nõ ad ueris initium, nec ut quisque in Italia de al-
ueis existimat: ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores. Colu-
mella, post confectam, inquit, brumam diebus fere quadraginta, quicquid
est repositi mellis (nisi liberalius à curatore relictum sit) consumunt apes:
& sæpe etiam uacuatis ceris usq; in ortũ Arcturi, qui est ab idibus Februa-
riis, ieiunæ fauis accubantes torpent more serpentũ, & quiete sua spiritum
conseruant.

A conseruant. Post hoc tẽpus cum diei permittit hillatiras, procedere audent in pascua: nam ab equinoctio uerno sine cunctatione iam passim uagãtur, & idoneos ad fœtum decerpunt flores atque intra tecta comportant. Duodequinquagesimo die ab æquinoctio uerno, cum sit uergiliarum exortus, circa v. idus Maij incipiunt examina uiribus & numero augeri. Singulis deinde muneribus se distribuunt apes, ut aliæ ex floribus conuehant: aliæ mel, aliæ erithacen, aliæ extruant & poliant fauos: aliæ aquam importẽt ad cellas, & cum melle temperent. Gerulæ fecundos flatus captant: iuxta uero terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Nullum his tempus certum consuetũmque est quo operari incipiant: sed si tebus abundent necessariis, benéque degunt, æstiuo potissimum tempore opus aggrediuntur, B & quandiu serenum sit assidue operantur: nullúsque cum per cœlũ licuit, otio perit dies. Socias quoque otiosas & desides ac minus parcas pellere, in more apibus est. Apum seniores intus operantur: hirtiorésque moræ domesticæ ratione sunt: adolescentes foris negotium exercent, & ea quæ res exigit portant, leuiorésque sunt, labore hirsutie detrita. Præsagiúntque apes & hyemem & imbres: cuius rei indicium est, quòd non uolant: sed sereno adhuc, in alueo uolutãtur: quo apiarij hyemem expectant. Tempore matutino omnes silent, donec una gemino aut triplici bombo excitet omnes: tum uniuersæ ad opus prouolant. Cúmque redierint, primum item tumultuant, paulatímque minus subinde strepunt, dum una circũuolitan- C do susurret, quasi dormiendũ præcipiat: tum repente omnes conticescunt. Dignoscitur examen ualere susurri frequentia, & exeundi ingrediendíque agilitate: hilaritate præterea & nitore sanitas æstimatur. Cum migrandum est, uox solitaria & peculiaris quædam aliquot ante diebus intus mittitur: & biduo aut triduo paucæ circa alueum uolant. Ab exortu autem uergiliarum ad solstitium, quod fit ultimo mense Iunio, ut tradit Columella, fere examinãtur alui: quo tempore uehementius custodiri debẽt, ne nouæ sobo les diffugiant. Vita apum anni sex: nõnullæ etiam septem possunt complere. Quòd si examẽ nouem aut decem annos durauerit, prospere actum esse existimatur. Efferunt sotas uita in alueo defunctos: & cætera mundissimum omnium hoc animal est. Amoliũtur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitiæ iacent. quin & excrementa operantiũ intus, ne longius re- D cedant, unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Sæpenumero & cum alui necessitas est, auolãt: & in secessu reddunt excrementum, quoniam male oleat. Oderũt autẽ non solum fœdos odores, sed etiam unguentorũ delitias: ex quo fit ut homines his delibutos percutiãt.

1 Κώνωσι an κώνιαι potius? Melliginem, ni fallor, hoc uocat Plinius. 2 Fauos deinde, &c. Fauus, inquit Varro, est quẽ fingunt multi cauatum è cera. 3 Cellã facit apis. Plinius, Hæ, inquit, cellarum minimę, sed ipsi (fuci scilicet) maiores apibus. An fortasse fauos intelligit, non loculamẽta ipsa? 4 Mytin, alias, commosin, atque ita uertit Theodorus pro mitye, inter coria cerásque, id est, inter priores illas crustas & fauos. 5 Prima, aliàs, nigra. uaria hic notatur lectio pliniana. Populi, inquit Plinius, ferunt in folijs guttam, ex qua apes propolim faciũt. 6 Propolim uocãt. Videtur Varro hoc nomine duplicia illa Aristotelis, aut triplicia Plinij fundamenta cõ- *Melligo.* *Commosis.*

plecti. Hæc Claymond. 7 φύσει κηρώδης, id est (ut equidem arbitror) substantia ce- E
ræ simili, uel aspectu similis ceræ. 8 ἐριθάκη, ἐρίθακη quandoque uocatur, nisi men-
dosa sunt Aristotelica exemplaria.

De generatione apum. Cap. CCIIII.

DE generatione apum uaria sententia est: magnáque inter eruditos & 1
subtilis quæstio fuit: alij enim eas parere & coire negant: (apum e-
nim coitus uisus est nunquam) sed ex floribus quibusdam deportare fœtu-
ram existimant. Sūt qui fucorum quidem fœturam comportari è floribus 2
illis arbitrentur, sed apum generi ortum præstari à ducibus hoc arguméto
referunt, quod fucorum fœtus editur etiam sine duce, apum nunquam. A-
liqui per coitum agi opinantur, maréſque esse fucos, fœminas uero apes es- F
se contendunt: alij contrà, apes mares esse, fucos fœminas opinantur. In tā-
ta rei huiusce ambiguitate, cum non satis adhuc explorata, quæ in earū ge-
neratione eueniant, habeamus, rationi interim fides adhibenda est: præser-
tim cum quæ afferuntur, conueniant cum iis quæ sensu percipiuntur. Du-
ces uel absque coitu generāt & seipsos & apes: apes deinde fucos procreāt,
ipsi uero fuci nihil insuper generant: sed in ternario numero finem gene-
ratio recipit. Et cum cæteræ in concauis imísque fauorum proueniant, du-
Schadon. ces subter ad fauum pendentes oriuntur. Fiunt autem schadones optimæ
(sobolem dico) cum mellificatur: fœtu posito, apes incubant auium more.
Fœtus apum & fucorum, ex quo uermiculi fiunt qui in apes fucósque trās- G
Rex statī mel- cunt, candidus est: primordium regum colore cernitur fuluo, corpulentia
lei coloris, in- mellis crassioris, magnitudine ilico proxima suæ futuræ soboli: nec primū
quit Plinius: ex eo uermiculus gignitur, sed statim apis, ut aiunt. Vermiculus dum par-
Statim penni- uus est, iacet in fauo obliquus: post deinde, sua ipse facultate se erigit, ci-
ger, Plinius. búmque capit, & fauo ita adhæret, ut retineri uideatur. Schadonibus dum
membrana inuoluuntur, & pedes & alæ innascuntur: atque sub ea specie,
Nymphæ. cum scilicet formæ liniamenta receperint, nymphæ appellantur: iam neq;
cibum præterea capiunt, neque ullum alui reddunt excrementum: sed coer
citi & contracti quiescunt, nec ullo pacto se mouēt, usque dum species de-
stinata perficiatur. Et cum iam ad finem generationis uenerunt, rupta qua
cinguntur membrana, euolant. Peragitur autem fœtus intra XLV diem:
non apum tantum, sed & crabronū & uesparum fœtus cum iam formæ li- H
Nymphæ. niamenta cœperint, eodem modo nymphæ dicuntur. Stercus quandiu sit,
uermis emittit: postmodum non nisi perfectæ, (ut modo dixi) prodierint.
Nouellæ istæ tertio quam prodierint die, statim negotium ineunt, si cibus
suppetat. Humido uere melior fœtus, ut sicco mel copiosius.

1 Varia sententia est, &c. Ambiguitatem hanc quæstionémque pluribus uerbis explicat Aristot. lib. 3 de generat. animalium. 2 Sunt qui fucorū, &c. Plinius, Sunt qui apes in totum amissas reparari putent, uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Vergilius, iuuencorum corpore exanimato: sicut equorum uespas atque crabrones, sicut asinorum scarabeos.

De mor-

A De morbis apum, & iis quæ aliâs inimica sunt apibus. Cap. CCV.

PEreunt apes tum aliis casibus, tum uero cum multi principes orti partẽ quisque secum quò libuit, abducat: nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores, quæ ceteras fugant, œstrus uocatur hoc malum, ab eo quod exagitet, neque patiatur examina conquiescere. *Oestrus.* Quin & morbos suapte natura sentiunt: index eorum tristitia torpẽs, sicu u hilaritate & nitore sanitas æstimatur, ut modo diximus: ægrotant potissimum cum sylua flores æruginosos tulerit, atque etiam temporibus siccis. *Sanitatis aut morborum in apibus signa explicat Varro luculenter.* Aliud morbi genus quasi otium quoddam & ueternitas apum incidit, cum fœdo aluei odore. Vitiari fauos aiunt ex aranea, nisi suis fauis iucubent apes & concoquant: B quòd si ita se cõtinere potuerint, ut incubitu perseuerent, efficietur aranea illis ueluti alimentum: sin minus, pereunt toti faui. Gignuntur in iis quę ui tiantur uermiculi, qui mox pennis subnatis euolant. Apibus etiam bestiolæ quædam in alueis innascuntur, quæ fauis officiant: ut uermiculus, quem 1 alij clerum, alij pyrautam uocant: hic ueluti araneam facit in fauo. *Clerus, κλῆρος. Pyrauta, πυραύτης.* Nascuntur hi in pauimento, è quibus crescentibus, uelut aranea alueo toti obducitur, & faui carie pereunt. Obest & alia quædam bestiola similis hepiolo, *Hepiolus.* qui lucernarum luminibus aduolat. Hæc lanuginosum quiddam parit, nec aculeo ab apibus stimulatur, sed tantum fumo abigitur. *Teredines. Τερηδόνες.* Erucæ quoque nascuntur in alueis teredines dictæ, quas apes non infectantur. Papilio etiam C ignauus, inquit Plinius, & inhonoratus luminibus accẽsis aduolans, pestifer: nec uno modo. nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur. Et Columella, Papiliones enecentur, inquit, *Teredines.* qui plerunque inter aluos morantes, apibus exitio sunt: nam & ceras erodunt, & stercore suo uermes progenerãt, quos aluorum tineas appellamus. *Tineæ.* Inter caniculæ & arcturi exortum cauendum erit, ne apes intercipiantur uiolentia crabronum, qui ante aluearia plerunque obsidiantur prodeuntibus. *Et Vergil. lib. 4 Georg. tineas uocat.* Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utilissimum, ne irascantur, aut ipsæ auidæ uorent.

1 Quem alij clerum, &c. De clero ita habetur apud Plinium, Est in fauis quibusdam qui uocatur clerus amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere morbo D aut ignauia, aut infœcunditate naturali, hic est abortus apum: iterum, Sunt & operis morbi cum fauos non explent, cleron uocant. Verum aliter utrunque locũ legit Claimondus ex uetustis exemplaribus consentientibus: in priore loco, clauum: in posteriore, clarum, non clerum.

De melle. Cap. CCVI.

EX floribus ceras fieri prodidere Aristoteles atque Celsus, ex matutino rore mella. *Mel, μέλι.* Quæ ubi collegêre apes, ore euomunt in cellas: & melle, uno alteróue ad summum die cellas replent: omnino ante uergiliarum exortum, mel non fit. Crascescit autem mel, concoctum iam tempore. initio enim ut aqua dilutum est, & primis diebus sine crassitudine cernitur, & feruet ut mustum, séque purgat: quòd si exemptum eo tempore sit, crassitu

dine caret: tum uicesimo maxime die spissatur, mox obducitur tenui mem- E
brana, quæ feruoris ipsius spuma concrescit. Indicium perfectionis in sa-
pore potissimum est. dulcius enim quod crassius. Porro inuenitur in plan
tarum foliis floribúsque, quod neque succus eorum, neque fructus, neque
pars, sed eiusdem sit naturæ cum rore. Non tamé assidue hoc nec copiose,
ut ille, prouenit: sed maxime syderum ortu, præcipuéque in ipso syrio ex-
plendescente fit: nec omnino prius uergiliarum exortu (ut diximus) sublu
canis temporibus. Itaque tum prima aurora, folia arborum melle roscida
inueniuntur: ac si qui matutino sub diuo fuere, unctas liquore uestes, capil-
lúmque concretum sentiunt. E fronde ac pabulis potus hic liquor, & in u-
terculos congestus apum: (ore enim uomunt, ut diximus) ad hæc succo flo- F
rum corruptus, & alueis maceratus, totiésque mutatus, magnam tamen cæ
lestis naturæ uoluptatem affert. De apibus, inquit Seneca, non satis con-
stat, utrum succum ex floribus ducant, qui protinus mel sit: an quæ colle-
gerunt in hunc saporem mixtura quadã & proprietate spiritus sui mutent.
ut quibusdam enim placet, non faciendi mellis scientia illis est, sed colligẽ-
di. Hoc uero nobis cõstat, materiam ex qua mel gignitur, eiusdem cum ro-
re generis esse. uidetur autem ex plantis è quibus colligitur, nonnihil ad e-
ius probitatem uitiúmue accedere: tãto quoque meliorẽ qualitatem cape-
re mel, quanto iucundior sit materia cera confecta. In quodam Ponti tra-
ctu, & in Sardinia, ubi ex absinthio apes mel colligunt, amarum gignitur.
Tantúmque pabulum refert, ut quibusdam in locis mella quoque uenena- G
ta fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis, perniciosissima existũt: nec
dixere authores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, inquit Plinius,
quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præci-
pue caprarum appellata Ægolethron: huius flores concipiunt noxium ui-
rus aquoso uere marcescentes: ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc
malum. Aliud genus in eodem Ponto, gente Samnorum mellis, quod ab
Mænomenon mel. insania quam gignit mænomenon uocant: id existimatur contrahi flore
rhododendri, quo scatent syluæ. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsarien-
sis Getulia, contermina Massesulis uenenati faui gignuntur. Præstantissi-
mum gignitur mel, ubi thymi copia est, aliarúmque tum herbarum tũ fru [1]
ticum, quæ natura calida siccáque constent. Quod ex huiusce generis colli
gitur plantis, tenuioribus partibus constat: quo fit, ut & facile in bilem uer- H
tatur, in calidis saltem corporibus, & acrimoniã quiddam in se habeat, quę
aluum citet. Summa quidem bonitatis, natione cõstat: optimum hyblęum [2]
ex Sicilia, Thasium aut certe Atticum: mox quod è Cycladibus affertur &
Isthmo. Mel quoque & in aliis regionibus optimum conficitur: sed quod,
cum ab incolis ob eius exiguitatem absumatur totum, in alia loca nõ per-
fertur: eóque fit, ut minus celebre scriptoribus habeatur. In quocunque ta-
Mel anthinũ. men tractu terna sunt mellis genera: uernum, ex floribus constructo fauo,
quod ideo uocatur anthinum. Alterum genus est mellis æstiui, quod ideo
Horæum mel. uocatur horæum à tempestiuitate pręcipua ipso syrio explendescente, post
solstitium diebus triginta fere: nam ab exortu syderis cuiuscunque, sed no-
bilium

A bilium maxime, aut cælestis arcus si nõ sequantur imbres, sed ros tepefcat solis radiis, medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus, internisque uisceribus, dona cælestia. Quòd si seruetur hoc syrio oriente, casúque congruat in eundem diem, (ut sæpe) Veneris aut Iouis Mercuriíue exortus: non alia suauitas uisque mortalium malis à morte uocandis, quàm diuini nectaris fiat. Tertium genus mellis minime probatum, syluestre, quod ericeum uocant: conuehitur post primos autumni imbres, cum erica sola floret in syluis, ob id arenoso simile. Gignitur id maxime arcturi exortu, à pridie idus Sepembris. Hæc Plinius. Vario quoque, Eximendorum, inquit, fauorum primum tempus esse putant, uergiliarum exortum. Secũdum æstate exacta antequam totus exoriatur arcturus. Tertium post uergiliarum occasum. Præstantissimum, ut ait Dioscorides, uernum, deinde æstiuum: hybernum uero deterrimum est: ut quod iusto crassius est. Aristoteles uero mellis cõficiendi duo tempora prodit, uer atque autumnum. Sed uernum, inquit, suauius, candidius & omnino præstantius autumnali est. Rursum deformius faui uicio redditur: quippe quod perinde ut uinum à uase uicietur: probatur mel, cui est color aureus. Quòd autem albicat, nõ synccro thymo confectum est: sed id oculis atque ulceribus cõmodius applicatur. Mellis natura, inquit Galenus, acrimoniam dulcedini cõiunctam habet. ut præstãtissimum id iudicetur, quod notis hisce duabus insigne sit. Colligitur enim & mel tum ex plantis aliis, tum etiam ex Cytiso, quod dulcedine uel cum Attico certet, aut etiam superet, acrimonia tamen careat, statímque gustãtes auertat: atque si paulo liberalius capiatur, nauseam cõcitet: præcipua igitur bonitatis argumenta hinc sumuntur. Sequẽs probatio à colore, substantia & odore. Quod enim colore fuluo est, & odore suaui, tum purum adeo ut totum pelluceat, ac gustanti subacre, tum substãtia nec plane crassa nec liquida: præterea tam sibi cohærẽs, ut si digito attollatur, continuum sibi nec intercisum ad humum defluat longissima quasi linea sibi continuatum, id omnium est optimum. Si uero abrumpitur, nec demissum ad terram usque continuitatẽ seruat, id crassius iusto est, aut tenuius, aut partes habet non usquequaque similes: deprehendas autem id si diligentius inspicias, aut crassitudines aut humiditates habere innatantes, quæ nec inter se sint similes, nec etiam toti. Itaque ad ceræ naturã propius accedit mel quod & crassius est, & cui tales quædam partes innatant crassiores. Excrementosum uero ac perfici concoquíque difficilius, tum quod totum humidum est, tum in quo multæ in partibus sparsæ apparẽt humoris guttæ. Porro in quo uel ceræ qualitas uel propolis, uel id genus alia gustu deprehẽditur, adeo non est optimum, ut etiam malum sit. Quippe nullam penitus alterius cuiusquam rei insignem in se continere qualitatẽ debet. Quocirca quod thymum plane redolet, non probo, inquit Galenus: quanquam non ignoro à quibusdam id laudari: eóque fieri ut nonnulli uẽditores incisa thyma post illi iniiciant, quo id redoleat, uideatúrq; optimũ. Ipse tamen quod tam improbe thymum olet, non laudo: multóque minus si iniectum thymum sit: quod tamen exiguam quandam qualitatem odo-

Mel syluestre. Mel ericeum.

Mellis optimi notæ.

re gustúue præfert,id nō uitupero. Malum item mel iudicatur, quod inter E coquendum multam egerit spumam:quo etiā diutius coqui debebit.optimum uero, ut breuissimo tempore coquitur, ita minimū spumæ euomit. Non omnibus similiter hominibus,æqualis ex melle gignitur bilis copia: siquidem qui iam in flore sunt,potissimū si calidiore natura sint, ac uitam degant laboriosam,in iis totum mel uertitur in flauam bilem:senibus uero & quibuscunque pituitosam naturam habentibus, admodum est accommodum:utpote quibus non in bilem,sed in sanguinem conuertatur.Postulat nãque quò in sanguinis naturam mutetur,naturam hominis frigidam, ætatémque frigidam:sicuti in iis qui calida natura sunt, & ætate florētibus prompte in bilem uertitur: nō ab re igitur censuit Hippocrates mel biliosis naturis non esse ex usu,ut pote qui calidiore sint temperie. Ad eundem F modum morbis quoque quos amara excitauit bilis,mel inimicum esse,nō solum Hippocrates,sed etiam omnes medici affirmant: sicuti & iis qui ex pituita nascuntur amicum:unóque uerbo,calidis quidem corporibus, siue ea naturæ ratione,siue morbi,siue ætatis,siue temporis anni, siue regionis, siue conditionis uitæ talia sint,bili generandæ causam præbere. Abstinendum itaque quoad fieri potest in hecticis febribus à melle est (atque idcirco etiam à mulsa)quippe protinus uertitur in bilem, & sicciores acriorésq; caloris febres reddit. Aliâs uero,ubi uenter siccus frigidúsque sit, dandum uberius unà cum lacte mel est,sed detracta prius spuma, quo & minus sit excrementosum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatū percoctúmue per se,optimum nutrimentū frigido uentriculo est,ita ut calido G aduersissimum:adeo ut nihil frigido corpori melle potius expetere, ne que ad calidum magis respuere oporteat. Ergo plurimum huic affectui, uentriculo inquam frigido,pro nutrimento mel optimum est:sed quod prius super prunas ex quercu uteúe ad summum candētes, aut ligna omnino arida(quæ etiam acapua Græci uocant) fuerit decoctum, & accurate despumatum:quod ipsum tamen(quod omnium dulcissimum est) si plurimum percoquere uelis, ex dulcissimo reddideris amarissimum:coctione nanque amarescit mel, sicuti & uetustate : nā inueteratum mel amarius redditur. Proinde quod bimum est uetustiori præfertur, sicuti & recētiori . Exsiccat mel calfacítque secundo ordine: insignem habet abstergendi uim, aluum ciet,ora uenarum aperit,in sordida ulcera sinúsque utiliter infunditur. Co H ctum minus acre mordáxque efficitur : minus aluum mouet, carnem glutinat. Et mellis præterea natura talis est,ut putrescere corpora nō sinat: faucibus,tonsillis,anginis,omnibúsque oris desideriis, collutū gargarizatúmue utilissimum. Iam uero peripneumonicis,pleureticis, decoctum:auxiliatur tussi,urinam ciet,à serpente percussis medetur: & contra uenena fungorum, & rabiosi canis morsus linctum aut potum proficit . Crudum tamen aluum inflat , tussim lacessit, fastidium creat:quamobrem despumati usus aptior est. Mel auribus instillatum,cum rosaceo,ut inquit Plinius , ut uero Dioscorides cum fossili sale trito,aurium sonitui & dolori prodest. Lendes & fœda capitis animalia necat: & oculis per se inutile aliqui arbitrantur: rursus

Mel despumatum.

Quomodo coqui debeat mel docet Galenus lib. 4. de sanitate tuenda.

A rursus quidã angulos exulceratos melle tangi suadent. Diximus mellis uenenati genera: contra quod utuntur melle in quo apes sint mortuæ. Idẽ potum in uino remedio est uitiorũ, quæ cibo piscium gignuntur. Mel item utilissimum oculis & auribus, in quo sunt apes mortuæ. Est in iis quæ circa Hircaniam sunt regionibus bestiola quædam uolucris (anthredonẽ appellant) ape paulo minor, cætera multum similis, quæ in montanis plurimum uictitat, floribúsque omnis generis alitur. In cauis autem saxis, aut arborũ latebris fauos sibi construit, succúmque nobilissimum ibi cogit: qui dulcedine melli nostro haud multum cedat. *Anthredon.*

1 Aliarúmque tum herbarum tum fruticum, &c. Quæ herbæ, qui frutices, quæq; arbores in apiariis conserendæ sint, ut mel fiat quàm probatissimum, docet rei rusticæ scriptores, ac in primis Palladius. 2 Optimum hyblęum, &c. Plinius: Atticę regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydne. Mel corsicũ, inquit Pli-
B nius, asperrimum habetur. 3 Alter lib. 5 histor. animalium habetur: melius mel autumnale est, nisi forte mendosa sint exemplaria.

De cera & propoli. Cap. CCVII.

MEllis naturæ adnexa cera est. Fit expressis fauis, sedante purificatis aqua. Omnis cera mollit, calfacit, modicéque explet corpora, recens melior. Vt uero Galenus docet, mediam habet temperaturá calfaciẽtium, refrigerantium, humectantium & exsiccantium: éstque aliorũ medicaminum calidorum frigidorúmque ueluti materia: crassiorum est partium, atque emplastica, forísque imposita concoquendi uim habet exiguá quandam atque imbecillẽ & calidam. Et ut Paulus tradit, uim habet abstergen- *Cera, κηρός. Quomodo fiat ex fauis cera, docet Plinius lib. 21.*
C di. Datur in sorbitione dysentericis: fauíque ipsi in pulte alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x. grana ceræ hausta lac in nutricibus non patiuntur coagulari, uti tradit Dioscorides: ut uero Plinius, non patiuntur coagulari lac in stomacho. Cera optima (Dioscoridi) est subfulua, subpinguis, odorata, & halitum quendam melleum referens & pura: natione Pótica aut Cretica. Secunda bonitas cãdidæ, & quæ sua natura pin
1 guis est. Hæc Dioscorides. Plinio uero authore, optima est quæ punica uocatur, & medicinis utilissima: proxima quæ fulua, odorísque mellei pura, nationéque Pontica: deinde Cretica (plurimũ enim ex propoli habet) post has Corsica: quoniam ex buxo fit, & habere aliquantum uim medicaminis
D putatur. Nigrescit cera addito chartarum cinere: sicut anchusa admixta rubet: uariósque in colores pigmentis trahitur, ad reddendas similitudines & innumeros mortalium usus. De propoli diximus in natura apum: calfacit secundo ordine, aut inchoante tertio, leuiter abstergit, euocat aculeos, & omnia infixa corpori extrahit. In ueteri tussi suffita iuuat, lichenas admota tollit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, ulceráque desperãtia cicatrice includit. Deligenda propolis, uti modo diximus, flaua, odorata, styracem referens, & in uehementi ariditate mollis ac quæ mastiches in morem ductilis sit. *Propolis.*

1 Candida, ἔκλευκος. Cera candida quomodo fieri debeat, docet Dioscorides: & quomodo Pontica, Plinius.

De uespis, crabronibus & tenthredone. Cap. CCVIII. E

Vespæ, σφῆκες. Crabrones. Ἀνθρῆναι. COgnatorum apibus animalium, ut uesparũ crabronúmque, quod ad
generationem pertinet, similis quodammodo ratio est: generatione ue-
ro coeundo inter se funguntur matrices: uisus est enim sæpe eorum coitus.
Crabrones & uespę si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli constituũt, 1
crabrones in sublimi, uespæ in cauernis: sed si habeãt ducẽ, sub terra nidifi-
cant. Cellis sexangulis fauos extruunt omnes, ut apes: nõ ex cera, sed ex ma
teria corticea quadã & araneosa, longe tamen magis politus fauus crabro-
num quam uesparum est. Non in omnibus cellis simul inest & æquabilis
fœtus, sed inæqualis & barbarus (inquit Plinius) & in aliis iam grandiuscu-
lus, ut uel queat uolare, aliis in nympha est, aliis adhuc in uermiculo. Excre
mentum uermiculis tantum, ut & in apum genere est: & manet fœtus im- F
mobilis cum in nympha est, & mẽbrana uelatur: apes unicolores sunt ma-
Vespa, σφήξ. Vespa fera. gis quàm crabrones & uespæ. Porro uesparum duo sunt genera, alterum
ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarũ est, nascens in montibus, 2
& pariens non sub terra, sed in quercu, grãdius, porrectius, nigrius, uarium
etiã aculeatúmque est: aculeo enim maiore quàm ex portione sui corporis
spiculatur. Viuit hoc genus toto anno: & quidẽ tẽpore hyberno, quercu cę- 3
sa euolare spectatur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arbo
Vespa mitior. ribúsue uersatur. Sunt eius aliæ matrices, aliæ operariæ, ut & in altero gene
re quod placidius est. Sunt enim huius quoque duo genera: alterum duces,
quas matrices appellant, alterum operariæ, maiores mitioresq; duces sunt. 4
Ætas operariarum annum non cõplet, sed omnes hyeme inualescente mo G
riuntur: quod ea re constat, quia hyeme incipiente stupescãt: bruma autem
nullæ omnino appareãt: duces uero qui matrices uocantur, tota hyeme ui-
suntur, atque sub terra latitant. Plerique enim cum per hyemem ararẽt aut
Matrix, uel dux uesparum. foderent, matrices uiderunt, operarias nemo. Est autem matrix latior, pon
derosior, crassior & maior quàm uespa: uolatúque haud plurimum ualet:
præ pondere enim sui corporis, uolare longius nequit: quo fit, ut semper in
uesparijs sedeant effingentes fauos, & munere fungentes cellario. Insunt
porro matrices nuncupatæ in uespariis plurimis: sed aculeatæ sint, necne
ambigitur. Videntur tamen & ipsæ, ut apum duces, gerere quidẽ aculeum,
Fuci uesparũ. sed non extringere aut ferire. Vesparum autem aliæ carent aculeo, ut fuci,
aliæ habent: minores imbecillioresque sunt quæ carent, neque se uindicãt H
repugnántue. Contrà, quæ habent maiores, robustæ atque pugnaces, quas
nonnulli mares appellant: fœminas uero eas quæ carẽt. Pleræque ex iis quę
aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme instante: sed nobis hacte-
nus uidere non contigit. Si uespam ex pedibus cœperis, bombilaréque si-
ueris, aduolant quæ aculeo carent: quod non faciunt quæ aculeatæ sunt.
Itaque argumento quidam hoc utuntur, ut alteræ mares sint, alteræ fœ-
minæ. Et ferarum nonnullę coire uisæ sunt: & alteram gerere aculeum cõ-
stitit: sed de altera incertum est. Et ex cæteris quoque coire nonnullæ ui-
sæ sunt: sed an ambæ aculeo careant, an habeant: uel altera habeat, altera
careat, nondum exploratum est. Sed fœtus tamen non partu prouenire ui-
detur:

A deturːstatim enim auctior quàm partus uespæ patiatur, existit. Vespæ tem poribus siccis, locisque asperis potius oriuntur: ortus sub terra agitur, uti di
5 ximus. Est autem ortus uesparum talis. Duces ubi locum sibi sub terra op-
6 portunum delegerunt, fauos ineunte æstate confingunt: & uespeta siue cel *Vespeta, σφηκωνὲς.*
7 lulas paruas (σφηκωνὲς uocant Græci) constituũt quaternis foriculis aut pro-
pe, in quibus uespæ, non matrices nascuntur: quæ cum increuerint, rursus altera ampliora effingunt: quorum item proles eum creuerit, alia faciunt: ita ut postremo autumno plurima amplissimaque uespeta condita habeantur: in quibus dux, quæ matrix uocata est, non insuper uespas, sed matrices iam procreat, quæ quidem superne per summa uespeti uermiũ specie multo grandiorum gignuntur in cellulis cõtinuatis quatuor numero, aut pau-
B lo pluribus: alioqui increscendi ratio ducibus, eadem quæ uespis est. Cæterum utrũ duces anni superioris, nouellis iam procreatis ducibus, intereant unà cum uespis nouellis, idque simili modo semper eueniat, an amplius etiam temporis possint uiuere, nondum exploratum est. Fingunt suos fauos ex congerie terræque incipientes ab uno scilicet primordio, quasi ab radice unumquenque fauum conficiũt. *Ἐκ φορυτῦ καὶ γῆς.* Cibum autem & ex floribus quibusdam & ex fructibus petunt, sed quamplurimum ex carne: uespæ serpentes audevescuntur, inquit Plinius, quo alimẽto mortiferos ictus faciant. *Aliàs, serpẽte.* Matrices æstate procedente apud ulmos colligunt lentam quandam & gummosam materiam. *Matrices.* Sunt uespæ quædam ichneumones nũcupatæ, quæ mino-
C res quàm cæteræ sunt: phalangia uenantur & perimunt, (unum genus araneorum hoc est) & in nidos suos ferunt in parietinas aut aliquid tale foramine peruium: deinde illinunt luto, atque ex iis incubando suũ genus procreant. *Ichneumo uespa.* Talis uesparum ratio est. Crabrones quoque magis uario colore sunt, quàm apes. *Crabro. Ἀνθρήνη.* Cum in genere apum careant aculeo & fuci & reges, atq; etiam uesparum nonnullæ inaculeatæ sint, ut ante dixi, crabrones omnes aculeo armantur: sed de eorum duce considerandum accuratius est, an aculeum habeat: duces enim more apum uesparũmque crabrones habent, qui proportione ad crabrones, maiores quàm uesparum ad uespas, & apum ad apes sunt. Degunt hi quoque intus, ut uesparum duces: sed duces non plures uno in singulis eorum aluearijs oriuntur. Faciunt sibi alueum sub terra crabrones, terra egesta formicarum more: examinis enim emissio, ut apũ,
D nulla eorum aut uesparum fieri solet: sed qui subinde oriantur nouelli, ibidem manent: & alueum terra egesta, faciunt ampliorem. Amplificant maiorem in modum fauos, & iam ex ualentiore quodam examine qualli tres aut quatuor fauorum pleni excepti sunt. In cellis crabronum paululũ mellis, quantum gutta è regione proli paratur. Sed si qui crabrones suo alueo aberrarint, colligunt se in aliquam arborem, fauósq; ibi conficiunt in sublimi, qui uel sæpe conspicui appareant, in quibus unum procreant ducem: qui
8 cum adoleuerit, agmen abducit, & secum in alueo collocat. Crabronũ syluestres, inquit Plinius, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera insecta conduntur. Vita bimatum non trãsit, ictus eorum haud temere sine febre est: authores sunt ter nouenis punctis interfici hominem. De coitu cra

bronum, nihil adhuc exploratum habeo, nec unde fœtificét. Generationis E
uero ratio quodammodo similis atque in apibus est, ut modo diximus. Ci-
bum crabrones non ex floribus colligunt, ut apes, sed carne magna ex par-
Plinius hæc, non crabronibus sed uespis attribuit.
te uiuunt: unde fit, ut uersari uel in stercore sæpe soleant. Venantur etiam
muscas maiusculas, quas ubi cœperint, abscisso capite, reliquum corpus ge-
stantes auolant: sed pomum etiam dulce appetunt. Et inter caniculæ & ar-
cturi exortum crabrones ante aluearia plerunque apibus obsidiantur pro-
deuntibus. Nec uero cibum ritu apum sibi recondunt: sed ieiuni latent per
hyemem, quo tempore plurimi moriuntur: an etiam omnes, nondum cer-
Tenthredo, τενθρηδών.
tum est. Tenthredo non absimilis crabronibus est, sed uaria, & latitudine 9
similis apibus: gregalis est. Cupediosa hęc est, & ad culinam & pisces, & hu-
iusmodi delicias, singularis hæc aduolat. fœtum sub terra edit, ut uespæ, in F
fauis. amplum huius quoque tenthredenarium est, & lõge amplius quàm
uespæ atque porrectius. Et hæc quidem gregalia sunt.

1 Plinius ita habet, Vespæ in sublimi è luto nidos faciũt, & in iis ceras: crabrones in cauernis ac sub terra, nisi forte codices sint mendosi, uel Plinij uel Aristot., ut infrà uideas, in crabronibus. 2 Vespa, inquit Varro, uocatur quæ similitudinem habet apis, neque socia est operi, & nocere solet morsu, quam apes à se secernunt, secundum genus apum forsitan intellexit.
Pseudosphece.
3 Pseudosphecen uocant, inquit Plinius, uespam quæ singularis uolitat.
Σφὴξ ἐπέτειος Vespa annua.
4 σφὴξ ἐπέτειος, hinc ab Aristotele, ni fallor, dicta est, id est uespa annua. 5 Duces. Nec uesparum nec crabronum generi reges sunt, inquit Plinius. 6 Ineunte æstate, ἰόντος τοῦ θέρους, Theodorus opere æstiuo dixit. 7 οἷον τετραθύρους ἢ ἐγγὺς τούτων, id est quaternis foriculis fere. G 8 Crabronum syluestres, &c. Iidem fortasse cũ iis quos Aristoteles suo alueo aberrasse scripsit.
Πεμφρηδών. Teredo. Arthredo, uel Anthredo.
9 Tenthredo, &c. Teredo, uertit Theodorus, πεμφρηδὼν ὀλίγη dixit Nicãder in theriac. Hermolaus arthredonas uel anthredonas potius uocari censet, non τενθρηδόνας, quemadmodum corrupte legi dicit apud Aristotelem. De anthredone supra diximus, sed an idem sit cum tenthredone nondum constat.

De sirene, bombylio, & bombycio. Cap. CCIX.

Sirenus, σειρήν.
Ex eorum autem genere quæ fauos sibi faciũt, est sirenis uterque: minor,
qui fuscus totus est: & maior, niger & uarius: uerum minime gregales
Bombylius. Βομβύλιος.
sunt, sed solitarij. Minime gregalis & bombylius est ut apis & uespa, sed so- 1
litarius ut sirenis uterque: uerum inter hæc, maximus hic est. Sub saxis a-
Apud ipsam terram, ὑπὸ τῆς γῆς, non super ipsam terram.
pud ipsam terram fœtificant. Bombylij binis aut paulo pluribus cellulis: H
mellis etiam praui cuiusdam inchoatio in his reperitur. Bembycem uocat
Bombyx. Βέμβυξ.
Nicander, aculeo ferit ut uespa, & corpore nigro est. Aliud inter hæc genus
est bombycum, in Assyria proueniens magis quàm supradicta. Nonnullæ
Bõbyx. Plin. Βομβύκιοι.
ex bombycum genere (βομβύκια uocat Aristoteles) nidos in acutum exeun- 2
tes è luto fingunt, salis specie applicatos lapidi, aut alicui tali, tam crassos du-
rósque ut spiculis perforari uix possint. Pariunt in his & uermiculos produ- 3
cunt candidos membrana obuolutos nigra: seorsúmque à membrana, cerã
in luto faciunt, quæ multo pallidior sit, quàm cera apum. Ita Aristoteles.
In iis nidis, inquit Plinius, & ceras largius quàm apes faciunt: deinde ma-
iorem uermiculum.

1 Gre-

A 1 Gregalis & bombylius, &c. Theodorus bõbycen uocat. 2 ὥσπερ οἱ ἅλες: quod Bombyx.
Plinius, salis specie, dixit Theodorus, quasi uitro illitos reddidit: ὥσπερ ὕαλος. 3 Pa
riunt in his & uermiculos producũt, &c. Et alia horũ origo, inquit Plinius, è grandio-
re uermiculo gemina protẽdens sui generis cornua eruca fit. deinde quod uocatur bõ- Bombylis.
bylis (uel bõbylius) ex ea necydalus, & hoc in sex mensibus. Bombyces telas araneorũ Bombylius.
modo texunt, ad uestem luxúmque fœminarum, quæ bombycina appellatur. Hæc Necydalus.
Plinius ex Aristotele fere: sed mea certe sententia, bombycum hoc genus, quorum a-
liam esse originem à priore, dicit Plinius, non ex hoc genere uolucrum insectorum est,
quæ fauos sibi faciant: sed ex erucarum potius genere, (de quibus infrà dicemus) uel
saltem χρυσαλλίδων, quæ ex erucis fiunt.

De formicis & scorpionibus. Cap. CCX.

VEre & formicæ, ut apes, laborem communicant: Et sepeliuntur inter
B se uiuentium solæ præter hominem. Et ciuile animal formica est: nul- Formica. Μύρμηξ.
li tamen imperio subditum. Dentes habent formicæ, & aculeum gerunt,
non in ore, sed parte posteriore. Formicarum negotia omnibus in prõptu
habentur: utque eadem semita semper ambulant, & cibaria recondunt uel
in annum, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu solum, sed etiam no
ctibus plena luna laborem exercent, interlunio quiescunt, nemo est qui nõ
uideat. Gerunt onera morsu: maiora auersæ postremis pedibus moliũtur,
humeris obnixæ. Silices itinere earũ attritos uidemus, & in opere semitam
factam: segniter & contra industriam suam formicæ absconditæ, uel con-
cursantes, aut oua progerentes pluuiam præsagiunt. coeunt formicæ at-
C que ex animalibus sui generis oriuntur: coeunt autem hyberno tempo-
re. Vermiculum pariunt nulli annexum, qui accrescens ex minutulo & ro-
tundo, longiusculus fit, formámque accipit debitam. ortus eorum uer-
no tempore agitur. Formicæ origani sulphurísque puluisculo insperso
relinquunt cauernas, alióque migrant. Et contra formicas non mini-
mum hortorum exitium si non sint rigui, remedium monstratur limo
marino aut cinere obturatis earum foraminibus: sed efficacissime helio-
tropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam
eis putant. Est autem formicarum pars pennata, pars uero impennis. Non
sunt in Sicilia pennatæ, inquit Plinius: Aristoteles uero, in Sicilia non
1 sunt hippomyrmeces. Inuenio & formicas herculaneas appellatas: quibus ἱππομύρμη-
tritis adiecto sale exiguo, psora, lepra, & lentigo sanentur. Formicæ quin- κες.
D que potæ contra omnium phalangiorum morsus auxiliantur. Vtuntur & Herculaneæ formicæ.
per se ouis formicarum ad aurium grauitatem: nanque & huic animali est
medicina: constátque ursos ægros hoc cibo sanari. Ne sint malæ hirsutæ,
formicarum oua pueris infricata præstant. Est formicarum genus uenena-
2 tum, non eas nouere in Italia: Solifugas Cicero appellat, salpugas betica. A- Solifuga.
3 nimal est perexiguũ (ut Solinus refert) aranei specie, in Sardinia, in metal- Salpuga.
lis argentariis plurima: occultim reptat, & per imprudentiam supersede-
tibus, pestem facit: solifuga dicta quòd diem fugiat. Sardinia est quidẽ abs-
que serpentibus: sed quod aliis locis serpens est, hoc solifuga sardois agris.
Telephus Cretensis mortiferum genus quoddam formicarum esse dicit,
quæ laërtæ nuncupantur: eodem nomine uespas quasdam appellarunt. Le- Laertæ.

Solifuga in leguminibus. guminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ, quæ manus pungũt, & pericu- E
lum uitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadẽ meden-
tur, quæ contra araneos & phalangia demõstrantur. Formicarũ paruarum 4
Κνῖψ, uel σκνίψ. generis sunt quæ κνῖπες aut σκνῖπες uocantur. Mel appetunt ut apes, quod uel
è longinquo olfaciunt. Galenus nõ formicas, sed uermiculos σκνῖπας uocat,
qui uitibus ineunte uere innascuntur, cum germinare uites incipiunt: ea-
rũmque germina (quos oculos uocant) depascuntur: quamobrem agrico-
læ, ut hos interimant, oculorum radices inungunt ampelitide uocata ter-
Κνιπολόγος. Σκνιπολόγος. ra. A cnipe scnipéue auicula quædam κνιπολόγος aut σκνιπολόγος dicitur. Ser-
Serphus, Σέρφος. phum quoque uocant animalculum formicę specie, quo & uescuntur aur-
Scorpius. culæ. Aculeum habent apes uespæque intus conditũ. at scorpius extra pro- F
Scorpio. Σκορπίος. minentem gerit: & in cauda unus inter insecta longo armatur aculeo: is 5
chelas habet, id est brachia bisulcis dentata forcipibus. Sẽper cauda in ictu
Scorpius terrestris. Σκορπίος χερσαῖος. est, nullóque momento meditari cessat, nequãdo desit occasioni. ferit obli-
quo ictu & inflexu. Aculeus illi perforatus est, qua uenenũ effunditur: quòd
si forte hominis saliua imbuatur, hebetescit redditúrque inualidũ. Venenũ
Scorpionum genera. ab iis candidum fundi, Appollodorus author est, in nouem genera descri-
ptis per colores maxime superuacuos. quoniam nõ est scire quos minime
exitiales prædixerit: Geminos quibusdã aculeos esse, marésque sæuissimos:
intelligi autem gracilitate & lõgitudine. Maculas item habet scorpio mas
in uentre chelísque & aculeo. Mas uenenũ habet infestius: fœmina mitius. 6
Nicander octo describit genera: Primum albicat, & minime est letale. Se- G
cundum ore rufescente: ex cuius ictu uehemens sequitur ardor & sitis in-
tollerabilis. Tertium nigrescit: cuius ictus inconstantem efficit mẽbrorum
motum, & risum uanum inducit, qualis solet esse stultorum. Quartum co-
lore est ad uiride inclinante. Hic simul ac quempiam percusserit, frigus at-
que horror inuadunt, adeo ut uel in calidissimo tempore, grandine se obrui
percussus existimet. Plura habet hoc genus caudæ internodia, septena scili-
Liuido pallidóue ἰμπέλιον. cet. Quintum liuido pallidóue colore est, amplo uentre distentóque: herba
nãq; uescitur & inexplebilis est: qui ab hoc percussus fuerit, illi bubo intu-
mescit. Sextum marino cancro litorali simile est: septimum paguro: chelas
quoq; habet grãdiores, ut pagurus, gignitúrq; hoc genus ex paguris, in sic-
co cauernã aliquã ingressis: quibus in locis si forte moriantur, gignũtur in-
de huius generis scorpiones: uel ut elegãtissime de hac re cecinit Ouidius, H

Concaua litoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ: de parte sepulta
Scorpius exibit, caudáque minabitur unca.

Melichloron. Octauum genus melichloron est, à collore melleo dictum: summæ caudæ
nodus in hoc genere niger est: alas habet locustæ similes, obliquus huic in-
cessus: hominibus infestissimum est. Constat, inquit Plinius, eos quibus se-
ptena caudæ internodia, sæuiora esse: pluribus enim sena sunt. Venenum
omnibus medio die, cum incanduere solis ardoribus: itémque cum sitiunt,
inexplebiles potu. Pestis importuna, & quæ graui supplicio, lẽta per triduũ
morte cõficit: uirginibus letali semper ictu, & fœminis fere in totum: uiris
autem

A autem in matutino exeuntes cauis, priusquam aliquo fortuito ictu egerant
uenenum. Proprium scorpionum, quod manus palmam non feriunt, nec
nisi pilos attigêre. Scorpiones in totum nulli animaliũ nocere putant, qui-
bus non sit sanguis. Vermiculos ouorum specie pariunt & incubant: mox
ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipsa, sicut & araneis accidit, & inte-
rimuntur à suis liberis, magno quidem numero. sæpius enim undenos pa-
riunt. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur: unum modo relin-
qui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus & à
cauda & à morsu, loco fiat. Hunc esse reliquorum ultorẽ, qui postremo ge-
nitores conficiat superne. Hoc malum Africæ uolucre etiam Austri faciũt,
pandentibus brachia ut remigia subleuantes. Apollodorus plane quibusdã
inesse pennas tradit: quod & Nicandrũ confirmare modo diximus. Et Pau
B sanias quoque refert nonnullis in locis scorpiones alas habere, quales sunt
locustis. In India apud Prasios, pennatos, magnitudine insignes, prodidit
Megâsthenes. In Africa quoque & pennati sunt, & alij impẽnes, septenis in
cauda internodiis. Sæpe Psylli in Italiam hos quoq; importare conati sunt: *An scorpiones*
sed uiuere intra Siculi cæli regiones non potuere: uisuntur tamen aliquãdo *pennatos intel*
in Italia, sed innocui, multísque aliis in locis, ut circa Pharum in Ægypto. *lexerit hoc in*
Terra uiuunt scorpiones: in Altemio Cariç monte Aristoteles tradit à scor *loco Plinius,*
pionibus hospites non lędi, indigenas interimi. Scorpionibus cõtrarius ma *an impennes?*
xime inuicem stellio traditur, ut uisu quoque pauorẽ iis afferat: & scorpio
tritus stellionum ueneno aduersatur: scorpionem tritum & impositũ, suæ
plagæ mederi tradunt. Ad eadem quoque estur assatus: aut bibitur in meri
C cyathis duobus. Conuenire etiam aiunt iis quos uipera momorderit: & ho
mini icto à scorpione, putatur esse remedio ipsorũ cinis potus in uino, aut
oleo mersus. Cinerem scorpionum in pane sumi iubent ad calculos pellen-
dos: uel si quis cum locusta edit.

1 ἱπποµύρµηκες, id est, formicæ quæ equites appellãtur. Theodorus. 2 Nouere in Italia, &c. Aliàs, non fere in Italia. 3 Solifugas, &c. Aliàs, solipugas. Solifuga *Solipugas* dicta, quòd diem fugiat. Solinus. Salpygam uocat Lucanus. Solpugam Plinius. eã- *Salpyga.* dem opinor, intelligit. 4 Quæ κνίπες aut σκνῖπες, &c. Culices muliones uocat hos *Solpuga.* Theodorus, & nonnunquam culices. *Culex mulio.* 5 Vnus inter insecta, &c. Plinius: Insectorũ solus scorpio brachia habet, & in cauda spiculum. 6 Sunt qui duo prima genera unum faciant: ut sit unum genus quod colore sit candidiore, nisi quod os illi rufescat:
D cuius ictus sitim efficiat intollerabilem ardorémque, quod tamen minime letale sit.

De araneis & phalangiis. Cap. CCXI.

ARaneorum his non absurde iungatur natura. Plura autem horũ sunt *Araneus.*
genera: omnibus internodia terna in cruribus, *Ἀράχνης.*
Aranea.

Estque caput minimum, toto quoque corpore paruo est:
In latere exiles digiti pro cruribus hærent, *Phalangium.*
Cætera uenter habet, de quo tamen illa remittit Stamina. *Φαλάγγιον.*

Phalangia ex iis appellantur, quorum noxij morsus. Phalangiũ uero mor- *Phalangius.*
1 dax in duo distinguitur genera: alterum simile iis quos lupos appellant, est *Phalanx.*
paruum, uarium, acuminatum, assultim ingrediens, ψύλλα, id est pullex nũ- *Ψύλλα.*
cupatum *Pulex.*

cupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus longis, tardum E
& lente ambulans, nec uiribus ualens, neque saliens. Reliqua pręter hæc ge
Lupus, λύκος. ὄλκος. neta, partim nullum, partim certe exilem inferunt morsum. Aliud aranei
genus est, quod lyci, id est lupi nomen accepit, & horũ minimi non texunt:
Aliàs, crassã pro asperam, παχύ. quod uero maius est, asperam prauámque telam apud terram aut sepes or-
ditur, cauernarum exigua uestibula præpandés, & telarum primordiis in-
tus positis obseruat, dum aliquid in tela offendés commouerit, mox accur-
rit ut capiat. Quod autem in hoc genere uarium est, paruam uilémque te- 2
Arane⁹ lautus. lam sub arboribus facit. Tertium araneorum genus, quod sapientissimum 3
lautissimúmque est, & erudita operatione conspicuum, texit primum fila 4
quoquo uersus distendens in orbem, & stamina ducit, initio à medio acce-
pto: nec certe inscite medium ipsum accipit: deinde subtegmina infert te- F
xítque stipans. Cubile uero & capturæ repositorium alibi sibi constituit, ue
nationem in medio sui operis obseruando. cum enim bestiola eò inciderit,
motu medij excitus accurrit, deuincítque primum obuolués araneis, dum
defatiget infirmámque faciat: tum tollit ac defert: & si forte fame tenetur,
exugit (araneis enim exugere succũ mos est.) Et hæc quidẽ fruitio eius est:
sin minus, recondito quod cœperit in repositorio, repetit uenandi negotiũ:
sed prius consarcito quod per uenatum lacessitũ est. Si quid uero inter me-
dium & extrema inciderit, primum ipse in mediũ currit: inde ad id quod
inciderit, uelut à stato initio properat. Si quis telam lacerarit, texere iterũ
incipit oriente sole aut occidente. quoniam bestiolæ temporibus his potis- 5
simum offendant. Araneorum istorum lautiorum duo sunt genera, alterũ G
minus, alterum maius. Quod igitur longioribus est cruribus, pendens sub-
tus obseruat, ne bestiolæ præ formidine sibi caueant, sed incaute incidãt in
partem superiorem: non enim facile occultari potest, propter sui corporis
magnitudinem. At alterum, quod moderatius est, superne obseruat latens
in quodam exiguo suæ telæ foramine. Fœmina, ut opinãtur quidam, & te-
xit & uenatur: mas comes fruendi, non laborandi est. At alij fœminam
putant esse qui texit, marem qui uenatur, ita paria merita. Coniugio ara-
nei conueniunt cruribus, sed auersis clunibus. Phalangiis quæ texunt coi-
tus agitur hoc modo: cum fœmina deductam araneam traxerit, mas ean-
dem mutuo trahit: quod ubi sæpius fecerint, coeunt, & auersi clunibus co-
pulantur: nam propter aluum orbiculatam, modus hic coniungendi iis cõ- H
gruit. Pariunt aranei uermiculos primum paruos ouis similes, propter fi-
guræ scilicet orbiculatam speciem: nam & rotundi iam inde à primo ortu
proueniunt: cum pepererint, incubant, & triduo peragunt. Pariunt omnes
in tela, sed alij in subtili & parua: alij in crassiore: & alij penitus in specu or-
Pratenses aranei, λειμώνιαι ἀράχναι. Phalangia. biculato: alij ita ut fœtui aliquatenus tela obducta sit. Pratẽses aranei in tela 6
pariunt, & incubant eadem in tela atque uiuificant. Phalãgia in rete quod 7
crassum confecerint, pariunt, atque incubant magno numero. Cúmq; ipsa
proles increuerit, matrem amplexa interficit & eiicit: sæpe etiã & patrem
si cœperit: adiuuat enim fœminam incubatu. Pariunt autem & trecentos.
Cæteris lautioribus illis partus minoris numeri est. Aranei iusta sibi reci-

piunt

A piunt incrementa diebus quater septenis, à paruo sui ortus initio ad finem. Aranei non statim cum editi sunt, fila mittunt: neque intrinsecus tanquam excrementū, ut Democritus ait, sed extrinsecus de suo corpore ueluti corticem, more eorū quæ suis uillis iaculātur, ut histricis. Maiora etiā animalia inuadit irretitque nonnunquā suis filis. Nāque & lacertarū catulos paruos aggressus circūdat os & filis obducit, donec cohibeat: mox accedens, morsum defigit. Librat & araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suę, tantáque ui morsu cerebrum apprehēdit, ut stridens subinde ac uertigine rotata, ne filum quidē desuper pendentis rūpere, adeo non fugere queat, nec finis ante mortē est. Sunt & ex araneis auguria: quippe incremēto amnium futuro telas suas altius tollunt. Iidem sereno nō texunt, nubilo B texunt: ideóq; multæ araneæ imbriumsigna sunt. Ruinis quoq; imminētibus aranei cum telis primi cadūt. Est quoddam aranei genus, ut author est Dioscorides, quod candidā, tenuem densámq; telā nectit: hunc in aluta ligatum & brachio adalligatū, quartanis circuitibus mederi narrāt: decoctū ex rosaceo & infusum, aurium doloribus auxiliari. Et aranei genus quoddā est, cuius morsum continēs dolor in medius iliis comitatur: unde & rubor, & urinæ emittendæ difficultas sequitur: quandoque uero & suffocatio. Est araneus quidam marinus, æque pestiferum animal atq; lepus marinus, spinæ in dorso aculeo noxius. Araneus quem ὄλκον alij lupum uocant, (inquit Dioscorides) subactus & linteo illitus, frontíque & temporibus impositus 8 tertianos circuitus persanat. Tela eius sanguinē sistit imposita, & à ulneri-C bus quæ in summa cute consistunt, inflammationes arcet. Fracto capiti, Plinius ait, aranei tela ex oleo & aceto imposita, non nisi uulnere sanato abscedit: hæc & uulneribus tonstrinarum sanguinem sistit. Aranei muscarij telæ, & præcipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora mirabiliter epiphoras mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo uetere. Sed is etiam cui crassissimum textum est in cōtignationibus fete, adalligatus panno, epiphoras sanare traditur. Linguæ ulcera & labrorum sanant araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruę texuntur. Araneus qui filum deducit ex alto, tritus atque admotus inhibet muliebres purga-9 tiones. Aranei in oleo putrefacti contra omnium phalangiorum morsus 10 auxiliantur. Phalangium est Italiæ ignotum, inquit Plinius, plurium gene D rum: unum simile formicæ, sed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercursantibus respersum guttis: acerbior huius quàm uespæ ictus: uiuit maxime circa furnos & molas. In remedio est si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat: & ad hoc seruantur cum mortui inueniuntur. Æque phalangion Græci uocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine: uel, ut Nicādro placet, agrestes uocatur alius, lyco araneo, qui muscas uenatur similis: imbellem plagam infert, & quæ doloris sit expers. Tertium genus eodem phalangij nomine, araneus lanuginosus, grandissimo capite: quo dissecto, inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatíque mulieribus ceruina pelle ante sobolis ortum, præstāt ne

Aranei. ἀράχνη.

Araneus marinus.

Araneus muscarius.

Phalangiorū genera.

φαλάγγιον.

Araneus lanuginosus.

concipiant, ut Cæcilius in commentariis reliquit: uis ea annua est. Vocatur E
Rhagion. & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis 11
tanquam imperfectis, incessu tamen uelocissimo. Dolor à morsu eius, qua- 12
Ἀστέριον. lis à scorpione, urina similis araneis textis. Idem erat asterion, nisi distin- 13
gueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactãtur: sopor hominem
Cæruleus. corripit pariter & horror. Peior utroque est cœruleus lanugine nigra hir-
κυάνεος. sutus, caliginem cõcitans, & uomitus araneosos, etiamnum deterior, à cra-
κυανεος. brone penna tãtum differens. hic & ad maciem perducit. Tetragnathij duo 14
Tetragnathius. genera habentur: peior, medium caput distinguente linea alba, & trãsuersa
Tetragnathus altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriore parte candicãs, len-
Cinereus tetragnatus. tior: minime autem noxius, eodem colore, qui telas muscis in parietibus la
Lentior, mertior dixit Hermolaus. tissime pandit. Vti uero Aëtius tradit tetragnatus phalãgij species est, cor- 15
pore latiore & subalbido, pedibus scabris: duo illi in capite prominent tu- F
bercula, alterum rectum, alterum latum, ut uideatur quidem ora habere
duo, & maxillas quatuor. Locus ab hoc percussus subalbicans est, & uehe-
mens in eo dolor: mẽbrum uero ipsum ad articulos usque gracilescit. Cor-
pus denique totum, ex alimento nullum sentit commodum: & post adeptã
Δύσδερι. quoque sanitatem, immodicæ infestant hominem uigiliæ. Dysderi uocãt
Σφηκεῖον. alij, alij sphecium, phalangij genus uehementer rufum, uespæ simile: huius
morsus tumorem excitat, genua labefactat, nonnunquam & tremorem af
Phalangia leguminum. ferens, quandoque & mortem. Inueniuntur messis tempore in legumini-
bus, cum manibus colliguntur, phalangia quædam parua, specie canthari-
di similia, colore flammeo. Ab huius morsu excitantur pustulæ, quas Græ-
ci φλυκταίνας uocant: mens perturbatur: linguáque incondita profert, & ocu- G
li subuertuntur. Nascitur phalãgius in eruo, inquit Plinius, bestiola aranei
Κρανοκολάπτης. generis, si hyems aquosa sit. Inuenitur & in Persea arbore phalangium, cui 16
nomen cranocolaptes. In Perseæ arboris frondibus (inquit Nicander) gi-
gnitur animalculum, phalenæ papilionis specie, capite semper nutabundo,
& uentre graui, spiculum in summo collo gestat. Hoc si quem percusserit,
Phalangiorũ genera. non longo post tempore certa sequitur mors. De phalangiis uero ita pro-
didit Aëtius, Plura quidem sunt phalãgiorum genera: sed quæ fere ab aliis
qui theriaca scripsere traduntur, sex numero existũt: rhagium scilicet myr-
mecium, lycos lupúsue, cranocolaptes, sclerocephalus, & scolecium. Quod
Rhagium. rhagium uocatur, figura est rotunda, colore nigro, uuæ nigræ acino similis, H
unde & nomen accepit rhagiũ: pedes habet utrinq; breuissimos, & os sub
Λύκος, lupus. medio uentre. Qui uero lupus appellatur, inter araneorũ telas inuenitur,
ubi muscas uenari solet, quibus pascitur. Corpus illi latum & rotundum:
Μυρμήκειον. quæ circa collum partes sunt, incisuram habent, & circa os tubercula tria 17
Cranocolaptes enascuntur. Myrmecion prægrandi formicæ similimum est: colore fuligi-
Κιδηλοφής. noso atróue. Huius corpori inserta sunt quasi astra, maxime uero circa dor
Sclerocephalõ sum. Cranocolaptes oblongus & colore uiridante, aculeum in collo gestat:
Σκληροκέφαλον. quòd si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes.
Scolecion. Sclerocephalon caput habet, saxi duritie, & totius corporis lineamenta ani 18
Σκωλήκιον. malculis illis quæ lucernas circumuolant similia. Scolecion longiusculum
est,

A est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, uariegatum. Phalangiorum species è quibus periculum præcauere expedit, hæ sunt. Quæ autẽ eorum morsum sequuntur accidentia, communia sunt excessu defectúq; dis-
19 crepantia. Morsus tenuis est, & qui conspici uix queat: tumor cum liuore, nonnullis & cum rubore: frigus circa genua lumbósque & scapulas: nonnũquam & totius corporis grauitas. Hæc Aëtius.

1 Acuminatum, &c. ὀξὺ, πηδητικόν. Theodorus, acutum, salax, sed mea quidem sententia, rectius atque apertius Plinius acuminatum assultimque ingrediens, reddidit. 2 Varium est, &c. Vetus Aristotelis interpres ita habet: Et inuenitur genus maculatum in uere sub arboribus. Hoc, ut arbitror, genus aranei pratense uocat Aristoteles. *Araneus pratensis.* 3 Aranei isti lautiores & strigosiores in uitæ muneribus ingeniosiores sunt, inquit Aristoteles. 4 Texit primum, &c. Plinius hæc ita explicat: Texere à medio incipit,
B circinato orbe subtegmina adnectens, maculásque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus ex angusto dilatans, indissolubili nodo implicat. Latitudo telæ sæpe inter duas arbores cum exercet artem & discit texere. Longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum uelut reciprocatio, subítque pariter ac fila deducit. cum uero captura incidit, licet extrema hæreat plaga, semper in medium currit, ex quo sic maxime totum cõcutiendo implicet. 5 Araneorum istorum lautiorum, &c. Araneorum lautiorum & telam spissiorem texentium: ita reddidit Theodorus ex Græca lectione, (πυκνόν) uetus autem interpres, quæ texunt textura debili. 6 In specu orbiculato, &c. ἐν κύτει, Theodorus in sinu orbiculato. 7 Plinius hæc ita reddidit, Pariunt oua in telas expansa, qui saliunt atque ita emittunt: Phalangius tantum in ipso incubat, magno numero. 8 Tela eius sanguinem, &c. Hoc Galenus attribui scribit araneorum telis in genere. 9 Phalangiorum, &c. De his
C phalangiorum generibus, uide Hermolaum in Corollar. 10 Aliter ista expressit etiam Plinius ipse. Myrmecion formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, uesparum dolores torquet. *Myrmecion.* 11 Rhagion, &c. ῥὼξ à Nicandro (opinor) uocatur. *Μυρμήκειον.* 12 Dolor à morsu, &c. Signa morsus huius leges apud Nicandrum. 13 *ῥώξ.* Asterion, &c. Alij legunt apud Plinium astertion uel asiottion. *Astertion.* 14 Hunc locũ Hermolaus aliter distinguit, ut intelligatur hoc septimum genus esse, & aliud à cœruleo *Asiortion.* à crabrone penna tantum differens, deterius etiamnum cœruleo, ut quod macie conficiat à se percussos. 15 Tetragnathum, &c. Tetragnathum Hermolaus ex Aetio ita nobis descripsit, modice lato & subalbo corpore, pedibus asperis, duabus incisuris in capite, recta una, per obliquũ altera, ut quaternas buccas habere uideatur, unde nomen. In Æthiopia (inquit) tam frequentes, ut regionem in ea quandam prope Sillos Acridophagósque deseri coegerint. 16 Cranocolaptes, &c. κεφαλοκρούστης etiam à quibusdam appellatur. *Κεφαλοκρούστης.* 17 Corpus, aliàs os, σῶμα, rotundũ, στρογγύλον: uide an mendosa sint hoc loco Aetij exemplaria. 18 Aliter fortasse, lineas habet toto corpore,
D similes animalculis, &c. ut legatur, non ὡς γραμμὰς, sed potius ἔτι γραμμὰς ἔχει. 19 Alia quoque præter hæc signa uideas apud Dioscoridem lib. 8, & Paulum & ipsum Aëtium.

De scolopendra & aliis quæ multipedæ dicuntur. Cap. CCXII.

Scolopendra item morsu perniciosa est, quam & ophioctenam uocant, *Scolopendra.* *Ophioctena.*
1 & centipedam: & alij sepa, ex iulorũ genere. Iulum autem uoco insecti genus prælongum & multipes, illam habens partem non simplicẽ sed multiplicem, quæ est inter caput & aluum, in qua continetur quod cordi proportionale est: quo fit, ut præcisum hoc genus uiuere possit. Millepedæ, *Centipeda.* *Seps.* *Iulus.* *Millepeda.*
2 quas & centipedas & multipedas alij uocant, duorum generum. Animal *Centipeda.* *Multipeda.*

Aliàs, tractúque. *Oniscus.* *Tilos.* *Seps.* *Centipes.* *Millepes.* *Scolopendra.*

est millepeda, inquit Plinius, è uermibus terræ pilosum, multis pedibus ar- E
cuatim repens tactúque contrahens se: oniscon Græci uocant, alij tilon. Il-
lam autem quæ non arcuatur, sepa Græci uocant, alij centipedem, alij mil-
lepeda: alij scolopendram, minorem perniciosámque, oblongam, pedibus
multis atq; pilosis, & qui ex utraque corporis parte in ingressu, remorũ in-
star mouentur, pecori præcipue nociuam. Viuit scolopendra uel in plures
partes dissecta: & si pars aliqua à reliquo corpore abscindatur, in utrunque
se mouet extremum: nam & caput uersus ingreditur & in caudam, ideóq;

ἀμφικαρὴς σκολοπένδρα Nicand.

à nonnullis existimatur biceps esse. Huius morsum tumor insequitur, &
putrescit locus atque in ambitu liuescit: fitque postea ulcus, quod à loco i-
pso exorditur, quod & permolestum, nec facile curatur. Scolopendra ci-
micibus aduersatur suffitúque necat. Scolopendram terrestrem saliua di- F

Scolopendra marina.

rumpi ferunt. Sunt & scolopendræ marinæ terrestribus similes, magnitu-
dine æquales aut paulo minores, colore rubétiores, numero pedum copio- 3
siores, & crurum tenuitate graciliores: nasci locis saxosis solent, & modo
serpentum, non magna altitudine gurgitum. Hæc ubi hamum deuorarit,
euertit foras partes internas, donec hamum eiiciat: tum recipit intro, ac ua
let eadem qua ante sanitate. Appetitus his quoque nidorulétorum, ut ter-
restribus est. uenenosa & hæc est. Mordet autem non ore, sed tactu totius
corporis, ut quæ urticæ uocantur. Et uti cecinit Oppianus,

> -Si quis modo cominus illum
> Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
> Qualem urtica facit cognomine dicta doloris.

Oleo in quo scolopendra marina sit cocta, nonnulli ne pili euulsi renascan G
tur, usi sunt. Verum alij cetaceum genus quoddam esse scolopendram ma-
rinam arbitrantur, aspectu horrendum, eámque spectari eminentem è ma
ri, & marium pilos magna excelsitate apparere: eius caudam similiter atq;
locustæ latam perspici. reliquúmque corpus conferri posse cum trireme iu
stæ magnitudinis, atque permultis pedibus utrinque ordine tanquam ex

Millepeda. *Centipeda.* *Oniscus.* *Tilos.* *Multipeda.*

scalmis appensis per summum mare natare. Millepeda centipedáue, quam
modo & oniscum uocari diximus, & tilon, efficaciter sanat auriũ dolores,
inquit Plinius, in cortice punici mali decocta & porri succo, addunt & ro-
saceum, & in alteram aurem infundunt. Millepedam oniscum bibisse pro-
dest urinæ. Medentur suspiriosis multipedæ, ita ut ter septenæ in Attico H
melle diluantur, & per arundinem bibantur: omne enim uas earum nigre-
scit contactu. Quidam torrent ex his sextarium in patina donec candidæ
fiant, tunc mel immiscent: alij centipedam necant, & ex aqua calida dari iu

ὄνος, ὀνίσκος. Asellus.

bent. Onisci, qui & oni dicuntur, (uti prodidere Dioscorides & Galenus) 4
sub aquariis uasis reperti, animalcula sunt multis pedibus nitentia, quæ co-
tacta manu contrahuntur in orbem, fiúntq; ubi se contraxerint, fabis escu-

κύαμος, faba. Colore fusco, φαιοί.

lentis non dissimiles, ac proinde à nonnullis κυάμοι, id est fabæ uocati, colore
fusco. Hi ex uino poti, inquit Dioscorides, urinæ difficultati, quæ disuria
dicitur, & regio morbo auxiliantur: cum melle anginis illinuntur. Triti &
in malicorio unà cum rosaceo calfacti in aurium doloribus utiliter instil-
lantur.

Alantur. Hæc Dioſcorides. Et Galenus, quidam his uſi ſunt, inquit, ad aurium dolores, in oleo coctis.

1 Iulus uermis eſt multipes: mille nanque pedibus utitur, ut ſcolopendra. Quidam & ipſas ſcolopendras iulos uocant. Hęc Theon. 2 Animal eſt, &c. Iulon hanc ſpe- ἴουλος.
ciem (ut opinor) uocauit Nicander in Theriac. interpres uero μυριόποδα appellat. 3 Paulo minoris. Suſpectus mihi certe uidetur hic Ariſtotelis locus: uetus interpres ha-
bet, quod eſt in mari, eſt minus agreſte. 4 ὅσοι πολύποδες forſitan Ariſtoteli. an prior ὅσοι πολύποδες
multipeda?

De iis quæ promuſcidem & ueluti aculeum in ore gerunt: ut, de muſcis & culicibus. Cap. CCXIII.

Linguam ſiue promuſcidem habent muſcæ, qua uel cruorem ex anima- Muſca, μυῖα.
B lium corpore extrahant: qua & guſtum habent omnium ſaporum, &
omniuorę ſunt: hæc euidens fiſtula eſt. Cocunt quidem ut & alia inſecta &
generant muſcæ, uerum non animal ſui generis, ſed uermiculum: & muſcę
ubi pecorum ulceribus inſederunt, uermes creant, inquit Columella. Ne-
1 que ab animalibus ipſi generātur, ſed ex uermiculis ex ſorde humida aut
ſicca putreſcente genitis. Principium autem ipſorum uermiculorum exi-
guum eſt, atque ex immobili quaſi hærens adhuc, moueri incipit: mox uer
miculus immobilis redditur: qui cum poſtea motus eſt, rurſus immobilis
fit: demúmque generatur muſca, quæ flatus aut ſolis beneficio moueatur.
Nullum animal minus docile exiſtimatur minoríſue intellectus quàm
C muſca. Mons eſt Carina in Creta, I X milliũ paſſuũ ambitu, intra quod ſpa-
tium muſcæ non reperiuntur: natúmque ibi mel nuſquam attingunt. Hoc
experimento ſingulare medicamentis eligitur. Alopecias replent muſcarũ
capita recentia, prius ſolio ficulneo aſperatas: alij ſanguine muſcarum utũ-
tur, alij decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ uel nu-
cum, ita ut ſit tertia pars è muſcis: alij lacte mulierum cum braſſica cinerē
muſcarum ſubigunt, quidam mel tãtum. Apud Macedonas circa fluuium
Aſtiæum, qui inter Beroeam & Theſſalonicen medius fluit, uolitat mu-
ſcarum genus, quas, cum ad ſummam aquam acceſſerint, piſces quidā qui
in eo flumine gignuntur, uariis diſtincti coloribus, arripiunt atque deuo-
rant, indéque uictum ſibi comparant. Has equiſeles uocant indigenæ: quæ Equiſelis.
uulgarium harum quæ ubique reperiuntur muſcarum, quod ad formam
D attinet, nihil ſimile habent. Nec apum ueſparúmue ſimilitudinem gerunt:
harum tamen cuiuſque aliquid referunt, ueſparum colorem reddunt, ma-
gnitudine apibus æquales: & ſimiliter atque apes bombitatione ſtrepunt:
atque in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent. Et culici- Culex.
bus lingua fiſtuloſa eſt & ad ſuctum, & aculei loco ad pungēdum. Corpus
his minimum, aluus fere ieiuna, crura prælonga, & uox pro corporis ratio-
ne maxima, animalculum ſanguinis & potiſſimum humani auidiſſimum.
Infeſtant culices hortos, inquit Plinius, riguos, præcipue ſi ſunt arbuſculæ Mulio.
aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur: culicum uaria ſunt genera. In culi-
cum genere, muliones non amplius quàm uno die uiuere ferũtur. Apes im
pugnant (ut ſcribit Plinius) è culicum genere muliones. Apes quoque exa-

Oestrus, οἶστρος. gitant œstri, uti suprà diximus: sed fœtus apum hic est amplioris magnitu- E
dinis q̃ sint cæterarum. Sunt & œstri quibus lingua siue promuscis pro a- 1
culeo est, qua sanguinem exugunt, & tergora etiam quadrupedum pene-
Tabanus. Asilus. Μύωψ. Asilus, οἶστρος. trant, sicuti & tabani, siue asilos dici placet, promuscide siue lingua ipsa adacta, cutem hominum. Oesttum nonnulli etiam asilum interpretantur teste uel Vergilio. - Cui nomen asilo

Romanum est, œstrum Graij uertere uocantes,
Asper acerba sonans, quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
Concussus.

Tabanus. Oestrus. Tabani ex uermiculis quibusdam impennibus ex arbore lignóue natis procreantur: œstri è latiusculis quibusdam be-
stiolis quæ in fluuiis super aquam currunt, enascuntur. Quamobrem ma- F
gna œstrorum copia prouenit circa aquas, ubi id genus bestiolarũ est. Itaq;
Ἐμπίς. primum in humore uiuit bestiola, quæ ἐμπὶς uocatur: deinde forma immu- 2
tara foris uitam agere incipit, ex us enim œstri proueniunt, quorum gene-
Ἀσκαρίδες. Ascarides. Ascaridæ. ratio ita habet: ex ascaridis generantur empides. Porro ascarides fere in pu 3
teorum limo, & ubicunque se aqua colligit, terrena subsistente cõcretione oriuntur. Fit ut principio fex ipsa putrescens colorem candicantem trahat, mox nigricantem, postremo cruentum. Talis cũ fuerit, minutissima quædam & rubra prodeunt, quæ ad tempus hærentes suæ origini mouentur: deinde absoluuntur, itaque feruntur per aquam quæ ascarides nuncupantur: tum paucis post diebus erigunt se super aqua duræ atque immobiles.
Mox disrupto putamine empis emergit ac supra insidet, donec uel sole uel G
flatu moueatur, deinde uolat. Copiosius autem ac celerius fiunt ascarides in aquis, quarum sedimentum uarium ac promiscuũ fit, quale in agro Megarico & in operis solet misceri. putrescit enim hoc facilius. Et autumno quoque uberius generantur: minus enim humoris esse tunc accidit. Hæc de empide Aristoteles. Alij uero empida animalculum esse produnt, in a- 4
quis aut circa aquas natum conopi simile, sed maius, alba linea mediũ corpus cingente. Conopes (culicum genus) ex uermiculis qui in fece aceti gi 5
Κώνωψ. gnuntur, originem trahunt. Hi ad dulcia non accedũt, sed acida petunt: lingua sua acriter pungunt. Conopas quoque nonnullos ex igne generari ferunt: ex flamma scilicet & scintillis, quemadmodum uermes in niue. Fica-
Culex ficarius ψὴν. rios culices caprificus generat suis pomis: fit primum uermiculus, mox ru- H
pta cute euolat: mutataq; sede petit ficus immaturas: quibus sese insinuans, facit ne decidant: quamobrem agricolæ appendere ficis caprificus, & iuxta easdem caprificos serere assolent. Sunt & quædam culicum genera aliquibus fructibus molesta, ut glandibus, fico, qui uidentur ex humore nasci, tũc dulci subdito corticibus.

Culex palustris. Culex mulio. Κνίψ. Tipulæ. 1 οἶστρος μυῖά ἐστιν ὁμοία χαλκῇ, inquit Suid. ἐγχρίμπτουσα ἐν τῷ καύματι τοῖς βουσὶ κεντεῖ σφοδρῶς ἐλαύνεσθαι. 2 Quæ ἐμπὶς uocatur. Ἐμπίδα Theodorus modo culicem palustrem uocat, modo culicem mulionem, quanquam & κνῖπα quoque culicem mulionem uertit, nonnunquam culicem: unde cnipologos auis dicta ab eo culicilega est, ut suprà dictum est. 3 Ex ascaridis. Ascaridas, tipulas uertit Theodorus. 4 Empida, &c.

Ἐμπίδας

A Ἐμπίδας ὀξυστόμους dixit Aristophanes in auibus, ὀξυκαδεῦς. & in Νεφέλαις, sonoras esse
empidas ait. 5 Qui in fece, &c. Theodorus modo culicem uinarium uertit, mo- *Culex uinari⁹.*
do culicem. Plinius: Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, dixit: &, genera cu- *Culex.*
licum acescens natura gignit.

De cicadis. Cap. CCXIIII.

1 CIcada ex omni animalium genere una, ore caret: uerum membrum *Cicada.*
quoddam quod usum tum oris tum linguæ præstet in pectore consti- *Τέττιξ.*
tutum aptissime habet, quo ueluti radice, cibũ ex humoribus trahat. Pro-
lixum hoc compactum, indiuisúmque gerit, simile ei quod linguæ spe-
ciem refert in iis quibus aculeus in ore est: eóque ipso rorem haurit, ali-
mentum unum & peculiare. Oculos Nigidius cicadis inesse negat: uerum
oculos habent, inquit Aristoteles, sed hebetes: & si quis digitum contrahés
B ac remittens subinde appropinquet, magis sustinent quàm si ilico extẽdat.
Et quidem transire in digitum alliciuntur: quòd enim oculis hebetes sunt,
quasi frons aliqua moueatur, digitum ita admotum conscendunt. Penna-
rum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior. Iisdémque solis nul-
lum ad excrementa corporis foramen: neque enim excrementum cicadis
ullum in aluo reperitur. Nam cum omnia insecta minimo alimento con-
tenta sint, omnium maxime cicadarum genus ieiunum est. Excitatæ cum
subuolant, quendam reddunt humorem modo aquæ: quamobrem rustici
eas mingere, & excremento non carere, roréque ali assueuerant. Nasci non
possunt cicadæ ubi arbores desunt: loca etiam frigida aspernantur. Est quę-
dam & in iis locorum differentia: in Milesia regione paucis sunt locis: sed
C in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit, cuius ci
tra alterum latus est cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Rhegino a-
gro silent omnes, ultra flumen in Locris canunt. Procreantur cicadæ ex ani
malibus sui generis: & coeunt tam maiores quàm minores supinis admo-
tis partibus: másque inserit in fœminam, non sicut & cætera insecta agunt.
Genitale fœmina habet rescissum, quo recipit id quod à mare inijcitur. pa
2 riunt in aruis cessantibus, terram excauantes parte sui posteriore quam a-
cutam habent. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo uites erigũtur,
nidum fœturæ excauant, & in caulibus squillæ interdum pariunt: proue-
niunt large copia imbrium. Crescit primo in terra uermiculus, deinde fit
D ex eo quæ tettigometra uocatur, (quo tempore suauissimę sunt ante quàm *Tettigometra.*
cortex rumpatur:) postmodum circa solstitia noctu exeunt cicadæ ex ma- *Τεττιγομήτρα.*
trice illa cicada, quam modo tettigometram dixi, nigræ protinus & du-
riusculæ & maiusculæ. Vbi uero eruperunt, oleis aut arundinibus insidunt:
& cum rupto operculo exeunt, parum quiddam in eo relinquũt humoris:
nec multo post uolant & incipiunt canere. Mares sunt in utroque genere,
(tam scilicet maiorum quàm minorum) qui canunt, fœminæ quæ silent. *Cicadarum*
Cicadarum genera uaria sunt, quæ magnitudine & paruitate differunt: & *genera.*
præterea quòd aliis incisura est sub septo præcinctúue, membranámque in *Tettigonia.*
aperto gerunt, qua sonus editur, ut iis quas achetas appellant: aliæ non ita *Τεττιγόνια.*
habent, ut quæ tettigonia, id est cicadastræ uocantur. neque enim ita diui- *Tettigoniæ.* *Cicadastræ.*

ſum illis corpus eſt, neque membranam habét adeo manifeſtam. Sunt ita- E
Cicadæ mutæ. que cicadarum duo genera: aliæ minores quæ primæ proueniunt, quæque
ſunt mutæ, & nouiſſima pereunt: ſunt autem multæ: aliæ maiores, quæ ca-
nũt, præcinctu diuiduæ, ut modò diximus, ſiue minores, ſiue maiores ſunt.
Quæ autem non canunt, indiuiduæ conſtant. Vocant nonnulli grandiores
Acheta. illas & canẽtes, achetas: minores tettigonia, id eſt cicadas mutas. Sed cane- 3
Ἀχέτης. re uel in hoc ſecundo genere poſſunt paululum quę præcinctæ prodierint, 4
Τεττιγόνια. *Cicada muta.* ſed priores illæ magis canorę ſunt. Mares cãtant in utroque genere, fœmi-
Cicada furcu- næ ſilent, uti modo diximus. Quidam duo alia genera faciunt earum: fur-
laria. culariam, quæ ſit grandior: frumentariam quam alij auenariã uocant: ap-
Cicada frumẽ- patet enim ſimul cum frumentis areſcẽtibus. Gentes ueſcuntur iis ad oriẽ- F
taria. tem, etiam Parthi opibus abundantibus. ante coitũ mares præferunt, à coi-
Cicada auena- tu fœminas: quippe quæ oua candida guſtu habeãt grata. Cicadas dant nõ- 5
ria. nulli iis qui colico dolore afficiuntur, cum paribus numero granis piperis,
tribus ſcilicet aut quinque aut ſeptem. Cicadę, inquit Dioſcorides, ſi aſſatæ 6
Κερκώπη. edantur, ueſicæ doloribus auxiliantur. Eſt & cercope animal cicadæ ſimi- 7
Cicada mari- le, ut Pſeuſippus author eſt. Eſt etiam cicadarum genus marinum, quarum
na. maxima parui carabi ſpeciẽ habet: uerũtamen cornua nõ ſimiliter atq; ille
magna, nec aculeos habet. Pinnæ ipſius exiguæ, terrenarũ alis ſimiles ſunt.

1 Plinius: Pro eo quiddam aculeatum linguis ſimile, & hoc in pectore, quo rorem lambat. 2 Quam acutam habent. Theod. aſperitate præacuta quam parte habent poſteriore Ex Plinio forſitan. Plinius: Aſperitas præacuta in dorſo qua excauant fœ- G
Arguta cica- *da.* turæ locũ in terra. 3 Achetas: Theod. argutas uertit. 4 Apertius atq; magis explicate ita legeretur apud Ariſt. mea quidẽ ſentẽtia, trãſpoſitis uerbis, ᾄδουσι δὲ καὶ τῶν οἱ μικρὸν διαφυλάσσοι. 5 Quæ oua candida, &c. Plin. Ouis coitũ corruptis quæ ſunt candida. 6 Si aſſatæ edãtur, &c. Cicadas in patellis toſtas ediſſe, prodeſt ueſicæ doloribus, inquit Plin. 7 Cicadæ ſimile, &c. ὅμοιον τέττιγι (inquit Athenæus) καὶ φρυγανίῳ: ubi fortaſſe legendum erat τεττιγονίῳ.

De locuſtis. Cap. CCXV.

Locuſta. *Ἀκρίς.* CVm inſectorum maxima pars perexigua ſit, locuſtæ magnitudinem
aliquam habent effatu dignam. Crura habent parte poſteriore ad gu-
bernaculorum effigiem condita, & mediis lõgiora, quibus ſaliunt pulicum 1
more. Oculos Nigidius nullos locuſtis ineſſe dicit. Ventrem intus habent
& inteſtinum replicatum. Maribus fœminæ maiores ſunt, quatum caudæ H
Spinæ caulem uocat Plinius. adnaſcitur cauliculus, quo in terra fixo pariũt: eo mares uacant. Procrean-
tur locuſtæ ex animalibus ſui generis: & coeunt eodem modo quo cætera 2
inſecta quæ coeunt, mare ſcilicet fœminã ſuperueniente, & in eum fœmi-
næ ultimo caudę reflexo, tardóque digreſſu. Pariunt fœminæ in terra fixo
cauliculo illo qui caudæ adnaſcitur: ac uniuerſim, & loco eodem fœtũ de-
ponunt, ita ut quaſi fauus eſſe uideatur: hinc uermiculi ſpeciem oui geren-
tes oriuntur: qui terreno quodam prætenui tanquã membranula ambiun-
tur: qua diſſecta, emergunt locuſtæ ac euolant. Tam mollis fœtura hæc eſt,
ut ad tactum leuiſſimum cõteratur: non ſummæ telluri partus committi-
tur, ſed paulo altius: durátque hyeme ſub terra. Hic concoctione peracta,
ſubſequenti

A subsequenti anno exitu ueris, exeunt ex illo terreno amiculo paruæ locustę
& nigrantes, ac sine cruribus pennísque reptantes: deinde maiores statim
efficiuntur. Pariunt exitu æstatis, & statim à partu moriuntur, uermiculis *Pariũt autũni*
circa collum innascentibus tempore partus, qui eas strangulent. Tam fri- *tempore. Plin.*
uola ratione morientes, serpentem cum libuit necant singulæ, faucibus e-
ius apprehensis mordicus. Vernis aquis intereunt oua, in sicco uere ma-
gnus prouentus: alij duplicem earum fœtum, geminúmque exitũ tradunt,
uergiliarum exortu parere: deinde ad canis ortum obire, & aliàs renasci:
quidam arcturi occasu renasci. Est & alius earum obitus. gregatim subla-
tæ uento, in maria aut stagna decidunt: lõginqua quoque maria ab iis trãs-
iri feruntur, continuata plurium dierum profectione. Nanque & grandio-
res cernuntur, & tanto uolant pennarum stridore, ut aliæ alites credantur,
B solémque obumbrent. Italiam ex Africa magna cohorte infestant, omnia
morsu erodentes, & fores quoque tectorum. Locis montanis aut tenuibus
locustæ non fiunt, sed planis rimosísque: pariunt enim in iuuis sua oua. In
India ternum pedum longitudinis esse traduntur, cruribus & fœmoribus
serrarum usum præbentes cum inaruerint. Locustæ suis gubernaculis at-
terentes sonant, inquit Aristoteles: uerum Plinio uox earum proficisci ab
occipitio uidetur. Eo in loco in commissura scapularum habere quasi den-
tes existimantur: eósque inter se terendo stridorem edere, circa duo æqui-
noctia maxime, sicut cicadæ circa solstitium. Pars quædam Æthiopum
locustis tantum uiuit fumo & sale duratis in annua alimenta, atque ob
eam rem acridophagi nomen habent. urinæ angustiis quas disurias uo-
C cant & stranguriæ, maxime mulierum, suffitu prosunt locustæ. Est quod- *Asiracus.*
dam genus locustæ, asiracus aut axirachus dicitur, aut ὄνος, id est asellus, *Axirachus.*
1 sine alis, crassioribus cruribus: recens hic & exsiccatus contra scorpio- *Ὄνος, asellus.*
nis morsus magnopere iuuabit si ex uino bibatur. Hac in frequenti ci-
2 bo utuntur Afri, qui Leptin incolunt. In locustarum genere censentur at- *Attelabos.*
telabos, siue brucus, attaces, ophiomachus, mastace, moluris, & par- *Brucus.*
nops. Attelabi (ut Aristoteles prodidit) pariunt in aruis cessantibus, quo *Attaces.*
modo & cicadæ. Pariunt autem, & cum pepererint moriuntur, pari modo *Ophiomachus*
atque locustæ. Intereunt oua eorum aquis autumnalibus cum nimis inces- *Mastace.*
serint: at sicco autumno largior prouentus attelaborum est, quoniam mi- *Moluris.*
D nus oua intereant. Est autem attelabos locustarum minima sine pennis. *Attelabus.*
Est animal, inquit Plinius, locustæ simile sine pennis, quod tryxalis græce *Tryxalis.*
uocatur, Latinum nomen nõ habet, ut aliqui arbitrantur authores: nec pau *aliàs troxalis.*
ciores hoc esse quod gryllus uocatur. Ex his uiginti tostos teri iubent, ac bibi è *Gryllus.*
mulsa contra orthopnoeas, sanguinémque expuentibus. Tryxalidum cinis
illitus cum melle, purgationes mulierum adiuuat. Margines quoque ulce-
rum duros aufert cum melle. Magnam authoritaté gryllo perhibet Nigi- *Gryllus.*
dius, maiorem magi, quoniam retro ambulet terrámque terebret, & stri-
dat noctibus. Venantur enim formica circunligata capillo in cauernam e- *Aliàs, circũ-*
ius coniecta, efflato prius puluere ne sese condat, & ita formicæ complexu *ligato.*
extrahitur. Auribus prodest gryllus cum sua terra effossus & illitus. Lenit

& tonsillas gryllus infricatus: aut si quis manibus quibus eum contriuerit, E
tonsillas attingat.

1 Crassioribus cruribus, μεγαλόκωλος, id est, prælõgis cruribus, ut uertit Ruellius.
Apteros. Hunc Paulus apteron uocauit, quia pēnis careat. Hermolaus. 2 In locustarum genere, &c. In Leuitica lege, in iis quæ crura habent ad saltum idonea, numerantur Brucus & quæ illi similia sunt: attaces, & quæ illi similia sunt: ophiomachus, & quę illi similia: locusta, & quæ illi similia. Locustarum speciem illam, quam onon appellant, etiam brucum uocari putant, uti refert Hermolaus, rodentem sata. Et attacen in sacris literis appellatam, Nicander mastacen appellat pro bruco, Aristoteles attelabon. Clitarchus in Ambracia locustas omnes mastacas dici uoluit, ut molurin, quæ frumenta depopulatur. Molurides in pratis uictitant, ut uidetur ex Nicandro, locustis similes.
Tetrapelyrides. Ionia locustas à numero pennarum tetrapelyridas nominat: alij cornopas & parno- F
Cornops. pas aut pornopas: unde cognomen Herculi & Apollini quoque in Æolia, quod locu-
Parnops. stas abigat, κορνοπίων. Hæc Hermolaus fere. Parnopius Apollo ab Atheniensibus di-
Pornops. ctus est, (ut scribit Pausanias) quòd parnopas eorum agro infestas propulsauerit. Iones (ut Hesichius author est) brucum locustæ speciem dixere, Cyprij locustam uiridē, brucum uocarunt, Tarentini attelabon: alij χρουσαλίαν μάντιν. Est autē attelabos locusta parua. Hæc Hesichius. Parnops locustæ species est, ut scribit Aristophanis interpres, quæ se manui facile tractandum prębet. Marcellus Vergilius de locustis ita prodit, Variauit admirabili artificio locustas natura: quis enim tot primum in eodē corpore colores facile descripserit? quis tam diuersas corporum formas? quis ingressus, saltus, uolatus earum? Sunt enim quæ uirides, quæ nigræ, quæ liuentes, quæ aliqua parte hunc aliqua illum colorem ostendant. Sunt quæ uolantes tantum, latentem antea colorem aliquem proferant. Sunt quæ simplicibus, quæ pluribus alis uolent: quæ alis carentes saltent: quæ utroque hoc motu priuatæ ingrediantur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ breuioribus cruribus sint: & in his pluribus breuioribúsque, & paucioribus lon- G
gioribúsque internodiis. Sunt quæ canant, quæ mutæ sint: quæ per diem, quæ in tenebris tantum audiantur. Sunt quæ nihil homini in re rustica noceant, innocentésque à pueris se capi patiantur. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant: utque plura sunt in natura genera, sic etiam pene infinita ueteribus earum nomina fuerunt. Hæc Marcellus.

De uaginipennibus, quæ Græci κολεόπτερα uocant. Cap. CCXVI.

EVolucribus insectis quædam membranas ipsas quibus uolant, crusta superueniente quasi uagina, tutelæ gratia inclusas gerunt, unde κολεό-
κολεόπτερα. πτερα dicuntur, quasi uaginipennia dixeris. Horum tenuior fragiliórq; pen-
Vaginipennia. na: his negatus aculeus est. hęc & senectutem exuere solent. In iis scarabeus
Scarabeorũ genera. est, cuius plura sunt genera. uolitant enim alij magno cum murmure aut H
Locus hic Plinij suspectus uidetur, consentiunt tamē exēplaria. mugitu. alij socos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore uocales. Quoddam rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus uolutant: paruósque in iis cõtra rigorem hyemis uermiculos fœtus sui nidulantur. Hæc Plinius. Propter húc scarabeum qui pilulas uoluit, Ægypti magna pars scarabeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligit Solis operũ similitudinē huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus. Scarabei, inquit Theophrastus, rosarum odore ne-
Scarabeus. Κάνθαρος. Plin. Scarabei rosa fugantur. cantur, Græci cantharum uocāt. Canthari, inquit Aristoteles, in fimo, quē I uoluunt, conduntur per hyemem, paruósque uermiculos pariũt, ex quibus ipsi procreantur. ubi meruerint, hi motu cessant, totóque corpore induré-
scunt

A ſcunt ſeſe contrahentes:id quod patet maxime cum tanguntur. Melolon- Μηλολόνθη.
thæ (quas ſcarabeos uirides & galerucas uocant nonnulli) uermibus fimo Scarabeus ui-
bouis aut iumenti creatis gignuntur:& inter uolandum ſonitũ edunt. Sca- ridis.
rabei uiridis natura,inquit Plinius, contuẽtium uiſum exacuit: itaque gẽ- Galeruca.
marum ſculptores contuitu eorum acquieſcunt. Carabo (quem Theodo- Carabus.
rus modo taurum uocat,modo fullonem) antennæ ante oculos prætẽdun- κάραβος.
tur,ut papilioni. Gignitur hic ex uermibus qui in lignis aridis naſcuntur. Taurus.
Et primum quidem uermes ipſi immobiles fiunt: mox diſrupto putamine Fullo.
carabus exit,aliorum more qui ex uermibus gignuntur. Tauri uocãtur ſca Taurus.
2 rabei terreſtres,inquit Plinius,ricino ſimiles:nomen cornicula dedere: alij Pediculus ter-
pediculos terræ uocant. Ab iis terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimili- ræ.
bus uitiis,& podagris,triduo non abluunt:prodéſtque hęc medicina in an-
B num.Fullo ſcarabeus uocatur albis guttis. In quodam genere ſcarabeorũ Fullo.
grandi,cornua prælonga,biſulcis dentata forcipibus, in cacumine cum li-
buit coeuntibus.Infantum remediis etiam ex ceruice ſuſpenduntur.Luca- Lucanus.
nos uocat hos Nigidius. Scarabeorum cornua denticula adalligata, ad in-
fantium urinam cohibendam, amuleti naturam obtinent. Fodiunt rutili Scarabeus ru-
& prægrandes ſcarabei tellurem aridam, fauóſque paruæ & fiſtuloſæ mo- tilus.
do ſpongiæ medicato melle fingunt. Eriphiam herbam multi prodidere: Scarabeus in
ſcarabeum hæc in auena habet ſurſum deorſum decurrentem cum ſono eriphia herba.
hœdi,unde & nomen accepit.Et è leguminum uermiculis naſcuntur ani-
malia pennata.Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus frumenta erodens. Cantharis.
Coeunt quidem cantharides & generant, uerùm non ſui generis animal,
C ſed uermiculos tantum:neque ex animalibus procreãtur, ſed ex putreſcẽte
humido aut ſicco. naſcuntur enim ex uermiculo in ſpongia cynorhodi cy-
nacanthéſue,id eſt,ſentis caninæ, quę fit in caule:ex erucis item fici, piri,pi
ni,fraxini & roſæ.Fiunt enim in his omnibus uermes, ſed fœcundiſſime in
fraxino:in alba roſa minus efficaces. Ad medicamenta cæteris præſtant è
tritico collectæ.Potentiſſimæ inter omnes uariæ luteis lineis, quas in pen- Quæ è frumẽ-
3 nis tranſuerſas habent,oblongo corpore craſſæ,ac blattarũ modo pingues: to colliguntur,
præſertim ſi ſuper acetum per linteolum uaporentur. Inertiores minutæ, inquit Dioſco-
latæ, piloſæ: inutiliſſimæ uero unius coloris macræque:uis earum adurere rides.
corpus, & cruſtas obducere: uel,ut Dioſcoridi placet,erodere exulceraréq; Multum pin-
D & calorem incitare:qua de cauſa admiſcentur medicamentis quæ lepras ſe gues, ĩquit Pli.
ráſque lichenas, & cancri naturam habentia ſanant. Ad ungues itaque pſo-
rodeis cum ceratis aut emplaſtris idoneis impoſitæ,ita illos auferunt ut to-
ti cadant. Admiſcentur quoque iis quæ clauos auferũt:aliqui alopecias can
tharide trita illinũt cum pice liquida,nitro præparata cute. cauſtica uis ea-
rum,cauendúmque ne exulcerẽt alte.Poſtea ad ulcera illa facta,capita mu-
rium,& fel murium & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Can-
tharides mixta calce pauos ſcalpelli uice auferunt: nonnulli paululũ quid-
dam earum inicere ſolent in medicamenta, quæ urinam cient: uerum in
iis magna quæſtio,quoniam ipſæ uenena ſunt potæ, ueſicæ cum cruciatu
perpetuo. Coſſinum equitem Romanum amicitia Neronis principis no-

tum, cum is lichene correptus esset, uocatus ex Ægypto medicus ad hanc E
ualetudinem eius à Cæsare, cum cantharidum potum præparare uoluisset,
interemit: uerum illitas prodesse non dubium est cum succo raminiæ uuæ
& seuo ouis uel capræ. Ipsarum cantharidum uenenum in qua parte sit, nõ
constat inter authores: alij in pedibus & capite existimant esse, alij negant.
Conuenit tamen pennas earum auxiliari in quacũque parte sit uenenum,
quibus demptis lethale est. Hæc Plinius. In medicamenta quæ urinã cieãt,
nonnulli solas alas cum pedibus iniiciunt, quæ alexiteria esse dicunt iis qui
corpora ipsarum cantharidum ebiberint: alij contra. At nos, inquit Gale-
nus, totas cantharidas iniicere solemus. Menses ciunt & urinã: ideo & Hip-
pocrates hydropicis dabat: ita Plinius. ut uero Dioscorides, Menses ciunt F
pessariis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis impositas hy-
dropicis auxiliari prodiderũt, ut quæ urinam moueant. Olfactu picem li-
Buprestis. quidam referunt: gustu cedrum, ut Nicãder prodidit. Easdem uires habet
Βουπρήστις. & buprestis, animal cantharidi simile: uel, ut Dioscoridi placet, è canthari-
Scarabeus lon gipes. dum genere buprestis est: animal rarum in Italia, simillimum scarabeo lon-
gipedi, ut Plinius tradit. Fallit inter herbas bouem maxime, unde & nomẽ
inuenit: deuoratúmque tacto felle, ita inflammat ut rumpat. Hęc cum hir-
cino seuo lichenas illita ex facie tollit sinectica ui. Reponuntur eodem mo
Pityocampæ. do buprestes quo cantharides. Eadem quoque uis quæ cãtharidi, & pityo-
campis est, erucis scilicet in picea nascentibus. Pinorum quoque erucas pi-
tyocampas uocant: è quibus uermiculi postea nascuntur, qui acceptis alis G
euolant, quemadmodũ & in ficu & cynorhodo siue camina sente, cantha-
ridum genus, uti modo diximus. Pityocampę in oleo coquuntur, quo utun 4
Hippocãpus. tur nonnulli, ut ne pili renascantur euulsi. Hippocampus marinum ani-
mal est exiguum, cuius cremati cinis cum pice liquida aut axungia seu a-
maracino unguento illitus, alopecias replere fertur: uímque habere dige-
rentem pariter & extenuãtem. Leporis marini ueneficiũ restringuunt poti 5
hippocampi: lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti: & urinæ in-
continentiam quoque hippocampi tosti, & in cibo sæpius sumpti emen-
dant. Alopecias replet hippocampinus cinis, nitro & adipe suillo mixtus,
aut syncerus ex aceto. Lichenas & lepras tollit hippocampi & delphini ci-
nis ex aqua illitus. Hippocampi necantur in rosaceo, ut perungantur ægri
frigidis febribus: & ipsi adalligantur ægris. H

Scarabeus pilularius. 1 Cantharum uocant. Scarabeum pilularium uertit Theodorus, coprion ab Hip
Coprion. pocrate uocatur. 2 Nomen cornicula dedere. Scarabeum quendam dicit esse Pli-
Lucanus. nius, cui sunt cornicula reflexa: an hunc forsitan intelligat, an illum qui Lucanus uo-
catur, an alium quempiam? 3 Si super acetum, &c. Quónam modo ita parentur
cantharides, docent Dioscorides, Plinius & Galenus. 4 Hippocampus, &c. Nar
rantur à Plinio Nereides à scopa in marmore sculptæ, supra delphinos & cete & hip
pocampos sedentes, ut uideatur forsitan hippocampus grandius esse animal. 5 Poti
hippocampi, &c. Hippocampi quomodo sint uenenosi: & iterum quomodo saluta-
res, ad canis rabidi morsum, legas apud AElianum. lib. II.

De erucis,

A De erucis, & quæ ex iis gignuntur, ut papilionum generibus, & de pennatis quibusdam aliis quæ ex uermibus gignuntur.

Cap. CCXVII.

ERucæ, dirum uel ipsis arboribus animal: erodúntque aliæ frõdem, aliæ *Eruca.*
florem: ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc ma- *Κάμπη.*
lum tepore humido & lento: atque in primis ex rore. Insidet hic uirentibus *Aliàs, tempore.*
foliis maximæ brassicæ, raphanisue, ut Plinius tradit. Primum minus quid
milio consistit in folio spissatum sole. Mox uermiculi inde contrahũtur &
accrescunt: deinde intra triduũ erucæ paruæ afformantur: quæ auctæ mo-
tu cessant, suáque forma immutantur, appellantúrque tantisper chrysal- *χρυσαλλίδες.*
lides, quasi aurelias dixeris, duro intectæ putamine, ad tactum mobiles, a- *Aureliæ.*
B raneosis quibusdam inuolutæ: non os, non aliud ex membris quod conspi-
cuum sit, possident. Longo post tempore, putamine obrupto, euolant inde
animalia pẽnata, quas ψυχὰς, id est papiliones uocamus. Itaque primũ dum *Ψυχή.*
erucæ sunt, cibo aluntur, atque excrementum emittunt: at uero cũ in chry- *Papilio.*
sallidas dictas transierint, nihil uel gustant uel excernunt. Erucas Ouidius *Eruca.*
tineas agrestes uocauit, *Tinea agrestis*

Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ, res obseruata colonis
Ferali mutant cum papilione figuram.

Papiliones antennas ante oculos prætensas habent: papiliones & quæcun- *Papilio.*
que ex erucis orta, sibi colorem à sua eruca trahunt. Sunt & erucæ quæ un-
C dent ingressu: parte enim innitentes priore, contrahunt sese adducentes po *Πηνία, τα.*
steriorem, arcuatímque incedunt. ex iis generantur quæ uocantur πηνία & *Acie.*
ἵπυρα, id est acie & superæ. In brassicæ caule gignuntur uermiculi quidam: *Ἴπυρα, Superæ.*
ex quibus immutatis orsodacnę creantur quas mordellas appellem. Erucas *Orsodacne,*
è tithymalo nascentes, aculeatas esse prodidit Hippocrates. Erucis quæ in *Mordella.*
oleribus nascuntur cum oleo perunctis à uenenatis bestiis feriri negantur. *Eruca tithymali.*
Papilionẽ qui luminibus accẽsis aduolitat, Nicander phalęnam uocat: alas *Erucæ olerũ.*
1 habet mẽbranosas, siccas, & quæ tangenti ueluti cinere aspersæ appareant. *Φαλαίνα.*
Hæc & psora nuncupatur, & à posterioribus χανδηλοσβέστας: qui lucernarum *Ψώρα.*
luminibus aduolat, Aristoteles hepiolum uocat. Papilio, inquit Plinius, lu- *Κανδηλοσβέστας.*
cernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur: huic
D contrarium est iecur caprinum. Hippanis fluuius apud Cimeriũ Bosphorum, *Hepiolus, Ἠπίολος.*
sub solstitio deferr ueluti folliculos acinis maiores, quibus quadrupe- *Ephemerum.*
des uolucres erumpunt: quod genus animalis in postmeridianum usq; diei
tempus uiuit & uolat: mox descendẽte sole marcescit & languet, donec oc-
cidente moritur, uita non ultra unũ diem peracta: unde hemerobion, idest, *Hemerobion,*
diarium appellatum est. Quatuor pẽnis totidémque pedibus mouetur: at- *Diarium.*
que ita simul & quadrupes & uolucre est. Fit ex quodam uerme grandiore
qui ueluti cornua gemina protendit, suíque generis est, primũ toto immu- *Bombix,*
tato eruca: deinde quæ bõbix aut bombilis bombiliúsue appellatur: ex quo *Bombilis, uel*
necydalus. Quæ uaria formarum successio in sex mensibus completur. Ex *Bombilius.*
hoc animalis genere bõbicina illa mulieres nonnullæ rorquendo in filum *Necydalus.*

Aliàs, Plinius Pamphila Plateæ filia. Bombyx.

deducunt: deinde texunt. Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia di E
citur. Bombycas & in Co insula nasci tradunt: cupressi, terebinthi, fraxini,
quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem pri
mo papiliones paruos nudósque: mox frigorum impatiētia, uillis inhorre-
scere, & aduersus hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate
radentes foliorum lanuginē in uellera: hāc ab iis cogi subigíque unguium
carminatione: mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine: postea apprehē-
sam corpore inuolui nido uolubili. Tunc ab homine tolli: fictilibúsque ua-
sis tepore & furfurum esca nutriri, atque ita subnasci sui generis plumas,
quibus uestitos ad alia pēsa dimitti. Quę uero cœpta sunt lanificia, humo-
re lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has uestes etiam
uiros leuitate usurpare, propter onera æstiua: in tantū à lorica gerenda dis-
cessere mores, ut oneri sint etiam uestes. Lucent ignium modo noctu late- F
rum & clunium colore lampyrides, id est, cicindelæ, nunc pennatum hiatu 2
refulgentes: nunc uero compressu obumbratæ (fulgor nanque ille igni simi
lis alarum compressu tegitur) non ante matura pabula, aut post desecta cō-
spicuæ, pygolampidas uocat Aristoteles. Earum aliæ pēnatæ sunt, aliæ im-
pennes, non aliter atque in formicis. Erucis enim quibusdā corpore piloso 3
non grandi, primum pygolampides fiunt, non tamen uolucres: quibus de-
inde mutatis, pennigera animalia gignuntur, quos βοστρύχους uocant, hoc est
cirros. Nascitur uermiculus quidā, cui nomen xilophthoro (ac si ligniper- 4
dem appelles). Caput suo putamine exerit uarium, pedes in suprema parte 5
cernuntur: reliquum corpus tunica araneosa integitur, suóque tegumento
hærentes festucas gerit, ita ut forte eas casúque sibi contraxisse dum ambu- G
laret uideatur: uerum ipsæ natiuæ hærent tunicæ: & ut limacibus testa, sic
totum id uermiculo huic adhæret: nec decidit unquam, sed euellitur ut na
tiuum. Quòd si hanc eius tunicam detrahas, expirat pari modo, atq; limax
testa detracta hebetescit: processu utique temporis id quoque in chrysalidē
transit, ut eruca, atque immobile uiuit. Sed quidnā ex eo animalis pennati
oriatur, compertum non adhuc est.

Lampyrides, Cicindelæ.

Πυγολαμπί-δες, ἢ πυγο-λαμπίδες. Nitedulæ. Βόστρυχος. Cirrus. Xilophthoros. Ligniperda.

1 Papilionem habet Plinius inter morbos apum (uti suprà diximus) ignauum & inhonoratum, qui luminibus accensis aduolitet, apibus nō uno modo pestiferum: sed an eundem intelligat cum Nicandri phalæna, considera lector. 2 Aliter. Lucent uespere per arua cicindelæ: ita appellant rustici stellātes uolatus: Gręci uero lampyridas. H
3 Erucis enim, &c. Ita legit Theodorus: uerū exemplaria Græca nostra ita habent, Erucis quibusdam nigris corpore piloso. &c. 4 Nascitur uermiculus, &c. Plinius hoc animalculum in tinearū genere reponere uidetur, sed absque nomine. 5 Pedes in postremo habet, uertit Theodorus. (ἐπ' ἄκρῳ.)

De Bestiolis quibusdam quæ in lignis aut arboribus nascuntur.
Cap. CCXVIII.

Acari. Cosses. Cossi.

IN ligno gignitur animal candidum, quod omnium animalium esse mi-
nimum existimatur, nomine acari. Sunt & cosses in uermiū genere qui 1
in ligno nascuntur: hos & cossos quoque uocant nonnulli. Vermiculantur
enim magis minúsue omnes fere arbores: idq; aues, caui corporis sono ex-
petiútur [1].

A periuntur. Iam quidem & hoc luxuria esse cœpit: prægrandésque roborum
delicatiores sunt in cibo, cossos uocant, atque etiã in farina saginati, hi quo-
que altiles fiunt. Maxime autem arborum hæc sentiunt, pyri, mali, fici: mi-
núsque quæ amaræ sunt & odoratæ. Cosses qui in ligno nascuntur, sanant
ulcera omnia: nomas uero combusti, cum pari põdere anisi & ex oleo illiti. *Vermes rubri.*
Vermes ex arboribus rubri cũ oleo triti, exulceratis & ruptis auribus præ-
clare medentur. Eorum autem uermiũ qui in ficis existunt, alij ex ipsis na-
scuntur arboribus: alios parit qui uocatur cerastes: peculiare enim est quod *Cerastes.*
de eo notatur quem ceraste appellant. Cum enim uermium magna pars *Κεράστης.*
specie formáue inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est,
quòd in alia arbore fructiue nati, translati in aliud genus seruari nequeũt.
B Cerasten autem & in olea nasci, & in fico parere asseuerant. Habet itaque
& ficus suos uermes: & illos quoque emittit, quos alienos receperit: omnes
tamen in cerasten figurantur, sonúmq; edunt ceu paruuli stridoris. Et sor-
bus arbor infestatur uermiculis rufis, pilosis, atque ita emoritur. Mespila
quoque in senecta, obnoxia ei morbo est, uermiculationi scilicet. Aliqui
uoluocem appellant animal prærodens pubescentes uuas. Inuoluulum uo *Voluoces.*
cat Plautus nequam bestiam & damnificam quæ in pampini foliis intorta *Inuoluulus.*
implicat se eáq; erodit. M. Cicero tradit animalia byturos uocari, qui uites *Byturus.*
in Campania rodant. Genus est animalis, inquit Columella, uolucra appel *Volucra.*
latur: id fere prærodit teneros adhuc pãpinos & uuas. Apud erithræos mi-
liuntis incolas (inquit Strabo) Ipoctonus colitur, quòd ipas, qui uitibus infe *Ips.*
C stissimi sint, interficiat: nam ex erithreis omnibus solum inter illos hęc be-
stiola non gignitur. Olea ubi quercus effossa sit male ponitur: quoniã uer-
mes qui ranæ uocantur in radice quercus nascuntur, & transeunt. Anima- *Rana, uermis.*
lia quædam exilia in esculis nascuntur, appellantúrque galbæ. Materiã cæ- *Galba.*
sam infestantium quatuor genera. Teredines capite ad portionem grauissi *Teredo,*
mo, rodunt dentibus, perforántque robora, uel sono teste. Hæ tantum in *τερηδὼν.*
mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. Terrestres, tine- *Tineæ.*
as uocãt: culicibus uero similes, triphas. Quartum est & è uermiculorũ ge *Thrips.*
2 nere. Hęc Plinius: Theophrastus uero ita habet, Quæ mari putrescere aptæ *θρὶψ, ὁ*
sunt, erodi à teredine solent (teredo enim non nisi in mari enasci potest) *Teredo,*
3 quæ autẽ terra, uermiculis quos σκώληκας uocant, & iis quos thripas. est autẽ *τερηδών.*
D ipsa teredo corpore parua, capite magno & dẽtibus. Qui uero thripes dicũ *Σκώληκας.*
4 tur, uermiculis similes constant, quibus paulatim materies perforatur: sed *Thrips.*
hæc curari facile possunt. Nam si offensa materies trahatur in mare, durare
nimirum ualet: quæ uero teredinem senserit, curari hæc minime potest.
Vermium autem qui nasci in materie soleant, alij putrescente ipsa materia *Σκώληκες.*
generantur: alij parientibus aliis uermibus. Pariunt enim uel in cæsa mate- *Vermes qui in*
rie uermes (quemadmodum in arboribus, qui cerastæ uocantur) cum scili- *ligno nascun-*
cet tam eroserint atque excauauerint, ut se circũagere possint. Fugiũt uer- *tur.*
mes ligna odorata, amara, duráque: quoniã hæc erodere nequeant, ceu bu-
5 xum & cupressum. Laricen in maritimis nauibus obnoxiam teredini tra- *Teredo.*
dunt: & omnem materiem teredinem sentire affirmant præterquam olea-

strum atque oleam, quas amaritudinis causa, neque teredo neque uermiculus rodit. Dicunt & pinum plusquam abietẽ corrodi à teredine posse: hanc enim esse amaram, pinum uero dulcedinis nonnihil habere. Tineæ, quæ græce σῆτες uocantur, in lanis & quibusuis lanitio confectis, præsertim puluerulentis, oriuntur: atque etiam magis si araneus unà includatur: si quid enim humoris inest, hic absorbens exsiccat. Nascitur autẽ & in tunicis hoc uermiculi genus: & in cera quoque uetusta. Necnon in chartis librísue gignuntur bestiolæ perquã paruæ, partim similes iis quæ in ueste: partim uero scorpioni, sed sine cauda. Gignitur enim in libris bestiola scorpioni similis, quæ & chelas brachiáue forcipibus bisulcis dentata habet.

Tinea, σὴς. E 6

1 Sunt & cosses, &c. σκώληκες ἐκ τῆς κέδρου, Theodorus Cossos uertit. Pascitur Picus Martius cossis: Et cum cossos uenatur, tam uehementer excauare, ut sternere arbores dicatur. Huius generis uermium meminit & Galenus inter alimenta, lib. 3 De alimẽt. F 2 Theophrastus, &c. Tria tantum genera posuit Theophrastus. 3 Quos Theophrastus σκώληκας καὶ θρῖπας dixit, Theod. uermiculos & tineas uertit. Plinius: Tineas & thripas uocauit. & culicibus similes thripas dixit: thripes etiam uermiculos significare uidentur qui radices siccas erodunt: unde radices θριπήδεστα dicuntur apud Theophrastum. 4 Nam si offensa materies, &c. Græce ita habetur πιλοκοπεῖται γὰρ ὅταν εἰς τὴν θάλατταν ἑλκυσθῇ, σήπει. 5 Teredinem, &c. In uestibus quoque & in carne sunt teredines. Plinius lib. 8. cap 48 de Seruij Tullij prætexta, Mirum nec teredinũ iniurias sensisse, &c. lib. uero 28. cap. 11. Carnes nullas teredinẽ sentire, inquit, luna decrescẽte induratas sale. 6 In lanis quibusuis, &c. Tinea lanaria recte dicetur, ut altera lignaria, mea certe opinione.

Tinea. Θρίψ.

Tinea lanaria

De nonnullis quæ in aliis stirpibus, aut fructibus creantur, bestiolis. Cap. CCXIX.

G

NOn in arboribus solum atque lignis alíisque quæ inanima sunt, animalcula gignuntur specie uaria, sed in fructibus quoque iis qui bestiolas creant (nonnulli enim quia sicci sunt, uel quòd amaritudinem quãdam aut acredinem habent, nulla animalia contrahunt) singula pro suo humore peculiare animal creant: ceu triticum atque ordeum τὸν κῖν, id est curculionem: fabæ, quod aliqui μίδαν: & simili modo lens, lenticula, & pisum, & alia. De curculione hæc tradunt. In reponendo tritico curãt, inquit I Varro, ne humor aut aër tangere possit, nisi cum promitur ad usum: quò enim spiritus non peruenit, ibi non oritur curculio. Sic conditum triticum manet, uel annos quinquaginta: milium uero plus annos centum. Pura fru H menta, inquit Columella, si in annos reconduntur, repurgari debent: nam quanto sunt expolitiora, minus à curculionibus exeduntur. Multi tamen frumenta uentilare quoque uetant, quia magis miscentur animalia totis aceruis: quæ si non moueantur in summitate intra mensuram palmi, subsistent: neq, ultra prædictam mensurã noxia animalia posse generari aiunt. Et gurgulionem, inquit Plinius, non descendere infra quatuor digitos tradunt, nec amplius periclitari frumẽtum. Factis granariis, amurca luto mista parietes linũtur: Hæc res, inquit Palladius, gurgulionibus & cæteris noxiis animalibus inimica est. Est in farre uermiculus teredini similis, quo cauis dentium cera incluso, cadere uiciati dicuntur. Vermiculationem poma ipsa

Κίς. Curculio. Μίδα. Curculio.

Farris uermiculi

Vermiculatio pomorum.

A ipsa per se quibusdam annis sentiunt. mala, pyra, mespila, punica, oliuæ, sed in oliua ancipiti euentu: quando sub cute nati uermes, fructum adimunt: augent si in ipso nucleo fuere erodentes eum: caro enim non tangitur. Gigni illos prohibent flatus & pluuiæ quæ fiunt post arcturum: eædem si austrinæ fuere, generant. In fruticis cuiusdam pomo cui κόκκος nomen est, nascitur bestiola, quæ cum fructus ad maturitatem peruenerit, euolat conopi similis: antea uero quàm maturescat, fructum colligũt, & animalculi sanie lanas inficiunt. Inueniũtur in gramine uermiculi, qui adalligati collo cõtinent partum. Detrahuntur autem sub partu, aliàs eniti non pariuntur: cauendum etiam ne in terram ponantur: conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. Is uermiculus qui in herba quæ Veneris labrum ap-
B pellatur, inuenitur, cauis dentium inditus, mire prodest ut facile excidant. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi: hos adalligatos, protinus mederi tradunt infantibus si quid ex cibo hæreat. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem herbam & spinosam, caule ferulaceo alto, cui summo capite inhæreat simile ouo. In hoc excrescente ætate, uermiculos nasci tradũt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partẽ qua dens doleat, miréque ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno: & ita si terrã non attigerit. Sicuti thrips lignarius uermis, & cis triticarius uocatur, & ordearius, uti modo diximus: sic ips cornicularius, sic uestiarius & ix uitiarius appellatur, ut Phocion author est.

Cocci uermiculus. *Vermiculi graminis.* *Thrips.* *Cis.* *Ips. Sis, Σὴς. Ips, ut Straboni placet, uitiarius est uermiculus.*

1 De curculione. Populátque ingẽtem farris aceruum gurgulio, inquit Vergilius:
C idem opinor qui curculio. *Gurgulio.*

De bestiolis quibusdam, quæ in igne, niue, aut terra ipsa gignuntur.
Cap. CCXX.

IN Cypro insula ærariis fornacibus, ubi chalcites lapis ingestus pluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ: paulo muscis grandioribus maiores, quæ per ignem saliunt atque ambulant. Volat
1 pennatum quadrupes, inquit Plinius, appellatúrque pyralis, à quibusdam pyrausta. Quandiu est in igne, uiuit: emoritur autem hoc genus, cum ab igne dimotum est, longióreue paulo uolatu euasit. At uero aliis pyrausta, cum flamma uel maxime uiget, aduolat: atque delapsus uiuus comburitur. In niue uetustiore gignuntur uermes qui & hirti sunt & rubidi: quoniam & ipsa nix uetustate rufescit. In alia etiam niue & candidi & grandiores
D inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. Emoritur & hoc genus si à niue dimoueatur. Apollonides σκώληκας, id est uermes. Theophanes σκνῖπας, bestiolas uocauit in niue prognatas, in quibus & aquam puram & potabilem inueniri tradunt. Nec aliter in niue hæc animalcula procreari quàm in fornacibus metallicis κώνωπες, id est culices, ut uocãt, ex flamma & scintillulis. In luto, humescentéque humo sponte proueniunt, quæ γῆς
2 ἔντερα, id est, intestina terræ uocantur, & uermes terreni atq; lumbrici. Vermis hæc habent naturam, corpus uero anguillarum: oculi his nulli. Ita ingrediuntur, ut præcedente parte priore, quod reliquum est corporis ad illã contrahant, atque hoc pacto ex uno loco in alium feruntur. Oriuntur autẽ

Bestiolæ i igne genitæ. *Pyralis. Pyrausta. Pyrgon.* *Vermes in niue.* *σκνῖπες, σκώληκες* *Κώνωπες ex igne.* *Γῆς ἔντερα.* *Intestina terræ* *Vermes terreni.* *Lumbrici.*

rum in mari, tum etiam in fluuiis stagnísque, putredinis maxime ratione, E
sed in mari qua algæ fiunt: in stagnis autem & fluuiis iuxta ripas. Terreni
uermes triti præcisos neruos glutinant impositi: uulnera uero recẽtia adeo
conglutinãt, ut neruos quoque abscissos illitis, solidari intra septimũ diem
Democritus persuaserit: itaque in melle seruandos censet. Cinis eorũ mar-
gines ulcerum duriores absumit cum pice liquida uel simblio melle. Qui-
dam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utuntur: nec soluũt nisi biduo in-
termisso. Igni sacro terreni uermes ex aceto illiti medentur. Capilli ne ca-
nescant, eorum cinere præstari, admixto oleo tradunt. Ad aurium uitia uel
deplorata, terreni uermes adipe anseris decocti infunduntur. Ad dentium
dolores in oleo decocti, infusique auriculæ cuius è parte doleant, præstant
leuamentum: uel si in contrariam aurẽ instillentur, uti docet Dioscorides.
Eorundem cinis exesis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: inte- F
gros dolentes illitus iuuat: comburi autem oportet in testa. Prosunt & cum
mori radice in aceto scyllite decocti, ita ut colluantur dentes: uermes ter-
reni illiti in ceruices & scapulas, ne nerui doleant, præstant. Grauidis secun
das pellunt in passo poti. Iidem per se impositi mammarum suppurationes
concoquunt & aperiunt extrahũntque, & ad cicatricem perducũt. Lac de-
uocant poti cum mulso: podagras lenit eorum cinis cum melle, ita ut ter-
tio die soluantur: & pernionibus imponitur eorum fauilla cum oleo. Cla-
uos pedum sanãt uermes terreni ex oleo. triti & ex passo epoti urinã ciunt.
Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad comminuendos calcu-
los. Morbo regio resistũt in aceto mulso cum myrrha: tertianas discutiunt
decocti cum anserino adipe & illiti. Multa & alia ex his remedia sunt, pro- G
pter quæ in melle seruantur.

Iuli, ἴουλος.

1 Pyralis, &c. Pyrigona hunc uocat AElianus. 2 γῆς ἔντερα, &c. Iulos uoca-
uit hos Numenius. 3 Corpus, hoc est corporis formam, opinor.

De bestiolis quibusdam, quæ intra animalia aut eorum partes gignuntur. Cap. CCXXI.

Lumbricus. ἕλμις.
Ascaridæ. ἀσκαρίδες.
Lumbricus latus, ἕλμις πλατεῖα.

IN excrementis adhuc intra animal contentis oriuntur lũbrici, (ἕλμινθας
Græci uocant) aliorum uermium more, qui ex putredine ortum habẽt,
ex cruda scilicet & crassa pituita. Tria horum genera, latum, teres, & quod
ascarida appellatur. Sunt porro ascaridæ paruuli quidã lumbrici, qui parte H
potissimum inferiore plenioris intestini, quæ podici proxima est, gignun-
tur, uehementem pruritum loco afferentes: apparẽtque plurimi in iumen 2
tis qui male cibum concoquunt. Sentiunt hoc malum homines præcipue
ante pubertatem: uehementiorá q; medicamenta ad earum curationẽ de-
siderant, quàm lumbrici teretes. Ex ascarida nihil aliud procreari potest: la
tum autem genus solum intestino adhærens, parit simile cucumeris semi-
ni: quo indicio medici id genus lumbrici inesse intelligunt. Est uero latũ il
lud genus ueluti pellicula intrinsecus intestina cõtegens, in corpus quoddã
uiuum permutata. Longissimus hic lumbricus, & qui sæpe per tota proten
ditur intestina. Egeritúrque nonnunquam integer, tricenum pedum, ali-
quando

A quando & plurium longitudine. Nonnunquam particulatim eiicitur. Di- 3 citur & κειρία & ταινία, quod fasciis institisue similis sit. Rarior hic uisitur. Ar- lumbricus teres frequentior, ac proinde nulli non cognita forma eius est. In superioribus maxime intestinis gignuntur teretes adeo, ut ad uentriculum ipsum nonnunquam ascendant, & per os quandoque aut nares efferantur. In pueris multi, & frequentius quàm Ascarides procreantur: faciliúsq; medicamentis amaris deiiciuntur quàm alij. In cruribus frequenter, nonnunquam uero & in brachiorum musculis, lateribúsque ipsis nascuntur uermes qui dracunculi uocantur: specie terrę uermibus similes, quãdoque magni, nonnunquam uero minores. In Æthiopia Indiáque, & quæ supra Ægyptum sunt locis, frequentius hoc malum contingit. Estque eorum generatio lumbricis uentris quos latos uocant, non dissimilis: sub cute nãque

Κειρία. Ταινία. Lumbricus teres. Ἑλμὶς στρογγύλη. Dracunculus, Δρακόντιον.

B mouentur uiui, nihildum afferentes molestiæ: procedẽte deinde tempore, ad alterum eius finem suppuratur locus, cutísque aperitur, & dracunculi caput exeritur: quem si in curando traxeris, dolor uehemẽs excitatur, præsertim si intra trahendum rumpatur dracunculus: quod enim relinquitur dolores affert molestissimos Hęc Leonides. At Soranus animal esse dracũculum hunc negat: sed neruosam quandam substantiam esse affirmat, quæ non mouetur, sed motum quendam habere uidetur. Est uermiculus in lingua canũ, qui uocatur à Græcis lytra: quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Quem infestat uermiculus, qui in ipso discrimine ungulæ nascitur, cum idem locus tuberculum habet, cuius media fere parte, canino similis extat pilus, eíque subest uermiculus. Ferro cau

Lytta.

C tissime tuberculum circunsecari oportet, ne dum amputatur, etiam quod infra est animal uulneremus: id enim cum sauciatur, uenenatam saniẽ mittit, qua respersum uulnus insanabile facit, ut totus pes amputandus sit. Piscibus (ut supra dictum est) innascuntur quædam minuta animalia quæ partum expellunt. Narrant & bestiolas quasdã uelut lumbricos intra spongias consistere atq; ali, quos & euulsis spongiis pisciculi saxatiles deuorãt.

1 Intra animal, &c. Intestinorum animalia uocat hæc Plinius. 2 In iumentis qui male, &c. Solent uitulis, inquit Columella, nocere lumbrici, qui fere cruditatibus nascuntur. 3 Dicitur & κειρία & ταινία, &c. Plinius: Tineam uocat, nisi codices sint mendosi: pro tænia.

D De iis quæ carnis uiuæ humore aluntur, ut pulice, pediculo, ricino, & similibus. Cap. CCXXII.

QVæ ex numero insectorũ, non carne uiuunt, sed carnis uiuæ humore aluntur, ut pediculi, pulices, cimices: hęc per coitum generant ea quę lendes uocantur, ex quibus nihil præterea nasci potest. ex iis enim neque ea quæ generarint, proueniunt, nec aliud ullum animal: sed id quod sunt, sordes tantum persistunt. Vnda maris lendes capiti deducit ini quas, inquit Serenus. Gignuntur pediculi in uiuentium hominum capillo (ueluti in capite) non in superficie ubi furfures consistunt, sed in profunda cute, ex humoribus quibusdam calidioribus quidẽ, sed qui minus acres sint. Pediculi etiam ex ipsa carne oriuntur, quibus futuris emergũt ceu pu-

Lendes. Κονίδες. Pediculus. Φθείρ. Φθείρ.

stulæ quædã sine pure exiguæ, quas si pungas pediculi exeunt. Accidit mor E
bus hic nonnullis hominibus præ nimio corporis humore: & quidem ali-
quos hac fœditate obiisse proditum est, ut Alcmanem poëtam: Pherecidē
Syrium, & Scyllam præterea dictatorem. Diodorus pediculos facere ocy-
mi cibum prodidit. Gignuntur & ex uestis genere pediculi: sunt enim ouiũ
quas lupus occiderit uellera, & facta ex his uestis, lõge quàm cætera aptio-
ra ad pediculos procreandos. In quibusdam item morborum generibus, co

Pediculus ferus. φθεὶρ ἄγριος. Pediculorum genera.

pia nascitur pediculorũ. Genus pediculi ferum uocatũ est, durius eò quòd
in plurimis gignitur, & corpori detrahi difficilius. Pueris pediculi in capite
magis proueniunt, uiris minus: omnino fœminæ magis quàm mares pe-
diculum sentiunt. Quin & ex cæteris animalibus complura pediculo infe F
stantur, ut aues: & phasianæ quidem ex eis intereunt, nisi se puluerēt. Pilos
habentium, asinum tantum immunem hoc malo credunt: qui non pedicu
lo tantum, uerumetiam ricino immunis est. Boues utrunque id habent: o-
ues & capræ ricinos habent, pediculis uacant: suibus quoddam pediculi ge-
nus grande ac durum familiare est: canibus propriũ est ricinus, qui ab eodē 2

Cynorrhaistes. Cynomya. Ricinus. Κρότων.

animali nomē cynorrhaistæ accepit. Est uero ricinus (κρότωνα Græci uocāt) 3
animal, ut inquit Plinius, fœdissimũ, infixo semper sanguini capite uiuens
atque ita intumescēs, unum animalium cui sibi non sit exitus, dehiscítque
nimia sacietate, alimento ipso moriēs, cum diutius in fame uiuat: septenis
ita diebus durasse tradunt: at in sacietate paucioribus dehiscere. Nunquam
in iumentis gignitur: in bubus frequens: in canibus aliquando: in quibus G
omnia: in ouibus & capris hoc solum. Genus unumquodque pediculi ex
corpore ipso sui animalis enascitur. Proueniunt largius pediculi mutatio- 4
ne aquarum, quibus lauare se solent ea quorum natura pediculum patitur.
In mari etiam pisces hoc malum infestat: uerum nõ in piscibus ipsis, sed in
limo gignitur simile asellis multipedibus, nisi quod caudam hoc amplius-

Pediculus marinus. φθεὶρ θαλάττιος.

culam habeat. Genus pediculi marinum unum est ubique proueniens: sed
maxime in foraminibus & cauernis. Quibusdam uero piscibus ipsis inna-
scuntur, quo in numero chalcis accipitur. Vocant & in mari pediculos, in-
quit Plinius, eósque tritos instillari ex aceto auribus iubent. Item, rigor cer
uicis mollitur cum marinis qui pediculi uocantur, drachma una pota. Pi-

Pulex marinus. ψύλλα θαλάττιος.

sces uel manu caperentur dum dormiunt, nisi pediculis & pulicibus appel-
latis solicitarentur: nunc uero si somno dati immorentur, noctu ab innu- H
mera multitudine illarum bestiolarum occupati absumerentur. Gignun-
tur hæ in profundo maris tanta fœcunditate, ut etiam escam de pisce emo-
litam, si diu in imo manserit, totam corrodant atque absumāt. Et quidem
sæpenumero piscator escam demissam, glomeratis undique his bestiolis,
perinde ut pilam recipit. Habent thunni & gladij circa canis exortum cir-

OEstrus. οἶστρος. Asilus. Pulex, ψύλλα.

ca pinnas, ceu uermiculũ quem œstium uocant, effigie scorpionis, magni-
tudine aranei. Infestat hoc tãto dolore, ut interdum gladius è mari exiliat:
unde fit ut sæpenumero in nauigia incidat. Pulices minima quadam putre
dine gignuntur: sedémq; sui ortus, sordes obtinent aridas. Lendes procreāt 5
oui speciem referentes: crura habēt posteriora mediis longiora, quibus sa- 6
liunt.

A liunt. Cimices genus animalis fœtidissimum, & dictu quoque fastidiendũ, *Cimices.*
ut inquit Plinius, ex uapore quodã humidiore ab animalium corporibus *Κόρεις.*
foris collecto gignũtur. Cimices qui in lectis nascuntur, acri facultate præ-
diti sunt: & cum uino aut aceto epoti, adhærentes hirudines abigere dicun-
tur. Fabarum cauis inclusi prosunt, si ante accessionem septeni deuorentur,
iis qui febre quartana laborant. Percussis uero ab aspide, etiam citra fabas
sumpti: olfactu, strangulationibus uuluæ concidentes reuocant. Triti & u-
rinariæ fistulæ impositi, urinæ angustiam quam disuriam dicunt, leuant.
Hæc Dioscorides. De cimicibus, inquit Galenus, prodidere nonnulli, quòd
si ex aceto bibentur, hirudines epotas eiiciãt: nobis uero, cum eas perpetuo
B ex allij esu abegerimus, minime opus cimicibus fuit. Quæ de cimicum na-
tura dicuntur (ut Plinius refert) tanta authorum asseueratione cõmendan-
tur, ut quamuis pudenda dictu, ea præterire fas non sit. Hæc contra serpen-
tum morsus & pręcipue aspidũ ualere dicitur: item contra uenena omnia:
argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, nõ interfici ab aspide:
carnes quoque earum percussis plurimum prodesse: ex iis quæ tradunt hu-
manissimũ est, illinere morsibus cum sanguine testudinis. Item suffitu eo-
rum abigere sanguisugas adhærentes, haustásq; ab animalibus restinguere
in potu datos. Quanquam & oculos quidam his inungunt tritis cum sale
7 & lacte mulierum: autésque cum melle & rosaceo ammixtis. Eos qui a- *Cimices agre-*
grestes sint & in malua nascãtur, crematos cinere permisto rosaceo, infun- *stes.*
dunt auribus. Cætera quæ de his tradunt, uomicæ & quartanarum reme-
dia, aliorúmque morborum: quanquam ouo, aut cera, aut faba inclusos cé-
C sent deuorandos, falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamẽ medicinæ cũ
argumento adhibent, quoniam uincatur somnifica uis, septenos in cyatho
aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæ imposuêre:
adeo nihil illa rerum omnium parens, sine ingentibus causis genuit. Cimi
cibus aduersatur scolopendra, suffitúque necat.

1 Carne oriuntur. Nascuntur quoque, inquit Plinius, in sanguine ipso hominis a-
nimalia exesura corpus. Pustulæ, ἰονϑοι. 2 Cynorrhaistæ, à quibusdam cynomyæ di
cuntur, ut notat Hermolaus. 3 Κρότωνα Theodorus rediuum uocat, forsitan ex
Columellæ authoritate lib. 6. Verum considerandum ne deprauara sint quædam Co-
lumellæ exemplaria, rediui pro ricini habentia, uti in aliis legitur. 4 Crorones *Rediuus.*
D in gramine oriuntur, inquit Aristoteles. An idem sit animalis genus; an corrupta sit
litera? 5 Sordes aridas, κόπρος ξηρά. Generantur sordibus aridi soli, inquit Plinius: in
quibusdam exemplaribus Plinianis, non aridi soli, sed à radiis solis, legitur. 6 Pu-
lex apud Columellam in horro, pro uermiculo aut eruca quadam accipitur, herbas *Pulex.*
erodente. 7 In malua, &c. Plinius. E malua cimices infundũtur auribus cũ rosaceo. *E malua cimi-ces.*

De blattis. Cap. CCXXIII.

HOc quoque animal inter pudenda est: sed propter ammirationem na- *Blatta.*
turæ priscorúmque curam, totum in hoc loco explicãdum. Tenebra- *Σίλφη.*
1 rum alumnæ blattæ sunt, lucémque fugiunt: in balneis maxime humido *Aliás, priscorúmque curæ.*
uapore prognatæ. Est quædam pinguitudo blattæ si caput auellatur: hanc
tritam unà cum rosaceo, auribus mire prodesse dicũt: sed lanam qua inclu-

ſerint, poſt paulum extrahendam. Celerrime enim id pingue tranſire in a- E
nimal, fierique uermiculum: alij binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſſi-
me auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi contuſis. Blattæ
quæ in piſtrinis inueniuntur (ut ſcribit Dioſcorides) interanea trita cũ oleo
aut decocta, aurium dolores inſtillata mitigant. Galenus totum animal in
Blatta mollis. oleo coctum hæc efficere nonnullos affirmare prædicat. Plura earum gene
ra fecerunt: molles, quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti
Mylœcos. ſunt. Alterũ genus, mylœcon appellauere, circa molas fere naſcens. Has ca 2
pite detracto attritas, lepras ſanare Muſa & Picton in exẽplis reliquerunt.
Tertium genus, & odoris tædio inuiſum, exacuta clune, cũm piſſeleo ſana-
re ulcera tradunt, aliàs inſanabilia: ſtrumas, pauos, diebus xxi impoſitas, F
percuſſa, conuulſa, cacoëthe, ſcabiem, furunculóſque detractis pedibus &
pennis. Nos etiam hæc auditu faſtidimus: at Hercule Diodorus & morbo
regio & orthopnoicis reſtituiſſe tradit cum reſina & melle: humaniſſimi eo
rum, cinerem crematarum reſeruãdum ad hos uſus in cornea pyxide cen-
ſuere: aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. In-
fixa utique corpori illitas extrahere cõſtat. Cunilæ tertium genus eſt quæ à
Græcis maſcula, è noſtris cunilago uocatur: manipulo eius abiecto, omnes
etiam à tota domo blattas conuenire ad eam tradunt. Eſt ſimilis uerbaſco
herba quæ ſæpe fallit pro ea capta. Hæc abiecta, blattas in ſe cõtrahit: ideó-
que Romæ blattariam uocant: & inſectorum quidem ratio talis eſt.

G

πραχουρίδες 1 Blattæ. πραχουρίδας. Blattas interpretatus eſt Theodorus. Verum eo in loco
mendoſa eſſe opinor exemplaria Græca. Neque καράβων eo in loco, neque κραμβύων
legendum cenſet Hermolaus, ſed κράμβων, ut ſit ſenſus πρασοκουρίδας in braſſica gigni
apertum eſt, quæ & ipſæ pennatæ ſunt. Vocantur autem praſocurides (ut ille ait) uer-
miculi porros, braſſicam, lactucáſque infeſtantes, & alia quædam olerum. 2 My-
Mylacris. lœcon, aliàs mylacrin.

A

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER X.

Continet exanguium aquatilium differentias, scilicet mollium, crustaceorũ, testatorum, & quę zoophyta appellantur, quę omnia à nonnullis etiam piscium nomine uocantur.

De his quæ mollia dicuntur. Cap. CCXXIIII.

B SEquitur natura molliũ, Græci μαλάκια & μαλακόδερμα, nos mollia appellamus animalia quę sanguine carent, & foris carne cutéq;, ut homines, molli obducta, solidum intus, modo sanguinei generis continent, quale sepia est. Partes eorum quæ mollia nominamus, exteriores, pedes uulgari nomine, siue brachia, barbęúe aut cirri: græci πλεκτάνας dicũt: & iis adiunctum caput: tum alueus siue sinus (κύτος Græci dicunt) corporis ipsius molẽ complectens, quem pinnulæ ambiunt in orbem: caput eum nonnulli minus rectè appellarunt. Caput uero omnibus contra quàm cæterorum animalium inter crura. A polypo differunt cætera mollia, eo quòd alucus po-
C lyporum paruus breuísque & crura prælonga, cæteris ediuerso, alueus amplus & procerior, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingrediẽdi: sunt itaq; crura omnia in priore corporis parte, circum caput, infra oculos, circa os & dentes. Sed cum cętera animalia, quibus pedes, aut parte priore posterioréque eos habeant, aut latere, ut ea quæ multis pedibus innituntur & sanguine carent, hoc unum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Pedes octoni omnibus, modo tamen dissimili: sepię enim atque lolligines pedes habent supra dentes senos exiguos & breuiores, eorúmque nouissimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra dentes, omnium maximos: polypus longos obtinet, & medios quatuor ha-
D bet maximos. Promuscides habent binas prælongas & asperas sepiæ & lolligines, quibus ueluti anchoris innitantur, séque stabiliant, ne æstu maris tempestatéque exturbentur saxis: utque de longinquo cibum ori admoueant: at iis polypi carent, quoniam pedes ad eundem usum commodos habeant. In cruribus geminum habent acetabulorum ordinem, à capite in extremos usque cirros cætera omnia præter unum polypi genus quod heledona uocant: quod unum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem habet. Caput omnibus (ut modo diximus) inter crura continetur. Huius pars os est, in quo dentes duo. Lingua nullis in hoc genere data est: sed pro lingua carnosum quiddam, quo uice linguæ utuntur: quo scilicet uoluptatem esculentorum discernant. Supra hæc oculi bini grandiusculi:

Mollia. Μαλάκια. Μαλακόδερμα. Brachia. Barbæ. Cirri. Πλεκτάναι.

quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago continens cerebrum E
paruulum. Fistulam ante alueum, supra caput & brachia gerunt, qua mare 1
transmittunt, quantum suo admiserint alueo quoties ore aliquid capiunt,
cámque modo in dextram partem transferunt, modo in sinistram. Et hac
eadem fistula polypi suum quoque atramentum fundere assolent. Pinnu-
lam habent hæc omnia circundantem alueum, ut natent & se dirigant,
(quemadmodum pisces sua cauda pene cartilaginata) sed non omnia eodē
modo. Natant mollia tum pedibus ipsis tum pinnis. Quantum uero ad in-
teriora attinet, omnibus mollibus cerebrum datum est: quod tamen mini-
me cerebrum dicitur, nisi per proportionē. os gula excipit angusta & lon-
ga, quam sequitur πρόλοβος, id est, ingluuies ampliuscula, non absimilis aui-
bus: cui iungitur uentriculus tanquam abomasum, forma claui culæ bucci- F
norum. Intestinum ab eo tenue (quod crassius tamen quàm gula est) partē
repetens superiorem, ad locum fertur ori uicinum, sed paulo infrà: sunt nā-
que in hoc mollia turbinatis similia. finis enim ad principia flectitur, con-
trario quàm in omnibus aliis modo, ut in descriptione conspicitur. Visce-

Μύτις. ra mollium nullis, sed habent quam μύτιν, id est mutem appellant: & præ-
Mutis. terea atrum quendam humorem habent sibi peculiarem, cui nomen θόλος,
Θόλος. *Atramentum.* id est atramentum, tunica contentum membranea, quod plurimum in se-
pia est. Et hoc sane præsidij salutísque gratia possident: effundunt enim suū 2
id atramentum omnia metu perculsa, sed præcipue sepia. hoc enim effuso
humore, aquam infuscant, sibíque nigrorem uelut septū præponunt & tur
bulentiam, quasi quo se abscondant. Accrescítque hic humor denuo post- G
Mutis. quam emiserunt, ut nunquam copia desit atramenti. Mutis in mollium ge
Μύτις. nere, id est, quod ei parti proportionatur, quæ in sanguineo genere cor ap-
pellatur: id membrana continetur humidū, sub ore, & per eam gula in uen-
Atramentū. trem pertendit, admota potius tergo. At uero atramentum infrà contine- 3
Θόλος. tur, tunica etiam contentum membranea: polypis quidem & lolliginibus 4
prope mutim potius positum, sepiæ uero infrà ad aluum & qua intestinū
petere incipit superiora: meatúmque suum eadem obuolutum habet mē-
brana qua intestinum: atque idem foramen emittendi atramenti excremē
tíque est: ea scilicet parte quæ fistula uocatur, quæ in spinis posita est. Ha-
bere fœminas omnes in hoc genere membrum uuluale apertum est: mem-
branas scilicet in quibus oua tanquam in uulua continentur. habent enim
ouum primo indiscretum, mox discretum in plura: & patiunt omnia im- H
perfecta more ouiparorum piscium. In sepiis & lolliginibus uulua ita arti-
culata est, ut bifida cernatur: at polyporum ouum simplex uidetur, ob uteri
formam, quæ specie rotunda conglobatáque est. Differunt fœminæ à ma-
ribus, quòd in mare meatus quidam subdinis gulæ à cerebro in ima aluei
pertendit, idque ipsum ad quod fertur speciem mammæ imitatur: in fœmi
na duplex idem illud supráque positū habetur. utroque tamen in sexu cor-
puscula quædam subtubra parti eiusmodi subiuncta spectantur. Mollia se-
re tota carnosa & tactui cedentia sunt: nihil enim ossis, nihil fere terreni ha
bere discretum uidentur, quod dignum effatu sit: ne tamen corpus eorum
facile

A facile pereat, naturam inter carnem & neruum obtinent. mollis enim ut caro, sed intēdi potest ut neruus. Fissilis autem cato eorum est, uerum nō per directum, sed in anfractum: cutéque omnibus intecta est, uti modo dictū est: quædam etiam ueluti capillamenta in corpore omnium habentur. Sepiæ quoque & lolligini & lollio partes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: sed quod insertum sepiis est, sepium uocāt, quod lolliginibus & lollus, ξίφος, id est, gladiolum, uti infrà explicabitur. At polypis nihil huiuscemodi solidū intus, sed circa caput cartilaginosum quiddam est, quod senescētibus indurescit. Mollia omnia eodem modo coeunt: oribus enim inuicem admotis, complexúque mutuo brachiorum libidinem explent. sic enim coniungi necesse est, quoniam natura exitum excrementi prope os inflectēdo adduxerit, B ut antea dictum est. Patiunt ea sui corporis parte, quę fistula dicitur, qua & coire ea nonnulli arbitrantur. Polypi in terram uerso capite coeūt. reliqua mollium tergo, inquit Plinius, ut canes. Verno tempore pariunt, & sepia in primis. pariunt autem oua imperfecta: quæ ut tueantur, plurimum lentoris unà cum fœtu emittunt. augentur oua omnium, & accrescunt more uetmium. Ouum habent omnia candidum, quod tempore aretidum euadit, ueluti & illud quod crustata edunt. Sed cum genus omne crustatum sibi iuncta contineat oua, itàque foueat, polypus & sepia & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint, absoluta fouent. Huius generis mas sub partu oua quæ fœmina ediderit, persequitur suum semen aspergens: redduntúrque eorum oua tanquam glutino cohęrentia, (id quod non nisi in sepus C uisum adhuc est, uerum in reliquis eiusdē generis id fieri ratio est:) & quæ uitale id uitus contigerint, ex iis enascuntur animalcula, quemadmodum de piscibus dictum est. Mollia sensibus prædita esse omnibus constat: iam enim sepiæ & polypi odore escarum allectati capiuntur: neque eisdem saporibus omnia delectantur. E genere mollium nullum est, quod uel uocē uel sonum emittat naturalem. Mollia omnia carniuora sunt, & sola carne uescuntur. Lolligines nanque atque sepiæ pisces uel maiores euincunt. Polypi conchulis maxime uescuntur. Præstant mollia cum grauida sunt, ut lolligines, sepiæ, polypi. Duræ carnis hoc genus est, concoctu difficile, nonnihil salsedinis particeps. At si probe concoquatur uberius alimētum corD pori præbet, sed crudi humoris plurimum creat: succúmque crassum & tenacem. Venerem concitare mollia in cibo, prodidit Diocles, maxime uero polypos.

1 Fistulam, &c. Videtur Theodorus in hoc Aristotelis loco, atque etiam Plinius, fistulam hanc polypo tantum tribuere, & sane perobscure pronuntiat hæc Aristoteles: sed longe aptius eadem in lib. de respiratione explicat, ubi aperte mollibus omnibus fistulam ante cerebrum inesse ostendit. 2 Hunc humorem pro sanguine his inesse sentit Plinius. 3 Admota potius tergo, πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον. 4 Continetur tunica, &c. Tunicam hanc in polypo μήκωνα uocat Athenæus. Μήκων.

De polypo. Cap. CCXXV.

Polypus è molliū genere animal, ab aliis mollibus hoc præcipue differt, quòd eius alueus (quem caput polypi uocāt nonnulli) paruus est & cru- Polypus. πολύπους.

ra prælonga:cum cæteris ediuerso,alueus amplus est,crura breuia. Hæc po E
lypo,ut & aliis,octona(sed quatuor quę in medio sunt maxima)quibus ma 1
nuum loco pedúmque utitur. Nam duobus quæ supra os sita sunt,cibū ori 2
admouet:ultimo uero,quod & acutius & solum albicās est,& parte sui extrema bifurcatum dorsóque adnexum in coitu utitur. Polypus enim mas, ut nonnulli affirmant,in hoc suo brachio,in quo duo amplissima habentur acetabula,id gerit quod genitalis speciem refert:quod quasi neruo constat album,porrectum ad medium usque brachium. Promuscide carent polypi,quoniam pedes ad eundem usum commodos habēt. Pinnulam quæ al-
ueum circundat paruam habent miniméque conspicuam.Fistula his caua, 3
ut & aliis in anteriore aluei parte sita supra brachia geritur. Caput polypo quādiu uiuit prædurum est,& quasi inflatum. Tangunt ac tenent brachiis
supinis:membranámque pedibus interiectam totā extendunt.Polypis ni- F
hil solidum intus,quemadmodum sepiis sepium est, sed circa caput cartilaginosum quoddam est,quod senescentibus durescit.Membranam illam

Μύκων. quæ atramentum polypi continet, μύκωνα uocāt quidam:quæ in polypo supra uentriculum apud mutim sita est:continet humorem in se nō nigrum ut in sepiis,sed subrufum,quo,ut diximus, in metu utitur. Mas à fœmina discrepat eò quòd capite est productiore: & quod genitale piscatores appellant albidum illud suo in brachio continet.Vescuntur maxime conchylio-

Aliàs, complexu crurum. rum carne polypi,quorum conchas complexu crinium frāgunt : quo fit ut eorum cubilia cognoscant qui uenantur,congerie testarum. Trebius quoque Niger prodidit,auidissimos esse concharum polypos:illas ad tactum cō
primi præcidentes brachia eorum.Insidiantur ergo polypi apertis,imposi- G
tóq; lapillo extra corpus,ne palpitatu eiiciatur, ita secuti grassantur, extrahúntque carnes:illæ se contrahunt, sed frustra discuneatæ. Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est. Hyeme tempestuosa in cauernis latitat polypus,& crura sibi ipsi erodit,ut tradit Oppianus. Aristoteles autem falso hoc à nonnullis creditū affirmat.id enim à congris euenit ei: nam cō-
gri polypos superant & edunt:unde fit ut aliqui capiantur qui brachia à cō 4
gris corrosa habeant. Polypi odore escarum allectati capiuntur:ita enim quandoque adhærescunt,ut auelli inde non possint,sed truncari potius patiātur:at uero pulicaria herba admota, protinus ab odore eius resilire dicū
tur.Fronde quoque oliuæ capitur polypus:& in terrā oliuæ desiderio egre-
ditur.Polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in terram uerso ni- H
tibundóque explicat,porrigítque sua brachia,alter superuenit,passísq; brachiis singulis ad singula subiacentis acetabulorum complexu mutuo adhærescit.Marem nonnulli aiunt gerere,quod genitalis speciē referat uno brachiorum,uti modo diximus,in quo duo amplissima acetabula habentur: ídque quasi neruo constare,porrectum ad medium usque brachium confirmant:totúmque nari fœminæ adnecti.Hyberno tempore coit polypus, uerno parit.Latet circiter menses duos.Ouum edit uel in cubili suo,uel in figulino,simile labruscæ racemulis,aut fructui arboris populi albæ : quod foris quidem unū,simplexq; incomptum & grande est.intus humorē can-

A dicantem concolorem totum,atque æquabilem continés. Perquam fœcũdum hoc animal eſt: nam de eo quod ediderit, copia innumera prouenit. Tantáque fœcunditate pendent oua per cubile,ut collectis uas impleatur longe amplius quàm caput ſit quo continebantur. Polypus fœmina modo incubat ouis,modo in ore ſui cubilis aſſidens,brachium ſuper oua exporrectum tenet:uel ut Plinius refert, modo in cauernis ſedet, modo cauernam cancellato brachiorum implexu claudit.Polyporũ itaque ouis diebus poſt quinquaginta maxime ruptis,polypuli modo araneorum perquam multi exſerpunt,quorum natura ſigillatim nondum in omnibus membris cõſpicua eſt,quanquam forma ſatis nota apparet:ſed ob exiguitatem imbecillitatémque copia interit.Iam nonnulli adeo ſpectantur exigui, ut nulla par-
B tium conſtent diſtinctione,quanuis ad tactum moueantur. Dum ſouēt polypi oua,deterrimi efficiuntur: haud enim paſtum prodire patiuntur. Biénio non amplius uiuit polypus magna ex parte:ſua enim natura tabi obnoxius eſt: indicium autem ne bimatum compleat eſſe uidetur,quòd ab ortu eorum(qui æſtate ſit)ad autumnum,non facile grandem polypum uideris, cum paulo ante id tempus prægrandes ſpectentur: à partu ita ſeneſcere debilitaríque tam marem quàm fœminam ferunt, uel ut à piſciculis deuorétur,& facile à ſuis detrahantur cubilibus:cum antea nihil tale his uſu eueniat:tum uero paruos nouellósque quanuis recens natos,tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo ualidiores eſſe quàm grandes confirmant.Polypus fatuus quidem eſt,cum ad manum hominis demiſſam acce
C dat:ſed prudens rei familiaris,cum omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat:cúmque conſumpſerit quantum utile ſit,abigit teſtas, & cácrorum cruſtas,& putamina conchularum,& ſpinas piſciculorum. Sui etiam mutatione coloris uenatur piſces:trahit enim colorem ſimilem iis quibus appropinquarit ſaxis:quod idem etiam cum metuerit facit. Mirum quod de huius ingenio prodidit Ouidius:polypum hamos appetere, brachiíſq; cõplecti,non morſu:nec prius dimittere quàm eſcam circumroſerit, aut arũdine leuatum extra aquam. Trebius niger prodidit, nullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua:luctatur enim cõplexu, & ſorbet acetabulis,& numeroſo ſuctu detrahit eum. In naufragos urinantéſue impetum capit:ſed ſi inuertatur elangueſcit uis: exporrigunt enim ſeſe re-
D ſupinati.Morſu non lædit polypus, ſed ſanie quadam noxia quæ è corpore eius effluit,ut prodidit Oppianus. Mollium unus polypus exit in ſiccum, graditur per aſperiora,uitat leuia.In cibo datus, uenerem cõcitat omnium mollium maxime: iurulentus aluum reddit humidam, ſi uehementer coquatur.De polypo & hæc traduntur:muriá ipſum ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo:ſecari arundine:ferro enim infici uitiúmque trahere.Polyporum genera plura ſunt:unum cõſpectius & maximum: cuius generis qui prope terram degunt,maiores ſunt quàm pelagij : alterum corpore exiguo uarióque eſt, cibo ineptum:aliud quod heledonam uocát, *Heledona.* crurum prolixitate diuerſum (cruta enim habet longa) & quod unum ex mollium numero ſimplicem in brachiis acetabulorum ordinem habeat.

Boletena. Ozolis. Ozæna. Osmylus.

Ad hæc polypi genus est quod alij boletenam, alij ozolim dicũt, Plinius o- E
zænam dictam à graui capitis odore putat: ob hoc maxime murenis eã cõ-
sectantibus, Pollux & ozęnã & osmylian uocari tradit, polypi genus quod
inter caput & cirros brachiáue, fistulam gerit, qua tetrum emittit odorem:
quod mænulas sepiolásque uenatur, ut inquit Aristophanes. Duo item ui-

Nautilus. Nauticus. Ouum polypi.

suntur genera conchis indita, quorum alterum nautilum & nauticum uo-
cant: alij ouum polypi: forma polypo simili. Testa iis ut pectunculis conca-
ua, nec ita tamen destinata ut ei inhæreant. Sæpius hi iuxta terram pascun-
tur: unde euenit ut fluctibus iactati, in aridum elidantur, testa dilapsa nudi
capiantur, aut in terra emoriãtur. Constãt exiguo corpore, facie simili bo-
letenis: polypus hic nauticus, natura & uitę muneribus singularis est: naui-
gat enim per maris summa elatus de imo gurgite: effert se testa inuersa, ut

Inter duo prima brachia. Plinius, ut infra.

ascendere possit facilius, & inani scapha enauiget: ubi uero emerserit, con- F
cham reuertit. Habet inter sua brachia membranulam quãdam annexam
similem iis quæ digitis insertæ palmipedum continentur: uerum illæ cras-
siusculæ sunt, hæc prætenuis est, & araneæ speciem imitatur: hac uelificat
cum aura inspirat: cirrósque pro gubernaculis utroque demittit latere: si
quid metuerit, concham protinus mari replet, atque ita demergit. De gene
ratione incrementóque eius cõchæ, nihil adhuc exploratum habemus, in-
quit Aristoteles: uidetur tamen non ex coitu gigni, sed ut cæteræ conchæ
prouenire: nec uero an concha solutus uiuere possit, certum adhuc est. Est
& alius polypus, qui cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, ut

Nautilus. Pompilus.

nunquam egredi soleat, suáque interdum brachia exerat. Hæc Aristoteles.
Nautilon Plinius ab aliis pompilon uocari tradit. Supinus hic, inquit, in G
summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigẽs, ut emissa omni per fi-
stulam aqua, uelut exoneratus sentina, facile nauiget: postea duo prima
brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit: qua
uelificante in auras, cæteris subremigans brachiis, media cauda ut guber-
naculo se regit: ita uadit alto liburnicarum gaudens imagine: si quid pauo-
ris interueniat, hausta se mergens aqua. Nauigerã similitudinem & aliam
in Propontide uisam sibi prodit Mutianus: concham esse acatij modo cari-

Nauplium.

natam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi nauplium, animal sepiæ
simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus: tranquillo enim
uectorem demissis palmulis ferire ut remis: si uero flatus inuitent, easdem 6
in usu gubernaculi porrigi, pandíque conchatum sinus auræ: huius uolu- H
ptatem esse ut ferat, illius ut regat: simúlque eãdem descendere incluso si-

χελιδών. Hirundo. χελιδὼν θαλάσσια.

nu, fluctu hausto territam uisu forte tristi. Polypo similis chelidõ est, id est, 7
hirundo, inquit Diphilus: humentibus membranis uolant in mari hirundi
nes, ut siccis inter tecta uespertilio. Volat hirundo sane per quam similis uo
lucri hirundini, ut inquit Plinius: Sublimísque adéo uolitat cum maiorem
piscem meruerit, ut haudquaquam mare attingat: altiúsque in uolatu sese
attollit quàm miluus, non tam alte tamen quàm lolligo. Et pinnis stridere
sentiuntur hirundines in uolatu: sunt enim his pennæ latæ & longæ. Acu-
leum quoque gerit hirundo uenenosum, inquit Oppianus: In cibo humo-

rem

A rem corpori præbet chelidon, qui colorem reddit bonum, sanguinísq; ex-
cretionem mouet, ut author est Diphilus. At Xenocrates chelidonas uiro-
so sapore esse prodidit, malúmque procreare succum.

1 Crura breuia, &c. Crura polypi, crines uocat nonnunquam Plinius. 2 Vlti- *Crines.*
mo uero, &c. Hunc polypi pedem, ni fallor, Plinius caudā uocat. lib. 9 Cauda, inquit,
utitur, quæ est bifcula & acuta in coitu. 3 Fistula his, &c. Est polypo fistula in dor-
so, inquit Plinius. 4 Polypos superant, &c. Oppianus quoque describit pugnā po-
lypi & murenæ: & polypi, & carabi. 5 Pendent oua, &c. Pariunt oua tortili uibra-
ta pampino, inquit Plinius, tanta fœcunditate, ut multitudinem ouorum occisi non
recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. 6 Easdem in usu, &c. Si non eæ-
dem sint, at certe similiter nauigare uidentur conchæ quæ ueneriæ dicuntur. De qui- *Veneriæ con-*
bus Plinius: Nauigant uenetiæ, præbentésque concauam sui partem, & auræ opponē- *chæ.*
tes, per summa æquorum uelificant. In nonnullis codicibus habetur, nauigant ex iis
B nerites, &c. 7 Chelidon est, &c. Sunt qui existiment chelidona, hirundinémue Ari- *Nerites.*
stoteli & Plinio piscem significare. Athenæi uero chelidona alterius esse generis: id
quod mihi quidem nullius ueteris scriptoris authoritate constat. Præterea quo modo
piscis intelligi potest, si uolucri hirundini perquam similis uolitet? ut scribit Plinius. Sa
tius itaque uisum nobis est hirundinē polypis coniungere, quàm piscium generibus:
maxime cum Aristoteles ipse hirundinem a piscibus sepatare uideatur eam, quæ sub-
limis uolat, & uolatu stridorem emittit.

De sepia. Cap. CCXXVI.

E Mollium genere sunt & sepia, lolligo, & lollius, quæ à polypo differūt, *Sepia, σηπία.*
eo quòd eorum alueus amplus sit, crura breuia, ita ut potestas nulla sit *Lolligo,*
ingrediendi. Ipsa autem inter se discrepant, quatenus lolligo longior, se- *τευθίς.* *Lollius,*
C pia latior est: lolligine uero longe grandior, qui lollius nominatur: sed se- *τεῦθος.*
pias quoque aliquas in bina augeri cubita notum est. Sepiæ, lolligini, & lol
lio durum quiddam, ut diximus, ac solidum intus per dorsum & corporis
prona continetur, quod non eodem appellant nomine: sed quod insertum
sepiis est, sepium uocatur: quod lolliginibus id ξίφος, id est, gladiolum. Diffe *Sepium,*
runt enim qua sepium robustum latúmque est, inter spinam & os mediam *σήπιον.*
præ se ferens naturam, fungosam intra se complectens & friabilem cor- *ξίφος.*
pulentiam. Gladiolus arctior & cartilaginosior est. Forma etiam discrepāt, *Gladiolus.*
pro alueorum modo quibus inserta continentur. Sepiæ quoque lolligines
& lollij peculiares binas sortiuntur promuscides, lōgas, asperiusculas, qui-
bus capiunt & ad ora admouent cibos: iis etiam quoties tempestates urgēt,
D ad saxa aliqua adhęrentes, se ueluti anchoris iactis stabiliunt. Non simili ut
polypi modo constant, quoniam uim nandi tantummodo habent, cum po
lypi uel ingredi possint: habent enim pedes exiguos & breues, supra dentes,
senos, corúmque duos nouissimos maiores: reliquos autem octonorū duos
infrà, omnium maximos. Pinnula quæ alueum circundat, sepiæ angusta,
quæ lolligini latior est. Inter marem & fœminā tam in lolliginum quàm
1 sepiarum genere, hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo ueluti
mammas, quæ si aluo dissecta inspectes, facile uideris: mas omnino iis ca-
2 ret. Et præterea sepia mas uarius magis quàm fœmina, dorsóq; atriore est:
& partes omnes asperiores habet quàm fœmina, & lineis interuenientibus
uarias, & caudam quoque acutiorem. Mas quoque iuuanrior & fortior est,

constantiæque maioris. cum enim sepia icta est tridente, mas fœminā adiu E uat: fœmina mare percusso, fugam arripit. Fœminæ uulua ita articulata est, ut bifida cernatur, & propterea oua gemina apparent. Oua habet sepia can dicantia, grandini similia, multa: atramentum quod uocant, sepia plurimū habet: quod in sepia aliter atque in aliis, infrà continetur ad aluum, & quà intestinum petere incipit superiora: meatúmque suum eadem obuolutum habet membrana qua intestinum: atque idem foramen emittendi atramē ti excrementíque est, ea scilicet parte quæ fistula uocatur, quæ in supinis po sita est, uti antea dictum est. Coeunt sepiæ & lolligines ora applicantes, & brachia inter se complectentes natantésque in aduersum: narem etiam di-

Fistula, φυσητὴρ. ctam in narem inserunt. Parit fœmina ea sui corporis parte quæ fistula di citur: qua & coite eas nonnulli arbitrãtur. Fert uterum sepia uerno tempore, & cum primis uerno tempore parit. Parit & omnibus anni tempori- F bus, perseuerátque in edendo ouorum numero dies quindecim. Quoties autem ediderit oua, mas è uestigio sequēs humorem fœtificum ouis superinfundit: atque ita efficitur ut solidescant: inde dere nanque coniugatim solent. Parit sepia iuxta terram fere inter algas & arundines, & si quid aggestum tale iniectum sit, ut sarmenta aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piscatores de industria fasces sarmentorū disponunt. Enititur aluum per interualla reprimens, inspergítque atramentum interposita quiete, utpote cum non nisi cum labore emittat. Oua quæ sepiæ edunt, magnitudinem myrtorum magnorum, aut acinorum uuę minorum mox intra diem decimum capiunt & nigrescunt: emisso enim atramento parentis inficiuntur. Cohærent etiam inter se ad speciē racemi cuncta, nec G facile alterum detrahi ab altero potest: mas enim humorem quendam mu cosum mittit, cuius lentore tenaciter oua sibi cohærescunt, ac crescunt etiā ex hoc, cum primum edita candida sint atque exigua: mox atramento perfusa, nigra maioráque redduntur. Cum proles iam intus constiterit, tū rupta oui membranula, sepiolæ excluduntur: quæ si quis prole iam perfecta discidereit oui membranam, stercusculum emittunt, suúmque præ metu colorem immutant ex candicante in rubriusculum. Sepiis uiuendi spatium breue: nam, exceptis paucis, biennium non complent. Sepias tamen nonnunquam in bina augeri cubita notum est. Mollium astutissima sepia est. sola hæc suo utitur atramento non modo cum metuit, uerum etiam abscō H dendi causa: & cum progressa paululum se ostenderit, redit in atramentū: uenatur etiam suis illis prælongis prætenturis, non solum paruos pisciculos, sed mugiles etiam sæpius: & maiores quoque nonnunquā euincit. Sūt 3 qui sepiam quoque polyporum more, colorem sibi contrahere similem lo co in quo uersatur, confirment. Morsu non lędit sepia, sed noxia quædam sanies è corpore eius effluit. Sepia, inquit Diphilus, elixa, tenera efficitur, ori grata, concoctu facilis & aluum leuiter mouet. In cibo dātur sepiæ, cum oleo & sale & farina decoctæ. Succum gignit sepia, qui sanguinē extenuet, & hæmorrhoidum fluxum proritet. Sepiæ coctæ atramentum, inquit Dio scorides, ægre concoquitur, & aluum emollit. Oua sepiæ urinam mouent, renúmq;

A renúmque pituitas extrahunt, ipsósque renes purgant. Sepium quod in iis durum & testaceum est, uritbus simile est ostrearum testis, sed partium magis tenuium: exsiccat itaque & abstergit. Quocirca collyriis ex eo formatis palpebrarum scabriciæ quæ sycoses uocantur, perfricatur. Dentes quoque splendidos reddit. In alopecias præparant cutim sepiarum crustæ farina medicamentis. Oculorum tumorem ruborémque sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabricias emendat. inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosacéoque inungunt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctilopes curan
4 tur in farina trita, & ex aceto illita. Vsto sepio utimur, inquit Galenus, ad
B uitiligines & ephelin, furfures & scabiem: sali uero fossili admixtum, ungues oculorum eliquat: uel, ut habet Dioscorides, elotum in medicamenta oculorum additur. Contra albugines, in oculos iumétorum efficaciter insufflatur: pterigia oculorum absumit cum sale fossili tritum & impositum. Medetur lentigini cæterísque uitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem carnes excrescentes tollit, & humida ulcera.

1 Intestina duo, forsitan, internas partes duas, ἔντερα, quasi ἐνδότερα. 2 Sepia mas uarius. Sepiarum generis mares, uarij & nigriores, inquit Plinius. 3 Venatur etiam, &c. Quibus artibus captet pisciculos sepia, explicat Oppianus. 4 Vsto sepio, &c. Dioscorid. Vstum in sua testa donec id quod crustosum est abscedat, postea tritum.

De lolligine & lollio. Cap. CCXXVII.

ET nigrum niueo portans in corpore uirus
C Lolligo. E molliū genere, sepiæ fere similis est: sed discrepat, quòd sepia latior est, uti modo diximus, lolligo longior, & toto corpore mollior quàm sepia. Præterea gladiolus, qui in lolligine est arctior & cartilaginosior est quàm in sepia, quod sepium uocari diximus. Pinnulam habet non angustam adeo, sed latiorem quàm polypus aut sepia: neque per totum alueum circumactam, sed de medio orsam. Promuscidem habet eam quæ in dextra parte est, longiorem. Bina habet uentris conceptacula, ut & alia, sed alterum minus ingluuiem imitatur. Atramentum illud suum suprà continet apud mutim, cum sepia infra ad aluum habeat: idque non attum, sed subrufum potius habet. Hoc metus causa emittit ut polypus. Quin & me-
D tus causa uolat lolligo, & longius altéque extra aquam sese effert. Lolligines euolate ex aqua traduntur, tanta nonnunquam multitudine, ut nauigia demergant. lolligo uolitans, tempestatem prænūtiat. Inter lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo ue luti mammas: quæ si aluo dissecta inspectes, facile uideris: mas omnino iis caret. Coeunt lolligines, ut de sepiis dictum est: pariúntque in alto. sola e-
1 nim ex hoc genere pelagia est lolligo: consertúmque ac continuum iis ouū quale sepus est. Et uiuendi quoque spatium, ut sepiis breue: nam, exceptis paucis, bimatum non complent. Lolligo, ut Diphilo placet, concoctu facilior est quàm sepia, atque ori grata. Lolligine uero longe grandior est, qui lollius nominatur: quippe qui uel in cubita quinque excrescat. Facie quo-

Lolligo, τευθίς.

Intestina, ἔντερα, uti supra.

Lollius, τευθός. τριῶν σπιθαμῶν, inquit Athenæus.

que à lolligine diffidet: pars enim lollij quæ exit in acurum, larior e ſt: pin- E
nulæ etiam circundantes illæ totum in lollio ambiunt, iunctæ perpetuæq́;, cum in lolligine partem aliquam relinquant. Colore ſubruſo eſt: dentem habet utrunque nigrum, & accipitris roſtro figura non diſſimilem, maiorē ſuprà, infrà minorem. Diſciſſo aluco uérriculus ſuillo ſimilis uidebitur: pelagius eſt non alio modo quàm lolligo.

1 Hoc in loco πυθὶς habetur, non πυθὶς in exemplaribus Græcis. 2 Lollius à lolligine an ſpecie differat, an ſolo ſexu, quod ſcilicet lollius mas ſit, lolligo fœmina, conſiderandum: uidebitur certe eadem ſpecies ex Ariſtotele tā lib. hiſtor. 4, quàm quarto de part.

De lepore marino. Cap. CCXXVIII. F

Lepus marin⁹. λαγὼς θαλάσσιος.

LOlligini paruæ ſimilis eſt lepus marinus, ut Dioſcorides author eſt: ut uero alij, ſpecie ſimilis eſt cochleæ tegmine nudatæ. animal paruum, ſere inter lolligines aut lollios, aut certe ſepias repertum: ſæpe etiam unà cum apuis capitur, odore tetro. In noſtro mari, inquit Plinius, offa informis, colore tantum lepori ſimilis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantū. Magni maris lepus (nam alterum qui in alio mari naſcitur, antè dixi, inquit Ælianus) ex omni parte ad terreni ſimilitudinem accedit, præter pilos. Nam terreſtris pili & molles ſunt, & ad tactum haudquaquam reſiſtēres: contra huius ſpinoſi & erecti, húc qui tetigerit, lęditur. In ſumma aqua natare ipſum, non in altitudinem demergi dicunt: celeri autem & cōcitata natatione uti. ad capiendum eò difficillimum eſſe, quòd neque in rete inci- G dit, neque ad lineæ eſcam accedit: cū morbo afficitur, natare nequit, ſimul & funditus expellitur atque eiicitur: quiſquis rum manum ad eum admouet, niſi medicamen adhibeatur, perit: ac ſi hunc bacillo tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quod baſiliſcus baculo tactus affert. Quem leporem marinum uocant, ut prodidit Apuleius, cum ſit cætera exoſſis, XII nu mero oſſa ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in uentre eius connexa & cathenata ſunt: quod ſoli illi, quod ſciam, proprium eſt. Venenum eſt aliis in cibo datus lepus marinus, erodendóque interimit: aliis etiā uiſus. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam duntaxat, confeſtim nauſea & redundatione ſtomachi uitium fatentur: ac deinde abortum faciūt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet: ueſcitur eo unum tantum animalium, ut H non intereat mullus piſcis, & tenereſcit tantum: & ingratior uilióique fit. Homines quibus in paſtu eſt, piſcem olent: hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus: incertique temporis ueneficium id eſſe author eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem: inuicémque ibi hominem, illi pro ueneno eſſe: ac uel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorē multo ſicut reliqua orbis eius animalia. Oleum in quo incoctus ſit marinus lepus, ne pili renaſcantur efficere nonnulli prodidere. Ita Galenus. Dioſcorides hoc efficere leporem ipſum marinum, aut per ſeſe tritū atque impoſitum,

Diphilus prodidit, ſcarū piſcem nonnunquam marino lepore paſci.

A positum, aut cum urtica marina, prodidit. Lepus marinus, inquit Plinius, ipse quidem uenenatus est: sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet: & ad hunc usum utilissimi minimi. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. In leporis marini sanguine & felle uis psilothri est: uel si in oleo lepus hic necetur. Sed de mollium generibus satis dictum iam est.

De crustatis. Cap. CCXXIX.

Crustata in genere animantium exãgui sunt, quæ cutis loco crustis tenuibus, duriusculis tamen & testæ similibus, operiuntur: intus autem molle carnosúmque continent, durúmque illud eorum tegmen non tam *Crustata.* *Μαλακόστρακα.*
1 molle carnosúmque continent, durúmque illud eorum tegmen non tam
B fragile quàm collisile est: quale cancrorum genus & locustarum est. Summa eorum genera quatuor numero sunt. Genus unum κάραβος, id est, locusta est: alterum, quem ἄσταχον, id est, gammarum uocant: tertiũ genus squilla est, καρίδα appellant: quartum cancer, κάρκινον Græci dicunt. Ita Aristoteles: uerum aliter alij crustatorum genera enumerant. Plinius, Cancrorum genera (hoc etenim nomine, arbitror, pro crustatorum genere abutitur) carabi, astaci, mææ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. xxx. namque eorum species esse tradit. Galenus malacostraca, inquit, id est, crustata, astacus, pagurus, cancer, carabus, squilla, cammarides. Speusippus similes esse dixit, astacum, carabum, cancrum, pagurum, nympham & arcton, id est, ursam. Diphilus ostracoderma uocat astacum, carabum, carida, id est, squillam, cancrum, leonem. Singula hæc crustatorum genera, inquit Aristoteles, in plures species distinguuntur, quæ non modo forma, uerum ma-
C gnitudine etiam multo inter se differant: alia enim magna, alia parua admodum sunt. Genus igitur cancrarium & locustarium (quod καραβώδεις dicunt) similia inter se sunt, eò quòd utrunque brachia forcipibus denticulatis habeat, χηλὰς uocant: sed hæc non ingrediendi causa habentur, sed ut iis *Chelæ, χηλαί.*
quasi manibus capiant & retineant: oríque quod ceperint, admoueant. Quamobrem contrà quàm pedes ea flectere solent: hos enim in cauum, illa in orbem flectunt & circumagunt: sed interest, quòd carabi caudam habent, cancri non habent. Squillæ à cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: à locustario uero, quòd forcipe careant, & plures habeant pedes. Crustatorum partes supinæ & quæ circa caput sunt, ita se habent,
D ut ad recipiendam reddendámque aquam branchiarum specie conditæ
2 sint. Fistula etiam his data est, qua humorẽ quoq; unà cum cibo admissum reiiciant. Quæ uero inferiores sunt partes, in locustario præsertim genere, fœminis tabellatiores sunt, in quas & oua deponunt cum pariunt, ubi & oua ipsa seruantur: at cancrorum fœminæ operculum illud applicatile (quod ἐπιπτύγμα uocant) in quod oua deponunt, & quà egerunt excrementum, amplius & interioribus partibus magis hirtum quàm mares habent. Crustata omnia ingredi possunt, itaque pedes complures obtinuerunt: pedes omnibus in obliquum flectuntur, eodem quo insectis modo: at denticulati illi forcipes, quibus saltem adsunt, interne flectūtur. Oculi iis omnibus duri, & apti tum intro tum foras, tum etiam in obliquum moueri: pal-

pebram uero ex iis nullum habet. Aquam omnia eius generis ore accipiũt, E
quam per partes illas asperiusculas, quas branchiarum specie conditas esse
diximus, rursum egerunt: quæ partes omnibus quidem insunt: sed locusta
plures habet. Dentes omnibus primores bini, & in ore caruncula quędam
linguæ effigie constituta est: tum stomachus ori continuo iunctus, exiguus
pro portione suorum corporum magnitudinis, & in cãcris breuis adeo, ut
protinns uenter os excipere uideatur. Hunc excipit uenter, in quo locustæ
& cancrorum nonnulli dentes alios habent: quoniam superiores illi non
satis secare queant. Mox à uentre, intestinum simplex rectum, quod locu-
staceis & squillis rectâ in caudam finit, qua excremẽta emittunt, & oua pa
riunt: cancris autem, qui operculum illud applicatum gerunt, in medio ap-
plicaminis ipsius: uerum iis quoque parte exteriore qua oua pariunt desi- F

De his plura uideas lib. 4. histor. animalium Aristotelis.
μύτις, Mutis.

nit. Habent in hoc crustaceo genere mares tenues genitales meatus: fœmi-
næ uuluas membraneas ad intestinum, bifidas fissásque hinc atque inde, in
quibus gignitur ouum. Fœminis enim huius generis, locus ouis deputatus,
iuxta intestinum omnibus est. Et quam μύτιν, id est, mutem appellant am-
plius parciúsue habent hęc omnia genera. Humida corpulentáque ea pars
est: tendítque per eam mediam stomachus siue gula: eíque parti propor-
tionatur, quæ in sanguineo genere cor appellatur. Quæ crusta operiuntur,
etiam olfactum sensus habere constat: odore enim escarum allectata, non-
nunquam capiuntur: nullum crustatum uel uocem, uel sonum aliquem e-
mittit naturalem. Coeunt crusta operta, ut locustæ, astaci, & squillæ & hu-
iusmodi reliqua, more quadrupedum retro mingentium: scilicet ut fœmi G
na caudam supinã exponat: mas suam superponat & applicet. Coire solent
ineunte uere iuxta terram: iam enim coitus omnium id genus uisus est: in-
terdum etiam cum ficus maturescunt, coire incipiunt: cancri autem parte
priore copulantur, sita illa opercula mutua consertione componentes: mẽ-
brum autem quod mas in fœminam inserat, nullũ omnino habetur. Cru-
stata ueluti locustæ cum per coitum concœperint, oua gerunt fere tribus
mensibus his, Maio, Iunio, & Iulio: tum deinde sub aluo in rugas oua depo-
nunt, putamine duriusculo intecta: quo in loco more uermium augentur:
incrementum enim eorum oua foris recipiunt, sicut piscium. Fit igitur lo-
custarum ouum arenidum in partes octo deductũ: totúmq; quasi species
uuæ consistit: fiunt autem oua maxima, non quæ iuxta meatũ, sed quæ me-
dia sita sunt: minima quę nouissima continẽtur. Magnitudo minimis quã- H
ta granis ficuum est: nec meatum ipsum ullla contingunt, sed per medium
hærent cartilagineis quibusdam appendicibus quæ per id tempus augẽtur,
atque ouorũ capaces redduntur: partus enim in iis quasi in sarmentis qui-
busdam recipitur. Locustæ ad hunc pariunt modũ: mox ubi ea sui corporis
parte intra diem uigesimum maxime oua concoxerint, abigunt uniuersa,
in idémque glomerata eodem modo quo foris congesta apparent: tum ex
iis locustæ proueniũt, intra diem maxime decimum quintum, & sæpe mi-
nores quàm ut digiti magnitudinem expleant, capiũtur. Excludunt igitur
oua ante arcturum: abigunt iam concocta atque absoluunt ab arcturo.

Squillæ

A Squillæ gibbæ uterum menses circiter quatuor ferunt. Locustæ asperis saxosísque proueniunt: astaci leuioribus. Neutrum genus limosa amat. Litora potius uernis hybernísque temporibus expetunt: conferunt se in altum æstate: uidelicet cum alias calorē, alias frigus persequuntur. Natant omnia suis caudis, celerrimé que retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Conduntur hyberno tempore: & locustæ quidem & cancri crusta sua exuuntur per uer, quemadmodum angues membrana uernationis quam senectutem uocāt: cum uero exuunt, mollis admodum crusta subnascitur. Crustacea omniuora sunt: quippe quæ & lapillos & limum, & algam deuorent, atque etiam stercus (ut cancri saxatiles) & carnes etiam nimirum ap-
B petunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autūno & uere pinguescunt, & plenilunio magis. Quæ crusta intecta sunt, tunc optima sunt cum grauida, ut in locustaceis & reliquis eiusmodi patet. Duram omnino carnem habent, ut testacea, & quæ concoctu difficilis sit, multúmque nutriat, nec facile corrumpatur. Non parū salsi in se continent succi: ut testacea, minus tamen quàm illa. quin & caro eorum non aliter atque testatorum in aqua si coquatur, succum illum salsum exuit, aluúmque sistit: assa tamē, ut Mnesitheo placuit, elixis meliora sunt.

1 Fragile, θραυστὸν, collisile, θλαστόν. Plin. uero locustas crusta fragili muniri dixit.
2 Fistula etiam, &c. Locus hic apud Aristotelem mihi quidem suspectus est: tum quòd neque in libro De respiratione, ubi hæc apertius tradūtur, nec usquā alibi (quod equidem meminerim) ullam crustatis attribuat fistulam: tum etiā uetus interptes hoc in loco nihil habet de fistula. Perpende lector.

C De locusta. Cap. CCXXX.

1 CRusta intectorum genus unum locusta est, κάραβον Græci dicūt: cui simile genus alterum est, quem astacum uocant. Differt is à locusta, chelarum uarietate, atque etiam quibusdam aliis discriminibus, quanquā non multis. Locusta omnis forcipem dextrum grandiorē ualentiorémque habet: astaci uero non certum, sed alterutrum æque (ut fors tulerit) forcipē habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pedes locustis utroque ex latere quini, ultimis illis adnumeratis, qui in forcipem exeunt denticula-
2 tum. & in his, quæ brachia chelæúe dicuntur longa sunt, pedes uero parui. Corpus totum his longum est, & cauda quoque, & in cauda pinnæ
D quinæ adsunt. Hac natat, & in natando illi quasi remo innititur. Cornua ante oculos bina, longa & aspera, quibus alia minuta & leuiora corni cula
3 subiacent: corpus denique totum aculeatū habet, & asperum. Differt mas locusta à fœmina: quòd fœminæ primus pes bifidus est, mari simplex. Pinnæ etiam quæ in his parte supina geruntur, fœminæ, maiores, & quæ collo proximæ sunt minores habentur: mari omnes æque minores, nec usquam per diminutionē dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus uelut calcaria maiuscula prominēt acuta, quæ fœmina parua habet & leuiora. Partes illas quæ branchiarū species referunt, locustæ plures habent quàm alia. Dētes in ore locustis primores bini, magni & caui, in quibus & humor cōtinetur. Caruncula est inter dentes, linguæ repræsentans effigiem, quæ &

Locusta. κάραβος. Carabus. Astacus.

Locusta, Carabus.

dentibus adnectitur: & gula ante uentrem exigua est: sed quam habent cō- E
spicuam, soli in crustatorum genere. Mox à uentre rectum intestinū, quod
rectà in candam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Locustis
meatus quoque à pectore pedens, ad excreméti ostium pertinet, qui fœmi-
nis pro uulua est: maribus pro genitalis seminis receptaculo sufficit. Mea-
tus hic ad carnis partem cauam continetur, intestinum uero ad deuexam,
ita ut media cato interiaceat. Nulla maris meatum ac fœminæ differentia
distinguit: quippe cum uterque tenuis sit & albidus: & humorem intra se
continens pallentem: uterque etiam ex pectore pendet. Maribus sane præ
fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia constant dis-
Formáque, τὴν οὐσίαν, id est, ac ipsa substãtia.
creta à cæteris partibus, colore formáque, promuscidi sepiarum proxima:
uerum hæc torta in uertiginem sunt, more papaueris buccinarū: quorum F
origo est ab acetabulis, quæ subdita partibus nouissimis ordinantur. Hic
quoque caro est, sanguineo colore rubra & tactu lento, nec simili carni (est
autem locustæ caro copiosior quàm in cancro). Ab hoc qui in pectore est
anfractu, alter crassitudine lineæ lorsue sese porrigit: sub quo duo quædam
seminis genitalis cōceptacula, intestino annectuntur. Hæc in mare: Fœmi-
na autem ouum rubidum parit, membrana obuolutum prætenui, utri &
Εἰς τὰ σαρκώδη μέχρι, id est, ad carnem usque illã protensum.
utrique intestini lateri annexum, atque ad carnem usque adhærens. Partes
has habet interiores atque exteriotes. Coeunt locustæ, uti modo diximus,
more quadrupedum retro mingentium, scilicet ut fœmina caudam supi-
nam exponat, mas suam superponat & applicet. Oua gerunt fœminæ tri-
bus mensibus his, Maio, Iunio, Iulio: tū deinde sub aluo in rugas deponunt, G
quas πτύχας uocāt. Crusta sua exuuntur & locustæ & astaci, aut uete aut au-
tumno post partum, quemadmodum angues per uei membranam quam
senectutem uocant: non tamen similis atque in anguibus exutio fit. Iam e-
nim captæ sunt locustæ mollem habentes superiorem thoracis partē, quòd
crusta iam circunrupta detractáq; esset: inferiorē autem duram, quia nō-
dum esset disrupta. Latent locustæ menses circiter quinque. Proueniunt lo
custæ asperis saxosisque locis, ut circa Sigeum & Athon: astaci leuioribus:
neutrum genus limosa amat: locustis omnibus uita diuturnior data est. Pa
scuntur locustæ uenatu pisciculorum circa sua cubilia, quæ in alto locis a-
speris saxosis cauernosisque faciūt. Pisces etiam uel maiores euincere pos- 4
sunt, ut murenas, ut congros: nam elabi non queunt propter crustæ asperi-
tatem. Contrà, locustis polypi superiores euadunt: & adeo, ut si uel eodem H
in reti senserit locusta polypū, præ metu emoriatur. Tardius super terram
reptat locusta: incedítque sua natura ante cum nihil metuit, demissis in la-
Καὶ μακρόθεν ἐξακοντίζειν, id est, séq; longius eiaculatur. Plinius hæc cãcris tribuit.
tera cornibus: at ubi metuit fugit retro, longéque sua cornua porrigit. Cæ-
tera in aquis natant, inquit Plinius: Locustæ reptantium modo fluitant: &
in pauore oblique in latera procedunt: pedésque his dati natatus potius q̃
gressus causa, ut Aristoteles prodidit. Dimicant inter se more arietum, cor-
nibus: quæ extollentes uibrantésque feriunt aduersarium: unum hoc ani-
malium nisi unum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet cal-
Elephantus.
lum. Inter marina sunt elephanti locustarum generis nigri, pedibus qua-
ternis

A ternis, bisulcis. Præterea brachia duo, binis articulis; singulísque forficulis denticulatis.

1 Carabus, Astacus dictus est ab Archestrato, & à Diphilo γραψαῖος. 2 In cauda pinnæ, &c. Carabi, inquit Plinius, à cæteris cancris cauda distāt. 3 Corpus denique totum aculeatum, &c. Hinc crudele Tiberij Cæsaris facinus apud Suetonium, qui locusta os piscatori cuidam lacerari iussit. 4 Maiores euincere possunt, &c. Locustæ dimicationem cum muræna depinxit Oppianus, lib. 2 De piscibus. γραψαῖος.

De astaco siue cammaro. Cap. CCXXXI.

1 Astacus locustæ similis est, uti modo diximus: differt autem à locusta, tum alijs quibusdam discriminibus, quanquam non multis, tum chelarum brachiorúmue forma. astaci enim non certum, ut locustæ, sed alterutrum æque, (ut sors tulerit) forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pectus his corpúsque totum læue est, nō more locustarum aculeatum & asperum: in pedibus tamen illis magnis, partes exteriores aculeos habent maiores. Color, quod ex toto dixerim, nitet, nigrísque maculis dispersis, euariat. Pedes inferiores ad grandes usque dispositi octo, quorum pars scissa in extremo bifurcatur, pars desinit indiuisa. quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor simplices ex toto pertendunt. Tum grandes ipsi, longe maiores, extremáque parte latiores quàm locustæ habentur: sed nec hi eadem specie: dexter enim extremum suum latum, oblongum & tenue babet, sinister crassum & rotūdum: uterque tamen scissus in extremo, perinde ut maxilla tam infrà quàm suprà dentatus est: uerum dexter pusillos serratósque dentes continet omnes: læuus primos, & qui extimi sunt, serratos: intimos uelut maxillares, parte scilicet inferiore quatuor & continuos, superiore autem tres non continuos: uterque tamen partem mouet superiorem, ad inferiorémque deprimit adstringítque. Blæsus item uterq; situ inferiore, tanquam nati ad capiendū premēdúmque. Supra uero grandes illos habentur alij duo hirtiusculi, paulo ab ore inferiores, quos etiam in os adducit. Mox uelutí branchiæ os circundant frequentes & hirsutæ, quas assidue mouet: surculi etiam appendicésue graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoque duo, ut locustæ: supra quos cornua, breuiora tenuioráque quàm locustis. Quatuor item alia adsunt cornua, specie quidem duobus illis similia, sed tenuiora & breuiora. Supra hæc oculi constituti sunt, parui crassiusculi, non ut locustæ maiusculi. Supra oculos extat deinde quasi frons quædam acuta & aspera, maior quàm locustæ. Denique facies acutior & thorax latior multo quàm locustæ: totúmque corpus mollius & carnosius. Quod autem collum appellāt, 3 (Græci τράχηλον) quinque partium foris est, & sextum latius illud situm loco nouissimo habetur, tabellis cōtinuatum quinque. Interiora uero in quæ fœminæ foras pariunt, ouáque deponunt, hirtiuscula quædam quatuor cō tinent. In singulis autem eorum quæ foris esse diximus, spinæ singulæ breues rectǽque eminent. Fœminam hoc in genere nullum discrimen à mari distinguit: nam & mari & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto est: parem uero utrunque, neuter habere uisus est. Exuunt senectutem &

astaci, aut uere aut autumno, & leuioribus locis proueniunt, ut apud Hel- E
lespontum & circa Thasum, sicuti locustæ asperis saxosisque: neutrum ge-
Astacus fluuiatilis. nus limosa amat. Gignuntur & in fluminibus astaci quidam pusilli. 4

Gammarus. 1 Astacus, &c. Ἀστακὸν gammarum interpretatur Theodorus. Athenæus gammarum latine dici genera quædam καρίδων, id est, squillarum scribit. Columella quoque *Cammarus.* & Plinius fere cammarum uocant, non gammarum. 2 ἀκμπερὸν ἔχει τὸ χρῶμα, concolor in nostra cammare lance rubes, inquit Martialis. 3 τράχηλος, id est, collum, (ut uidetur) eam partem significat, quam caudam suprà in locustis uocauit Aristoteles, nisi forte locus hic sit mendosus. 4 His similes esse tradit Aristoteles, bestiolas quasdam, quæ in cochleis quibusdam reperiuntur, sed quæ præmollem habent carnē.

De cancrorum generibus. Cap. CCXXXII.

Cancer, Καρκῖνος. Cancris inter crustacea solis corpus rotundum est, & cauda deest: cum locustis squillísque oblongum corpus sit. Pedes his omnes cum forci- F
pibus deni. Omnibus uero magna ex parte grandior ac ualidior forceps dexter quàm læuus est: & superiorem forcipis partem mouent, non inferiorem. Crura iis breuia, quia parum mouētur. Alueus totius corporis indiscretus est: nec etiam caput distinctum, nec aliud quicquam. Oculi uero omnibus, sed aliis è latere supra, continuo sub prono, amplo distantes discrimine: aliis in medio, breui discrimine, ut heracleoticis & maiis. Os ocu-
Longi, aliàs parui, μικροί. lis subditum, in quo dentes duo ut locustis: uerum non rotundi, sed longi: & tegmina hos operiunt duo. Inter hæc talia interiacent quædā, qualia locustarum dentibus adnecti diximus. Humorem quem ore accipit, tegminibus illis depellit. Emittit uero meatibus quibusdam superioribus, qui statim sub oculis positi sunt. Quoties ergo aquā acceperit, utroque tegumen- G
to os obturat, atque ita respuit humorem. Gula post dentes breuis admodum est, ita ut protinus uenter os accipere uideatur. uenter bisulcus gulæ subiungitur: cuius ex medio, intestinum simplex & tenue procedit, quod sub operculo illo exteriore applicato desinit, quod caudæ loco habetur: in quod & fœminæ oua pariunt. Humor intus in alueo pallidus, & minuta
Vetus īterpres Non sunt applicata sicut maris opercula. quædam oblonga albida continētur: rufa etiam alia, maculis dispersis. Differt à fœmina mas, magnitudine, crassitudine, & applicatili illo operculo: id enim amplius in fœmina est & distātius: & interiora habet hirtiora ampliorâque, in quæ & oua pariat: aliàs cauda hæc in cancris minimi est usus: quandoquidem prope terram uitam agere cauernásque subire solent, nec H
plurimum natant. Et qui ex iis pelagij sunt, ij pedes habent longe tardiores ad ambulādum: sunt enim cæteris ipsi nantiores, ut maiæ, & qui heracleotici appellantur. Fœminæ quoque primus pes, inquit Plinius, duplex est, mari simplex. Ex omnibus animalibus cancrorum genus unū, non in priorem mouetur partem, sed in latus. Et cum cętera animalia ducibus binis pedibus incedunt, cancer unus quaternis regi solitus est. Cum cætera crustacea auersa coeant, cancri parte priore copulantur, sua opercula loculosa illa rugosáque mutua consertione componentes. Latent cancri quinis mensibus, & crusta sua ueris principio exuuntur, quemadmodum locustæ: molliores quidem perspicue, sed etiam duriores exuere aiunt, ut maias: & tunc

quidem

A quidem præ teneritate non satis ambulare possunt. Ostrea uenatur cancer,
1 iniectóque inter testas lapillo, exedit. Cancrorum genus multiplex, nec fa
cile enumerandum: maximum quas maias appellãt. Durior his crusta est, *Maia, μαῖαι.*
& crura exiliora: oculíque paruo distant interuallo, sicuti in heracleoticis.
Secundum magnitudinis locum paguri occupant. Qui heracleotici uocã- *Pagurus.*
tur, crusta quoque firmiore muniuntur ut maiæ: & oculos habent paruo
distantes interuallo, sed crura illis breuiora sunt quàm maiis. Aliud genus
2 est fluuiatilium cancrorum: cæteri minutiores, & nullis pene nominibus *Cancer fluuiatilis.*
annotati. Genus cancrorum in litoribus Phœnice fert, tantæ uelocitatis ut
3 uix consequi sit: unde ἱππεῖς, id est, equites illos appellarunt: iis nihil fere in- *ἱππεῖς.*
tus propter inopiam pabuli. Genus item aliud est, quod magnitudine can- *Equites cãcri.*
B crum non excedit, facie astacis simile. Edulium graue cancer est, & ægre *Cancer.*
concoquitur: contra serpentium ictus medetur. Cancri fluuiatiles triti cru *Cancri fluuiatiles.*
di potíque ex asinino lacte remedio sunt contra serpentiũ phalangiorúm-
que morsus & scorpionum ictus. Elixi & cũ suo iure in cibo sumpti phthi-
sicis tabidísque prosunt, & iis qui leporem marinum hauserint. Nihil æque
aduersari serpentibus aiũt q̃ cãcros: suésque percussas, hoc pabulo mederi.
Rupta cõuulsa cãcri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanãt: triti ue-
ro cũ ocymo atq; admoti, scorpiones necãt. In cataplasmatis modũ imposi
ti aculeos infixos extrahunt. Cancrorũ fluuiatiliũ succus cũ farina ordeacea
auriũ uulneribus efficacissime prodest. Exustorũ cancrorũ fluuiatiliũ cinis
C non aliter atque echinorum cochlearúmque exsiccandi facultate pollet.
Substantiæ autem proprietate, mirũ quàm canis rabidi morsibus prodest,
& solus, & multo magis cum gentiana & thure, ut sit thuris pars una, gen-
tianæ quinque, cineris cancrorum decem. Bibendum hoc medicamẽtum
dant, alij quotidie diebus quadraginta, cochlearij magni mensura, aut (si
non statim detur, sed aliquot post dies quàm uulnus acceperint) duorum
cochleariorum aquæ admistũ. Alij cineris duo cochlearia, uno radicis gen
tianæ adiecto, triduo cum uino exhibent. Cinis hic cum decocto melle, pe-
dum sedísque rimas, perniones & carcinomata mitigat. Aduersus canis
morsum minime ualere marinos cãcros alij prodidere: at Dioscorides ma-
rinos eadem omnia posse, uerum minus efficaces esse prædicat: utuntur &
cancrorum cinere ad dẽtium dolores: & ad lepras cum oleo Andreas usus
D illo est. Quem cancellum & καρκίνιον appellant, principio ex terra limóque *Cancellus.*
consistit: mox conchulas ingreditur uacuas: ubi cum excreuerit, transit in *Καρκίνιον.*
concham ampliorem, uidelicet aut nerites, aut turbinis, aut alicuius simi-
lis: sæpe etiam paruam buccinam subit: ingressúsque ampliorem illam, ge-
rit pari modo, & uiuit in domicilio capaciore: rursúsque excrescens, aliam
petit ampliorem. Specie similis locustaceis est, nascíque seorsum per se so-
litus: uerum quòd testam deinde petit, uitámque in ea traducit, hinc simi-
lis testa contectis animalibus est: quapropter is in ancipiti esse, genúsq; sibi
uendicare utrunque uidetur: forma tamen, quod simplicius dixerim, simi-
lis araneis est, nisi quòd partem capiti & pectori subditam, ampliorẽ quàm
aranei habet. Cornicula duo rufa tenuia gerit, quibus oculi totidem subia-

cẽt: qui nunquam intro recedant, ut cancrorum, neque claudantur, sed sem E
per eminentes appareant. Os sub his est, quod uelut capillamentis quibus-
dam pluribus circundatur. His pedes subiũcti duo bifurces, quibus cibum
ori admouent: bini item utrique adhærent lateri, & tertius paruus. Quod
sub thorace est, molle totum est: quod dissecto pallidũ intus cernitur. Mea-
tus unus ab ore ad uentrem pergit: foramen excremẽti perspici nullum po-
test. Pedes ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus quàm cancri: nexu
nullo adhæret testæ purpurarum modo & buccinarum, sed absolutus li-
Pinnother. bérque uagatur. Pinnothera hunc uocat Plinius, Pinnother, inquit, uocatur
minimus ex omni cancrorum genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic so-
lertia est inanium ostrearum testis se condere: & cum accreuerit, migrare
in capaciores. Genus cãcelli diuersum est, quod in nerite degit, ab eo quod
in turbine: oblongior enim est qui in turbine uiuit: qui uero in nerite, cæte- F
ra quidem illi non absimilis: sed dextrum bifurcatum pedem, paruum ha-
bet, & læuum grandiusculum, & ingredi eodem ipso grandiore potissimũ
solet. Hic nunquam in turbine hospitatur, sed in neritis tantum. Sunt in-
ter cochleas quæ intra se bestiolas habent similes astacis pusillis, qui uel in
flumine gignuntur: sed ea differentia, ut præmollem intra suam testam ca-
Cancelli. runculam habeant. Cancelli, qui perquàm exigui inter pisciculos reperiũ-
Μικροὶ καρκίνοι. tur, pedes nouissimos latiusculos habẽt, ut ad nandum utiles sint, quasi pro
Pinnophylax. pinnulis aut remis pedes haberentur. Inter spongiarum cubilia bestiola gi
Squilla parua. gnitur aranei similis, quæ pinnophylax dicitur, & squilla parua. hæc con- 4
cham ingressa, aperiendo claudendóque pisciculos capit: aperit autem an-
tequam ingrediantur, claudit & contrahit cum ingressi sunt. Nascuntur G
& in nonnullis testa operti generis cancelli, colore albido, corpore admo-
dum parui: & plurimi quidem in mitulis, qui in alto gurgite degunt: mox
Pinnother. Πιννοθὴρ. Πιννοθήρης. Πιννοτήρ. Pinnoter. in pinnis, quos pinnotheras uocant: quinetiam in pectũculis atque ostreis:
uerum nullum conspicuum capiunt incrementum. Piscatores cancros eius
modi nasci confirmant unà cum illis quorum testam inhabitant, & ex eo-
dem quasi seminio gigni. Et in pinna quidem carni eius ita adnascitur, ut
ueluti carneam quandam radicem in eam demittere uideatur.

1 Ostrea uenatur. Cancri astutia in ostreis exedendis describitur ab Oppiano.
2 Fluuiatilium cancrorum. Viuunt cancri, inquit Galenus, in utroque humore,
Hippoe. marino scilicet & dulci. 3 ἱππεῖς, &c. Hippoe uocantur, inquit Plinius. Cursores cã H
Cursores cãcri. cri, uti alij referunt, quòd longe latéque uagantur, modo circum litora errant, modo
Σκίλλαρον, uel σκιλλάριον. καρίδιον. longius proficiscuntur. 4 Eundem hunc pinnophylacem Aristoteles, σκίλλαρον
quoque uel σκιλλάριον uocauit, & καρίδιον. Theodorus pro utroque squillam paruam
reddidit, Plinium secutus. Hæc apertius infrà explicantur in pinna.

De squillarum generibus, & cammaro, leone & arcto.
Cap. CCXXXIII.

Squilla, καρὶς SQuillas (quas καρίδας Græci uocant) à cãcrario genere differre modo di- 1
ximus, eò quòd corpus his longum sit, & caudam habeant: à locustario
uero, quòd forcipe careant, & plures habeant pedes. Quę tamẽ ex mari ue-
niunt,

A niunt in Gangem squillę, forcipes maximas & tangētibus asperas habent: quæ uero in Indum ascendunt, leues aiunt habere spinas, & forcipibus ca-
rere. Squillas ouum clauiculásque intra se similem in modum habere cum
locustis certum est: intestinúmque his sicuti & locustis & astacis recta in
caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Squillæ colorem
mutant: uere enim nigrescunt, post uer albedinem suam recipiunt: Indicæ
squillæ locustis maiores sunt. Squillarũ plura sunt genera: gibbæ, quas Græ-
2 ci κύφας uocant, crangones. Et paruum genus earum quæ maiores nũquam *Squilla parua.*
3 effici possunt. Gibbæ parte prona similes sunt locustarum: supina uero par- *Gibbæ, κύφαι.*
te, tabellæ (πλάκας uocāt) his nullæ. Quinos utrinque pedes capiti proximos
habent acutiores, & ad uentrem utrinque alios, quorum extrema latiuscu-
B la sunt. Squillis etiam gibbis cauda & pinnæ quaternæ: quarũ quod in me-
dio est, spinosum est, & acutius quàm quod in crāgone reperitur. est enim
latius in crangone. Squillæ gibbæ uterum circiter menses quatuor ferunt.
Crangones contrà quàm gibbæ, primos habent utrinque quaternos: tum *Crangones,*
deinde ternos habent utrinque paruos. Reliqua corporis pars (quæ maior *κράγγονες.*
est) pedibus caret. Crangonis quoque lateri caudæ utrinque pinnæ adnexæ
sunt: quarum quod medium est, sicuti & in gibbis, spinosum est: uerum in
crangone latius, in gibbis acutius est. Caridon quoque, hoc est, squillarum
4 generis est cāmarus (ut author est Athenæus) eóque nomine uocatur à La- *Cammarus,*
5 tinis. E crustatorum genere & leo est, astaco minor: cuius brachia cācris si- *κάμμαρος.*
milia sunt, reliqua pars locustæ. Leonem marinum Ælianus scribit locustæ *Leo.*
C speciem similitudinémque gerere: sed corporis tenuitate & gracilitate ha- *Leo marinus.*
bitus maiori esse: brachiáque habere tum maxima, tum cancris similia: cœ- *λέων.*
ruleo colore esse: & subnigris maculis distingui. Iis quas nomine ursæ ar- *Arctos.*
ctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod locustis: quocir- *Vrsa.*
ca per hyemem & uere priusquam oua excludant, cibo laudātur. Cum ex-
cluserint deterrimæ fiunt. Quæ crusta operiuntur, ita se habent. Reliquum
iam est, ut de testatis disseramus.

1 Squillas, &c. Scyllam Plinius, ni fallor, hanc uocauit, lib. 32. 2 κράγγονες Theo- *Scylla.*
dorus crangines uocat. 3 Gibbæ, &c. Vetus interpres. Genus quod dicitur gibbo- *Crangines.*
sum, habet XII. pedes, in utraque parte sex pedes. & pedes qui sunt uersus caput, sunt
acuti ualde. & extrema aliorum pedum qui sunt in uentre, sunt lata: & uentres eorum *Cāmarus ma-*
D assimilantur uentri carabi. 4 Cammarum marinum dixit Plinius. Columella in- *rinus.*
ter animalia (ut uidetur parui incrementi) cammaros numerauit. Gammaros alij uo- *Gammarus.*
cant. (ut Theodorus pro astaco gammarum reddit) Iuuenalis:

Si tibi dimidio constrictus gammarus ouo
Ponitur.

Martialis lib. 12. in Candidum:

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli:
Concolor in nostra gammare lance rubes.

Hic uero apparet ignobile esse gāmarum, siue cammarum, & uulgi cibum. 5 Leo
est astaco minor. In Athenæi exemplaribus habetur μείζων ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ: quo in
loco equidem coniicio legendum esse μείων pro μείζων: itaque (minor) reddidi: atq; hāc
meam opinionem confirmat, & quod nobis tradidit ex Æliano Gillius. Plinius leo- *Leo.*
nem inter crustacea nobiliora numerauit.

De testaceis. Cap. CCXXXIIII. E

Testatum. *Testaceum.* ὀστρακόδερμον TEstata ea sunt quibus pars carnea intus est, nihil durum intra se habẽs,
ὀστρακηρόν. solida foris, testæ aut lapidi similis, quale genus concharum & ostrea-
ὄστρεον. tum est. Huius generis aut nullum in terta gignitur, aut omnino pauca, ut
ὄστρειον. limacum genus, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum: at in mari similíq;
Ostreum. humore multa & uaria gignuntur. Hæc inter se numerosa discrepant diffe
Concha. rentia tum testę, tum carnis ratione: aliis enim in hoc genere nulla est caro,
Conchilium. ut echinis: aliis est, sed quæ penitus inclusa nec ulla ex parte conspecta est,
Turbinatum. excepto capite, ut limacibus, purpuris, buccinis, & reliquis turbinatis. Sunt
Στρομβώδης. uero turbinati generis (quod στρομβώδη dicunt) alia quidem in anfractum
intorta, ut buccina: alia in globum tantum circumacta, ut echinorum gene
ta: nerites quoque testam habet rotundam. Cæterorum quædã duplici cõ-
stant ualuula, quædam simplici: ut genus alterum δίθυρον aut biualue: alterũ F
Biualue. Δίθυρον. unitualue uel μονόθυρον possit nuncupari. Biualue appello, quod gemina testa
Vniualue. clauditur: unitualue quod testa singulari cõtinetur: cuius altera pars detecta
Μονόθυρον. carnem ostẽdit, ut lepas. Biualuis generis pars clusilis est & reseratilis, ut pe
ctunculi & mitili: eiusmodi nanque omnia, parte altera ligata, altera soluta
constant, ut & concludi possint & aperiri. Alia binis quidem conclusa ual-
uulis sunt, uerum utroque latete connexa, ut ungues siue digiti. Sũt & quæ
testa tota occultentur, ita ut nulla ex parte carnem detectã habeant, ut quæ
Detectam, Γυμνόν. tethya siue uertibula appellamus. Ipsarum etiam testarũ magna uarietas:
nam alia leues habent testas, ut ungues, mitili & concharum quędam, quas
alij galadas appellant: alia scabras, ut ostreæ pinnæ, & conchæ nonnullæ &
buccina. Atque horum quædam etiam pectinatim diuisas striatásue: ut pe G
ctunculi & conchæ quædam: alia non ita striatas, ut pinna, & concharum
nonnullæ. Crassitudine quoque differunt & tenuitate tum totius, tum par-
tis, uelut labrorum: aliis enim labra tenuia, ut mitilis: aliis crassa, ut ostreis.
Item alia modo quodam se mouẽt, ut omne quidem turbinatorum genus
mouetur & serpit: & pectines, quos & uolare nonnulli aiunt: alia ita natu-
ra immobili sunt, ut nunquam sedem in qua hærent sponte ipsa mutare ua
leant, ut pinna. Et quæ ex testaceis loco mouentur, eo tantummodo mouẽ
tur quo pedestria aliqua pedibus mutilata moueri dicimus, & parũ admo-
dum progrediuntur: sed uelut stabilia & hærentia mobilia sunt: ut progre-
dientia uero, stare uidentur atque adhærere. sunt enim animalia ueluti mã H
ca deprauatáque. Commune testacei generis omnibus est, ut testa intus ę-
qualis læuísque sit. Et caro biualuis & uniualuis generis ita testæ adhæret,
Turbinata. ut nisi per uim nequeat detrahi: at turbinati laxior cõtinetur & absolutior.
Cui generi peculiare est, ut testæ ea pars quæ à capite remotissima habetur
in anfractum clauiculámue torqueatur. Mouentur eadem omnia parte
dextra, non ad clauiculam, sed in aduersum. Operculum etiam eadem iam
inde ab ortu naturæ omnia fere gerũt. Est autem hoc crusta quædam præ-
tenuis, qua tanquam operculo quodam congenito, carni patulæ apposito,
sese quasi concludendo tuentur, ne facile offendantur ab iis quæ extrinse-
cus incidant. Testatotũ corpus quàm paucissimis constat ex partibus: sunt
enim

A enim omnia aut immobilia, aut parum omnino motus adepta, ut modo diximus: quæ autẽ mobiliora sunt, hæc plures habeant partes, necesse est. partes exteriores huius animalium generis differentiis iis uariantur. Interiorũ natura similis quodammodo in omnibus est, maximéque turbinatis. Differunt enim inter se magnitudine, & quæ excessu constant affectibus: nec uero multum dissident uniualue & biualue genus, quãquam longe ab immobilibus discrepent, quod latius postea patebit. Natura ergo turbinatorũ fere similis constat, nec nisi magnitudine uariat, ut modo dixi: alus enim partes maiores atque euidẽtiores, alus minores obscurioresque sunt. Quo enim maiora sunt quæcunque testatorum genera, eò partium conspectum

B præbent euidentiorem. Ad hæc discrimen illud duritiæ, molliciæ, cæterarúmque generis eiusdem affectionum. Turbinatorum omnium caro penitus testę inclusa est, nec ulla fere ex parte conspecta, excepto capite. Hanc primo extimóque in ore testæ, maxima quidem ex parte, omnia torosiusculam habent, alia magis, alia minus. Caput eius ex medio partis prominulum extat & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi: in maioribus enim magna, in minutis uero animalibus admodum parua conspiciuntur. Exerunt caput more omnia eodem, idémque per metum retrahunt intro. Est illis & os: nonnullis etiam dentes, ut cochleis, breues, acuti, duri & tenues. Promuscidas item gerunt modo muscarum: quod quidem mẽbrum partim linguæ effigiem præ se fert, & partim aculei. Venter os protinus excipit, similis auium ingluuiei, habéntque infra uentrem duo quædam albida firma, & torosa, mammis simi

C lia, cuiusmodi uel in sepiis esse aduertimus, sed hæc totosiora sunt. Meatus à uentre duplicatus longus porrigit se usque ad id, quod papauer appellatur, quod μήκωνα Græci uocant, quod fundo cõmissum est. Hæc ergo in purpuris & buccinis & κόχλοις, id est, umbilicis sunt conspicua, & in claucula testæ continentur, sicuti & in reliquis turbinatis omnibus. Est autem μήκων, id est papauer, quasi excrementitium quoddam membrana contentũ magna sui parte in omnibus testaceis generibus, quod uel esculẽtum esse præcipue sentitur, quãquam in quibusdam echinis cibo minime idoneum est. Meatum illum excipit intestinum illi continuum simpléxque ex toto usq; ad exitum: estq; eius initium circa anfractum papaueris, quo etiam latius

D est: hinc sursum uersus replicans, carnosam illam partem repetit, finitq; ad caput, unde eiicitur excrementum ex meatu quodam ori uicino, quod in omnibus perspicitur turbinatis tam aquaticis quàm terrestribus. Mẽbrana in grandiusculis umbilicis sub uentre, gulæ illi siue meatui attexitur continua, per quem meatus prolixior albicans, colore similis superioribus illis mammillaribus carunculis tendit. habet etiam incisuras, quales in ouo locustarum habentur: uerum hoc albidum, illud rubidum est: nullus exitus huic, nec foramen ullum patet, sed prætenui membrana cõtinetur, cauum quoddam angustum in se habens. Tendunt ab intestino ad imum nigricãtia quædam aspera atque cõtinua, qualia uel in testudine uisuntur, sed minus nigra. Cæteræ quoque cochleæ umbilicíue hæc habent eadem: sed quo

Turbinata.

Papauer. Μήκων.

minores,& minutiora: & in iis ipsis alia explanatius, alia obscurius, ut di- E
ctum est. Vniualuę autem & biualuę genus, partim iis simile est, partim di- *Vniualuia.* *Biualuia.*
uersum. caput enim & cornicula & os obtinent, atque etiam quod linguę speciem gerat: uerum hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt: nonnulla etiã in exanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex ęquo manifestum: sed uniualuia suo fundo, ut patellę: biualuia quà mutuo testarum complexu nodóue ligantur. Quibusdam etiam quasi capillamentis, in extremis oris, hæc omnia circundantur. Quod autem ouum uocatur tem- *Ouum.*
pore quo gigni solet, altero tantum latere, dextro scilicet, biualuia habent: altero latere ostium excrementi cõtinent. Sed errore ouum hoc uocitatur, 1
quippe quod nihil ad generationem conferat, sed tale sit quale est pingue F
in sanguineo genere cum uiget, & quod bona animalis nutritione alimoniáque proueniat: quamobrem sapore per id tempus præstant, cibóque laudantur, scilicet uere & autumno. Laborant enim testata omnia per frigus & æstum, atque exuperantiam temporis ferre nequeunt. Est autem ouum hoc in testatis, quibus datum id à natura est, carni ipsi intumescẽs, nullum habens ad eius exitum foramen, sicuti albidum illud in umbilicis: id enim illis simile intelligimus. Sed huiusmodi partes (ut dixi) cum conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto aut uix sentiuntur. Quamobrem in magnis pectunculis præcipue patent. Ostium excrementi cæteris quidem à latere est: at uero patellæ feræ parte ima testæ excernitur, quà foramen in testa habetur. Et uniualuia quidẽ atque biualuia ita se ha- G
bere cernuntur. In uniuersum autẽ, nullum ex testaceis est, quod capite careat: cæteræ corporis partes nomine uacant, præter linguam, quæ omnibus
etiam inest. Caput omnia testata infrà habent plantarum modo: ut quæ ci- *Cordis proportionale.*
bum de imo capiunt, ut plantę radicibus suis hauriunt. In testatis omnibus id etiam est quod cordi proportionetur, eodem modo quo & in crustatis & mollibus, quod mutis uocatur, sed minus patet: attamen in medio quærendum hoc est, aut scilicet inter partes quæ cibum recipiũt, & quę excrementum emittunt, si fixa degunt: aut inter dexteram partem & sinistram, si incessilia sunt. Quæ silíceo tegmine operiũtur omnia, quibus saltem ingrediendi facultas est, olfactum gustũmque habere constat argumento escarum: accedunt enim ad escam à longe, utpote odorantes. Sensus item saporum iis inesse hac eadem ratione patet. sapore enim rerum earundem H
quæque delectantur, ad quas ueniunt odoribus inuitata. De uisu & auditu, quanquam nihil certi manifestíq; habemus, inquit Aristoteles: ungues tamen ad strepitũ se subtrahere, inferiúsque subsidere cernũtur, quoties ferramentum sentiunt admoueri: pectines quoque admoto digito dehiscunt, mox comprimunt se ut cernentes. Neritas item qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adeunt, quoties esca persequuntur: nec uoce ulla, sed silẽtio agunt, utpote cum & olfaciant & audiãt: nec aliter fieri posse aiunt, quin subterfugiant, si uox proferatur. Hæc Aristoteles. In marinis ostreis, inquit Plinius, auditum esse non est uerisimile. sed ad sonum mergere solent: ideo &

silentium

A silentium in mari piscantibus. Vniuersum autem testatorum genus, plantæ simile respectu gradientium animalium est. Sexus discrimen in iis quæ testa integuntur nullum omnino perspicuum est. Et plurima quidem non coire apertum est: sed an nlla coeant & per coitum generent, incertum est: sed quemadmodum in genere stirpium, aliæ fructum ferunt, aliæ sterilem sortiuntur naturam: ita etiam in his quod quidẽ pariat & generet, est: quod autem maris fungatur officio, deest. Vnum saltem ex his genus cochlearũ coire perspectum est: sed an ortus earum per coitum sit necne, nõdum exploratum satis habetur. Est sane totum hoc animalium genus modo quodam inter animalia & plantas ambiguum, & uelut in ambobus constitutũ

B generibus: munere neutrius fungitur. Nam ut planta, sexu maris & fœminæ caret, nec in altero generat: & ut animal, nullum ex se fructũ affert modo plantæ: sed consistunt & generantur ex terrena & humida quadam concretione. E limo nanque & materia putrescente, sponte naturæ oriuntur prope dixerim omnia: diuersa tamen pro limi differentia: nam in cœnoso, ostreis origo consistit, conchæ, chamæ: ungues & pectines locis arenosis sui ortus initia capiunt. Rimis cauernisque saxorum tethya generantur & glandes, & quæ per summa adhærent, ut patellæ & natices. locis enim nascuntur hæc uariis, ut alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis. Omnia uero id genus celeri incremento augentur. Quæ ex iis fauificare solent (qualia sunt, inquit Plinius, quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ) non alio modo quàm cætera testis inclusa generantur: uerum melius atque uberius quoties præexistent aliqua quæ eiusdem sunt

In cœnoso, ἐν τῷ βορβορώδει.

C generis. Condunt enim aliqua, ut purpuræ uerno tempore eundem in locum sese colligentes, quam μελικήραν aut fauaginem uocant, quæ uelut fauus est apum: uerum non ita elegans, sed quasi è putaminibus cicerum alborum multa inter se composita, struem unam sua cohæsione coagmentarint. Nullum iis patet foramen, neque ex his purpuræ cęteráue testacea enascuntur: sed coagmentatio illa fauo similis tanquam purgamentum iis est. emittunt enim, cum suos ordiuntur fauos, mucorem quẽdam (saliuarum lentorem uocat Plinius) ex quo putamina illa coagmentata consistunt. Hæc ergo rupta diffusáque omnia, humorem quem cõtinebant, in terram demittunt: mox eo quo effuderint, loco gignuntur animalcula testacea, ut

Μελικήρα. Fauago.

D purpurulæ, exordio admodum exiguo. Buccina quoque & mituli fauificare solent. Itaque ne hæc quidem quæ inter testacea fauos saliuant, alio modo quàm cætera generantur: sed sponte naturæ omnia è limo materiáque putrescente. Quod ad generationem pertinet, res ita habet. Aluntur autẽ quæ ex iis immota manent humore dulci & potulento, qui per spissa trãsmittitur. Quæ autem mobilia eadémque carne uescétia sunt, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia uero iis quæ in mari pullulant, uescuntur. Latent testata omnia, ut in mari purpura, buccinum, omnéque id genus, uerùm non eodem modo, sed absolutorum latibulum euidentius est: condunt enim secessu: aliqua uero leuiore quodam tegmine superimposito delitescunt, ut limaces. At earum quæ adhærent, non est tam manifesta latita-

tio. Quæ uero latent, non eodem tempore omnia latent, sed limaces hyeme, purpura & buccinæ canis exortu dies circiter triginta conduntur. Pectines etiam tempore eodem: sed eorum plurima sane latent, & algore urgente & æstu. Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam purpuris: cæteris squalor incommodus est. nam & minora redduntur & deteriora. Conducunt autem iis imbres, propterea quòd mare dilutius redditur: sed frigus facit profectò, ne uel in Põto uel in fluuiis gigni possint, exceptis biforibus paucis. Genus nãque uniualue potissimum rigore induratur & interit. Iam uero & lunari potestate ostrearum conchiliorúmque & concharum omnium corpora augeri & rursus minui constat. In mari rubro testata omnia mira quadam magnitudine augentur. Quæ testa intecta sunt omnia, ut pectines, tunc optima sunt cum grauida: sed quanquam testa intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, uel coitum uel partũ uidemus. uerno tamen tempore & autumno, ut dictum est, habere cernũtur ea quæ oua appellant, exceptis echinis qui cibo idonei sunt. Caro non æque omnium esculenta est: & excrementum quod papauer uocatur, quibusdam cibo idoneum, quibusdam non idoneum est. Modice collui debent omnia testacea in cibis, quia saporis gratia perit. Testaceis omnibus commune hoc est, ut salsum quendam in sua carne succum habeant, quo aluum citare nata sunt: id quod unicuique magis minúsue datum est. Quæ enim dura carne cõstant, minus hoc habent quàm ostreæ, quæ sane omniũ mollissimam habent carnem: paruæ uero chamæ, sphondili, solenes, purpuræ buccinæque & alia id genus, duram. Itaque ostreæ minus quidem nutriunt, & aluum facilius mouent: quæ autem duriora sunt, uberius alũt, & difficilius concoquuntur. Purpuræ buccinæq; duriore sunt carne, succúmque efficiunt crassiorem: sed caro in aliis, præsertim in ostreis humidior tenaciórque est. Præterea quæ duram habent carnem, ut concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia sunt. Qua quidem ratione sæpius ea exhibere solemus iis, quibus ex malorum succorum copia cibus in uentre corrumpitur: siue eò ex iecinore adfluant, seu in ipsius uentriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, iis quibus cibus in uentre corrumpitur, in optima aqua bis térue decocta, ita ut cũ salsa prior iam sentiatur, in aliam quæ pura sit transferatur: ex iis quæ duram carnem habẽt, succus procreatur quem crudum uocãt, sicuti quæ mollem pituitosus. Quemadmodum uero ea quæ succum illum salsum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum sistat, ita si (cum sale & garo condita fuerint) eorum ebiberis iusculũ, uenter quidem abunde mouebitur, corpus uero nihil fere sentiet alimenti. at caro ipsa solidior, & difficilius concoquitur, & crudum crassúmque ac frigidum gignit succum: maximáque ex parte lentum ac pituitosum: quamobrẽ senibus maxime incõmoda est ostrearum, & testatorum omnium caro. Mnesitheus Atheniensis de testatis hęc prodidit, Ostrea, chamę & mituli cæteráque id genus, carnẽ habent, quæ ob salsum quem in se continent succum, ægre concoquitur: &, si cruda edantur, aluũ cient. Quòd si concoquantur, uel in quouis humore, magnam-

A gnam salsuginis partem in eo relinquunt: quo fit ut eorum iuscula aluum turbent: caro uero ipsa, salsi illius succi iam expers, minime uentrē perturbet. Quòd si probe assentur conchę, maxime tum salsæ euadēt, ut quæ succum iam habeant ab igne ueluti succēsum, & prope dixerim absumptum. Ad aluum utinámue ciendam cæteris præstant mituli, ostreæ, pectunculi & chamæ, ut author est Diocles Caristius.

1 Sed errore ouum hic uocitatur, &c. Xenocrates humorem album uocat & lacteum: Plinius etiā lac, ut de ostreis, quòd circa initia æstatis sint multo lacte prægnātia. 2 Emittunt enim, &c. Et nuper, inquit Plinius, cōpertum in ostrearis humorem iis fœtificum lactis modo effluere. *Lacteus humor.* *Lac.*

B De turbinatis. Cap. CCXXXV.

SVnt testacei generis, ut nuper diximus, alia turbinata, alia biualuia, alia uniualuia. Turbinato generi hoc fere peculiare est, ut testæ ea pars quæ à capite remotissima habetur in anfractum torqueatur. Mouentur eadem omnia parte dextra, nō ad clauiculam, sed in aduersum. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia fere gerunt. naturáque omniū, maxima quidem ex parte, in eorum partibus similis constat: nec nisi magnitudine uariat, ut modo diximus. Turbinati generis alia in anfractū intorta, ut cochlearum genera: alia in globum circumacta, ut echinorum genera. *Turbinatum. στρομβοειδής. στρομβώδης.*

De cochleis. Cap. CCXXXVI.

TVrbinati generis cochlea est, & in anfractum intorta cochlearum o-
1 mnium caro testis penitus inclusa continetur, nec ulla ex parte conspi *Cochlea.*
C cua est, excepto capite. Quòd si testam detraxeris hebetescit cochlea atque *κοχλίας.*
expirat. Exerunt se domicilio, bináque ceu cornua prætendūt contrahúnt- *κόχλος.*
que: oculis carent, ideo corniculis prætentant iter. Caput in iis modo quodam equinam speciē præ se fert. Os habent & dentes acutos, duros, breues: indicio est à minimis earum derosas uites. Ex testatis, unum cochlearū genus coire perspectum est: sed an ortus earum per coitum sit necne, nōdum satis exploratum habemus. cochleæ pariter omnes, autumno & uere sua oua habere uisuntur. Varia sunt cochlearum genera: sunt oblongæ quibus
2 tubę loco utuntur tibicines: (echinophoros uocāt aliqui, aut eclinophoros)
Sunt & rotundæ in oleario usu, quibus scilicet oleum effunditur, & πεντα-
3 δάκτυλοι, & quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur: iterum *Echinophori, uel Eclinophori*
D sunt aquatiles, sunt & terrestres. Aquatilium aliæ marinæ sunt, stomacho *Cochleæ rotūdæ*
utiliores: aliæ fluuiatiles, quæ uirus habent. In terra gignitur cochlea terre- *πεντεδάκτυλοι.*
stris, in testaceo genere pene sola, quæ & limax dicitur. Sūt ex cochlearum *Cochlea terrestris.*
generibus quæ aceratæ uocantur, latæ, multifariámque nascentes: sunt *Limax.*
enim & è terrestribus quędā, quæ latæ & minutę passim inueniuntur. Sunt *κοχλίας χερσαῖος.*
etiam cochleæ quædam nudæ, in Africa maxime: & passim quoque ober- *κόχλους.*
4 rantes minutæ quædam longęque & candidæ. Sunt & quos seselos uocant, *Aceratæ.*
aut seselitas, genus syluestre uepribus frutetísque cohęrens, & quasi agglu- *Cochleæ latæ.*
tinatum. Pręterea sunt in Liguriæ alpibus quę πωμάτιαι ab operculo illo suo *Cochlea nuda.* *Cochlea cādida.*
appellantur, quo ueluti tegmine superimposito latent (quanq̃ omnes etiā *Longa.*
limaces leuiore quodā tegmine sibi superimposito, hyeme latent.) Genus *Seseli, Seselitæ.* *πωματίαι.*

hoc minus uulgare est. Adhærêt operculo eiusmodi testę se operiêtes, obru E
te terra semper. Hæ circa maritimas tantum alpes quondā effossæ, cœpere
iā erui & in Velitemo. In Balearibus insulis cauaticæ appellatæ (quoniā
in speluncis nascuntur) non prorepunt è cauis terræ, neque herba uiuunt,
sed uuæ modo inter se cohærent. Cocblearum aliæ alijs præstant: marinæ
stomacho utiles sunt, & facile aluo excernuntur. Fluuiatiles & albæ uirus
habent: terrestres uero stomacho utiles sunt. In his autē laudatissimæ sunt
Sardonicæ. Aphricanæ, & in his Solitanæ, Astipaleicæ, & quæ in Chio gi-
gnūtur: & Siculę, modicæ, quoniā magnitudo duras facit & sine succo. Ba-
learicæ quoque quas cauaticas uocari diximus: & quæ in Liguriæ alpibus
pomatiæ. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Syluestres autem, quas fesilos
appellauimus, & uentrē & stomachum turbant: uomitiones excitant, & al- F
uum soluunt. Illyricis magnitudo præcipua est, Aphricanis fœcūditas, So-
litanis nobilitas, albæ in Reatino agro nascuntur. Strabo cochleas prædicat 5
Linusias. Cochleę quoque altiles ganeam impleuere: quę in eam magnitu-
dinem perductæ sunt, ut octoginta quadrantes caperent singularum cali-
ces: author est M. Varro. Cochleæ crassum procreat succum: súntque duræ
& concoctu difficiles. Quæ rotundæ sunt, earum grandiores, carnosæ sunt,
uirúsque habent, & choleram gignunt: at minores non nullis in usu cibario
sunt cum aceto mulso cōditæ rutáque uiridi & pipere. At uero qui eclino-
phori aut echinophori dicuntur, pētadactylique, & quibus in acumen cla
uicula intorquetur, graciliore quidem sunt carne, sed saturitatem citius q̄
aliæ pariunt, stomachóq; innatant. In cochleis marinis omnibus, quod col- G
lum uocatur suauius est: súntque, si cum terrestribus conferantur, leues, fra
giles, boníque succi, nec facile corrumpūtur. Terrestres uero cochleæ (quas
limaces appellauimus) sicuti & aliæ, duram habent carnem, cōcoctioni re-
nitentem: quæ tamen si rectè concoquatur, uberrime alit, & meatus exi-
guos obstruit: qua de causa cum aceto & lasere ad esum cōdiri solent. Suc-
cus etiam ipsis inest, ut & aliis testatis, qui uentrem citet: qui si coquendo
eximatur, reliqua caro aluum sistet, egregiéq; alit, & stomacho idonea est. 6
Et cochlearū cibus, inquit Plinius, stomacho medetur: in aqua eas subfer-
uefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito,
atque ita è uino garóque sumi, præcipue Africanas. Nuper hoc cōpertum
plurimis prodesse. Id quoque obseruant, ut numero impari sumant: uirus
tamen earum grauitatem halitus facit. prosunt & sanguinem excreātibus H
dempta testa tritæ, in aquæ potu: asperitatem faucium & distillationes le-
niunt cochleæ. Coqui debent in lacte: demptóque tantum terreno cōteri,
& in passo dari potui. Cochleæ crudæ tritæ cum aqua tepida cyathis tri-
bus si sorbeantur, tussim sedāt. Et cochleę in cibos iis quos linquit animus,
aut quorum alienatur mens: aut quibus uertigines sunt, ex passi cyathis tri
bus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ in potu datæ diebus pluri-
mum nouem. Aliqui singulas primo die dedêre: sequenti binas, tertio ter-
nas, quarto duas, quinto unā: sic & suspiria emendant & uomicas. Cochleæ
uiuæ corpus & presertim Africanæ, cum aceto deuoratum stomachi dolo-
res

Cauaticæ cochleæ.

Quo pacto cochleas præparare oporteat, docet Plinius lib. 30.

A res mitigat: tritá unà cum testa uino & myrrha, si exiguũ inde bibatur, colli
uesicæq́ue cruciatus sanat. Et cochleæ nudæ (de quibus diximus) in Africa
maxime inueniuntur, utilissimæ dysentericis. quinæ combustæ cum dena-
rij pondere dimidij acatiæ, é xque eo cinere dantur cochlearia bina in uino
myrtite aut quolibet austero, cũ pari modo calidæ. Cochleas bibi iubent
exemptas testis tritásque treis in uini cyathis: sequenti die duas, tertia die
unam, ut stillicidia urinæ emendent: testarum uero inanium cinerem, ad
calculos pellendos. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: item con-
ceptum impositæ cum croco. Eædem ex amilo & tragacantho illitæ proflu
uia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo: & uuluam auersam
corrigunt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleæ denarij pondus adda-
B tur & cyperi. Inflationes quoque uuluarum discutiunt exemptæ testis, tri-
tæq́ue cum rosaceo: ad hoc Astipaleicæ maxime eligũtur: alio modo Afri-
canæ binæ cũ fœno Græco, quod tribus digitis capiatur, additis mellis co
chlearibus quatuor illinuntur, aluo prius irino succo perunctæ. Sũt & mi-
nutæ longæq́ue candidæ cochleæ passim oberrãtes: eæ arefactæ sole in te-
gulis, rusæq́; in farina, miscẽtur lomento æquis portionibus: candorẽq́; &
leuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latę cũ po
lenta. Pręcipiũt & cochleę crudę carnẽ tritam bibere ex aqua calida in tussi
cruenta. Quartanis cochleæ fluuiatiles mederi dicuntur in cibo recentes.
Quidam ob id adseruant sale, ut dent tritas in potu. Ictibus scorpionũ car-
nes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctę. quidam ob id salsas
C quoque adseruant: imponunt & ipsis plagis. Cochlearum terrestrium triũ
caro quamoptime trita adiectis uini nigri cyathis tribus, hepaticis biben-
da datur calida: quam uim à totius substantiæ proprietate habere eas docet
Galenus: in febribus tamen cũ aqua calida. Capitis doloribus remedio sunt
cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita, ex his
duritia lapidea exempta (est autem ea calculi latitudine): quæ alligantur &
minutæ illinuntur fronti tritæ. Item limacis inter duas orbitas inuentæ os-
siculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula agnina adalliga-
tum, idem præstat: quod remedium pluribus sempérque prodest. Inueniũ-
tur in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionẽ facilẽ prę-
stant adalligatæ. Limacis quoque lapillum siue ossiculum quod inuenitur
D in dorso adalligatum dentitioni prodesse confirmãt. Cochleæ quæ sunt in
usu cibi cum myrrha aut turtis polline auriũ dolores sanant. Item minutæ
& latæ fracturis aurium illinuntur cum melle: è naribus fluentem sangui-
nem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Et recentia uulnera conglutinãt *Tritæ ex aceto, inquit Dioscorides.*
tusæ & impositæ, & nomas sistũt. Arũdines & tela, quæq́ue alia extrahen-
da sunt corpori, cochleæ ex iis quæ gregarim folia sectantur contusæ im-
positæq́; cũ testis: & eæ quæ manduntur exemptæ testis. Cochleæ unà cum
testis tritæ aqua intercute laborantibus, toti uentri, in arthriticis autem,
articulis ipsis imponũtur, quousque sponte decidant: ægre nanque diuelli
poterunt. Desiccant admodum, etiam si in alto crassus lentúsque insederit
humor. Quapropter idem agẽdum quoque in iis quæ ex ictu orti sunt tu-

moribus, etiam si ægre dissolui patiantur, & aurium cõtusionibus. Carnes E
earum aut sole aut cum thure & myrrha illitæ, cum uulnera alia, tum maxi
me quæ in neruis, etiam si cum contusione euenerint, conglutinant. Co-
Κοχλίου μύξα. chlearum humor qui μύξα, id est, mucus uocatur, uel sola absque carne unà
cum thure, aloe, & myrrha, uel horum uno quopiã, uel omnibus simul usq;
ad cerati consistentiam, medicamentum fit, quod tenaciter adhæret, auri-
úmque tumores quibus mucosus humor inest, efficaciter exsiccat: frontíq;
Mucus. impositus oculorum fluxiones sistit. ubi uero muci copiã colligere uoles,
μύξα. cochlearum carnem stilo pungito: ita nanque humoris plurimũ emittunt,
præsertim si nuper captæ fuerint. Idem humor palpebrarum pilos agluti-
nat. Testem si descenderit cochlearum spuma illini uolunt. Cochleæ ustæ F
uehementer exsiccantis, & modice calfacientis sunt facultatis. Dysenteriæ
mirifice prosunt, ubi locus nondum putredinem senserit: quatuor scilicet
partibus cineris, adiecta piperis albi parte una, & duabus gallarum. Tollit
ex facie uitia cochlearum quæ latæ & minutæ passim inueniuntur, cũ mel-
le cinis. Et omnium quidem cochlearum cinis, inquit Plinius, spissat, calfa-
cit sinectica ui: & ideo causticis commiscetur, psorísque & lepris & lenti-
gini illinitur. Testæ cochlearũ omnium, ut author est Dioscorides, crema-
tæ excalfaciendi & urendi facultatem habent: purgant lepras, uitiligines,
dentésque, oculorum cicatrices emendant, & uitia cutis in facie (ἐφήλεις uo-
cant) albugines, ac uisus hebetudines, si unà cum carne sua ustæ tritæque il-
Στρόμβος. *Turbo.* linantur. Strombos turbinésue sunt, qui modo aquatiles cocbleas, modo 7
marinas uocent. Strombi, inquit Oribasius, duri sunt, concoctúque diffici-
les: & quo maiores, eò duriores euadunt. Cũ sinapi eduntur, & ex aceto: at G
uero strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitãt odore. Prosunt & car
diacis: strombi quoque carnes tritæ & in mulsi tribus heminis, pari modo
aquæ, aut si febres sunt ex aqua mulsa datæ proficiunt. 8

Κόχλος. *Vmbilicus.* 1 κόχλους & κοχλίας, Theodorus nõnunquam umbilicos uertit: quasi sit umbilicus
genus quoddam testaceum aliud à cochleis. uti sentit etiã Massarius uerum quòd um-
bilicus, quem Theodorus pro κοχλίας dixit lib. 5 histor. animaliũ, idẽ sit quod cochlea,
uidetur ex Athenæo. lib. 2. Sed de κόχλῳ & κοχλίᾳ infra pluribus agetur. 2 Cochleæ,
Pẽtadactyles. &c. Theodorus κοχλίας hoc in loco umbilicos uertit. 3 πενταδάκτυλοι, uel pentada-
Melicẽbales, uel Melitem-bales. ctyles. His adduntur à Plinio melicembales, uel melitembales. 4 Sunt & quos se-
silos &c. Hæ forsitan sunt de quibus Plinius lib. 30. Cochleæ ex his quæ gregatim fo-
lia sectantur. 5 Linusiæ, ab agro cui nomen Lino est iuxta Pityuntem. Hæc Hermo- H
laus. 6 Qui si coquendo, &c. Quonammodo coqui debeat cochlea condiríq;, do-
cent Galenus & Oribasius. 7 Strombos turbinésue, &c. Cancellus qui turbinem
subit, inquit Aristoteles, oblongior est τῶν ἐν τοῖς στρόμβοις. Strombum alium esse a co-
chlea, uel ex Plinio manifestum est lib. 32: Theodorus turbinem interpretatur. 8
Κόχλος. Confunduntur apud Græcos, uel ipsum Aristotelem, κόχλος & κοχλίας. fere tamẽ Ari-
Κοχλίας. stoteli κόχλος umbilicum, id est, cocbleam marinam significat: κοχλίας uero terrestrem
Vmbilicus. cochleam. κόχλος nonnunquam etiam generale est, ut Pausanias in Laconicis: κόχλους
ad purpuræ tincturam maxime idoneos ferunt Laconicæ maritima. Est apud Aristo-
Κοκκάλιον. telem & κοκκάλιον & Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) co-
κόκκαλον. chleæ genus, & ut uidetur terrestre genus testaceum, à limace diuersum. Abrotone, ut
Abrotone. Hermolao placet, limacis genus est: quanquã sunt qui locustam putent item qui apẽ,
Limax. alij qui piratã in eo uocabulo intelligant. Limacem Hesiodus φερέοικον uocauit, quasi
domiportã

A domiportam dixeris. In sympofiis etiam proponi solitam quæstionem ludicram (γρῖφον uocant) de limace scribit Athenæus, ὑλογενὴς, ἀκάνθωτος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. Ad cuius exemplum, ut uult Hermolaus, Cicero limacẽ ita finit, Terrigenã, herbigradã, domiportam, sanguine cassam. Teucer uero ita, Animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum

1 De muricum generibus, ut purpura, buccino, & reliquis.
Cap. CCXXXVII.

Concha turbinati generis purpura est, canaliculatim è testa procurrit il- *Purpura. πορφύρα.*
li rostrum, & canaliculi latus introrsus tabulatũ seu leue est, quà pro- *Aliàs, canicu-*
2 feratur lingua: præterea clauata est ad turbinem usque, aculeis in orbem se- *latim, & cuni-*
ptenis fere. Totidem autem in testa clauiculæ reperiuntur orbes quot ha- *culi.*
B bet purpura annos. Lingua purpuræ (quam promuscidem uocant) digito *Aliàs, tubula-*
longior, firma & torosa est, duritia tanta ut tum conchulas, tum etiam sui *tum.*
generis testas perforare possit, quà & pascitur. Florem illum suum tingendis expetitum uestibus, inter papauer dictum & collũ in candida uena continet, supra eam partem quam uentrem appellant, in quibusdam nigrum, in nonnullis rubidum: tingit hic pressus cum extrahitur, & inficit manum. Quod ouum uocatur, semper habet purpura. Genera earum plura, pabu- *Purpurarum*
lo & solo discreta. Lutensæ putri limo, & algensẽ enutritum alga, uilissimũ. *genera.*
utrisque melius Teniense in Tenei maris ora collectum. Est & quod calculosum uocatur, & dialutense aliud. Et nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectron Idæ promõtoria gignuntur. Ad Car-
C teiam inueniri traduntur & purpuræ & buccinæ ἀκακότυλοι, id est, quarum testæ decem cotularum sunt capaces: aliæ paruæ sunt, ut quas Euripus fert & Caria. Pelagiæ magnę scabræque sunt, paruæ ad litora & oras reperiun- *Pelagiæ, αἱ δ' ἐν τοῖς κόλ-*
tur. Partes item aquloniæ nigras, austrinæ rubras magna ex parte ferunt. *ποις.*
Capiuntur, inquit Aristoteles, tempore uerno cum fauos extruunt: caniculæ tempore fere nullæ capiuntur: non enim tantisper pascuntur, sed se abscondunt & latent circiter triginta dies. Plinius capi eas post canis ortum, aut ante uernum tempus utilissimum censuit: quoniam cum fœtificauere fluxos habent succos. Fauificantes uerno tempore generant hyeme abeũte, eo quo diximus modo. celeri deinde incremento augentur, quippe quæ anno perfici possunt: uiuunt purpuræ annos circiter sex, uel cum plurimũ
D septem: incrementum earum patet per orbes. Totidem enim, ut modo diximus, in testa clauiculæ reperiuntur orbes, quot habent purpuræ annos. Purpurarum caro, sicuti & cæterorum testatorum, dura est: ac proinde iis *Purpuræ maio-*
exhiberi solet, quibus ex malorum succorum copia cibus in uẽtriculo cor- *res duræ sunt,*
rumpitur. Et harum quidem & buccinarum caro durior est quàm aliorũ, *inquit Xeno-*
succumque gignit crassiorem, minus tamen glutinosum tenacémque: sed *crates.*
in earum partibus discrimen est. Quod collum nanque appellatur, præ duritie dentibus ægre conficitur, concoquitúrque difficulter, nec facile corrũpitur: parciorémque succum generat & stomacho gratum est. Partes uero inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera uocantur, molles sunt ac facilius
1 quàm colla conficiuntur: aluum mouent, & urinam sudorésque ac saliuam

cient. Harum frequentior usus choleram gignit. Proprium his atque sole- E
nibus hoc contingit, ut eorum iusculum cum coquutur, crassius reddatur. Purpuræ testa cremata exiccandi uim possidet, dentes abstergit, carnem excrescentem reprimit, ulceribus malignis conuenit: & ulceribus quoque putridis si cum aceto aut posca aut uino mulso aut oxymelite imponatur. Purpurarum opercula in oleo cocta capillorum defluuium sistit: cum aceto epota lienis tumorem comprimit: suffocationes quæ ab utero oriuntur, suffitu prohibet, secundásque eicit. Buccinum concha etiam turbinata & 3 in anfractum intorta est, sed quàm purpura minor (unde & à quibusdã filius purpuræ dicitur) ad similitudinem eius buccini quo sonus editur: unde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Testa illi non est aculeis clauata quemadmodum purpuræ, sed scabra tamen. Et totidem etiã F in clauiculæ testa reperientur orbes, quot habet buccinum annos. Promuscidem siue linguam habet, ut purpura, firmam & torosam, qua pascitur, qua etiam testas perforare potest. Quod in eo ouum uocatur, semper continet, sed aliàs maius, aliàs minus. Ad muricatum purpureúmue colorem etiam ut purpura exquiritur, sed buccinum per se damnatur, quoniã phucum, id est, rubidi coloris splendorem, remittit. Buccinis etiam idem modus gignendi qui purpuris, tempúsque idem est: iis nanque & fauificare in more est, & uete generantur hyeme abeunte. Latitant etiam canis exortu circiter triginta dies: non nisi petris adhæret buccinum, circáque scopulos legitur. Buccina lunæ incremento fiunt pleniora: æstate uero gracilescunt. alendi facultate purpuræ simile buccinum est, uerum durius est. Quod in his collum uocatur, aluum mouet, difficilius concoquitur: stomacho idoneum est, nec facile corrumpitur & mediocriter alit. Ex sinapi conditur in G cibum, aut aceto, succo cyrenaico, aut pipere. Totum uero buccinum si unà cum papauere uocato coquitur, sistit potius aluum & sitim facit. Quod papauer appellatur ac parte inferiore reperitur, mollius est, & facile corrũpitur. Oleum in quo decoctum fuerit uiuum buccinum, dolores sedat auribus infusum. Buccinorum testa cremata non aliter atque purpurarum, exsiccat egregie, & ut mordacitatis omnis expers, ulceribus malignis prodest, & putridis quoque cum aceto aut uino mulso, aut oxymelite. Eadem purpuris præstant concremata buccina (inquit Dioscorides) sed uehementius urunt. Si quis testam sale plenam fictili crudo comburat, dentifricio H conuenit, ambustis utiliter illinitur, ubi soli medicamentum minime oportet: nam postea quàm ulcus cicatricem duxerit, sponte sua decidet. Muricum etiam generis sunt, quæ uocant Græci colycia: alij corychia uel corypha, turbinata æque, sed minora multo, & oris halitum custodientia. Congenerum omnium, quæcũque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicatur coryphia. Suntque & ori & stomacho grata, aluúmque & urinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copiosius alunt iurulenta, assa uero dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more aluum stringit potius.

Buccinum. Κήρυξ Murex. Purpuræ filius.

Suspecta hoc in loco uidetur Oribasij exemplaria.

Colycia. Corychia. Corypha.

Murex.

1 De muricum. Murex & si unam speciem significet, scilicet buccinum, generale tamen

A ramen est, ut recte admonet Hermolaus, sicuti & conchylium: purpuram enim com- *Conchylium.*
prehendit murex & alia, ut infrà uidebitur. Muricum cinis, inquit Plinius, dentifriciũ
est. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierũ purgat cũ melle
illitus, cutémque erugat, extendítque septenis diebus illitus, ita ut octauo, candido o-
uorum foueantur. 2 Est & apud Athenæum ἡδυπορφύρα, sed alia à purpura, uel sal- *Ἡδυπορφύρα.*
tem genus quoddam à purpura diuersum. 3 Buccinum & buccina etiam dicitur *Buccina.*
instrumentum illud quo sonus editur: cuius formam præclare descripsit Ouidius,
-Caua buccina sumitur illi Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo.

De strabelo & nerite. Cap. CCXXXVIII.

1 STrabelus concha est purpuræ & buccino similis, cuius testa idonea no- *Στράβηλος.*
tatur, ut ex ea sonus edatur. E turbinatorum genere nerites siue natex *Ἀστράβηλος.* *Nerites.*
B est magnitudine exigua: testam habet læuem, amplam, rotũdam: forma il- *Natex.*
2 li buccinis proxima est, papauere tamen non nigro, ut illa, sed rubro. Testæ *Νηρείτης.*
3 adnexum corpus medium eius firmiter est. Pascuntur natices mari trãquil
lo, absolutæ saxis: at quoties flatus urgent, saxis adhærescũt more lepadum
& aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem: nec sine tegmine dimoto
adhærent, quod uelut operimentum sibi possident. Et modus hic idem est
purpuris, buccinis & omnibus generis eiusdem. In saxis ad imam maris se-
dem adhærescens nascitur nerites: & eò maris ubi sordium uacuitas est &
tranquillitas, uiget. Olfaciunt natices & audiũt, adeo ut fieri nõ posse aiũt,
quin subterfugiant piscatores si uox proferatur. Concha est, quam Mutia-
nus muricem esse arbitratur, latiorem purpura, neque aspero, neque rotun *Murex.*
C do ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque la
tere sese colligente: quibus inhærentibus plenam uẽtis stetisse nauim por-
tantem nuntios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, conchásq; quæ
4 id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Porro de conchis quæ ue- *Conchæ uene-*
neriæ dicuntur, ita refert Plinius, Nauigant ueneriæ, præbentésque conca- *riæ.*
5 uam sui partem & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant.

1 An idem sit strabelus cum echinophoto, uel echinophoro cochlea? de quo suprà inter cochleas. 2 Nerites siue natex. Νηρείτης καὶ ἀνηρείτης, καὶ ἀνάρτης apud Athenæum, ut opinor. *Ἀνηρείτης.* *Ἀνάρτης.* 3 Rotundam. Rotundiorem esse nerites testam quam sit turbinis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille cõcharum hospes à turbinis testæ forma, qui turbinem subit quàm qui neritem. *Turbo.* 4 Periandri historia quonam modo nobiles Corcyrensium pueros Sardas miserit exsecandos, habetur
D apud Herodotum lib. 3. 5 Nauigant ueneriæ, &c. In nonnullis codicibus habetur nauigant nerites, &c. *Nerites.*

De echinis. Cap. CCXXXIX.

EChinus testaceorum omniũ maxime à natura munitus est: quippe cui testa (quam habet in globum circumactam) undique spinis frequentibus circumuallata celetur: id quod soli inter testata peculiare est: atque hoc item peculiare echinis est, ut nullam intus carnem contineant: sed uice carnis nigra quædam circum ab ore fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Quod caput echini appellant & os, uersum in terram est: quod *Ἐχῖνος.*
1 uero ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habetur. Dentes quini

echinis omnibus sunt, inquit Aristoteles, caui intrinsecus, inter quos ca- E
runcula quædam interiacens, linguæ officio fungitur. Mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinque distinctus: perinde ac si plures uentres essent, plenus excrementi: cuius meatus omnes in exitu excrementi coeunt, quà testa perforata est. uentri autem subdita sunt quæ oua appellant, membrana quadam obducta, eodem in omnibus impari quinario numero. Sūt uero omnibus oua, sed nonnullis exigua nec cibo apta. Echinorum nigra 1 la quæ parte superiore ad dentium originem pendent, & amara sunt, nec esculenta. Genera echinorum plura sunt: primum quod cibo idoneum est, in quo quæ oua appellant, magna esculentáque semper cōsistunt, & in ma 2 iore corpore & in minore: nam nouelli adhuc paruiq; pleniusculi illis constant, & maxime plenilunijs diebúsque tepidis redduntur pleniores. Secun 3 dum ac tertium spatagi & brissi, quę genera pelagia sunt, raráque inuentu. F
Ad hæc quæ echinometra appellatur, magnitudine omnes superat. Echinometræ appellātur, inquit Plinius, quorum spinæ longissimæ, calices minimi. Genus item aliud est minutum, pelagicum, spinis grandibus, longis, prædurísque modo pene lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad distillationes urinæ medicamento utuntur. Circa Toronem echini nascuntur cādidi & testa & spina & ouo, augeri forma productiore soliti: spina his patua nec rigida, sed mollior. Nigra autem illa oti proxima pluta, & ad foramen exterius coeuntia habentur, sed disiuncta inter sese. Echini omnes spinis loco pedum utuntur: his enim nitibundi mouentur, sedémque permutant. Omnibus autē ingredi est in orbem uolui: itáque detritis semper aculeis inueniuntur. Mouentur agilius & frequētius qui sunt cibo ido G
nei: cuius rei argumētum quòd semper algæ aliquid suis spinis implexum gerant. Tradunt seuitiam maris præsagire echinos, correptísque operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes seséque saburrantes: nolunt enim uolutatione spinas atterere. Quod ubi uidere nautici, statim pluribus anchoris nauigia infrenant. Ex echinis alij rufi sunt, alij flaui: sunt & alijs coloribus echini, sed ij cæteris præstāt. Inter testacea omnia quibus facultas ingrediendi est, olfactum echini minime habere uidentur. Stomacho uentríque idoneus est echinus, boníque succi, & urinam ciet. Exiguum corpori præstat alimētum, neque plane crassum neque tenuem, sed mediocrem.
Contra dorycnium echini maxime prosunt, & iis qui succum carpathi bi- H
berint, præcipue eius iure sumpto. Echini cum spinis suis contusi calculos sanant: modus singulis hemina bibitur donec prosit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Totum echini corpus ustum, cinerem facit extergentis digerentísque facultatis, quo nonnulli ad excrescentem in ulceribus carnem, & ad sordida ulcera sunt usi. Echini testam crematam hæc efficere prodit Dioscorides. Cutem in alopeciis replet echini unà cum carnibus suis crematis cinis.

Plinius. Oua omniū amara, quina numero

Spatagi. Brissi, Βρύσσοι. Echinometra, Ἐχινομήτρα.

Echini cādidi.

Quonā modo parentur conducantúrque ad esum, docet Galenus.

Echini ouarÿ Spatangæ. Patangæ.

1 Dentes quini. Echinis quinos esse dentes, unde intelligi potuerit, miror, inquit Plinius. 2 Oua appellant, &c. Ouarios echinos hos uocat Hermolaus. 3 Spatagi brissi. Spatangas aut patangas, Hermolaus dicit.

De

A De balano. Cap. CCXL. *Balanus.*

1 BAlanus aut glans nomē habet à similitudine glandium quercinarum. *Βάλανος.*
E genere est testatorum immobilium: testa leui. olfactū nullum habe- *Glans.*
re cernitur. Nascuntur balani circa rimas cauernásque saxorum. Carnem
habent duram: in cibo laudantur præcipue qui iis nascuntur locis ubi ma-
rinæ admiscetur fluuiatilis aqua, saxis adhærentes: sunt nanque ij dulces &
habitiores pleniorésque: copiosum præbent succū, quo & abunde nutriunt *Habitiores pleniorésque, εὐτροφώτεροι.*
aluúmque mouent: ori stomachóque grati: teneriorem habent carnem, &
urinam ciunt. Decoctum quoque eorum aluum cier epotum: quæ uero sa-
xis non adhærescunt, acres sunt & medicamentosi, magísq; aluum pertur-
B bant, sed urinam minus citāt. Hæc Xenocrates: Athenæus uero, Alocis, in-
quit, discrimina sortiti sunt balani: quandoquidem in Ægypto optimi gi-
gnuntur & suauissimi: tenelli, oríque ac uentriculo grati: qui & succum &
alimentum præstant copiosum, urinam atque aluum mouent: in aliis uero
locis sapore inueniuntur magis salso.

1 Balanús, &c. Sphōdylus apud Galenum & Columellam: Plinius uero tāquam *Sphondylus.*
diuersa animalia enumerat. Est apud Paulū cōdylos concharum genus, forsitā idem. *Condylos.*

De uniualuibus, ut de lepade & aure marina. Cap. CCXLI.

1 EX uniualuium genere lepas siue patella est, eorum scilicet quæ simplici *Λεπάς.*
ualuula constant: singulari enim testa cōtinetur lepas, & ea quidē læui: *Λεπὰς ἀγρία.*
altera uero eius pars superficiei derecta carnem ostentar. Saxis testa in dor-
C sum data adhæret: fitque alieno septo quodammodo biualuis, ut eo modo
se concludendo tueatur. Os habet, & post os uentrem esse in hoc etiam ge-
nere patet: & illa præterea quæ oua uocantur: quod etiam papauer appella-
tur, in imo continetur. Excrementum quoque eius parte ima testæ excer-
nitur, qua foramē in testa habetur. Gignitur lepas circa cauernas rimásque
saxorum. Et quāuis saxis adhærendo uiuat, saxis tamen quandoque etiam
absolui, in pastúmque ferri solet, alióque transire. Magna quidem ex parte,
paruulæ gignuntur lepades: quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitu
dinem æquant: maxime autem in Indico mari: ut & alia omnia inueniun-
2 tur. Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem, paucíque succi: elixę,
D condimento redduntur gratiores. Eiusdē generis cum lepade & aporrhais *Ἀπορρἀϊς.*
3 est: & more lepadum saxis adhæret. Quæ ὦτια, id est, auriculæ dicuntur, sa- *ὦτια.*
4 xis adhærent. Hæc neque palato neque stomacho grata sunt: frixa tamen *ὠτάρια.*
eduntur: neque enim aliter placebunt: nutrimenti plurimum exhibēt, nec
facile excernūtur. Circa Pharum insulam Alexandriæ uicinam multa pro-
5 ueniunt: in Illyrico uero & sinu Ionico gignuntur magna. Sūt & pholades *Φολάς.*
apud Athenæum, quæ & nutriunt plurimum: sed uirus olent, prauíque
succi sunt. *Patella.*

1 Aristoteles λεπάδα & λεπάδα ἀγρίαν appellat, & οὖς θαλάττιον. Theodorus patellam, *Patella fera.*
patellam feram & aurem marinam. 2 Concoctu difficile, &c. Εὐκατέργαστοι, in A- *Οὖς θαλάττιον.*
thenæo, id est, concoctū faciles, sed forsitan menda est in exēplaribus, 3 Aporrhais, *Auris marina.*
&c. Theodorus muricem interpretatur. 4 Quæ ὦτια, &c. Vti Antigonus Caristius *Murex.*

ὄνς ἀφροδίτης. tradidit, ὃς ἀφροδίτης uocatur Æolice. 5 Videntur & φολάδες apud Athenæum ex E eodem esse genere cum his.

De biualuibus, & primo de ostreis. Cap. CCXLII.

ὄστρεον. λιμνόστρεον. ὀστρεῖον. Ostreum. Ostrea.

E Biualuium genere ostrea est, testa illi aspera scabráque crassioribus la- 1
bris. Quod ouum uocatur, non semper, sed uere habent ostreæ: mox e-
nim tempore procedente, minuitur: demúmque totum prope aboletur: in cœnoso maxime limo gignuntur. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. gignūtur tamen in petrosis carentibúsque dulcium aquarum aduentu. Gignuntur etiam quandoq; & in fluuijs & paludibus stagnantibúsue locis. uerum optima sunt ostrea marina, quæ prope paludem aut fluuium nascuntur: maiora enim sunt & dulciora, meliorísque succi. Quę uero ad litus aut inter saxa gignuntur ubi F
deest limi aut aquæ dulcis copia, parua sunt, dura, & gustu amara atq; mordacia, ideóque neque in cibo grata. Grandescunt sydetis quidem ratione maxime, ut diximus: sed priuatim circa initia æstatis, inquit Plinius, multo lacte prægnantia, atque ubi sol penetrat in uada. Hæc uidetur causa quare minora in quibusdam locis reperiuntur: opacitas enim prohibet incremētum: & in tristitia minus appetunt cibos. Vere, inquit Athenæus, & circa æstatis initia optima sunt plenáque & tumentia: atque unà cum dulcedine quadam marinū referūt sapoř: stomacho quoq; grata sunt. Variant coloribus: rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa in Circeiis. Præcipua uero habentur in quacunque gente, spissa & saliua sua lubrica: crassitudine potius spectanda quàm latitudine: neque in luto capta neque G
in arenosis, sed solido uado: spondylo breui atque non carnoso, nec fibris laciniosis, ac tota in aluo. Addūt peritiores notam, ambiente purpureo cri-
Callilblephara. ne fibras: eóque argumento generosa interpretantur calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferríque in ignotas aquas: sic Brūdusina in Auerno compasta, & suum retinete succū, & à Lucrino adoptate creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Discrimen etiam ostreorum fecere nationes & litora, sicuti & in aliorum aquatiliū generibus: ut & ostrea ali- 6
ubi atque alibi meliora inueniuntur. Sergius orata Lucrina nobilitabat ostrea, qui eorum uiuaria primus omnium inuenit, cum nondum Britannica seruiebāt litora. At Mutianus Cyzicena, maiora Lucrinis: dulciora Britannicis: plenora Lucensibus, teneriora Istricis: candidiora Circeiensibus: sed his neque dulciora neque teneriora esse ulla, author est. In Indico mari H
Alexandri rerum authores, pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos
Tridacna. quidam tridacna appellauit: tantæ magnitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent. Est ostrei quoddam genus, quod pictoribus usui est. crassitudine plurimum excedit, & florem illum, non intra testam, sed foris habet: compertū id genus locis Cariæ potissimum solet. Ostreotū dos in medicina in hoc loco tota dicetur: nec potest uideri satis dictum de his, cum palma mensarum din iam tribuatur illis. Ostrea testatorum omnium mollissimam habent carnem, sed glutinosam, stomacho idonea sunt, minus nutriunt, magísque aluum cient. Et cum cætera omnia elixa dantur aut assa, ostrea

A ostrea uel cruda mandi solent: quidam in sartagine frixis utuntur. Contra leporis marini uenena ostrea aduersantur. Ostrearum testæ crematæ uires habent buccinarum similes, nisi quòd minus crassarum sunt partium. Faciei sordes abstergunt, splendidos reddunt dentes. Elotæ, humida ulcera cauáque replent, atque ad cicatricem ducunt: excrescentem in ulceribus carnem reprimunt. Stomachum, inquit Plinius, unice reficiunt ostrea, fastidiis medētur, molliunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulso, tenasmo qui sine ulceratione sit, liberant: uesicarum ulcera quoque repurgant: in conchis suis cocta, uti clausa uenerint, mire distillationibus prosunt. Testæ ostreorum cinis uuam sedat, & tonsillas admixto melle. Eodem mo- *Aliàs, urinæ distillationib.*
B do parotidas, pauos, mammarúmque duritias, capitum ulcera ex aqua, cutémque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis: & dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudę si tundantur strumas sanant, & perniones pedum.

1 Ostrea, &c. ὄστρεον etiam quandoq; dicitur: quanquam ὄστρεον fere generale est omnia complectens quæ testa integuntur, ut satis explicat Gālenus 11. lib. de simplic. medic. Et ὄστρειον quoque nonnunquam æque generale est ad omnia testata. Aliquando uero ea sola comprehendit, quæ sua natura immobilia sunt.

De chamis seu conchis. Cap. CCXLIII.

1 COncharum siue chamarum genera, chame trachæa, id est aspera: cha- *χήμη.*
me leios, id est lęuis. Glycymerides, uel, ut alij uolunt, glycyamerides, *κόγχη.* *κόγχος.*
& pelorides, biualues sunt, & generis uarietate inter se distantes, & figuræ *Chame.*
2 rotunditate. Chame trachæa (quæ & à nonnullis glycymarides dicitur) ab *Concha.*
C alijs generibus differt, quòd non solum aspera scabráque sit eius testa, sed *χήμη τραχεῖα.*
striata & quasi uirgulas quasdam prominentes habens per testæ longitudi *κόγχη τραχεῖα.*
nem extensas. Caro illi intus maris salsuginem sapore refert, & duriuscula *χημίον μικρόν*
est: &, ut Icesius tradit, mali succi, parúmque nutrit, & facile excernitur: ut
3 uero Diphilus, stomacho grata est. Ab hac differt chameleios, quod testam *χημαλεῖα.*
habet lęuiorem, latiorem & pellucidam: carnémque intus suauiorem, quæ
concoctu facilis est, boníque succi, uberius alit, stomachóq; grata est. Huic *Glycymarides*
suauitate præfertur glycymarides: uetū à peloride uincitur. Pelorides reli- *Chamæ glycyamerides.*
quas magnitudine superant, sed glycimarides maiores sunt quàm pelori- *Pelorides,*
des. Glycymarides carnem habent duram, quæ non parum alimenti præ- *πελωρίδες.*
D stat: & trachæas succi bonitate superant, sed peloridibus inferiores sunt: u- *Chamæ pelorides.*
rinam magis cient glycymarides quàm pelorides. Emolliunt aluum pelo-
rides. Discrimen his etiam ex loco est, (quanquam chamæ omnes locis a-
renosis sui ortus initia capiunt:) quæ enim in Dicearchia siue Puteolis, aut
Lucrino lacu, aut circa Alexandriam nascuntur in paludibus, optimæ sunt.
Quæ uero supra Diolcum & Pharon atque Pontem, quo Pharos Alexan-
driæ iungitur, oblongæ sunt glandium quercinarum instar, & hirtæ simili-
ter atque fagorum glandes quos echinos uocant, & candidiores, carnéque *χημή.*
intus duriore pariter & acriore. Chemas, sunt qui ita diuidunt, ut alia cha- *χαμὴ βασιλικά.*
4 me trachæa dicatur, alia basilica regiáue, quæ & pelorides dicitur. Quæ ba *Pelorides.*
silicæ à nonnullis dicuntur, ab alijs peloriæ, inquit Diphilus, copiosum cre- *Peloriæ.*

ant alimentum, (præcipue quæ grandiores sunt) bonúmque gignunt suc- E
Chame. cum, & stomacho gratæ sunt, nec facile excernuntur. Chamæ cum coquútur, duriores euadunt, & suaues si rite condiantur. Chamarum, inquit Dioscorides, in exigua aqua coctarum ius aluum ciet, id cum uino assumitur.

κόρυκος. κρεῖον. γαλάδες. Concha.

1 Chame, &c. χήμη, forsitan dicta ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι. 2 Chame trachæa. Mace- 5
dones hanc κόρυκον, Attici uero κρεῖον dixere. 3 Ab hac differt chameleios, &c. Has, ni fallor, Aristoteles galadas uocauit, concham scilicet læui testa, an uero sui generis concha sit? 4 γαλαοειδὴς ἀπὸ τοῦ πλάδου. 5 Conchæ nomen unam speciem significat, nempe chamen, ut apud Aristotelem lib. 4 histor. animalium: sed & priuatim chamen trachæam, ut lib. 5. & apud Oribasium lib. 2. Plinius conchas appellauit, non quæ testa adeo fragili clauduntur atque cochleæ, pectines, digiti: sed quæ firmiore, ut purpuræ, buccina, pinna. Concha & quibusdam non minus generale est quàm o-
streum: continet enim omnia quæcunque testa intecta sunt. Nonnunquam etiam pro F
testa ipsa accipitur, ut Columella in horto, Implicitus conchæ limax: & Cicero libro secundo de natura deor. de pinna, Duabus patula conchis: &, comprimit conchas.

De mitulis siue musculis & tellinis. Cap. CCXLIIII

Mitulus. Musculus. Μῦς, ὁ μύαξ.

MItulus qui & musculus è testaceorum biualuium genere est testas ha-
bens clusiles & reseratiles, læuésque, labris tenuibus. Connectuntur 1
inter se mituli, fauificant & aceruantur muricum modo: nascuntur enim more ceparum, ut minores subinde oriantur iuxta principium. Viuunt in algosis, gratissimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id Ephesij, & qui in Ægypto inueniuntur, laudatissimi. Procedente hyeme, a-
maritudinem trahunt, colorémque rubrum. Iuba in iis uoluminibus quæ G
scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos marinos
ternas heminas capere. Musculorum duæ sunt species: maiores qui salem 2
uirúsque resipiunt: ideóque gustui ingrati. Duri item sunt & concoctioni 3
renitentes, sanguinem procreant crassum, & pituitæ multum: & succum denique non adeo probum. Copiose alunt, uentrémque & urinam cient. Hi si assentur sitim uehementem excitant: si uero elixentur, & acrioribus quibusdam, ut sinapi nasturtióue condiantur, nō adeo uirus resipiunt. Mi-
nores, rotundi magis sunt, & externis testarum partibus hirti, tenuiori- 4
búsque testis, carne & molliore & dulciore, boníque succi: uerum minus a- 5
lunt & urinam cient magis. Ora mandentium atque fauces acri mordaci-
tate uexant, gulam arteriámque exasperant: tussim quoque siccam & rau- H
cedinem efficiunt, uocémque obtundunt. Deteriores sunt qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas gignūtur, iis qui in algosis proueniunt. Mya-
ces, inquit Dioscorides, id est, mituli laudatissimi in Ponto: caro eorum ad 6
canis morsus utilissime imponitur. Crematis eundem buccinis effectum præbent: priuatímque plumbi in morem loti, oculorum medicamentis cum melle utiles sunt: palpebrarum nanque crassitudinem & albugines, cæteráque quæ oculorum claritati officiunt, extergunt. Atque in aliis partibus sordida ulcera capitísque pustulas sanant. Qui circa Ephesum gignuntur μύες, id est mituli, inquit Athenæus, pectunculis meliores sunt: chamis tamē inferiores: urinam magis quàm aluum citant. Myacum ius, inquit Plinius,

Hæc Plinius non uni speciei, sed myacum, id est, mitulorum generi tribuit.

traditur

A traditur aluum & uesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperi-
re, renes purgare, sanguinem adipémque minuere: itaque utilissimi sunt
hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationi-
bus: item prodesse felli, pituitæque pulmonis iocineris splenísque uitiis,
rheumatismis. Fauces tantum uexant, uocésque obtundunt. ulcera quæ ser
pant aut sint purganda sanāt: item carcinomata. Cremati autem ut muri-
ces, & morsus canum hominúmque cū melle, lepras, lentigines: cinis eo-
rum potus emendat caligines. Gingiuarum & dentium uitia, eruptiones
7 pituitæ, & contra doricnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent.
Tellinem à Romanis mitulum etiam uocari existimauere nonnulli. Telli- Τελλίνα.
B nę circa Canopum insulam in Canopico ostio sitam frequentes sunt: & lo- Μίτυλος.
cis arenosis gignuntur, & in litoribus quæ sæpe fluctibus agitantur. Quarū Σιφύδριον. Basilicæ tel-
quæ tenuiores exilioresque sunt, basilicas, hoc est, regias appellant. Quæ ue linæ.
ro fluuiatiles, ut quæ in Ægypto & Nili superioribus partibus gignuntur,
maiores sunt & succi pleniores dulcioresque. In uere optimæ sunt tellinæ.
8 Recentes bonam faciunt aluum, sed præcipue ius earum: salsas uero telli-
nas ustas, adeo urentem efficere cinerem ferunt, ut si cum cedria mixtus
instilletur, auulsos palpebrarum pilos renasci non patiatur.

1 Connectuntur inter se mituli, &c. Mituli, inquit Plinius, spōte naturæ in areno-
sis proueniunt. 2 Musculorū species. Plinius ita: Degenerant myaces in duas spe-
cies. 3 Hos Plinius mitulos, Oribasius myacas, Athenæus μύες σκιλλώδεις uocat, Μύες σκιλλώ-
& μύας in genere masculino, 4 Minores, &c. Hos Plinius myiscas, Oribasius & δεις.
Athenæus, μύας in genere fœmineo appellant. 5 Molliore, ita Oribasius, & Athe- Μῦς ὁ.
C næus. Plinius uero duriore carne esse scribit. 6 Hæc Plinius alteri myacum ge- Myisca,
neri tribuit, nempe priori & quod tu aius diximus, mitulos uocat Plinius. 7 Tel- Μῦς ἡ.
linem, &c. Romæ circunferri narrat Hermolaus pusillas quasdam cōchulas: quas qui Mitulus.
uendunt, tellinas prædicant, uulgaribus cōchis minores & leuiores, candidásque nec
striatas: quas Veneti piscatores à cappatis similitudine capparoculas appellant. 8
Quæ Dioscorides tellinis, eadem Plinius pectunculis attribuit: nec quicquam περὶ
κτενῶν, id est, de pectunculis apud Dioscoridem habetur.

De pinna. Cap. CCXLV.

Pinna concharum generis est, duabus grandibus patula conchis, scabris, Pinna, πίννα.
nec tamen striatis, labris tenuibus: nunquam sine comite est, sed custo-
dem intra se continet, aut squillam paruam, aut cancellum, pinnotherem
D uocant & pinnophylacem: quo quidem custode priuata, perit breui tem-
pore: neque enim absque mutua opera uiuere possunt. Pandit se pinna, lu-
minibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi pro-
tinus: & ubi licentia audacia creuit, implent eam: hoc tempus speculatus
index, morsu leui significat: tum admonita squillæ morsu pinna, compri-
mit conchas, & quicquid inclusit, exanimat, partémque socio tribuit. Na-
1 scitur pinna in limosis arenosisque locis ex bysso, id est, uillo siue lana qua-
dam pinnali, subrecta, semper radice innititur, neque sedem unquam mu-
tare solet, neque euulsa uiuere potest. Quod ouum uocatur, semper habet,
sed aliàs maius, aliàs minus. Pinnæ copiosum præbent alimentum: uerum
ægre & concoquuntur & digerūtur: urinam cient. Pinnæ optimæ sunt te-

Limosis herbosisq́; τεναγώδων. nellæ, plenæ carnosæ'ue, quæ in limosis herbosisque uadis gignuntur: & u- E
bi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis ac uento carentibus: teneriores enim hic nascuntur, quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ uere & æstate capiuntur, alijs præstant: sunt enim & suauiores & pleniores. Quæ magnitudine media sunt, carnem quidem habent mollem, candidam ac dulcem: collum autem durum concoctu difficilem, corruptioníque renitentem: collo nanque corpus reliquum facilius corrumpitur. Elixis assæ duriores euadunt, præsertim si uino fuerint aspersæ. Earum autem caro quæ in uino & aceto maceratæ sunt, mollior est, sed fla-

Concha margaritifera. tus generat. Pinnam esse concham illam celebrem in qua gignuntur margaritæ nonnulli prodidere. Theophrastus in eo libro qui de lapidibus inscribitur, non pinnam, sed pinnæ similem esse prodidit. Androsthenes ue- F

Berberi, βέρβερι. ro, prorsus aliam, quæ apud Indos berberi dicitur. Hæc pectunculo forma similis est, sed neque striata ut pectunculus, neque ita aspera: neque duas ueluti auriculas habet, quemadmodum pectunculus, sed unicam. Chares Mitylencus, ostreo similem concham esse prodit, sed oblongã & crassam, carne intus ampla, candida & odorata. In nostro mari, inquit Plinius, reperiri solebant margaritæ: crebrius circa Bosphorum Thracium, rufę ac paruę in conchis quas myas appellant. at in Acarnania quæ uocatur, pinna gignit. Quo apparet nõ uno genere conchæ nasci: nam & Iuba tradit Arabicis cõcham esse similem pectini insecto, hirsutá echinorum modo: ipsum unionem in carne ipsa esse grandini similem. Indicus maxime has mittit ocea- 2
nus. In Britãnia quoque paruas atque decolores nasci certum est. Præcipue G
autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri.

1 Ex bisso. ita legit Theodorus apud Aristotelem. sicuti etiam nostra habẽt exemplaria Græca. uerum Athenæus, ἐκ τοῦ βυθοῦ habet, id est, ex profundo. 2 Quo pacto in concha & generetur, & incrementum capiat margarita, uariæ sunt authorũ sententiæ, ut uidere est apud Plinium & Athenæum & Solinum.

De pectunculo. Cap. CCXLVI.

Pectunculus. Pecten. κτείς PEctunculus testacei generis biualuis est, testas habens fragiliores, scabras, & quasi uirgulis quibusdam striatas. & reseratiles, ut quæ altero latere nodo ligantur. Binas in testis ueluti auriculas habet. Id quod ouum uocatur, non semper, sed uere continet: mox tempore procedente minui-
tur: demúmque totum aboletur. Pectunculi inueniuntur & nigricantes, & H
albi, & rufi. Nigricantes alij præferunt, ut cãdidos alij: sed squalore trahunt rusum colorem: & locis quibusdam etiam defecerunt propter siccitates. lo-
cis arenosis sui ortus initia capiunt: celeri incremento augẽtur: quippe qui 6
anno perfici possint. Latent aliquandiu in arena. Latent fere & circa canis ortum, & magnis frigoribus: pectines admoto digito dehiscunt, mox comprimunt ut cernentes. De ferramento quo capiuntur sæpe exiliunt, ita ut uolare uideantur. Plinius, extra aquam, inquit, uolitant sagittæ modo. Qui candidi sunt atque lati, dulciores habẽtur: sed candidi: duri: rufi, uirosi: uarij, mediocres sunt. Hæc Xenocrates: Sed candidi molliores sunt Diphilo authore: neque uirosum quippiam habent, & aluum citant. Ex nigris autẽ

& rufis

A & rufis maiores, atque uerni sapore sunt iucundo. Pectunculi omnes faci'e concoquũtur, stomachóq; & uentri grati sunt, si cimino & pipere condiātur. Pectunculi eò præstantiores sunt quo maiores, testáque magis cõcaua, & colore nigriores. Vere optimi sunt & æstate: atque his potissimum tem poribus augentur pleniorésque fiunt: sed pro lunari potestate maxime. Cæteris præstant & magnitudine & succi probitate, quę Mitylenæ capiuntur. Numerosos fert Pontus, sed exiles, & qui non temere in magnitudinẽ crescunt. Pectunculi alimentum uberius corpori exhibent quàm chamæ: sed succum & deteriorem procreant, & qui non tam facilè aluum faciat. Con coctionem facilius admittunt quàm ostreæ. Sapore sunt dulciore: at nimiā B illam dulcedinem per cocturam exuunt. Aluum magis mouent iurulenti assis: & quo magis assentur, eò minus succi cõgeniti erit reliquum, minúsque aluum tentabunt: si in suis testis assentur, magis nutrient. Pectunculi in cibo urinam cient: & ea quæ circa uesicam sunt, ulcera uel sordida iuuant, etiam si escaram contraxerint. Purgatur uesica, inquit Plinius, pectinum cibo. Pectunculi salsi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles euulsos cohibent.

De dactylis siue unguibus, & pernis. Cap. CCXLVII.

Concharum è genere sunt dactyli unguésue ab humanorum unguium similitudine appellati. binis clauditur unguis ualuulis leuibus, fragilibúsque, uerum utroque latere connexis. Exigua corporis parte extat: reli- C quo autem toto corpore, perinde ac in cubili occultur. Ad strepitũ se subtrahit, inferiúsque subsidit, quoties ferramẽtum sentiat. Permanet immobilis in locis arenosis, nulla innixus radice: qui si è testa euellatur, uiuere nequit. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant: fœminas onychas, mares liuidas quasdam ceu uirgas in testa cõtinent, colorémque habent cæleste. Dulciores fœminę sunt, & unicolores: urinam mares mouẽt, calculosos iuuant, & quicunque aliàs difficulter urinā reddunt. Dactylis natura, inquit Plinius, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere: & quāto magis hu morem habeant, lucere etiam in ore mandentium. lucere in manibus, atq; etiam in solo atque ueste decidentibus guttis. proprium hoc solenibus atq; purpuris est, quòd cũ in iusculo coquuntur, id crassius reddant. Copiosum, D sed malum succum procreant solenes & glutinosum. Innocui maxime si cum sale edantur & aceto nam cum oleo & sale deteriores sunt. Quo grā- 1 diores eò præstantiores sunt, uigent æstate maxime. Conchę longę carnes, inquit Plinius, ex mulso potæ cũ aquæ pari modo iocineris doloribus prosunt: aut si febres sint, ex aqua mulsa. Pernæ concharum generis circa Pontias insulas frequentissimæ. Stant ueluti suillo crure longo in arena defixæ, hiantésque quā limpitudo est, pedali non minus spatio uenantur. Dentes in circuitu marginum habẽt pectinatim spissatos, intus pro spondylo grādis caro est. Testatorum genera hæc traduntur.

Dactylus. Δάκτυλος. Ὄνυξ. Vnguis. Σωλήν.

Donax. Aulos. Ὄνυξ.

Cõchæ longæ.

Perna.

1 Conchæ longæ carnes, &c. Digitos, ut ego sane arbitror, conchas longas uocauit Plinius.

De zoophytis, & primo de tethyis uertibulísue. E
Cap. CCXLVIII.

Zoophyta. SVnt animalia quædã exclusa omnino iis quæ in genera diuisimus: quæ scilicet ancipiti natura sunt: neque enim in iis perfectũ animal est, neq; planta. Quæ enim holothuria uocantur atque pulmones & plura eiusmodi, alia in mari, parum à plantis differunt sua ipsa absolutione: uiuunt enim sine ullo manifesto sensu perinde ac plantæ absolutæ. In his tethya parum 1 sua natura à plantis differunt, ut uideantur plantæ quæpiam marinæ, aut fungi. propius tamen ad animalium naturam accedunt quàm spongia. In hoc certe cum plantis conuenit: quia non nisi adhærendo uiuit. sed cum aliquid habeat carnis, sensum aliquem habere uideri potest: sed olfactum tamen minime habere cernitur. Inter testata, tethya peculiarem sortita sunt naturam: his enim solis corpus totum tegumento includitur, nequaquam 2 striato, sed læui: cuius durities inter testam & coriũ est, adeo ut modo præduri bubuli tergoris secetur. Adhæret id genus saxis sua testa: duóque seposita inter se foramina exigua admodum habet, & uisum uix patientia, quibus humorem cibo accommodatum accipit: & quantum humoris remaneat, reddit: alterum scilicet & quasi os sit, alterum uero ueluti excrementi ostium: excrementum enim in eo nullum spectatur manifestum, quale in cæteris ostreis uel echineum, uel quod appellant papauer cõtinetur: sed neque quod ouum appellatur, in eo ullo tempore minuitur aperte aut augetur. Dissecto, primum membrana carnosum ambiens partem ostenditur, qua uertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamé sui generis eadem. Adhæret caro hæc utroque ex latere membranæ circũdanti & corio: & qua adhæret, arctius utranque in partem eſt tethyon, uidelicet ad meatus illos duos, quorũ alter crassior, alter tenuior est. Cauum intus utrinque exiguo quodam interueniente continuo, in quo uitæ principiũ continetur: humórq; in altero cauo consistere solitus est. Tota corporis eorum natura carnosa est. nam pars alia quę uel instrumentalis uel sensualis sit, nulla omnino percipitur: color tethyis aut pallidus aut rubidus est. Tangentium manus qualitate quadam ita afficiuntur, ut uix elui possit. Generantur in rimis aut cauernis saxorum, maxime uero in cœno, & litoribus quæ phyco algáue marina abundent. Inueniũtur & in musco marino, aut aliis in herbis foliísue marinis. Præstantissima in Smyrna Asiæ: in 3 Ægypto nulla inueniuntur. plurimum dant alimenti, renibus prosunt & stomachicis, tenasmúmque patientibus atque ischiadicis. Lateris dolores leniunt tethya similia ostreæ in cibo sumpta: torminibus & inflationibus succurrunt: cachecticis quorum corpus macie conficitur, tethya utilia sunt cum ruta ac melle. F G H 4

Τήθυον. *Τήθος.* *Tethos.* *Tethyon.* *Tethea.*

Vertibulum. *Callus.* 1 In his tethya, &c. Theodorus modo uertibulum uertit, modo callus. 2 Hęc (ut zoophyta alia) inter testacea numerat Aristoteles, non quòd testa includuntur silicea: sed (ut equidem arbitror) quia minimum habent & sensus & motus, quemadmodum testata. Præterea nihil duri intra se continent, quod aut osseum aut cartilagineum sit, sed mollia penitus sunt: ortúsq; suimitia à limo solo habent ut testacea: ideóque testatis natura simillima. Et quidem Plinius tethya ostreæ similia dixit. 3 Inueniuntur

A ueniuntur & in musco marino, &c. Inueniuntur tethya, inquit Plinius, in foliis mari-
nis sugentia, fungorum uerius generis quàm piscium. 4 Tenasmúmque patien-
tibus, &c. Eadem & tenasmum dissoluunt, renúmque uitia, inquit Plinius.

De holothurio, stella, & pulmone marino. Cap. CCXLIX.

1 QVæ holothuria uocantur, non ut tethya adhærendo, sed absoluta ui- *Holothuria.*
uunt: mouere tamen se nequeunt, sicuti nec ostrea. uiuunt quidē sine
ullo sensu, perinde ut plantæ absolutæ (ut epipetron): ut eadem
fere sit natura quæ fruticibus, à quibus parum differunt, sua scilicet absolu-
tione. Quę stella uocatur, neque animal perfectum, neque planta, sed am-
bigit atque ancipiti est natura, quemadmodum & urtica. Forma eius stel- *Stella, Ἀστήρ.*
B lis quæ pinguntur, similis est. Parua admodum caro est illi intus, extra du-
2 riore callo. Conchas aggressa eas exugit, omnémq; cibum statim peragit:
adeóque natura calida est, inquit Aristoteles, ut omnia in mari cōtacta de-
coquat & adurat. Draconis marini scorpionúmque ictus carnibus earum
impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia ue-
nena uel potu uel ictu uel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum
3 efficacissimus habetur. Inter hæc & pulmo naturam habet pene fruticis: *Pulmo: Πνεύμων. Πνεύμων θαλάττιος.*
sponte enim prouenit, uiuítque absque ullo sensu: non tamen adhærendo,
sed absolutus, perinde ac planta absoluta. Pulmo marinus recens, tritus at-
que illitus, podagris pernionibúsque auxiliatur: aiúntque pulmonem ma- *Pulmo marinus.*
rinum decoctum in aqua calculosis prodesse epotum. Pulmonis marini ci-
nis adalligatus egregie mulierum profluuia purgat.

C 1 Quæ holothuria, &c. Tubera uocat Theodorus. 2 Conchas aggressa eas e- *Tubera.*
xugit. Quānā utatur astutia in exugendis ostreis, legas apud Oppianum. 3 Inter
hæc, &c. Halipleumon, ni fallor, est apud Plinium lib. 32. *Halipleumon.*

De urtica. Cap. CCL.

VRtica item ancipiti natura est, ambigens & plantæ & animali. Nulla *Vrtica, Ἀκαλήφη, κνίδη.*
huic testa, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: urtica etenim
ipsa quasi interna ostrearum caro esse uidetur. Sentit & manum admotam
corripit adhærescítq;, perinde ac polypus suis brachiis. Atque dum admo-
ueri sibi manum sentit, colorem mutat, inquit Plinius, & contrahitur. Os
medio in corpore cōtinet: hoc in maioribus urticis euidētius est: & de saxo
D quasi de testa uiuit: & si forte in eam inciderint pisciculi, eos excipit, reti-
nétque: atque in hunc modū deuorat quæcunque nacta est esculenta. Hæc
Aristoteles. Plinius, Contrahit urtica se, inquit, quammaxime rigens, ac
prænatante pisciculo frondē suam spargit: (carnosæ nanque frondis his na-
tura) complectēnsque deuorat: aliàs marcenti similis, & iactari se passa algæ *Locus hic Aristotelis mihi*
uice, contactos pisces attritúque petræ scalpentes pruritum inuadit. Ex- *quidem suspe-*
crementum nullum in urtica esse conspicitur: sed in hac re similis stirpibus *ctus est: neque*
est. Maiores tamen meatum, ut ostreæ, quo excrementum secedat, tenuem *sane uetus in-*
scilicet fistulam habēt parte superiore. urtica enim ipsa, uti modo diximus, *terpres cū exē-*
quasi interna ostrearum caro esse uidetur: saxo uero utitur perinde ut testa: *plaribus no-*
saxo enim adhærere more nōnullorum testa intectorum solet urtica: & ta- *stris Græcis cō-*
uenit.

men quoties libeat absolui, absolutúmque uagari quoddam urticarum genus notatum est, quod & echinos & pectunculos in quos offenderit, corrodit. Quæ enim in cauis sinuosisque adhærent, nunquam à saxis absoluuntur: quæ uero in saxorum planis marginibus uiuunt, absolutæ sedibus uagantur. Duplex genus percipitur urticarum: alterum corpore paruo, quod cibo aptum est: alterum maiusculo duróq;, quale circa Euboiæ Chalcidem E
gigni scimus. Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigidiuscula: quamobrem per id tempus capiuntur, cibóque idoneæ sunt. At æstate deteriores fiunt: prædmadent enim & marcent, ut si tetigeris, facile discerpantur atque dispereant. Denique nulla tantisper euelli integra potest: ac æstus impatientia, saxa subire interius solent. Vrticis idem gignendi modus est, atque iis quæ testa includuntur. Mordent urticæ non ore, sed tactu F
totius corporis: uis enim in his pruritu mordax, eadémque quæ terrestris urticæ. Vrtica (ut author est Diphilus) & uentri & stomacho grata est, aluum atque urinam cier, parcutúsque nutrit. ut uero Xenocrates tradit, urticæ gustui suaues, sed stomacho admodum ingratæ sunt. Assæ elixis ad aluũ mouendam magis idoneæ: quæ lapillis adhærent, urinam magis cient: quę passo aut uino mulso condiuntur, facile concoquuntur, aluúmque mouēt: quæ autem coquuntur in passo unà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluúmque cient: sed uentrem replent, & difficulter in uentriculo conficiuntur. Vrticam marinam in uino potam calculosis prodesse aiunt. In oleo coquuntur urticæ: quo ne pili renascuntur, nonnulli sunt usi.

De spongia. Cap. CCLI. G

Spongia. σπόγγος.

Spongia nullam habet carnem, sed similis omnino plantis est: præsertim cum adhærendo tantum uiuere possit, absoluta uero minime. At paruũ aliquod discrimen est. Spongia nanque sensum aliquem habere creditur, argumento quòd multo difficilius abstrahuntur, nisi clanculum agatur, ut I
aiunt. Præterea ad auulsoris accessum contrahũtur, ita ut euelli difficile sit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestásque urget. Plinius, Spongiam, inquit, animal esse docuimus, cruore petris inhærente. Aliqui narrãt & auditu regi eas, contrahíque ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi & saniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ præferunt cæteris: nec usquam diutius durare H
spiritum medici affirmant: sic & prodesse corporibus, quia nostrũ suo misceant: & ideo magis recētes magisque humidas, sed minus in calida aqua, minúsque unctas, aut unctis corporibus impositas: & spissas minus adhærescere. Oppianus quoque tradit, à spongiis euulsis distillare saniem, quæ si spongiatoris forte naribus adhæreat, sæpissime hominem suffocat. In saxorum rimis & cauernis oriuntur spongiæ, non aliter atque ea quæ testis intecta sunt. Aluntur conchis, pisce, limo. Et uiuere spongias esca manifesto conchæ in his repertæ ostendunt: & aperiēdo claudendoque pisciculos capit spongia. aperit autem antequam ingrediantur: claudit & contrahit cũ ingressi sunt. Adhæret nec parte una nec toto: (intersunt enim fistulæ quædam

A dam inanes) sed pluribus passim particulis hæsitãt, & quasi membrana extenta subesse tadicibus eatum uidetur. Superne autem cæteri meatus concreti propemodum latent. At ueto inferne quaterni aut quini patent, per quas pasci existimantur. Color illotis uiuisque nigricans est: candidæ autẽ cura fiunt. Spongiarum tria genera accipimus: sunt nanque aliæ raræ, aliæ spissæ, aliæ quas nominant achilleas. In genere illo spisso quæ prædurae sunt atque asperæ, hirci nomine tragi nuncupantur: minus spissum & mollius manos. Tertium quod achilleum uocatur tenuissimum & spissimum & Quonammodo candidæ fiãt docent Plinius & Dioscorides. τράγος, Tragus, Μανός. Manos.

2 ualidissimum est. Genus hoc inuentu perquàm rarum est. Ex hoc penicilli.

3 Mollissimum uero genus spongiarum penicilli. Trogus author est penicillos mollissimos circa Lyciam nasci in alto, unde ablatæ sunt spongiæ. Si e- Achillea spõgia.

B nim euenerit forte ut spongia cum euellitur, abrumpatur: residuo item nascitur & completur. Magnitudine amplissima sunt solutæ illæ & taræ spõgiæ: sed mollissimæ spissæ & tenuissimæ, quæ scilicet altis tranquillisque na scuntur gurgitibus: flatus enim ac tempestates, spongias quoque ut cætera altilia, teddunt duriores, & incremẽtum impediunt. Genus item aliud est, quod nomẽ aplysias inde accepit, quòd elui non possit: habet hoc ampliores illos meatus, sed reliquo corpore densum est: nihilo tamẽ densius quàm quæ ante numerauimus genera, quanquam lentius est, & ex toto pulmoni similis: pessimum omnium hoc genus est. Sensum id genus habete diuque uiuere inter omnes præcipue conuenit: cognosci præ cæteris spongiis eõ facile potest documento, quòd cum illæ albicent, limo inter lauandum subsi Penicillus. Aplysia. Τὸ σαώολον πλευμονῶδες.

C dente, id semper nigrorem ostendit. Quidam spongias ita distinguunt, alias ex his mares existimauere tenui fistula spissioresque: quarum quæ duriores sunt, tragos appellant: alias fœminas, maioribus fistulis ac perpetuis. Tragos. Medici inscitia quadam ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodiacasque, ad fouendum molliores. Nunc autẽ mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Spongia noua non sicut lana aut linamentum materia duntaxat est, qua applicantur medicamenta ad irrigationes idonea, sed & manifeste desiccat, uulneràque enæma conglutinat (si noua sit, & maris odorem adhuc referat) si eam cum aqua aut uino aut posca pro corporis ratione imponas. Quòd si uetus sit, & maris odorem amisetit, non æque desiccat: immo inutilẽ esse sentit Dioscorides.

D Mollissimum genus earum penicilli oculorum tumores leuant ex mulso impositi: item abstergendæ lippitudini utilissimi. Imponũtur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cętero recẽtes discutiunt, molliunt, mitigant: ueteres conglutinant uulnera, inquit Plinius. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, operiẽda à fotu dum aliud imponatur: ulcera quoque humida & senilia impositæ siccant. Fracturæ & uulnera spongiis utilissime fouentur: sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida: ex aqua uero cælesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluxione occulta laborantibus quæ discutienda sit: &

iis, quæ apostemata uocāt, melle decocto perūctis. Item articulis aliàs ace- E
to salso madidæ, aliàs è posca, in uulnerū curatione & succidæ lanæ uicem
implent. Differētia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coercent, rapiūtq;
uitia ulcerum. Circunligantur & hydropicis siccæ, uel ex aqua tepida po-
scáue. Imponuntur & iis morbis quos uaporari oporteat, feruenti ex aqua
perfusæ expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt,
& in febri contra nimios ardores. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex
aceto: imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiose operiāt. Liuorem
ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt: testium tumo
rem dolorémq; ex posca. Songia usta acris est, uímq; habet digerēdi. Cum
bitumine aut pice cremata, sanguinis eruptiones in uulneribus cohibet,
præsertim si feruens apponatur. Aliqui raras tantū ad hoc cum pice utunt: F
& oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum
proficiente eo cinere contra scabricias genarum excrescētésque carnes, &
quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere: utilius in eo usu lauare
cinerem.

1 Quod multo difficilius, &c. Quanta cum difficultate, quantóque periculo colliguntur spongiæ: & quibus modis auelluntur, ostendit Oppianus lib. 5 de piscibus. 2 Tenuissimum, λεπτοτάτων: fortasse (minimum) uerti potuisset: quanquam Plinius tenue etiam dixit, uel intelligitur tenuissimū, id est, tenuibus fistulis, ut legitur apud Dioscoridem λεπτόφυκτον. 3 Ex hoc penicilli. Ex hoc spongiarum genere fiebant penicilli uulnerarij, quibus scilicet uulnera ulceráue stipabant abstergebántque, ut clarissime explicat Plautus in Rudente, Ego iam te hic itidem, quasi penicillus nouus exugere solet, ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi est. G

Epilogus seu caput CCLII.

PRæter hæc quæ diximus animalia, sunt purgamenta aliqua relatu indi
gna, & algis potius annumeranda quàm animalibus. Chrysippus quo-
Phryganion. que philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quarta-
nis: quod esset animal, nec ipse descripsit, nec nos inuenimus qui nouisset.
Herpes. Herpes quoque animal à Græcis uocatur quo præcipue sanantur quæcūq;
Protogeustæ. serpunt. Protogeustę animalia sunt Indica, quæ gustū habēt acutissimum.
τειχεϐρῶπς. τειχεϐρῶπς animalculum quod setas uillósue concutiat. Hæc duntaxat no-
Sirulugus. minauere authores sicuti & sirulugū, quod nec quale esset animal, nec ubi
nasceretur, tradiderunt. Et Euphorion in commentariis scriptum reliquit, H
Neades. in Samo bestias olim fuisse feras maxima magnitudine nomine neades,
quarum sola uoce terra discederet: earum ossa maxima, uel sua ætate exti-
tisse. Sunt etiam in mari nonnulla animalia effigie insolenti & sui generis:
quæ quoniam inuentu rara sint, constitui in genus non possunt. Iam enim
piscatores uidisse se retulerunt quædam trabunculis proxima, pullo colo-
re, tereti figura, pari ex toto crassamento. Item alia scutorum effigie, colore
rubeo, pinnulis crebris. Ad hæc alia quæ genitale uiri imitarentur, tum spe 1
cie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium. In magnis e-
tiam imbribus multa apparent animalium genera, quę ante uel nunquam
uel raro uisa fuerint. His igitur mihi satis admonuisse saltē uideor, quæ de
animalium

Animalium differentiis ab Aristotele, Dioscoride, Plinio, Galeno, aliísque ueterum multis sunt dicta. neque enim omnia in hunc librum transferenda censui, quæ ab illis accuratissime sunt scripta. Tantum uero de singulis solum dixi, quantum legenteis ad antiquorum euoluenda scripta, nisi sint omnino rudes aut auersi, excitet: ac quo facilius cum his uersentur, auxiliũ præstet.

1 Ad hæc alia quæ genitale. Est piscis nomen, inquit Hermolaus, ædoeon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis halesurion græce dictum. Quanquam halesurion sunt qui pro callyonimo pisce capiunt. Αἰδοῖον quoque θαλάσσιον, κολυβδαίναν uocauit Epicharmus, ut Nicander tradidit.

AEdoeon.
Αἰδοῖον θαλάσσιον.
Genitale marinum.
Halesurion.
Κολυβδαίνα.

τέλος τῷ θεῷ.

IMPRIMEBAT MICHAEL
Vascosanus Lutetiæ Parisiorum,
Ann. M. D. LI.

D

P

FINIS.

PARTIVM ANIMALIVM, NECNON aliorum quorundam, ex quibus constituuntur eorum animalium differentiæ, Index.

A

B

G

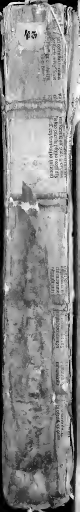
H

I

L

M

Fol 1 pag 2 in margine versiculo 8 lege ἰδιότροφα. f.2 vers 6 maleficae vers 22 hirudines ibi in marg vers 4 βλάχρον. fol.2 b.li.8 cibi l 13. aliae. l.23 praeterea in aquatilium genere quae fol.4.b l.2 anima vocatur li 9 σπόγγος li.11 μεσόφρυον etiam μετώπιον dixere li 16 ἐντερίχυμα li 49. vocantur ἴτυς. fol 5 li 8 πλάστιγγι γένεος. & l.20 θηκτικοὶ dentes l 22 σταφυλὴ li.31 larynx fol.5 b li 6 κλεῖδες li 13 sub alis. fol 6 li.26. ἀντιῶν li.44 ἴσχιον li 49. κοτυληδόνες ibi b lin 29 πλεγμένος fol.7 li.47 anterior a fo 10 li 25 carnosum. fo 11 li 34 At pag 2 li 10 peritoneum. lin.34 χολὴ fo.12 lin.16 sanguinis lin 23 quam pag 2 lin 21 passim fo.13 πελυμέρτον in marg li 33 ζυγοειδὲς fol.14 lin.19 μετακάρπιον. li 33 eas pag 2 li.28 recuruata f 15 b li 9 per. fo 16 li.23 ex recto. fo 17 li.39 παχεῖαν pag 2 lin.40 μυελὸν fo 18 li.27 semine fo 20 li.3 Casseniaeos lin.31 atrum fo 21 li 11 easdem pag.2 li 36 calore fo.22 li.19 lacertos fo.24 lin.5 foeminam pag 2 li.21 ἰσχνόφωνος fo 25 b li 10 sanguinis fo 26 b 33 praecincto lin 39 vultures. fo 28 li 8 imitantur fo 30 li.23 caro fo.31 li.13 pectunculi fo 40 li.21 crassum fo 43 li 21 succo. fo.41 li 7 pauos fo 52 li.1 pauos fo 80 li.2 Serpentibus fo 83 li 20 grandinem fo 93 li.40 ἐρυθρῖνος alias ἐρυθρῖνοι fo 98 li 17 abditae. fo 100 li 28 aluo fo 102 li.4 magnitudines li 31 ad vastitatem fo 115 lin.9 in marg. κηρύλον fo.118 li.41 segnior fo 123 lin.40 dele longius fol. 126 li.41 officio fo 134 li.43 potamium fo.140 li.17 vocantur fo 149 li 34 Trebius Niger fo 166 li.36 Clazomenen. fo 167 li 2 opinnos li 25 haeniae. fo 170 li 17 Gobio fo 175 li.25 praecincto li.31 32 eadem actione pungunt fo.179 li.24 quo fauos fo.183 li 17 hoc, & si fo 187 li.1 agrestis vocatur lin.ult. folio fo 189 li.36 caprificus fo.191 in marg νυμφικὴ ... fo 192 li 23 cannae fere fo 193 li.1 Ceo fo 194 li 27 tonsum ad proportionem fo 195 li 21 si inestivarunt fo 196 li 3 Alcmaeonem fo 197 li.18 anstrus fo 203 li 20 olfactus sensu fo 205 li.1 subiacent. fo.210 li.7 cuum hoc pag 2 li 3 in balearibus insulis fo.211 li.1 ols. fo.217 li.22 carnosum fo 219 li 10 Spongia usta.

45